OSMANLI BELGELERİNDE

MISIR

مصر

في الوثائق العثمانية

İSTANBUL - 2012

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı
Yayın Nu: 120

OSMANLI BELGELERİNDE

MISIR

İstanbul 2012

Proje Yöneticisi
Doç. Dr. Uğur ÜNAL
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

Proje Sorumluları
Doç. Dr. Mustafa BUDAK
Genel Müdür Yardımcısı

Sabahattin BAYRAM
Daire Başkanı

Dr. Ahmet Zeki İZGÖER
Yayın İşleri Koordinatörü

Hazırlayanlar
Nuran KOLTUK
Kevser ŞEKER
Muzaffer ALBAYRAK
Kemal GURULKAN
Yusuf İhsan GENÇ
Uğurhan DEMİRBAŞ

Arapça Tercüme
Doç. Dr. Galip YAVUZ

Belge Fotoğrafları
Şefik KANYILMAZ

Grafik-Tasarım
Bülent ENGEZ

Baskı
SEÇİL OFSET
www.secilofset.com

ISBN
978-975-19-5553-1

رئاسة الوزراء
المديرية العامة لدور المحفوظات
رئاسة دائرة الأرشيف العثماني
رقم المنشور:

مصر

في الوثائق العثمانية

استانبول 2012

المنسق العام للمشروع
الأستاذ المشارك الدكتورأوغور أونال
المدير العام لدور المحفوظات

المسؤولون عن المشروع
الأستاذ المشارك موصطفى بوداق
نائب المدير العام لدور المحفوظات

صباح الدين بايرام
رئيس دائرة الأرشيف العثماني

الدكتور أحمد زكي ايزكوأر
المنسق لشؤون النشر

هيئة الإعداد
نوران قولتوق
كوثر شكر
مظفر آلبايراق
كمال قورلقان
يوسف إحسان كنج
أغورهان دميرباش

الترجمة العربية
الأستاذ المشارك الدكتور غالب ياووز

تصوير الوثائق
شفيق قان يلماز

تصميم وتنسيق
بولنت أنكاز

طباعة
سجيل أوفست

ÖNSÖZ

Coğrafî olarak Afrika'nın kuzeydoğusunda, Nil Havzası üzerinde bulunan Mısır, Akdeniz üzerinden Afrika içlerine ve Kızıldeniz üzerinden Hint Okyanusu'na açılan bir kapı olmasından kaynaklanan jeo-stratejik konumu ile tarih boyunca değişik kavimlerin hakimiyet mücadelesine sahne olmuş bir bölgedir.

Eski çağdaki "Firavunlar" devri sona erdikten sonra sırasıyla; Persler, Romalılar, Büyük İskender ve Bizanslıların hakimiyetine girmiş olan Mısır, 639 yılında Müslümanlar tarafından fethedilmiş ve bu hakimiyet uzun yüzyıllar sürmüştür. Müteâkıben Tolunoğulları, Ihşîdliler, Fatımîler, Eyyübîler ve Memlûklular Mısır'da hüküm sürdükten sonra, 1517'de Osmanlı Devleti'nin Mısır'ı Memlûklulardan alarak topraklarına katmasıyla Mısır tarihinde, yaklaşık 400 yıl sürecek Osmanlı hakimiyeti devri başlamıştır.

Mısır'da Osmanlı hakimiyeti inişli çıkışlı bir seyir takip etmiştir. Merkezden uzak bu eyaletin yönetiminde merkezî idarenin etkisi bazen azalmış, bazen yerel bir güç ve otorite olma özelliğini fetihten sonra da kaybetmeyen Kölemen Beylerinin nüfûzu yüzünden sathî kalmış, bazen de valilerin isyanları ile kopma noktasına gelmiştir. XIX. yüzyıl ile başlayan ve I. Dünya Savaşı'na kadar devam eden süreç ise; Osmanlı Devleti için Mısır'ın tedricî olarak kaybedilmesi sonucunu doğurmuştur.

Aynı zamanda bu süreç -ki Mısır'daki Osmanlı yönetiminde değişikliklere yol açan bir dönemdir- biri kalıcı olmak iddiasıyla başlayıp geçici olan Fransız; diğeri geçici olarak başlayıp kalıcı hale gelmiş olan İngiliz işgalleri dönemini ortaya çıkarmıştır.

Bilindiği gibi Fransa'nın 1798'de Mısır'ı işgal etmesi ile ilk defa yabancı bir devlet tarafından Osmanlı Yönetimi'ndeki bu topraklar tehdit edilmiştir. Ne var ki Mısır'ı ele geçiren gücün Suriye ve Filistin'i de elde bulundurması gerektiği inancıyla çıktığı Filistin Seferi'nde Napolyon, Akka'da Osmanlı ordusuna mağlup olunca Fransa'nın Mısır üzerindeki hakimiyetini sona erdirecek gelişmeler başlamıştır. Fransızlar 1801'de üç senelik işgal macerasını sona erdirerek Mısır'ı terk etmişlerdir.

Fransız işgalinden sonra Mısır, siyasî açıdan karmaşık bir döneme girmiş ve Mehmet Ali Paşa 1805'te Mısır Valiliği'ni ele geçirmiştir. 1805-1830 yılları arasında Mısır, Osmanlı Devleti'ne bağlı bir mümtaz eyalet olmaktan öte Doğu Afrika'da hakimiyet sağlayan bir güce dönüşmüştür. Bu güçten cesaret alan Mehmet Ali Paşa, bağlı olduğu İstanbul'daki padişahla mücadeleye girişmiştir. 1831-1841 yılları arasında devam eden bu mücadele

sonunda; İngiltere ve Rusya gibi uluslararası güçlerin de devreye girmesiyle Mısır, 1841'de özerk bir vilayet haline gelmiştir. Mısır'ın yönetimi ise yıllık vergi vermek şartıyla Mehmet Ali Paşa hanedanına bırakılmıştır.

1867 ve 1873 tarihli fermanlarla Mısır valileri Hidiv unvanını alarak Mısır'da yarı bağımsız bir idare tesis etmişlerdir. Ne var ki bu durum, 1882'de Urabî Paşa hareketini bahane eden İngilizlerin Mısır'ı işgalleriyle farklı bir nitelik kazanmıştır. İngilizler, Hidiv'in otoritesini güçlendirmek ve iç güvenliği sağlamak amacıyla Mısır'ı işgal ettiklerini ilân etmişlerdir. İngilizler Osmanlı Devleti'ni askerî ve malî açıdan son derece olumsuz şartlar içinde yakalamış, Osmanlı Devleti askerî güç kullanarak mücadele imkânı bulamamış ve yalnızca siyasî kanallardan Mısır üzerindeki hukukunu korumaya çalışmıştır.

Osmanlı Devleti'nin mühim bir parçası olan ve asırlarca kanun ve adaletle yönetilmeye çalışılan Mısır'daki Osmanlı idaresi ve varlığını yine devletin resmî vesikalarına dayanarak ortaya koyan "*Osmanlı Belgelerinde Mısır*" isimli bu eser, 1559-1920 yılları arasındaki döneme ait belgeleri kapsamaktadır. Beş bölümden oluşan eserde, 95 belge ve bu belgelere ait görüntüler ile 3 harita yer almaktadır.

"*Yönetim*" adını taşıyan birinci bölümde; Mısır'ın yönetilmesinde adalete ve kanunlara riayet edilmesi, halkın refah ve güvenliğinin sağlanması, memleketin imarı için gerekli tedbirlerin alınmasına dair valilere ve mahallî idarecilere gönderilen emirler ile ilgili belgeler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Mısır'daki Osmanlı idaresinin ve hakimiyetinin zaman içinde gösterdiği değişikliklerin belgelere yansıdığı görülmektedir. Mehmet Ali Paşa ile yeni bir statü kazanan Mısır Valiliği'nin hidivliğe dönüşmesi; Mısır'da Mehmet Ali Paşa'ya verilen verâset imtiyazı gibi konularla ile ilgili belgeler de bu bölümde yer almaktadır.

"*Bayındırlık ve İmar*" adını taşıyan ikinci bölümde; Mısır'ın imarı ve ticaretin gelişmesi için idarecilere gönderilen emirler yer almaktadır. Bunlar arasında; Nil suyunun kanallarla tarım arazilerine akıtılması, su yolları inşa edilmesi, sarnıçların temizliğine dikkat edilmesi, yol, köprü, kale ve su bendlerinin tamir edilmesi, vakıfların kanuna uygun şekilde idaresi, cami, medrese ve bunlara ait vakıf eserlerinin tamir ve bakımının yapılması, ulaşım ve nakliyeyi kolaylaştırmak için Mısır dahilinde demiryolları inşası ile ilgili belgeler bulunmaktadır.

"*Eğitim*" isimli üçüncü bölümde; Mısır'da inşa edilecek okullar için vergi gelirlerinden ayrılan tahsisat, medreselerde tahsil gören öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanması, Mısır ileri gelenlerinin çocuklarının İstanbul'daki aşiret mektebine alınması, İngiliz işgali esnasında eğitim dilinin İngilizce'ye çevrilmesine karşı çıkılarak Arapça'da ısrar edilmesi, Mısır'da bulunan okullara I. Dünya Savaşı'na kadar maddî yardımda bulunulması gibi konular hakkındaki belgelere yer verilmiştir.

"*Fransız İşgali*" adını taşıyan dördüncü bölümde; Fransızların işgaline karşı halkla beraber Mısır'ın savunulması ve yine Mısır'ı savunmak üzere Rumeli ve Anadolu'dan gönüllü asker toplanarak gönderilmesi, işgalci Fransız askerlerinin Mısır'daki zulüm ve tecavüzleri, Mısır'ın tahliyesi hakkında Fransızlarla varılan anlaşma ile Fransızların Mısır'dan çıkarılmasının törenlerle kutlanarak padişaha gazi unvanı verilmesi ile ilgili belgeler mevcuttur.

"*İngiliz İşgali*" isimli beşinci ve son bölümde ise; Mısır'da Urabî Paşa öncülüğünde ortaya çıkan karışıklığın mahiyeti, bu karışıklığı bahane edip Mısır'a asker çıkaran İngilizlerin faaliyetleri, İngiliz işgaline karşı Osmanlı Devleti'nin Mısır üzerindeki hukukunu koruma çabaları ile ilgili belgeler bulunmaktadır.

Mısır'ın 400 yıllık tarihine ışık tutacak belgelerden oluşan "*Osmanlı Belgelerinde Mısır*" adını taşıyan bu eserin hazırlanmasında emeği geçen Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü çalışanlarına ve ayrıca Arapça tercümelerin yapılmasında yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Galip Yavuz'a teşekkür eder, ilgililere faydalı olmasını temenni ederim.

Saygılarımla…

Doç. Dr. Uğur ÜNAL
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

مقدمة

تقع مصر على الشمال الشرقي من قارة أفريقيا، وتمتد على حوض النيل. و قد أصبحت مصر مسرحا للنضال بسبب محاولات الهيمنة عليها من قبل أقوام مختلفة منذ التاريخ و ذلك بسبب موضعها الجيوستراتيجية التي تمتد من البحر الأبيض المتوسط وتفتح أبوبها من البحر الأحمر الى المحيط الهندي. وبعد أن انتهت العهود الفرعونية في العصورالقديمة دخلت مصر تحت حكم الفرس أولا ثم الرومان ثم الإسكندر الأكبر ثم البيزانطا. و في عام 639 م. قد فتحها العرب المسلمون فظلت تحت سيادتهم عصورا طويلة. و تابعها بالترتيب التاريخي حكم كل من الطولونيين و الإخشيديين و الفاطميين و الأيوبيين و المماليك. و في عام 1517 م . وهو بداية الحكم العثماني الذي سيستمر طوال أربع مائة سنة و ذلك هو تاريخ انتهى فيه حكم المماليك في مصر. أما بعد هذه المرحلة فقد سارت مصر في مسيرتها التاريخية بعضا من الصعود و الهبوط حيث ضعفت قوة المركز الإداري للدولة حينا و أوشك على نقطة الإنقطاع بتمرد الأمراء حينا آخر. و بسبب سيادة بعض البكوات للمماليك التي استمرت ظل الحكم العثماني في مصر حكما سطحيا. وأما المسيرة التي بدأت منذ القرن التاسع عشر واستمرت حتى الحرب العالمية الأولى فقد أدت الى فقدان مصر تدريجيا. و كما أن هذه المسيرة قد تسببت في الوقت نفسه إلى بعض التغيرات في النظام الإداري للدولة العثمانية، حيث إنها سهلت الطريق للكيان الفرنسي الذي جاء بأمل البقاء هناك، و من جهة أخرى بالكيان الإنجليزي الذي أتى مؤقتا ولكنه أصبح ثابتا، فبذلك ظهرت مرحلة الإحتلال البريطاني. و كما يعلم أن فرنسا عندما احتل مصر عام 1798 م كانت هذه الأراضي تحت الإدارة العثمانية قد هُددت أول مرة من قبل دولة أجنبية الا أن نابليون خرج على حملة فلسطين بهدف محاولة احتلاله لسوريا و فلسطين معتمدا على القوة التي استطاعت السيطرة على مصر قد انهزم أمام العثمانيين في أكا، فبذلك بدأت تطورات لإنهاء هيمنة فرانسا على مصر التي غادرها بعد مغامرة دامت ثلاث سنوات.

و بعد مغادرة الفرنسيين مصر دخلت مصر مرحلة جديدة انتهت بتولي محمد علي باشا عام1805م. فبذلك تحولت مصر بين أعوام 1805-1830م. إلى قوة تهيمن على أفريقيا الشرقية أكثر من أن تكون ولاية متميزة للدولة العثمانية. و بما اكتسب محمد علي باشا من الجرأة بسبب موقعه بدأ بصراع مع السلطان الذي يتبعه في استانبول. في نهاية هذا الصراع المستمر ما بين اعوام 1831-1841م و في نهاية ما ازدادت الصراعات

تدخلت القوات الدولية مثل انجلترا وفرانسا وروسيا فأصبحت مصر في عام 1841م. ولاية مستقلة، فأحيلت الإدارة إلى يد محمد علي باشا شريطة فرض الضريبة. وبعد الفرمانات مؤرخة 1867 و 1873 م أعطي لولاة مصر لقب الخديو، فنشأت فيها ادارة نصف مستقلة عن السلطنة العثمانية. غير أن هذه الحالة أصبحت لها صفة خاصة بسبب الإحتلال البريطاني لمصر بذريعة حركة أحمد عرابي باشا عام 1882م. الذي قد أعلن الإنجليز قرارهم بشأن احتلال مصر و ذلك دعما لسلطة الخديو و توفير الأمن فيها و بما أن البريطانيون وجدوا الدولة العثمانية قد وقعت آنذاك في حالة سيئة عسكريا واقتصاديا لم تجد الدولة العثمانية فرصة للإستخدام قوة عسكرية للصراع فقد حاولت الحفاظ على حقوقها في مصر عبر الطرق السياسة فقط.

الكتاب الذي ألفناه تحت عنوان " مصر في الوثائق العثمانية " تعتمد على الوثائق الرسمية للدولة و هى أوراق هامة للدولة التي حاولت أن تحكم بالعدل و القانون عصورا طويلة، فهي تتضمن مرحلة ما بين 1559- 1920م. و ينقسم الكتاب الى خمسة أقسام يتكون من 95 وثيقة وبعض الصور و ثلاث خرائط.

إن الباب الأول الذي يحمل عنوان " الإدارة " يحتوي علىالوثائق المتعلقة بأوامر اللتي أرسلت الى أمراء الأقاليم و الإداريين المحليين وذلك من أجل إلزامهم بالقوانين ورفع مستوى الرفاهية للشعب، إضافة إلى ذالك فمن الممكن ان توجد المعلومات في الوثائق ايضا عن التغيرات في الإدارة العثمانية في مصر على مر الزمن و كما أن فيه و ثائق تتعلق بتحول ولاية مصر الى الخدوية اللتي اكتسبت وضعا جديدا بواسطة محمد علي باشا و إعطاء امتياز الميراث لمحمد علي باشا

. أما الباب الثاني الذي يحمل عنوان " الأشغال العامة والتعمير " فيحتوي على أوامر بعثت الى الأمراء لتنمية التجارة و الإمارة في مصر. فمن بينها الإهتمام بالري لتنمية الزراعة ، مثل ارسال تدفق مياه النيل الى الأراضي الزراعية عبر قنوات المياه ويحتوي القسم أيضا على وثائق عن انشاء خطوط لإسالة المياه، و الإهتمام بنظافة الصهاريج، وترميم الطرق و الجسور و سدود المياه، وترميم المساجد و المدارس وما تتبعها من آثار الوقف وفقا لقوانين الأوقاف، و انشاء خطوط حديدية لتسهيل عمل المواصلات في داخل مصر،

وأما الباب الثالث الذي جاء تحت عنوان " التعليم" فيتضمن وثائق حول المخصصات التي أخذت من واردات الضرائب لإنشاء المدارس في مصر، ووثائق حول سد حوائج الطلبة الذين يدرسون في المدارس، و قبول أطفال أعيان مصر في مدارس العشائر في استانبول، والصمود أمام تحويل اللغة إلى اللغة الإنجليزية أثناء الإحتلال البريطاني والإصرار على بقاء اللغة العربية. وكما أنه يحتوي على وثائق

تنص على الدعم المادي للمدارس المصرية حتى الحرب العالمية الأولى.

و في الباب الرابع الذي يحمل عنوان " الإحتلال الفرنسي " توجد وثائق عن دفاع مصر مع الشعب وتجميع الجنود المتطوعين من روم ايلي و أناضول وإرسالهم الى مصر، و ظلم جنود الفرنسيين واعتدائتهم على الناس. ووثائق عن المعاهدة حول اخلاء فرنسا أراضي مصر، و الإحتفالات بشأن طردهم منها فمنح لقب " غازي" للسلطان العثماني.

و في الباب الخامس و الأخير الذي عنوانه " الإحتلال البريطاني "وقد احتوى هذا القسم أسباب الإضطرابات التي حدثت بقيادة عرابي باشا، و أنشطة البريطانيين الذين ارسلوا جنود الي مصر بذريعة الإضطرابات فيها. وكما توجد أيضا وثائق عن محاولات الدولة العثمانية الحفاظ على حقوقها في مصر.

انني أقدم بالغ شكري إلى كل من المسؤلين والعاملين في المديرية العامة لأرشيف الدولة والأستاذ المشارك الدكتور غالب ياووز الذي قام بترجمة الكتاب الذي سلط الضوء على أربع مائة سنة للتاريخ متمنيا الإنتفاع به.

الأستاذ المشارك الدكتورأوغور أونال
المدير العام للأرشيف الدولة

I. BÖLÜM
YÖNETİM

II. BÖLÜM
BAYINDIRLIK ve İMAR

III. BÖLÜM
EĞİTİM

IV. BÖLÜM
FRANSIZ İŞGALİ

V. BÖLÜM
İNGİLİZ İŞGALİ

المحتويات

الباب الثاني

الأشغالالعامةوالتعمير

الباب الثالث
التعليم

الباب الرابع
الإحتلال الفرنسي

الباب الخامس
الإحتلال البريطاني

KISALTMALAR

Hicrî Ayların Rumuzları

M.	Muharrem	B.	Receb
S.	Safer	Ş.	Şaban
Ra.	Rebîülevvel	N.	Ramazan
R.	Rebîülahir	L.	Şevval
Ca.	Cemâziyelevvel	Za.	Zilkade
C.	Cemâziyelâhir	Z.	Zilhicce

ARŞİV FON KODLARI

A. DVNS. MHM. d.	Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme Defterleri
A. DVNS. MSR. MHM. d.	Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme-i Mısır Defterleri
A. DVNS. NMH. d.	Divan-ı Hümayun Sicilleri Name-i Hümayun Defterleri
A. E. SAMD. III	Ali Emiri Ahmed III
A. E. SMHD. I	Ali Emiri Mahmud I
A. E. SMST. II	Ali Emiri Mustafa II
A. MKT. MHM	Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı
C. AS	Cevdet Askeriye
C. BH	Cevdet Bahriye
C. BLD	Cevdet Belediye
C. DH	Cevdet Dahiliye
C. EV	Cevdet Evkaf
C. MF	Cevdet Maarif
C. ML	Cevdet Maliye
C. MTZ	Cevdet Eyalet-i Mümtaze
C. NF	Cevdet Nafia
DH. İUM	Dahiliye Nezâreti İdare-i Umumiye Evrakı
DH. ŞFR	Dahiliye Nezâreti Şifre Evrakı
HAT	Hatt-ı Hümayun
HR. SFR (3)	Hariciye Nezâreti Belgrad Sefareti
İ. MTZ (05)	İrade Eyalet-i Mümtaze Mısır
MF. MKT	Maarif Nezâreti Mektubi Kalemi
Y. A. HUS	Yıldız Sadaret Hususi Maruzat Evrakı
Y. E. E	Yıldız Esas Evrakı Defterleri
Y. PRK. ASK	Yıldız Perakende Evrakı Askeri Maruzat
Y. PRK. AZJ	Yıldız Perakende Evrakı Arzuhal Jurnal
Y. PRK. MK	Yıldız Perakende Evrakı Müfettişlikler ve Komiserlikler Tahriratı
Y. PRK. MYD	Yıldız Perakende Evrakı Yaveran ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi

MSR KTAB-2.qxp 03.01.2013 11:48 Page 23

I.BÖLÜM

YÖNETİM

الباب الأول

الإدارة

1

Mısır'da kâşiflerden, Şeyhü'l-Arablardan[1], emin ve mültezimlerden halkın şikâyette bulunması üzerine Mısır beylerbeyinin bölgede huzur ve refahın teminine gayret etmesi

طلب جهود من بكلر بكي لتوفير أمن المنطقة وضمان رفاهية سكانها بناء على الشكاوى المقدمة من الشعب على الكتشفية وشيوخ العرب[1] والأمناء و الملتزمين في مصر.

Yazıldı
Derviş Kethüdâ'ya verildi
Gurre-i Rebîülevvel 967

Mısır beylerbeyisine hüküm ki

Hâliyâ südde-i saadetime mektub gönderip ol diyar-ı celîlü'l-itibarda olan reâyâ ve berâyâdan nice kimesneler gelip kâşifler ve şeyh[ü'l-] Arablardan ve ümenâ ve mültezimînden şekvâ edip altı seneden beri bazı karyeler mal irtifâ'a mütehammil değil iken, irtifâ'dan ziyade olup ve irtifâ'dan noksan üzere olup ve malları maktû' olan köylerin dahi hemîşe alınagelen mal-ı mukata'adan malları ziyade olmağla bize zulm ü ta'addî ederler dediklerinde, Hızâne-i Amire'de olan mukata'a defterlerine nazar olunup görüldükde fi'l-vâki maktû' olan nice karyeler hemîşe veregeldikleri mal-ı mukata'adan hayli mal ziyade olunmuş bulunup ve bazı karyelere dahi irtifâ'-ı kadîmden elli keseden ziyade mal ziyade olunup ve bazı ummâl-ı mukata'ât dahi kararından ifrâtla ziyade olmağla reâyânın ekseri zaîfü'l-hâl olup kut-i yevmiyeye kâdir olmayıp ve bazı kurânın reâyâsı bi'l-külliye perâkende olup yerlerin ve mezra'aların keşşâf ve şüyûh-ı urbân ve mültezimîn ziraat edip haracın verirler imiş ve ziraate kâdir olan fellâhlar dahi ol ziyade sebebi ile zebûn olup ve vâki olan şerâkî ve ekl-i dûd dahi hakk üzere görülmeyip on bahşdan bir bahşı ancak aşağı verilmişdir deyu ızhâr-ı acz ü tazallüm etdiklerinde: "*Hele bu sene üzerinizde maktû' olan malı eda edin; sene-i âtiyede aşağa verilmesi lâzım olan ziyadeler ber-vech-i adalet görüle deyu*

[1] Memlûk idari taksimatına ait idarî görevler.

istimâlet verilmekle reâyâ mütesellî-i hâtır oldular" deyu arz eylemişsin. İmdi; mal ahvâli ve reâyâ ve berâ[yâ]nın istirahatleri hususu ehemm-i mühimmâtdandır.

Eyle olsa buyurdum ki; vardukda bu bâbda gereği gibi basîret üzere olup eğer mal-ı mîrî ahvâlidir ve eğer reâyâ ve berâyânın refahiyet ve istirahatleri hususudur, kemâ-yenbağî riâyet edip bir vechile hüsn-i tedarik eyleyip mukayyed olasın ki, ne mala gadr ve ne reâyâya hilâf-ı şer‘ ve kanun zulm ü ta‘addî olmak lâzım gele. Ol diyar-ı celîlü'l-itibarın cumhur-ı umûrı senin re'y-i isabet-karînine tefvîz olunmuşdur. Eğer malın tevfîr ü teksîridir ve eğer reâyâ ve berâyânın refahiyet ve itmi'nânlarıdır ve memleket ve vilâyetin ma‘mûr ve âbâdân olmasıdır, vech ve münasib olduğu üzere amel edip envâ‘-ı mesâî-i cemîle zuhura getirip muhtac-ı arz olanı yazıp bildiresin.

Gurre-i Rebîülevvel 967 / 1 Aralık 1559

A. DVNS. MHM. d. 3, hüküm no: 541

Mısır beylerbeyinin, halkın refahı ve memleketin korunması hususunda bundan sonra da gerekli gayreti göstermesi

2

استمرار الجهود اللازمة من بكلربكي (والى المنطقة) لتوفير رفاهية الشعب و حماية البلاد

Yazıldı
Kethüdâsı Ferhad Kethüdâ'ya verildi
13 Rebîülevvel 975

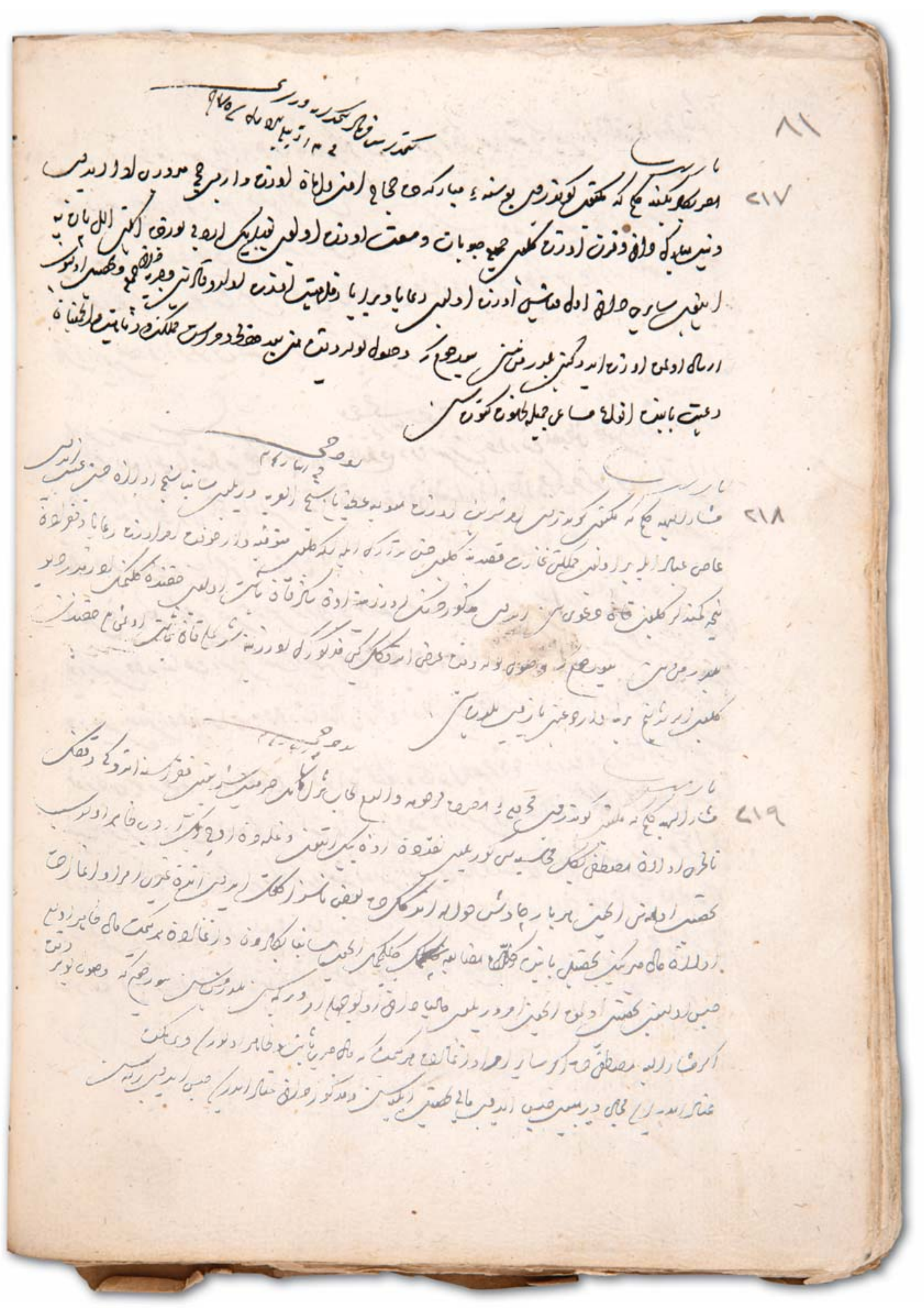
Mısır beylerbeyisine hüküm ki

Mektub gönderip; "*Bu sene-i mübarekede hüccâc emn ü emân üzere varıp hacc-ı mebrûrı eda edip ve Nil-i mübarek dahi vefret üzere gelip cemî‘ hubûbât vüs‘at üzere olup buğdayın erdebi yüzde iken elli paraya inip sairi dahi ol kıyâs üzere olup reâyâ ve berâyâ refahiyet üzere oldukların ve hazine dahi cem‘ ve tahsil olunup irsâl olunmak üzere idüğün*" bildirmişsin.

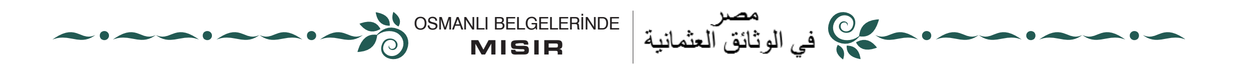
Buyurdum ki; vusûl buldukda min-ba‘d hıfz u hırâset-i memleket ve refahiyet ve itmînân-ı ra‘iyyet bâbında envâ‘-ı mesâî-i cemîle zuhura getiresin.

13 Rebîülevvel 975 / 17 Eylül 1567

A. DVNS. MHM. d. 7, hüküm no: 217

Kahvehânelerin sayısının artması kul taifesinin buralarda oturarak görevlerini aksatmasına sebep olduğundan Mısır'a kahve satmamaları hakkında tüccara tenbihte bulunulduğu

تحذير التجار من بيع القهوة إلى مصر بسبب ازد ياد المقاهي والجلوس فيها وتعطيل العباد عن القيام بأعمالهم

Surre Emini Faik'e verildi
20 Rebîülahir 975

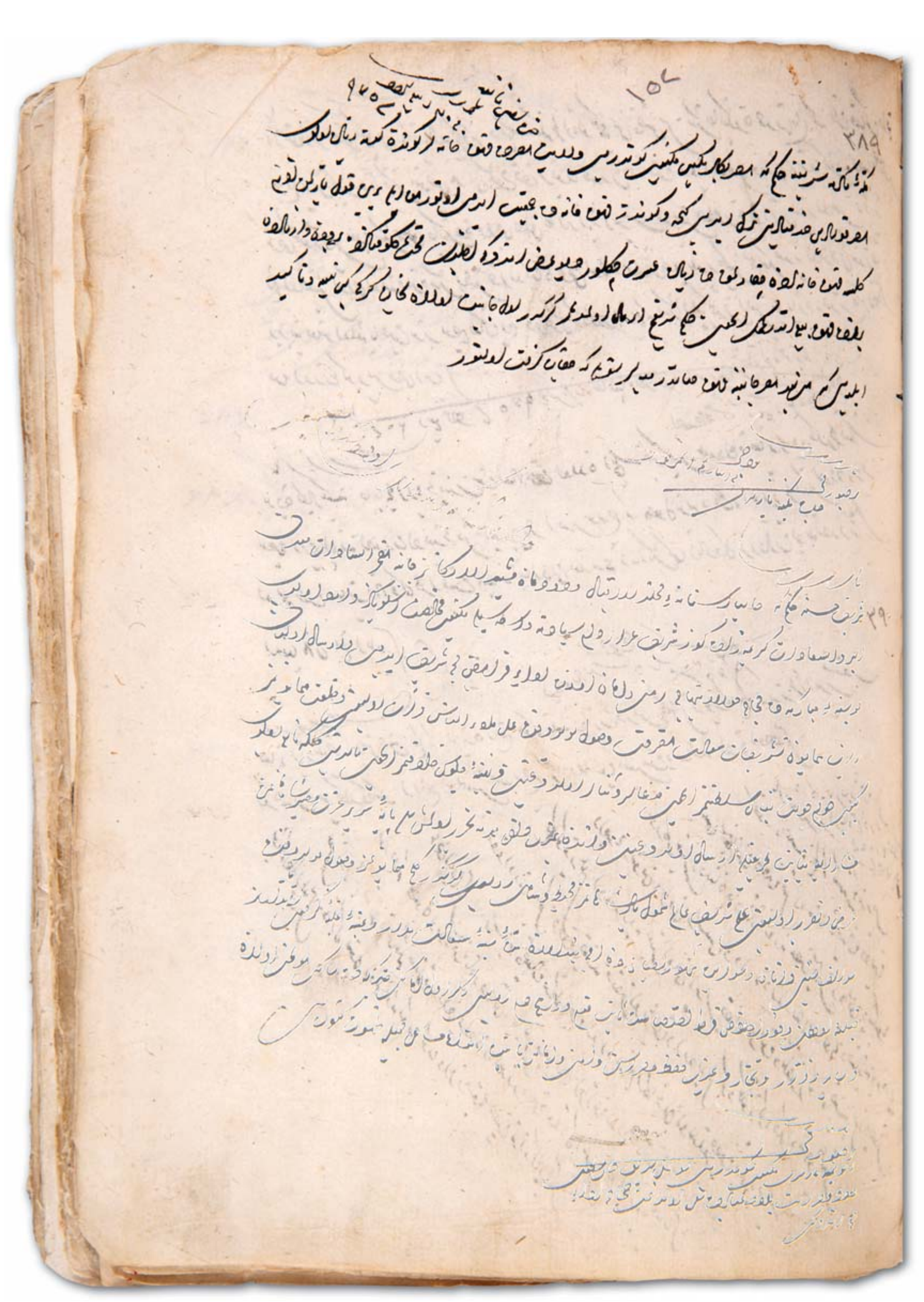
Mekke-i Mükerreme şerifine hüküm ki

Mısır beylerbeyisi mektup gönderip; "*Vilâyet-i Mısır'da kahvehâneler günden güne ziyade olup Mısır kulları hidmetlerin terk edip gece ve gündüz kahvehânede cem'iyyet edip oturmak ile bir yere kul yazılmak lâzım gelse kahvehânelerden çıkarılmakda ziyade usret çekilir.*" deyu arz etdiği ecilden taht-ı hükûmetinizde beriden varanlardan bir ferde kahve bey' etdirilmemek için hükm-i şerifim irsâl olmuşdur. Gerekdir [ki;]

Ol cânibde olan tüccara gereği gibi tenbîh ve te'kîd eyleyesin ki, min-ba'd Mısır cânibine kahve satdırmayalar. Şöyle ki; çıkara, girift olunur.

20 Rebîülahir 975 / 24 Ekim 1567

A. DVNS. MHM. d. 7, hüküm no: 389

Portekizlilerin Hint Okyanusu'ndaki faaliyetlerine engel olacak ve sahiller ile Hac yolunun emniyetini sağlayacak Akdeniz Donanması'nın bu bölgeye geçirilmesi için Akdeniz ile Kızıldeniz arasına bir kanal açılmasının mümkün olup olmadığının araştırılması

4

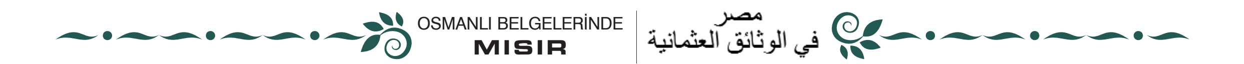

البحث عن امكانية حفر قناة بين البحر الأبيض و البحر الأحمر من أجل عبور أسطول البحر الأبيض الذي يوفر أمن السواحل وطرق الحجاج، ومنع البرتغاليين من نشاطاتهم في المحيط الهندي

Yazıldı
Paşa hazretlerine verildi
17 Receb 975

Mısır beylerbeyisine hüküm ki

Bundan akdem hânedân-ı cihâd-âmâl ve dûdmân-ı gaza-nevâlimizden geçen ecdâd-ı a'zâm ve âbâ-i kirâmım nevvera'llâhü merkadehüm eyyâm-ı nusret-encâm ve evân-ı saadet-fercâmların cihâd ü gazaya sarf edip magârib ve meşârıkdan nice iklimler ve memleketleri şirk [ü] dalâletden şemşîr-i zafer-te'sirleri ile feth ve teshîr [ve] Memâlik-i Mahmiye-i Osmaniyye'ye muzâf kılmışlar. Selâtîn-i nâmdâr ve havâkîn-i âlî-mikdarın tefâhur ve tefâzuli hâdim-i Haremeyn-i Şerifeyn ile olup el-hamdü li'llâhi Teâlâ ol saadet bana mukadder ü müyesser olup ol cevânibin ahvâl ü etvârı hüsn-i intizâm üzere olmak aksâ-yı muradıdır. Eyle olsa; Portugal-i la'în memâlik-i Hindistan'a tegallüb cihetinden (   ) müstevlî olup ol cânibden ziyaret-i Haremeyn-i Şerifeyn'e gelen Müslümanların yolları münsedd olup andan gayri ehl-i İslâm küffâr-ı hâksâr-ı dûzeh-makamın taht-ı hükûmetinde olmak revâ görilmeyip Hak Teâlâ'nın ulüvv-i inâyet[in]e tevekkül ve hazret-i risâlet-penâhın aleyhi efdalü's-salavât mu'cizât-ı kesîre[tü]'l-berekâtına tevessül olunup diyar-ı Hindistan'ın küffâr-ı hâksâr elinden istihlâsına ve Haremeyn-i Şerifeyn'in dahi etraf u eknâfında bazı fırka-i dâlle olup onların dahi ol cevânibden izâleleri lâzım olmağın inân-ı azîmet-i hüsrevânem ol taraflara munsarif kılınmağa niyyet ü azîmet olunmuş-dur. Eyle olsa; ol husus için küllî Donanma-yı Hümâyûnum ihzâr olunmak

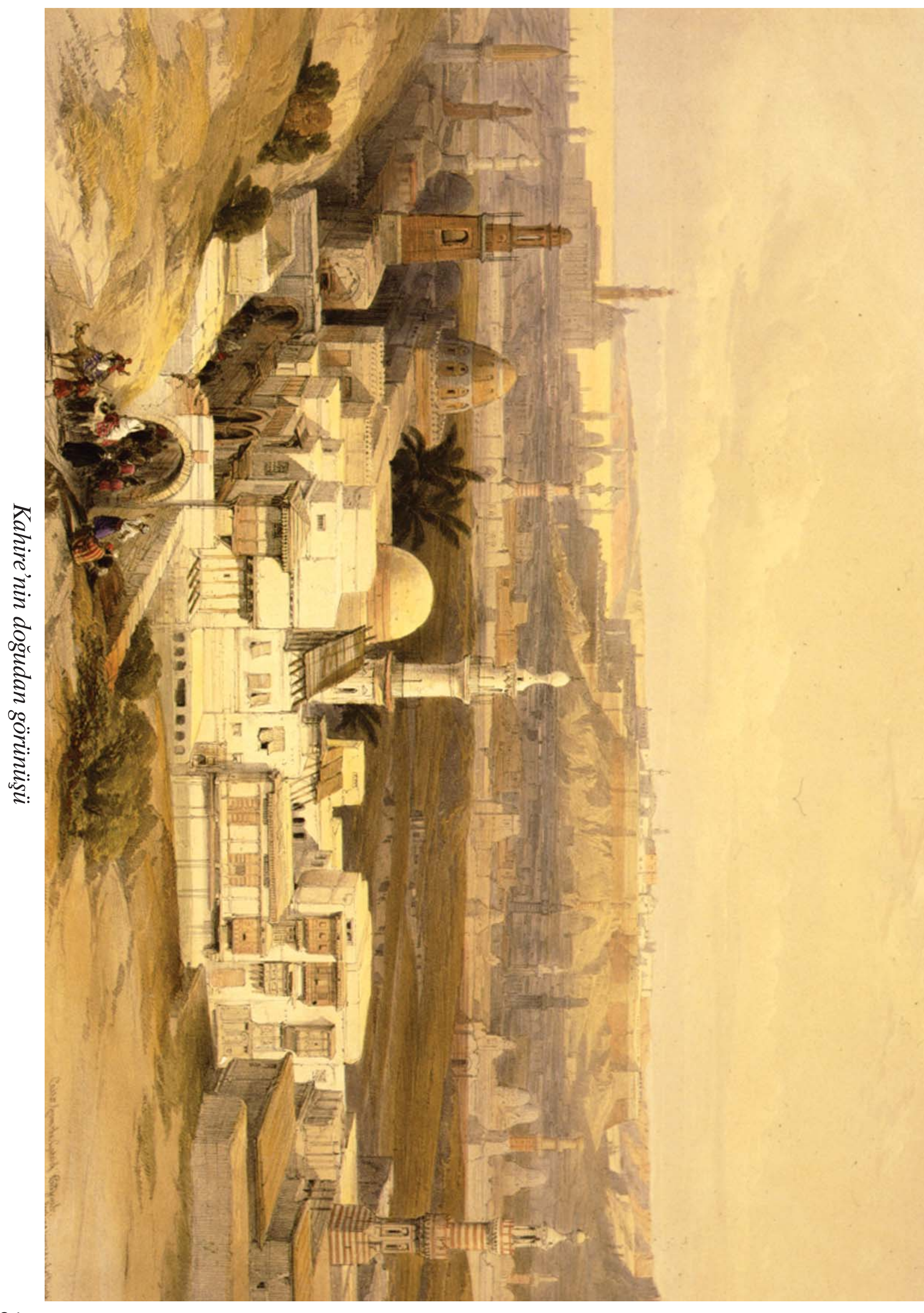
tedarik olunup Donanma-yı Hümâyûnum denizden Süveyş deryasına geçmek için bir hark kesilmek gâyet sezâ-vârdır.

Buyurdum ki; vusûl buldukda, asla te'hir ü terâhî etmeyip ol yerin tamam ehl-i vukûf mimarların ve mühendislerin cem' edip dahi yarar âdemler koşup irsâl eyleyesin ki, varıp Akdeniz ile Süveyş deryasının mâbeynlerin tetebbu' edip ol berriye mahallinden hark olmağa kâbil midir ve tûlü ne mikdar olur ve yanaşır kaç gemi gitmeğe kâbil hark olur; tamam malum edinip arzeyleyesin ki, âna göre tedariki görülüp kesdirilip inşâallahu'l-Azîz tamam oldukda inâyet-i Hakk celle ve alâ ile ol diyara cihâd-ı fî-sebîli'llâhi Teâlâ müyesser olup eğer Haremeyn-i Şerifeyn'in etrafın fırka-i dâlleden tathîr ve eğer diyar-ı Hindistan'ın küffâr-ı Portugal'den feth ü teshîridir; müyesser olup divan-ı a'mâlimizde mestûr ola.

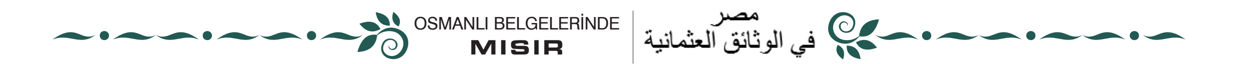
17 Receb 975 / 17 Ocak 1568

A. DVNS. MHM. d. 7, hüküm no: 721

Kahire'nin doğudan görünüşü

Azaplardan[2] olup serdengeçti olarak Mısır'da bulunan askerlerin tam silahlı genç yiğitlerden oluştuğu ve yapılan yoklamalarında hepsinin mevcut bulunduğu

الجنود الفدائيون الموجودون في مصر كونهم من الشباب البسلاء المسلحين العذاب، وحضورهم في مناداة كشف الأسماء

İzzetlü defterdar efendi
Bunları yoklayıp mevcutları arz edesin deyu buyuruldu

Kâ'ime-i beyan-ı serdengeçtiyân der mahrûse-i Mısır ez-zümre-i azebân müceddeden

Ağa Mikail Abdullah Üsküdarî Yevm 25	Bayraktar Derviş Ali Tokat Yevm 10	Çavuş Ahmed İsa Ereğli Yevm 10	Onbaşı Abdullah Mustafa Rumeli Yevm 10	Kâtip Mahmud Mehmed Kasımpaşa Yevm 10
Abdurrezzak Mehmed Antakya	Süleyman Ahmed Rumeli	Abdullah Ali Bursa	Recep Mustafa Bolu	Şahin Ahmed Mısrî
Musa Mustafa Erzurum	Mustafa Ahmed Mısrî	Hüseyin İbrahim Yenişehir	Ali Hüseyin Bosna	Mehmed İvaz Teke
Mehmed Hüseyin Köprü	Osman Mehmed Tokat	Mustafa Mehmed Ereğli	Abdullah Abdurrahman İzmit	İsa Ahmed Trablus
Ali Mustafa İstanbul	İbrahim Osman Bosna	Murad Osman Mısrî	Mustafa Osman Türkmen	Nasuh Ali Aydın
Cafer İbrahim İstanbul	Abdullah Mehmed Uyvar	Abdülcevad Mustafa Resendi	Abdullah Mehmed Girit	Abdullah Yusuf Adana

2 Osmanlı taşra askerî teşkilatına mensup olup bekârlardan oluşan askerî sınıf. Mısır'da kale muhafazasında görevlendirilmişlerdir.

İbrahim Mustafa Tokat	Ahmed Ali Mısrî	Mahmut Ali Kazdağı	Ahmet Mehmed İstanbul	Mehmed Ahmet Yenipazar
Ali Mehmed Mısrî	Recep Ali İstanbul	Abdullah Yusuf Rumeli	Abdullah İvaz Macar	Ömer Ahmet Mısrî
Abdurrahman Ahmet Üsküdar	Ahmet Mehmed Ürgüp	Osman Ali Mısrî	İbrahim Osman Erzurum	Bayram İsmail Prevadi
Ali Mehmed Mısrî	Abbas Osman Mardin	Mehmed Ahmet Karadeniz	Fazlı Mehmed İstanbul	Ahmet Mehmed Mısrî
Yusuf Hasib Sofya	Halil Mustafa Menteşe	Salih Mehmed Mısrî	Abdullah Ali Kırımlı	Hasib Abdullah Bağdat
Ömer Süleyman Mısrî	Dilaver Hasib Kayseri	Mehmed Mustafa Urla	Hüseyin Mustafa Tırnovi	Mehmed Ömer Mısrî
Mehmed Mustafa Bosna	Sefer Hüseyin Yalova	Hicazî Hasan Mısrî	Abdullah Yusuf Rumeli	Veli Hasib Rumeli
Ömer Ali Tırnovi	Bekir İsmail Kazdağı	Ömer Hasib Yenipazar	Abdullah Bilal Mısrî	Abdullah Yusuf İstanbul
Ahmet Mustafa İstanbul	Mehmed Ahmet Mısrî	Seydi Mustafa Kozan	İbrahim Hüseyin Selanik	Sefer Aydın Avlonya
Yusuf Ahmet Resendi	Ali Mehmed Kazdağı	Veli Mehmed Kasımpaşa	Hüseyin Mahmut Bağdat	Şehabeddin Ömer Mısrî
Ahmet Mustafa İstanbul	Hüseyin Ali Gelibolu	Hasib Mustafa Resendi	Ahmet Mehmed Ayntab	Süleyman Mustafa Kuşadası
Ali Şaban Resendi	Halil Hasib Bosna	İbrahim Süleyman Erzurum	Yusuf Abdullah Mısrî	Ali İbrahim Resendi
Abdullah Kasım Mısrî	Abdullah Beşir Habeşî	Ahmet Mehmed Şehr-i Zol	Ahmet Mehmed Tokat	Mehmed Şeyh Tantavî
Hüseyin Mehmed Rumeli	Ahmet Veli Himmet	Recep Ali Engürî	Hamza Mustafa İstanbul	İbrahim Salih Cezairî

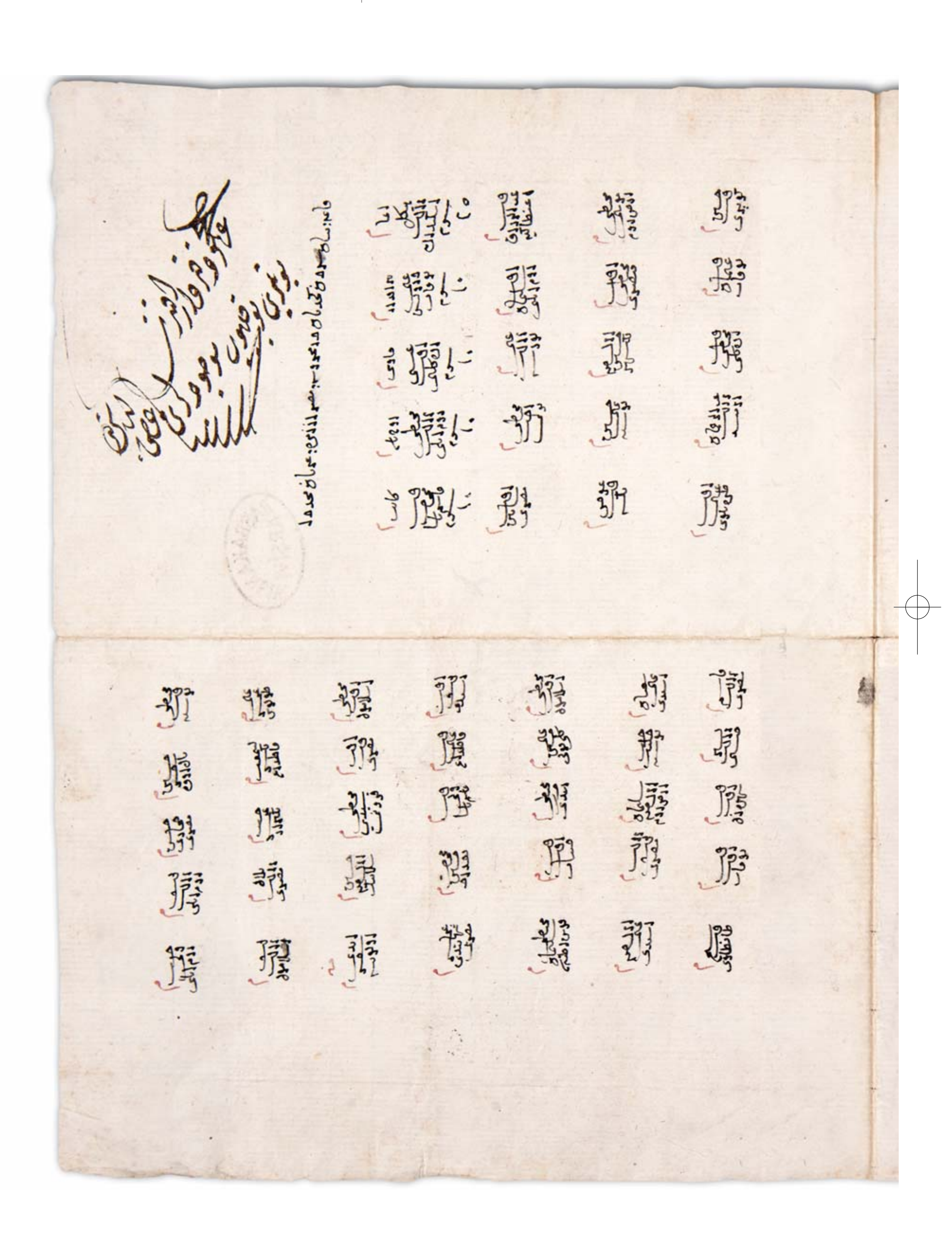
Ağalarına yirmi beş akçe ve dört nefer zabitlerine onar akçe ve sair neferâta beşer akçe olmak üzere ruusları tahrir ve inşâallahu Teâlâ sefer-i hümâyûna gelecek Mısır askerinin vâki olan mahlûlâtından ruuslarına derkenar ve evâmiri tahrir olunmak buyuruldu

Arz-ı bende-i bî-mikdar budur ki

Fermân-ı âlîleri buyurulduğu üzere neferât-ı mezbûre yoklanıp cümlesi tâmmü's-silah ve tüvana yiğitler olmak üzere mevcud olup isbat-ı vücut eyledikleri malûm-ı devletleri buyuruldukda fermân devletlü ve saadetlü sultanım hazretlerinindir.

25 Şaban [1]107 / 30 Mart 1696

A. E. SMST. II, 271

6

Mısır'dan İstanbul'a ve ülkenin diğer yerlerine gönderilecek kahvenin Müslüman gemileri ile taşınması, gümrüklerde muntazam bir şekilde kayıtlarının tutulması ve kanuna aykırı olarak yabancı gemilere kesinlikle yüklenmemesi

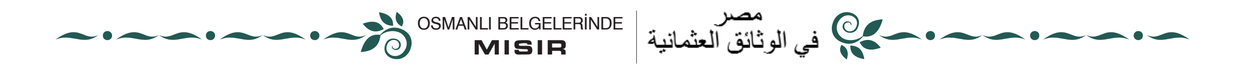
حمل القهوة التي ستنقل من مصر إلى استانبول و إلى أماكن أخرى في البلاد على سفن المسلمين و تسجيلها في الجمارك بصورة منتظمة و عدم حملها على السفن الأجنبية مخالفا للقانون

Buyruldu

Mısır valisine ve kadısına ve defterdarına ve ümerâ-yı Mısır'a ve Yedi Ocak zâbitlerine hüküm ki

Diyar-ı Yemen'den Mısr-ı Kahire'ye gelen kahve kadîmü'l-eyyâmdan beri Reşid ve Dimyat ve sair sevâhil-i Mısriyye'de vâki iskelelerden kadimden nakloluna gelen tüccar gemileri ve zehâir sefînelerine vaz‘ ve tahmîl ve İstanbul'a ve Memâlik-i Mahrûsemden sair bilâda sefâyin-i mezkure ile nakloluna gelüp diyar-ı küffâra kahve nakli men olunmuş iken hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûnumla mu’anven verilen emr-i şerifimle hâlâ İskenderiye Gümrükçüsü olan Mühtedî İsmail ile Reşid Gümrükçüsü Yumurcak Yusuf birbirleriyle yekdil ve muvâza‘a tarîkıyla tüccardan bazılarını sahil çıkarıp bilâd-ı İslamiye'ye götürmek üzere ol tâcirlerin sefînelerine kahve tahmîl ve deryaya çıkdıkdan sonra yarar mahalde Efrenç sefînelerine nakledip ve bazı müste’minîn gemilerine vaz‘ olunan kahvelerin ashâbını dahi sefîne ricâlinden olan küffâr yarar mahalde gemiden iz‘âc ve ihrac etmeleriyle bu iki tarîkle diyar-ı küffâra bu sene altı bin kırk dört riyâle kahve gitdiği alâ-vechi't-tayîn haber alınıp ve bu sebeb ile diyar-ı Mısır'dan eğer Âsitâne-i Saâdetime ve eğer Memâlik-i Mahrûsemden sair bilâda kahvenin ekall-i kalîl geldiğinden gün be-gün bahası izdiyâd ve kahvenin kılleti iştidâd ve imtidâd olup gümrük malından dahi kesîr ve noksanına bâ‘is olmağla bu hususda zuhur eden tehâvün ve tekâsülünüz hasebiyle cümlenüz müstehakk-ı it‘âb olup ve tenbih ve inzâr için işbu emr-i şerifim ısdâr olunmuşdur.

İmdi; sen ki vezir-i müşârunileyh ve siz ki mümâileyhimsiz, müste’men sefînelerine kahve ve sair metâlarıyla giden tüccarı sefîne ricâlinden olan küf-

fâr vakt-i fırsatda minvâl-ı meşrûh üzere gemilerinden ihrac ve bir yerde bırakıp ve eğer kahve ve eğer sair emtia ve eşyaları diyar-ı küffâra götürüp hıyanet ve ihanet etdiklerinden mâ-adâ müste'menlerden İngiltere ile Felemenk taifesinin Françeli ile el-yevm adâvetleri olduğundan rû-yı deryada birbirlerine müsâdif olduklarında muharebe edip ve galib mağlubu ahz etdikde ol sefînede bulunan bâzergânların nüfus ve emvâllerine hasâret isabet edip bu iki vecih ile zarar ve hatarı mukarrer olmağla fîmâ-ba'd Mısır İskelelerinde küffâr sefînesine kahve vaz' ve tahmîl olunmamak üzere cümleniz kemer-bend-i ittifak olup iktizâsı olan mahallere gereği gibi tenbih ve te'kîd ve daima basîret ve intibâh ile hareket ve bir tarîk ile küffâr sefînesine kahve vaz' etdirmeyip ve kazalik Müslüman sefînelerine vaz' olunan kahveler dahi mikdarıyla Reşid Gümrüğü'nden tahrir ve ashâbının isim ve resimleriyle sefîne reisleri yedlerine birer mühürlü kâime verilip ve bi-tevfîkıhî Teâlâ bu tarafa sefer etdiklerinde eğer İstanbul'a gelirler ise gümrük emini ve eğer sair iskelelere yanaşırlar ise ol diyarın ümenâ ve hükkâmı yedlerinde olan Reşid Gümrüğü kaimesiyle sefînesinin mahmûlü olan kahveyi yaklayıp ve ashâb-ı sefayin bu vechile ibrâ-i zimmet eylemek üzere tenbih-i ekîd ile tenhib ve te'kîd ve Mısır İskeleleri Gümrüğü gibi zabt ve daima tecessüs ve tafahhus olunup ve her kimden hıyanet sudûr eder ise bilâ-tereddüd te'dîb ve terhîb ve fermân olunduğu üzere kahve hususuna suret-i nizâm vermeği cümleniz dikkat-i tam ve ziyade ikdam ve ihtimâm eyleyesiz.

Şöyle ki; bundan sonra Mısır İskelelerinden müste'men gemilerine kahve tahmîl olunduğu veyahud bir tarîkle küffara kahve füruht olunduğu istimâ' olunur ise hıyanete cesaret edenler ile siz dahi şerîk olmuş olursuz ve bir vechile özür ve cevabınız ısgâ olunmayıp herbiriniz muâheze ve muâteb olmanız mukarrerdir. âna göre ziyade basiret ve intibâh ile hareket eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

Evâhir-i Zilhicce 1120 / 11 Mart 1709

C. ML, 3013

7 Mısır Valiliği'ne Hasan Paşa yerine İbrahim Paşa'nın tayin edildiği ve görev mahalline ulaştığında kendisine ait gelirin devir tesliminin yapılması

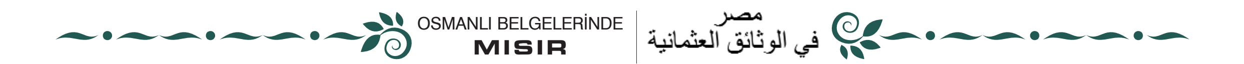

تعيين ابراهيم باشا واليا على مصر بدلا من حسن باشا واجراء عملية تسليم و تسلم الدخل الفردي حين وصول الوالي إلى مكان العمل

Mûcebince amel oluna deyu hatt-ı şerif sâdır olmuşdur.

Hâlâ Mısır Valisi olan Vezir İbrahim Paşa'ya ve Mısır kadısına ve ümerâ-yı Mısır'a ve yedi bölük ağalarına ve zâbitleri ve ihtiyarlarına hüküm ki

Sen ki vezir-i müşârunileyhsin, Mısır Eyaleti bin yüz yirmi bir Receb'inin dördüncü gününde dahil-i tevet ibtidâsından zabtetmen üzere avâtıf-ı seniyye-i mülûkânemden sana tevcîh olundukda sen Âsitâne-i Saâdet'imden kalkıp ve mahrûse-i Mısır'a varıp vâsıl olunca kaymakam nasbına muhtac olmamak için selefin Hasan Paşa'ya vekâleten makam-ı hükûmetde müstakar olmak üzere emr-i şerifimle tenbîh olunup ve sen dahi yol tedârikini tekmîl ve deryâdan savb-ı maksûda azimet edince biraz zaman mürûr eylediğinden gayri deryada hava dahi müsâ'id olmamakla eyalet-i mezkûre sana tevcîh olunduğu tarihden beş ay mürûrunda varıp Mısır'a dahil olduğunda müddetine düşüp tarafına aid olan beş aylık irâd selefin müşârunileyh tarafından kabz olunup ve sene-i cedideden bazı emvâl dahi sene-i atîka takas olunmağla kaide-i kadîme-i Mısriyye üzere tarafına aid olan irâdı müşârunileyhden taleb eylediğinde edâda ta'allül ve tereddüd üzere olduğun tarafından memhûr kâime ile der-i devlet-medârıma i'lâm olunup ve müşârunileyhin kaide-i Mısriyye'ye mugayir bu gûne ta'allül ve tereddüdden kat'â rıza-yı hümâyûnum olmamakla imdi emr-i şerifim vusûlünde vali-yi sâbık selefin müşârunileyh ile iktizâ eden hesâb ve kitablar

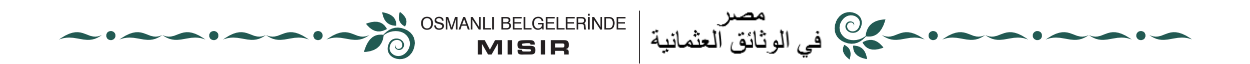

cümle muvâcehesinde görülüp kaide-i kadîme-i Mısriyye üzere tarafına edâsı iktizâ eden akçe ile sene-i cedîdeden alıp sene-i atîka takas eylediği emvâl her ne ise müşârunileyhden tahsil ve ahz u kabz edip hesâb ve kitâbınıza mizân-ı adl ile bir gün evvel faysal vermeğe ihtimâm eyleyesin ve siz ki Mısır kadısı ve ümerâ-yı Mısır ve yedi bölük ağaları ve ihtiyarlarısız, vali-yi sâbık ile lâhık beyninde iktizâ eden hesâb ve kitab cümle muvâcehesinde gereği gibi görülüp kaide-i kadîme-i Mısriyye muktezâsınca sâbıkdan lâhıka reddi iktizâ eden akçe ve kezâlik sâbıkın sene-i cedîdeden alıp sene-i atîka takas eylediği irâd her ne ise cümle ittifakıyla lâhık için kendisinden tahsil olunup beynlerinde olan nizâ'a bir gün evvel faysal verilmeği her biriniz takayyüd-i tâm ve ziyâde ihtimâm eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

Evâil-i Safer 1122 / 10 Nisan 1710

A. E. SAMD. III, 1764

Mısır Valisi İbrahim Paşa'dan Mısır'da ortaya çıkan karışıklığı gidermesi, her alanda kanun ve nizâmın öngördüğü düzenlemeleri yapması ve memleketi en iyi şekilde idare etmesinin istendiği

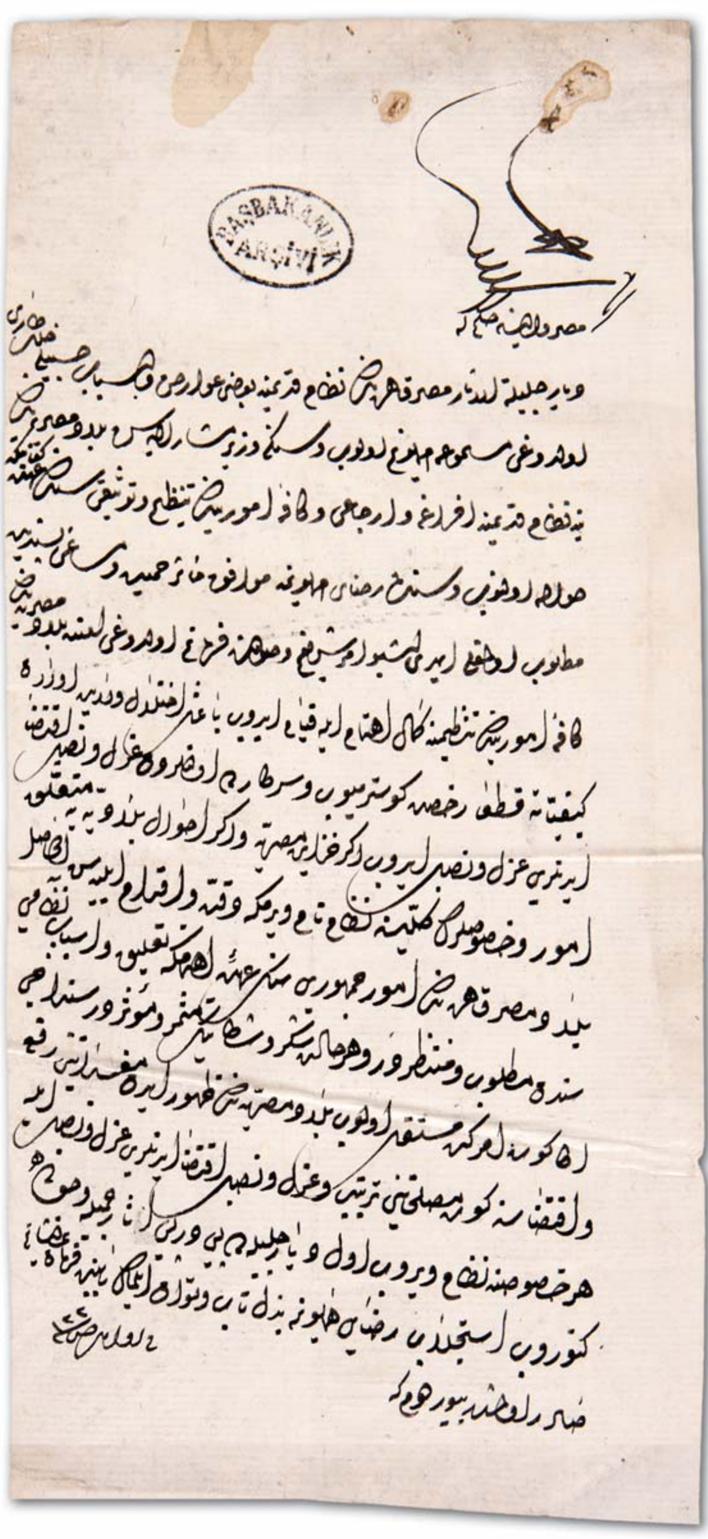
الطلب من ابراهيم باشا والي مصر القضاء على الإضطرابات التي وقعت في مصر وترتيب الأمور كما يقتضيه النظام والقانون في كل المجالات وادارة البلاد بشكل أفضل

Mısır valisine hüküm ki

Diyâr-ı celîletü'l-âsâr Mısr-ı Kahire'nin nizâm-ı kadîmine bazı avârız ve esbâb hasebiyle halel târî olduğu mesmû‘-ı hümâyûnum olup ve sen ki vezir-i müşârun-ileyhsin, bilâd-ı Mısriyye'nin yine nizâm-ı kadîmine ifrâğ ve ircâ‘ı ve kâffe-i umûru-nun tanzim ve tevsîki senin uhde-i kifâyetine havale olunup ve senden rıza-yı hümâyûnuma muvâfık me’ser-i hamiyyet ve mesâ‘i-i pesendîde-i matlûb olmağla imdi işbu emr-i şerifim vusûlünde fermânım olduğu üzere bilâd-ı Mısriyye'nin kâffe-i umûrunun tanzimine kemâl-i ihtimâm ile kıyâm edip bâis-i ihtilâl-i vilâyet olan keyfiyyâta kat‘a ruhsat göstermeyip ve sergerde olanlardan azl ü nasb iktizâ edenleri azl ve nasb edip eğer hazâin-i Mısriyye ve eğer ahvâl-i bilâdiyyeye müte‘allik umûr ve hususların küllîsine nizâm-ı tâm vermeğe dikkat ve ikdâm eyleyesin.

El-hâsıl bilâd-ı Mısr-ı Kahire'nin umûr-ı cumhuru senin uhde-i ihtimâmına ta‘lîk ve esbâb-ı nizâmı senden matlûb ve muntazardır ve her halde şükr ü şikâyetin müsmir ve müessirdir. Sen dahi âna göre emrinde müstakil olup bilâd-ı Mısriyye'nin zuhûr eden mefsedâtını ref‘ ve iktizâsına göre maslahatını tertîb ve azl ü nasb iktizâ edenleri azl ü nasb ile her hususuna nizâm verip ol diyâr-ı celîlede pey der-pey âsâr-ı cemîle vücûda getirip isticlâb-ı rıza-yı hümâyûnuma bezl-i tâb ü tüvân eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

Evâil-i Safer 1122 / 10 Nisan 1710

A. E. SAMD. III, 1749

9

Mısır Valiliği'ne tayin edilen eski Özi Valisi Abdi Paşa'ya bir an önce görevinin başına gitmesinin bildirildiği

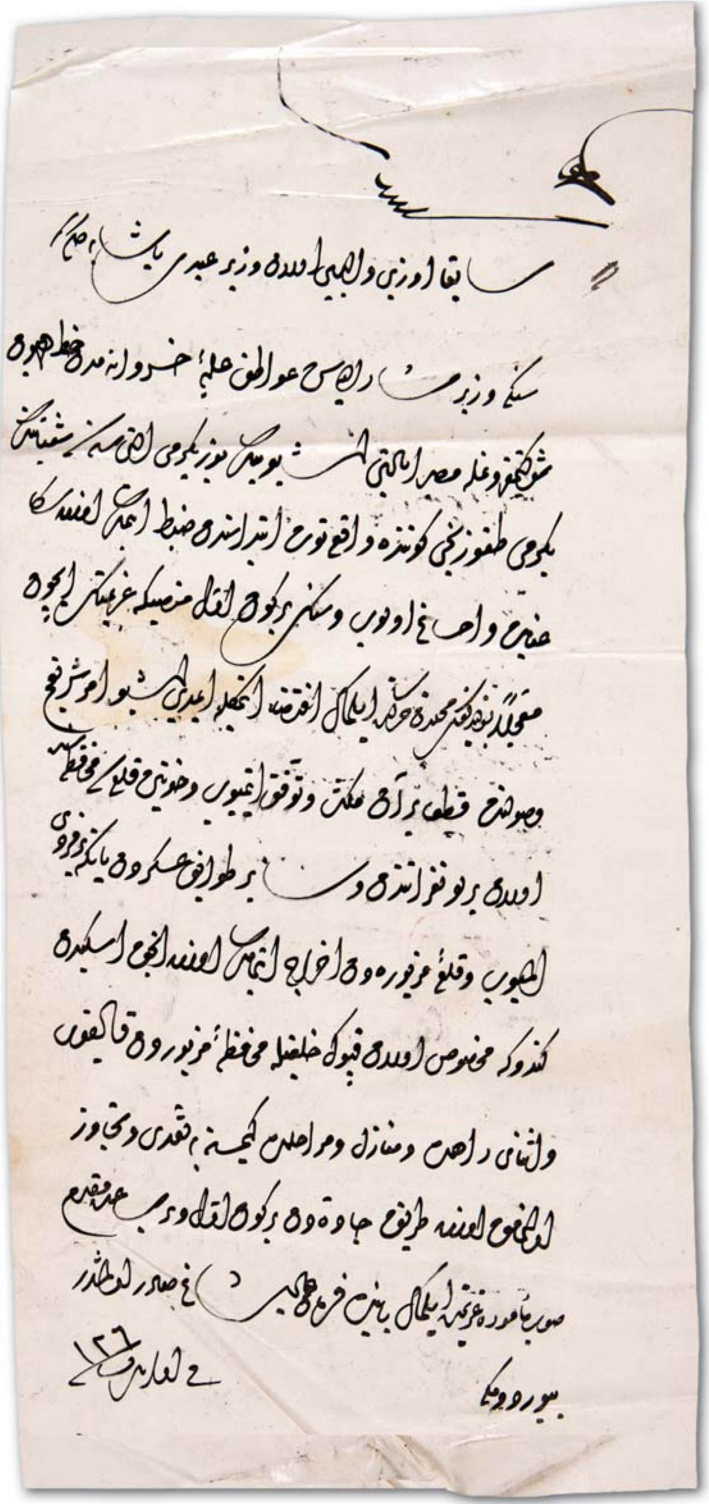
إعلام عبدي باشا والي أسكي اوز الذى عين واليا على مصر تولى منصبه في أسرع وقت ممكن

Mûcebince amel oluna deyu hatt-ı şerif sâdır olmuşdur

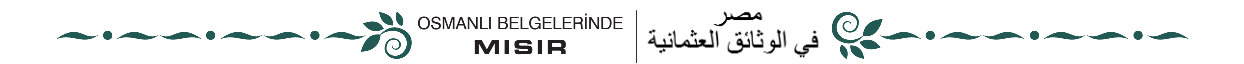
Sâbıka Özi valisi olan Vezir Abdi Paşa'ya hüküm ki

Sen ki vezir-i müşârunileyhsin, avâtıf-ı aliyye-i hüsrevânemden hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûnumla Mısır Eyaleti işbu bin yüz yirmi altı senesi Şaban'ının yirmi dokuzuncu gününde vâki tevet ibtidâsından zabtetmek üzere sana inâyet ve ihsânım olup ve senin bir gün evvel menzîline azimetin için mu'accelen bulunduğun mahalden hareket eylemen iktizâ etmekle imdi işbu emr-i şerifim vusûlünde kat'a bir an meks ve tevakkuf etmeyip ve Hotin Kalesi muhafazasında olan yerli neferâtdan ve sair tavâif-i askerden yanına bir ferdi almayıp ve kale-i mezbûreden ihrâc etmemek üzere ancak eskiden kendine mahsus olan kapın halkıyla muhafaza-i mezbûrdan kalkıp ve esna-yı râhda ve menâzil ve merâhilde kimesneye ta'addî ve tecavüz olunmamak üzere tarîk-i câddeden bir gün evvel ve bir saat mukaddem savb-ı memure azimet eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

Evâil-i Receb 1126 / 11 Temmuz 1714

A. E. SAMD. III, 12373

10

Mısır'da çıkan karışıklıkta terkedilip, daha sonra başkaları tarafından kanunsuz bir şekilde el konulan arazilerin gelirleri ile birlikte gasıpların elinden alınarak sahiplerine iade edilmesi

إرجاع الأراضي المغصوبة التي أغتصبت بغير حق من الآخرين بعد الإضطرابات التي وقعت في مصر إلى أصحابها واستعادتها من يد الغاصبين مع وارداتها

Mısır Valisi Vezir Abdi Paşa'ya ve Mısır mollasına hüküm ki

Bundan akdem mahrûse-i Mısır'da bazı avârız-ı esbâb hasebiyle vâki olan ma'reke esnasında terk-i diyar eden kimesnelerin ve etbâ'larının üzerlerinde olan kurâların yine ashâbına ibkâ ve kendi taraflarından vekil-i şer'îleri zabt ve faizleri-ni ahz u kabz ve evlâd ü iyâllerin anınla ta'ayyüş eylemeleriçün emr-i şerifim sâdır olmuşiken mahrûse-i Mısır'dan ol makûle terk-i diyar edenlerin etbâ'larının karyeleri el-yevm vekil-i şer'îlerinin yedlerinde olmayıb beş seneden beri her biri mütegallibeden bazı kimesnelerin zabtında olduğu ve faiz ve hâsılından evlâd ü iyâlleri tarafına katı şey kalîl gösterilip ol vechile perişan-ı ahvâl ve füls-i ahmere ve leyle-i aşâya muhtaç oldukları ihbar olunub ve eyyâm-ı adalet-encâmımda Mısır'da olup mukaddema esna-yı ma'rekede terk-i diyar edenlerin ve etbâ'larının karyelerine hilâf-ı şer'-i şerif icabından dahl ü taarruz olunduğuna kat'a rıza-yı hümâyûnum olmayıp Mısr-ı Kahire'den ol makûle terk-i diyar eden-lerin ve etbâ'larının üzerlerinde olan karyeleri elbette ve elbette vekil-i şer'îleri olanların tarafından zabt ve hâsıl olan faizi her ne ise ketm ü ihfâ olunmayıp kendileri ve evlâd ü iyâllerinin ta'ayyüşleriçün taraflarına teslim olunup ve tagal-lüben zabtedenlerin beş senede makbuzları olup zimmetlerinde kalan faiz-i kurâ dahi şer'le teveccüh edenlerden tahsili fermânım olmağın imdi;

Sen ki vezir-i müşârunileyh ve mevlâna-yı mûmâileyhsin, işbu emr-i şerif-i vâcibü'l-imtisâlim vusûlünde mukaddema vech-i meşrûh üzere mahrûse-i Mısır'da esna-yı ma'rekede terk-i diyar edenlerin ve etbâ'larının karyelerine hilâf-ı şer'-i şerif ecânibden bir ferdi dahl ü taarruz ettirmeyip fermânım olduğu üzere yed-i tagallübden nez' ve tahlîs ve elbette ve elbette taraflarından vekil-i şer'île-rine zabtetdirip ve hâsıl olan faizleri her ne ise ketm ve ihfâ olunmayıp kendileri ve evlâd ü iyâllerinin cihet-i maaş ve vücûh-ı inti'aşları için vekil-i şer'îlerine tes-lim olunup ve beş senede tagallüben kabz olunan faizleri her ne ise ol dahi şer' ile teveccüh edenlerden bi't-tamam tahsil ve kendileri için vekil-i şer'îlerine tes-lim ettirip emr-i şerifime muhalif bir ferde ta'allül ve muhalefet ettirilmemek bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

Evâil-i Receb 1127 / 12 Temmuz 1715

A. E. SAMD. III, 262

11 Memleket ve halkın korunması, düzen ve asayişin sağlanması ve huzuru bozanların cezalandırılması hakkında Mısır Valisi Abdi Paşa'ya gönderilen emir

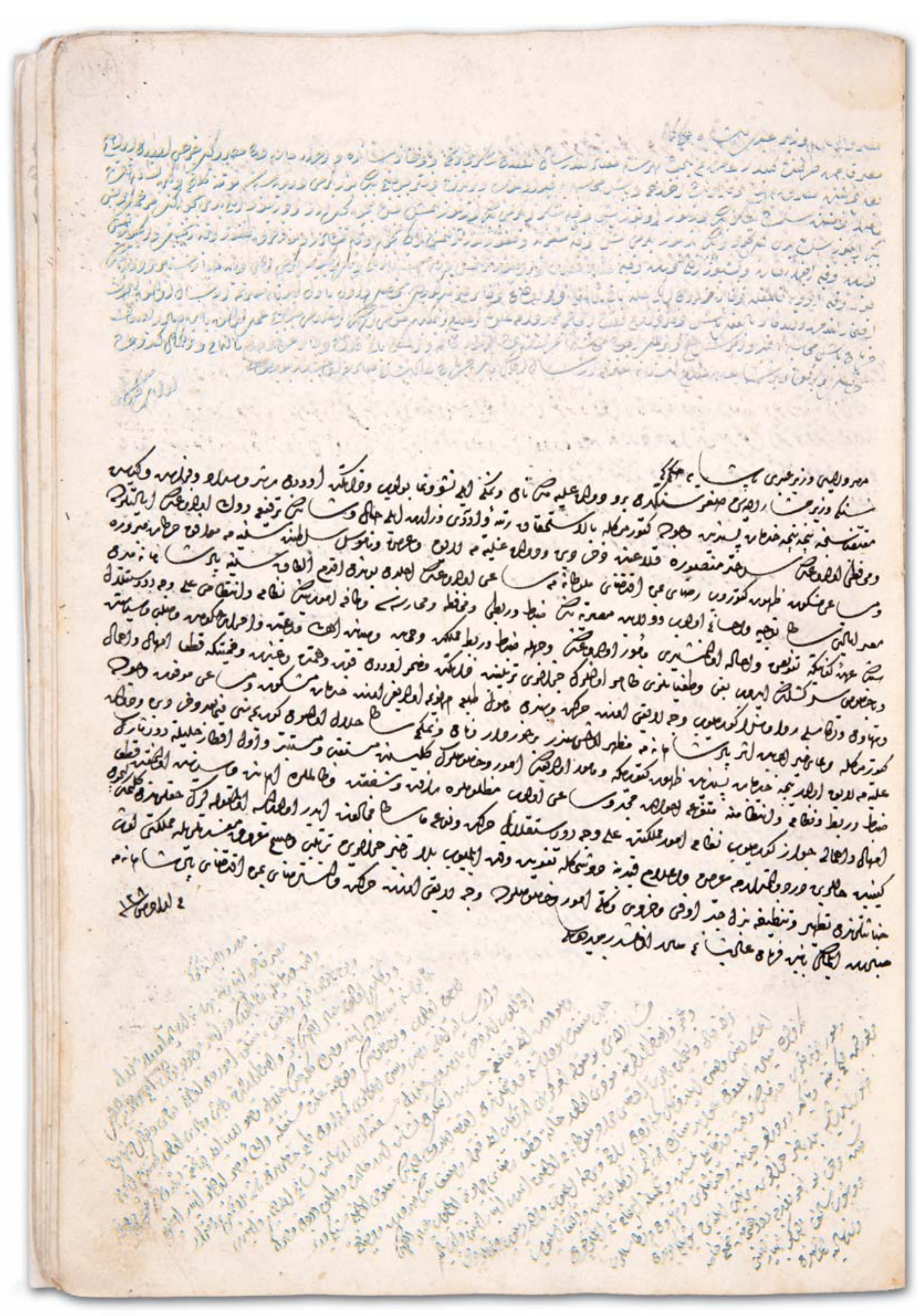

الأمر الذي أبلغ إلى عبدي باشا والي مصر بخصوص توفير النظام و الأمن لحماية الشعب و البلاد، ومعاقبة معكري الأمن

Mısır Valisi Vezir Abdi Paşa'ya hüküm ki

Sen ki vezir-i müşârunileyhsin, sıgar-ı sinninden beri Devlet-i Aliyyemin nân ü nemeki ile neşv ü nema bulup ve zâtında olan rüşd ü sedâd ve ferâset ü kiyâset muktezâsınca nice nice hidemât-ı pesendîde vücuda getirmekle bi'l-istihkâk rütbe-i vâlâ-yı vezâret ile hâl ü şânın terfî‘ ve vali olduğun eyâletlerde ve muhafızı olduğun serhâdd-i mansûre kılâ‘ında dahi din ü Devlet-i Aliyyeme lâyık ve ırz ve namus-ı Saltanat-ı Seniyyeme muvâfık harekât-i mebrûre ve mesâ‘i-i meşkûre zuhûra getirip rıza-yı yümn-i iktizâ-yı mülûkâneme sâ‘î olduğun eclden bundan akdem eltâf-ı seniyye-i Padişahanemden Mısır Eyaleti sana tevcîh ve ihsânım olup ve vilâyet-i Mısriyye'nin zabt u rabtı ve muhafaza ve muhâresesine ve kâffe-i umûrunun nizâm ve intizâmı alâ-vechi'l-istiklâl senin uhde-i kifâyetine tefvîz ve ihale olunmuş idi. Memur olduğun vechile zabt u rabt-ı memleket ve himayet ve sıyânet-i ahali ve ra‘iyyet ve icra-yı hükûmet ve salb u siyâsetde ve bâ-husus serkeşlik edip bağy u tuğyanları zâhir olanların cezaların tertibinde zâtında muzmer olan kuvvet ü himmet ve gayret ü hamiyyetine kat‘a imhâl ve ihmâl ve tehâvün ve tekâsülü reva ve seza görmeyip vech-i lâyıkı üzere hareket ve senden me’mûl-i tab‘-ı hümâyûnum olduğu üzere hidemât-ı meşkûre ve mesâ‘i-i mevfûre vücuda getirmekle dua-yı hayr-ı icabet-eser-i Padişahaneme mazhar olmuşsundur. Ber-hurdâr ve nân ü nemekim sana helal olsun, göreyim seni, fîmâ-ba‘d dahi din ü Devlet-i Aliyyeme lâyık olur nice hidemât-ı pesendîde zuhûra getirmeğe ve memur olduğun umûr ve hususların küllîsinde müstakil ve müstebid ve ol aktâr-ı celîletü'l-âsârın zabt u rabt ve nizâm ve intizâmına müteferri‘ ahvâlde mücidd ve sâ‘i olup mazlumlara re’fet ve şefkat ve zâlimlere ihanet ve siyaset olunmakta kat‘a imhâl ve ihmâli cevaz görmeyip nizâm-ı umûr-ı memleketde alâ-vechi'l-istiklâl hareket ve nev‘an-ma‘ sana muhalefet eder olur ise ol makûlelerin haklarından gelinmek için keyfiyet-i hâllerin der-i devlet-medârıma arz ve i‘lâm kaydına düşmekle tefvît-i vakt eylemeyip bilâ-te’hir cezaların tertîb ve cism-i urûk-ı mefsedetleriyle memleketi levs-i habâsetlerinden tathîr ve tanzîfe bezl-i cidd-i evfâ ve cüz’î ve küllî umûr ve hususlarda vech-i lâyıkı üzere hareket ve istirzâ-yı yümn-i iktizâ-yı Padişahaneme mübâderet eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

Evahir-i Safer [1]128 / 23 Şubat 1716

A. DVNS. MSR. MHM. d. 1, hüküm no: 423

12

Mısır Valiliği'ne tayin edilen Osman Paşa'ya bir an önce görevinin başına giderek memleketi iyi idare etmesi ve bu hususta elinden gelen gayreti göstermesi hakkında emir

الأمر إلى عثمان باشا الذي عين واليا على مصر بخصوص تولي منصبه في أسرع وقت ممكن، وبذ ل ما أمكن له من الجهود فيما يتعلق بإدارة البلد

Sâbıka Trablusşam Eyaleti'ne mutasarrıf olup hâlâ Mısır valisi olan Vezir Osman Paşa'ya hüküm ki

Sen ki vezir-i müşârunileyhsin, Eyalet-i Mısr-ı Kahire avârif-i şâmile-i Şehinşahanemden şerefrîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı inâyet- meşhûnum mûcebince sana tevcîh ve ihsânım olup icâleten mahall-i memure vusûlün mühim ve muktezi olmakdan nâşi bulunduğun mahalden ale'l-acele nehzat ve hareket ve ağırlığın geriden varıp erişmek üzere kendüne mahsus âdemlerinle kemâl-i sür'at ve şitâb ile bir gün evvel Mısır'a vusûlüne ibtidâr ve varıp mesned-i hükûmete kıyâm ile uhdene müterettib olan umûrun temşîyet ve edâsına bezl-i iktidâr eylemen fermânım olmağla imdi işbu emr-i şerifim (°°°°°) ile vusûlünde sen ki vezir-i müşârunileyhsin kat'a tevakkuf ve ârâm eylemeksizin bulunduğun mahalden fermânım olduğu vechile icâleten hareket ve ağırlığın geriden varıp erişmek üzere sen kendine mahsus âdemlerinle kemâl-i sür'at ve şitâb ile bir gün evvel Mısır'a vusûle mübâderet ve varıp mesned-i hükûmete kıyâm ile hüsn-i nizâm-ı memleket ve sair uhdene mufavvaz ve müterettib ve lâzım ve lâzib olan umûr ve hususun vech-i vecîh üzere temşîyet ve edâsına bezl-i vüs' ve kudret ve sarf-ı sa'y ve miknet edip batâet-i azimet ve rehavet üzere hareketten be-gayet hazer ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

Evâsıt-ı Safer 1146 / 2 Ağustos 1733

A. DVNS. MSR. MHM. d. 5, hüküm no: 14

Babü'z-Zuveyle (Zuveyle Kapısı) ve Memlûk Minareleri, Kahire

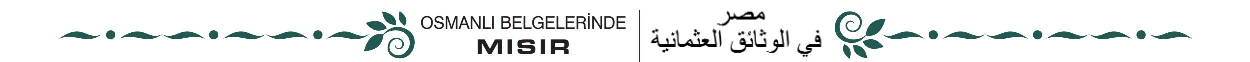
Sultan Selim'in Mısır'ı fethi zamanında mahsulat ve vergilerin tespit ve toplanması, asayişin sağlanması ve gerektiğinde düşmanla savaşılması şartıyla oluşturulan, fakat zaman içerisinde bozulan Yedi Ocak askerlerinin bağlı oldukları usullere uygun hareket etmelerinin sağlanarak, karışıklık çıkmasına izin verilmemesi

جمع الضرائب وتعيين المحاصيل في زمن فتح مصر من قبل السلطان سليم ، والتحقيق اللازم في مهام جنود أوجاق/ الذين قد كون لمحاربة العدو وتوفير الأمن عند الحاجة والذي قد تدهور أمره فيما مضى من الزمن / منسجمين مع الأصول المتبعة لهم كي لا يؤدي الأمر إلى الفوضى

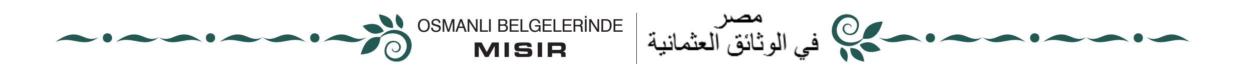
Mısır Valisi Vezir Osman Paşa'ya ve sâbıka Anadolu Kazaskeri olup hâlâ Mısır kadısı olan Abdullah Efendi'ye ve Devlet-i Aliyye'nin ricâl-i bâ-iclâlinden olup ekalim-i Mısriyye'de cizye tahrîr ve cibayetine memur sâbıka Şıkk-ı evvel Defterdârı Ali zide ulüvvuhûya ve ümerâ-yı Mısriyye ve Yedi Ocak zâbitân ve ihtiyarlarına hüküm ki

Cedd-i ekber-i übbehet-güsterim cennet-mekân Firdevs-âşiyân Sultan Selim Han aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufran hazretleri aktâr-ı Mısriyye'yi feth ü teshîr eylediklerinde ber-vefk-i şer' ve kanun mezâri' ve kurâdan hâsıl olan mahsûlât ve rüsûmâtı tahrîr ve badehû hıfz ve hıraset-i bilâda ihtimâm ve hîn-i iktizâda a'dâ-yı dîn-i mübîn ile gaza ve cihada kıyâm eylemeleri şartıyla salifü'z-zikr ocakları vaz' ve ricâline kifâyet mikdarı ulufeler tayin ve onlardan ma'ada imtidad-ı eyyâm-ı devlet-i pür-savletleri da'avâtına muvâzabat ve iştigâl etmeleri hususiçün dahi muhtaç olan fukara ve eramil ve eytâma sadakât-ı Padişahîyelerinden duagûy vazifeleri tertip ve ihsân ve bu üslub üzere Mısır'ın mahsûlât-ı arziyyesini tanzim ve tensîk edip bu hâlet ahd-i karîbe gelince mer'i ve düstûru'l-âmel tutulmakdan nâşi ahvâl-i bilâd ve ibâd hadd-i intizâmda ber-karar ve asâkir-i Mısriyye dahi şeca'at ve besalet ve metânet-i heyet ile elsine-i enâmda şöhret-şi'âr olagelmiş iken Mısır valileri bulunanların te'ami ve tegâfül-leri ve vaktiyle kaymakam olanların tama' ve tesâhülleri takrîbi ile o gûne izhâr-ı

revnak-dîde ve ifâ-yı şevket-i devlet-i ebed-kârîn için mukâtele olmak üzere tahsis olunan esâminin ağırları ocaklarından ihrac ve ifraz ve mütekaid zümresinden olan kişilere ve civan ve eytâm aklâmına nakil ve idhal ve mutlaka tasarrufuna mümanaat olunmayıp ve mahlûl olmamak hilesinden nâşi ve sahibinin vefatından sonra ehl ü iyâl ve müte'allikâtı müebbeden mutasarrıf olmak hilesine binâen ihrac olunan esâminin bazısına kayd-ı evlâd ü iyâl ve bazısına dahi suret-i zâhirde birer sebil ve mektep bina ve iktizâ eden masârıfına sarf olunmak üzere müretteb ismin vaz' ve bu bidâ'-ı reddiye hilâf-ı şer' ve kanun bir emr-i kabîh olduğundan gayrı beytülmâli'l-müsliminin kılletine ve hîn-i iktizâda muhafaza ve muharebe ve sair hidemât-ı hümâyûn için tertip ve tayin olunan asâkirin fütûr ve rehavetine ve kendileri için tedarik olunacak mahlûlâtın usretine ve mukaddema birkaç sene Mısır valisi olanlar bade'l-azl o mukabelede nice müddet serhadler hizmetinde bulunmak adet iken bu yakınlarda azl olanların kadîme mugayir düyûna giriftâr olmalarına ve fi'l-hakika bu mevâddın vehâmeti hakk-ı mukâtele olan irsâliye hazinesinin izmihlâline bâ'is belki giderek Haremeyn-i Muhteremeyn'in ve sair aktar-ı Hicaziye ve Mısriyye'nin küllî ihtilâlini sebep ve bâdî olacağı melhûz olup avn-i Melik-i Kâdir ile nizâm-ı mülk ve millet-i hey'ât-ı ulâsına vaz' ve takrir ve ahvâl-i ibâd ve bilâd şer' ve kanun üzere temşiyyet ve tesyîr olunmak mühtehâ-yı irâdet-i Padişahanem olmağla askeri olan Yedi Ocak ulûfelerinden bir akçe bade'l-yevm müretteb nâmıyla ve evlâd ü iyâl kaydıyla mütekâidîn zümresinden olan aklâma kaydolunmamak ve el-hâletü hâzihî bu âna dek evlâd ü iyâl kaydıyla çıkanlar fîmâ-ba'd mahlûl oldukca merhameten yine tevcîhi iktizâ edenlere askerîlik kaydıyla verilmek fermânım ve bu nizâm düstûru'l-amel tutulması matlûb-ı hümâyûnum olup ve muharrir-i mûmâileyh anda oldukca bu hususa dahi nezâret üzere olması kendiye tenbih-i hüsrevânem olmağla işbu emr-i şerifim ısdâr ve mûmâileyh ile irsâl olunmuşdur.

İmdi, vusûlünde siz ki vezir ve mevlânâ-yı müşârûnileyhima ve muharrir-i mûmâileyhsiz, işbu emr-i şerifimin tenfîz ve icrası avn-i Bâri ile istimrârı olmak için evvel emirde aynı aynıyla ruznâmçe ve aklâm-ı saireye ve fîmâ-ba'd düstûru'l-amel tutulmasına kuzât-ı Mısriyye dahi ihtimâm eylemeleriçün sicill-i mahfûza kaydolunup sen ki vezir-i müşârûnileyhsin bundan böyle sâbıkü'z-zikr seferber Yedi Ocak esâmîsi ulûfelerin ocaklarında ibkâ ve esâmi-i merkûmenin bir akçesini müretteb ve evlâd ü iyâl nâmıyla aklâm-ı saireye nakil ve o gûne tevcîhten kemâl-i mertebe mücânebet ve ittikâ ve bu bâbda bir ferdi himayet ve

sıyânetten ve tama'-ı ham tayin ile hilâf-ı emr-i âlî hareketten ihtirâz-ı evfâ edip bu âna dek mugayir-i kâdim evlâd ü iyâl kaydıyla çıkanlar fîmâ-ba'd mahlûl oldukca merhameten yine tevcîhi iktizâ edenlere askerîlik kaydıyla tevcîh olunmağa mübâşeret ve siz ki mevlânâ-yı müşâr ve muharrir-i mûmâileyhimasız siz dahi ânda oldukca bu emr-i şerifimin mazmûn-ı münîfini tenfîz ve icraya nezâret eyleyesiz ve siz ki ümerâ-yı Mısriyye ve Yedi Ocak zâbitân ve ihtiyarlarının ashâb-ı diyânet ve kiyasetleri olan mumâiliyhimsiz bu gûne mevâddın nizâm-ı kadîme irca'ına ihtimâm ve dikkat mahzâ gayret-i diniye ve hâmiyet-i İslâmiyeden neş'et eder bir hâlet olup kadîmi üzere temşiyeti cümlenin muktezâ-yı İslâmları iken iyâzen billahi Teâlâ tama'-ı hâmm-ı vehâmet-encâma tayin ile bundan böyle bir ferdin evza'-ı muhdese-i kabîhaya ısdârı ihbar olunmak lâzım gelir ise sonra siz bilirsiz âna göre basiret üzere hareket ve hilâf-ı emr-i âlî vaz' ü hâletden kemâl-i mertebe havf ve haşyet olunmak bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

Evâsıt-ı Rebîülevvel [1]147 / 20 Ağustos 1734

C. DH, 3474

14

Mısır limanlarından gemilere yüklenen pirinç, kahve gibi Mısır emtiasının yükleme işinin bir nizâm dahilinde yapılması ve emtia yükleme işinde İstanbul'a yük taşıyan gemilere öncelik tanınarak, İstanbul'un yiyecek sıkıntısı çekmemesine itina gösterilmesi

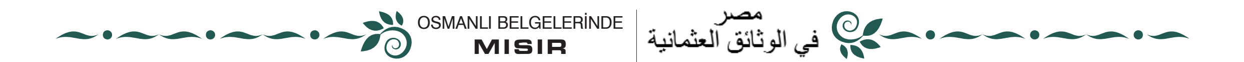
حمل البضائع المصرية مثل الأرز والقهوة القادمة بطريق الشحن على السفن من ميناء مصر بشكل منتظم، وإعطاء الأولية لحمل البضائع على السفن التي تنقل البضائع إلى استانبول حتى لا تعاني استانبول من قلة الأغذية

Mûcebince amel oluna deyu buyuruldu

Mısır Valisi sadr-ı sâbık Vezir Mehmed Emin Paşa'ya ve kadısına ve ümerâ-yı Mısriyye ve Müstahfâzân Kethüdası İbrahim ve azebân kethüdası Rıdvan ve İskenderiye kadısına ve Yedi Ocak zâbitân ve ihtiyarlarına hüküm ki

Mısır tarafından sefînelere tahmîl olunan kahve ve pirinç ve sair emtia-yı Mısriyye'nin keyfiyet-i (...)* ve tahmîlleri taht-ı zâbıtaya rabt ve idhal olunmak için zehair-i merkûme evvel emirde Âsi[tâne]-i Saadetime âmed şüd eden tüccar kalyonlarına verilip tüccar kalyonları tamamen hamûleleri (   ) alarga etmedikçe üç direklilere ve müste'men sefînelerine bir habbe zahire ve emtia tahmîl olunmamak ve onlar hamûleleri tekmil ile alarga etdikten sonra yine Âsitâne-i Saadetime gelecek üç direkli sefînelere tahmîl olunup onlar dahi tamam olup alarga etdikten sonra kefere limanına vürud eden müste'men sefînelerinden Âsitâne-i Saadetime doğru gelmek şartıyla ol tarafta konsoloslarından kavî sened ahz olunarak müste'men sefînelerine dahi vaz' u tahmîl ve cümlesi Dersaâdetime tesyîr olundukdan sonra İzmir ve Sakız ve Selanik iskelelerine naklolunmak üzere müste'men sefînelerine ve sefâin-i saireye tahmîl olunmak hususlarına müsaade-i hümâyûnum erzân kılınmağla bu vechile ol tarafta nizâm verilip ale'd-devam Âsitâne-i Saadetime zehair-i merkûmenin kesret üzere irsâline ihtimâm ve dikkat olunmak için emr-i şerifim şeref-bahşa-yı sudûr ve birkaç gün mukaddem ol tarafa irsâl olunmuş idi.

* Belgenin orijinalindeki çürüme ve yırtılmadan dolayı okunamayan kelimeler (...) ile gösterilmiştir.

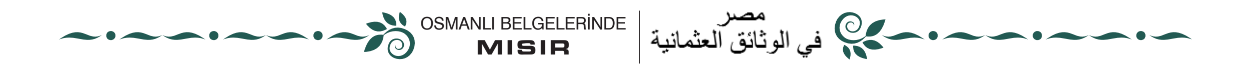
Emr-i şerifimle verilen nizâm-ı müstahsenenin hilâfına harekete cesaret olunduğu bu defa ihbar olunup ve bu nizâmdan maksûd-ı aslî zehair-i merkûmede Âsitâne-i Saadetimde olan kuttân-ı ibadullahın zaruret ve ıztırab çekmeyip safa-yı hâtır ile ta'ayyüşleri irâdesine mübtenî olmağla mukaddema sâdır olan emr-i şerifim mantûku hilâfına kimesneyi hareket ettirmeyip nizâm-ı merkûmun idâme ve muhafazasına ale'd-devam nezâret ve ihtimâm olunarak pey der-pey Âsitâne-i Saadetime zehair-i merkûmenin kesret ve vefret üzere vürûduna sa'y ü dikkat olunmak fermân-ı hümâyûnum olmağın te'kîden ve ihtimâmen işbu emr-i şerifim ısdâr ve (   ) ile irsâl olunmuşdur.

Âsitâne-i Saadetimde olan ibadullahın pirinç ve kahve ve emtia-i saire-i Mısriyye hususunda zarûret ve muzâyakalarına rıza-yı hümâyûnum olmayıp min-külli'l-vücûh tevsî'-i maaşları matlûb-ı şahanem idüğü malumunuz olmağla husus-ı mezbûra siz ki vezir-i müşâr ve sair mûmâileyhimsiz bi'l-ittifak ihtimâm u dikkat ederek nizâm-ı merkûmun muhafazasına kemâl-i ihtimâm ile cânib-i Mısır'dan zehair-i mezkûrenin matlûb olan nizâm-ı merkûm üzere bi-tarîki'l-münâvebe tahmîline ve Âsitâneye gelecek sefâin tamam-ı hamûlelerin almadıkca ahar mahallere gidecek sefînelere bir habbe zahire verilmeyip bu hususa ziyade takayyüd ve itina olunmak ve mazmûn-ı emr-i şerifim düstûru'l-amel ve mer'i ve mu'teber tutulmak için keyfiyet-i mezbûre İskenderiye'de olan irsâliye ağası ve gümrük ümenası ve sair [tenbîh] iktizâ edenlere müekked ve müşedded buyuruldular ile tenbih ü te'kîd ve mütenebbih olmayanlar zecr ü men'e mübâderet olunup nizâm-ı mezbûrun devam ve ibkâsına an-samimi'l-fuad sarf-ı tâb u tâkat eyleyesiz.

Şöyle ki; emr-i şerifime muhalif ba'de'l-yevm husus-ı mezbûrda iğmaz ve tesâhülünüz mesmu' olmak lâzım gelir ise türlü cevaba kâdir olamazsız. Âna göre hareket ve ser-i mû hilâfından gâyetü'l-gâye tehâşi ve mücânebet olunmak bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

Evâsıt-ı Şevval 1166 / 20 Ağustos 1753

A. E. SMHD. I, 12287

15

Mısır Valisi Hasan Paşa'ya, Haremeyn'e ait olup, önceki senelerden eksik kalan gelirlerin bir an önce toplanarak yerine ulaştırılması ve Haremeyn halkının şikayetlerinin önlenmesine dair emir gönderildiği

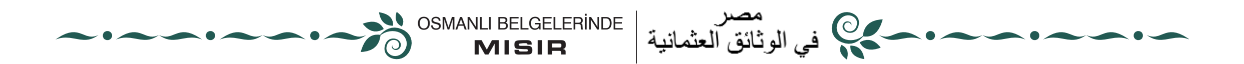

الأمرلحسن باشا والي مصر بخصوص معالجة الشكاوى لأهالي حرمين ، و جمع الواردات الباقية للحرمين الشريفين من السنوات التى مضت، وإرسالها إلى مكانها

Buyruldu

Mısır Valisi Vezir Hasan Paşa'ya ve Mısır kadısına ve ümerâ-yı Mısriyye'ye ve Yedi Ocak zâbitân ve ihtiyarlarına hüküm ki

Arazi-i mukaddese-i Haremeynlere mukim ve mutavattın olan sükkân ve kuttânın erzak-ı yevmiyeleri Kahire-i Mısır tarafından gönderilen gılâle mevkûf ve munhasır olduğuna binâen irsâli mu'tâd olan gılâl ve deşâyiş ve levâzım-ı saire yerli yerlerinden tahsil ve gayet pâk ve a'la ve aynen olmak üzere bir saat evvel taraflarına irsâl ve vusûllerini müş'ir hücec-i şer'iyeleri Deraliyyeme îsâl olunmak üzere bundan mukaddemce emr-i şerifimle te'kîd ve isti'câl olunmuş idi. Bu hılâlde Emir-i Mekke-i Mükerreme tarafından Deraliyyeme vârid olan kağıdlarda ve ahali-i Mekke-i Şerife'nin mahzarlarında bu seneye gelinceye dek taraf-ı Mısır'dan cânib-i Haremeyn'e gönderilen müsemmen ve aynî gılâl yetmiş beş senesine vefâ eylemediğinden başka bender-i Süveyş'den vürud eden hüccetler mantuklarınca yetmiş altı ve yetmiş yedi seneleri gılâlleri bi-tamamihâ ahali-yi Mısır zimmetlerinde kalıp ve Haseki ve Deşâyiş vakıflarından gönderilecek gılâl külliyen ferâmuş ve münsî olup ve bunlardan gayri Haremeyn-i Şerifeyn'e irsâli mu'tâd olan zeyt yağı ve kanâdil ve şem'-i aselin ücret-i nakliyeleri mahallerinden verilmediğine binâen bir mikdarı Süveyş İskelesi'nde hanlarda ve bir mikdarı mahallinde kalmağla gerek iskele-i mezbûrede ve gerek sinîn-i sâbıkada noksan gelip mahallinde bâki kalan mühimmât-ı mezkûrenin icab edenlerden tahsil ve bir gün evvel sefâin-i Mısriyye'den birine vaz' ve mahalline nakl [ve] îsâl olunmak için emr-i şerifim sudûru ve mahsus mübâşir tayini tahrîr ve istid'â-yı inâyet olunmuş sükkân-ı Beytu'llâhi'l-Haram ve cirân-i seyyidü'l-enâm zâdehüme'llâhu Teâlâ şerefen ve ta'zimen ilâ-yevmi'l-âhirenin teksîr-i akvâtlarıyla tevsî'-i bâl ve terfîh hâlleri aksâ-yı merâm-ı Hidivânem olduğundan kat'-ı nazar her hâlde tevsî'-i erzakları ve indifâ'-ı zarûretleri emrine mezîd-i sa'y ve dikkat olunmak âmme-i

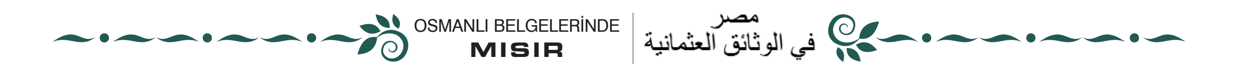
mü’minîne hususen kilâr-ı Haremeyn olmak takrîbiyle ahali-yi Mısır'ın sıgâr ve kibârları üzerlerine vâcibe-i zimmet-i ubûdiyetleri olduğu kazâyâ-yı müsellemeden olmağla yetmiş beşden kusur kalan ile yetmiş altı ve yetmiş yedi seneleri gılâlleri ve Haseki ve Deşâyiş vakıflarından mu‘ayyenü'l-irsâl olan gılâl ve mürettib olan zeyt yağı ve kanâdil ve şem‘-i asel ve mühimmât-ı saire her kimlerin zimmetlerinde ise bir habbesi ve bir vukiyyesi ve bir adedi geriye kalmamak üzere cümlesinin mahallerinden bi't-tamam tahsiline ve mu‘accelen sefînelere tahmîl ve teshîn ve bir an evvel mahallerine müteâkiben ve mütevâsılen irsâl ve ve tesyîrlerine ihtimâm ve dikkat ve bezl-i vücûd ve gayret eylemeniz fermânım ve bu emr-i lâzımın eda ve itmâmı cümlenizden matlûb-ı şahanem olmağın te’kîden ve ihtimâmen ve isti‘câlen ve ikrâmen işbu emr-i şerifim dahi ısdâr ve (   ) ile irsâl olunmuşdur.

Vusûlünde sen ki vezir-i müşâr ve siz ki mûmâileyhimsiz, bu mühimm-i cemilde cümleniz ittifak-ı derûn ve ittihâd kulûb ve diyânet-i meşhûn ile hareket ederek sinîn-i mezbûreden mîrî ve evkaf ve deşâyiş gılâllerinden ve gerek revgan-ı zeyt ve kandil ve ve şem‘-i aselden ve mühimmât-ı saireden Süveyş'de ve Mısır'da kusur kalan her ne ise defterlerine bakılarak müsta‘inen-bi'llâhi Teâlâ cümlesi mübâşir-i müşârunileyh ma‘rifetiyle bi't-tamam aynen mahallerinden tahsil ve evvel be-evvel aynî olmak üzere sefinelere nakil ve tahmîl ve ıcâleten ve müsâra‘aten mahallerine irsâl ve tesyîre sa‘y ve kûşiş ve aynî gılâlin ve levâzımât ve mühimmât-ı sairenin naklolunması hususuna her biriniz fevka'l-had ihtimâm ve verziş ile tahsil-i rıza-yı hümâyûnuma ve edâ-yı vazife-i ubûdiyetinize sarf ve sa‘y ve miknet eyleyesiz. Mukaddemâ olan taahhüd ve misâkınıza ve verdiğiniz hüccet-i şer‘iyeye mugayir sinîn-i mezbûrenin matlûb-ı hümâyûnum üzere bir saat mukaddem gılâlini ve mühimmât-ı saireyi göndermeyip ma‘âza'llâhu Teâlâ sükkân-ı Haremeyn-i Mükerremeyn'in zarûret ve ıztırablarına mûcib olur iğmâz ve rehavet ve hâlât-ı gayr-ı marziyeye cesaret olunmak takrîble Haremeyn'den tekrar şikayet kağıdları gelmek lazım gelir ise min-tarafi'l-Kahhâr hakkınızda nâzil olacak nikâl-i şedîde-i uhreviyeden mâadâ iltihâb-ı gazabı't-tesyâr-ı hüsrevânemden nâşi şe’âmet-i elîme ve vehâmet-i dünyeviyesini çekeceğinizi tefehhüm ve iz‘ân edinip âna göre bu hatb-ı azim ve emr-i mühim ve cesîmin husûlüne cümleniz gönül birliğiyle teşmîr-i sâk-ı gayret ve serî‘an ve âcilen itmâm-ı tâm ve temşiyetine bezl-i küll-i vüs‘ ve makderet ve ser-i mû hilâfından ve ednâ rehavetden gâyetü'l-gâye ihtirâz ve mücânebet eylemeniz bâbında.

Evâil-i Şevval [1]178 / 2 Nisan 1765

C. BLD, 6899

Kana'da bulunan Hüseyniye eşrafına, Sultan Selim Han tarafından tayin edilen vergilerin toplanması için ihdas edilen nezâret etme görevine yapılan müdahalenin önlenmesi

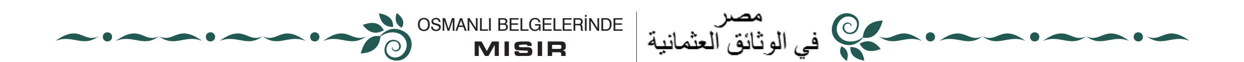
منع التدخل في وظائف أشراف غانا الذين كانوا قد عينوا كمشرفين من قبل السلطان سليم خان على جمع الضرائب

Derkenarı mûcebince hüküm buyuruldu

24 Cemâziyelevvel [1]192

Devletlü inâyetlü merhametlü sultanım hazretleri devlet [ü] ikbâl ile sağ olsun

Bu dâ'ileri Mısır tevabi'inden Kına nâm mahalde sâkin eşraf-ı Hüseyniye'den ve sülâle-i Ankâviyye'den olup ol havalide vâki Benderü'l-Kasirü'l-Şamî arasında mütevattın ve ziraat eden Fellâhîn ve ahaliden hîn-i fetihte ecdadımıza merhum Sultan Selim Han erfedehu'llahu fi-gurefi'l-cinân hazretlerinin kaide-i Mısriyye üzere ibkâ ve tayin buyurdukları rükûbe ve nezâret ve ca'liye tabir olunur rüsumu sinnen kübera-yı kavmimiz olanlar tahsil ve kabz eylemek ve arazi-i merkûme üzerinden olmak mülâbesesiyle üzerine nezâret etmek üzere meşrût olduğuna binâen bu âna dek nezâret-i mezkûreye sülalemizden sinnen ekber olanlar mutasarrıflar olup kimesne tarafından müdahale olunduğu yok iken bu esnada yine kendi zümremizden bazıları sâbıku'l-beyân nezâret ve rüsûm-ı rükûbe ve ca'liyeye hakları olmayarak kadîme mugayir fuzulî ve bilâ-sened müdahale ve zaleme ve cebâbireye istinaden bi'l-eslâf duacılarına gadre cesaret ve merhum-ı müşarûnileyhin kübera-yı kavmimize ibkâ eylediği rüsûm-ı mezkûreyi fuzulî ahza mübâderet etmeleriyle mercûdur ki Mısr-ı Kahire'nin kavanin-i mu'teberesi muktezâsınca keyfiyet-i mağduriyetimiz tefahhus ve hak bizlerin olduğu zâhire çıktıktan sonra kanun-ı kadîme ve şart-ı vâkıfa münâfi müdahale ve tasallut edenlerin men ü def'leri ve şart-ı vâkıf mûcebince kavmimizin ekberi olduğumuz cihetten bâlâda mezkûr rükûbe ve ca'liye ve nezâretin kemâ-fi's-sâbık bizlere zapt etti-

rilmesini hâvî Mısır valisine ve kadısına hitâben emr-i âlî ihsân buyurulmak bâbında emr u fermân devletlü inâyetlü merhametlü sultanım hazretlerinindir.

Bende Şerif Abdullah ve
Şerif Abdullah Sebâti ve
Şeriatü'l-Heykel Hüseyin

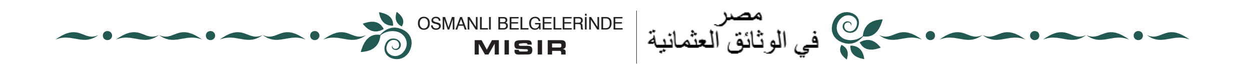
Kaide-i Mısriyye üzere bu makûleye ne vechile emir verilegelmişdir. Divan'dan derkenar oluna

Arazi-yi merkûme fâtih-i müşârunileyh tarafından ashâb-ı arzuhalin cedlerine ba'de't-temlik ol dahi mârü'z-zikr yerleri vakf ve kaide-yi Mısriyye üzere hâsılâtı olan rüsûmât-ı merkûmeyi sinnen küberâ-yı kavmine şart ve tayin eylediği vakfiye-i ma'mulün-bihâsında mukayyed ve ashâb-ı arzuhal dahi şart-ı vâkıf üzere sinnen küberâ-yı kavimden oldukları cihetden rüsûmât-ı merkûmeyi ber-mûceb-i şart-ı vâkıf bu âna dek kanun-ı kadîm ve kaide-i Mısriyye üzere ahz edegelmişler iken bu esnada küberâ-yı merkûmdan olmayan bazı kimesneler mugayir-i şart-ı vâkıf rüsûmât-ı merkûmeye fuzûli ve bilâ-sened müdahale eyledikleri vâki ise bade's-sübût şart-ı vâkıf mûcebince amel olunup şart-ı vâkıfa ve kanun ve kaide-i Mısriyye'ye mugayir bi-vech ve bilâ-sened müdahale ettirilmemek için şer'a havale ile emsaline emr-i şerif verilegelmişdir. Fermân devletlü Sultanımındır.

24 Cemâziyelevvel [1]192 / 20 Haziran 1778

C. ML, 26441

17

Mısır şeyhü'l-beledine, deftardarına, Cedavi Hasan Bey ve diğer idarecilerine; asayiş ve huzurun sağlanması, gelirlerin düzenli olarak toplanması ve asilerin bölgeye girip, karışıklık çıkarmalarının engellenmesi için el birliği ile çalışmalarının tenbih edildiği

تنبيه رئيس بلدية مصر ومدير المالية جداوي حسن بك و الإداريين الآخرين بضرورة توفير الأمن و الرفاه و القيام بجمع الضرائب بشكل منتظم ومنع الفوضى التي يتسبب بها العصاة في المنطقة

Mûcebince amel oluna deyu buyuruldu

Emr-i şerif unvanınahatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn keşîde buyurulmuşdur

Şeyhü'l-Beled Osman Bey ve Defterdar Ali Bey ve Cedavî Hasan Bey ve ümerâ-yı saire dâme izzühum[a] hüküm ki

Kahire-i Mısır'ın idare-i mehâmm-ı lâzıme ve tahsil-i emvâl-i mîrîye ve tesviye-i kâffe-i hususâtı tevliyet-i Mısr-ı Kahire'ye mutasarrıf olan vüzerâ-yı izâmın re'y ve ma'rifetiyle rü'yet ve tanzime mevkûf ve bu bâbda Şeyhü'l-Beled-i Mısır bulunan ümerânın dahi vülât-ı Mısır ile levâzım-ı ittifak ve ittihâda riâyet ve emr u irâdelerine muvâfakat ederek ümerâ-yı saire ile bi'l-ittifak kâffe-i mehâmmın kavânîn ve kavâid-i Mısriyye üzere temşiyet ve te'diyesine dikkat ve kâffe-i umûrlarını kıstâs-ı şer'-i müstakîme tatbik ve rızau'llâh ve rıza-yı ulü'l-emre tevfîk birle bir maddede ednâ mertebe kusur ve rehavet vuku'unda ittikâ ve mücânebet eylemelerine menût idüğü zâhir ve sen ki şeyhü'l-beled-i mîr-i mümâ-ileyhsin, selefin İsmail Bey'in fevtinden sonra senin cümle ittifakıyla şeyhü'l-beled nasbolunduğunun ve Mısır'ın kilârı mesabesinde olan Said ve havalisi firarîler

yedlerinde olup bilâd ve kurânın ekseri ahaliden tehî ve ummâl ve hukkâmın dahi inkırâzları hasebiyle usât-ı ümerânın bu esnada izhâr-ı şekâvete müterassıd-ı fırsat oldukları ve idare-i umûr-ı Mısr-ı Kahire el-yevm seninle mümâileyhimâ Defterdar Ali Bey ve Cedavî Hasan Bey'in ikdâm ve gayrete ve el-yevm vusûllerine menût olup ancak miyânenizde hayyizân-ı ittifak ve ittihâd levâzımına riâyet mefkûd olduğundan iktizâ eden mehâmm-ı matlûbleyi idare ve tesviyede birbirinize ihale ederek izhâ[r-ı] suret-i tekâsül ve imrâr-ı vakte ibtidâr olunmakda idüğü ve bu keyfiyet ittifakınızdan neş'et etmiş olduğu erbâb-ı vukûf ihbârlarıyla derece-i tahkîka resîde olan hâlâtdan idüğü bedîhî ve bâhir olmağla bu suretde sizin birbiriniz ile beynlerinizde adem-i muvâfakat ve ittifak mehâmm-ı Devlet-i Aliyyemin pesmânde-i ukde-i te'hir olmasını mûcib olacağından başka usât-ı ümerâ taraflarından derûn-ı Mısır'a duhûl-ı su'ûbları rû-nümûn olur ise bâlâda Mısır ahvâline usât-ı mezkûre müdafaasından su'ûbeti mûris olacağı mülâhazadan ba'îd olmadığı ve tevliyet-i Mısr-ı Kahire bundan akdem avâtıf-ı aliyye-i Mülûkânemden kendüye tevcîh ve ihsân-ı Mülûkânem olan vezirim İzzet Mehmed Paşa iclâlehû vüzerâ-yı ızâmımın a'kal ve ercümendi ve vükelâ-yı fihâmımın sahib-i dirayet ve hoşmendi olup kendüden vücûhla hâtırhâh-ı Padişahaneme muvâfık hidemât-ı pesendîde-i pür-ferî me'mûl ve muntazır-ı Mülûkânem olmak mülâbesesiyle gerek bundan akdem hıtta-i Mısr-ı Kahire'de ve kıta-ı Mısır'da zuhur eden veba hastalığından fevt olan şeyhü'l-beled ve ümerâ ve sairelerin cânib-i mîrîye aid olan muhallefâtlarının bi't-taharrî zâhire ihrâcı hususunda ve gerek hil'at ve irsâliye ve ceyb-i hümâyûnum mallarının yerli yerinde tahsil ve tanzimlerinde ve sair kâffe-i mehâm ve matlûbât-ı Devlet-i Aliyyemin ber-vefk-i rıza te'diye ve tesviyelerinde ve firarî ümerânın cânib-i Mısır'a bir vechile uğradılmamaları hususunda sizinle bi'l-ittifak sarf-ı liyakat için kendüye istiklâl ve ruhsat-ı şahaneme erzâni kılındığını muhtevî bu def'a ısdâr ve irsâl olan evâmir-i aliyyemden iktizâ eden vasâyâ ve tenbihât-ı şahanem müşârunileyhe ale't-tafsil beyân ve iş'âr olunmuş olmağla bu suretde Divan-ı Mısır'da emniyet husûlünün esbâbı ve nüfûzunuzun icrası ve mehâmm-ı muktezîyenin ber-vefk-i matlûb idaresi ve usât-ı ümerânın derûn-ı Mısır'a duhûllerine vaz' olacak esbâbın istihsâli cümlenizin cism-i vâhid nice birbiriniz ile merâsim-i ittifak ve ittihâda riâyet ve müşârunileyhin her halde re'y ve irâdesine muvâfakat

ederek mezâmin-i ahkâm-ı münîfenin tenfîz ve icrasına ikdâm-ı dikkat olunmak menût ve merbût idüğü âşikâr olmak hasebiyle sen ki şeyhü'l-beled-i mümâileyhsin, fîmâ-ba'd defterdar ve Cedavî Hasan Bey ve sair ümerâ-yı Mısrıyye dâme izzühum ile min-külli'l-vücûh resm-i ittifak ve ittihâda ale'd-devam riâyet ve ale'l-husus vezir-i müşârunileyhin re'y ve irâdesine muvâfakat ederek kâffe-i matlûbâtın ber-vefk-i meram yerlü yerince idare ve tesviyelerine ve bir maddenin gerüye ve te'hire kalmaması emrine ve hakkında derkâr olan hüsn-i zan ve vüsûk-ı Padişahanemin te'yidini mûcib harekât-ı mergûbe vücûda getirmeğe ve usât-ı ümerâ taraflarına sırren ve alenen ferd-i vâhidin meyl ve mutabaatı vuku'a gelmemesine dikkat ve her kimden mugayir-i rıza o makûle harekât-ı reddiye zuhur eder ise mukaddemâ sâdır olan evâmir-i aliyyem mûceblerince bi'l-ittifak ahza ve tertib-i cezalarına mübâderet eylemen fermânım olmağın tenbîhen ve ihtimâmen Rikâb-ı Hümâyûnumdan hâssaten işbu emr-i şerifim ısdâr (   ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi; sen ki şeyhü'l-beled-i mîr-i mümâileyhsin, keyfiyet malum-ı dirayet-melzûmun oldukda ber-vech-i meşrûh emr-i şerifimin mûceb ve muktezâsıyla amel ve harekete ikdâm ve müsâraat, ve cümle ile hüsn-i imtizâc ve ittifak emrine ve Mısır valisi müşârunileyhimin her halde emir ve irâdesine min-külli'l-vücûh muvâfakat ederek hidemât-ı makbûle ibrâzına dâmen-i dermiyân-ı gayret ve ser-i mû tekâsül ve taksîrden ve bir madde de münâfî-i rıza-yı hümâyûnum vaz'ı tecvîz-den ve usât-ı ümerâ taraflarına meyl ve mutabaat edenler haklarında mazmûn-ı irâde-i hümâyûnumun icrası hususunda kusur ve rehavet vuku'a gelmekden gâyetü'l-gâye tehâşî ve mübâ'adet eyleyesin ve siz ki, defterdar ve Cedâvî Hasan Bey ve sair ümerâ-yı mümâileyhimsiz, mazmûn-ı emr-i şerifim sizin dahi malumunuz olarak şeyhü'l-beled-i mîr-i mümâileyh ile her bir hususda levâzım-ı ittifak ve ittihâda riâyet ve Mısır valisi müşârunileyhimin mecmû'-ı umûrda re'y ve emrine mutabaat birle kaffe-i matlûbâtın ber-vefk-i rıza te'diye ve tanzimine bi'l-ittifak teşmîr-i sâid-i miknet ve her biriniz mazhar-ı mükâfât olacak sâdıkâne ve müstakîmâne harekât ibrâzına sa'y ve gayret ve zinhâr ve zinhâr ednâ mertebe kusur ve rehavetden ve adem-i ittifak ve muvâfakati tecvîz ile mazhar-ı itâb-ı Padişahanem olmakdan gâyetü'l-gâye tehâşî ve mübâ'adet eylemeniz bâbında...

Evâil-i Rebîülâhir 1205 / 17 Aralık 1790

Buyruldu

Buna dahi

Bir sureti yazıldı

Mısır valisine ( ) ilâm-ı hâl siyâkında ve mûmâileyhimi lâyıkı üzere birbirleriyle te'lif ederek hidemât-ı mühimmenin te'diyesine ve firarîlerin bir vechile derûn-ı Mısır'a nihâde olamayacak esbâbının istihsâline müsâraa eylemesi derc ve te'kîd olunarak iktizâsına göre.

C. DH, 1126

18

Sultan III. Selim'in, Mısır'da huzur ve asayişin sağlanması, halkın adalet ve merhametle yönetilmesi için el birliğiyle çalışılması hakkındaki emrinin askerî, mülkî idareciler ile ulemaya bildirilmesi

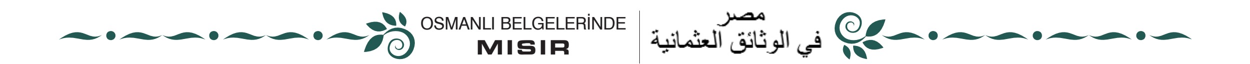
إعلام أوامر السلطان سليم الثالث الإداريين المحليين و العسكريين و العلماء و التعاون في تحقيق الأمن و السعادة و إدارة شؤون الشعب بالعدالة و الرفق في مصر

Suret-i Hatt-ı Hümâyûndur

Sen ki Mısır Valisi Vezirim İzzet Mehmed Paşasın; Mûcib-i emr-i şerifimle âmil olasın. Çünkü böyle taahhüd etmişler. Fîmâ-ba'd sadakatden ayrılmayıp ifa-yı taahhüdde ihtimâm ve emrim mûcebince harekete ikdâm ederler ise nüvâzişden gayrı muamele görmeyecekleri beylere beyân birle icra-yı evâmir-i Padişahaneme bi'l-ittifak ikdâm ve hilâfından ittikâ-i tâm eyleyesin. Bunlar haklarında ve sair hususlarda şükr ve şikâyetin müsmir ve tahrirâtın mu'teberdir. Âkilâne hareketden ayrılmayasın.

Hâlâ Mısır Valisi Vezirim el-Hâc İzzet Mehmed Paşa iclâlehu ve ümerâ-yı Mısriyye'den İbrahim Bey ve Murad ve ümerâ-yı saireye ve ulema-yı Ezheriyye ve sâdât-ı Bekriyye ve Rufâiye ve Yedi Ocak zâbitânı ve bi'l-cümle mütekellimîn-i Mısır'a hüküm ki

Sen ki vezir-i müşârunileyhsin, ümerâ-yı Mısriyye'de haricde olan mûmâileyhimâ İbrahim Bey ve Murad Bey ve müte'allikâtlarının bundan akdemce kendi istid'âları ve senin mûmâileyhimâ haklarında vâki olan şefâat ve iltimasına binâen bazı şerâit ile afvları re'y-i rezînine havale olunmağın ol bâbda şeref-yafte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı inâyet-makrûnum mûcebince derûn-ı Mısır'a celb ve dahlleri zımnında bir kıt'a ve ba'dehû mûmâileyhim sâlifü'l-

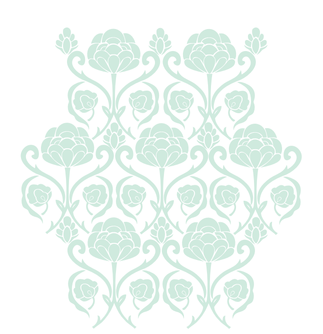
beyân emr-i şerifimin vusûlünden mukaddem Mısır'a duhûl etmiş oldukları mesmû' olmak hasebiyle mukaddem sâdır olan emr-i şerif-i mezkûrda mestûr şerâite riâyet ve tahsil-i rıza-yı yümn-i iktizâ-yı şahaneme ihtimâm ve dikkat ve hilâfından tehâşî ve mücânebet eylemelerini kendülere ifadeye mübâderet eylemen bâbında dahi mu'ahharan başka bir kıt'a sana hitaben evâmir-i şerifem sâdır olmuş idi. Bundan akdemce tarafından ve ümerâ-yı mûmâileyhim ile ulema ve silahdar ve ocaklı ve sair câniblerinden tahrirât ve mahzar ile meb'ûs çavuşlar kethüdâsı sâbık Salih Kâşif zîde mecdühû Deraliyyeme vâsıl olmağla getirdiği tahrirât ve evrak ve kâşif-i mûmaileyhin lisanen verdiği takrîrin hulâsa-i meâli ümerâ-yı mûmâileyhim mukaddemâ kendilerden sünûh eden taksîrâtına vücûhla peşîmân ve nâdim olmalarıyla bundan böyle gılâl-i Haremeyn-i Muhteremeyn ve irsâliye hazinesi ve tertibât-ı Tersane-i Amire ve mürettebât-ı kilâr ve matbah-ı ma'mûre kâffe metâlib-i Devlet-i Aliyyemi vakt ü zamanıyla oraya taahhüd eylediklerini ve fîmâ-ba'd rıza-yı yümn-i iktizâ-yı Padişahaneme muvâfık hidemâta ez-dil-i can sa'y ü ikdâm edeceklerini ve mukaddemâ her ne kadar cürmleri zuhur etmiş ise dahi taraf-ı bâhirü'l-şark-ı mülûkânemden afv ve inâyet ümidinde idiklerini ve el-hâletü hâzihî derûn-ı Mısır'a duhûl etmiş bulunmalarıyla ne gûne emr-i hümâyûnum sünûh eder ise ol vechile amel ve harekete mübâderet kılacaklarını ve hususât-ı saireyi beyândan ibaret olup ba'd-ezîn rıza-cûyâne hareket ve meslek-i sıdk-ı sedâddan hatve-i vâhide inhirâf etmemek üzere beynlerinde kavl ü karar ve bu vechile muvâfık rıza-yı sülûka cezm ve niyet etmiş olduklarını iş'âr eylediklerinden başka mukaddema afvlarını şâmil sâdır olan emr-i şerifimle cânib-i Mısır'a gidip bu defa avdet eden kaymakam-ı âlî-makamım tatarlarından Ali zide kadrühunun getirdiği tahrirâtda dahi mukaddemce kâşif-i mûmâileyh ile tevârüd eden tahrirâtın mefhûmunu müeyyed taahhüdatları muharrer ve mestûr olmağla mukaddem ve muahhar vârid olan sâlifü'z-zikr tahrirâtlar manzûr ve mefhûmları mû-be-mû malum-ı padişahanem olmuşdur. Madem ki cünha ve kusurlarını itiraf ve ba'd-ezîn rıza-cûyâne ve sâdıkâne hareket ve Devlet-i Aliyyeme hizmeti iltizâm edenler haklarında öteden beri taraf-ı Devlet-i Aliyyemden muamele-i afv ve safh olsa ve mûmâileyhim misillü hevâ-hende-i merâhim-i eşfâk olanların cehre-i ümid ve emellerine ebvâb-ı eltâf ve inâyet-i Saltanat-ı Seniyyem küşâdesi olmak hasebiyle ümerâ-yı mûmâileyhim dahi madem ki taahhüdleri üzere

rıza-cûyâne ve müstakimâne hareket ve matlûbât ve mürettebâtı vakt ü zamanıyla yerli yerine te'diyeye dikkat eyleyeler. Taraf-ı şahanemden lutf ve nüvâziş ve hüsn-i muameleden gayrı muamele müşâhede etmeyecekleri âşikâr olmağla mûmâileyhimin bu defa dahi şeref-yafte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı izzet-makrûnum mûcebince şerâit-i mezkûre ile sahife-i cerâim-i sâbıkalarına kalem-i afv ve safh-ı şahanem keşîde buyrulmuş olduğunu her birine ifade ve iş'ârdan mübâderet ve kâşif-i mûmâileyh ile vârid olan mahzarda ceyb-i hümâyûnuma mahsus akçenin afvı istid'â olunmuş olmağla ceyb-i hümâyûnuma mahsus olan meblağın tenzîli istid'âsı mugayir-i şerâit-i ubûdiyet ve istikâmet idüğünü dahi ümerâ-yı mûmâileyhim ve ulema ve ocaklı ve sairlerden iktizâ edenlere beyâna müsâra'at eylemen için rikâb-ı kâm-yâbdan hâssaten işbu emr-i şerifim ısdâr ve hitâm-ı muslihiyetle iade olunan kâşif-i mûmâileyh ile tisyâr olunmuşdur.

İmdi sen ki vezir-i müşârunileyhsin, keyfiyet malumun oldukda ber-vech-i meşrûh amel ve harekete ihtimâm ve dikkat ve mazmûn-ı emr-i şerifimi her birine ifade ve iş'âra ve mürettebât ve matlûbâtı kâffeten te'diyeye ve fukarâ ve zu'afa üzerlerine bast-ı cenâh-ı re'fet ve neşr-i me'ser-i şefkat ve merhamet ile âsûde mazalle-i emn u istirahat olmaları vesâilini istihsâle mübâderet eyleyesin ve siz ki ümerâ-yı mûmâileyhimsiz mefhûm-ı emr-i şerifim sizin dahi malumunuz olarak göreyim sizi. Bundan böyle âkılâne ve rıza-cûyâne harekete bezl-i makderet ve mukte zâ-yı taahhüdâtınız üzere irsâliye malı ve hulvan akçeleri ve Tersâne-i Amire ve Kilâr ve Matbah-ı Amire mürettebâtı ve mürettebât-ı sairenin ve ale'l-husus gılâl ve hedâyâ-yı Haremeyn-i Muhteremeyn'in vakt ü zamanıyla yerli yerine irsâl ve tesyîrlerine ve hüccâc-ı Mısır'ın te'diye-i levâzımlarıyla ihracına ve esbâb-ı refah ve istirahatleri istihsâline ve'l-hâsıl cem'-i metâlib ve mürettebâtın birisinde kat'a kusur vuku'a gelmemesine ve te'hire kalmamasına cümleniz bi'l-ittifak sa'y ve gayret ve ber-vefk-i me'mûl hidemât-ı ber-güzîde izhârıyla tahsil-i rıza-yı şahaneme sarf-ı cell-i miknet ve Mısır valisi müşârunileyh ile her bir raddede levâzım-ı yegânegî ve ittifakı icraya min-küll-li'l-vücûh re'y-i rezînine inkıyâd ve mütâba'ata müsâra'at ve hilâf-ı me'mûl mezâlime cesaret ve mugayir-i taahhüd bir gûne rehavet ve Mısır valisi müşârunileyhe adem-i itaat ve tenfîz evâmir-i şerifimde ednâ mertebe batâ'et

ile müstahakk-ı i'tâb olmakdan be-gayet tehâşî ve mücânebet eyleyesiz ve siz ki ulema ve ocaklı ve sair mûmâileyhimsiz siz dahi kâffe-i mehâmm-ı Devlet-i Aliyyemi te'diyede vali-i müşâr ve ümerâ-yı mûmâileyhim ile ittihâd ederek mukteza-yı sadakat ve istikâmeti ifaya nussâr ve sa'y ve tâkat hilâfı hareket vuku'undan mübâadet eylemeniz bâbında...

Evâhir-i Rebîülâhir [12]20 / 27 Temmuz 1805

C. DH, 2083

Kahire Kalesi'nin girişi

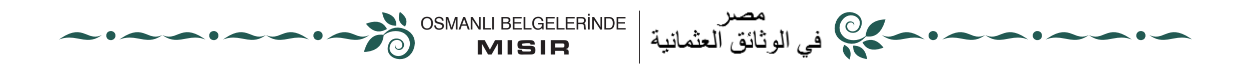

Tanzimat Fermanı'nın can, mal ve namusun korunması gibi esas maddeleri çerçevesinde ceza kanununun da yeniden düzenlenerek; suçların öncelikle mahalli mahkemelerde görülmesi ancak merkezin onayı olmadan verilen cezaların uygulanmaması, suçu sabit olmadan kimsenin cezalandırılmaması, halkın huzur ve asayişinin ihlaline müsamaha gösterilmemesi, yöneticilerin hiçbir şekilde halkın mal ve emlâkını müsadere etmemeleri, idareci ve memurların devlete ve halka karşı işleyecekleri adam kayırma, hırsızlık, rüşvet ve zimmet gibi suçlarının cezalandırılmasına dair hükümlerin Mısır'da uygulamaya konulması

نتظيم قانون العقوبات على أساس البنود القانونيىة الموجودة بفرمان المشروطية (التنظيمات) في حماية الأرواح والأعراض و الأموال من جديد، و محاكمة الجرائم في المحاكم المحلية بداية، و عدم معاقبة أي واحد قبل ثبوت الجريمة و عدم السماح بإخلال أمن الشعب و اتقراره وعدم مصادرة الإداريين أمول الناس بأي حال من الأحوال، و إجراء الأحكام التي تنص على معاقبة الإختلاس و الرشوة و السرقة و المحاباة التي يرتكبها الإداريون وموظفو الدولة في مصر

İşbu hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı hazret-i şahanede menhûs olan mevâdd-ı selâse ki, emniyet-i can ve mal ve mahfûziyet-i ırz ve namusdur bunlar esas-ı adîmü'l-indirâs-ı şer'-i şerif üzerine mebnî ve Tanzimât-ı Hayriye'nin dahi mevâdd-ı esasiyyesi olmağla bunlara müteferri' olup ittifak-ı ârâ ile vaz' ve te'sis buyrulmuş ve muahharen bi'l-icab yine ittihâd-ı efkâr ile zeyl ve ilâve kılınmış olan mevâdd-ı cezâ'iyeyi şâmil tanzim ve tab' olunan kanunnâme-i hümâyûnun Memâlik-i Mahrûse-i cenâb-ı şehriyârîde icrasına sunûf-ı memurîn-i Saltanat-ı Seniyye memur oldukları misillü bundan akdem sahîfe-pîrâ-yı sudûr buyrulmuş olan verâset fermân-ı âlîşânı mantûk-ı münîfi üzere kanunnâme-i hümâyûn-ı mezkûrun sâye-i şevket-vâye-i hazret-i Padişahîde Mısır Eyaleti'nde dahi icrası şeref-efzâ-yı sünûh buyurulan emr u fermân-ı cenâb-ı hilâfet-penâhî mukteżâ-yı âlîsinden bulunmağla ihsân buyrulmuş olan verâset imtiyâzının şerâit-i asliyyesine müretteb olduğu Mısır valisi bulunan zât dahi mevâdd-ı esasiyye olan emniyet-i mal ve can ve mahfûziyet-i ırz ve namus kaziyelerinin kâmilen icrasıyla beraber kavânin ve nizâmât-ı mevzû'anın fermân-ı hazret-i padişahîde mestûr bulunduğu vechile eyalet-i mezkûrenin iktizâ-yı mevkiine tatbikan ve usul-i adl ve insâfa tevfîkan hüsn-i ifasına taraf-ı Saltanat-ı Seniyye'den memur olup şu kadar

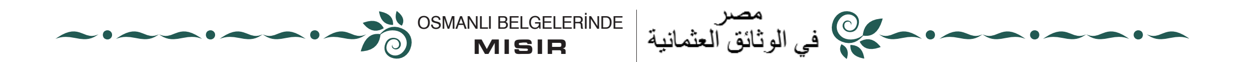

ki; Mısır Eyaleti'nin tabâyi'-i mevkiiyesi icabınca mevâdd-ı esasiyenin gayrı nizâmât-ı mevzû'a ahkâmından bazılarının yani Mısır arazi-yi harâbiyeden bulunduğu cihetle tapu senedâtı ve idare-i umûr-ı evkaf-ı mahalliye misillü şeylerin mevzû'ün-lehi oraca nâ-mevcud ve fermân-ı âlî-yi mezkûr mefâdı vechile Mısır'ın vergi malı müretteb ve mukannen ve mal memurlarının usul ve harekâtı muayyen ve mahdûd olduğu gibi eyalet-i mezkûreye mahsus felâhat ve ziraat maddelerinden dolayı vuku bulan bazı cinâyât için şimdiye kadar mahallince icra olunan muâ'melâtın Tanzimât-ı Hayriye usul-i âdilesine tevfîkan ta'dîli dahi mizâc-ı maslahat icabından görünmekle gerek mevâdd-ı esasiyye-i mezkûre ve gerek âna müteferri' olan kavânîn-i mevzû'a ve zeyl olunan keyfiyât-ı nizâmiyyeden ber minvâl-i muharrer mevzu'ün lehi nâ-mevcud ve zikrolunan fermân-ı âlîde münderic ve meşrut olandan mâadâsı oraca dahi mer'î olmak üzere icra olunacak ahkâm-ı cezâ'iye yine üç fasıl olarak terkîm ve fakat eyalet-i merkûmeye mahsus ameliyâtdan zuhur eden cinâyâtın tahrîren arz kılınan bend bend muamelât-ı cezâ'iyesi dahi Kanunnâme-i Hümâyûn'un ahkâm-ı sarîhasına tatbikan ve iktizâ-yı mevki'e tevfîkan bi't-ta'dîl onlar da iki fasıl olarak ve talimât-ı seniyye-i umumiye ve nizâmât-ı mevzû'adan münasib maddeler dahi kezâlik eyalet-i merkûmenin ahvâl-i mevkiiyesine göre ilâve kılınarak zeyline tahrîr ve tastîr ve işbu mecelle-i kanuniye tertib kılınıp icraâtı Mısır valisi bulunan zâtın uhdesine ihale ve tefvîz kılınmışdır.

Fasl-ı Evvel

Birinci Madde- Bilâ-istisnâ tebaa-i Devlet-i Aliyye'den olanların metbû'-ı şer'îsi olan Devlet-i Aliyye ve ihsân buyurulan verâset fermân-ı âlîsi mûcebince Mısır valilerine muhavvel olan hükûmet-i mahalliye ve bi't-tevârüs vali bulunan zât ile memurîn aleyhine ikaz-ı fitneye cesaret ve katl-i nefse cür'et misillü bir hareket vuku bulup da şer'an ve kanunen ve alenen ve tahkikât-ı lâzıme ve tedkîkât-ı mukteziye ile kirâren ve mirâren davası görülerek bilâ-garaz cünhası bade's-sübût hükm-i şer'îsi terettüb etmeksizin hafî ve celî katilen ve tasmîmen ve gerek her türlü suver-i mümküne ile hiç kimesnenin canına kasd olunmaya ve kasd vuku'unda bizzat etsin veya etdirsin her kim olur ise olsun hakkında kısas ve hükm-i şer'î icra oluna velev ol maktûlün veresesi diyet ahzıyla razı olmak veyahud ol katili bütün bütün afv etmek suretinde olsalar bile işbu idam madde-i kabîhasına cesaret eden memur beher-hâl siyaseten ve nizâmen idam kılına ve'l-hâsıl işbu katl-i nefs maddesinde büyük ve küçük müsâvi tutula.

İkinci Madde- Nefs-i şehr-i Mısır'da vuku bulan katl maddesi Mısır'ın kadı

veyahud nâib ve müftüsü efendiler hazır bulundukları hâlde Meclis-i Ahkâm-ı Mısriyye'de görülerek tevâtüren sabit olup veyahud şahidler kemâl-i dikkatle tezkiye birle hakîkat-ı hâl tahakkuk etmedikçe ve badehu ilâm-ı şer'îsi Dersaâdet'e irsâl olunarak taraf-ı Fetvâ-penâhîye takdim ile tasdik olunup andan sonra hâk-i pây-ı hümâyûna arz ile fermân-ı âlî sâdır olmadıkca icrası caiz olmaya.

Üçüncü Madde- Ekalim-i Mısriyye'de vuku bulan katl ve idam maddeleri iklim meclisinde ma'rifet-i şer'le tevâtüren isbat olunup veyahut şâhidler kemâl-i dikkatle tezkiye birle davası görülüp badehu ilâm-ı şer'îsi ve meclis mazbatası Meclis-i Ahkâm-ı Mısrıyye'ye ve orada tedkikât-ı lâzıme icrasından sonra divan-ı valiye gönderilip andan kezâlik Dersaâdet'e bi'l-irsâl taraf-ı Fetvâ-penâhî'ye takdim ile tasdik olunup andan sonra dahi hâk-i pay-ı hümâyûna arz ile fermân-ı âlî gönderilmedikçe icra olunmaya.

Dördüncü Madde- Devlet-i Aliyye'nin her sınıfında bulunan memurlardan birisi ber-vech-i meşrûh muhakemesi memleket meclisinde sebkat ve murafaası ma'rifet-i şer'le rü'yet olunarak katl madde-i fazîhasına ictisârı sâbit ve kısasına hükm-i şer'î lâhık olan şahıs hakkında suret-i muhakemeyi mutazammın tuğralı fermân-ı âlî-i sarîh bulunmaksızın icra-yı kısas hususu kanunen men' olunmuş olduğundan usul-i meşrûhaya riâyet ve itina etmeyen memur hilâf-ı kanun harekete cesaret etmiş olacağından hakkında nizâmen mücâzât-ı lâzıme icra oluna.

Beşinci Madde- Sâ'y-ı bi'l-fesad olanlar iki nev' ve suretden hâlî olmayıp birisi kavlen ve diğeri fi'len olacağından mesela bir adam diğer bir adamı veyahud bir takım adamları celb ile Devlet-i Aliyye ve verâset fermân-ı âlîsi mûcebince Mısır valilerine muhavvel olan hükûmet-i mahalliye ve bi't-tevârüs vali bulunan zat ile memurîne karşı ve kavânîn ve nizâmâta mugayir harekete tergîb vadisinde fesadlı sözler söyledikleri ve fesada dair mukâvele ve muâhede ve mükâtebeleri tahakkuk eder ise bir seneden beş seneye kadar vaz'-ı kürek ve pranga oluna.

Altıncı Madde- Fi'len olduğu hâlde yani bir kimesneyi veya bir takım adamları bâğî ve isyana davet ile cemiyet etmek ve onlara esliha ve barut vermek gibi şeylere tasaddi edecek olduğu takdirde bu makulelerin cünhası pek azîm olacağından bu misillüler on seneden on beş seneye kadar limana vaz' veyahud bilâd-ı ba'îdeye nefy ve tagrîb kılına ve ehl-i fesadın cemiyetlerine dair hizmetlerde bulunanlar ve keyfiyeti bilerek cebren olmayıp da kendi rızalarıyla cemiyet-i mezbûreye esliha ve mühimmât-ı harbiye verenler ve ehl-i fesadın temekkün ve ihtifa ve tecemmü'leriçin yer tedarikinde bulunanlar dahi kabahat-

lerinin derecesine göre ba'de'l-muhakeme bir seneden beş seneye kadar vaz'-ı kürek ve pranga oluna.

Yedinci Madde- Fesad-ı kavlî ve fi'lîye cesaret edenler Mahrûse-i Mısır'da bulundukları takdirde davalarının rû'yeti ve tevâtüren isbatı Meclis-i Ahkâm-ı Mısriyye'ye münhasır ola.

Sekizinci Madde- Fesad-ı kavlî ve fi'lîye cesaret edenler ekalimde olduğu takdirde muhakemeleri evvel emirde iklim meclisinde ber-vech-i hak fasıl ve rü'yet olundukdan sonra mufassal jurnali ve mazbatası ile ma'an Meclis-i Ahkâm-ı Mısriyye'ye ve andan divan-ı cenâb-ı valiye bildirilerek beşinci ve altıncı maddelere tatbikan icabı icra kılına.

Dokuzuncu Madde- Kuttâ'-ı tarîk olanlar eğer itlâf-ı nüfus-ı beşeriye etmeyerek fakat adam soyma kaziyesine cesaret etmiş ise yedi sene müddet için vaz'-ı kürek oluna ve o misillüler adam telef etdikleri hâlde bi't-tahkik sâbit oldukdan sonra iktizâ-yı şer'îsi vechile idam kılına.

Onuncu Madde- Müsellah olan erbâb-ı fitne ve isyan ve kuttâ'-ı tarîk takımının beher hâl kuvve-i müsellaha ile üzerlerine varılacağından ol hînde maktûl olanlar için kısas lâzım gelmez ise de hayyen tutulan eşhâsın bilâ-muhakeme idamı caiz olmayacağından buna cesaret edenler hakkında dahi hükm-i kısasî icra oluna.

On Birinci Madde- Muceb-i kısas olup sonradan bazı veresenin afvıyla veya sulh ile diyete ve mala münkalib olan ve muceb-i ibtidâ diyet bulunan madde-i katlin iktizâ-yı şer'îsi icra olundukdan sonra Mısır'ın mesafe-i ba'îde olması cihetiyle bu misillü mahall-i ba'îdede olan katil hakkında cârî olduğu vechile şahs-ı kâtil icabına göre beş seneden on beş seneye kadar İskenderiye Limanı'nda veyahud mahall-i münasibde vaz'-ı kürek oluna.

On İkinci Madde- Maktul diyar-ı âharda olur veya veresesi taşrada bulunur ise zuhuru melhûz olan veresenin vürûduna kadar şahs-ı kâtil mahbûsen tevkîf olunup fakat veresesi bulunmayan maktûlün davası taraf-ı Saltanat-ı Seniyye'ye isabet edeceğinden ba'de't-terâfu' sabit oldukdan sonra o misillü katilin kısasen idam veyahud Beytülmâl için diyet ahzıyla mücâzât olunması re'y-i ulü'l-emre mufavvaz bulunduğundan ol vechile icra oluna.

On Üçüncü Madde- Madde-i katl amden olmayıp hataen olduğu takdirde o makûle hataen olan maktûlün katli kendisinden o misillü ef'âl vuku bulmamış kimesne olduğu ve sâbıkası olmayıp hakkında hüsn-i şahâdet olunarak mazanne-i sû' olmadığı inde'ş-şer' tebeyyün eder ise yalnız icab-ı şer'îsinin icrasıyla iktifa olunup mazanne-i sû' olduğu hâlde nizâmen bir sene müddet için küreğe veya prangaya dahi vaz' oluna.

On Dördüncü Madde- Bir adam diğer adamın canına kasd ile fakat bizzat icra etmeyerek başka bir şahsı akçe veyahud sair cihetle itmâ‘ ve iğfal edip de onun vesâtetiyle idam etdirecek olur ise asıl kâtil hakkında şer‘an ve kanunen iktizâ eden hüküm icra oluna.

On Beşinci Madde- Nisâdan kâtil zuhurunda kâtil ve kâtile hakkında diyet ve kısas muktezâyı şer‘-i şerif üzere bir raddede olduğundan o makûle kâtile hakkında zükûr hakkında olan kanun icra olunup fakat muayyen kâtil nisâdan ise taife-i nisâya mahsus meclisde ıslâh-ı nefs edinceye kadar haps ile müddet-i mahbûsiyetinde infâk ve iksâsına icbar olunacak veli ve akrabası olmadığı hâlde cânib-i Beytülmâl'den infâk ve iksâ oluna.

On Altıncı Madde- Umûr-ı zabtiye ve rabtiye memurlarına karşı durup silah çekmek misillü hâlât-ı reddiyeye cesaret edenler iş bu kabahatden mâadâ zâbite adem-i itaat töhmetiyle dahi müttehem olacağından derece-i cünhasına göre iki aydan iki sene ve silah boşaltmış olduğu hâlde üç aydan üç sene ve gerek kurşun ve sair alât-ı câriha ile cerh etmiş olduğu suretde iltiyâmına kadar masârıfı andan alınıp kendisi beş aydan beş seneye kadar tayin-i müddetle vaz‘-ı pranga olunarak hidemât-ı süfliyede istihdam oluna ve mecrûh olan adam cerîhan vefat etdiği hâlde artık madde-i katl meselesine intikal edeceğinden iktizâ-yı şer‘î ve kanunîsi icra oluna.

On Yedinci Madde- Ale'l-ıtlak nâsdan birisi diğerine silah çekdiği hâlde derece-i cünhasına göre bir aydan bir sene ve silah boşaltmış ise iki aydan iki sene ve cerh etmiş ise kezâlik iltiyâmına kadar masârıfı alınmak üzere cerhin derecesine nazaran üç aydan üç seneye kadar prangaya konula ve cerhden müteessiren vefat vuku‘unda icab-ı şer‘î ve kanunîsi icra oluna.

Fasl-ı Sâni

Birinci Madde- Kâffe-i tebaa-i Devlet-i Aliyye emniyet-i can ve mal ve mahfûziyet-i ırz ve namus hukuk-ı şer‘iyesine nâil olduklarından serbestiyet derecesine varmayarak ber-muktezâ-yı hürriyet-i şer‘iyye küçük ve büyük herkes kendi hukukunu iddiaya muktedir olup ırz ve namusu dahi kişinin canı gibi aziz ve muhterem olarak muhafaza ve vikâyesi muktezâ-yı insaniyetden olmağla farazâ bir adamın itibarına dokunacak söz söylemek ve bilâ-mucib döğmek veya söğmek anın namusunu hetk etmek olduğundan o makûle hetk-i namusa mütecâsir olan kesanın cünhası şer‘an sabit olup hadd-i şer‘î lâzım geldiği hâlde hadd-i şer‘îsi icra oluna.

İkinci Madde- Bu misillü madde Mahrûse-i Mısır'da vuku bulduğu ve cünhası

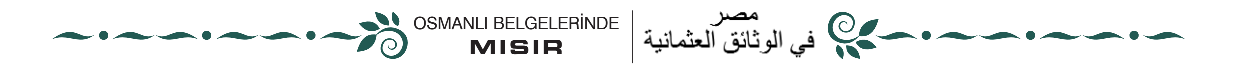
yalnız ta‘zîrde kaldığı suretde ta‘zîr dahi herkesin hâl ve şânına göre olduğundan ol kimse ulema-yı fihâmdan ve sâdât-ı kirâmdan ve zî-rütbe zevâtdan ise Meclis-i Ahkâm-ı Mısriyye'ye celb ile ta‘zîr kılına ve evsat-ı nâs ve ehl-i sûk ve bu raddelerde olanlar iktizâsına göre ihzâr ve haps ve nefy oluna ve ahâd-ı nâs makûlesi kezâlik ihzâr ve haps ve nefyden başka vech-i şer‘î üzere üçden nihayet yetmiş dokuz adede kadar değnek darbıyla te'dîb kılına taşralarda dahi bulunduğu mahallin müdürü ma‘rifetiyle bu vechile icra oluna ve bu misillü mevâd vuku‘unda kavl-i mücerred ve kuru iftira ile hüküm olunmayarak tahkik ve tedkîkine bakılıp müfterinin iftirâsı tebeyyün eylediği hâlde müfteri olan şahıs te'dîben beş günden kırk beş güne kadar haps oluna.

Üçüncü Madde- Meclis-i Ahkâm-ı Mısriyye meclis-i dikkat ve hakkaniyet olacağından bu misillü mevâddın tasahhub ve garaz maddelerinden ârî olarak fark ve temyîzine kemâl-i dikkat ve hilâfında vâki olacak mes'uliyetden mübâ‘adet eylemek ve doğruyu çekinmeyerek söyleyip ihzârda kusur eylememek meclis-i mezkûrun vazife-i zimmeti ola.

Dördüncü Madde- Zâbitân-ı askeriye ve neferât ve sair umûr-ı zabtiye memurları hod be hod kimesneyi döğemeyip ve bir lakırdı söylemeyip fakat onların memuriyetleri sokaklarda ve kavga ve nizâ‘ vuku‘unda ve bazı erbab-ı töhmetin zuhurunda tutup hiçbir şey yapmaksızın doğruca iktizâ eden zâbit mahalline getirip teslim etmesi ve getirilecek olanlar dahi özr-i şer‘îsi olmadıkca zâbite itaatle istenilen mahalle gitmeğe müsâra‘at eylemesi lâzım geleceğinden o misillülerden zâbite adem-i itaatle huysuzluk edenleri bulunur ise hakkında icabı vechile muamele-i cebriye icrası caiz görüle.

Beşinci Madde- Bazı esvâk ve mahall-i sairede şuna buna sarkıntılık eden sekrânın ber-nehc-i şer‘î lede's-sübût hadd-ı şer‘îsi icra olunup fakat nağrazen olan edepsizlere ve alâmetiyle tutulan kumarbazlara dahi cünhalarına göre mesâğ-ı şer‘î olduğu vechile öldüresiye olmayarak kâimen üçten nihayetü'n-nihâye yetmiş dokuz adede kadar değnek darbıyla ta‘zîr kılına ve bu suretde bulunan edebsiz ve kumarbazların bir-iki defaya kadar tutulur ise yine haklarında ta‘zîr-i mezkûr icra olunup ondan sonra fazâhat-ı mezkûreyi ihtiyar eyler ise ısrar demek olacağından ol vechile ısrarı takdirinde kendi de nedâmet ve tövbe-i sahîha hâsıl oluncaya kadar kürek veya prangaya vaz‘ oluna.

Altıncı Madde- Gerek ehl-i İslâm ve gerek millet-i saire kızlarını akrabasının haberi olmaksızın akdetmek zu‘muyla âhar iklime kaçırmak veyahud memleketden harice çıkarmak misillü va‘z-ı nâ-marzîye cesaret edenler olur ise tutulup keyfiyetleri ol memleket müdürü ma‘rifetiyle tahkik olundukdan sonra evrak-ı

mukteziyesiyle ma‘an mensûb oldukları ekalim meclisine gönderilip anda davası rû'yet olunarak cünhası sabit oldukda o makûleler li-ecli't-te'dîb mahallinde nizâmen altı mâh hapsle mücâzât oluna ve böyle akraba ve ta‘allukâtının haberi olmaksızın kaçırılan kızı âhar iklimde bir imam veya fakîhin yanına veyahud mahkemeye getürdüklerine akdetmeyip keyfiyeti derhal hâkim-i beldeye bildire ve hâkim dahi mahalline göndere.

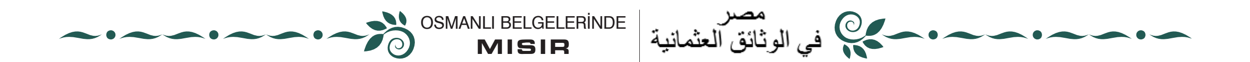
Yedinci Madde- Âlet-i cârihadan ma‘dûd olmayan şeyler ile birbirlerini darba cesaret edenlerin kabahatleri derecesine göre on beş günden üç mâha kadar haps ile ta‘zîr olunacakları misillü kezâlik suret-i şer‘iyesine tatbikan bu makûlelerin yine derece-i cünhasına göre üçden yetmiş dokuz adede kadar değnek darbıyla dahi ta‘zîrleri caiz ola.

Fasl-ı Sâlis

Birinci Madde- Taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ve verâset fermân-ı âlîsi mûcebince Mısır valilerine muhavvel olan hükûmet-i mahalliye ve bi't-tevârüs vali bulunan zât ile memurîn taraflarından kimesnenin mal ve emlâkine vaz‘-ı yed olunmaya ve büyük ve küçük bir kimesne diğer birisinin mal ve emlâkine bi-gayr-i hakkın taarruz ve tasallut ve müdahale etmek veyahud cebren almak veya satdırmak için bizzat veyahud bi'l-vasıta icbâr eylemek misillü şeyler vechen mine'l-vücûh caiz olmaya ve eğer bu misillü madde-i memnû‘a ve mekrûhaya cesaret eden olur ise faraza birinin mal ve emlâkine tasallutu vuku‘unda men‘ ü def‘ olunup şâyed bir takrîb ile zabtetmiş bulunur ise mazbût olan mal ve emlâk mevcud ise aynen değil ise semenen sahib-i evveline red etdirildikden sonra ol şahsın hilâf-ı kanun harekete cesaretine binâen erbâb-ı menâsıb ve memuriyetden ise hizmetinden tard ve ihrac olunup bu takımdan olmadığı hâlde memleketinden âhar mahalle bir sene durmak üzere nefy ve tagrîb kılına.

İkinci Madde- Mesâlih-i mîrîyede müstahdem sigâr u kibâr memurînden birisi taht-ı idaresinde olan veyahud kendisine emânet ve teslim olunan mebâliğ ve emvâl veya eşya-yı saireden ihtilâsa yani ahz u ketme cesaret etmiş olduğu alenen muhakeme olunarak sübût olduğu hâlde kendisinden tahsil oluna ve idaresinde suret-i usret gösterir ise mâ-meleğinden ol mikdarı füruht olunarak ba‘de't-tahsil bir dahi hidemât-ı mîrîyede istihdam olunmamak üzere tard kılına ve ihtilâs etdiği mebâliği tamamen ifa ve sed edecek mevcudu olmadığı takdirde nefy ve tard ile muamele oluna.

Üçüncü Madde- Umum divanı tabir olunan mevâki‘-i memuriyete müteferri‘ olan mahallerden umum divanlarına ve onlardan dahi Divan-ı Maliye'ye takdim

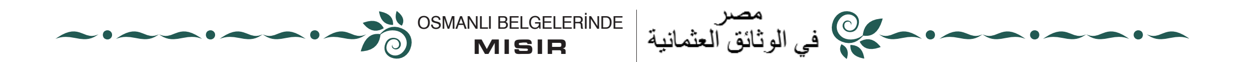

olunacak hesabâtın rû'yetinde ve rec'a ve senedât-ı lâzımesiyle mukabelesinde ve umumen defâtir ve muhasebât ile mahzen ve şûnelerin ve mesâlih-i sairenin hîn-i teftîşinde mevcudât ve makbûzât ve medfû'âtdan bir gûne irtikâb tebeyyün eylediği hâlde irtikâb eden adamdan istirdâd olunup tedîbi sirkat cezasına tevfîken icra kılına ve asıl memur olan zât dahi bu kazi-yeye vâkıf oldukdan sonra iğmâz etmiş olduğu tahakkuk eder ise azl ve tard ile te'dîb oluna ve bir memur kendisine emânet ve teslim olunan emti'a ve eşya ve âlât ve edevâttan birini adem-i dikkat ve ihtimâmdan nâşi telef ve zâyi ettiği tahakkuk eder ise ol eşyanın bahası cezaen kendisine tazmîn etdirilmesiyle bu misillülerin maslahattan azl ve tardı dahi caiz ola.

Dördüncü Madde- Çünkü her bir memur makbûzât ve medfû'âtından dolayı meclisce mes'ul ve zararına zâmin olacağı misillü maiyyetlerinde istihdam olunacak adamların dahi mu'temed ve mü'temen olması lâzım geleceğine binâen ba'dezîn o makûle hizmetlerde hiçbir tarafın hatıriçin adam is-tihdamı caiz olmaya.

Beşinci Madde- Taraf-ı eşref-i hazret-i şahaneden mevzû'-ı cemî'-i kavânîn ve nizâmât-ı müessesenin Meclis-i Ahkâm-ı Adliye hâmî-i kavîsi olduğu gibi bi't-tevârüs Mısır valilerine ihsân buyrulmuş olan verâset fermânı mûcebince taraf-ı Saltanat-ı Seniyye'den vaz' ve te'sis buyrulmuş olan işbu kavânîn ve nizâmâtın Mısır'da dahi vali ile Meclis-i Ahkâm hâmî-i kavîsi olacağından mecmû'-ı ulema ve ümerâ ve mesâlih-i mîrîyyede kullanılan kâffe-i memurîn ve müstahdemîn umûr-ı memurelerine dair her bir ef'âl ve harekâtlarından dolayı mes'ul olduklarından birisinin maslahat-ı memuresinde tekâsülü rû-nümâ olur ise ekalim meclislerinde veyahud Ahkâm-ı Mısriyye Meclisi'nde davası görülüp bi'l-muhakeme cünhası sâbit olur ise hakkında ber-mûceb-i kanun muamele-i cezâ'iye icra oluna.

Altıncı Madde- Mısır'da ahkâm-i şer'iyeye dair olan mevâd hükkâm-ı şer' efendiler ve umûr-ı mülkiye ve maliyeye dair bulunan mevâd müdür ve sair memurîn ma'rifetleriyle rû'yet olunmakda olup bazı kaziyeler de hükkâm-ı şer' ile mülkiye memurları akd-i meclis ederek şer'-i şerife ve kanun-ı münîfe tatbikan icra-yı ahkâm eylemekde olduklarından icabına göre birbirlerine muâvenet etmeleri iktizâ-yı memuriyetlerinden ise de birinin haberi olmaksızın onun umûruna diğerinin müdahale etmesi kat'â caiz olmaya ve şâyed müdahaleden ve cihât-ı saireden dolayı beynlerinde münâkasa zuhuruyla iştikâ vâki olur ise tahkikât-ı lâzıme ve tedkîkât-ı mukteziye ile bade'l-muhakeme töhmet ve kabahat her kangı tarafda tahakkuk eder ise onun te'dîbine bakıla.

Yedinci Madde- Verâset fermân-ı âlîsi mûcebince Eyalet-i Mısriyye'nin mukannen olan vergi malı vaktiyle te'diye olunduğu misillü ahali dahi vergilerini vakt ü zamanıyla te'diye eylemeleri lâzıme-i zimmetleri olmağla bu hususda ta'annüd ve muhalefet eden olur ise ahz u haps ile icbar kılına.

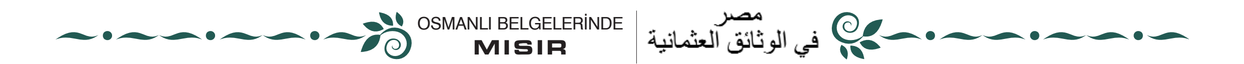
Sekizinci Madde- İrtaşâ maddesi şer'an ve kanunen emr-i münker olmağla işbu irtişâ' fi'l-i mekrûhuna hiç kimse tarafından cesaret olunmaya ve buna cesaret edenlerin aldığı rüşvet Beytülmâl'e teslim olunmak üzere alınıp mürteşî bulunan adam dahi erbâb-ı memurînden bulunduğu hâlde menâsıb ve memuriyet-i Devlet-i Aliyye'de kullanılmamak üzere hizmetinden ihrac ve rütbesinden hazz ve tenzîl ile şahsına göre te'dîb kılındıkları misillü hidemât-ı mîrîye-i Mısriyye'de bulunanlar haklarında dahi bu vechile icra oluna ve bir gûne memuriyet ve hizmet erbâbından bulunmadığı suretde hiç mesâlih-i mîrîyede istihdam olunmamak üzere kezâlik tedîb kılına.

Dokuzuncu Madde- Râşî olan şahıs hakkında dahi mürteşî hakkında mukarrer olan ceza ve muamelât aynıyla icra olunup fakat râşî olan adam şâyed kendi emel-i mahsusunu tervîc ümidiyle ve kendi rızasıyla vermeyip de mücerred mürteşînin icbâr ve ihâfesiyle vermiş ise ol hâlde mazlum olacağından mecburiyeti müsbet olduğu takdirde vermiş olduğu şey kendisine reddetdirile.

Onuncu Madde- Cerîme maddesi külliyen memnû' olduğundan buna cesaret eden eşhâs hakkında dahi mürteşî hakkında mukarrer olan ceza kamilen icra kılına ve tecrîm olunan kimesne mazlum ve acezeden bulunacağından vaktiyle haber veremediği hâlde ma'zûr ise te'dîbinden sarf-ı nazar oluna.

On Birinci Madde- Sübût-ı şer'î bulunmayan madde-i sirkatde nisâb-ı sirkat bulunup da birkaç yüz kuruşluk şey ahz edenlere ziyade müddet tahsisiyle mücâzât olunması usul-i adle tevâfuk etmeyeceğinden ahz olunan eşyanın kıymetine nazaran âhiz olan şahıs üç aydan bi't-tefâvüt nihayet üç seneye kadar pranga-bend olarak hidemat-ı süfliyede istihdam oluna ve üç kere sâbıkası olup mücâzât olunan sârik ıslâh-ı nefs etmemiş olacağından bu misillüler bilâd-ı Sudan'a nefy ve ta'zîb kılına.

On İkinci Madde- Taraf-ı Devlet-i Aliyye'den verilen evâmir-i aliyye ve memurîn-i Saltanat-ı Seniyye taraflarından i'tâ olunan evrak-ı resmiye ve senedât-ı şer'iye ve mürûr tezkirelerine ve vali bulunan zatın mührüne ve mîrî mühürleriyle memhûr mîrî divanlarından verilen evrak ve rec'a veya yafta kağıdlarına taklîd ve bazı mahallerini hâk ve tağyîr ile sahtekârlığa cesaret eyleyen şahıs mertebe-i töhmetine göre dört aydan dört sene ve sair nâsın evrakına taklîd eden üç aydan üç seneye kadar kürek ve pranga ve şahsına göre nefy ve tagrîb

ile te'dîb kılına ve sikke-i Sultaniye ve evrak-ı nakdiyeye taklîd eden kalpazan eşhas dahi derece-i sû-i imâline göre altı mâhdan dört seneye kadar prangaya konula ve kalp sürücülerin haklarında dahi derece-i cürm ve kabahatlerine nazaran kalpazan cezası ayniyle icra oluna.

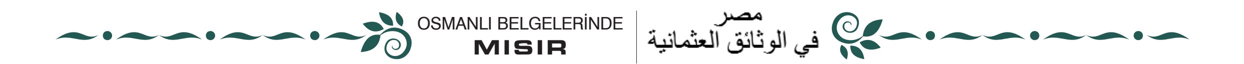
On Üçüncü Madde- Şerîr makûlesinden yani bazı cihetle uygunsuzlukları tebeyyün ederek kendisinden emniyet hâli meslûb olduğu hâlde te'dîb ve terbiyeleri iltimas olunanlar şahsına göre bir sene müddetle nefy ve tagrîb ve pranga-bend olunup eğer ki bu misillü eşhas müddet-i merkûme içinde ıslâh-ı nefs edip kendisinden emniyet hâsıl ettirderek ahaliden kefil verebilir ise sebîl-i tahliye ve bu suretle hâlâsı zâhir olmadığı takdirde salâh hâli zâhir oluncaya kadar müddeti temdîd kılına.

On Dördüncü Madde- Arazinin cânib-i mîrîye müretteb olan maktû'unu vermemek için mahsulâtını kaldırıp ketm ve ihfâ edenler, vergisini vermeyenler misillü ahz u haps ile icbâr oluna.

On Beşinci Madde- Ekalimde zuhur eden erbâb-ı cünhadan kâtil ve sâ'y-i bi'l-fesad olan büyük kabahatlilerden mâadâ yine ber-mantûk-ı kanun-ı ceza vaz'-ı kürek ve pranga olunmaları lâzım gelen eşhâsın mahallerinde ber-mûceb-i kanun mücâzât-ı lâyıkalarının icrası emsalinin terhîbine sebep olacağından o makule ashâb-ı cünhanın iklim meclislerinde icra-yı muhakemeleriyle töhmet ve kabahatleri sâbit olduktan sonra keyfiyetleri bâ-mazbata divan-ı validen bi'l-istîzân kanun-ı cezaya tatbikan vuku bulacak iş'âra göre cünha-ı vâkı'a ve müddet-i muayyenelerini mübeyyin yedlerine tezkire i'tâsıyla icab eden mevki ve mahalde pranga ve küreğe konula ve göz ve karakol ve riyâzet hapslerine ve kanun üzere cilde darbına mahkûm olanların dahi mahallerinde icra-yı cezalarıyla fakat ilmuhaberleri Meclis-i Ahkâm-ı Mısriyye'ye isrâ oluna ve bâlâda beyân olunduğu vechile kâtil ve sâ'y-i bi'l-fesad olanlar ekalim meclislerinde muhakemeleri bi'l-icra mazbatalarıyla ahkâm-ı Mısriyye'ye gönderile.

On Altıncı Madde- Ale'l-ıtlak mahbûs olanlardan ağır hasta olanların kavî kefîle rabtıyla tahsil-i bürû'-ı tâm edinceye kadar hânelerinde ikamet ve tedavi eylemelerine ruhsat verilip eyyâm-ı hastalıkları müddet-i muayyene-i mahbûsiyetlerine mahsûb oluna ve bu vechile hasta olduğu cümle indinde tebeyyün ederek ruhsat verilen mahbusun kesb-i afiyet edip etmedikleri on beş günde bir tahkik olunmasına ol beldenin umûr-ı mülkiyesine memur tarafından dikkat oluna.

On Yedinci Madde- Li-ecli't-te'dîb haps olunmuş olan fukara-yı ashâb-ı cünhadan müddet-i mahbûsiyetlerinde infâk ve iksâsına icbâr olunacak veli ve

akrabası bulunmayanların nafakaları bulundukları mahallin emvâl-i mertebe-i mîrîyesinden verilerek ancak mikdar-ı kifâyeden ziyade sarf ile emvâl-i mezkûrenin itlâfından ittika ve mücânebet oluna.

On Sekizinci Madde- Çiftçi hizmetkârlarından suret-i sirkatde töhem ahz edenlerin sirkatle müttehem olan eşhas hakkında muharrer bulunan mücâzât ile te’dîbi ziraat maslahatının ta‘tîlini mûcib olacağından bu makulelerin dahi me’hûzları tebeyyün eylediği hâlde me’hûzu olan töhem bahası ücretinden mahsûb olundukdan sonra bulunduğu mahallin hâkimi ma‘rifetiyle te’dîben on ikiden yetmiş dokuza kadar cilde darb ile iktifa oluna.

On Dokuzuncu Madde- Bakkal ve kasab ve hubbaz ve sair bu misillü esnafdan dirhemi noksan olanlar veyahud narhdan ziyade füruht edenlerin haps ile te’dîbinde dükkanları kapanıp bir nev‘ ahz ü i‘tâsının ta‘tîlini müstel-zim olacağından bunlar haklarında suret-i şer‘iyesi üzere derece-i cünhasına göre kâ’imen üçden yetmiş dokuz adede kadar hapishâne önünde değnek darbıyla icra-yı te’dîb kılına ve fakat ısrarları takdirinde dahi hapsleri caiz ola ve bu makûle esnaf üç defa kabahatle tutulub icabına göre haps ve darb ile te’dib olunduktan sonra def’aten rabi‘ada yine bir suretle habâsete cür’et eder ise ol hâlde alıp vereceği İhtisab Nezâreti ve esnaf kethüdâları ma‘rifetleriyle tesviye etdirilerek kendisi fîmâ-ba‘d çıkarıldığı esnaflıkda olmamak üzere memleketine tard ve def‘ kılına.

Yirminci Madde- Gulam ve câriye haklarında lede'l-iktizâ hudud-ı şer‘iyenin ikamesi taraf-ı Saltanat-ı Seniyye'ye ta‘zîr ve tedîblerinin icrası efendilerine aid ve cârî bulunduğundan efendilerinin bazıları te’dîb ve ta‘zîr hususunda ifrâd ile gulâm ve câriyelerine zulüm ve ta‘addî ve bazılarının tefrît ile ihmal ve müsâmaha edip veyahud hemen bey‘ ile mefsedet-i vâkı‘asını âhara sirâyete bâdi ve bu vechile nizâm-ı umumîyi ihlâle müeddî olmalarıyla fîmâ-ba‘d bittab‘ âşikâr olacak vechile mûcib-i ta‘zîr cünhaları vuku ve sübûtunda hem aceze-yi abîd ve âmâyı ber-vech-i muharrer ta‘addîden ve hem dahi nizâm-ı umumîyi halelden vikâye niyet-i hayriyesiyle sair nâs haklarında cereyân etmekde olan kanuna tatbikan gulâm ve câriyeden katl-i nefs sudûrunda verese-i maktûl afv edip de kısas veya diyet sâkıt oldukda gulâm bir seneden beş seneye ve cârih zuhurunda üç aydan üç seneye kadar iktizâ eden müddetle pranga-bend ve vaz‘-ı kürek olunmak ve câriye dahi kezâlik müddet-i mezkûre için nisaya mahsus meclisde haps etdirilmek değnek darbıyla ta‘zîri lâzım gelenler dahi aded ve keyfiyet-i darbı malum olan vech-i şer‘î üzere değnek darbıyla ta‘zîr kılınmak mer‘î ola.

Yirmi Birinci Madde- Katl-i nefs ve kat‘-ı uzv maddelerinde âmir iki nev‘

olarak evvelkisi mükreh-i mücbir tehdîdini îkâ'a muktedir olup bu nev'i aynı kâtil hükmünde olacağından verese-i kısasdan afv eylediği hâlde derece-i kabahatine göre beş seneden on beş seneye ve bu misillü âmirin emri kat'-ı uzv için olduğu takdirde cârih cezasına kıyâs olunmayarak üç seneden altı seneye kadar temdîd olunması ve ikinci nev'i gerek katl-i nefs ve gerek kat'-ı uzvun âmiri olan tehdîdini îkâ'a muktedir kabîlinden olmadığı hâlde bu makule âmir-i gayr-ı mücbirin dahi iki seneden beş seneye kadar ve âmir-i gayr-ı mükreh ile katl-i nefs ve kat'-ı uzva mücâseret eden şahıs için dahi kâtil ise kezâlik beş seneden on beş ve kat'-ı uzv ise bir seneden üç sene tahsis kılına ve muâvin-i kâtilin dahi beş seneden yedi seneye kadar müddet-i mücâzatları temdîd kılına.

Yirmi İkinci Madde- Kâtil nisâdan olduğu hâlde beş seneden on beş sene- ye ve amire-i mücbire olduğu suretde kezâlik beş seneden on beş seneye ve amire-i gayr-i mücbirenin dahi iki seneden beş sene ve muayyen kâtil nisâdan zuhurunda beş seneden yedi seneye kadar nisâya mahsus meclisde haps ile müddet-i mahbûsiyetinde infâk ve iksâsına icbâr olunacak veli ve akrabası olmadığı takdirde cânib-i Beytülmâl'den infâk ve iksâ oluna.

Evâhir-i Cemâziyelevvel [12]56 / 30 Temmuz 1840

فصل اول

٢٢

اوننجی ماده مسلح اولهرق ارباب فتنه وعصیاندن وقطع طریق ایدن اشقیانک بهرحال قوه مسلحه ایله اوزرلرینه واریلدقده اول حینده مقتول اولنلر ایچون قصاص لازم کلمز ایسه ده حیاً طوتیلدقده اشخاصک بلا محاکمه اعدامی جائز اولمیه جغندن بوکا جسارت ایدنلر حقنده دخی حکم قصاص اجرا اولنه

اون برنجی ماده موجب قصاص اولوب صکره ورثه نک بعضیسی عفویله ویا صلح ایله دیته ومال منقلب اولدقده وموجب ابتدا دیت بولنان مادهٔ قتلک اقتضای شرعیسی اجرا اولندقدن صکره مصرک مسافهٔ بعیده اولمسی جهتیله بو مثللو محال بعیده ده اولان قاتل حقنده جاری اولدیغی وجهله شخص قاتل ایجابنه کوره بش سنه دن اون بش سنه یه قدر اسکندریه لیماننده ویاخود محل مناسبده وضع کورک اولنه

[illegible]

اون ایکنجی ماده مقتول دیار آخره اولوب ویا ورثه سی طشره ده بولنوب ظهوری ملحوظ اولدقده ورثه سنک ورودینه قدر شخص قاتل محبوساً توقیف اولنوب فقط ورثه سی بولنمیان مقتولک دعواسی طرف سلطنت سنیه یه اصابت ایده جکندن بعد الترافع ثابت اولدقدن صکره او مثللو قاتلک قصاصاً اعدام ویاخود بیت المال ایچون دیته اخذیله مجازاتی اولیمنی ذی اولی الامره مفوض بولندیغندن اول وجهله اجرا اولنه

اون اوچنجی ماده قتل عمداً اولیوب خطاً اولدیغی تقدیرده ومقولهٔ خطا اولان مقتولک قاتلی کندوسندن اول مثللو افعال وقوعبولمش اولدیغی وسابقه سی اولیوب حقنده حسن شهادت اولنور ایسه مظنه سوء اولمادیغی عند الشرع تنبیه ایدر ایسه بالکز ایجاب شرعیسنک اجراسیله اکتفا اولنوب مظنه سوء اولدیغی حالده نظاماً برسنه مدت ایچون کورک ویا پرانقه یه دخی وضع اولنه

اون دردنجی ماده برآدم دیکر آدمک جاننه قصد ایله فقط بالذات اجرا ایتمیه رک بشقه برشخصی اغفال ویاخود سائر جهتله اطماع واغفال ایدرک انک وساطتیله اعدام ایتدیره جک اولورایسه اصل قاتل حقنده شرعاً وقانوناً اقتضا ایدن حکم اجرا اولنه

اون بشنجی ماده نساءدن قاتل ظهورنده قاتل وقاتله حقنده دیت وقصاص مقتضای شرع شریف اوزره برابر اولدیغندن اومقوله قاتله حقنده مذکور حقنده اولان قانونه اجرا اولنوب فقط معینه قاتل نساءدن ایسه طائفهٔ نسایه مخصوص محبسده اصلاح نفس ایدنجه یه قدر حبس ایله مدت محبوسیتنده انفاقه واکساسنه اجبار اولنه جغی ولی واقرباسی اولمادیغی حالده جانب بیت المالدن انفاقه واکسا اولنه

اون آلتنجی ماده امور ضبطیه وربطیه مأمورلرینه قارشو طوروب سلاح چکمک مثللو حالات وروده جسارت ایدنلر اشو قباحتدن ماعدا ضابطه عدم اطاعت تهمتیله دخی متهم اولدقلری حقنده دوچار جنحه سنه کوره ایکی آیدن ایکی سنه وسلاح بوشالتمش اولدیغی حالده اوچ آیدن اوچ سنه دکرک قورشون وسائر آلات جارحه ایله جرح ایتمش اولدیغی صورتده التیامنه قدر مصارفی اندن آلنوب کندوسی بش آیدن بش سنه یه قدر قلعه بندلکه وضع پرانقه اولنه رق خدمات سفلیه ده استخدام اولنه ومجروح اولان آدم جرحیله وفات ایدیکی حالده ارتق مادهٔ قتل مسئله سنه انتقال ایده جکندن اقتضای شرعی وقانونیسی اجرا اولنه

اون یدنجی ماده علی الاطلاق ناسده برینی دیکرینه سلاح چکدیکی حالده دوجه جنحه سنه کوره برآیدن برسنه وسلاح بوشالتمش ایسه ایکی آیدن ایکی سنه وجرح ایتمش ایسه کذلک التیامنه قدر مصارفی المنه اوزره جرحک درجه سنه نظراً اوچ آیدن اوچ سنه یه قدر پرانقه یه قونیله وجرحدن متأثراً وفات وقوعنده ایجاب شرعی وقانونیسی اجرا قلنه

اشبو ماده یه [illegible] قانوننامه ده [illegible] مندرجدر

ایکنجی ماده نفس شهر مصرده وقوعبولان قتل ماده سی مصرک قاضی ویاخود نائب ومفتیسی افندیلر حاضر اولدقلری حالده مجلس احکام مصریه ده کوریلرک تواترا اثبات اولنوب ویاخود شاهدلر کمال دقتله تزکیه بیله حقیقت حال تحقق ایتدکجه وبعده اعلام شرعیسی درسعادته ارسال اولنرق طرف فتوا پناهی یه تقدیم ایله تصدیق اولنوب اندنصکره خاکپای همایونه عرض ایله فرمان عالی صادر اولدقجه اجراسی جائز اوله ٢١

بونک دخی

اوچنجی ماده اقالیم مصریه ده وقوعبولان قتل واعدام ماده لری اقلیم مجلسنده معرفت شرعله تواترا اثبات اولنوب ویاخود شاهدلر کمال دقتله تزکیه بیله دعواسی کوریلوب بعده اعلام شرعیسی ومجلس مضبطه سی مجلس احکام مصریه یه وواردقده تدقیقات لازمه اجراسندنصکره دیوانه والی یه کوندریلوب اندنصکره کذلک درسعادته بالارسال طرف فتوا پناهی یه تقدیم ایله تصدیق اولنوب اندنصکره دخی خاکپای همایونه عرض ایله فرمان عالی کوندرلدکجه اجرا اولنه

بونک دخی

دردنجی ماده دولت علیه نک هر صنفنده بولنان مأمورلرندن بریسی بروجه مشروح محاکمه سی مملکت مجلسنده سبقت ومرافعه سی معرفت شرعله رؤیت اولنرق قتل ماده فضیحه سنه اجتسار ایدی ثابت وقصاصه حکم شرعی لاحق اولان شخص حقنده صورت محاکمه یی متضمن طغرالی فرمان عالی صریح بولنمقسزین اجرای قصاص خصوصی قانونا منع اولنمش اولدیغندن اصول مشروحه یه رعایت واعتنا ایتمیان مأمور خلاف قانون حرکته جسارت ایتمش اولدیغندن حقنده نظاما مجازات لازمه اجرا قلنه

بشنجی ماده ساعی بالفساد اولنلر ایکی نوع وصورتدن خالی اولیوب بریسی قولا ودیکری فعلا اولدیغندن مثلا برآدم دیکر برآدمی ویاخود برقاچ آدملری جلب ایله دولت علیه وورائت فرمان عالیسی موجبنجه مصر والیلرینه محول اولان حکومت محلیه ویا بالتوارث والی بولنان ذات ایله مأمورینه قارشو وقوانین ونظاماته مغایر حرکاته ترغیب وارادیسنده فسادلی سوزلر سویلدکلری وفساده دائر مقاوله ومعاهده ومکاتبه لری تحقق ایدرلر ایسه اونلر بش سنه یه قدر وضع کورک وپرانغه اولنه

آلتنجی ماده فعلا اولدیغی حالده یعنی برکمسنه یا ویا برقاچ آدملری بغی وعصیانه دعوت ایله جمعیت ایتمک وانلره اسلحه وباروت ویرمک کبی شیلره تصدی ایده جک اولدیغی تقدیرده بو مقوله لرک جنحه سی پک عظیم اولدیغندن بومثللولر اوچ سنه دن اون بش سنه یه قدر لیمانه وضع ویاخود بلاد بعیده یه نفی وتغریب قلنه واهل فسادک جمعیتلرینه دائر خدمتلرده بولنانلر وکیفیتی بیله رک جبرا اولمیوبده کندو رضالریله جمعیت مزبوره یه اسلحه ومهمات حربیه ویرنلر واهل فسادک تمکن واختفا وتجمعلری ایچون یر ترک ایدن بولنانلر دخی قباحتلرینک درجه سنه کوره بعد المحاکمه برسنه دن بش سنه یه قدر وضع کورک وپرانغه اولنه

یدنجی ماده فساد قولی وفعلی یه جسارت ایدنلر محللی مصرده بولندقلری تقدیرده دعوالرینک رؤیتی وتواترا اثباتی مجلس احکام مصریه یه منحصر اوله

سکزنجی ماده فساد قولی وفعلی یه جسارت ایدنلر اقالیمده اولدیغی تقدیرده محاکمه لری اول امرده اقلیم مجلسنده بروجه حق فصل ورؤیت اولندقدن صکره مفصل ژورنالی ومضبطه سی ایله معا مجلس احکام مصریه یه واندن دیوانه جناب والی یه بیلدیریله رک بشنجی والتنجی ماده لره تطبیقا ایجابی اجرا قلنه

طقوزنجی ماده قطاع طریق اولنلر اکر اتلاف نفوس بشریه ایتمیه رک فقط آدم صویمه فضیحه سنه جسارت ایتمش ایسه یدی سنه مدتله محبوسا وضع کورک اولنه واو مثللولر آدم تلف ایتدکلری حالده بالتحقیق ثابت اولدقدنصکره اقتضای شرعیسی وجهله اعدام قلنه

٩

٢٤

یدنجی ماده الت جارحه‌دن معدود اولمیان شیلر ایله بربرلرینی ضربه جسارت ایدنلر قباحتلری درجه‌سنه کوره اون بش کوندن اوچ ماهه قدر حبس ایله تعزیر اولنه جقلری مثللو کذلك صورت شرعیه‌سنه تطبیقاً بو مقوله‌لرك یه درجه جنحه‌سنه کوره اوتوزدن یتمش طقوز عدده قدر دکنك ضربیله دخی تعزیرلری جائز اوله

فصل ثالث

برنجی ماده طرف دولت علیه‌دن وراثت فرمان عالیسی موجبنجه مصر والیلرینه محول اولان حکومت محلیه وبالتوارث والی بولنان ذات ایله مأمورینه طرفلرندن کیمسه‌نك مال واملاکنه وضع ید اولنمیه وبیوك وکوچك برکیمسه دیکر بریسینك مال واملاکنه بغیر حق تعرض وتسلط ومداخله ایتمك وياخود جبراً الوب وياصاتدرمق ایچون بالذات وياخود بالواسطه اجبار ایتمك مثللو شیلر وجزاسنه الوهیت جائز اولمیه واکر بو مثللو مادۀ ممنوعه ومکروهه‌یه جسارت ایدن اولورایسه قضا بر بنك مال واملاکنه تسلطی وتعرضنده منع ورفع اولنوب شاید بر تقریب ایله ضبط ایتمش بولنورایسه مضبوط اولان مال واملاك موجود ایسه عیناً دکل ایسه ثمناً صاحب اولنه رد ایتدیرلدکدنصکره اول شخصك خلاف قانون حرکته جسارتنه بناءً اودخی مناصب ومأموریتده ایسه قطعنده طرد واخراج اولنوب بو حرکته اولمادیغی حالده مملکتده اخرجله برسنه طورمه‌دن اوزده نفی وتقریب قلنه

ایکنجی ماده مصالح میریه‌ده مستخدم صغار وکبار مأمورینده بریسی تحت اداره‌سنده اولان وياخود کندوسنه امانت وتسلیم اولنان مبالغ واموال ویا اشیای سائره‌دن اختلاسه یعنی اخذ وکتمه جسارت ایتمش اولدیغی علناً محاکمه اولنه‌رق ثبوت بولدیغی حالده کندوسندن تحصیل اولنه واداسنده صورت عسرت کوسترر ایسه مالکنده اولمقداری فروخت اولنه‌رق بعد التحصیل بر دخی خدمات میریه‌ده استخدام اولنمیه‌رق اوزده طرد قلنه واختلاس ایتدیکی مبالغی تماماً ایفا وسداده جك موجودی اولمادیغی تقدیرده نفی وطرد ایله معامله اولنه

اوچنجی ماده عموم دیوانه تعبیر اولنان مواقع مأمورینه متفرع اولان محللرده عموم دیوانلرینه وانلرده دخی دیوان مالیه‌یه تقدیم اولنه‌جق حسابلرك وقتنده وجهه وسنداتی لازمه‌سیله مقابله‌سنی وعموماً دفاتر ومحاسباتی ایله تحریر وشونلرك ومصالح سائره‌نك حسبه تفتیشنده موجودات ومقبوضات ومدفوعاتده برکونه ارتکاب تبین ایلدیکی حالده ارتکاب ایدن ادمدن استرداد اولنوب تأدیبی سرقت جزاسنه توفیقاً اجرا قلنه واصل مأمور اولان ذات دخی بو قضیه‌یه واقف اولدقدنصکره اغماض ایتمش اولدیغی تحقق ایدرایسه عزل وطرد ایله تأدیب اولنه وبر مأمور کندوسنه امانت وتسلیم اولنان اشیا والات وادواتده برینی عدم دقت واهتمامدن ناشی تلف وضایع ایتدیکی تحقق ایدرایسه اول اشیانك بهاسی جزاً کندوسنه تضمین ایتدیرلسیله بو مثللولرك مصلحتدن عزل وطردی دخی جائز اوله

دردنجی ماده چونکه هر بر مأمور مقبوضات ومدفوعاتندن طولایی مجلسجه مسئول وعذرینه ضامن اوله‌جغی مثللو معیتنده استخدام اولنه‌جق ادملرك دخی معتمد ومؤتمن اولمسی لازم كله‌جكنه بناءً بعدازین او مقوله خدمتلرده هیچ برطرفك خاطری ایچون ادم استخدامی جائز اولمیه

بشنجی ماده طرف اشرف حضرت شاهانه‌دن موضوع جمیع قوانینه ونظامات مؤسسه‌نك مجلس احکام عدلیه حامی قویسی اولدیغی کبی بالتوارث مصر والیلرینه احاله بیورلمش اولان وراثت فرمانی موجبنجه طرف سلطنت سنیه‌دن وضع وتأسیس بیورلمش اولان اشبو قوانینه ونظاماتك مصرده دخی والی ایله مجلس احکام حامی قویسی اوله‌جغندن مجموع علما وامرا ومصالح میریه‌ده قوللانیلان کافه مأمورین ومستخدمین امور مأموره‌لرینه دائر هر بر افعال وحرکاتلرندن طولایی مسئول اولدقلرندن بریسینك مصلحت مأموره‌سنده تکاسل ودنائتی اولورایسه اقالیم مجلسلرنده وياخود احکام مصریه مجلسنده دعواسی کوریلوب بالمحاکمه جنحه‌سی ثابت اولورایسه حقنده بر موجب قانون معامله جزائیه اجرا اولنه

MSR KTAB-2.qxp 03.01.2013 16:08 Page 103

٢٢

فصل ثالث

برنجی ماده کافهٔ تبعهٔ دولت علیه امنیت جان و مال و محفوظیت عرض و ناموس حقوق شرعیه سنه نائل اولدقلرندن سربستیت درجه سنه وارمیه رق
بر مقتضای حریت شرعیه کوچک و بیوک هر کس کندو حقوقنی ادعایه مقتدر اولوب عرض و ناموسی دخی کشینک جانی کبی عزیز و محترم اولدیغندن محافظه
و وقایه سی مقتضای انسانیتدن اولغله قضا برادرک اعتبارینه طوقنه جق سوز سویلمک و بلا موجب دوکمک ویا سوکمک انک ناموسنی هتک ایتمک
اولدیغندن او مقوله هتک ناموسه متجاسر اولان کسانک جنحه سی شرعا ثابت اولوب حد شرعی لازم کلدیکی حالده حد شرعیسی اجرا اولنه

ایکنجی ماده بو مثللو ماده محروسهٔ مصرده وقوعبولدیغی و جنحه سی یالکز تعزیره قالدیغی صورتده تعزیر دخی هرکسک حال و شاننه کوره اولدیغندن
اول کمسه علمای خاندان و سادات کرامدن و ذی رتبه ذواتدن ایسه مجلس احکام مصریه یه جلب ایله تعزیر قلنه و اوسط ناس و اهل سوقدن و بو آدملردن
اولنلر اقتضاسنه کوره احضار و حبس و نفی اولنه و احاد ناس مقوله سی کذلک احضار و حبس و تنفیذنه بشقه وجه شرعی اوزره اوجدن نهایت
یتمش طقوز عدده قدر دکنک ضربیله تأدیب قلنه طشره [illegible] بولندیغی محلک مدیری معرفتیله بو وجهله اجرا اولنه و بو مثللو مواد وقوعنده قول مجرد
و قوری افترا ایله حکم اولنمیه رق تحقیق و تدقیقنه باقیلوب مفترینک افتراسی بینه ایله حالده مفتری اولان شخص [illegible] کوندن قرق بش کونه
قدر حبس اولنه

اوچنجی ماده مجلس احکام مصریه مجلس دقت و حقانیت اولدیغندن بو مثللو موادک تصحیح و غرضه مادام لردن عاری اولدرق فرق و تمییزنه کمال
دقت و خلافنده واقع اولدیغی مسؤلیته مساعدت ایتمک و طوغرییه حکمیه رک سویلیوب اخطارده قصور ایتمامک مجلس مذکورک وظیفه
ذمتی اوله

دردنجی ماده ضابطهٔ عسکریه و نفرات و سائر امور ضبطیه مأمورلری خود بخود کمسه یی دوکمیوب و بدلقردی سویلیوب فقط انلرک مأموریتلری
سوقاقلرده غوغا و نزاع وقوعنده و بعضه ارباب تهمتک ظهورنده طوتوب هیچ برشی یاپمقسزین طوغریجه اقتضا ایدن ضابطه محلنه کوتوروب تسلیم
ایتمک و کوتورلدجک اولنلر دخی عذر شرعیسی اولمدقجه ضابطه اطاعتله استقلالاً محلنه کتمکده مسارعت ایتمک لازم کلمکله بو مثللولرده
ضابطه عدم اطاعتله خوینسزلق ایدنلر بولنورلرسه حقلرنده ایجابی وجهله معاملهٔ جبریه اجراسی جائز کوریله

بشنجی ماده بعضاً سوقده و محال سائره ده شوکا بوکا سرقنتلق ایدن سکرانک بر نهج شرعی لدی الثبوت حد شرعیسی اجرا اولنوب فقط نوع زنده
اولان ادبسزلره و علامتیله طوتیلان قومار بازلره دخی جنحه لرینه کوره مساغ شرعی اولدیغی وجهله اولدیره سی یه اولمیه رق قائماً اوجدن نهایة القاء
یتمش طقوز عدده قدر دکنک ضربیله تعزیر قلنه و بو صورتده بولنانلر ادبسز و قومار بازلرک برایکی دفعه یه قدر طوتیلورلرسه حقلرنده تعزیر
مذکور اجرا اولنوب اندن صکره فضاحت مذکوره یه اختیار ایلرلر اصرار دیمک اولدیغندن اولوجهله اصراری تقدیرنده کندوده ندامت و توبهٔ صحیحه
حاصل اولنجه یه قدر کورک [illegible] وضع اولنه

آلتنجی ماده کرک اهل اسلام و کرک ملل سائره قزلری اقرباسنک خبری اولمقسزین عقد ایتمک زعمیله اخراقلیم قاچیرمه ویاخود مملکتده
خارجه چیقاریه مثللو وضع نارضی یه جسارت ایدنلر اولورلر طوتیلوب کیفیتی اول محلک مدیری معرفتیله تحقیق اولندقدنصکره اوراده مقتضیسیله
معاً منسوب اولدقلری اقالیم مجلسنه کوندریلوب انده دعواسی رؤیت اولنه رق جنحه سی ثابت اولدقده او مقوله لر لاجل التأدیب محلنه نقلاً التی ماه
حبسله مجازات اولنه و بوینه اقربا و تعلقاتنک خبری اولمقسزین قاچیریلان قزی اخراقلیمده بر امام ویا فقیهک یاننه ویاخود محکمه یه کتوردکلرنده
عقد ایتمیوب کیفیتی دوحال حاکم بلده یه بیلدیره و حاکم دخی محلنه کوندره

١١

٢٦

ایدوب کندوسنده امنیت حاصل ایدیرم دیو اهالیدن کفیل ویره بیلورلر سبیل تخلیه وبوصورتده صلاحی ظاهر اولدیغی تقدیرده صلاح حالی ظاهر اولنجیه قدر
حبس تمدید قلنه

اون دردنجی ماده اراضینک جانب میری یه مرتب اولان مقطوعنی ویرمامك ایچون محصولاتی قالدیروب کتم واخفا ایدنلر ویرکوسنی ویرمیانلر مثللو اخذ وحبس
ایله اجبار اولنه

اون بشنجی ماده اقالیمده ظهور ایدن ارباب جنحه دن قاتل وساعی بالفساد اولان بیوك قباحتلیلردن ماعدا یه برمنطوق قانونه جزا وضع کوردك ویرلنك
اولنمری لازم کلان اشخاصك محللرنده برموجب قانونه مجازات لایقه لرینك اجراسی امثالنك ترهیبنه سبب اولهجغندن اومقوله اصحاب جنحه نك اقالیم مجلسلرنده
اجرای محاکه لریله تهمت وقباحتلری ثابت اولدقدنصکره کیفیتلری بامضبطه دیوانه والیدن بالاستیذان قانونه جزاء تطبیقا وقوعبولان جنحه اشعار کورده جنحه
واقعه ومدت معینه لری مبینه یرلرینه تذکره اعطاسیله ایجاب ایدن موقع ومحلده پرانقه وکورك قوپله وکوز وقراغول وریاضت حبسلرینه وقانونده اوزره جلد
ضربنه محکوم اولنلرك دخی محللرنده اجرای جزالریله فقط علم وخبرلری مجلس احکام مصریه یه اسرا اولنه وبالادن بیان اولندیغی وجهله قاتل وساعی بالفساد اولنلر
اقالیم مجلسلرنده محاکه لری بالاجرا مضبطه لریله احکام مصریه یه کوندریله

اون آلتنجی ماده علی الاطلاق محبوس اولنلردن اغرخسته اولنلرك قوی کفیل ربطیله تحصیل برؤ تام ایدنجیه قدر خانه لرنده اقامت وتداوی ایلملرینه رخصت
ویریلوب ایام خسته لکلری مدت معینه محبوسیتلرینه محسوب اولمز ولو وجهله خسته اولدیغی جمله عندنده شبهه ایدرك رخصت ویریلوب محبوسك کسب افاقت
ایدوب ایتمدکلری اون بش کونده برکره تحقیق اولنمسنه اول بلده نك امورپولیسه ماموری طرفندن دقت قلنه

اون یدنجی ماده لاجل التأدیب حبس ولیمان اولان فقرای اصحاب جنحه دن مدت محبوسیتلرنده انفاقه واکتسابه اجبار اولنه جق ولی واقرباسی بولنمیانلرك
نفقه لری بولندقلری محلك اموال میریه سندن ویریله رك انجق مقدار کفایه دن زیاده صرف ایله اموال مذکوره نك اتلافندن اتقا ومجانبت اولنه

اون سکزنجی ماده چفتجی خدمتکارلرندن صورت سرقتده تخم اخذ ایدنلرك سرقتله متهم اولان اشخاص حقنده محرر بولنان مجازات ایله تأدیبی زراعت
مصلحتك تعطیلنی موجب اوله جغندن بومقوله لرك دخی مأخوذلری شبهه ایدیکی حالده مأخوذی اولان تخم بهاسی اجرتندن محسوب اولندقدنصکره بولندیغی
محلك حاکمی معرفتیله تأدیبا اون ایکیدن بتمش طقوزه قدر جلده ضربیله اکتفا اولنه

اون طقوزنجی ماده بقال وقصاب وخباز وسائر بومثللو اصنافدن درهمی نقصان اولنلر ویاخود نرخدن زیاده فروخت ایدنلرك حبس ایله تأدیبنده دکانلری
قپانوب بونوع اخذ واعطا سنك تعطیلنی مستلزم اوله جغندن بونلر حقلرنده صورت شرعیه سی اوزره درجه جنحه سنه کوره قائما اوجدن بتمش طقوز عدده
قدر حبسخانه اوکنده دکنك ضربیله اجرای تأدیب قلنه وفقط اصرارلری تقدیرنده دخی حبسلری جائز اوله وبومقوله اصناف اوچ دفعه قباحتله طوتیلوب
ایجابنه کوره حبس وضرب ایله تأدیب اولندقدنصکره دفعه رابعه ده ینه برصورتله خیانته جرأت ایدرلر ایسه اوحالده الوب ویره جك اصحاب نقارق واصناف
کتخدالری معرفتیله تسویه ایدیریله رك کندوسی فیمابعد چیقارلدیغی اصنافلقده اولمامق اوزره مملکتدن طرد ودفع قلنه

یکرمنجی ماده غلام وجاریه حقلرنده لدی الاقتضا حدود شرعیه نك اقامه سی طرف سلطنت سنیه وتعزیر وتأدیبلرینك اجراسی افندیلرینه عائد وراجع
بولندیغندن افندیلرك بعضیلری تأدیب وتعزیر خصوصنده افراط ایله غلام وجاریه لرینه ظلم وتعدی وبعضیلرینك تفریط ایله اهمال ومسامحه ایدوب ویاخود
حماله بیع ایله نفسدن واقعه سی اخره سرایته بادی وبووجهله نظام عمومی یه اخلالی مؤدی اولدقلرنده فیمابعد بالطبع اشکار اوله جق وجهله موجب تعزیر جنحه لرك

٢٥

التنجی ماده مصرده احکام شرعیه یه دائر اولان مواد حکام شرع انوره و امور ملکیه و مالیه یه دائر بولنان مواد مدیر و سائر مأمورینه معرفتیله رؤیت
اولنمقده اولوب بعضا قضیه لرده حکام شرع ایله ملکیه مأمورلری عقد مجلس ایدرك شرع شریف و قانون منیفه تطبیقا اجرای احکام ایلمکده اولدقلرنده
ایجابنه کوره بربرلرینه معاونت ایتملری اقتضای مأموریتلرندن ایسه ده برینك حیزی اولقسزین انك امورینه دیکرینك مداخله ایتمسی قطعا جائز اولمیه
وشاید مداخله دن و جهات سائره دن طولایی بینلرنده منافسه ظهوریله اشتکا واقع اولور ایسه تحقیقات لازمه و تدقیقات مقتضیه ایله بعد المحاکمه تهمت
وقباحت هرقنغی طرفده تحقق ایدر ایسه انك تأدیبنه باقیله

یدنجی ماده وراثت وفاته عائدسی موجبنجه ایالت مصریه نك مقتضی اولان ویرکو مالی وقتیله تأدیه اولندیغی مثللو اهالی دخی ویرکولرینی وقت و زمانیله
تأدیه ایتملری لازم ایکن بعضلری اولطله بو خصوصده تعند و مخالفت ایدنلر اولور ایسه اخذ و حبس ایله اجبار قلنه

سکزنجی ماده ارتشا ماده سی شرعا و قانونا امر منکر اولدیغندن اشبو ارتشا فعل مکروهینه هیچ کمسنه طرفندن جسارت اولنمیه و بوکا جسارت ایدنلرك الینه
رشوت بیت الماله تسلیم اولنمق اوزره المرتشی بولنان ادم دخی ارباب مأموریتدن بولندیغی حالده مناصب و مأموریت دولت علیه دن قوللانلمغه ارزه
خدمتندن اخراج و رتبه سندن حط و تنزیل ایله شخصنه کوره تأدیب قلندقلری مثللو خدمات میریه مصریه ده بولنانلر حقلرنده دخی بو وجهله اجرا اولنه ویرکو
مأموریت و خدمت اربابندن بولنمدیغی صورتده هیچ مصالح میریه ده استخدام اولنمامق اوزره کذلك تأدیب قلنه

طقوزنجی ماده راشی اولان شخص حقنده دخی مرتشی حقنده مقرر اولان جزا و معاملات عینیله اجرا اولنوب فقط راشی اولان ادم شاید کندو
امل و خصوصنی ترویج ایدیله و کندو رضاسیله ویرمیوب مجرد مرتشینك اجبار و اخافه سیله ویرمش ایسه اولحالده مظلوم اوله جغندن مجبوریتی مثبت
اولدیغی تقدیرده ویرمش اولدیغی شی کندوسنه رد ایتدیریله

اونجی ماده جریمه ماده سی کلیا ممنوع اولدیغندن بوکا جسارت ایدن اشخاص حقنده دخی مرتشی حقنده مقرر اولان جزا کاملا اجرا قلنه و جریمه
اولنان کمسنه مظلوم و عاجزدن بوله جغندن وقتیله خبر ویره مدیکی حالده معذور ایسه تأدیبندن صرف نظر اولنه

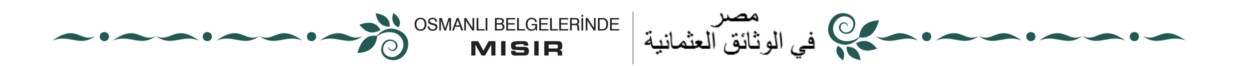
اون برنجی ماده ثبوت شرعی بولنمیان ماده سرقتده غصب سرقت بولنوب ده برقاچ یوز غروشلق شی اخذ ایدنلره زیاده مدت تحصیله مجازات
اولنمسی اصول عدالته توافق ایتمیه جکندن اخذ اولنان اشیانك قیمتنه نظرا اخذ اولنان شخص اوچ ایدن بالتفاوت نهایت اوچ سنه یه قدر پرانغه بند
اولمرده خدمات سفلیه ده استخدام اولنه و اوچ کره سابقه سی اولنجه مجازات اولنه سارقه اصلاح نفس ایتمسی احتمالنه بو مثللو بلاد سودانه
نفی و تغریب قلنه

اون ایکنجی ماده طرف دولتعلیه دن ویریلان اوامر علیه و مأمورینه سلطنت سنیه طرفلرندن اعطا اولنان اوراق رسمیه و سندات شرعیه و مرور تذکره لرینه
و والی بولنان ذاتك مهرینه و میری مهرلریله ممهور مبرك دیوانلرندن ویریلان اوراق و رجعه لره و باقیه کاغدلرینه تقلید و بعضا کللرینی حك
و تغییر ایله ساخته کارلغه جسارت ایلیانلر شخص و رتبه لرینه کوره ووقت ایدن مدت سنه و سائر ناسك اوراقنه تقلید ایدنلر اوچ ایدن اوچ سنه یه قدر
کورك و پرانغه و شخصنه کوره نفی و تغریب ایله تأدیب قلنه و سکه سلطنت سنیه و اوراق نقدیه یی تقلید ایدنلر قلیرنده اشخاص دخی درجه سوء عمالنه کوره
الی ماهدن دوقت سنه یه قدر پرانغه قونیله و قلب سود بجیلر حقلرنده دخی درجه جرم و قباحتلرینه نظرا قلیرنده جزاسی عینیله اجرا اولنه

اون اوچنجی ماده سرقه شدن یعنی بعضا جبال اولیغونسز لقلری بتیه ایدرك کندوسنده امنیت اهالی مسلوب اولدیغی حالده تأدیب
و زجره التماس اولنانلر شخصنه کوره برسنه مدتله نفی و تغریب و پرانغه بند اولنوب اکرچه بو مثللو اشخاص مدت مرقومه ایچنده اصلاح نفس

ح

A. DVNS. MSR. MHM. d. 15, hüküm no: 18

Mısır'da çeşitli bölgelerde görevli idarecilerin; halkın refahı ve asayişin sağlanması, tarım arazilerinin düzenli bir şekilde sulanması için gerekli tedbirlerin alınması, taşkınların halka zarar vermemesi için Nil üzerine bentler ve köprüler inşa edilmesi, sulama kanallarının temizlenmesi, tartı ve ölçü birimlerinin nizâmlar çerçevesinde olmasına dikkat edilmesi, ziraat ve ticaret yapanlara gerekli kolaylığın gösterilmesi gibi hizmetlerden sorumlu oldukları

20

مسؤوليات الإداريين في مصر عن توفير رفاهية الشعب و أمنهم و القيام بالتدابيراللازمة لضمان الري منتظمة ، و بناء الجسور والسدود على النيل، و و تنظيف القنوات، والإهتمام بأدوات الميزان و المقياس لتكون موافقة للنظام، وتسهيل أعمال المنشغلين بالزراعة و التجارة

Ekalim Müdürlerinin Hizmet ve Hareketleri

Birinci Bend- İdaresine memur oldukları ekalimin zabt u rabtına ve ahalinin her türlü refah ve istirahatini istikmâle dikkat eyleyeler ve hiçbir nâm ve vesile ile ahaliye ızrâr etmeyeler.

İkinci Bend- İmar-ı bilâd ve refah-ı ibâd arazinin feyezân-ı Nil'de rıyyolunmasıyla ber-vech-i lâyık zer' olunmasına menût olduğundan ityânın kemâ hiye hakkuhâ rıyyolunması için beher sene imali lâzım gelen ameliyâtın levâyih mûcebince vakt ü zamanında icrasına sarf-ı makderet edeler.

Üçüncü Bend- Nil evânında sedler ve cisirler kesr ile ahaliye ziyan ve hasarât vâki olmamasiçin cisirlerin ve sedlerin muhafazaları cihetiyle lâzım gelen tertibinin levâyih mûcebince icrasına ihtimâm birle kemâl derecelerde intibâh üzere olalar.

Dördüncü Bend- İnhitât-ı Nil vaktinde pamuk ve pirinç ve dürre ve simsim misillü esnafın sakyesiçin hafr olunmuş olan sayf-ı tür'a ve musakkalarının usulü vechile vaktiyle tathîrine ve mezkûr tür'a ve musakkalardan su taksiminden sonra herkes mikdar-ı mezrû'âtına nisbeten alıp bir tarafa ziyade verilerek öbür tarafa gadrolmamasına kemâl-i dikkat eyleyeler.

Beşinci Bend- İklimde imalleri zarûriyâtdan olup menâfi'i-i âmm ve hass

olan ameliyâta enfâr ihracında her bir karyeye isabet eden enfâr hakkıyla çıkarılıp bu bâbda hiçbir tarafa müsaade ve gadrolmamasına ve ameliyât-ı fellâhın işgal-i hususiyeleri olan tahfîr ve hatem-i avânına tesadüf etdirilmemesine mezîd itina oluna.

Altıncı Bend- Kantar ve terazi ve dirhem ve arşın ve kile misillü evzân ve ayarların tam ve sahîh olmasına ve icâr ve isticâr hakkında karargîr olan kontrato nizâmının harf be harf icrasına İskenderiye ve mahrûsede zabtiye memurları tarafından nezâret ve dikkat olunduğu misillü ekalimde ve benâdir-i sairede müdür ve hükkâm taraflarından dahi dikkat oluna.

Yedinci Bend- Vergi malından zimmetlerine bir şey geçirilmeye.

Sekizinci Bend- İltizâmât ve mukâvelâtda kapatma usulü misillü harekât-ı nâ-marziyeye cesaret etmeyeler.

Dokuzuncu Bend- Müdür oldukları ekalimin hâvî olduğu karara meşâyih ve köy sarrafları taraflarından ziyade akçe tevzî‘iyle ahaliye ta‘addî vuku bulmamasına dikkat edeler.

Onuncu Bend- Civar müdüriyetde şâyed bazı sârik ve kıtta‘-ı tarîk misillü eşhâs zuhurunda men‘-i ta‘addî ve mazarratlarına bakıla.

On Birinci Bend- O makûle eşhâs-ı muzırranın zabtiye enfârı sevkiyle ele geçirilmeyeceği anlaşıldığı takdirde ol cihetin umum müdürüne keyfiyeti etraflıca inhâ ve müdür dahi müdüriyâtın muvazzaf zabtiye enfarıyla ol mazarratın def‘i mümkün olmayacağı takdirde usul-i câriyesi üzere seyr-i seri‘ ile vali bulunan zat tarafına iş‘âr birle iktizâsına göre asker sevkiyle def‘-i mazarrata ibtidâr kılına.

On İkinci Bend- Emniyet-i turuk maddesi pek dikkat edecek şey olup ekalim müdürlerinin vazife-i mahsusalarından olduğundan zîr-i idarelerinde olan yollarda bir uygunsuzluk zuhur eder ise mes’uliyeti kendilerine râci‘ olacağı cihetle ona göre te’min-i tarîk maddesinin hüsn-i istihsâli ile ebnâ-yı sebîlin emnen ve sâlimen gelip gitmelerine dikkat ve ihtimâm eyleyeler.

On Üçüncü Bend- Bulundukları ekalimde bir katl maddesi vuku‘unda bi't-taharrî beher-hâl kâtili buldurup kâtil ile verese-i maktûlün davaları ol cihete karîb ekalim meclisinde rû’yet olunmak üzere tefahhusât-ı ibtidâiye evrakı ile maan kendilerini meclis-i mezkûra irsâl ve isbâl eyleye ve kâtilin yanına asker dahi terfîk ederek yolda muhafazasıyla firar edememesi esbâbı lâyıkıyla istihsâl kılına.

On Dördüncü Bend- Ahalinin ziraat ve ticaret ve sair ahz ü i‘tâya dair

muamelâtında teshîlât-ı mümküne ve muâvenet-i mukteziyeyi icra ile istikmâl-i esbâb-ı ma'mûriyete bir kat dahi dikkat ede.

On Beşinci Bend- Bu hususlarda ihtârı lâzım gelecek ve sair ma'mûriyet-i memleket ve asayiş-i tebaayı müstelzim olacak şeyleri mensub olduğu umum müdür ve müfettişine bildire.

On Altıncı Bend- Zehâir ve esnâf-ı saire hakkında yed-i vâhid usulünü icradan hazer ede. El-hâsıl her bir hâl ve hususda hak ve adaleti elden bırakmayarak muhassesât-ı zâtiyelerinden başka kimesneden zaid nesne almayarak ahali ve tebaayı her yüzden himâyet ve emvâl-i mîrîyyeyi telefden vikâyetle umûr-ı memurelerine güzelce dikkat ve sarf-ı makderet edeler.

Evâhir-i Cemâziyelevvel [12]56 / 30 Temmuz 1840

[illegible]

اقالیم مدیرلرینك خدمت وحركتلری

برنجی بند اداره سنه مأمور اولدقلری اقالیمك ضبط وربطنه واهالینك هر درلو رفاه واستراحتنی استكماله دقت ایلیه‌لر وهیچ بر نام و وسیله ایله اهالی‌یه اضرار ایتمیه‌لر

ایكنجی بند اعمار بلاد ورفاه عباد اراضینك فیضان نیلده ری اولنمسیله بر وجه لایق زرع اولنمسنه منوط اولدیغندن اطیانك كماهی حقها ری اولنمسیچون هر سنه اعمالی لازم گلان عملیاتك لوایح موجبنجه وقت وزماننده اجراسنه صرف مقدرت ایده‌لر

اوچنجی بند نیل اواننده سدلر وجسرلر كسرایله اهالی‌یه زیاده خسارات واقع اولمسیچون جسرلرك وسدلرك محافظه‌لری جمله‌له لازم گلان ترتیبك لوایح موجبنجه اجراسنه اهتمام بله كمال درجه‌لرده انتباه اوزره اوله‌لر

A. DVNS. MSR. MHM. d. 15, hüküm no: 18

21

Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'ya; "verâsetin erkek evlatlarından Osmanlı padişahının seçeceği birine, erkek evladın olmadığı durumlarda merkezin uygun bulduğu bir başkasına intikali, başta Gülhane Hatt-ı Hümâyûnu olmak üzere devletin bütün kanun ve nizâmları ile yabancı devletlerle yapılan anlaşmaların Mısır için de geçerli olması, vergilerin toplanmasında halka zulm edilmemesi, Mısır'da bulunacak askerin sayısının sabit tutulması ancak savaş zamanlarında merkezin belirleyeceği miktarda arttırılması, Mısır halkının daima huzur ve refahının sağlanması ve asayişe de son derece önem verilmesi" şartıyla verâset imtiyâzı verildiği

إعطاء إمتياز الوراثة لمحمد علي باشا والى مصرفيما يخص باختيار الوارث من بين الرجال من أولاد المورث من قبل السلطان العثماني، أما في حالة عدم وجود الذكور فانتقال الوراثة إلى غيره على حسب اختيار المركز، وصلاحية كل الإتفاقيات مع الدول الأجنبية و قوانين الدولة و نظمها في مصر أيضا و على رأسها خط خمايون قولخانه (الأوامر الخاصة التي تحمل ختم السلطان بالذات)، و ألا يظلم الناس في جمع الضرائب و تثبيت الجنود في عدد معين ولكن تعزيزه بمقدار ما يراه المركز الإداري للدولة في حالة الحرب، و توفير رفاهية أهالي مصر و الإهتمام بأمنهم اهتماما بالغا

İşbu emr-i âlîşânım mûcebince amel ve hareket ve hilâfından hazer ve mücânebet oluna deyu bâlâ-yı emr-i âlîye hatt-ı hümâyûn-ı mevhebet-makrûn-ı şahane-i levh-i dıraz sudûr buyurulmuşdur

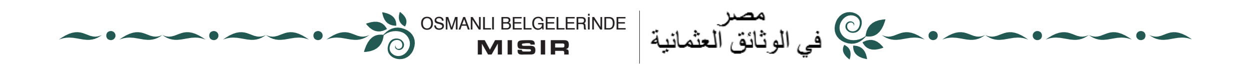
Bu hususa dair muahharan sudûr eden emr-i âlî mahalline gönderilerek işbu emr-i âlî gelip Beylik Sandığı'nda hıfzolunmuşdur.

Battalı muahharan yeni tutulan Mısır
torbasına vaz' olunmuşdur
Numara: 2

Bu defa zikr-i âtî şerâit ile uhdesine maa't-tevârüs Mısır Eyaleti ibkâ ve takrîr kılınan Vezirim Mehmed Ali Paşa'ya hüküm

Bu defa ibrâz ve izhâr etdiğin itaat ve gerek zât-ı hümâyûn-ı şahaneme ve gerek menâfi'-i Devlet-i Aliyyem hakkında arz eylediğin sadakat ve ubûdiyet ve niyyât-ı hulûs ve istikâmet karîn-i ilm-i âlem-ârâ-yı şahanem ve bu husus bâ'is-i mahzûziyet-i Padişahanem olduğuna ve mecbûl olduğun şîme-i gayret ve

reviyyet ve tûl müddet Mısır valiliğin hengâmında ahvâl-i Mısriyye hakkında kesb etdiğin tecrübe ve vukûf ve malumâtın cihetiyle taraf-ı eşref-i mülûkânemden hakkında mebzûl ve sezâvâr olan inâyet ve itimada kesb-i istihkâk edeceğine yani kadr ü şükrünü bileceğine ve bu hasâil-i mahsusanın evlâd ve ahfâdına dahi intikali esbâbının istihsâline gayret edeceğine delâlet eylemesine binâen bilfi'l sadrıazamım tarafından memhûren gönderilen haritada meşrûh hudud-ı kadîme-i malume ile mahdûd olan Eyalet-i Mısriyye uhdende imtiyâz-ı verâset ilâvesi ve şerâit-i âtîye ile ibkâ olunmuş olmağla bundan böyle hâl vuku'unda evlâd-ı zükûr-ı mevcudeden içlerinden her kangısı nezd-i şahanemde tercîh ve intihâb olunur ise eyalet-i mezkûre ona ihale olunup onların evlâd-ı zükûru hakkında dahi kezâlik bu usul cârî olarak hasbe'l-kader evlâd-ı zükûrun inkırâzı vuku'unda eyalet-i mezkûrenin taraf-ı Devlet-i Aliyyem'den âhara tevcîh ve ihalesi lâzım geleceğinden evlâd-ı inâsdan mütevellid olan zükûrun bu bâbda bir gûne istihkâk ve salâhiyetleri olmaması ve bundan böyle evlâdın beyninde Mısır Valiliği'ne her kim intihâb olunur ise bizzat Dersaâdetime gelip memuriyetinin burada icrası ve Mısır valileri her ne kadar imtiyâz-ı verâsete mazhar olmuşlar ise de rütbe hususunda ve kıdem-i vezârete göre takaddüm ve teehhür maddesinde sair vüzerâ ile musâvât üzere bulunacaklarından Devlet-i Aliyyemin vüzerâsı haklarında her ne vechile muamele olunmakda ve nasıl elkâb ve unvan yazılmakda ise Mısır valisi olanların dahi ol muamelât ve elkâb ve unvana nâil olması ve Gülhâne Hatt-ı Hümâyûnumuzun ahkâm-ı nâfi'ası Devlet-i Aliyyemin te'sis olunmuş ve olunacak kâffe-i kavânîn-i nizâmiyyesi ve düvel-i mütehâbbe ile yapılmış ve yapılacak cemî' muahedâtı Mısır Eyaleti'nde dahi kâmilen icra olunması ve eyalet-i mezkûrenin kâffe-i vergi ve vâridâtı ism-i şahaneme olarak tahsil ve istifâ olunup fakat Mısır ahalisi dahi tebaa-i Devlet-i Aliyyemden olmalarıyla haklarında vakten mine'l evkat bir gûne zulm ü ta'addî vuku'a gelmemek için orada tahsil olunacak a'şâr ve rüsûmât ve sair verginin sair memâlik-i Devlet-i Aliyyemde cârî olacak usule tatbîk kılınması ve Eyalet-i Mısriyye'nin gümrük ve â'şâr vergi ve sair her türlü vâridâtı beher sene ne mikdara bâliğ olur ise evvel be-evvel yani hiçbir masârıf tenzîl olunmaksızın rub'u taraf-ı Devlet-i Aliyyem için ahz ve istifa birle diğer üç rub'unun tesviye-i masârıf-ı tahsiliye ve dahiliye ve askeriye ve Mısır valilerinin idare-i mahsusası ve beher sene Haremeyn-i Muhteremeyn'e Eyalet-i Mısriyye'den aynen irsâl ve i'tâsı mu'tâd olan zehâ'irin bahâsı için bırakılması ve işbu taraf-ı Devlet-i Aliyyeme aid olan verginin mik-

dar ve suret-i istifası elli yedi senesinden itibaren beş sene müddetde cârî olarak andan sonra Mısır'ın ahvâl-i âtîyesine ve icabât-ı vakt ü hâle göre başka bir suret-i haseneye kullanılabilmesi ve çünkü vâridât-ı seneviyyenin hakîkati ve ahaliden alınacak a‘şâr ve sair verginin tahsili keyfiyeti lâyıkıyla bilinmek Devlet-i Aliyyeme vazife-i zimmet olduğundan bu ise eyalet-i mezkûrede bir memuriyet-i tedkîkiye te’sisine mütevakkıf bulunduğundan bunun dahi sünûh edecek irâde-i seniyyeme tatbikan iktizâsına bakılması ve muamelât-ı nâsın mizân-ı hakikîsi olan meskûkatın tashihi hususuna nezd-i Saltanat-ı Seniyyemde karar verilerek bundan böyle ne ayar ve ne fiâtının tagayyürü mümkün olamayacak suretle tanzim olunacağından Mısır'da nâm-ı nâmî-i şahaneme olarak kat‘ ve darbına ruhsat-ı seniyye-i mülûkânem erzân kılınan altın ve beyaz akçenin dahi gerek ayar ve fiyatca ve gerek şekl ve hey’etce buranın meskûkâtına muvâfık bulunması ve Mısır Eyaleti’nin hengâm-ı sulhde muhafaza-i dahiliyyesine on sekiz bin nefer asker kâfi olacağından bu adedi tecavüz etmesi caiz olmaması ve fakat Mısır'ın kuvve-i berriye ve bahriyesi dahi hizmet-i Devlet-i Aliyyem için müretteb olduğundan hengâm-ı muharebede askerin taraf-ı Devlet-i Aliyyemden tensîb olunacak suretle tezyîd-i mikdarı caiz görülmesi ve memâlik-i Devlet-i Aliyyemin sair mahallerinde müstahdem olan neferât-ı askeriyenin beş sene müddet hizmet etdikden sonra neferât-ı cedîde ile istibdâl olunması usulü karargîr olmuş olduğundan Mısır'da dahi usul-i mezkûrenin icrası lâzım geldiğine binâen asâkir-i mevcude-i Mısriyye’nin en sonra askerliğe giren neferâtından badehu tarih-i duhûlleri usul-i münâvebeye uydurulmak üzere yirmi bin nefer asâkir tefrîk olunup on sekiz bini berminvâl-i meşrûh Mısır'ın hidemât-ı dahiliyyesinde ve iki bin neferi dahi burada istihdam olunmak ve işbu yirmi bin askerin her sene humsunun istibdâli lâzım geleceğinden beher sene kur‘a-yı şer‘iye ve kemâl-i insaniyet ve mezîd-i bîtarafî ve dikkat ile Eyalet-i Mısır'ın nüfus-ı mevcudesinin kavânîn-i askeriyede musarrah olan şerâite mutâbık olanlarından dört bin nefer taze asker alınıp üç bin altı yüz neferi orada tevkîf ile dört yüz neferi buraya gönderilmek ve bu cihetle gerek buradan ve gerek oradan en ibtidâ askerliğe duhûl edip de beş sene hizmetlerini tekmîl eden neferât memleketlerine iade kılınmak ve bir kere müddet-i münâvebesini çıkaran neferât bir dahi askerliğe alınmamak üzere icra etdirilmesi ve orada istihdam olunacak asâkirin iklim münasebetiyle elbiseleri kumaşında fark olabilir ise de resm ve hey’et ve nişanlarında ve bayraklarında Devlet-i Aliyyemin sair asâkirinden hiç fark bulunmaması ve süfün-i

Mısriyye'de kullanılacak zâbitân ve neferâtın elbise ve nişanları ve süfün-i mezkûrenin sancakları dahi buranın aynı olarak yapılması ve berrî ve bahrî zâbitândan kolağalığı rütbesine kadar Mısır valisi bulunanların re'y ve intihâbıyla tayin olunup ol rütbeden yukarıda bulunan zâbitânın memuriyetleri mutlaka bu tarafdan istîzân ile irâde-i seniyyem sudûrunu mütevakkıf tutulması ve ba'dezîn Mısır valisi bulunanlara taraf-ı Devlet-i Aliyyemden istîzân ile ruhsat-ı sarîha-i kat'iye ile olmadıkca süfün-i harbiye yapılmaması ve işbu şerâit-i müessesenin her birisi imtiyâz-ı verâsete merbût ve müte'allik olduğundan bunlardan birinin adem-i icrası takdirinde ol verâset imtiyâzının fesh ve nez' kılınması hususlarına irâde-i seniyyem şeref-sudûr buyurulmuş olmağla sen ve gerek evlâd ve ahfâdın bu inâyet-i aliyye-i şahanemin kadr ü şükrünü bilerek ona göre şerâit-i müessesenin müdekkikane icrasına ve Mısır ahalisinin her hâlde cevr ü i'tisâfdan vikâyeleriyle emniyet ve asayişleri istihsâline mübâderet ve hilâfı hareket vuku'undan hazer ve mücânebet olunmak ve ol havalinin mesâlih-i mühimmesi pey-â-pey bu tarafa iş'âr ve istîzân kılınmak bâbında bâlâsı hatt-ı hümâyûn-ı şahanemle muvaşşahen işbu emr-i celîlü'l-kadrim ısdâr ve e'âzım-ı ricâl-i Devlet-i Aliyyemden hâlâ Divan-ı De'âvî nâzırı iftihar-ı sa'id-i muhibb dâme ulüvvuhû ile tisyâr olunmuşdur. İmdi keyfiyet malum-ı reviyyet-melzûmun oldukda ber-vech-i meşrûh amel ve harekete itina ve dikkat eylemen bâbında.

Evâhir-i Cemâziyelevvel [12]56 / 30 Temmuz 1840

A. DVNS. MSR. MHM. d. 15, hüküm no: 7

Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa

22

Mısır'ın Osmanlı Devleti tarafından belirlenen şartlar çerçevesinde -halkın güvenliğinin sağlanması, adaletle yönetilmesi, yapılacak icraâtların Osmanlı kanun ve nizâmlarına uygunluğu- valiliğin en büyük erkek evlada geçmesi şeklindeki verâset usulüyle yönetilmek üzere Mehmet Ali Paşa'ya bırakılması

إدارة مصر بالعدالة و توفير الأمن بالشروط التي حددت من قبل الدولة العثمانية، و مطابقة كل الإجرءات مع النظام العثماني و قوانينه، و ترك الإدارة إلى محمد علي باشا شريطة أن يدير الدولة على أصول الوراثة التي تنتقل الولاية إلى الإبن الأكبر

Zikr-i âtî şerâit ile uhdesinde maa't-tevârüs Mısır Eyaleti ibkâ ve takrîr kılınan Vezirim Mehmed Ali Paşa'ya hüküm ki

Bu defa ibrâz ve izhâr etdikleri itaat ve gerek zât-ı hümâyûn-ı şahaneme ve gerek menâfi'-i Devlet-i Aliyyem hakkında arz eylediğin sadakat ve ubûdiyet ve niyyât-ı hulûs ve istikâmet-i karîn-i ilm-i âlem-ârâ-yı şahane ve bu husus bâ'is-i mahzûziyet-i padişahanem olduğuna ve mecbûl olduğun şîme-i gayret ve reviyyetin ve tûl müddet Mısır valiliğin hengâmında ahvâl-i Mısriyye hakkında kesb etdiğin tecrübe ve vukûf ve malumâtın cihetiyle taraf-ı eşref-i mülûkânemden hakkında mebzûl ve sezâvâr olan inâyet ve itimada kesb-i istihkâk edeceğine yani kadr ve şükrünü bileceğine ve bu hasâ'il-i mahsusiyenin evlâd ve ahfâdına dahi intikali esbâbının istihsâline gayret eyleyeceğ[in]e delâlet eylemesine binâen bilfi'l sadrıazamım tarafından memhûren gönderilen haritada meşrûh hudud-ı kadîme-i malume ile mahdûd olan eyalet-i Mısriyye uhdende imtiyâz-ı verâset ilâvesi ve şerâit-i âtîye ile ibkâ olunmuş olmağla bundan böyle hâl vuku'unda doğrudan doğruya evlâd ve ahfâd-ı zükûrunun büyükden büyüğüne intikal ile suret-i nasbları taraf-ı Devlet-i Aliyyemden icra kılınması vâcibü'l-kadr evlâd-ı zükûrun inkırâzı vuku'unda eyalet-i merkûmenin taraf-ı Devlet-i Aliyyemden âhara tevcîh ve ihalesi lâzım geleceğinden evlâd-ı inâsdan mütevellid olan zükûrun bu bâbda bir gûne istihkâk ve salâhiyetleri olmaması ve Mısır valileri her ne kadar imtiyâz-ı verâsete mazhar olmuşlar ise de rütbe hususunda ve kıdem-i vüzerâta göre takaddüm ve teehhür maddesinde sair vüzerâ ile müsâvât üzere bulunacaklarından Devlet-i Aliyyemin vüzerâsı

haklarında her ne vechile muamele olunmakda ve nasıl elkâb ve unvan yazılmakda ise Mısır valisi olanların dahi ol muamelât ve elkâb ve unvana nâil olması ve Gülhâne Hatt-ı Hümâyûnumuzun ahkâm-ı celîlesi iktizâsınca emniyet-i can ve mal ve mahfûziyet-i ırz-ı namus mevâdd-ı şer'iyye-i mukteziyesi ve Devlet-i Aliyyemin düvel-i mütehabbe ile yapılması ve yapılacak cemî' muâhedâtı Mısır Eyaleti'nde dahi kâmilen icra olunması ve Saltanat-ı Seniyyemin te'sis olunmuş ve olunacak kâffe-i kavânin-i nizâmiyesinin dahi eyalet-i mezkûrenin iktizâ-yı mevkiine tatbikan ve usul-i adl ve insafa tevfikan hüsn-i ifa kılınması ve eyalet-i mezkûrenin kâffe-i vergi ve vâridâtı ism-i şahaneme olarak tahsil ve istifa olunup Mısır ahalisi dahi tebaa-i Devlet-i Aliyyemden olmalarıyla haklarında vakten mine'l-evkât bir gûne zulm ü ta'addî vuku'a gelmemek için orada tahsil olunacak a'şâr ve rüsûmât ve sair verginin Devlet-i Aliyyemin mültezem olan usul-i adliyesine tatbik kılınması ve Eyalet-i Mısriyye'nin gümrük ve cizye ve â'şâr ve vâridât ve hâsılat-ı sairesinden diğer fermân-ı âlîşânımda münderic ve musarrah olan mikdar vergi-yi senevînin vakt ü zamanıyla te'diyesine dikkat olunması ve beher sene Haremeyn-i Muhteremeyn'e Eyalet-i Mısriyye'den aynen irsâl ve i'tâsı mu'tâd olarak şimdiye kadar irsâl oluna gelen zehâir ve saire her ne ise kâmilen başkaca mahalline irsâl olunması ve muamelât-ı nâsın mîzan-ı hakikîsi olan meskûkâtın tashihi hususuna nezd-i Saltanat-ı Seniyyemde bundan böyle ne ayar ve ne fiyatının tağyîri mümkün olamayacak suretle tanzim olunacağından Mısır'da nâm-ı nâmi-i şahaneme olarak kat' ve darbına ruhsat-ı seniyye-i mülûkânem erzân kılınan altın ve beyaz akçenin dahi gerek ayar ve fiyatca ve gerek şekl ve hey'etçe buranın meskûkâtına muvâfık bulunması ve Mısır Eyaleti'nin hengâm-ı sulhde muhafaza-i dahiliyesine on sekiz bin nefer asker kâfi olacağından bu adedi tecavüz etmesi caiz olmaması ve fakat Mısır'ın kuvve-i berriye ve bahriyesi dahi hizmet-i Devlet-i Aliyyem için müretteb olduğundan hengâm-ı muharebede askerin taraf-ı Devlet-i Aliyyemden tensîb olunacak suretle tezyîd-i mikdarı caiz görülmesi ve memâlik-i Devlet-i Aliyyemin sair mahallerinde müstahdem olan neferât-ı askeriyenin beş sene müddet hizmet etdikden sonra neferât-ı cedîde ile istibdâl olunması usulü karargîr olmuş olduğundan Mısır'da dahi usul-i mezkûrenin icrası lâzımeden ise de müddet-i istihdam bahsinde ol tarafın isti'dâd-ı ahalisine ve usul-i hakkâniyete göre icra-yı iktizâsına bakılması ve istibdâl-i asâkir için beher sene Dersaâdetime dört yüz nefer asker gönderilmesi ve orada istihdam olunacak askerin nişanlarında ve sancak-

larında Devlet-i Aliyyemin sair asâkirinden hiç fark bulunmaması ve süfün-i Mısriyye'de kullanılacak zâbitânın nişanları ve süfün-i mezkûrenin sancakları dahi buranın aynı olarak yapılması ve berrî ve bahrî zâbitândan miralaylık rütbesine kadar Mısır valisi bulunanların re'y ve intihâbıyla tayin olunarak ol rütbeten yukarıda bulunan yani mirliva ve ferik paşaların memuriyetleri mutlaka bu taraftan istîzân ile irâde-i seniyyem sudûruna mütevakkıf tutulması ve bâ'd-ezîn Mısır valisi bulunanlara taraf-ı Devlet-i Aliyyemden istîzân ile ruhsat-ı sariha-i kat'iyye olmadıkca süfün-i harbiye yapılmaması ve işbu şerâit-i müessesenin her birisi imtiyâz-ı verâsete merbût ve muallak olduğundan bunlardan birinin adem-i icrası takdirinde ol verâset-i imtiyâziyenin derhâl fesh ve nez' kılınması hususlarına irâde-i seniyyem şeref-sudûr buyrulmuş olmağla sen ve gerek evlâd ve ahfâdın bu inâyet-i aliyye-i şahanemin kadr ü şükrünü bilerek ona göre şerâit-i müessesenin müdakkıkâne icrasına ve Mısır ahalisinin her hâlde cevr ü i'tisâfdan vikâyeleriyle emniyet ve asayişleri istihsâline mübâderet ve hilâfı hareket vuku'undan hazer ve mücânebet olunmak ve ol havalinin mesâlih-i mühimmesi pey-â-pey bu tarafa iş'âr ve istîzân kılınmak bâbında bâlâsı hatt-ı hümâyûn-ı şahanemle muvaşşah işbu emr-i celîlü'l-kadrim ısdâr ve e'âzım-ı ricâl-i Devlet-i Aliyyemden hâlâ divan-ı de'âvî nâzırı iftihar-ı sa'id-i muhibb dâme ulüvvuhû ile tisyâr olunmuşdur. İmdi keyfiyet malum-ı reviyyet melzûmun oldukda ber-vech-i meşruh amel ve harekete itina ve dikkat eylemen bâbında.

7 Rebîülâhir [12]57 / 29 Mayıs 1841

HR. SFR (3), 1/62

Osmanlı Devleti'nin hukuku muhafaza edilmek ve mevcut nizâmlara aykırı olmamak şartıyla Mısır'a iç işlerinde ve maliyesinde düzenleme yapma hakkı verildiği ve yönetim şeklinin "Valilik"ten "Hidivlik"e dönüştürüldüğü

تحويل النظام من الولاية إلى الخدوية واعطائها حق التصرف في الشؤون المالية والداخلية بشرط أن تحافظ على حقوق الدولة العثمانية وألا تخالف النظم الموجودة

Atûfetlü efendim hazretleri

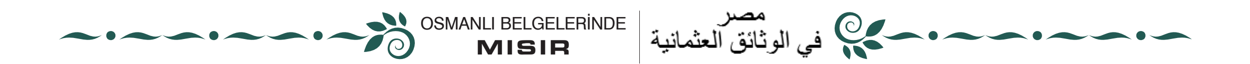
Mısır Vilâyet-i Celîlesi'nin mukaddemce vuku bulan bazı müsted'iyât üzerine bi'd-defaât Encümen-i Mahsus-ı Vükelâ'da cereyân etmiş olan müzâkerâtın hulâsatü'l-hulâsası olarak hukuk-ı mukaddese-i Saltanat-ı Seniyye'yi muhafaza ile beraber verilen kararı mutazammın tanzim ve temhîr olunan mazbata manzûr-ı ma'âlî-mevfûr-ı hazret-i padişahî buyrulmak için arz u takdim kılınmış olmağla ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı isabet-unvan-ı cenâb-ı mülûkâne şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfine tevfik hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

5 Safer 1284 / 8 Haziran 1867

Ma'rûz-ı çâker-i kemineleridir ki

Hâme-zîb-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleriyle mârü'l-beyân mazbata manzûr-ı ma'âlî-mevfûr-ı cenâb-ı şehinşâhî buyrulmuş ve mazbata-i mezkûrede beyân olunan suret münasib ve yolunda göründüğünden ol vechile iktizâsının icrası ve Devletlü İsmail Paşa hazretlerinin kemâ-kân bilfi'l Sadâret pâyesi ve paşalık unvanı bâki olduğu hâlde vali tabirinden sarf-ı nazarla ba'd-ezîn Hidiv-i Mısır denilmesi şeref-sünûh ve sudûr buyrulan emr u fermân-ı lütf-i beyân-ı hazret-i cihan-dârî mukteza-yı celîlinden olarak sâlifü'z-zikr mazbata yine savb-ı sâmî-i âsafîlerine iade kılınmış olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

5 Safer 1284 / 8 Haziran 1867

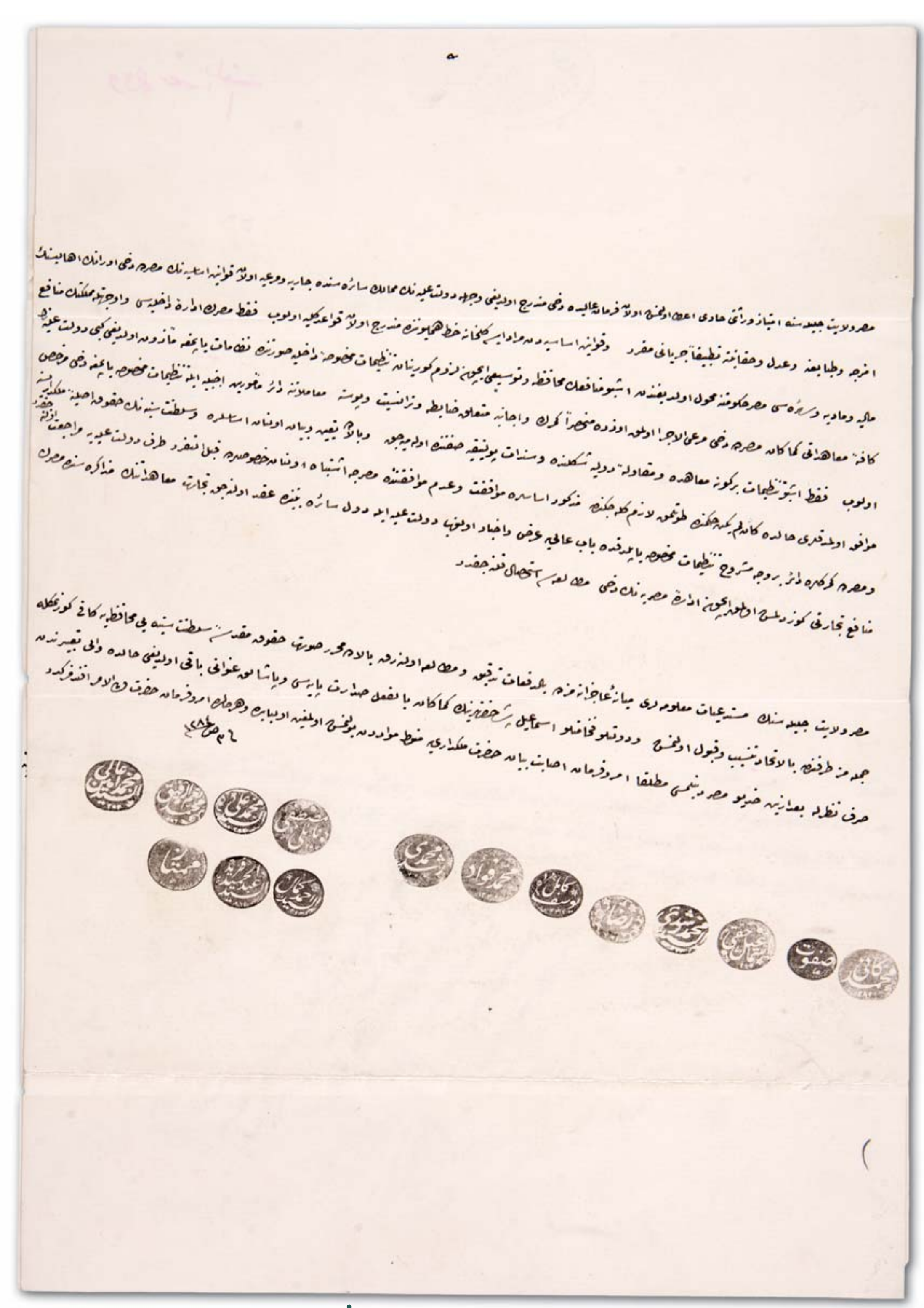

*****

Mısır Vilâyet-i Celîlesi'ne imtiyâz-ı verâseti hâvî i'tâ olunmuş olan fermân-ı âlîde dahi münderic olduğu vechile Devlet-i Aliyye'nin memâlik-i sairesinde câriye ve mer'iye olan kavânîn-i esasiyenin Mısır'da dahi oranın ahalisinin emzice ve tabâyi'ine ve adl ve hakkâniyete tatbikan cereyânı mukarrer ve kavânîn-i esasiyeden murad ise Gülhane Hatt-ı Hümâyûnu'nda münderic olan kavâ'id-i külliye olup fakat Mısır'ın idare-i dahiliyesi ve o cihetle memleketin menâfi'-i maliye ve maddiye ve sairesi Mısır Hükûmeti'ne muhavvel olduğundan işbu menâfi'in muhafaza ve tevsî'i için lüzum görünen tanzimât-ı mahsusa-i dahiliye suretinde nizâmât yapmağa me'zûn olduğu gibi Devlet-i Aliyye'nin kâffe-i muahedâtı kemâ-kân Mısır'da dahi mer'îyyü'l-icra olmak üzere münhasıran gümrük ve ecânibe müte'allik zâbıta ve transit ve posta muamelâtına dair memurîn-i ecnebiye ile tanzimât-ı mahsusa yapmağa dahi murahhas olup fakat işbu tanzimât bir gûne muâhede ve mukâvele-i düveliye şeklinde ve senedât-ı politika sıfatında olamayacak ve bâlâda tayin ve beyân olunan esaslara ve Saltanat-ı Seniyye'nin hukuk-ı asliye-i mülkdârîsine muvâfık olmadıkları hâlde keen-lem-yekün hükmünde tutulmak lâzım geleceğinden mezkûr esaslara muvâfakat ve adem-i muvâfakatinde Mısırca iştibâh olunan hususlarda kable't-teferrüd taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye müracaat olunacakdır ve Mısır'da gümrüklere dair ber-vech-i meşrûh tanzimât-ı mahsusa yapıldıkda Bâbıâli'ye arz ve ihbar olunup Devlet-i Aliyye ile düvel-i saire beyninde akdolunacak ticaret muâhedâtının müzâkeresinde Mısır'ın menâfi'-i ticareti gözedilmiş olmak için idare-i Mısriyye'nin dahi mütâlaası istihsâl kılınacakdır.

Mısır Vilâyet-i Celîlesi'nin müsted'iyât-ı malumeleri miyâne-i acizânemizde bi'd-defaât tedkik ve mütâlaa olunarak bâlâda muharrer suret-i hukuk-ı mukaddese-i Saltanat-ı Seniyye'yi muhafazaya kâfi görünmekle cümlemiz tarafından bi'l-ittihâd tensîb ve kabul olunmuş ve devletlü fehâmetlü İsmail Paşa hazretlerinin kemâ-kân bilfi'l Sadâret pâyesi ve paşalık unvanı bâki olduğu hâlde vali tabirinden sarf-ı nazarla ba'd-ezîn hidiv-i Mısır denilmesi mutlaka emr u fermân-ı isabet-beyân-ı hazret-i mülkdârîye menût mevâddan bulunmuş olmağın ol bâbda ve her hâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

3 Safer 1284 / 6 Haziran 1867

İ. MTZ (05), 20/839

24

Mısır Hidivi İsmail Paşa'dan; memleketi imar etmesi, halkın huzur ve refahını sağlaması, vergilerin ancak ihtiyaç duyulduğunda arttırılarak halkın vergi yükü altında ezilmemesi ve toplanan vergilerin ihtiyaçlar dışında harcanmaması hususlarında dikkatli olmasının istendiği

الطلب من خديوي اسماعيل باشا تعمير مصر وتوفير رفاهية الأهالي و سعادتهم و ألا يُضغط على الشعب بكثرة الضرائب ، وألا تزداد الضرائب إلا إذا قتضت الحاجة إليها وألا تصرف الضرائب خارج الحاجات المطلوبة

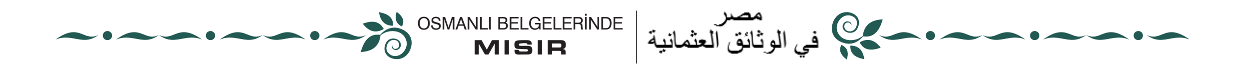
Bu hususa dair muahharan emr-i âlî yazılmışdır
7 Receb [1]289

Der-zaman-ı sadr-ı sudûrü'l-vüzerâ Hazret-i Mehmed Emin Âlî Paşa ve Nezâret-i Celîle-i Hariciye dahi yine müşârunileyhaya ilâve-i memuriyet buyrulmuşdur.

Gurre-i Zilkade 1285

Bilfi'l Sadâret rütbe-i celîlesiyle Hidiv-i Mısır olup murassa' Nişan-ı Âlî-i Osmanî ile Mecidî Nişan-ı zî-şânının birinci rütbesini hâiz ve hâmil olan vezir-i ma'âl-i semîrim İsmail Paşa iclâlehu ve zâ'afe bi't-te'yid iktidarehu ve ikbâlehuya hüküm

Mısır vilâyet-i mühimmesinin tezâyüd-i umrân ve saadeti ve bi'l-cümle sekenesinin teksîr-i esbâb-ı refah ve te'min-i asayiş ve emniyeti nezd-i hümâyûnumda fevka'l-gâye mültezem olduğu tarifden müstağnîdir. Mısır idaresine ihsân buyurulan imtiyâzât-ı malume-i dahiliyenin halelden vikâyesine dikkatle beraber idare-i mevzû'anın gerek Saltanat-ı Seniyyeme ve gerek ahali-i memlekete karşı muayyen olan vezâifinin kemâ-yenbağî cereyânına nezâret mütehattim-i hizmet-i padişahanem bulunduğuna binâen iki yüz seksen altı senesi şehr-i Rebîülâhiri'nin on sekizi tarihinde vekâlet-i mutlakam canibinden emr-i hümâyûnumla tarafına irsâl olunan tahrirâta cevaben ve sene-i mezbûre Cemâziyelevvelisi'nin onu tarihiyle müverrahan vârid olan mektubunda esliha ve süfün-i harbiye ve muamelât-ı hariciye üzerine verdiğin izahât ve etdiğin

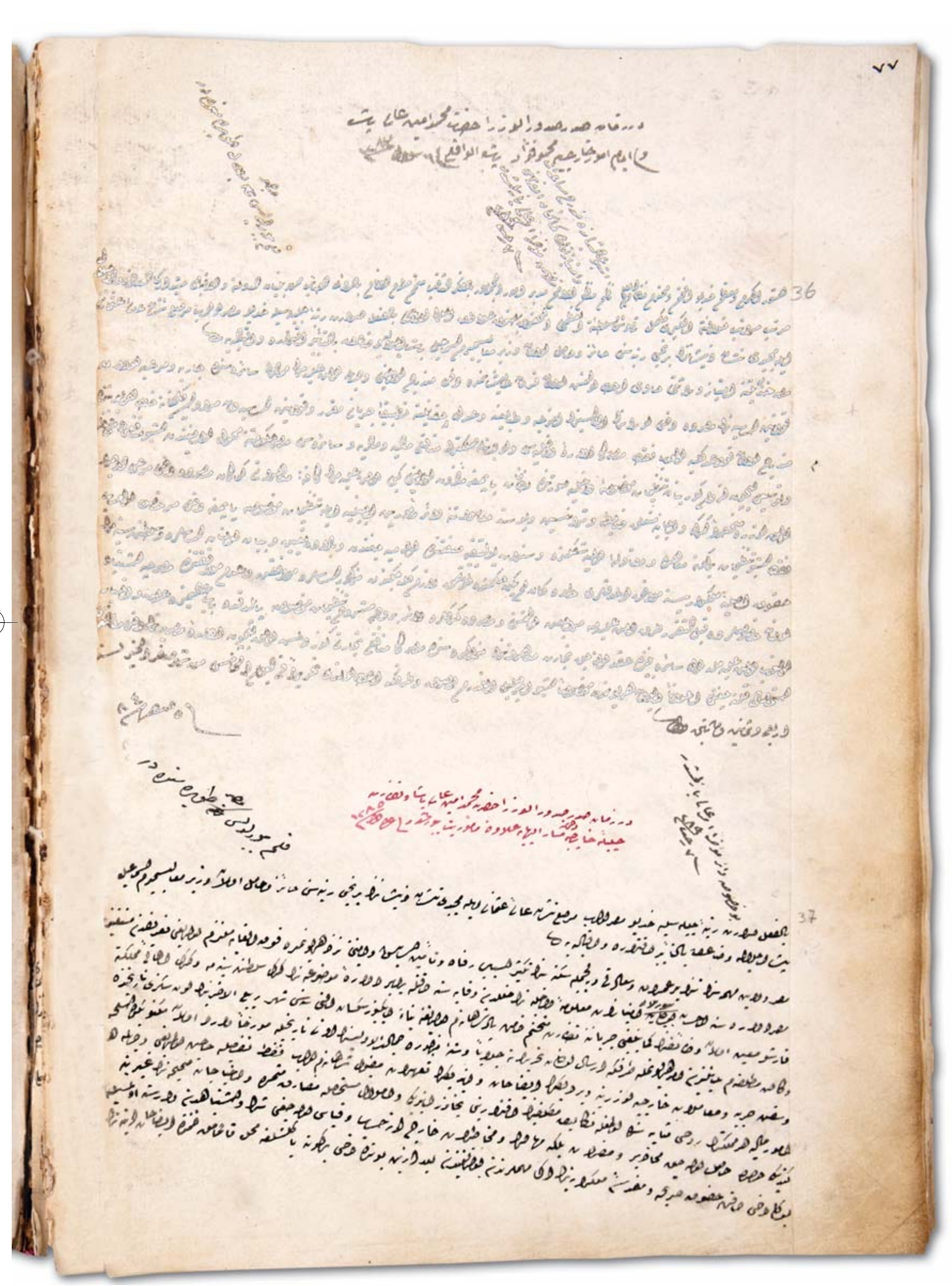

taahhüdât makbûl-i şahanem olup fakat tafsile hâcet olmadığı vechile umûr-ı maliye her memleketin rûhu mesâbesinde olmağla tekâlif mükellefînin iktidarını tecavüz etdiği ve emvâl-i müstahsile masârıf-ı müsmire ve ihtiyacât-ı sahihanın gayrına gitdiği hâlde hâsıl olacak mehâzir ve mazarrat belki mehâlik ve muhâtarât haric-ez hesab ve kıyas olacağı şek ve iştibâhdan vâreste olmasıyla buna dahi dikkat, hukuk-ı sariha ve mukaddese-i mülkdârînin en mühimlerinden bulunduğundan ba'd-ezîn bunda dahi bir gûne yanlışlığa mahal kalmamak zımnında izahat-ı âtîyenin tarafına tefhîm ve cümleye ilanı tensib-gerde-i şahanem olmuşdur. Şöyle ki, idare-i Mısriyye'nin esası olan şerâit-i malume-i mer'iye iktizâsınca kâffe-i tekâlif nâm-ı hümâyûnuma olarak tarh ve tahsil olunageldiğinden bunların sarfı lüzum-ı sahihin haricinde olmasına ve ihtiyac-ı meşrû' ve sahih tahakkuk etmedikçe tezyîd-i tekâlif ile bâr-ı ahalinin ziyade ağırlaştırılmasına rıza-yı şahanem olmadığı cihetle ol bâbda bizzat tarafından bezl-i ikdâm ve gayret olunarak tebaa-i şahanemin mahzar-ı garamet olması matlûb-ı kat'i-i şahanem olduğu misillü istikrazât-ı hariciye dahi memleketin vâridât-ı müstakbelesinin nice seneler için âhara rehin demek olup böyle bir hâlin tafsilâtı yani istikrâzâ müracaatın esbâb-ı hakikiyesi üzerine evvel emirde Devlet-i Aliyyeme malumat-ı kâmile verilip taraf-ı hümâyûnumuzdan ruhsat alınmadıkca Mısır'ın vâridâtından karşılık tahsis olunması tasdik ve kabul olunamayacağından vakten mine'l-evkat istikrâza lüzum tahakkuk etdikçe kemâkân beyân-ı esbâbıyla istîzân bulunması dahi irâde-i şahanem icabından olmağın ol bâbda hukuk ve vezâif-i muayyeneye ve sâbıklara mutâbık ve muvâfık olunarak işbu fermân-ı âlîşânımla beyân olunan karar-ı kat'i-i şahanem malum-ı reviyyet-melzûmun oldukda mûceb ve muktezâsıyla amel ve harekete mübâderet eyleyesin. Şöyle bilesin alâmet-i şerifeme itimat kılasın.

Tahrîren el-yevmü's-sânî ve'l-ışrîn min şehr-i Şabanü'l-muazzam sene sitte ve semânin ve mieteyn ve elf.

22 Şaban 1286 / 27 Kasım 1869

MSR KTAB-2.qxp 03.01.2013 17:34 Page 130

A. DVNS. MSR. MHM. d. 15, hüküm no: 37

25

Mısır'da yerli halk ile yabancılar arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkların konsoloshanelerde görülmesi Osmanlı Devleti ile diğer devletler arasında yapılan anlaşmalara aykırı olduğundan ve bu durum aynı zamanda yabancı devletlerin mahkemelerin ıslâhı konusunu, Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale sebebi olarak kullanması anlamına geleceğinden; Mısır halkı ve idaresinin haklarının korunması amacıyla, karma mahkemeler kurulması

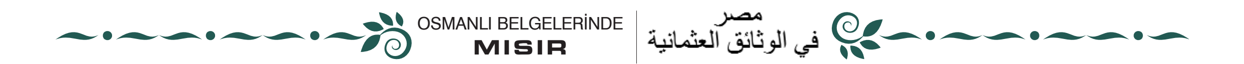

الأمر بتأسيس محاكم مزدوجة لحماية حقوق الشعب المصري و إدارتها، حتى لا يُستغل اصلاح محاكم الدول الأجنبية من قبل الأجانب بالتدخل في شؤون الدولة الداخلية لأن حل النزاعات التي تحدث بين الشعب و الأجانب في القنصوليات يعد مخالفا لاتفاقيات الموقعة بين الدولة العثمانية والدول الأخرى

Atûfetlü efendim hazretleri

Malum-ı âlî buyurulduğu üzere Mısır'da tebaa ve tüccar-ı ecnebiyenin ziyade kesreti ve ahali ve hükûmet ile muamelelerinin vefreti olup bunlardan birinin ahaliden biriyle davası zuhurunda Dersaâdet ve Memâlik-i Mahrûse'nin sair yerlerinde olduğu misillü tercümanı hazır olduğu hâlde yerli mahkemelerde rü'yet olunmak lâzım gelir iken bilakis konsoloshanelerde görülmesi oraca bir hayli vakitden beri âdet hükmüne girmiş ve böyle hilâf-ı uhud bir suistimâli def' ile hükkâm-ı ahdiyenin icra etdirilmesine dahi yol bulunamamış olduğundan giderek hükûmet ve ahali ile ecânib beyninde pek çok müşkilât tekevvün eylemiş olmasıyla taraf-ı Hidivîden vuku bulmuş olan tebligât üzerine devletler cânibinden mahallinde tahkik-i ahvâl etmek ve ıslâh-ı hâlin çaresini taharrî eylemek için muhtelit bir komisyon akdine karar verilmiş ve çünkü bu husus Devlet-i Aliyye ile düvel-i saire beyninde mün'akid olan muahedâta dokunur mevâdd-ı mühimmeden olduğundan komisyonun hitâm-ı memuriyetinde hâsıl olacak netice doğrudan doğruya hidiv hazretleriyle kararlaştırılmayıp Devlet-i Aliyye'ye müracaat olunması lâzım geleceği kabinetolara tefhîm olunarak kendilerinden matlûba muvâfık söz alınmış idi. Mezkûr komisyon geçende işini bitirmiş ve cânib-i Hidivîden arz olunmuş olan suret-i tesviyeyi ma'a't-tadîl mazbatasına derc eylemiş ve keyfiyeti bu tarafa arz ve

ifade etmek üzere mazbata-i mezkûre ile saadetlü Nubar Paşa Dersaâdet'e gönderilmiş olduğundan iktizâ-yı hâl beyne'l-vükelâ bi'l-etraf mütâlaa ve müzâkere olundukda Hidiv Paşa hazretlerinin esas teklifi ve komisyonun gidişi Mısır'da ekser âzâsı ecnebiden mürekkeb mahkemeler tertib olunup gerek ecânib ile olan de'âvî-i muhtelite ve gerek ahali beyninde olan mürâfa'ât kâffeten ol mahkemeler ma'rifetiyle fasıl ve hükmolunmasından ve bundan başka tâ hidivden en aşağı hükûmet memuruna kadar her kangısının umûr-ı mevkûlesinde tekâsülüne dair işbu mahkemelere bir şikâyet vuku bulur ise anı doğrudan doğruya celb ve muhakeme birle vereceği hükmü yine kendisi icra edebilmesinden ve mehâkim-i mezbûrenin ilâmâtı bundan böyle tanzim ve devletlere takdim olunacak kanunnâmeye müstenid olmasından ibaret ve mazbatanın ahkâm-ı sairesi işte şu esasların fürû'u demek olup bütün memleketin ve ahali ve hükûmetin zimâm-ı hukuk ve umûrunu böyle ekser âzâsı ecnebiden olan bir mukâvele-i düveliye tahtında bulunan mahkemelere teslim etmek hakikaten pek muzır ve muhâtaralı şey olmasıyla bu esası kabul eylemek ne Mısırca ve ne de Devlet-i Aliyye'nin sair memâlikince kat'a kâbil ve caiz olmadığı misillü taraf-ı Hidivîden nasıl tecvîz olunabilmiş olduğuna dahi akıllar eremeyip ve bu meselede asıl tarîk-i cadde ve vücudundan şikâyet olunan suistimâlâtın oldukca def'ine imkân ve çare muahedât-ı Saltanat-ı Seniyye'nin memâlik-i saire-i hazret-i şahane misillü orada dahi tamamî-i cereyânı ise de çe faide ki, maslahatın o derecelerden çıkmış ve ecnebîlerin mehâkim-i Mısriyye'den emniyetsizlikleri mertebe-i gayete varmış olması bir tarafdan ve Hidiv hazretlerinin suret-i kabulde görünmüş olduğu sâlifü'z-zikr komisyon mazbatası diğer cânibden Devlet-i Aliyye'ye bütün bütün def' ü red yolunu sedd ü sadd etmiş ve bir a[har] tarîk aramanın lüzumunu göstermiş olmağın bu bahisde dahi deverân eden müzâkerâtın fezlekesinde mehâkim-i muhtelite-i mutasavverenin Hidiv hazretlerinin teklifi ve komisyonun tensîbi vechile bütün Mısır'a ve ahali ve idaresine ta'mîm-i ahkâmı bir vechile uyamayacağı müsellem olduğuna ve işin bu parçasına devletlerin müdahale ve tavassuta bir gûne hak ve salâhiyetleri olamayacağına binâen buna dair olan teklif külliyen ve kat'iyyen bertaraf edilip fakat yalnız ve münhasıran idare ve ahali ile ecânib beyninde zuhura gelecek davaları rü'yet etmek üzere muhtelit birkaç mahkeme yapılmasına muvâfakat olunduğu hâlde çünkü gerek Dersaâdet ve gerek bütün vilâyetlerde ve başlı[ca] ticaret mahallerinde olan ticaret mahkemelerinde de'avi-i muhtelite için sefâretler ve konsoloslar taraflarından müntehib âzâ-yı ecnebiye dahi bulunduğundan hem

tamamıyla usul-i umumî dairesinden çıkılmamış ve hem de Mısırca olan müşkilât mündefi‘ olmuş olacağından ve bir de ber-vech-i muharrer ticaret mahkemelerinde olan âzâ-yı ecnebiyeyi elçiler ve konsoloshaneler intihâb edip halbuki işbu mahkemelerin ecnebi hâkimlerini Mısır idaresi intihâb ve nasb edip bunlar yalnız tâbi oldukları devletlerin kabul-i hizmete iznini istihsâl edecekleri cihetle bir nev‘ ehveniyet dahi olduğundan bu suretin ihtiyarıyla beraber ez her cihet ehemmiyeti ve muahedât-ı Saltanat-ı Seniyye'ye az çok ta‘alluku derkâr olan böyle bir mesele-i hariciyenin kararı Devlet-i Aliyye ile düvel-i mütehâbbe miyânında ve Mısır’ın işbu kararı ihsân buyurulacak ruhsat-ı seniyye mûcebince icraya münhasır olması lâzım geleceğinden bu nokta-i mühimmenin dahi gözetilmesi müttehiden tensîb olunmak ve işbu tasavvurâta tatbikan kaleme aldırılan nizâmnâme ve süferâ-yı Devlet-i Aliyye'ye gönderilecek talimât müsveddeleri tercümeleri manzûr-ı hakâyık-nüşûr-ı hazret-i şehinşâhî buyurulmak için leffen arz u takdim kılınmış olmağla gerek müzâkerât-ı meşrûha ve gerek müsveddât-ı ma‘rûza haklarında her ne vechile emr u fermân-ı isabet-beyân-ı cenâb-ı cihan-bânîye müte‘allik ve şeref-sudûr buyurulur ise muktezâ-yı münîfi üzere harekete mübâderet olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

16 Muharrem 1287 / 18 Nisan 1870

Ma‘rûz-ı çâker-i kemineleridir ki

Hâme-pîrâ-yı tekrîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle mezkûr tercümeler manzûr-ı dakayık-nüşûr-ı hazret-i padişahî buyurulmuş ve müzâkerât-ı meşrûha ve müsveddât-ı ma‘rûza yolunda ve icab-ı hâl ve maslahata muvâfık göründüğünden tensîb ve istîzân olunduğu üzere icra-yı iktizâları şeref-sünûh ve sudûr buyurulan emr u fermân-ı isabet-unvan-ı cenâb-ı cihan-dârî muktezâ-yı celîlinden olarak sâlifü'z-zikr tercümeler yine savb-ı sâmî-i Sadâret-penâhîlerine iade kılınmış olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

17 Muharrem [12]87 / 19 Nisan 1870

*****

Mısır'da de‘âvî-i muhtelite için teşkili musammem olan mehâkime dair lâyiha

Birinci Madde- İskenderiye ve Kahire ve Zagazik veyahud İsmailiye'de birinci derecede üç mahkeme teşkil olunacakdır.

İkinci Madde- İşbu mahkemeler yerliler ile Avrupalılar veyahud milliyeti muhtelif Avrupalılar beyninde hukuka ve ticarete müte‘allik zuhur edecek kâffe-i de‘âvi ve münâza‘âtı rü’yet ve tesviye eyleyecekdir.

Üçüncü Madde- Hükûmet ve mahallî idareleri ve Hidiv-i Mısır hazretlerinin daireleri ve hânedânı âzâsı tebaa-i ecnebiye ile olan işlerde mezkûr mahkemelere tâbi olacaklardır.

Dördüncü Madde- Mehâkim-i mezkûre umuma aid emlâk hakkında i‘tâ-yı hüküm ve karara ve idareye müte‘allik ittihaz olunacak tedâbîr hakkında dahi beyân-ı re’ye veyahud onu te’hir ve tevkîfe muktedir olamayıp kavânîn-i mülkiyede tayin ve tasrîh olunan ahvâlde bir ecnebînin hukuk-ı müktesebesine hükûmetin icraâtıyla getirilecek halel ve zarar keyfiyetini rü’yet edebilecek ve kezâlik hükûmet ile efrâd-ı ecnebiye beyninde yapılmış olan kontratoları hükmeyleyecekdir.

Beşinci Madde- Efrâd-ı ecnebiyenin ma‘bede aid arazinin istimlâkine müte‘allik vûku‘ bulacak müsted‘iyât ve mütâlebâtı mezkûr mahkemelere havale olunmayacakdır.

Altıncı Madde- Sahib ve mutasarrıfı her kim olur ise olsun arazinin bir ecnebiye terhîni maddesi mezkûr mahkemelere rehinin ahvâl ve netâyici üzerine i‘tâ-yı hükme ve emlâk-i merhûnenin cebren füruhtuyla akçenin reddetdirilmesine kadar gitmeğe hak ve salâhiyet verecekdir.

Yedinci Madde- Bu mahkemelerin her biri üçü Avrupalı ve ikisi yerli olarak beş nefer hâkimden mürekkeb olacak ve Avrupalı hâkimlerden biri reis vekili nâmıyla riyâset edecekdir. Ticarete müte‘allik mesâlihde biri yerli ve diğeri Avrupalıdan intihâb olunmuş iki tâcir müzâkerede hazır olacakdır.

Sekizinci Madde- İskenderiye'de bir divan-ı istînâf ve bir de işbu divan-ı istînâfda tesviye olunan umûru be-tekrar rü’yet ve tedkik etmek üzere diğer bir divan yapılacak olup bu divana birinci derece mahkemelerinin divan-ı istînâfda mâ’ili ibtâl olunan ilâmâtı havale olunacakdır. İlâmâtın bu suretle havalesi icrasını te’hir edecekdir.

Dokuzuncu Madde- Bu divanların her biri dördü Avrupalı ve üçü yerli olarak yedi nefer hâkimden mürekkeb olacak ve Avrupalı hâkimlerin biri reis vekili unvanıyla riyâset edecekdir.

Onuncu Madde- Mürâfa‘ât alenî icra olunacak ve muhafaza-i hukuk maddesi serbest olacakdır. Yedinde avuka[t] diploması olanlar divanlar ve mahkemeler huzurunda tarafeyne vekâlet etmek ve hukukunu muhafaza eyle-

mek için kabul olunacaklardır.

On Birinci Madde- Hükkâmın tayin ve intihâbı Mısır Hükûmeti'ne aid olup hükûmet dahi intihâb olunacak zevât hakkında kendisince itminân ve emniyet hâsıl etmek için Avrupa de'âvî nezâretlerinden min gayr-ı resmin isti'lâm-ı keyfiyet edecek ve daire-i intihâba tâbi olduğu hükûmetin muvâfakat ve rızasını almış olan zevâtdan başkasını kabul eylemeyecekdir.

On İkinci Madde- Hâkimlerin terfî'-i merâtibi ve bir mahkemeden diğerine geçmesi hey'et-i hükkâmın teklif ve tensîbi üzerine olabilecekdir.

On Üçüncü Madde- Bu divan ve mahkemelerin âzâ-yı mürekkebesi olan hâkimler azl ve tebdil olunamayacaklardır.

On Dördüncü Madde- Usul-i Muhâkemat Nizâmnamesi'nde hükkâmın âdâb ve nezâket-i hükûmete ve iffete dokunur ahvâlinden dolayı muhakemesi jüri denilen tahlîf olunmuş bir hükkâm komisyonunda mı yoksa muhakemede mi rü'yet olunacağı gösterilecekdir.

On Beşinci Madde- Mısır Hükûmeti tarafından hükkâma rütbe ve nişan verilmeyecekdir.

On Altıncı Madde- Her divan ve mahkemede tahlîf olunmuş bir mahkeme kâtibi ve kâtib muâvinleri bulunacak ve bu kâtib muâvinlerini mûmâileyh istihlâf edebilecekdir.

On Yedinci Madde- Kezâlik her divan ve mahkemede tahlîf olunmuş tercüman ile mürâfa'a hizmetlerine ve ilâmâtın tebliğiyle icrasına memur mikdar-ı kâfi muhzır bulunacakdır.

On Sekizinci Madde- Mahkeme kâtibleriyle muhzır ve tercümanlar ibtidâ taraf-ı hükûmetden nasb ve tayin olunacak ve bunlar mensûb oldukları mahkeme tarafından azl olunabilecekdir.

On Dokuzuncu Madde- Hâkimlik ve mahkeme kâtibi ve kitâbet muâvinliği ve tercümanlık ve muhzırlık hidemâtı ticaret veya âhar ücretli bir hizmetle beraber icra olunamayacakdır.

Yirminci Madde- Bir prokürör[procureur-avukat] general yani umum deâvî vekilinin taht-ı riyâsetinde bir hey'et-i hükkâm teşkil olunacakdır. İşbu dava vekilinin kendi taht-ı idaresinde ve divan-ı mehâkimde zâbıta-i muhakeme ile hidemât-ı mürâfa'âtı edaya kâfi vekilleri bulunacakdır. De'âvî vekili divanların ve mahkemelerin kâffesinde ve bi'l-cümle cinayet divanlarında ve divan ve mahkemelerin her bir ictimâ-ı umumîlerinde bulunabilecekdir. De'âvî vekili ve onun vekillerinin azl ve tebdil olunur memurîn sınıfından olacak ve bunlar hidiv

tarafından tayin kılınacakdır.

Yirmi Birinci Madde- Mehâkimden verilecek ilâmât ne hükûmet-i mahalliye ve ne konsoloslar ve sairenin te'sirâtı altında olmayarak yalnız mehâkimin emriyle mevki'-i icraya konulacakdır. İ'lâmât-ı mahkeme muhzırları ma'rifetleri ve icabâtı halinde hükûmet memurlarının bilâ-müdahale inzimâm-ı muâvenetleri ile icra etdirilecekdir. Şu kadar ki mahkeme cânibinden ilâmı icraya memur olan muhzır yevm-i icrayı ve saatini konsolosa ihbâra mecbur olup aksi takdirde muamelâtı keen-lem-yekün hükmünde tutulacağı gibi bunun zarar ve ziyanı dahi muhzıra râci' olacakdır. Bu suretle kendisine malumât verilen konsolosun vakt-i icrada bulunmağa salâhiyeti olacak ise de gıyâbı hâlinde icraât te'hir etdirilmeyecekdir.

Yirmi İkinci Madde- Sâlifü'z-zikr divan ve mahkemeler hilâf-ı nizâm hareket edecek ve hükûmet yerliler ve milliyeti muhtelif Avrupalılar aleyhinde irtikâb-ı kabahat ve cinayet eyleyecek olan ecnebileri te'dîb ve mücâzât olunmak üzere muhakeme eyleyecekdir.

Yirmi Üçüncü Madde- Bu misillü muhakemât neşrolunacak Ceza Kanunnâmesi ve Mevâdd-ı Cezâ'iye Usul-i Muhakemesi Nizâmnâmesi ahkâmına tevfîkan icra olunacakdır.

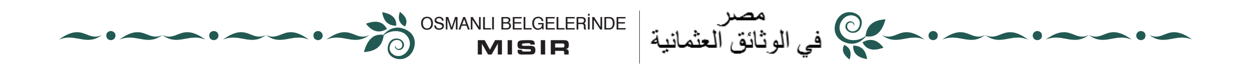
Yirmi Dördüncü Madde- Bu vechile teşkil olunmuş olan divan ve mahkemeler her ne suretde olur ise olsun yerlilerin kendi beynlerinde zuhur eden veyahud hükûmet ile vuku bulan davalarını rü'yet eylemeyecekdir.

*****

Bâb-ı Âlî
Nezâret-i Celîle-i Hariciye
Tercüme Odası

Nezâret-i Celile-i Hariciye'den süferâ-yı Saltanat-ı Seniyye'ye yazılacak tahrîrat-ı umumiyenin tercümesidir

Mehâkim-i Mısriyye'nin ıslâhı meselesi ve bunun bidâyetinden beri Devlet-i Aliyye'nin müttehiz olan mesleği malum-ı sefirâneleridir. İşbu mesele üzerine her türlü teşebbüsât-ı resmiyenin icrası ol bâbda doğrudan doğruya Devlet-i Aliyye ile düvel-i ecnebiye beyninde husul-i ittifaka menut olduğu hakkında

olan mütalaa ve ifademizde evvel ve âhir devam etmekdeyiz. Bizce de efkâr-ı bî-tarâfâne ashâbınca müsellem olduğu vechile böyle bir ittifakın evvel emirde istihsâli Saltanat-ı Seniyye'nin hukuk-ı müselleme-i politikiyesi icabından olmağla bunun hem Mısırca ifrât-ı sû-i istimâlâtı cihetiyle devamı tecviz olunamayan bir hal-i müşevveşi ıslâh için devletlerce icrasına başlanılan müzakerâta bir hüküm ve kuvvet vereceği ve hem de zât-ı şevket-simât-ı hazret-i Padişahînin hukuk-ı hükümdarîlerini halelden vikâye edeceği derkârdır. Ve'l-hâsıl sairlere dahi tehlikeli bir misâl olacak yolda uzun uzadı bir takım teşebbüsât-ı politikiyeye mahal bırakmamak ve meseleyi bu misillü suret-i tesviyelerde tesirât-ı meşru'ası münker olmayan menâfi'i umumiyeye tevfîkan hâl ve tesviye etmek için bâlâda beyân olunduğu üzere bir ittifak istihsâlinden başka müesser bir tedbir dahi olmadığı bî-iştibâhdır. Meselenin bidayetinden şimdiye kadar kesb etmiş olduğu suver-i günâ-gûnun burada be-tekrar bahs ü beyânına girişmekden sarf-ı nazarla yalnız zât-ı meselenin suret-i ihdâsında tutulan usulün hâsıl etmiş olduğu sû-i te'siri maa't-teessüf beyân etmekliği lâzımeden addederim. Şöyle ki, Tunus Valisi dahi bu fırsatdan istifade ile Hidiv-i Mısır'ın eserine iktifaya kalkışmışdır. Şu hâlde metbû'-ı mufahhamımızın hukuk-ı hükümdarîsi ve Devlet-i Aliyyelerinin şânı ve mevdû'-ı yed-i sıyâneti olan menafî'-i mühimme iktizâsınca şu aralık min-gayr-ı me'mûl mevki'-i bahs ve müzâkereye konulmuş olan işbu ıslâh-ı mehâkim-i Mısriyye meselesinin bizce kabulü nâ-kâbil müdâhâlât-ı ecnebiyeye bir bahâne ittihaz edilmemesini gözetmeğe mecbur olduğumuzdan bir meslek-i hareketimize yanlış manalar verilmemek için mübhem kalmaması mültezem bulunduğundan bu bâbda ne yolda hareket etmek tasavvurunda bulunduğumuzu açıktan açığa şimdiden beyân ederim. Şöyle ki, hidiv hazretleri bundan birkaç sene evvel birinci defa olarak Nubar Paşa ma'rifetiyle ıslâh-ı mehâkime dair olan lâyihasını Avrupa kabinetolarına arz ve tebliğ etdiği esnada müşârunileyh hazretlerinin Mısır'da mukim konsolosların mehâkim-i mahalliyenin hukuk ve vezâifine tahattiâtından dolayı dermiyân eylediği iştikâsına hak vermiş ve böyle nizâmsız usulün def' ve ilgâsıyla anın yerine Mısır'da mukim ecnebîlerin mehâkim-i mezkûre tarafından bî-tarafâne ihkâk-ı hukukunu te'min edebilecek diğer bir usul ittihâzı lüzumunu tasdik etmiş isek de Nubar Paşa'nın esasen vaz' etmiş olduğumuz kuyûd-ı ihtirâziyeye muhalif ve zât-ı ma'âlî-simât-ı hazret-i padişahînin hukuk-ı hükümdarîlerini muhil olarak esna-yı mükâlemâtda ittihâz eylediği tavır ve meslek bizi itirazât-ı şedîde icrasına mecbur etmişdir. İşte bu suretle

işin içinden hukuk-ı Saltanat-ı Seniyye'ye taarruz şa'ibesi zuhur edip bunun reddi vâcibeden olduğuna ve Mısır Eyaleti ise Devlet-i Aliyye'ye birtakım vezâif ile merbût bulunduğuna binâen ecânibe memleketimizde kuvve-i kanuniye icrası selahiyetini vermekliği intac edecek teşebbüsâta nazar-ı bî-kaydî ile bakamayacağımız âşikârdır. Bâbıâli'nin hareket-i muslihâne ve metânet-kârânesiyle muhâtara ber-taraf olarak Hidiv-i müşârunileyh hazretleri tasavvur-ı mezkûrun terki zımnında Nubar Paşa'ya emir vermiş ise de revîş-i hâle nazaran bu tasavvur muvakkaten metrûk olmasıyla be-tekrar tervîcine kıyâm etmiş olduğu anlaşılmışdır. Maksad Hidiv hazretlerinin suret-i hareketini tayin olmayıp Hükûmet-i Seniyye'nin kararını tağyîr etmeyeceğini beyândır. Zât-ı mesele hukuk-ı düveliyeye müte'allik mevâddan olmasıyla yalnız Bâbıâli'nin doğrudan doğruya düvel-i muazzama ile müzâkere etmesi lâzım gelir ve bir de her nasıl kanun olur ise olsun mademki ecnebi elinden çıkıyor anı kabul etmek istiklâl-i Hükûmet-i Seniyye'yi inkâr demek olmasıyla bizce müstehildir. Kavânin-i Mısriyye'nin menşe' ve me'hazı Devlet-i Aliyye'nin kavânin-i umumiyesi olmağla onlarca iktizâ eden ıslâhâtı yapmak ve Saltanat-ı Seniyye ile düvel-i saire beyninde mevcud olan muahedâtı ta'dîl etmek mücerred Devlet-i Aliyye'ye aid mevâddandır. Vâkı'a böyle bir hâl-i bî-intizâmın ıslâh ve imhası mukteza-yı menâfi'imizden olduğuna ve muahedât ise asr ve zamanımıza kıyâs kubûl etmeyen zamanlarda yapılmış şeyler olmasıyla ihtiyacât-ı hâzıra-i Mısriyye'ye kâfi olmadığına ve eslâf-ı selâtin-i a'zam taraflarından ecânibe vaktiyle verilmiş olan imtiyâzât ve muafiyât envâ'-ı suistimâlâta alet edilmekde bulunduğuna binâen şu hâllere bir nihayet verilmek arzu olunur ise muahedât-ı kadîme yalnız Mısır ve Memâlik-i Mahrûse-i Şahane'nin her tarafında ilgâ olunacak olsa yine Saltanat-ı Seniyye hukuk-ı mu'azzeze-i hükümdarîsinden birini terke muvâfakat göstermeyeceği müsellemdir. Memâlik-i Şahane'nin bir eyaletinin ıslâh-ı muamelâtı için âna hasren muahedât-ı düveliyece bazı ta'dîlât icrasını kabul etmek Devlet-i Aliyye'nin ittihâd-ı idare-i politikiyesinin müstenid olduğu kavâ'id-i esasiyenin cümlesini zîr ü zeber eylemek demek olacağından Bâbıâli böyle bir usule muvâfakat edemeyeceğini cümle âlem teslim eder. Efkârımızca mesele biraz vâsi' dairede mevzû'-ı bahs edilip usul-i hâl ve tesliyesi dahi başka bir yolda aranılmak daha münasibdir. Şöyle ki, mehâkimce yalnız Mısır veya Tunus'un değil bi'l-cümle eyâlât-ı şahanenin bulunduğu hâl-i müşevveşi ıslâh etmek lâzımdır. Bu maksadı istihsâl için hükûmet-i seniyye mehâkimin ıslâh ve tayini ve kavânin-i Devlet-i Aliyye'nin terakkiyât-ı asriyyeye

tevfikan bi'l-ıslâh tedvîni hususlarına bezl-i mesai etmekde olduğundan bunu ikmâl-i faaliyâta hâlinde muâhedât-ı kadîme usulü bittab' kendi kendine cümlenin nazar-ı itibarından sâkıt olur. Bu teşebbüs her ne kadar müşkil ise de Hükûmet-i Seniyye yine bir hüsn-i netîceye îsâline muvaffakiyetinden mutma'in olup her hâlde hâl-i hâzırın bir müddet daha devamı âdât-ı milel-i mütemeddineye münafi bir muamele-i istisnâiyeyi tercih eder ve vukuât-ı müstakbele hakkında şimdiden bast-ı mütâlaât etmeksizin bu bâbda hukukunun meşrû'iyetine göre ileride ittihâz edeceği tedâbîrini mukteziyât-ı vukuât-ı âtîyeye havale eyler. İşte bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i Padişahî nezdinde bulunduğumuz devletin Hariciye nâzırına bu yolda idare-i lisan eylemeğe memursunuz.

17 Muharrem [12]87 / 19 Nisan 1870

عطوفتلو افندم حضرتلری

مصرده دعاوی مختلطه ایچون تشکیلی مصمم اولان محاکمه دائر لایحه

برنجی ماده اسکندریه وقاهره وزقازیق ویاخود اسماعیلیه‌ده برنجی درجه‌ده اوچ محکمه تشکیل اولنه‌جقدر

ایکنجی ماده اشبو محکمه‌لر یرلولر ایله اوروپالولر ویاخود ملیتی مختلف اوروپالولر بیننده حقوقیه وتجارته متعلق ظهور ایده‌جك کافه دعاوی وسائر عائداتی رؤیت وتسویه ایلیه‌جکدر

اوچنجی ماده حکومت ومحلی اداره‌لری وخدیو مصر حضرتلرینك دائره‌لری وخاندانی اعضالری تبعه اجنبیه ایله اولان ایشلرده مذکور محکمه‌لره تابع اوله‌جقلردر

دردنجی ماده محاکم مذکوره عمومه عائد املاك حقنده اعطای حکم وقراره واداره‌یه متعلق اتخاذ اولنه‌جق تدابیر حقنده دخی بیانه دائر ونفوذینی تأخیر وتوقیفه مقتدر اولمیوب قوانین ملکیه‌ده تعیین وتصریح اولنان احوالده تبعه اجنبیه‌نك حقوق مکتسبه‌سنه حکومتك اجرآتیله تنزیل ایده‌جك خلل وضرر کیفیتنی رؤیت ایده‌بیله‌جك وکذلك حکومت ایله افراد اجنبیه بیننده یاپیلمش اولان قونطراتولری حکم ایده‌جکدر

بشنجی ماده افراد اجنبیه‌نك معابده عائد اراضینك استملاکنه متعلق وقوعبوله‌جق مستدعیات ومطالباتی مذکور محکمه‌لره حواله اولنمیه‌جقدر

التنجی ماده صاحب ومتصرفی هر کیم اولور ایسه اولسون اراضینك تبعه اجنبیه‌یه رهنی ماده‌سی مذکور محکمه‌لره وهلك احوال وتنابعی اوزرینه اعطای حکم واملاك مرهونه‌نك جبراً فروختیله اثمانك تقسیمنه قدر تکمله حق وصلاحیت ویره‌جکدر

MSR KTAB-2.qxp 03.01.2013 18:01 Page 143

یدنجی ماده بو محکمه‌لرك هر بری اوچی اوروپالو و ایکیسی یرلو اولورق
بش نفر حاکمدن مرکب اوله‌جق و اوروپالو حاکملردن بری رئیس وکیلی
نامیله ریاست ایده‌جکدر تجارت شعبه‌سی مصالحه‌ده بری یرلو و دیکری
اوروپالیدن انتخاب اولنمش ایکی تاجر مذاکره‌ده حاضر اوله‌جقدر

سکزنجی ماده اسکندریه‌ده بر دیوان استیناف دیروه اشبو دیوان استینافده
تسویه اولنان اموری تکرار رؤیت و تدقیق ایتمك اوزره دیکر بر دیوانه
باقیلاجق اولوب بو دیوان برنجی درجه محکمه‌لرك دیوان استینافدن ماعدا
ابطالی اولنه اعلاماتی حواله اوله‌جقدر اعلاماتك بو صورتله حواله‌سی
اجراسنی تأخیر ایده‌جکدر

طقوزنجی ماده بو دیوانلرك هر بری دردی اوروپالو و اوچی
یرلو اولورق یدی نفر حاکمدن مرکب اوله‌جق و اوروپالو حاکملرك
بری رئیس وکیلی عنوانیله ریاست ایده‌جکدر

اونجی ماده مرافعات علنی اجرا اوله‌جق و محافظه حقوق ماده‌سی
سربست اوله‌جقدر برده اوروپا دیپلوماسی اولنلر دیوانلر و محکمه‌لر
حضورنده طرفینه وکالت ایتمك و حقوقنی محافظه ایلمك ایچون قبول
اولنه‌جقدر

اون برنجی ماده حکاملك تعیین و انتخابی مصر حکومتنه عائد اولوب
حکومت دخی انتخاب اولنه‌جق ذوات حقنده کندونجه اطمینانیت
حاصل ایتمك ایچون اوروپا دعاوی نظارتلرندن معلومات غیر رسمیه استعلام
کیفیت ایده‌جك و دائره انتخابه تابع اولدیغی حکومتك موافقت
و رخصتنی الممش اولانه ذوات نه شقه‌سنی قبول ایلمیه‌جکدر

اون ایکنجی ماده حاکملرك ترفیع مرتبه‌سی بر محکمه‌دن دیکرینه نقلی هیئت حکامك
تکلیف و تنسیبی اوزرینه اوله‌بیله‌جکدر

اون اوچنجی ماده   بو دیوانده و محکمه‌لرك اعضای مرکبه‌سی اولانلر حاکملر
عزل و تبدیل اولنمیه جقلردر

اون دردنجی ماده   اصول محاکمات نظامنامه‌سنده حکاملك اداب
وظائف حکومیه و عفت طوغریلق احوالنه طولایی محاکمه‌سی ذوری و بلانه
تحلیف و تسمیح بر حکام قومسیونده‌می بو خصوص محاکمه‌می دقیقه اوله جقی
کوستریله جکدر

اون بشنجی ماده   مصر حکومتی طرفندن حکامه رتبه و نشان ویریله جکدر

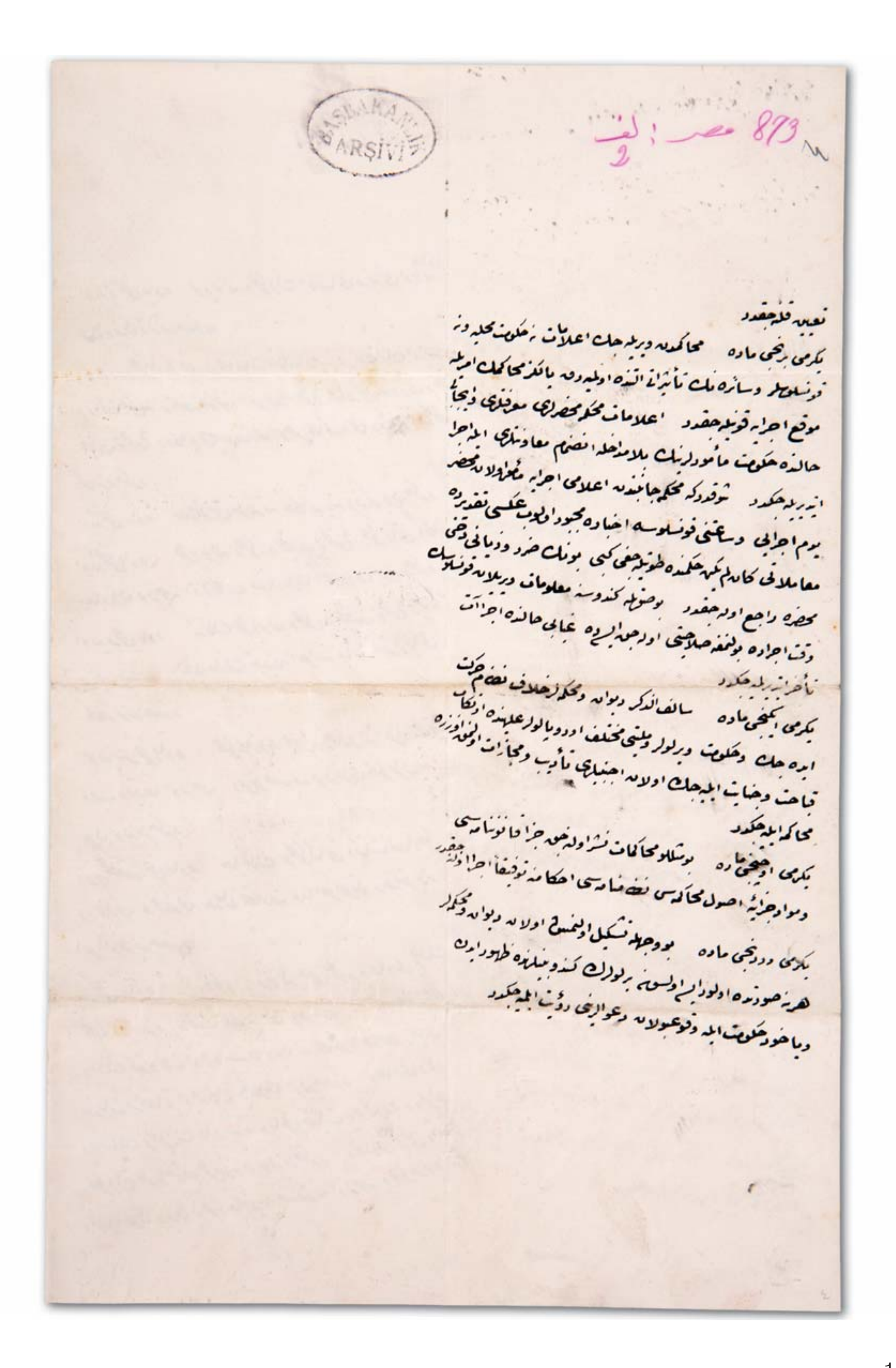
اون آلتنجی ماده   هر دیوانده و محکمه‌ده تحلیف و تسمیح بر محکمه کاتبی و کاتب
معاونلری بولنه جق و بو کاتب معاونلری یرلرینه استخلاف ایدیله جکدر

اون یدنجی ماده   کذلك هر دیوانده و محکمه‌ده تحلیف و تسمیح ترجمانلر ایله
مرافعه خدمتلری و اعلاماتك تبلیغله اجراسنه مأمور مقداری کافی
محضر بولنه جقدر

اون سکزنجی ماده   محکمه کاتبلری محضر و ترجمانلر اشبو طرف حکومتدن
نصب و تعیین اولنه جق و بونلر منسوب اولدقلری محکمه طرفندن
عزل اولنه بیله جکدر

اون طقوزنجی ماده   حاکملر و محکمه کاتبی و کاتب معاونلری
و ترجمانلر و محضرلر خدمات تجارت و یا اجرتلو بر خدمتده بر
اجرا اولنمیه جقدر

یگرمنجی ماده   بر رکوردو دوزال یعنی عموم دعاوی وکیلی
تحت ریاستنده بر هیئت حکام تشکیل اولنه جقدر   اشبو دعاوی
وکیلی کندو تحت اداره‌سنده و دیوانده محاکمده ضابطه محاکمه ایله
خدمات مرافعاتی ادایه کافی وکیللری بولنه جقدر   دعاوی وکیلی
دیوانلر و محکمه‌لر کافه‌سنده و بالجمله جنایات دیوانلرنده و دیوانده
و محکمه‌لر هر اجتماع عمومیلرنده بولنه بیله جکدر   دعاوی وکیلی و انك
وکلاسی عزل و تبدیل اولنور مأموریه صنفنده اوله جق و بونلر خدیو طرفندن

BAŞBAKANLIK ARŞİVİ

873 مصر : الف 2

تعیین قلنه‌جقدر

یکرمی برنجی ماده محاکمه‌ده ویریله‌جك اعلامات حکومت محلیه‌دن

قونسلوسلر و سائره‌نك تأثیراتندن آزاده اوله‌رق یالکز محاکمات امریله

موقع اجرایه قونیله‌جقدر اعلامات محکوم علیهلری موجبلری وجهیله

حالده حکومت مأمورلرینك بلا مداخله انضمام معاونتلری ایله اجرا

ایدیریله‌جکدر شو قدر که محکوم جانبندن اعلامك اجراسی مطلوب اولان محضر

یوم اجرالی وسعتی قونسلوسه اخباره مجبور اولوب عکسی تقدیرده

معاملاتی کان لم یکن حکمنده طوتیله‌جغی گبی بونك ضرر و زیانی دخی

محضره راجع اوله‌جقدر بو صورتله کندوسنه معلومات ویریلان قونسلوسك

وقت اجراده بولنمغه صلاحیتی اوله‌جغی اوره عیانی حالنده اجراآت

تأخیر ایدیله‌جکدر

یکرمی ایکنجی ماده سالف الذکر دیوانه و محکمه‌لر خلاف نظام حرکت

ایده‌جك حکومت ویرلولر ویلتی مختلف اوروپالولر علیهنده ارتکاب

قباحت و جنایت ایده‌جك اولان اجنبیلری تأدیب و مجازات اولنمق اوزره

محاکمه ایدیله‌جکدر

یکرمی اوچنجی ماده بو مثللو محاکمات نشر اولنه‌جق جزا قانوننامه‌سی

و مواد جزائیه اصول محاکمه‌سی نظامنامه‌سی احکامنه توفیقاً اجرا اولنه‌جقدر

یکرمی دردنجی ماده بو وجهله تشکیل اولنمش اولان دیوانه و محکمه‌لر

هر نه صورتده اولورلر ایسه اولسونلر بونلرك کندو علیهنده ظهور ایدن

ویاخود حکومت ایله وقوع بولان دعوالری رؤیت ایلمیه‌جکدر

نظارت جليلهٔ خارجيه دن سفرای سلطنت سنيه يه يازيلان تحريرات عموميه نك ترجمه سيدر

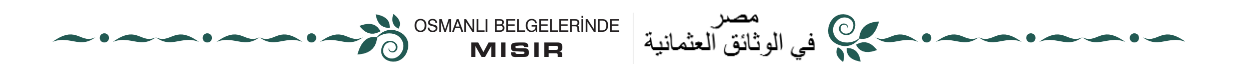

محاكم مصريه نك اصلاحی مسئله سی و بونك برانقدر دولت عليه نك متخذ اولان مسلكی معلوم سفارتلريدر اشبو مسئله
اوزرينه هر در لو تشبثات رسميه نك اجراسی اولبابده طوغريدن طوغريه دولت عليه ايله دول اجنبيه بيننده حصول
اتفاقه منوط اولديغی حقنده اولان مصلحه و افاده مزده اول واضح دوام ايلديكی برجه و انظار پادشاهانه
اصحابنجه مسلم اولديغی وجهله اويله بر اتفاقك اول امرده استحصالی سلطنت سنيه نك حقوق مسلمه يولنده ايجاب
الحاصل بونك هم مصره افراط سوء استعمالاته جانبه دوامی تجديد اولنه ميه بر حال تشوشی اصلاح ايجابه دولتلر
اجراسنه باشلانيلان مذاكراته بحكم وقوت ويره جكی وهر ذات شوكتسمات حضرت پادشاهينك حقوق حكمداريء
خللدن وقايه ايده جكی دركاردر والحاصل سائره دخی بيلكلو بر مثال الاجرا يولنده اوزونده اورادی
بر فهم تشبثات يولنقيه بر محل براقلمه ومسئله يه بوشكلو صورت تسهيلده تأثيرات مشروعه سی فكر اولنانه
منافع عموميه يی توفيقاً حل وتسويه ايتمك ايچون بالاده بيان اولنديغی اوزره بر اتفاقه استحصالنه بتقد
مؤثر بر تدبير دخی اولديغی د استشهاد مسئله نك بر اينده شدعه قدر كسب ايتمه اولديغی صورتكونا كونك
بوراده تكرار بحث وبيانه كريشمكدن صرف نظرله بالكز ذات مسئله نك صورت احداثنه طوتيلان اصولك
حاصل ايتمه اولديغی سوء تأثيری مع التأسف بيان ايتمكلك لازمه دن عد ايدرم شويله كه تونس واليسی دخی بو وضعده
استفاده ايله خديو مصرك اثرينه اقتفا ايتمكده در شو حالك مشوع مفخم حقوق حكمدارانيسی و دولت عليه لرينك
تأنی وموودوع بر صياني اولان منافع مهمه اتصالنه شوارالله مهد غير مقبول موقع بحث ومذاكره يه قونلمش اولان
اشبو اصلاح محاكم مصريه مسئله سنك بر قبولی ناقابل مداخلات اجنبيه يه بهانه اتخاذ ايدلمسی كورلمكه
مجبور اولديغمزدن و مسلك حركته تكليف معالو وبيانات ايجابه مبهم قالمسی ملتزم بولندقدن بوبابك
بر بوك حركت ايتمك تصورنده بولنديغی ايجيفه ايجيفه شديده بيان ايدرم شويله كه خديو حضرتلرينك بيننده
ارجاع سنه اول بر دفعه اولدرده نوبار پاشا معرفتيله اصلاح محاكم دائر اولان لايحه سنی اوروپا
قابينه لرينه عرض وتبليغ ايتديكی اساده ماراليه حضرتلرينك مصرده مقيم قونسلوسلرك محاكم مختلطه نك

حقوق و وظائفنه تخطيطاتنه طولايى درميانه ايديكى اشكالسنه حدود ويرمسنه و بعضيلر نقطه‌مز اصولك رفع والغاسيله ايلك بونه مصرده مقيم اجنبيلك محاكم مذكوره طرفندن بيطرفانه احقاق حقوقنى تأمين ايده بيلجك ديكر بر اصول اتخاذى لزومنى تصديق ايتمه‌لريكه نوبار پاشانك اساساً وضع ايتمش اولديغى قيود احترازيه‌يه مخالف و ذات معالى سمات حضرت پادشاهينك حقوق حكمدارلرينى مخل اولهرق اثناى مكالماتده اتخاذ ايلديكى طور و مسلك بزى اعتراضات شديده اظهارينه مجبور ايتمشدر. ايشته بو صورتله اثنانك ايچنده حقوق سلطنت سنيه‌يه تعرض شائبه‌سى ظهور ايدوب بونك ردى واجبه‌دن اولديغى و مصر پاشالغى ايله دولت عليه‌يه بر حق و حصه ايله مربوط بولنديغنه بناءً اجانبه مملكتمزده قوه قانونيه اجراسى صلاحيتنى ويرمكلكى باب عالينك حركت مصلحانه و مسالمتكارانه‌سى اماج ايده‌جك تشبثاته تطبيقى ايله باقه‌ده حقنى انكار ايدر. مخاطره‌دن بر طرف اولدرده خديو پاشا ايله حضرتلرى تصور مذكورك تركنه نوبار پاشانك امر و پيشنهاديله رومج حالده نظراً بو تصور موقتاً متروك اولمسيله بر تكرار توجه قيام ايتمه اولديغى اكلاشلمشدر. مقصد خديو حقانه صورت حركتى تعيين ايتمك ايجاب ايدن حكومت سنيه‌نك قرارينى تعيين ايتمه حقنى بيانده ذات سنيه حقوق دوليه‌يه متعلق مواددن اولديغى مادامكه باب عالينك طوغريدن طوغريه دول معظمه ايله مذاكره ايتمسى لازم كلور و بر هر فصل قانونه اولورلر اولسونه مادامكه اجنبيلره حضوراً قبول ايتمك استقلال حكومت سنيه‌يى انكار ديمك ايجيله بر حق مستجلبه قوانين مصريه‌نك منشأ و مأخذى دولت عليه‌نك قوانين عموميه‌سى ايكن اندر اقتضا ايدن اصلاحاتى يا يمحه و سلطنت سنيه ايله دول سائره بيننده موجود اولان معاهداته تعديل ايتمك محرد عليه‌يه عائد مواددندر. واقعا تعديله بر حال بى انتقالك اصلاح و امحاسى مقتضاى منافعمزدن اولديغنه و معاهدات الى عصر و زمانمزه قياس قبول ايتميه زمانلرده يا يمحه شيرازه‌له احتياجات حاضره عصريه‌يه ... اولديغنه و اسلاف سلاطين عظام طرفلرندن اجانبه وقتيله ويرلمش اولان امتيازات و معافيات انواع سوء استعمالاته

التزام ایلمکده بولندیغنه باز شو حالده بر نتیجه ویرمك اوزره اولنوراق معاهدات قدیمه یالکز مصر وممالك
محروسهٔ شاهانه‌نك هر طرفنده الغا اولنه‌جق اولورسه سلطنت سنیه حقوق معززهٔ حکمدارانه‌سنده بر ینی ترکه موافقت
کوسترمیه‌جکی مسلمدر ممالك شاهانه‌نك بر ایالتنك اصلاح معاملاتی ایچون اکا حصراً معاهدات دولیه‌جه
بعضه تعدیلات اجراسنی قبول ایتمك دولت علیه‌نك اتخاذ اداره و پولیتیقه‌سنك مستند اولدیغی قواعد
اساسیه‌نك جملاسنی زیر و زبر ایتمك دیمك اولدیغندن باب عالی بویله بر اصوله موافقت ایده‌میه‌جکی جمله
عالم تسلیم ایدر افکارمزجه مسئله باز واسع دائره‌ده موضوع بحث ایدیلوب اصول حل وتسویه‌سی دخی تقر
بر یولده ایتمکده دها مناسبدر شویله‌که محاکمه یالکز مصر ویا تونسك دکل بالجمله ایالات شاهانه‌نك
بولندیغی حال مشوشی اصلاح ایتمك لازمدر بو مقصدی استحصال ایچون حکومت سنیه محاکمك اصلاح
وتنظیمی و قوانین جدیده‌نك ترقیات عصریه‌یه توفیقاً بالاصلاح تدوینی خصوصلرینه بذل سعی ایتمکده
اولدیغندن بونك اکمال فعلیاتی حالنده معاهدات قدیمه اصولی بالطبع کندی کندینه حکمنك نظر اعتباردن
ساقط اولور بو تشبث هر نقدر مشکل ایسه حکومت سنیه بر جسارت نجیبانه ایله اصالتاً موفقیتینه مطمئنه اولدیغه
هر حالده حال حاضرك بر مدت دها دوامی عادات ملل متمدنه‌یه منافی بر معامله استثنائیه‌یه ترجیح
ایدر و وقوعات مستقبله حقنده تهدیده بسط مطالعات ایتمکسزین بو بابده حقوقنك مشروعیتنه کوره
ایدوده اتخاذ ایده‌جکی تدابیری مقتضیات وقوعات آتیه‌یه حواله ایدر ایشته بالاراده سنیه حضرت پادشاهی
نزدنده بولندیغکز دولتك خارجیه ناظرینه بو یولده اداره لسان ایتمکه مأمورسکز

İ. MTZ. (05), 873

Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'ya 1841 tarihinde verilen verâset imtiyâzında belirtilen şartların aynen devam ettiği ve Sevakin ile Musavva Kaymakamlıklarının Mısır Vilayeti'ne bağlandığına dair ferman

26

الفرمان بخصوص استمرارية الشروط التي ذكرت في امتياز الوراثة لمحمد علي باشا والي مصر عام 1841م، وإلحاق ناحية السواكين و المُسوّى بولاية مصر

İşbu emr-i âlî ile imtiyâzât-ı saireyi hâvî tevârih-i muhtelife ile diğer sudûr eden evâmir-i aliyyenin cümlesini bi't-ta'dîl mü'eyyed olmak üzere muahharan emr-i âlî yazılmışdır.

13 Rebîülâhir [1]290 /10 Haziran 1873

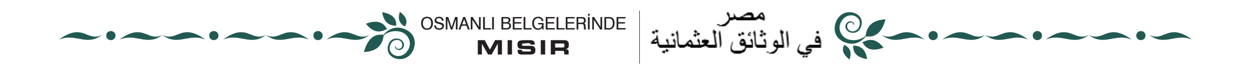
Ruhsata dair muahharan emr-i âlî yazılmışdır

2.Safer [12]83

Mûcebince amel oluna deyu bâlâsına hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı cenâb-ı padişahî keşîde buyrulmuşdur

Sadâret rütbe-i celîlesiyle bilfi'l Mısır valisi olup murassa' Nişan-ı Osmanî ile Mecidî Nişan-ı zî-şânının birinci rütbesini hâiz ve hâmil olan vezir-i ma'âlî-semîrim İsmail Paşa edâma'llâhü Teâlâ iclâlehü zâ'afe bi't-te'yîdi iktidarehû ve ikbâlehuya hüküm

Mısır Eyaleti'nin bâ-şart-ı tevârüs uhdesine ihalesini hâvî ceddin Mehmed Ali Paşa merhûma hitaben ve 1257 senesi Rebîülâhiri'nin 2'si tarihiyle müverrahan ve bâlâsı hatt-ı hümâyûn-ı şahane ile muvaşşahan sâdır olmuş olan fermân-ı âlîde tayin olunmuş olan usul-i tevârüs-i vilâyetin ta'dîliyle bâ'd-ezin valilerin hizmet-i celîlesinin evlâd-ı zükûrunun büyüğüne ve ileride anın ekber evlâdına tahsis ve tevcîh olunması yani vali bulunan zevâtın doğrudan doğruya evlâd-ı zükûrunun ekberine münhasır tutulması Mısır Eyaleti'nin hüsn-i idaresini ve sekenesinin istikmâl-i saadet-hâlini mûcib olacağı zât-ı reviyyet-simâtın tarafından bu kere cânib-i hümâyûnuma arz ve ifade olunduğuna ve Devlet-i Aliyyemin en mu'tenâ eyalâtından olan Hıtta-i Mısriyye'nin valiliğine memuriyetin tarihinden beri istihsâl-i memuriyet ve refahına masrûf olan mesâî-i hasene ve cânib-i Saltanat-ı

Seniyyeme ibrâz etmekde bulunduğun âsâr-ı müsâdakat ve hulûs nezd-i şahanemde kemâliyle takdir olunarak hakkında hüsn-i teveccüh ve vukûf ve itimadım resîde-i serhadd-i kemâl olduğuna mebnî bunun delil-i alenîsi olmak üzere ifade ve istid'ân vechile muhavvel-i uhde-i reviyyetin olan Mısır Vilâyeti'nin mülhakât ve idaresinde bulunan cihât-ı malumesiyle ve muahharan ilâve kılınan Sevakin ve Musavva Kaymakamlıklarıyla sâlifü'z-zikr fermân-ı âlînin şerâiti kemâ-kân ve ile'l-ebed mer'iye ve câriye olmak ve her birine müstemirren ve dâimen dikkat ve riâyet olunup bunlarla tasdik olunan imtiyâzın bekâsı tayin eyledikleri vezâifin her birinin tamamî-i ifasına mu'allak bulunmak ve fakat mikdar-ı asâkirin otuz bine kadar iblağı ve orada nâm-ı hümâyûnuma darb olunan sikkenin ayarıyla meskûkât-ı saire-i Devlet-i Aliyyemin ayarı beyninde olan farkın ibkâsı ve vali-i Mısır olanların merâtib-i divaniyemden rütbe-i sâniyeye kadar verebilmesi caiz olacağına dair sonradan Devlet-i Aliyyemin göstermiş olduğu müsâ'adât kemâ-kân bâki kalmak şartıyla bundan böyle ber-vech-i muharrer senin evlâd-ı zükûrunun ekberine ve andan sonra dahi bu kaideye tatbikan vali bulunanların büyük oğluna tevcîhi ve vali bulunan zevâtın hâl vuku'unda evlâd-ı zükûru bulunmadığı suretde büyük karındaşına ve karındaşı olmadığı hâlde büyük karındaşı oğullarının ekberine intikali usulü müstemirren bundan böyle verâset-i vilâyet hususunda kanun olması ve evlâd-ı inâsdan mütevellid olan zükûra adem-i intikal kaidesinin dahi kemâ-kân mer'i ve mu'teber tutulması ve vâridât-ı eyaletden senevî maliye hazinesine i'tâ olunmakda olan seksen bin kese verginin seksen iki senesi Martı'ndan itibaren beher mecidî altını yüz kuruş hesabıyla yüz elli bin keseye iblâğı yani beher sene yedi yüz elli bin mecidî altını ifa ve i'tâ olunması nezd-i mekârim-vefd-i şehriyarânemde bi't-tensîb ol vechile icra-yı iktizâsına irâde-i inâyet-âde-i mülûkânem müte'allik ve şeref-sudûr olarak Divan-ı Hümâyûnumdan mahsusen işbu emr-i celîlü'l-kadrim ısdâr ve bâlâsı hatt-ı hümâyûn-ı şahanemle bi't-tevşîh tarafına i'tâ olundu. Sen dahi mecbûl olduğun şîme-i mergûbe-i istikâmet ve gayretin ve ol havali ahvâline kesb etdiğin vukûf ve malumatın muktezâsı üzere eyalet-i mezkûrenin her hâlde hüsn-i idaresiyle ahali-i mutavattınasının vikâye-i asayiş ve emniyetleri esbâbının istihsâl ve istikmâline ve hakkında bu vechile zuhura gelen lütf ve inâyet-i aliyye-i şahanemin kadr ü şükrünü bilerek âna göre şerâit-i mukarrerenin hüsn-i icrasına bezl-i celîl-i himmet eyleyesin, şöyle bilesin, alâmet-i şerifime itimad kılasın.

Tahrîren fî-yevmi's-sâni aşer min-şehr-i Muharremü'l-harâm li-sene selâse ve semânin ve mieteyn ve elf.

12 Muharrem 1283 / 27 Mayıs 1866

A. DVNS. MSR. MHM. d. 15, hüküm no: 34

27

Osmanlı Devleti'nin bir parçası olarak kabul edilen Mısır'da; halkın huzur ve güvenliğinin sağlanması, adaletle yönetilmesi, ülkenin bayındır hale getirilmesi ve verâset imtiyâzında belirlenen kaidelere uyulması hakkında hidivlik adına çıkarılan fermân sureti

صورة الفرمان بسم الخدوية الذي يأمر بتوفير الرفاه و أمن الشعب و إدارتهم بالعدالة،
وتعمير البلاد والإمتثال بالقواعد التي وضعت في امتياز الوراثة

Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ

19 Şaban [1]296 / 8 Ağustos 1879 tarihinde tasdîr buyrulmuş olan fermân-ı âlî suretidir

Ba'de'l-hitab

Mısır Hidivi İsmail Paşa'nın işbu 1296 senesi Recebi'nin altıncı gününde infisâli vuku'una mebnî hudud-ı kadîme-i malume ve Mısır idaresine verilen arazi-i munzama ile mahdûd olan Hidiviyet-i Mısriyye gerek zât-ı hümâyûn-ı şahaneme ve gerek menâfi'-i Devlet-i Aliyyem hakkında derkâr olan hizmet ve sadakat ve istikâmetin ve ahvâl-i Mısriyye hakkında olan vukûf ve malumâtın ve bir zamandan beri Mısırca zuhur eden bazı ahvâl-i gayr-ı marziyenin tesviye ve ıslâhı hususunda müsellem olan kifayetin cihetiyle 1283 senesi Muharremi'nin 12. günü tarihli sâdır olan fermân-ı âlîşânda büyük oğlundan büyük oğluna hidiviyetin tevcîhi için ittihâz olunan kaideye tevfikan sen ki paşa-yı müşârunileyhin ekber evladısın uhdene tevcîh olunmuş ve Hidiviyet-i Mısriyye'nin tezâyüd-i umrân ve saadeti ve bi'l-cümle ahali ve sekenesinin refah ve te'min-i asayiş ve istirahati nezd-i şahanemde en ziyade müstelzim ve matlûb olan mevâdd-ı mühimmeden olup bu makâsıd-ı hayr-mersâdın teshîl-i usuliçin geçenlerde Mısır'ın kadîmen hâiz olduğu imtiyâzâtı mübeyyin sadır olunan fermân-ı âlîşânın bazı ahkâmı meşhûd olan ahvâl-i müşkile-i hâzırayı intâc eylemiş olduğu bedîhi bulunmuş olmağla imtiyâzât-ı mezkûrede ta'dîli lâzım gelmeyenleri te'kîden ve tashih ve tebdili iktizâ eyleyenleri ta'dilen ve ıslâhen bu defa karar tahtına alınan mevâdd ber-vech-i âtî zikr ü beyân olunur. Şöyle ki; hıtta-i

mezkûrenin kâffe-i vâridâtı ism-i şahaneme olarak tahsil ve istifa olunup Mısır ahalisi dahi tebaa-i Devlet-i Aliyyemden olmalarıyla haklarında vakten mine'l-evkat bir gûne zulm ü ta'addî vuku'a gelmemek şartıyla memleketin idare-i umûr-ı mülkiye ve maliye ve adliyesi Mısır Hidiviyeti'ne aid olduğundan bunlara müte'allik olan nizâmât-ı lâzıme-i dahiliyyeyi suret-i âdilede vaz' ve te'sis etmeğe ve hıref ve sanâyi ve ticaretin terakkî ve tevsî'i ve ecânibin umûr-ı zâbıtasıyla gerek hükûmet ve gerek ahali ile ecânibin arasında olan muamelât-ı sairenin tesviye ve temşîyeti zımnında Devlet-i Aliyyemizin muahedât politikasına ve Mısır üzerinde olan hukuk-ı metbu'iyetine halel getirmeyecek suretle düvel-i ecnebiye memurlarıyla gümrük ve ticaret ve memleketin cümle umûr-ı dahiliyesi hakkında mukâvelenâmeler akd ve tecdîd eylemeğe Hidiv-i Mısır bulunan zât mez'ûn olacak ve fakat ecânib ile bu suretde akdolunacak mukâvelât Hidiviyet tarafından ilan olunmazdan evvel Bâbıâlimize takdim olunacakdır ve umûr-ı maliyece tasarrufât-ı kâmileyi hâiz olacak ise de bundan böyle istikrâz akdine vechen min el-vücûh me'zûn olmayacak ve fakat usul-i maliye-i hâzıranın tesviyesine mahsus ve münhasır olmak üzere dâyinîn-i hâzıranın veyahud resmen tayin olunmuş vekillerinin muvâfakatiyle istikraz akdine me'zûn olacakdır ve çünkü Mısır'a verilen imtiyâzât Devlet-i Aliyyemizin hukuk-ı tâbiiyyesinin bir cüz'ü olup Hidiviyet'e muhtass ve mevdû' olduğundan imtiyâzât-ı mezkûrenin cümlesinin veyahud bazısının ve arazi-i Mısriyye'nin hiçbir parçasının hiçbir sebep ve vesîle ile başkasına terki caiz olmayacakdır ve mukarrer olan yedi yüz elli bin lira-yı Osmanî vergi-yi senevîsinin vakt ü zamanıyla te'diyesine dikkat olunacakdır ve Mısır'da darb olunacak meskûkât nâm-ı nâmi-i Padişahaneme olarak darb kılınacakdır ve Mısır Eyaleti'nin hengâm-ı sulhde muhafaza-i emniyet-i dahiliyesine on sekiz bin nefer asker kâfi olacağından bundan ziyade asker celb ve cem' edilmeyecekdir ve fakat Mısır'ın kuvve-i berriye ve bahriyesi dahi Devlet-i Aliyyem için müretteb olmasıyla Devlet-i Aliyyemin muhârib bulunduğu hâlde askerin tensîb olunacak suretle tezyîd-i mikdarı caiz olacakdır ve asakir-i berriye ve bahriyenin sancakları ve zâbitânın rütbece alâmet-i fârikaları asâkir-i şahanem sancak ve nişanlarının aynı olarak yapılacakdır ve berrî ve bahrî zâbitândan miralaylığa ve rüteb-i divaniyemden rütbe-i sâniyeye kadar hidiv-i Mısır bulunan zât tarafından verilebilecekdir ve hidiv-i Mısır bulunanlara kemâ fi's-sâbık taraf-ı Devlet-i Aliyyemden istîzân ile ruhsat-ı sâriha-i kat'iye i'tâ olunmadıkca zırhlı sefâin yapılmayacakdır ve sâlifü'z-zikr şeraitin tamami-i vikâyesiyle

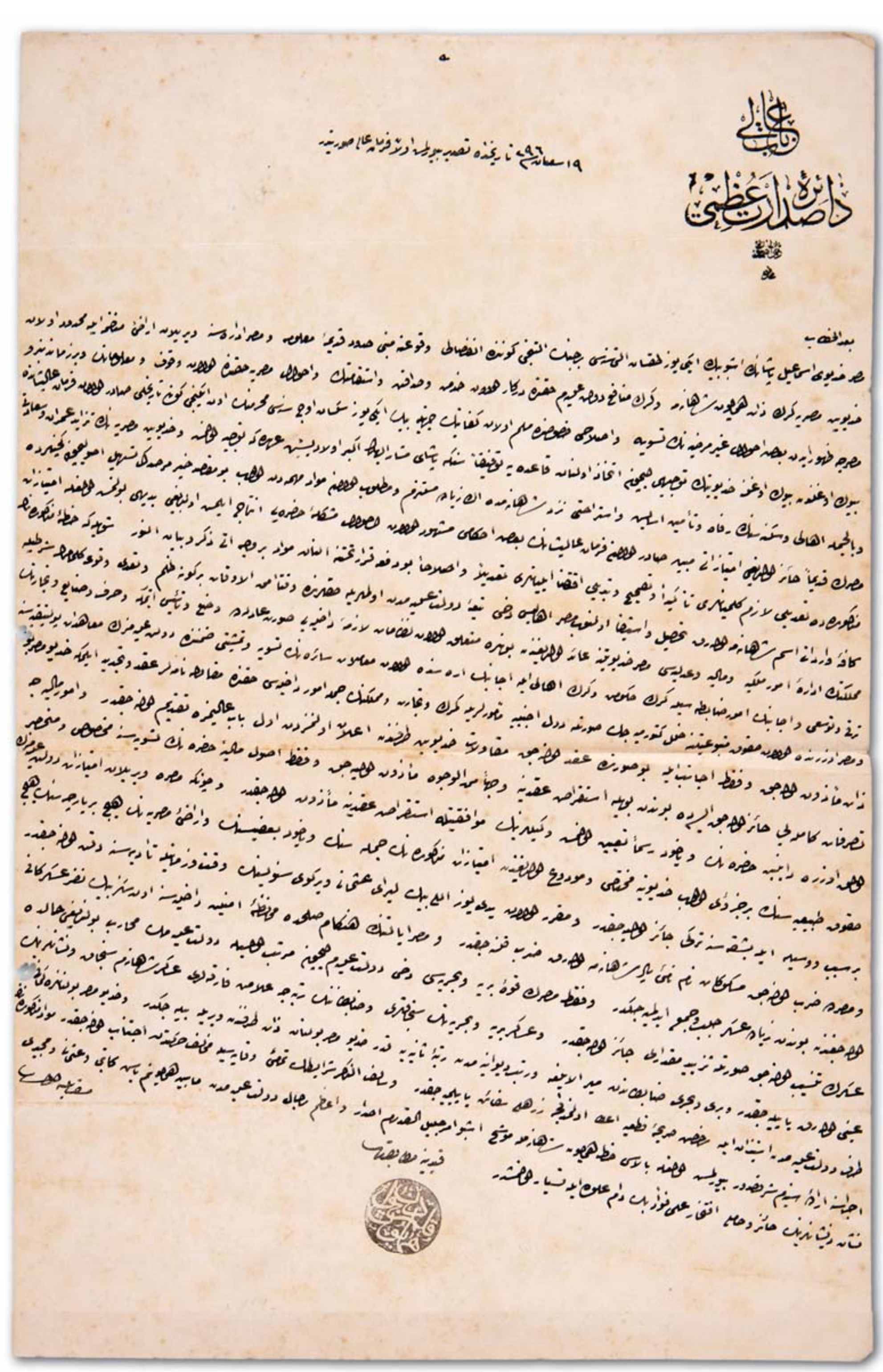
muhalif hareketden ictinâb olunacakdır. Mevâdd-ı mezkûrenin icrasına irâde-i seniyyem şeref-sudûr buyrulmuş olmağla bâlâsı hatt-ı hümâyûn-ı şahanemle muvaşşah işbu emr-i celîlü'l-kadrim ısdâr ve e'azım-ı ricâl-i Devlet-i Aliyyemden Mâbeyn-i Hümâyûnum başkâtibi ve Osmanî ve Mecîdi nişan-ı zîşânlarının hâiz ve hâmili iftihar Ali Fuad Bey dâme uluvvühû ile tisyâr olunmuşdur.

Kaydına mutâbıkdır.

Divan-ı Hümâyûn Kalemi

19 Şaban [1]296 / 8 Ağustos 1879

باب عالی
دائرهٔ صدارت عظمی

Y. E. E, 117/7

Mısır'da görev yapan kadılar eskiden beri merkezden tayin edilirken, idarî yapının hidiviyet şekline dönüşmesinden sonra bu uygulamada bir takım usulsüzlükler meydana geldiği; kadıların görev mahallerine gitmeyip, yerlerine naib tayin ettikleri, kadılar tarafından tayin edilen naiblerin ise siyasî kaygılarla ve ehliyete önem verilmeksizin Hidivlik tarafından atandıkları, şeri hukukun uygulamasını tehlikeye düşüren ve Hidivliği de zor durumda bırakan bu durumun düzeltilmesi için gerekli tedbirlerin alınması

التدابير اللازمة لمعالجة المأذق الذي وقع فيها الخديوية في تعيين النواب في المحاكم
لأسباب سياسية دون مراعات الكفاءة من قبل القضاة الذين أصبحوا لا يحضرون في
المحاكم فيرسلون النواب مكانهم، مما أدى ذلك إلى تعريض القوانين الشرعية للخطر،
وذلك قد حصل بعد أن تحولت مصر إلى الخدوية ، حيث كان يتم تعيينهم في الحاضر

Bâb-ı Fetvâ
Daire-i Meşihat

Mısır Kadılığı'nın tarihçesi olarak tanzim ve takdimi fermân buyurulan muhtıra tahrîr ve leffen savb-ı âlîlerine tesyîr kılınmağla südde-i seniyye-i mülûkâneye arzı mütemennâdır efendim.

30[29] Zilhicce 1326 / 22 Ocak 1909

Şeyhülislâm
Mehmed Cemaleddin

*****

Bâb-ı Fetvâ
Daire-i Meşihat

Taraf-ı eşref-i Saltanat-ı Seniyye'den mine'l-kadîm Mısr-ı Kahire'ye ricâl-i ilmiyeden her sene bir zât bâ-fermân-ı âlî kadı nasb ve tayin buyurulduğu gibi Hıtta-i Mısriyye'nin hâvî olduğu yirmi altı kazaya dahi Anadolu kazaskerleri tarafından bi't-tanzim arz-ı huzur-ı âlî kılınan ve bâlâsı mübarek hatt-ı hümâyûn-ı mülûkâne ile tevşih buyurulan defter mûcebince kadılar gönderilir

iken Mısır idaresinin tahavvülü üzerine mezkûr kadılar bizzat azîmet etmeyerek senevî bir meblağ-ı muayyen vermek üzere taraflarından münasiblerini nâib tayin etmeğe başlamalarından dolayı Mısır Valiliği'nde bulunan Said Paşa işbu mülhakât nâiblerini Mısırca intihâb ve tayin ve tahtabaşı tabir olunur memur vesâtatıyla kadıların aidâtını Dersaâdet'e bi'l-irsâl taraflarından birer mürâsele-i şer'iye istihsâlini usul ittihâz etmiş ve İsmail Paşa zamanında mürâsele celbi dahi terk edilerek yalnız her sene nakden irsâl olunan aidât-ı mezkûrenin kazaskerler tarafından ashâbına tevzi' ile iktifa olunmuşdur.

Müşârunileyh İsmail Paşa şu misâlden bi'l-istifade yazıyla 1292 tarihinde bâfermân-ı âlî Mısır'a kadı nasb buyrulan Abdurrahman Nafiz Efendi'nin devam-ı memuriyetini iltizâm ederek Bâbıâli'ye vâki olan iş'âr ve iltimas üzerine her sene suret-i tevkitde Mısır Kadılığı'na nasb olunacak mevâlînin Dersaâdet'de tevkîfiyle Mısır Mahkeme-i Şer'iyesi hâsılâtından bunlara şehrî iki yüz elli Osmanlı altını maaş verilmek ve ileride indel-iktizâ ecille-i ricâl-i ilmiyeden hidiv-i Mısır'ın tensîbiyle intihâb olunacak nâibin memuriyeti cânib-i meşîhatden vuku bulacak arz ve istîzân üzerine fermân-ı âlî ile buradan icra ve isrâ kılınmak hususu bi'l-muhabere kararlaşdırılarak ol merkezde şeref-sâdır olan irâde-i seniyye makam-ı Sadâret'de bulunan Mahmud Nedim Paşa tarafından fî 4 Safer 1293 tarihli telgrafnâme ile hidiv-i müşârunileyh İsmail Paşa'ya tebliğ olunmuş ve o tarihden itibaren her sene Mısır Mevleviyeti'ne nâil olup Dersaâdet'de tevkîf olunan ricâl-i ilmiyeye muhassas maaş-ı mezkûr ile Mısır'a mülhak kazalar muhassesâtı olan altmış üç bin kuruş sâl be-sâl Mısır'dan Bâb-ı Meşîhat'e gönderilerek usulen ashâbına tevzî' edilmekde bulunmuşdur.

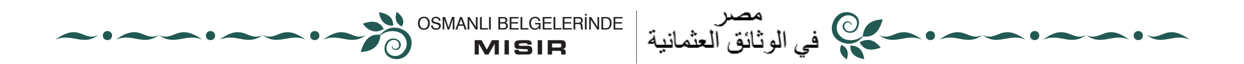
Tevfik Paşa'nın hidiviyeti zamanında kadı-yı müşârunileyh Abdurrahman Nafiz Efendi'nin irtihâli vuku bulmağla yerine diğerinin serî'an tayin ve i'zâmı lüzumu Mısır Fevkalâde Komiserliği'nde bulunan Gazi Ahmed Muhtar Paşa tarafından Mâbeyn-i Hümâyûn'a arz ve iş'âr kılınması üzerine evsâf-ı lâzımeyi câmi' bir zâtın hemen istîzân-ı memuriyeti fermân buyurulduğu fî 13 Receb 1308 tarihli tezkire-i hususiye ile Makam-ı Meşîhat'e tebliğ olunduğundan sâlifü'z-zikr telgrafnâme-i Sadâret'in muhtevî olduğu tensîb-i hidivî kaydından iğmâz-ı ayn ile ol vakit Şarki Rumeli Cemaat-i İslâmiyesi nâzırı olan reviyyet ve iktidarı mücerreb bulunan Bereketzâde hafîdi Cemaleddin Efendi'nin memuriyeti bi'l-istîzân makrûn-ı müsaade-i seniyye olarak müşârunileyh Mısır umûr-ı şer'iyyesi memuru unvanıyla Kahire'ye i'zâm ve on sene mürûrunda müşârunileyhin dahi vuku'-ı vefatına binâen kadı-yı lâhık Yahya Reşid Efendi

taraf-ı acizîden vâki olan arz ve istîzan üzerine fî 17 Şevval 1318 tarihinde şeref-müte'allik buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî mantûk-ı celîli üzere Mısır Kadılığı'na tayin olunmuşdur.

Mısır Hey'et-i Nüzzârı Mısır'a mülhak kazalara tayin olunacak memurîn-i şer'iyenin Hakkâniyet Nezâreti'nin tensîbiyle Said Paşa zamanında olduğu gibi taraf-ı Hidivîden tayini emrinde bir lâyiha-i kanuniye tanzimi ile Şûrâ-yı Kavânîn'e tasdik etdirmek teşebbüsünde bulunması üzerine müşârunileyh Cemaleddin Efendi tarafından şeyhü'l-Ezher ve müftü-i Mısır bi'l-iknâ birlikte icra edilen mübahesât ve müdafa'ât netîcesinde teşebbüs-i vâki hükümsüz kalmış ve ahîren tecdîd-i müzâkerât olunarak kadı-yı lâhık Yahya Reşid Efendi tarafından dahi müdafa'ât-ı lâzıme bi'l-ifa buraca da iktizâ-yı hâlin ifası lüzumuna dair müşârunileyhden vârid olan tahrirât fî 21 Şaban 1323 tarihinde bâtezkire-i hususiye arz-ı hâk-i pây-ı âlî kılınmışdır.

Geçende Mısırca hey'et-i nüzzârın tebeddülü üzerine Hakkâniyet nâzır-ı cedîdi tensîk-i mehâkime ibtidâr ederek nefs-i Kahire'de Mısır kadılarının bizzat icra-yı ahkâm-ı şer'iye etdikleri mahkemeden başka Hıtta-i Mısriyye'de bulunan diğer on yedi mahkemenin sekize tenzîl ve bunlara tayin olunacak zevâtın Mısır kadısı ve şeyhü'l-Ezher ve müftü-i Mısır ve teftîş-i mehâkime memur olan zevatdan mürekkeb bir encümen ma'rifetiyle ulema-yı mahalliyeden bi'l-intihâb Hakkaniyet Nezâreti'nin iş'ârı üzerine taraf-ı Hidivîden tayin olunması suretini teklif etmiş ve Yahya Reşid Efendi ise mehâkim-i mülhakanın hâl-i sâbıkında ibkâsıyla memurin-i şer'iyyenin hakk-ı kaza icabınca kendi tarafından tayini hususunda ısrar edip ancak şeyhü'l-Ezher ile müftü-i Mısır bu defa Hakkâniyet nâzırının fikrine mütemâyil olarak kendisine müzâheret etmedikleri cihetle meselenin halli kesb-i müşkilât etmiş olduğu kadı-yı müşârunileyhin iş'âr-ı vâki'inden anlaşılmıştır.

Bâlâda arz u beyân olunan tafsilâtdan karîn-i ilm-i âlî buyurulacağı vechile vaktiyle Hıtta-i Mısriyye'de bi'l-umum mehâkim-i şer'iyyeye buradan muktedir kadılar gönderilir iken kaza-yı şer'iyyenin bir ma'işet hükmüne ifrâğıyla emr-i intihâbda şart-ı ehliyete riâyet olunmaması ve bilâhare kadılar tarafından muayyen bir aidât-ı seneviyye mukâbilinde emr-i mühimm-i kaza mahallince talib olan nâiblere ve nihayet bu tayin-i hükkâm vazifesi de Mısır valilerine terk edilerek her sene gelen aidat ile iktifa edilmesi gibi maa't-teessüf vuku bulan müsâmahât işi bu hâle getirmiş ve taraf-ı eşref-i Hilâfet-i Kübrâ'dan bâ-fermân-ı âlî Mısır'a tayin buyurulan kadılar dahi ber-minvâl-i muharrer İsmail Paşa

zamanında nâib şekline ifrâğ ile maâzallahü Teâlâ âtiyen Hıtta-i Mısriyye'de hakk-ı kaza-yı şer'iyyenin düçâr-ı muhâtara olması ihtimali hazırlanmış iken mahzâ himemât-ı seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî ile mukaddemâ Cemaleddin Efendi umûr-ı şer'iyye memuru unvanıyla mu'ahharan Yahya Reşid Efendi bil-fi'l kadı-yı Mısır olarak bâ-irâde-i seniyye doğrudan doğruya tayin ve i'zâm buyurularak hukuk-ı mukaddese-i hazret-i Padişahîden olan taklîd-i kaza emr-i mu'tenâ bahâsı esasen muhafaza buyurulmuşdur. Binâenaleyh bunun mehâkim-i mülhakaya da şümûlünü te'min edecek tedâbîrin ittihâzı lâzımeden ise de Yahya Reşid Efendi'nin tarz-ı iş'ârıyla istihbârât-ı mevsûkiyeye nazaran kendisiyle Hakkaniyet nâzırı beynindeki münâferet gitdikçe kesb-i şiddet ederek hidiviyeti dahi mevki'i müşkile îsâl ve araya izzet-i nefs meselesinin inzimâmı da devam-ı müzâkereyi işkâl etmekde olduğu anlaşıldığına mebnî Yahya Reşid Efendi'nin tebdiliyle kadı-yı cedîde bu hususa dair tâ'limât-ı lâzıme i'tâ ve cânib-i Bâbıâli'den dahi hidiviyet-i müşârunileyhâya vesâyâ-yı mukteziye icra olunduğu takdirde meselenin matlûb-ı âlîye muvâfık bir suretle halli kâbil olabileceği vârid-i hâtır-ı kâsır olarak bu işe dair tezkire-i Sadâret'in takdimiyle hâk-i pây-ı âlîye arz-ı keyfiyet olunmuş idi. Maa-hâzâ işin mahiyet-i siyasîyesini hakkıyla tayin ve takdir ve icab-ı hâl ve mevki'e göre ittihâz-ı tedbir hususları Bâbıâli'ye aid olmağla tebdil-i kadı te'min-i maksada gayr-i kâfi ise Yahya Reşid Efendi'nin takviye-i mevki ile bu bâbda vesâil-i siyasîyeye tevessül zarurî ve icra-yı icabı her hâlde emr u fermân-ı isabet-nişan-ı cenâb-ı tâc-dârîye vâbeste idüğü ma'rûzdur.

30[29] Zilhicce 1326 / 22 Ocak 1909

Şeyhülislâm
Mehmed Cemaleddin

هو

باب فتوی

دائرهٔ مشیخت

مصر قاضیلگنگ تاریخچه‌سی اوله‌رق تنظیم و تقدیمی فرمان بیوریلان مخطره تحریر و لفاً صوب عالیلرینه تسییر قلنمغله سدهٔ سنیهٔ ملوکانه‌یه عرضی متمنادر افندم

فی ۱۰ ذی الحجه ۱۳۲۶ و کانون ثانی ۱۳۲۴

شیخ الاسلام
محمد جمال الدین

هو

باب فتوى

دائرهٔ مشیخت

طرف اشرف سلطنت سنیه‌دن من القدیم مصر قاهره‌یه رجال علمیه‌دن هر سنه بر ذات بافرمان عالی قاضی نصب و تعیین بیورلدیغی کبی خطهٔ مصریه‌نک حاوی اولدیغی یکرمی التی قضایه دخی
اناطولی قاضیعسکری طرفندن بالتنظیم عرض حضور عالی قلنور و بالاسی مبارک خط همایون ملوکانه ایله توشیح بیوریلان دفتر موجبنجه قاضیلر کوندریلور ایکن مصر اداره‌سنک
تحولی اوزرینه مذکور قاضیلر بالذات عزیمت ایتمیه‌رک سنوی بر مبلغ معین ویرمک اوزره طرفلرندن مناسبلرینی نائب تعیین ایتمکله بالسلامه لرندن دولایی
مصر والیلکنده بولنان سعید پاشا اشبو ملحقات نائبلرینی مصرجه انتخاب و تعیین و تخته پاشی تعبیر اولنور مأمور وساطتیله قاضیلرک عائداتی درسعادته
بالارسال طرفلرندن بر رمز مراسلهٔ شرعیه استحصالی اصول اتخاذ ایتمش و اسمعیل پاشا زماننده مراسله جلبی دخی ترک ایدیله‌رک یالکز هر سنه نقداً ارسال اولنان
عائدات مذکوره‌نک قاضیعسکر طرفندن اصحابنه توزیعیله اکتفا اولنمشدر
مشار الیه اسمعیل پاشا شو منالدن بالاستفاده بیک ایکی یوز طقسان ایکی تاریخنده بافرمان عالی مصره قاضی نصب بیوریلان عبد الرحمن نافذ افندینک دوام مأموریتنی
التزام ایدرک باب عالی‌یه واقع اولان اشعار و التماسی اوزرینه هر سنه صورت توقیفده مصر قاضیلکنه نصب اولنه‌جق موالینک درسعادتده توقیفیله
مصر محکمهٔ شرعیه‌سی حاصلاتندن بونلره شهری ایکی یوز اللی عثمانلی آلتونی معاش ویرلمک و ایلروده عند الاقتضا اجلهٔ رجال علمیه‌دن خدیو مصرک تنسیبیله
انتخاب اولنه‌جق نائبک مأموریتی جانب مشیختدن وقوع بوله‌جق عرض و استیذان اوزرینه فرمان عالی ایله یورادن اجرا و اسراقلمق خصوصی بالمجابره قرار الشریعه
اول مرکزده شرفصادر اولان اراده سنیه مقام صدارتده بولنان محمود ندیم پاشا طرفندن ٤ صفر ١٢٩٦ تاریخلی تلغرافنامه ایله خدیو مشار الیه اسمعیل پاشایه
تبلیغ اولنمش و او تاریخدن اعتباراً هر سنه مصر مولویتنه نائل اولوب درسعادتده توقیف اولنان رجال علمیه‌یه مخصص معاش مذکور ایله مصره ملحق قضالر
مخصصاتی اولان التمش ادجیک غروش سال بسال مصردن باب مشیخته کوندریله‌رک اصولاً اصحابنه توزیع ایدلمکده بولنمشدر
توفیق پاشانک خدیویتی زماننده قاضی مشار الیه عبد الرحمن نافذ افندینک ارتحالی وقوع بولمغله برینه دیکرینک سریعاً تعیین و اعزامی لزومی مصر فوق العاده قومیسیرلکنده
بولنان غازی احمد مختار پاشا طرفندن مابین همایونه عرض و اشعار قلنمسی اوزرینه اوصاف لازمه‌یی جامع بر ذاتک همان استیذان مأموریتی فرمان بیورلدیغی فی ١٤ رجب ١٣٠٨
تاریخلی تذکرهٔ خصوصیه ایله مقام مشیخته تبلیغ اولنه تعیین سالف الذکر تلغرافنامهٔ صدارتک محتوی اولدیغی تنسیب خدیوی قیدندن اغماض عین ایله اول وقت
شرقی روم ایلی جماعات اسلامیه‌سی ناظری اولان و درویت و اقتداری مجرب بولنان برکت زاده حفیدی جمال الدین افندینک مأموریتی بالاستیذان مقرون مساعدهٔ سنیه
اولرق مشار الیه مصر امور شرعیه‌سی مأموری عنوانیله قاهره‌یه اعزام و اون سنه مرورنده مشار الیهک دخی وقوع وفاتنه بناءً قاضی الحق یحیی رشید افندی
طرف عاجزیدن واقع اولان عرض و استیذان اوزرینه ١٧ شوال ١٣١٨ تاریخنده شرفتعلق بیوریلان اراده سنیهٔ جناب خلافتپناهی منطوق جلیلی اوزره مصر قاضیلکنه
تعیین اولنمشدر
مصر حقانیت نظارتی مصره ملحق قضالره تعیین اولنه‌جق مأمورین شرعیه‌نک حقانیت نظارتنک تنسیبیله سعید پاشا زماننده اولدیغی کبی طرف خدیویدن

تعيينی امرنده برلايحهٔ قانونيه تنظيميله شورای قوانينه تصديق ايتديرمك تشبثنده بولنمسی اوزرينه مشار اليه جمال الدين افندی طرفندن شيخ الازهر ومفتی مصر
بالاقناع برلكده اجرا ايديلان مباحثات ومدافعات نتيجه‌سنده تشبث واقع حكمسز قالمش واخيراً تجديد مذاكرات اولنه‌رق قاضی لاحق
يحيی رشيد افندی طرفندن دخی مدافعات لازمه بالايفا بو بابده اقتضای حالك ايفاسی لزومنه دائر مشار اليهدن وارد اولان تحريرات ٢٢ شعبان ١٣٢٦
تاريخيه مابذكره خصوصيه عرض خاكپای عالی قلنمشدر

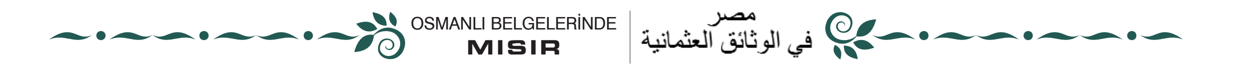
لجنهٔ مصرجه هيئت نظارك تبدلی اوزرينه حقانيت ناظر جديدی نسيم محاكمه ابتدار ايدرك نفس قاهره‌ده مصر قاضيلرينك بالذات اجرای احكام شرعيه
ايتدكلری محكمه‌دن بشقه خطهٔ مصريه‌ده بولنان ديكر اون بيدی محكمه‌نك سكره تنزيل وبونلره تعيين اولنه‌جق ذواتك مصر قاضيسی وشيخ الازهر
ومفتی مصر وتفتيش محاكمه مأمور اولان ذواتدن مركب بر انجمن معرفتيله علمای محليه‌دن بالانتخاب حقانيت نظارتنك اشعاری اوزرينه طرف خديويدن
تعيين اولنمسی صورتنی تكليف ايتمش ويحيی رشيد افندی ايسه محاكم ملحقه‌نك حال سابقنده ابقاسيله مأمورين شرعيه‌نك حق قضا اعطاسنجه
كندی طرفندن تعيينی خصوصنده اصرار ايدوب انجق شيخ الازهر ايله مفتی مصر بو دفعه حقانيت ناظرينك فكرينه متمايل اولنه‌رق كندوسنه مظاهرت
ايتدكلری جهتله مسئله‌نك حلی كسب مشكلات ايتمش اولديغی قاضی مشار اليهك اشعار واقعندن اكلاشلمشدر

بالاده عرض وبيان اولنان تفصيلاتدن قرين علم عالی بيوريله‌جغی وجهله وقتيله خطهٔ مصريه‌ده بالعموم محاكم شرعيه‌يه بورادن مقدار قاضيلر كوندريلور ايكن
قضاء شرعنك بر معيشت حكمنه افراغيله امر انتخابده شرط اهليته رعايت اولنمامسی وبالآخره قاضيلر طرفندن معين بر عائدات سنويه مقابلنده
امر مهم قضا محلنجه طالب اولانلر نائبلره ونهايت بو تعيين حكام وظيفه‌سی ده مصر واليلرينه ترك ايديله‌رك هر سنه كلان عائدات ايله
اكتفا ايدلمسی كبی مع التأسف وقوع بولان مساهلات ايشی بو حاله كتورمش وطرف اشرف خلافت كبرادن بافرمان عالی مصره تعيين بيوريلان
قاضيلر دخی بر منوال محرر اسماعيل پاشا زماننده نائب شكلنه افراغ ايله معاذ الله تعالی آتيا خطهٔ مصريه‌ده حق قضاء شرعنك دوچار مخاطره
اولمسی احتمالی حاصل اولمش ايكن مخصصات سنيهٔ حضرت خلافتپناهی ايله مقدما جمال الدين افندی امور شرعيه مأموری عنوانيله ومؤخراً يحيی رشيد افندی
بالفعل قاضی مصر اوله‌رق باراده سنيه طوغريدن طوغری‌يه تعيين واعزام بيوريله‌رق حقوق مقدسهٔ حضرت پادشاهيدن اولان تقليد قضا
امر معنابهاسی اساساً محافظه بيورلمشدر بناءً عليه بونك محاكم ملحقه‌يه ده شمولنی تأمين ايده‌جك تدابيرك اتخاذی لازمه‌دن ايسه ده
يحيی رشيد افندينك طرز اشعاريله استخبارات موثوقه‌يه نظراً كندوسيله حقانيت ناظری بيننده كی منافرت كيتدكجه كسب شدت ايدرك جناب خديوی دخی
موقع مشكله ايصال وآرايه عزت نفس مسئله‌سنك انضماميه دوام مذاكره‌يی اشكال ايتمكده اولديغی اكلاشلديغنه مبنی يحيی رشيد افندينك تبديليله
قاضی جديده بو خصوصه دائر تعليمات لازمه اعطا وجانب باب عاليدن دخی جناب خديويت مشار اليهايه وصايای مقتضيه اجرا اولنديغی تقديرده مسئله‌نك
مطلوب عالی‌يه موافق بر صورتله حلی قابل اوله‌بيله‌جكی وارد خاطر قاصر اوله‌رق بو بابده دائر تذكرهٔ صدارتك تقديميله خاكپای عالی‌يه عرض كيفيت
اولنمشيدی مع هذا ايشك ماهيت سياسيه‌سنی حقيله تعيين وتقدير وايجاب حال وموقعه كوره اتخاذ تدبير خصوصلری باب عالی‌يه عائد اولمغله
تبديل قاضی تأمين مقصده غير كافی ايسه يحيی رشيد افندينك تقويهٔ موقعيله بو بابده وسائل سياسيه‌يه توسل ضروری واجرای ايجابی هر حالده
امر وفرمان اصابت نشان جناب تاجداری‌يه وابسته ايدوكی معروضدر

٢٠ ذی الحجه ١٣٢٦ و ١٠ كانون ثانی ١٣٢٤

شيخ الاسلام
محمد جمال الدين

Y. E. E, 123/41

29

Sultan Mehmed Reşad'ın; Mısır'ı İngiliz işgalinden kurtararak eski serbest ve özerk idaresine kavuşturmak için bir ordu gönderdiği (Birinci Kanal Seferi) ve bu ordunun başarılı olması için Mısırlıların gerekli yardımı yapacaklarından emin olduğuna dair Mısır halkına hitaben yayınladığı beyanname

البيان الذي نشره السلطان محمد رشاد مخاطبا شعب مصر ، فيما يتعلق بإرسال جيش لتخليص
مصر من الإحتلال الإنجليزي وضمها إلى حكمها الذاتي من جديد (في حرب القناة الأولى)
وشعوره بالرضى بما أبداه شعب مصر من استعداد للتعاون في ذلك

Bâb-ı Âlî
Dâire-i Sadâret
Vilâyât-ı Mümtâze ve Muhtâre Kalemi
270

Tezkire-i hususiye suretidir

149 numaralı ve 22 Rebîülevvel sene [1]333 tarihli tezkire-i hususiye-i Sadâret-penâhîlerine cevabdır.

Taraf-ı eşref-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî'den Mısır ahalisine hitaben kaleme alınan beyanname-i hümâyûn müsvedde-i ma'rufesi rehin-i tasvîb-i âli olarak imza-yı hümâyûn-ı cenâb-ı Padişâhî ile tevşîh buyrulmakla leffen savb-ı sâmi-i dâver-i a'zamîlerine iade kılınmıştır. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

23 Rebîülevvel [1]333 / 8 Şubat 1915

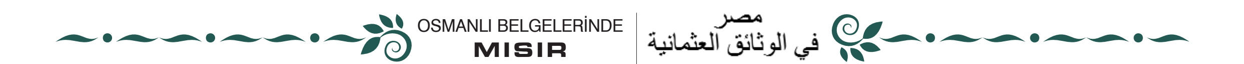
Ser-Kâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Ali Fuad

*****

Bâb-ı Âlî
Dâire-i Sadâret
Vilâyât-ı Mümtâze ve Muhtâre Kalemi

Mısırlı Evladlarıma

İngiltere'nin Mısır'a ne suretle ayak bastığı ve hilekâr bir usul-i hulûl ile yavaş yavaş memleketin idaresini nasıl taht-ı tahakkümüne almış olduğu cüm-

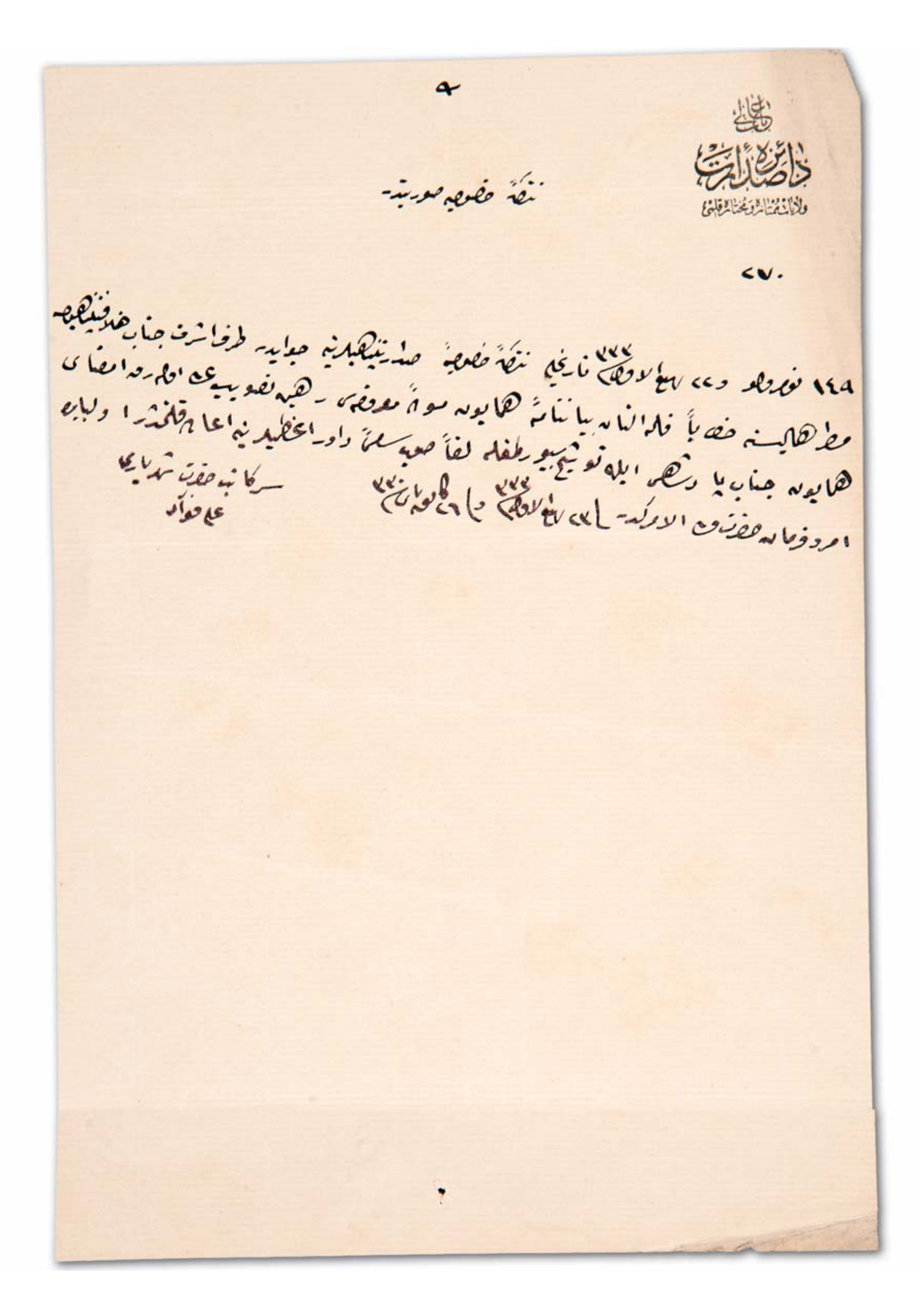
lece malumdur. Hırs ve zulme istinad eden bu müdahalâta karşı vakt-i merhûnuna intizâren ihtiyâr-ı sükût ediliyor idiyse de çekmekde olduğunuz azab hiçbir zaman nazar-ı şefkat-i şahanemden dûr kalmıyor ve daima teessürümü mucib oluyor idi.

Azîm bir kitle-i İslâm'ın meskeni olan güzel ve feyzdâr Mısır'ı tahlîs için bu defa ordularımdan birinin sevkine bahş-i fırsat eyleyen cenâb-ı Hakk'a hamd u senâlar ederim. Müsteniden bi-tevfikâne-i Teâlâ Ordu-yı Hümâyûnumun maksad-ı şahanem dairesinde memleketinizi tesirât ve teşkilât-ı ecnebiyeden halâs eyleyerek idare-i mümtâzenizi ve serbestinizi iadeye muvaffak olacağından ve Mısırlı evladlarımın muktezâ-yı hamiyetleri olan fedakârlıkla bu mücâhede-i mukaddeseye iştirak eyleyeceklerinden eminim.

Nasrun minallahi ve fethun karîb

Mehmed Reşad

باب عالی
دائرهٔ صدارت
ولایات ممتازه و مختاره قلمی

نسخهٔ خصوصیه صورتیدر

٢٧٠

٩

باب عالی
دائرهٔ صدارت
ولایات ممتازه و مختاره قلمی

مصرلی اولادلرم
انکلتره نك مصره نه صورتله آیاق باصدیغی و حیله کارانه بر اصول حلول ایله یاواش یاواش مملکتك اداره سنی فعلاً تحت حکمنه آلمش اولدیغی جمله جه
معلومدر. حرص و ظلمه استناد ایدن بو معامله خاینانه قارشی وقت مرهوننه انتظاراً اختیار سکوت ایده بیلیر ایدیسه ده چکمکده اولدیغکز عذاب
هیچ بر زمان نظر شفقت شاهانه مدن دور قالمیور و دائما تأثرمی موجب اولیور ایدی. عظیم بر کتلهٔ اسلامك مسکنی اولان گوزل
و فیضدار مصری تخلیص ایچون بو دفعه دولتمزه بر ایلك سوقنه بخشه فرصت ایله جناب حقه حمد و ثنالر ایدرم. مستعیناً بتوفیقه تعالی
اردوی همایونمك مقدس شاهانم دائره سنده مملکتکزی تأثیرات و تشکیلات اجنبیه دن خلاص ایلیه رك اداره مختاره کزی و سربستلکزی
اعاده یه موفق اوله جقدر و مصرلی اولادلرمك قضای حمیدی اولان فداکارلقله بو مجاهده مقدسه یه اشتراك ایله جکلرندن امینم

محمد رشاد

نصر من الله و فتح قریب

A. MTZ. (05), 11-C/362

30

I. Dünya Savaşı sırasında İstanbul'da bulunan Hidiv ailesi fertlerine, maaşlarını alamayan Mısırlı memurlar ile emekli, dul ve yetimlere Harbiye Nezâreti tarafından avans olarak para yardımı yapıldığı

مساعدة أفراد أسرة الخديوي الموجودين في استانبول وكذلك الموظفيين المصريين الذين لا يأخذون رواتبهم والمتقاعدين و الأرامل و اليتامى من قبل وزارة الدفاع وتقديم سلف نقدية لهم

Vilâyât-ı Mümtâze ve
Muhtâre Kalemi

Harbiye ve Dahiliye Nezâret-i Celilelerine

İstanbul'da bulunarak maaşlarını alamayan memurîn ve mütekâidîn-i Mısriyye'nin maaşları ile âile-i Hidivîden dûçâr-ı zarûret olanlara şehrî münasib mikdar muâvenet îfâsı tasvîb edildiğinden nezâret-i celilelerinden / Dahiliye Nezâreti Celilesi'nden verilecek pusula mûcebince mikdâr-ı muayyen-i şehrînin nezâret-i celileleri / Harbiye Nezâret-i Celilesi masârıf-ı harbiye tahsisâtından avans suretiyle tesviyesi hususunun nezâret-i müşârunileyhâya / nezâret-i celilelerine teblîği ve nezâret-i müşârunileyhâya / nezâret-i celîlelerine malumât i'tâsı Meclis-i Vükelâca karargîr olmağla bi'l-muhâbere icabının icrâsına himmet.

2 Cemâziyelevvel [1]333 / 18 Mart 1915

*****

Dahiliye Nezâreti
Emniyet-i Umumiye
Müdüriyeti

Maliye-i Mısriyye'den maaş alan memurîn

Nısf maaş mikdarı				Tam maaş mikdarı			Esâmi
Para	Kuruş	Esâmi	Vezâif	Para	Kuruş	Lira/Aded	
	8100	Celaleddin Paşa Ferid	Kapı kethüdası		16200	600	Prenses Fatma Hanım
	7692	Mehmed Arif Paşa	Divân-ı Türkî Reisi	15	15384	400	Prens İbrahim Hilmi Paşa
	1080	Abdülaziz Ahmed Efendi	Kapı Kethüdalığı Katibi		2160	50	Prens Osman Fazıl Bey
	756	Hüseyin Vasfi Efendi	" "		1512	50	Prens Osman Fazıl Bey validesi Pakize Hanımefendi
	351	Abdüsselam Tafer Efendi	" "		702	50	Prens Ali Fazıl Bey
30	1230	İhsan Hakkı Efendi	Maiyyet-i Hidiviye Eczacılığı	20	2461	50	Prens Fazıl Bey validesi
	780	Mehmed Mehmed Efendi	Maiyyet Yüzbaşısı		1740	100	Prenses Şivekâr Hanımefendi
"Mütekâidîn ve Eytâm ve Erâmil"						100	Prenses İffet Hanımefendi

07	7692	Remzi Tahir Paşa	Mirliva		15384	50	Prenses Bedia Hanımefendi
20	3132	Hamdullah Emin Paşa	Antakya Mebusu		6265	60	Muhiddin Celal Bey
15	4615	Yusuf Ziya Paşa	Ferik	30	9230	20	Mehmed Genc Bey
	923	Mahmud Şükrü Bey			1846	20	Mehmed Şekib Bey
25	307	Abbas Efendi Osman		10	615	10	Şadiye Hanım
15	297	Şerif Efendi Ali		30	594	20	Mehmed Tahir el- Ömerî, Mehmed Ali el- Ömerî valideleri
07	169	Hamide Hanım		15	338	10	Hasan Hilmi Bey
	42	Dilber Hanım		35	83	5	Fatma Hikmet Hanım
	45	Remziye Hanım			90	40	Mehmed İmadüddin Vehbi Bey
10	51	Meleknaz Hanım			20	102	
35	101	Hatice Hanım			30	203	
30	44	Hasan Abdullah			25	89	

ولايات ممتازه و مختاره قلمى

اوراق نومروسى	مسودى	مبيضى					لاجل التبييض قلمه ورودى
١٥			حربيه و داخليه نظارت جليله‌لرينه				
قلمه ورودى تاريخى	تاريخ تسويد	تاريخ تبييض				٥	مقابله ايدنلر

[illegible] بولنان مصرلى معاشلرينى آلان ارباب مأموريت و متقاعدين مصريه‌نك معاشلريله
عائلهٔ خديويه‌يه دوچار ضرورت اولانلره شهرى مناسب مقدار معاونت ايفاسى تصويب
ابدلديكنده داخليه نظارت جليله‌سنجه (نظارت جليله‌لرينه) ويريله‌جك بوصله موجبنجه مقدار معينه شهريه
(حربيه نظارت جليله‌سى) نظارت جليله‌لرى معارف حربيه تخصيصاتندن آوانس صورتيله تسويه‌سى خصوصنه
نظارت جليله‌لرينه تبليغ و نظارت مشار اليها (نظارت جليله‌لرينه) معلومات اعطاسى [illegible]
مجلس وكلاجه

هلال مطبعه‌سى

داخليه نظارتی

امنيت عموميه مديريتی

شعبه‌سی

عدد

ماليۀ مصريه دن معاشلی اولان مأمورينه

تام معاش مقداری غروش	تام معاش مقداری پاره		وظائف	اسامی	نصف معاش مقداری غروش	نصف معاش مقداری پاره
١٦٢٠٠			قپو كتخداسی	عبدالله پاشا قريب	٨١٠٠	
١٥٣٨٤	٢٥		ديوان ترك رئيسی	محمد عارف پاشا	٧٦٩٢	
٢١٦٠			قپو كتخدالغی كاتبی	عبدالعزيز احمد افندی	١٠٨٠	
١٥٠٤			〃	حسين وصفی افندی	٧٥٢	
٥٠٢			〃	عبدالسلام ظافر افندی	٢٥١	
٢٤٤١	٢٠		معيت خديويه يوزباشيسی	اسعد الله حقی افندی	١٢٢٠	٢٠
١٧٤٠			معيت يوزباشيسی	محرم محمد افندی	٨٧٠	
١٥٣٨٤		متقاعدين وايتام وارامل				
٦٢٦٥			ميرلوا	رشدی پاشا	٧٦٩٢	٠٧
٩٢٤٠	٢٠		انطاكيه مبعوثی	حمزه امين پاشا	٤٤٤٢	٢٠
١٨٤٦			فريق	يوسف ضيا پاشا	٤٦٢٥	٠٥
٦٢٥	١٠			محمود شكری بك	٩٢٢	
٥٩٤	٢٠			عباس افندی عثمانه	٢٠٧	٢٥
٤٤٨	١٥			شريفه افندی علی	٢٩٧	٠٥
٨٢	٢٥			حميده خانم	١٦٩	٠٧
٩٠				دلبر خانم	٤٢	
١٠٢	٢٠			رمزيه خانم	٤٥	
٢٠٢	٢٠			گلشناز خانم	٥١	١٠
٨٩	٢٥			خديجه خانم	١٠١	٢٥
				حسنه عبدالله	٤٤	٢٠

داخلیه نظارتی

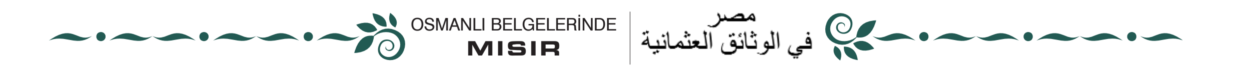
امنیت عمومیه مدیریتی

شعبه‌سی

عدد

	اسامی	لیرا عدد
	پرنسس فاطمه خانم	٦٠٠
	پرنس ابراهیم حلمی پاشا	٤٠٠
	پرنس عثمان فاضل بك	٥٠
	〃 〃 والده‌سی پاکیزه خانم افندی	٥٠
	پرنس علی فاضل بك	٥٠
	〃 〃 والده‌سی	٥٠
	پرنسس شیوه کار خانم افندی	١٠٠
	پرنسس عفت خانم افندی	١٠٠
	پرنسس بدیعه خانم افندی	٥٠
	محی الدین زاده [illegible] بك	٦٠
	محمد کنج بك	٢٠
	محمد شکیب بك	٢٠
	شاویه خانم	١٠
	محمد طاهر المصری / محمد علی المصری و والده‌لری	٢٠
	حسن حلمی بك	١٠
	فاطمه حکمت خانم	٥
	محمد عماد الدین وهبی بك	٤٠

A. MTZ. (05), 11-C/363-1

31

Mısır'ın Osmanlı ülkesinin bir parçası olduğu hem İngiltere ve hem de diğer bütün devletler tarafından kabul ve tasdik edilmesine rağmen, İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nin Mısır'a müdahalesine olumsuz bakmasının devletler hukukuna aykırı olduğu, Osmanlı Hükümeti'nin Mısır'daki hukukundan hiçbir şekilde vazgeçmeyeceği, bütün devletlerce kabul edilmiş olan bu hakkın İngiltere tarafından da kabul edilmesine çalışılacağı ve bu amaçla Mısır hidivinin yaverine yapılan muamelenin İngiliz binbaşısına da aynen yapılması hakkında Başkumandanlık'ın Hariciye Nezâreti'ne yazısı

خطاب رسمي من الأركان الحربية إلى وزارة الخارجية بخصوص ما أبدته بريطانيا من آراء تجاه ما تقوم به الدولة العثمانية من تدخل في شؤون مصر و إعلانها أن ذلك مخالف للقوانيين الدولية و على الرغم من اعتراف بريطانيا و الدول الأخرى بكون مصر قطعة من الدولة العثمانية أن الدولة العثمانية لا يمكن أن تقبل بأن تتنازل عن حقوقها في مصر وأنها تحاول أن تقنع بريطانيا بما قبله به الدول الأخرى و بناء على ذلك تم معاملة الرائد الإنجليزي بمثل ما يعامل به الضابط المرافق للخديوي

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti
Numara
2424

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

16 Mayıs sene [13]32 tarihli ve 651/82779 numaralı tezkire-i devletleri cevabıdır.

Mısır'ın eczâ-yı Memâlik-i Osmaniyye'den ma‘dûd olduğu İngiltere ve sair bi'l-cümle hükümetlerce tasdik ve kabul edilmiş iken İngiltere Hükümeti'nin şu aralık Hükümet-i Seniyye'nin Mısır zâbitânı lehindeki müdahalesine hüsn-i nazarla bakmaması hukuk-ı düvel ahkâmıyla gayr-ı kabil-i te’lif görülmektedir.

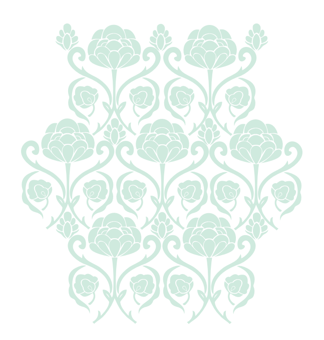
Hükümet-i Seniyye, Mısır hakkındaki hukukundan hiçbir vechile ferâgat edemeyeceğinin ve bi'l-umum hükümâtca kabul edilmiş şu hakkın İngiltere Hükümetince de kabul edilinceye kadar Hidiv-i Mısır Abbas Hilmi Paşa hazret-

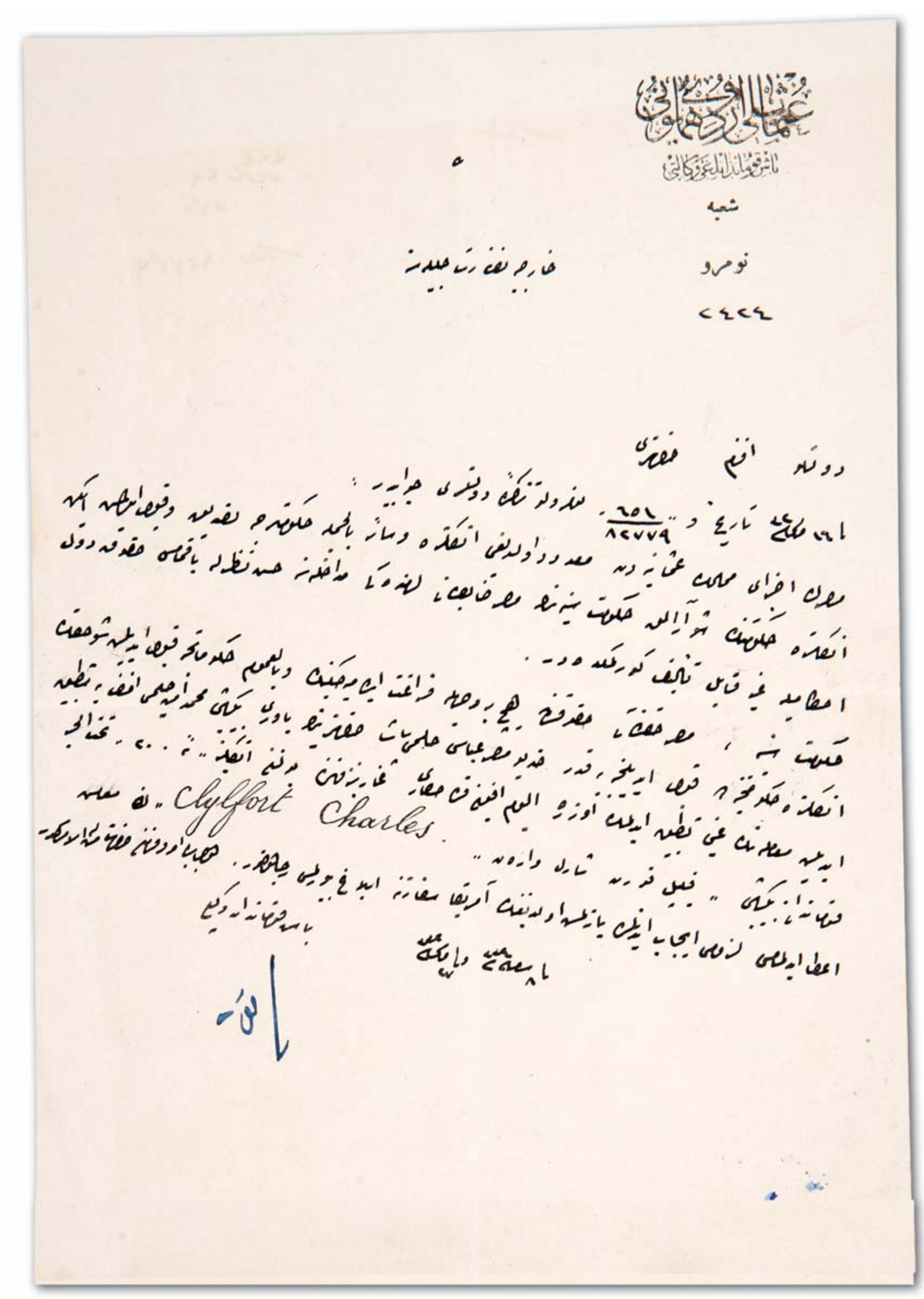

lerinin yâveri Binbaşı Mehmed Emin Hilmi Efendi'ye tatbik edilen muâmelenin aynı tatbik edilmek üzere elyevm Afyon Karahisarı garnizonunda bulunan İngiliz "*E-20*" tahtelbahir kumandanı Binbaşı Klilford Şarl Varen "*Cylilfort Charles*"in maaş i'tâ edilmemesi lüzûmu icab edenlere yazılmış olduğunun Amerika Sefareti'ne iblâğ buyrulması rica olunur. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

8 Şaban [1]334 / 10 Haziran 1916

Başkumandan Vekili
Enver

عثمانلى اردوى همايونى

شعبه

نومرو

٢٤٢٤

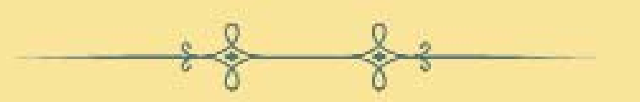
خارجيه نظارت جليله سنه

Clyfort Charles

HR. SYS, 2421/88

II.BÖLÜM

BAYINDIRLIK ve İMAR

الباب الثاني

الأشغالالعامةو التعمير

32

Hac güzergâhı üzerinde bulunan ve boş olduğu için eşkıyalığın merkezi haline gelen Ariş'te, hac yolu emniyetinin sağlanması için bir kale inşa edilmesi ve yerleşime açılması

بناء قلعة وجعلها سكنة للإقامة و حفظ الأمن على طريق الحج في منطقة العريش و التي أصبحت مركزا لقطاع الطرق واللصوص

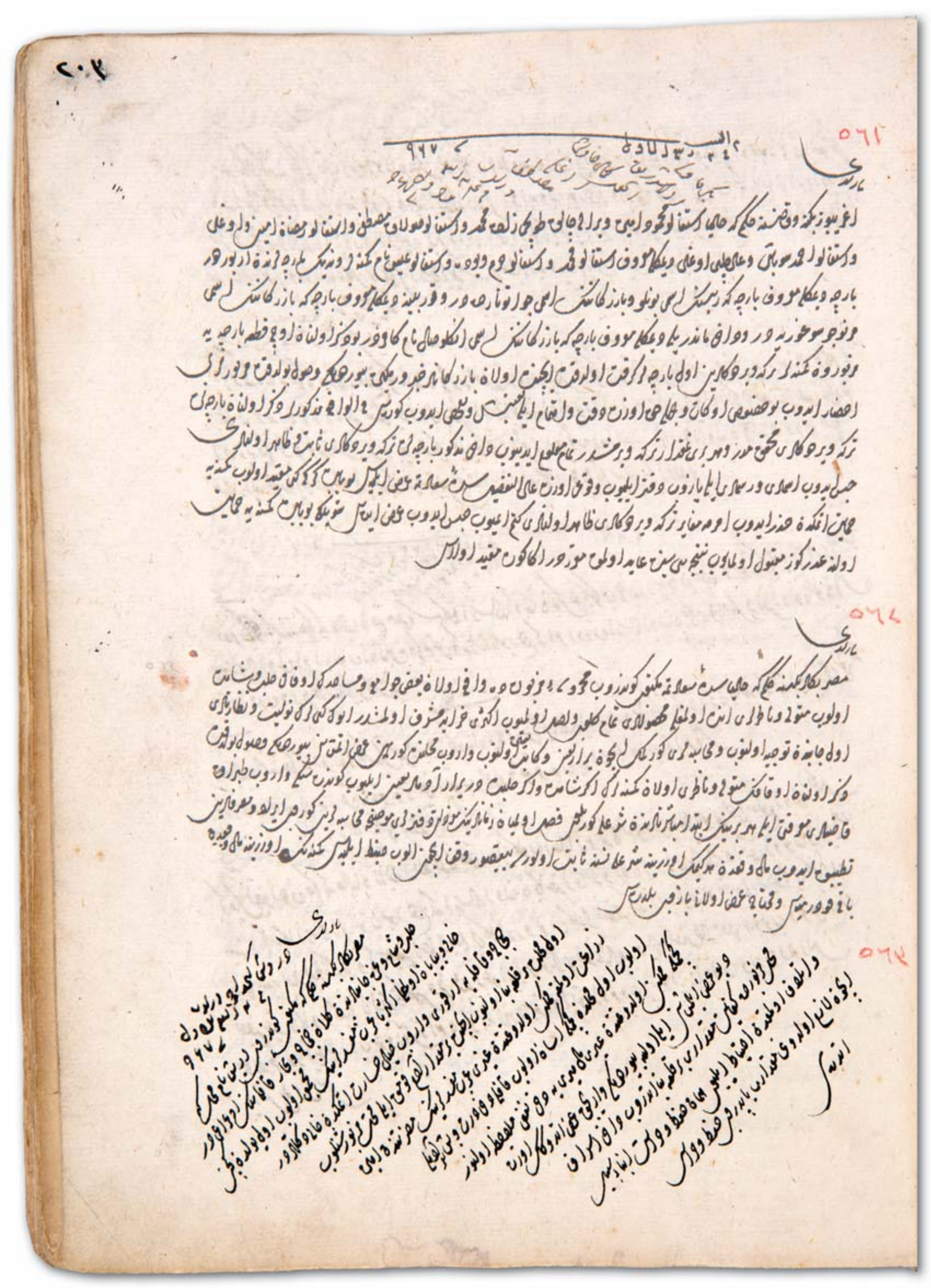
Yazıldı
Dervîş Kethüdâ'ya verildi
2 Rebîülevvel 967

Mısır beylerbeyisine hüküm ki

Mektub gönderip Ariş nâm mahal ki Haleb ve Şam ve Gazze câniblerinden gelen hüccâc ve tüccar kafilesinin uğrağıdır, hâlî ve beyâbân olmağla ekseriya Arab müfsidlerinin mecma'ı olup ol yoldan geçen hüccâc ve kafileye arkurı varıp hayli hasâret etmekden hâlî değillerdir. Ol mahalde bir kale bina olunup içinde bir mikdar âdem komak ile mahall-i mezbûr şenelüp ziraat olmağa mümkün olduğundan gayrı Arab müfsidlerinin mazarratından emin olup ol mahalden geçmeğe âsân olup kafile dahi dört ve beş nefer âdemle geçmeğe mümkün olduğından gayrı mal-ı mîrîye dahi nef'i mülâhaza olunur deyu arz eylemişsin. Eyle olsa buyurdum ki;

Varıcak arz etdiğin üzere mahall-i mezbûrda kifâyet mikdarı bir kale bina etdirip dahi isrâf ü itlâf olmakdan ihtiyât eyleyüp hemen hıfz u hırâset-i ebnâ'-i sebîl için lâzım olduğu mikdarı yapdırıp hıfz u hırâset etdiresin.

2 Rebîülevvel 967 / 2 Aralık 1559

A. DVNS. MHM. d. 3, hüküm no: 563

33

Mısır'da köprülerin tamiri işinde kullanılacak mirî öküzlerin, bakımlarının iyi yapılarak başka işlerde çalıştırılmaması ve daha önce Yavuz Sultan Selim zamanında halkın tâbi olmak istediği Kayıtbay Kanunları gereğince vergilerden muaf tutulması

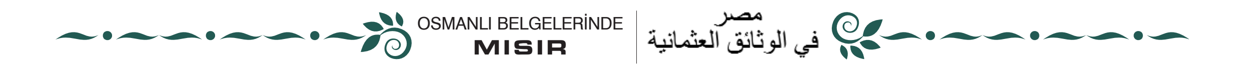
رعاية الثيران التابعة للدولة التي ستستخدم في ترميم الجسور رعاية جيدة و وعدم إشغالها في أعمال اخرى، وأن تعفى عن الضرائب بموجب قوانين قايتباي

Yazıldı

Mısır beylerbeyisine ve defterdarına hüküm ki

Diyar-ı Mısır'da kadîmü'l-eyyâmdan Çerâkise zamanından beri vâki olan cisirlerin termîmi için mîrî cânibinden verilegelen cerrâfe madem ki müstahdem ola, alîkları mîrîden verilip Nil taşdığı eyyâmda -ki amel-mânde olalar- beslenmek için nevâhî-yi vilâyete tevzî‘ olunup her karye bir öküzü dört ay besleyip iş zamanında kâşiflere getirip teslim edegelmişler iken vaz‘-ı kadîme muhalif vilâyet halkı cerrâfeyi kahtdan beslemeğe ızhâr-ı acz itmeleri ile cüsûr tamir olunduğu gibi fürûht olunmak tedarik olunduğu istimâ‘ olundu. İmdi; yedi-sekiz ay iş içinde olan öküzler beher-hâl bir mikdar za‘f üzere olup bey‘ olunduğu takdirce ednâ bahâya gidip vakt-i hâcetde yeniden öküz almağa küllî mal telef olunmak lâzım gelir. Hususâ, vilâyet-i mezbûreyi merhûm ve mağfûrun-leh babam Sultan Selim Han aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân bi-ınâyeti'l-lâhi'l-meliki'l-müste‘ân kuvvet-i kâhire ile fethetdiği zamanda vilâyet-i mezkûrenin ekâbir ü ayânın ve şeyh-i büldânın ve fukarâ ve zu‘afâsın cem‘ edip; "*Ecdâd-ı ızâmumun kanun-ı kadîm ve mikyâs-ı müstakîmi mâ-beyninizde cârî olduğun mı istersiz, yohsa Kahire-i Mısr'a selefden hâkim olanların cârî olagelen âdet-i kadîmelerin mi murad edinirsiz?*" deyu fermân etdiklerinde Kayıtbay kaidesin ihtiyar edip cerrâfe mukâbelesinde gayri hizmet etmeyip tekâlîf-i divaniyyeden muaf olagelmişlerdir, buyurdum ki;

Hükm-i şerifim varıcak, reâyâya âdet-i me’lûfeleri muktezâsınca beslemeğe verilegelen öküzleri yine tevzî‘ etdirip ve tevzî‘ olunan öküzün her birine mîrî tamga etdirip veresin ki, reâyâya kem öküz verilip yerine iyisi taleb olunmaya

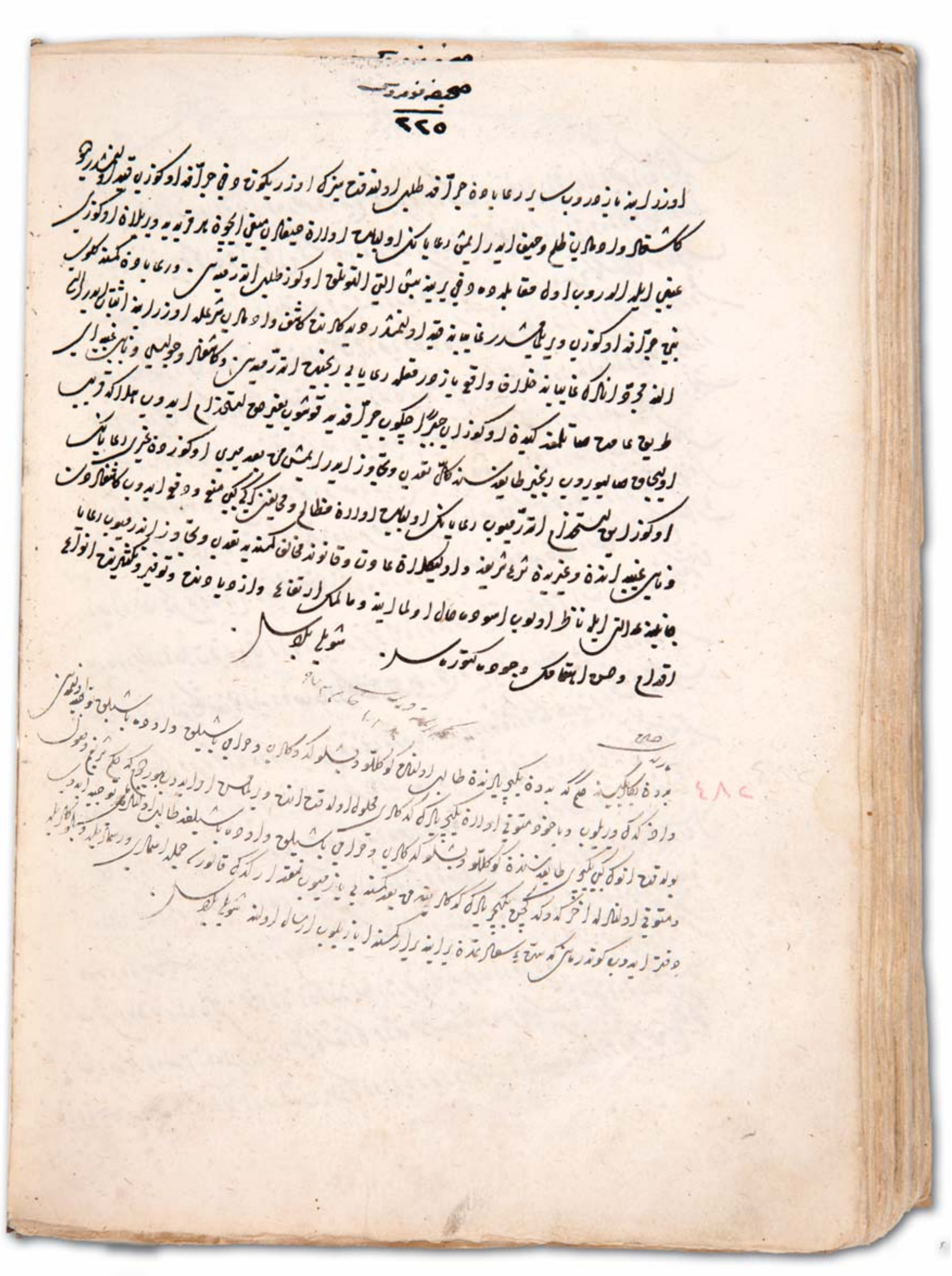
ve reâyâya işden çıkarılıp verilen öküzün bahâsı ancak bir-iki altın bahâya mütehammil olur. Tebdil etdirilip yerine iyisi alınacak, reâyâdan onar altınlık öküz alınmak lâzım gelir. Ol bâbda hayf olmakdan sakınıp ve reâyâya beslemeğe verilen öküzün mürdeleri yerine dörder-beşer altın bahâlı öküz aldırasız ve reâyâdan bazı kâşifler iyi öküz alıp kendi çiftliğine gönderüp yerine amelmânde öküz vermek ihtimali vardır. Reâyâyı sıyânet ve malına gadrolmamak için cümle cerrâfe öküzüne tamga urulup min-ba'd mîrî öküzden tamgasız bir re's öküz komayup tamga etdirmeyince olmayasın ve vilâyet-i mezbûre halkı kâşiflerin cerrâfe havlîsinden ve nâyib gaybesinden mutazaccır olurlar imiş. Zira, bazı keşşâf ve âdemleri cerrâfe tahtında helâk olanı ve yürümeğe kudreti olmayan öküzleri "*Biz size teslim eyledük.*" deyu üzerlerine yazdırıp sair reâyâdan cerrâfe taleb olundukda; "*Sizin üzerinize dahi cerrâfe öküzü kaydolunmuşdur*" deyu kâşifler ve âdemleri zulm ü hayf ederler imiş. Reâyânın ol bâbda olan hayfları men'i için her karyeye verilen öküzü aynı ile aldırıp ol mukâbelede dahi yerine beş-altı altınlık öküz taleb etdirmeyesin ve reâyâdan kimesne gelip; "*Bize cerrâfe öküzü verilmemişdir; gâyibâne kaydolunmuşdur*" dediklerinde kâşif ve âdemleri şer'le üzerlerine isbat ederler ise alına; mücerred onların gâyibâne hilâf-ı vâki' yazdırmakla reâyâyı rencide etdirmeyesin ve kâşifler ve havlîsi ve nâib gaybeleri tarîk-ı âmmda satılmağa giden öküzleri cebren çekip cerrâfeye koşup bi-gayrı hakkın istihdam edip helâka karîb olacak salıverip rencber tâ'ifesine küllî ta'addî ve tecavüz ederler imiş. Min-ba'd mîrî öküzden gayri reâyânın öküzlerin istihdam etdirmeyip reâyânın ol bâbda olan mezâlim ü mehâyifin gereği gibi men' ü def' edip kâşiflerden ve nâib gaybelerinden ve gayriden şer'-i şerife ve olagelen âdet ü kanuna muhalif kimesneye ta'addî ve tecavüz etdirmeyip reâyâ cânibine adalet ile nâzır olup âsûde-hâl olmalarına ve malının irtifâ' ve izdiyâdında ve tevfîr ü teksîrinde envâ'-ı ikdâm ve hüsn-i ihtimâmın vücuda getiresin şöyle bilesin.

[10 Cemâziyelâhir 972] / [14 Aralık 1564]

٢٢٤

٤٨١

[illegible]

A. DVNS. MHM. d. 6, hüküm no: 481

34 Mısır'da yıkılmış ve yıkılmaya yüz tutmuş olan camiler, medreseler ve bunlara vakfedilen binaların tamir ve ihyâ edilmeleri

ترميم و إحياء المساجد و المدارس والمباني الموقوفة المهدمة منها أو التي أوشكت على الإنهيار في مصر

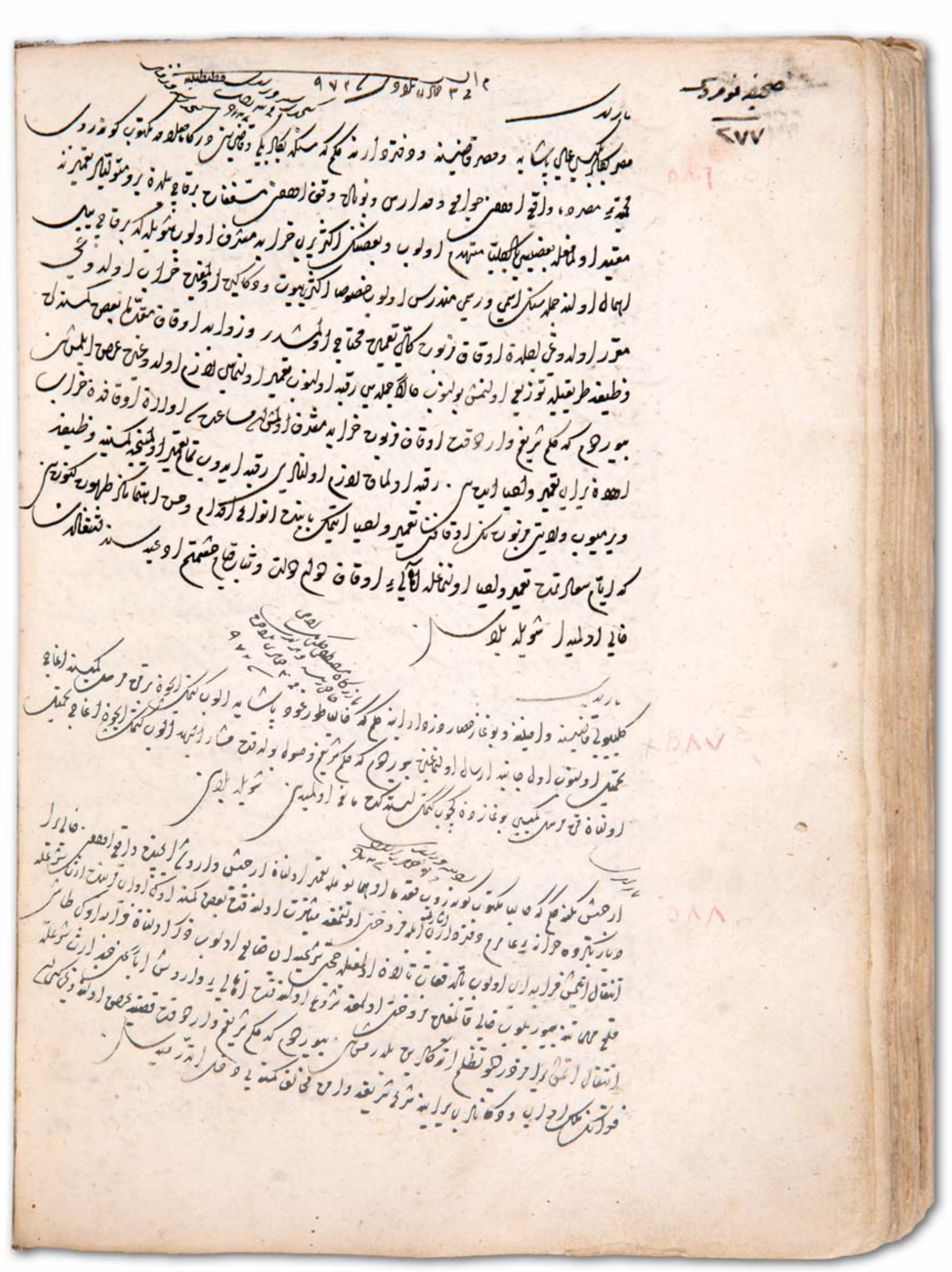
[Yev]mü's-sebt, fî 3 Cemâziyelâhir 972, Kostantiniyye
Yazıldı, kethüdâsına verildi
3 Receb 972
Kethüdâsına vermişler

Mısır Beylerbeyisi Ali Paşa'ya ve Mısır kadısına ve defterdarına hüküm ki

Sen ki beylerbeyi ve kadısın, Dergâh-ı Mu'allâma mektup gönderip; "*Mahmiye-i Mısır'da vâki olan cevâmi' ve medâris ve bunlara vakfolan müsakkafât bir kaç yıldan beri mütevellîler tamirine mukayyed olmamağla bazısı bi'l-külliye münhedim olup ve bazının ekser yeri harâba müşrif olup şöyle ki; bir kaç yıl ihmal oluna, cümlesinin ismi ve resmi münderis olup hususâ, ekseri büyût ve dekâkîn olmağın harâb olduğu mukarrer olduğu ecilden evkâf-ı mezbûre küllî tamire muhtac olmuşdur ve zevâyid-i evkâf mukaddemâ bazı kimesnelere vazife tarîkiyle tevzî' olunmuş bulunup hâlen cümlesi rakabe olunup tamir olunması lâzım olduğun*" arz eylemişsin. Buyurdum ki:

Hükm-i şerifim vardıkda, evkâf-ı mezbûre harâba müşrif olmuş ise müsaadesi olan evkâfdan harâb olan yerleri tamir ve ihyâ edesiz. Rakabe olmak lâzım olanları rakabe edip tamam tamir olmayınca kimesneye vazife vermeyip vilâyet-i mezbûrenin evkâfın tamir ve ihyâ etmek bâbında envâ'-ı ikdâm ve hüsn-i ihtimâmınız zuhura getiresiz ki eyyâm-ı saadetimde tamir ve ihyâ olunmağla ahali-i evkâf devam-ı devlet ve sebât-ı kıyâm-ı haşmetim ed'iyesine iştigâlden hâlî olmayalar, şöyle bilesiz.

3 Cemâziyelâhir 972 / 6 Ocak 1565

A. DVNS. MHM. d. 6, hüküm no: 586

35

Hububat fiyatlarının artmasına sebep olan kuraklığın giderilmesi için Nil etrafında bulunan tarım arazilerine su taşıyan kanalların tamir edilmesi

إصلاح قنوات الري التي تنقل المياه إلى الأراضي الزراعية حول النيل لمعلجة الجفاف الذي تسبب بارتفاع أسعار الحبوب والبقليات

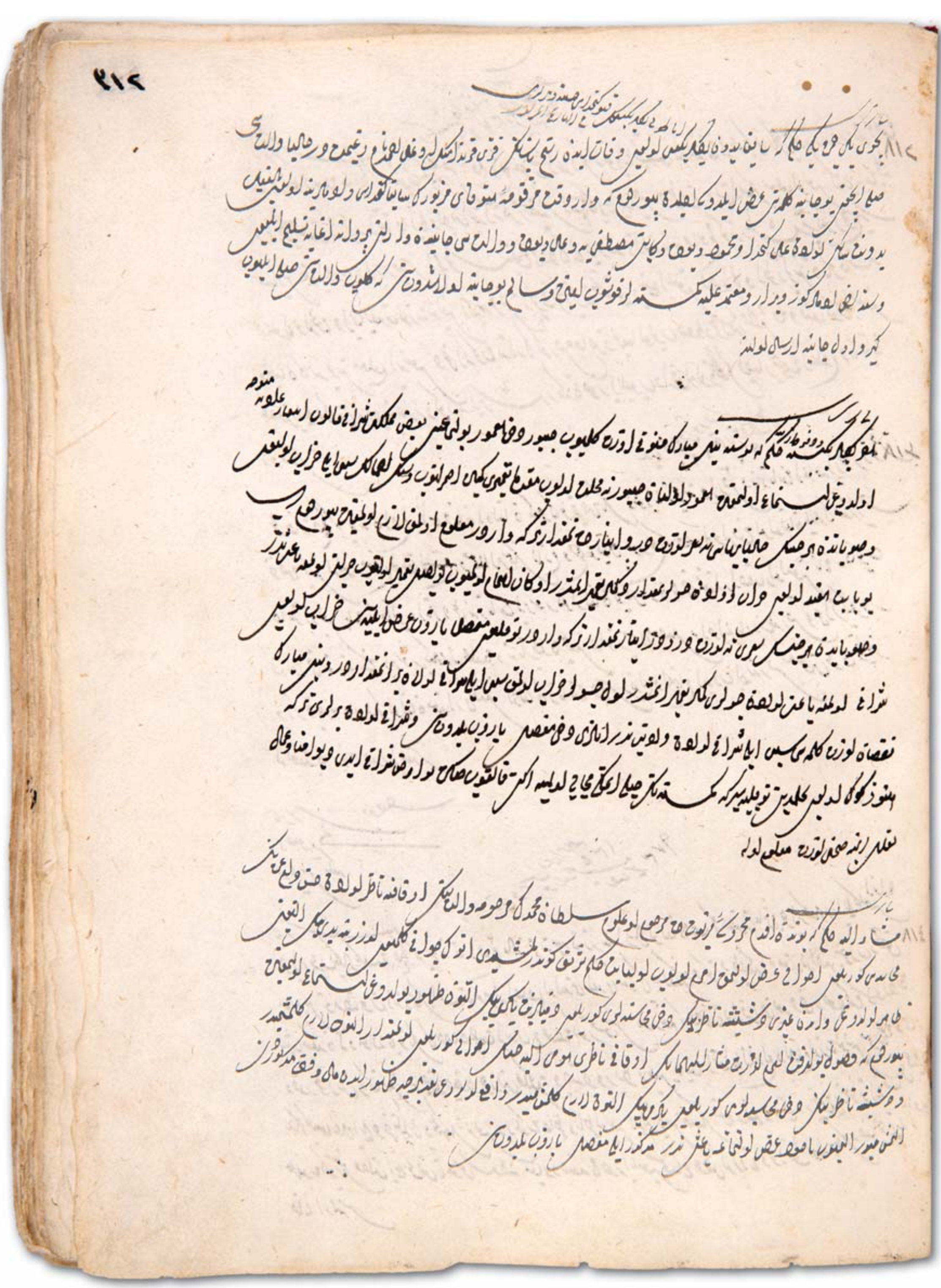
Yazıldı

Mısır beylerbeyisine ve defterdarına hüküm ki

Bu sene Nil-i mübarek müstevfî üzere gelmeyüp cüsûr dahi nâ-ma‘mûr bulunmağın bazı memleket şerâkî kalıp, es‘ar galâya müteveccih olduğu istima‘ olunmağın ma‘mûr olunan cüsûr ne mahalde olup mukaddemâ tamiri kimlere ısmarlanıp ve senin ihmalin sebebi ile harâb bulunup ve hububatdan bir cinsin hâliyâ bahâsı si‘r üzeredir ve anbarda ne mikdar tereke vardır? Malum olmak lâzım olmağın buyurdum ki:

Bu bâbda mukayyed olup harâb olan cisirler ne mikdardı[r] kimler tamir etmişdir? Onat ihtimâm olmayıp, bu asıl tamir olunup harâb olmağa bâ’is nedir ve hububatdan bir cinsin si‘ri ne üzeredir ve der-anbar ne mikdar tereke vardır? Yoklayıp mufassalan yazıp arz eyleyesiz. Harâb olup şerâkî olmağa bâ‘is olan cisirleri kimler tamir etmişdir? Ol cisirler harâb olmak sebebi ile şerâkî olan yerler ne mikdardır ve Nil-i mübarek noksan üzere gelmesi sebebi ile şerâkî olan vilâyet nedir? Onları dahi mufassal yazıp bildiresiz ve şerâkî olan yerleri tereke henüz göğ olup gelmedin yoklayasız ki kimesnenin hile itmeğe mecâli olmaya. Ekin kalkup sonra bu arz şerâkî idi deyu ümenâ ve ummâl te‘allül itmeye, sıhhat üzere malum ola.

[25] Cemâziyelâhir 973 / 17 Ocak 1566

A. DVNS. MHM. d. 5, hüküm no: 813

36

Arafat'a getirilmesi emredilen su yolunda çalışacak taşçı ustalarının Mısır'dan, orada bulunamadığı takdirde Halep ve Şam taraflarından gönderilmesi ve Cidde ve Mısır gelirlerinin bir kısmının bu işe tahsis edilmesi hakkında Mısır beylerbeyine hüküm

توجيه الحكم إلى بكلربكي مصر بخصوص إرسال الحَجارين الذين سيشتغلون في إنشاء سبل المياه التي أمر بتنفيذ ها و أيصالها إلى عرفات من مصر. وفي حالة عدم توفر العدد اللازم من الحجارين في مصر يتم احضارهم من حلب و دمشق على أن يتم تخصيص بعض واردات مصر و جدة لهذا الأمر

Yazıldı
İbrahim Bey Kethüdâsı Keyvan'a verildi
10 Şevval 973

Mısır beylerbeyisine hüküm ki

Bundan akdem sana Arafat'a gelmesi emr olunan suyolu mühimmâtının levâzımı ısmarlanıp cemi' mühimmâtının tedarikine mütekeffil olmuş idin hâliyâ hizmet-i mezbûreye memur olan İbrahim Bey mektub gönderip, taşçıya ziyade ihtiyac olduğun bildirmeğin Mahmiye-i Mısır'da taşçı kifâyet kadar bulunmamak ihtimali ile bu bâbda Haleb ve Şam beylerbeyilerine dahi ahkâm-ı şerife yazılıp sana irsâl olundu. Buyurdum ki:

Vusûl buldukda bu bâbda bizzat mukayyed olub mahmiye-i mezbûrede bulunan taşçı taifesinin hizmete kâdirlerinden kifâyet kadar tedarik edip bu bâbda bizzat mukayyed olur mu'accelen müşârunileyhe irsâl ve îsâl eyleyesin. Şöyle ki; Mısır'da kifâyet kadar taşçı bulunmaya, zikrolunan hükm-i şerifi müşârunileyhimâya gönderip taleb edip kifâyet kadar taşçı getirdip emn ü sâlim müşârunileyhe ulaşdırasın ve ol cânibden kaçıp gelmiş taşçı dahi varsa buldurup yine gönderesin ve Mısır ve Şam emîr-i haclarına dahi ol cânibden beriye taşçı getirmeyesin deyu ahkâm-ı şerife yazılmışdır. Sen dahi mezkûrlara muhkem tenbih ü te'kid eyliyesin ki emr-i şerifime mugayir ol cânibde hizmetde olan taşçılardan ve sairden bir ferdi getirmeyip ziyade basiret üzere olasın. Şöyle ki emrime mugayir taşçı gaybet edip huccac ile geldiği istima' oluna, özürleri makbûl olmaz. Bilmiş olasın bi'l-cümle husus-ı mezbûrun cümle-i umûru

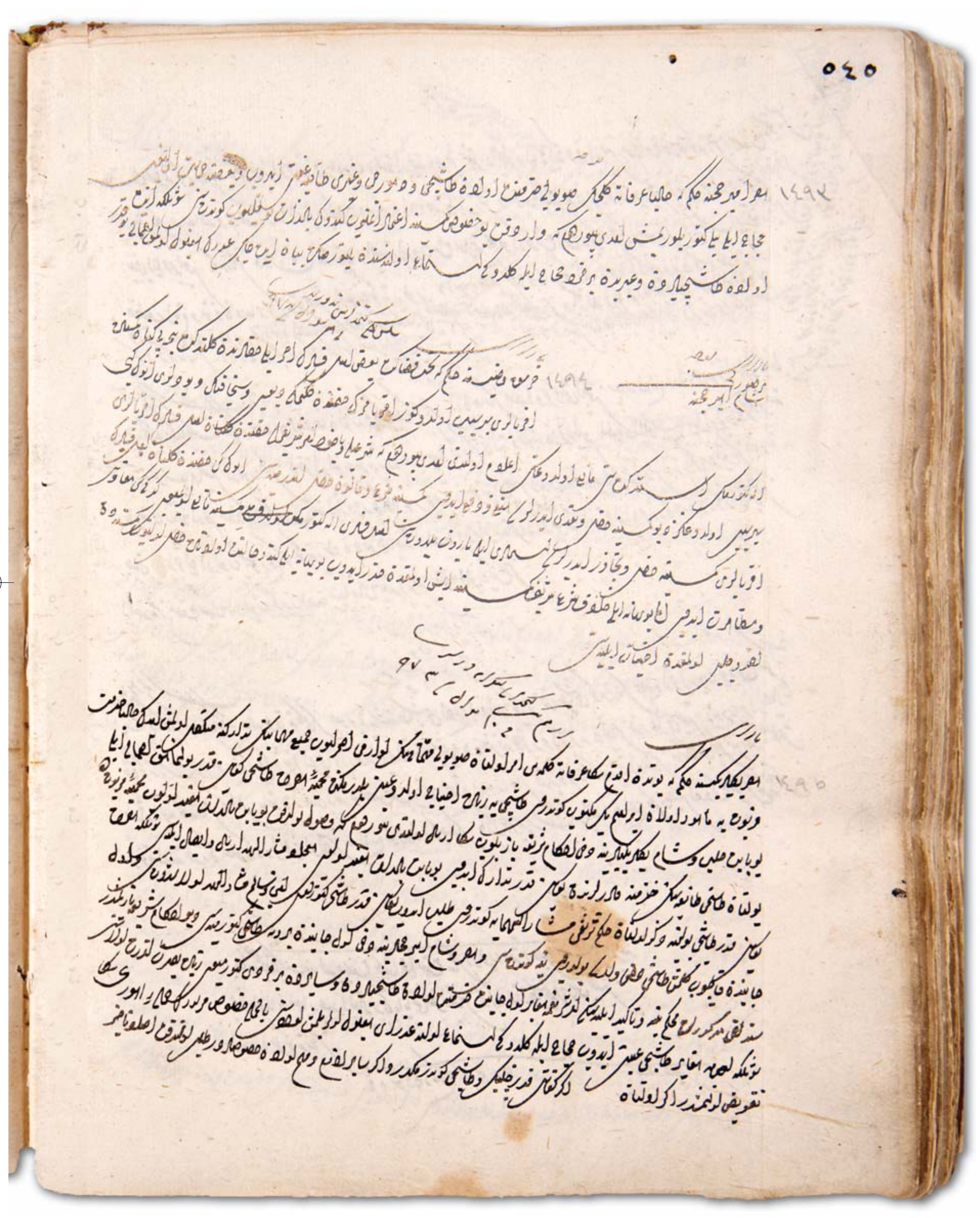
sana tefvîz olunmuşdur. Eğer olunan, eğer kifayet kadar çelik ve taşçı göndermekdir ve eğer sair lâzım ve mühim olan hususlardır taleb olundukda asla te'hir ü terâhi etmeyip Mısır ve tevâbi'inde bulunan[ı] ondan, bulunmıyanı Şam ve Haleb ve gayri yerden tedarik edip mu'accelen irsâl eyliyesin. Şöyle ki bir hususda nev'an ihmal oluna, senden bilinir âna göre mukayyed olasın ve bazı hizmete kâdir yarar taşçıları bazı kimesneler himâyet ile anda kalıp hizmete kâdir olmıyanlar gönderilir imiş. Bu bâbda mukayyed olup ânın gibilere himâyet etmeyip gönderesin ve zikrolunan taşçılar ile mimar Yahya nâm kimesneyi bile gönderesin. İkdâm u ihtimâmın sebebi ile [i]tmâm-ı maslahat etmek bâbında sa'y-i-meşkûr zuhura getüresin zikrolunan mühimmâtı Mısır'dan mı göndermek münasibdir? Tûr'dan mı gönderilmek evlâdır? Her kangı tarafdan isterse ol cânibden mu'accelen irsâl eyliyesin ve bundan akdem ne mikdar akçe taleb ederler ise veresin arz eyliyesin. Bunda alına deyu emrim olmuş idi. Hâliya kırk bin altın taleb etmişler. Yirmi beş binin Cidde mahsulünden on beş bin altunu Mısır'dan eğlendirmeyip, gönderip teslim eyliyesin.

10 Şevval 973 / 30 Nisan 1566

٥٤٦

[illegible]

A. DVNS. MHM. d. 5, hüküm no: 1495

37

Mısır'da Hişare Nahiyesi'nde bulunan ve Nil sularıyla yıkılan köprünün tamir edilerek, etrafının bataklık olmaktan kurtarılması

إصلاح الجسرالمنهاربسبب مياه النيل في ناحية الحشارة في مصر وتخليصه من مستنقع

Buyruldu

Mısır valisine hüküm ki

Diyar-ı celîlü'l-itibar-ı Mısriyye'den Vilâyet-i Manfalutiyye'ye tâbi ve Hişâre Nahiyesi'nde vâki olan kantaranın rasînleri kesret-i miyâh-ı Nil'den münkat‘ ve münhedim olmağla tamir ve termîmi ziyade lâzım ve mühim olup ve mu‘accelen tedariki görülmez ise vilâyet-i mezbûre şerâkî kalıp reâyânın mutazarrır olmalarına ve mal-ı mîrîye kesr ve noksan tertibine bâis olduğu Vilâyet-i Manfalutiyye tarafından divan-ı Mısır'a arz ve mahzar birle ilâm olundukda sen ki vezir-i müşârunileyhsin bu husus için tarafından mahall-i mezbûra tayin ve irsâl olunan mühendis el-Hâc Mehmed vilâyet-i mezbûrede mustahfazân-ı serdarî olan Mehmed Odabaşı ve azebân-ı serdarî olan Ahmed Odabaşı ve sair ehl-i hıbre ve ashâb-ı vukûf ile kantara-i mezbûrenin üzerine varılıp ma‘rifet-i şer‘le keşfolundukda kantara-i mezbûreden münhedim olup lâzımü'l-iade olan binasının mesâhası be-hesabi't-terbî‘ tûlen ve arzen ve irtifâ‘en dokuz bin yüz on zirâ‘ olduğu müte‘ayyin ve ehl-i hıbrenin tahmin ve ittifaklarıyla me'unet ve masârıfına on sekiz bin yüz otuz para iktizâ eylediğini müş‘ir cânib-i şer‘den verilen keşif hücceti der-i devlet-medârıma irsâl ve keyfiyet-i hâl tarafından dahi arz ve ilâm olunmağla minvâl-i meşrûh üzere kantara-i mezbûrenin münhedim ve lâzımü'l-iade olan mahallerinin binasına müsaade-i hümâyûnum erzân kılınmışdır. İmdi işbu emr-i şerifim vusûlünde keşif ve hüccet olunduğu üzere on sekiz bin yüz otuz parayı sâbıkan büyük mirâhorum olup hâlâ Mısır'da olan İpşir Hüseyin dâme-mecdühu ma‘rifetiyle tahsil olunan Hulvan kurâ malından aldığın ve senden icab eden terakkiyât için verdiğin yüz altmış altı

kese akçe ile yirmi dört bin paradan verip kantara-i mezbûrenin münhedim olan mahallerini tarafından gereği gibi nezâret ve dikkat ve ihtimâm olunarak alâ vechi'l-istihkâm bina ve tamir etdirip vali-yi müşârunileyh kavli itmâmı müyesser oldukda kâmilen bina ve tamir olunduğunu müştemil-i hüccet etdirip hücceti der-i devlet-medâra irsâl ve keyfiyeti arz ve ilâm eylediği bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

Evâsıt-ı Cemâziyelevvel [1]125 / 14 Haziran 1713

C. NF, 120

38

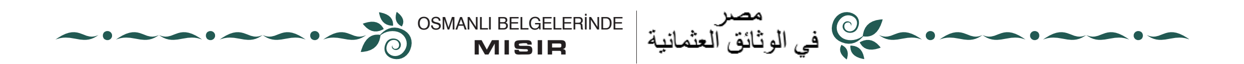
İskenderiye'deki kale ve köprünün tamir edilerek masraflarının Mısır İrsaliye Hazinesi'nden karşılanması

ترميم القلاع و الجسور التي في الإسكندرية وتغطي المصاريف من خزينة مصر

Başmuhasebe'ye kayd ve keşif defterleri
dahi kayd ve hıfz ola

Mahrûse-i Mısır'da vâki Bender-i İskenderiye'nin cânib-i bahrîsinde olan burc-ı kebîrin tarafında vâki cisrin muhtac-ı tamir olan mahallerini yüz kırk dört senesine mahsûben Mısır'ın irsâliye hazinesinden verilen yirmi beş Rûmî kese akçe ile İskenderiye Dizdârı Mehmed zîde kadrühû tamir ve tekmîl etmekle kendi ilâmı üzere kale-i mezbûrenin sair tamiri muktezî olan mahallerini dahi on beş Rûmî kese akçe masraf ile tamir ve tekmîl eylemesine irâde-i aliyye-i hidivane ta'alluk edip meblâğ-ı mezbûr Kahire-i Mısır'ın kırk beş senesi irsâliye hazinesinden verilmek için bundan akdem hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn ile mu'anven emr-i şerif-i âlîşân ısdâr ve irsâl kılınmış idi. Fermân olunduğu üzere kale-i mezkûrenin terbi'î hesabıyla muhtac-ı tamir olan kırk bir bin beş yüz elli zira' mahallerini dizdâr-ı merkûm yirmi bir buçuk Rûmî kese ve dört bin yedi yüz yetmiş sekiz para masraf ile bilâ-kusur tekmîl eylediğini sâbıka Mısır Valisi Vezir Osman Paşa ve sâbıka Anadolu Kazaskeri olup hâlâ Kahire-i Mısır kadısı Mevlana Ubeydullah başka başka ilâm ve gerek mukaddem tamir olunan cisrin ve gerek bu defa tekmîl olunan kale tamirâtının masârıf ve zıra'a ve mevâki'i tasrîhiyle dizdâr-ı merkum memhûr ve mümzâ iki kıt'a suret defterleriyle irsâl eyleyip akçe başı ve enkâz-ı mevcude bahâsından otuz bir bin beş yüz para hâsıl olmağla masârıfdan aşağı varıldıkda tamirât-ı kale yirmi Rûmî kese akçe ile üç bin iki yüz yetmiş sekiz paraya kalıp Mısır irsâliye hazinesinden mukaddem havale olunan on beş Rûmî kese akçe meblâğ-ı mezbûrdan füru-nihâde olundukda beş Rûmî kese akçe ile üç bin iki yüz yetmiş sekiz para dahi iktizâ etmekle meblağ-ı mezbûr Mısr-ı Kahire irsâliye hazi-

nesinden havale olunmak için dizdâr-ı mezbûr arzı ile istedi ve ahali-i kale dahi mahzarlarıyla istirhâm edip mûcebince meblağ-ı mezbûrun irsâliye hazinesinden verilmesiçin fermân olunmağla gelen iki kıt'a mümzâ defterleriyle arz ve ilâmlar Başmuhasebe'ye kayd ve hıfz olunup sudûr eden fermân-ı âlî mûcebince meblağ-ı mezbûr beş Rûmî kese akçe ile on bin iki yüz yetmiş sekiz para kırk altı senesi Mısır irsâliye hazinesinden ikrâz ve dizdâr-ı merkûma teslim etdirilmek için Divan-ı Hümâyûn tarafından emr-i şerif tahrîr ve Başmuhasebe'ye ilmuhaber kâimesi verilmek için bilfi'l başdefterdar olan iftiharü'l-ümerâ ve'l-ekâbir izzetlü el-Hâc Halil Efendi dâme ulüvvuhûya ilâm etmeğin ilâmı mûcebince Divan-ı Hümâyûn tarafından Mısır Valisi saadetlü Bekir Paşa'ya ve kadısı müşârunileyhe hitaben emr-i şerif tahrîr olunmağla asl-ı fermânı Divan-ı Hümâyûn Kalemi'nde hıfz ve Başmuhasebe'ye kayd için işbu ilmuhaber kâimesi verildi.

Evâsıt-ı Şevval [1]147 / 15 Ocak 1735

C. ML, 28875

39

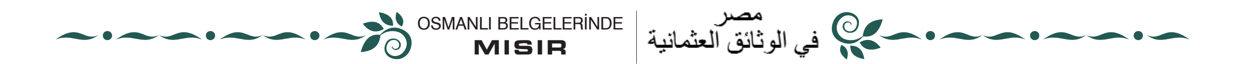
Nehir ve pınar gibi kaynakları olmayıp sadece su sarnıçları bulunan İskenderiye'de susuzluğun giderilmesi için sarnıçları besleyen Eşrefiye halicinin temizlenmesi

تنظيف خليج الأشرفية الذي يزود الصهاريج بمياهه في الإسكندرية التي ليست لها منابع كالأنهار والينابيع

Kaydoluna
Tarih-i kayd 28 Şevval 1150

Kahire-i Mısr-ı Mahrûse'nin iskelesi olan Bender-i İskenderiye'nin dahil ve haricinde enhâr ve uyûn misillü âb olmayıp ol mahalde sâkin altmış-yetmiş bin mikdarı nüfusdan mâadâ Dersaâdet'den ve mahall-i saireden sefâin ile tevârüd eden ibadullah ve sairlerinin şürb ve isti'mâle iktizâ eden suları nefs-i İskenderiye'de vâki eser-i kadîm olan iki yüz on aded kebîr ve sagîr sahrınçlara münhasır olup lâkin zikrolunan sahrınçların Rahatiye nâm karye kurbünde vâki Eşrefiye tür'ası demekle ma'rûf halici ezmân-ı sâbıkada gereği gibi tathîr ve tanzîf olunduğundan naşî Nil-i mübarek on altı zira'a bâliğ olduğu gibi halic-i mezbûr dahi cereyân ve mârü'z-zikr sahrınçları bâliğan mâ-beleğa isti'âb ve havali-i İskenderiye'de vâki kurâyı irvâ ve iskâ eder iken fâtih-i Yemen merhûm Sinan Paşa'dan sonra bu hususa kat'a mühimm olunmadığından mürûr-ı eyyâm ile meskâ-yı mezbûr rîk ve turâb ile dolup el-yevm Nil-i mübarekin yirmi iki zira'dan ziyadece olmadıkca halic-i merkûmdan bir katre su cereyân eylemek adîmü'l-ihtimal olduğundan başka sene-i sâbıkada Nil-i mübarekin yirmi iki zira' hududuna resîde olmuş iken zikrolunan sahrınçlara bir mikdar su gelinceye dek bender-i mezbûr ahalisine müzâyaka-i azîme târî olup tüccar ve âyânı suları cerime tabir olunur sefineler ile bender-i Reşid'den celb ve ihzâr ve fukâra ve acezesi Kahire-i Mısır'a gelip istiksâ etmeleriyle mecrâ-yı mezbûr alâhâlihî terk olunup ıyâzen billâhi Te'âla Nil-i mübarekin ber-vefk-i dil-hâh gelmeyecek olur ise bender-i İskenderiye ve kurâsına bir katre su gitmeyip ahalisi müteferrik ve perişan ve sefâin ve ebnâ-i sebîlin âmed-şüdleri münkatı' olacağı zâhir ve nümâyân olmağla makarr-ı halic-i mezbûr cümle ma'rifetiyle keşif

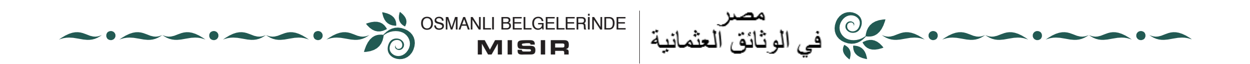

ve eb‘ad-ı selâsesi mesâha olundukda elli dört kere yüz bin ve altmış yedi bin beş yüz zirâ‘a bâliğ olmuş iken hâlâ Mısır valisi vezir-i mükerrem saadetlü Mustafa Paşa hazretleri mücerred cânib-i mîrîyi külli siyânet etmekden nâşi keşf-i evvele itibar etmeyip bender-i mezbûr kalesi dizdârı Mehmed Efendi nâm kimesneyi ihzâr ve istintâk ve keyfiyeti kendisinden istifsâr eyledikde her beş zirâ‘iyeti bir Divanî paraya tathîr ve tanzîf etdirmeğe müteahhid olmağla dizdâr-ı merkûmu emin nasb ve tayin ve hesab-ı mezbûr üzere cümle-i masârıfı için lâzım gelen kırk Mısrî keseyi merkûma teslim edip ve meblâğ-ı mezbûr ile mecrâ-yı merkûmu gereği gibi tanzîf ve tathîr ve ziyade bir akçe mutâlebe eylemeyip fazlası kalır ise cânib-i mîrîye reddeylemesi şürûtunu muhtevî dizdâr-ı merkûmdan memhûr temessük alıp Mısır Rûznamçesi'ne kayd etdirmekle zikrolunan kırk Mısrî kese akçe bin yüz elli senesi Mısır irsâliyesi malından verilmek için izn-i hümâyûnu müş‘ir emr-i şerif verilmek ricasına bi'l-cümle ümerâ-yı Mısır ve Yedi Ocak zâbitânı ve ihtiyarları mahzar etmeleriyle zikrolunan kırk Mısrî kese akçe elli senesi Mısır irsâliyesi malından verilmek için Divan-ı Hümâyûn tarafından emr-i şerif tahrîri bâbında iftiharü'l-ümerâ ve'l-ekâbir bilfi‘l başdefterdar olan izzetlü Âtıf Mustafa Efendi dâme mecduhûnın ilâmları mûcebince Divan-ı Hümâyûn tarafından emr-i şerif tahrîr ve Başmuhasebe'ye ilmuhaber olmak için işbu kâime verildi.

28 Şevval 1150 / 18 Şubat 1738

C. NF, 1284

40 Feyyum'da Nil üzerinde bulunan Arak seddinin yarım kalan tamirinin bitirileceği ve ayrıca Mısır Kalesi'nin yıkılan kule ve surlarının da onarılacağı

ترميم قلعة مصر و بروجها و أسوارها المنهارة وإضافة إلى ذلك إتمام ترميم سد العراك الموجود على النيل في فيوم

Benim devletlü inâyetlü mürüvvetlü re'fetlü veliyy-i ni'am efendim sultanım hazretleri

Mevsim-i feyezân-ı Nil-i saidde vilâyet-i Feyyum'a cereyân eden mâ-i Nil'in mecrâsında kadîmü'l-eyyâmdan beri mebnî olup Cisr-i Arak tabir olunan sedd-i azîm ve bina-yı cesîm cebeleyn miyânında vâki olmağla cereyân eden mâ-i Nil'den mahall-i merkûmda bir buhayre-i azîme hâdis ve sedd-i merkûm buhayre-i mezkûreyi etrafına intişâr ve inşi'âbdan mâni ve hâciz olmağla yine vakt-i tezâyüd-i Nil'e dek sene-i kâmilede ahali-i Feyyum'un saky-ı mezrû'ât ve mâye-i menâfi' ve meşrûbâtları buhayre-i merkûmeden tedrîcle imal ve icra eyledikleri suya münhasır olup lâkin bundan akdem cisr-i mezbûrun bir mikdar mahalli münhedim olmağla cereyân-ı Nil'e gereği gibi hazır ve mâni olamayıp buhayre-i merkûmenin kıllet üzere müctemi' olmasından nâşi ahalinin zarûretlerine ve mal-ı mîrînin tedennîsine bâ'is ve bâdî olduğundan mahall-i merkûmun binasına ihtimâm olunmadığı suretde cisr-i mezbûr refte refte kesret üzere münhedim olup feyezân-ı Nil mevâsiminde vilâyet-i mezbûreyi külliyen gark edeceği nümâyân olduğu ecilden bundan akdem selefimiz Vezir-i mükerrem saadetlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretlerine ahali taraflarından mahzar birle hakîkat-ı hâl ilâm olundukda taraf-ı şer'den keşif nâibi ve mühendisîn ve mimârân ve taraflarından mahsus mübâşir tayin ve tesyîr olunup münhedim olan mahalli keşif ve mu'ayene olundukda cisr-i merkûmun tûlen ve arzen ve umkan be-hesab-ı terbî'î yüz altmış bin altı yüz zirâ' mahalli muhtac-ı bina olduğu ve beher zirâ'ı on beş paradan seksen yedi Mısrî kese ile dokuz bin paraya husule geleceği tahkik ve tedkîk olunmağla ol vakit keyfiyet müşârunileyh taraflarından Dersaâdet'e arz ve ilâm olundukda müsaade-i hümâyûn-ı

hazret-i cihan-dârî erzânî buyurulup meblâğ-ı mezbûrun elli beş hazinesi irsâliyesinden mahsûbiyeti için hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn şeref-yâfte-i sudûr olup ve bina-yı merkûme müşârunileyh hazretleri tarafından mübaşeret olunduğu malum-ı çâkerî olduğu ecilden "*emr-i merkûm beher-hâl hitâm-pezîr olmuşdur*" mülâhazasına binâen müşârunileyh hazretleriyle beynimizde ona dair bir türlü müzâkere sebkat etmemişdi. Müşârunileyhin İskenderiye'den hareketlerinden sonra iklim-i merkûmdan tekrar arz ve mahzar vârid olup hulâsa-i mefhûmunda selefimiz müşârunileyhin keşfeyledikleri mahall-i mezbûr tamamen bina olunmayıp bir mikdarı tekmîl ve keşf-i merkûma dahil bir mikdarı dahi alâ-hâlihî terk olunduğundan mâadâ bu sene-i mübarekede mâ-i Nil kesret üzere mütezâyid olmak hasebiyle cisr-i mezbûrun bir mikdar mahallini dahi hedm edip ve binasına ihtimâm olunmadığı suretde sene-i âtîyede feyezân-ı Nil-i Said'de müceddeden bina olunan mahalli dahi münhedim olacağı tahrîr ve iş'âr olunmağla keyfiyet ricâl-i Divan-ı Mısrîden sual olundukda fi'l-hakîka müşârunileyh hazretleri binasını keşfetdirdikleri mahalli tamamen bîna eylemeyip bir mikdarı alâ-hâlihî kalmağla bina etdirdikleri mahalli tekraren keşfetdirdiler ve seksen Mısrî kese sarf olunduğunu nâtık yedlerinde hüccet-i şer'iye vardır. Lâkin meblâğ-ı merkûm seksen yedi keseyi tamamen hesablarına mahsûb etmiş bulunmalarıyla ber-minvâl-i meşrûh masrûflarından ziyade zimmetlerinde fazla iktizâ eden yedi Mısrî kesenin taraflarından Divana reddi iktizâ eylediği kendilere irâd olundukda "*meblâğ-ı mezbûr benim zimmetimdir taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye eda ederim*" deyu cevab verdiklerin takrîr ve beyân eylediler. Ba'dehû kulları dahi taraf-ı şer'den mahsus keşif nâibi ve mühendisîn ve mimâran-ı Mısır kullarıyla ma'ân mu'temed ve müte'ayyen bir kulların tayin ve mahalline irsâl ve tesyîr edip bi'l-cümle ahali ve hükkâm ile bi'l-maiyye cisr-i mezbûrun üzerine vardıklarında müşârunileyhin bina eyledikleri mahalli başka ve mukaddema seksen yedi keseye keşfetdirdikleri mahalden henüz bina olunmayıp alâ-hâlihî terk olunan mahalli dahi başka ve ba'dehû bakıyye-i merkûmeden sonra münhedim olan mahalli dahi başka keşif ve muayene edip zirâ'ları tasrîhiyle defter eylemeleriyle defter-i merkûm nâtık olduğu üzere müşârunileyhin bina eyledikleri mahal tûlen ve arzan ve umkan be-hesab-ı terbî'î seksen dokuz bin altı yüz on zirâ' olup ve keşflerine dahil ve hesablarına mahsûb iken binasına itina olunmayıp alâ-âlihî terk olunan mahalli dahi kezâlik be-hesab terbî'î kırk altı bin üç yüz altmış iki buçuk zirâ' olmağla kendi keşf-i sâbıkları üzere beher zirâ'ı on beşer paradan altı yük dok-

san beş bin dört yüz otuz yedi para etmekle bazı mühimmât-ı lâzıme-i bina için takdir ve tahmin olunan yirmi bin para ile ma'ân mahall-i metrûk-ı mezbûrun masârıf-ı binası ki seksen yedi kese keşf-i mezbûrun dahilindedir. Be-hesab-ı kese-i Mısrî yirmi sekiz kese ve on beş bin dört yüz otuz yedi küsûr paraya muhtac olduğu ve bakiyye-i merkûmeden sonra müceddeden münhedim olan mahall dahi kezâlik be-hesab-ı terbî'î yirmi bin yirmi beş zirâ' etmekle takdir olunan fiyat hesabı üzere üç yük üç yüz yetmiş beş para edip bazı mühimmât-ı lâzıme-i bina için iktizâ eden on beş bin para ile min-haysü'l-mecmû' on iki kese ve on beş bin üç yüz yetmiş beş paraya bâliğ olduğun keşif ve tahkik etmişlerdir.

Lâkin minvâl-i muharrer üzere müşârunileyhin keşiflerine ve hesablarına dahil olup binasına tasaddî olunmayan mahall-i bâki için muktezî olan yirmi sekiz kese-i Mısrî müşârunileyh taraflarından sual ve mutâlebe buyurulsa gâlib ihtimal onlar dahi keyfiyet-i hâli emr-i merkûmun binası üzerine tayin eyledikleri bendelerinden sual ve ol dahi kendini tasdîk ve zimmetini tebri'e zımnında "*bina-yı merkûmdan ya emr-i cüz'i kalmışdır veyahud hiç kalmayıp seksen yedi keseye keşfolunan mahalli seksen keseye yaptırdık*" deyu izhâr-ı sadakat ile cevab verecekdir. Bu suretde kullarının hakîkat-i hâli tahrîrimiz müşârunileyh tarafından tasdîk olunmayıp celb-i menfaat mülâhazasına haml buyrula. Binâen alâzâlik kullarının bu tahrîrimi şâibe-i garaz ve tama'a mahmûliyetden tebri'e ve keyfiyet-i hâli tahkik zımnında müşârunileyhin keşflerinden bâki kalan mahall kalîl ve kesîr her ne mikdar ise ve az çok her ne ile vücuda gelir ise mukaddem keşiflerine dahil ve hesablarına mahsûb olduğu üzere yine müşârunileyh taraflarından bir bendeleri tayin olunup ma'rifet ve mübâşeretiyle bina ve tekmîl olunmak hususu mu rey buyurulur veyahud el-yevm bu tarafda olan mu'temedân-ı Devlet-i Aliyye kullarından Kapıcıbaşı Mustafa Ağa bendelerinin uhde-i sadâkâtına mı tefvîz buyurulur ve'l-hâsıl ne vechile rey ve irâdeleri ta'alluk eder ise emr u fermân devletlü inâyetlü ulyâü'n-ni'am efendilerimizindir.

Fi'l-hakika cisr-i mezbûrun binası iklim-i mezbûrun ihyâsını müeddî olduğu gibi ihmali dahi harâbına bâdî olacağı takrîr-i sâbıkdan nümayân olmağla gerek müşârunileyhin keşfinden bakiye-i mahallin rey ve irâde buyurulan vechile tekmîl-i binasına ve gerek müceddeden münhedim olup binası iktizâ eden mahalli için lâzım gelen on iki Mısrî kese ile on beş bin üç yüz yetmiş beş paranın elli altı senesi irsâliyesi malından mahsûbiyetine mübarek hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn ile mu'anven bir kıt'a emr-i âlî ısdâr ve irsâli hususuna kerem ve inâyet

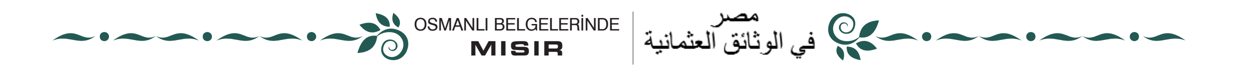
buyurulmak bâbında emir efendimindir ve bundan başka Mısır Kalesi'nin Yeniçeri Kapısı semtlerinden bazı kuleleri harâb ve sûrundan bazı mevazi'i dahi münhedim ve rahne-dâr olmakdan nâşi ekseriya çok leyâlîde sârik ve haramzâde misillüler derûn-ı kaleye duhûl ve ibâdullaha hasâret eyledikleri bundan akdem ocağ-ı mezbûr tarafından cânib-i bendegîye ilâm ve her divanda tamir ve termîmi hususu irâd ve istirhâm olunduğuna binâen ma'rifet-i şer' ve mimarbaşı ve sair ehl-i vukûf ma'rifetleriyle keşfolundukda kale-i mezbûr ceste ceste cânib-i merkûmdan münhedim olan mahalleri be-hesab-ı terbî'î altı bin altı yüz elli zirâ'a bâliğ olup beher zirâ'ı otuz paradan bir yük doksan dokuz bin beş yüz ve mühimmât-ı bina için dahi on bin para ki min haysü'l-mecmû' iki yük dokuz bin beş yüz para ve be-hesab-ı kese-i Mısrî sekiz kese ile dokuz bin para iktizâ eylediği zâhir olmağla keyfiyet taraf-ı şer'den ilâm olunmağla meblâğ-ı mezbûrun dahi mahsûbiyeti bâbında hatt-ı hümâyûn-ı mevhebet-makrûn-ı cihân-dâri ile mu'anven bir kıt'a emr-i âlî ısdâr ve irsâli bâbında müsaade-i aliyye-i veliyy-i ni'amâneleri istidâ ile kâime-i çâkerâne tahrîr ve merfû'-ı pîşgâh-ı devlet-masîrleri kılınmışdır.

İnşaâllâhu Teâlâ ledâ şerefi'l-vusûl keyfiyet karîn-i ilm-i âlîleri buyurulduk-da ebniye-i merkûmeden taraf-ı kullarından bina olunacak mahallerin evâmir-i aliyyeleri cânib-i bendegîye ve müşârunileyh cânibinden tekmîli iktizâ eden mahall-i mezkûr-ı bâkînin dahi minvâl-i meşrûh üzere emr-i şerif müşârühileyh hazretleri taraflarına hitab ile ısdâr ve irsâl buyurulmak bâbında emr u fermân devletlü inâyetlü mürüvvetlü re'fetlü âtıfetlü veliyy-i ni'am efendim sultanım hazretlerinindir.

9 Rebîülevvel [1]157 / 22 Nisan 1744

Mısır Valisi
Mehmed

C. NF, 458

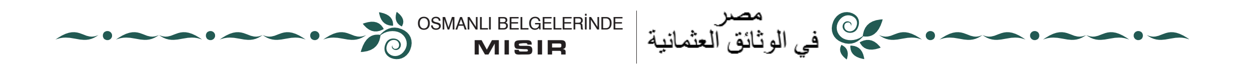
41

Nil sularından zarar gören Feyyum Köprüsü bir an önce tamir edilmediği takdirde tamamen yıkılacağından, gerekli tamiratın vakit geçirilmeden yapılması

الإصلاحات اللازمة لجسر الفيوم الذي قد تضرر من مياه النيل و الذي سيتهدم تماما عند عدم اصلاحه من دون تأخير

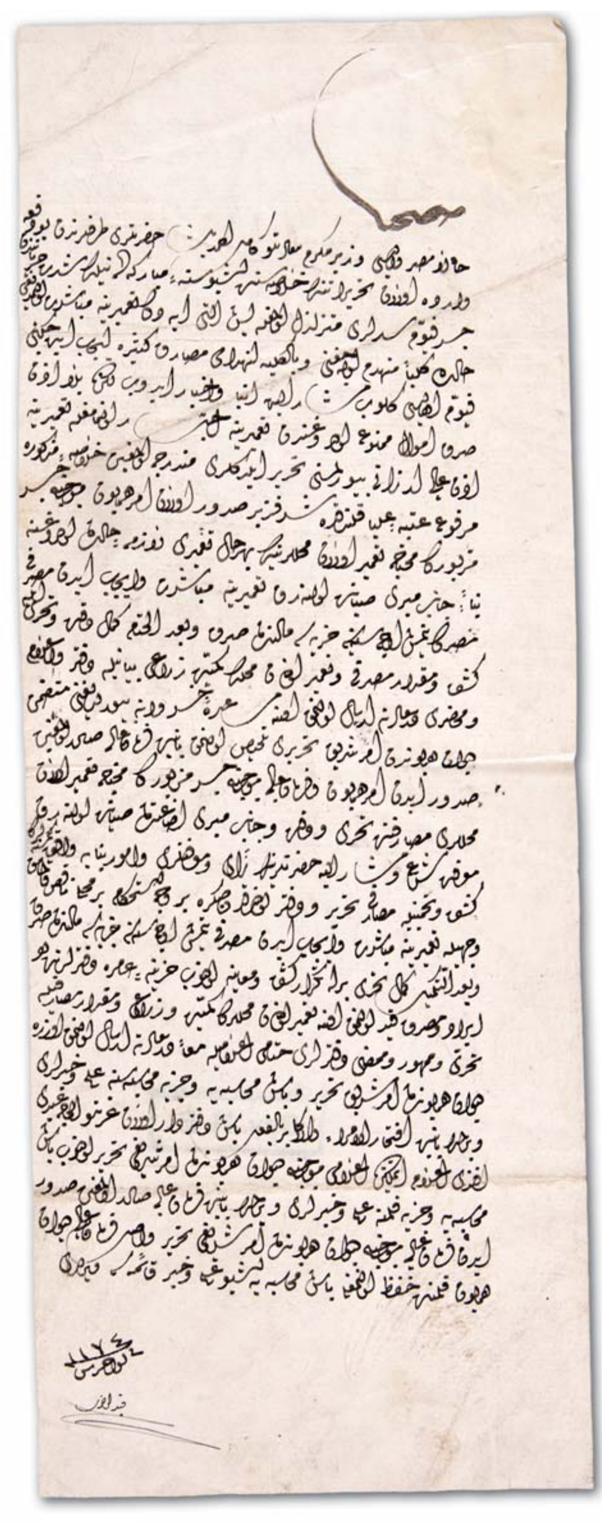
Hâlâ Mısır valisi vezir-i mükerrem saadetlü Kâmil Ahmed Paşa hazretleri tarafından bu defa vâride olan tahrirâtının hulâsasında işbu sene-i mübarekede Nil'in şiddet-i cereyânından cisr-i Feyyum sedleri mütezelzil olmağla beş altı aya dek tamirine mübâşeret olunmadığı halde külliyen münhedim olacağını ve bi'l-külliye inhidâmı masârıf-ı kesîre icab edeceğini Feyyum ahalisi gelip müşârunileyhe inbâ ve ihbâr edip lâkin bilâ-izn sarf-ı emvâl memnû‘ olduğundan tamirine ictisâr olunmamağla tamirine izn-i âlî erzânî buyurulmasını tahrîr eyledikleri münderic olmağın hulâsa-i mezkûre merfû‘-ı atabe-i ulyâ kılındıkda şeref-rîz-i sudûr olan emr-i hümâyûn mûcebince cisr-i mezbûrun muhtac-ı tamir olan mahallerinin beher-hal tamiri lâzıme-i hâlden olduğuna binâen cânib-i mîrî sıyânet olunarak tamirine mübâşeret ve icab eden masrafı Mısır'ın yetmiş üç senesi cizyesi malından sarf ve ba‘de'l-hitâm kemâl-i dikkat ve taharrî ile keşif ve mikdar-ı masrafı ve tamir olunan mahallin kemiyet-i zirâ‘î beyânıyla defter ve ilâm ve mahzarı Dersaâdet'e irsâl olunmak üzere müsaade-i hüsrevâne buyurulduğunu mutazammın Divan-ı Hümâyûn'dan emr-i şerif tahrîri telhîs olunmak bâbında fermân-ı âlî sâdır olmağın sudûr eden emr-i hümâyûn ve fermân-ı âlî mûcebince cisr-i mezbûrun muhtac-ı tamir olan mahalleri masârıfında taharrî ve dikkat ve canib-i mîrî izâ‘atdan sıyânet olunarak ma‘rifet-i şer‘ ve müşârunileyh hazretlerinin re’y ve ma‘rifetleri ve umûr-ı binaya vâkıf kimesnelerin keşif ve tahminiyle masârıfı tahrîr ve defter olundukdan sonra ber-vech-i istihkâm bir mahalli nâkıs kalmamak vechiyle tamirine mübâşeret ve icab eden masrafı yetmiş üç senesi cizyesi malından sarf ve ba‘de't-tekmîl kemâl-i taharrî birle tekrar keşif ve muayene olunup Hazine-i Amire defterlerinde irâd ve masraf kaydolunmak üzere tamir olunan mahallerin kemmiyyet ve zirâ‘ı ve mikdar-ı masârıfıyla taharrî ve memhûr ve mümzâ

defterleri hitâmı ilâmıyla ma'an Dersaâdet'e irsâl olunmak üzere Divan-ı Hümâyûn'dan emr-i şerif tahrîr ve Başmuhasebe'ye ve Cizye Muhasebesi'ne ilmuhaberleri verilmek bâbında iftiharü'l-ümerâ ve'l-ekâbir bilfi'l başdefterdar olan izzetlü el-Hâc Abdi Efendi ilâm etmeğin ilâmı mûcebince Divan-ı Hümâyûn'dan emr-i şerifi tahrîr olunup Başmuhasebe'ye ve Cizye Kalemi'ne ilmuhaberleri verilmek bâbında fermân-ı âlî sâdır olmağın sudûr eden fermân-ı âlî mûcebince Divan-ı Hümâyûn'dan emr-i şerifi tahrîr ve asl-ı fermân-ı âlî Divan-ı Hümâyûn Kalemi'nde hıfz olunmağla Başmuhasebe'ye işbu ilmuhaber kâimesi verildi.

Evâhir-i Şevval 1174 / 5 Nisan 1761

C. NF, 2570

İskenderiye ile Reşit arasında bulunan büyük seddin dalgalardan dolayı yıkılması, halkın tarım arazilerine ve ekinlerine zarar verdiğinden biran önce tamir edilmesi

42

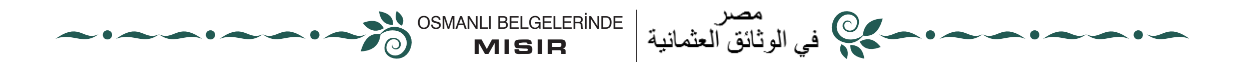

إصلاح السد الكبير الذي انهار بين الإسكندرية و الرشيد بسبب الموجات في أسرع وقت ممكن لمنع إتلاف الأراضي الزراعية و المحاصيل

Başmuhasebe'ye kaydoluna
Evâil-i Ramazan 1175

Bender-i İskenderiye ile Reşid beyninde Kale-i Ebukır ile Ma‘adiye nâm mahallin tarîkleri vasatında öteden beri taraf-ı mîrîden tamir olunagelen sedd-i kebîr telâtum-ı emvâc-ı bahrden bazı mahalli münkesir ve münhedim olmakdan nâşi âb-ı deryâ mahall-i mezbûrdan cereyân ile Buhayra kazası kurâsının arazi ve mezrû‘âtların basıp itlâf ve izâ‘at ve ahali ve reâyâya hasâret etmekle sedd-i mezbûr icâleten keşif ve tamir olunmaz ise emvâl-i mîrîyesine dahi mûceb-i kesr ve noksan olacağı bedîhî olduğunu Mısır kadısı efendi başka ve işbu sene-i mübarekede Donanma-yı Hümâyûn kalyonlarıyla İskenderiye cânibinde olan kapudâne-i hümâyûn kaptanı ve İskenderiye kadısı başka arzlarında tahrîr ve inhâ ve ebniye-i mezkûreye bir gün akdem mübâşeret lâzıme-i hâlden iken masârıfı cesîmce olmak hasebiyle bilâ-izn-i hümâyûn cânib-i mîrîden tamiri münasib olmadığına binâen sıyâneten li'l-mîrî bir an akdem tamirine izin ve müsaade-i aliyye-i erzâni buyurulmasını hâlâ Haleb valisi olan Mısır kaymakamı vezir-i mükerrem saadetlü Mustafa Paşa hazretleri memhûr kâimelerinde tastîr ve inbâ etmişler.

Cânib-i mîrî sıyânet olunarak sedd-i merkûmun tamiriyçün umûr-ı ebniyeye vâkıf ricâl-i Devlet-i Aliyye'den mu‘teber bir kimesnenin memuriyeti iktizâ eylediğine binâen hulâsası pâye-i serîr-i a‘lâya ba‘de'l-arz sâdır olan fermân-ı âlî mûcebince ricâl-i Devlet-i Aliyye'den umûr-ı binaya vukûf ve şu‘ûru olan ( ) bina emini tayin ve memur kılınıp bi-avnihî Teâlâ ol tarafa lede'l-vürûd kaide-i mîrîye üzere evvel emirde ma‘rifet-i şer‘ ve erbâb-ı vukûf ma‘rifetleriyle sedd-i merkûmun muktezî-yi tamir ve bina olan mahalleri gereği gibi keşif ve muayene

olundukdan sonra ber-vech-i istihkâm tamir ve binasına mübâderet ve iktizâ eden tamirâtı masârıfi ahali-i Haremeyn'in yetmiş ve yetmiş dört seneleri gılâllerinin bundan sonra aynen naklolunacaklarının navlıyçün yetmiş üç ve dört senesi İrsâliye Hazinesi'nden ifrâz ve ahz ve ruznâmçe-i Mısır'da tevdî‘ olunup diğer evâmir-i aliyye müfâdları üzere gayr-i ez-mahsûb Deraliyye'ye iktizâ eden akçelerden verilip ve ne mikdar masraf gider ise ba‘de't-tekmîl tekrar keşif ve hüccet-i şer‘iyye olunup memhûr ve mümzâ keşif defteriyle Dersaâdet'e irsâl olunmak üzere Mısır valisine ve Mısr-ı İskenderiye kadılarına ve bina eminine ve ümerâ ve sair iktizâ edenlere hitaben Divan-ı Hümâyûn'dan iktizâsına göre emr-i şerif tahrîr ve Başmuhasebe'ye ilmuhaberi verilmek bâbında bilfi‘l başdefterdar olan saadetlü el-Hâc Abdi Efendi dâme ulüvvuhû ilâm etmeğin ilâmı ve sâdır olan fermân-ı âlî mûcebince vezir-i müşârunileyh ve sair mûmâileyhe hitaben Divan'dan emr-i şerifi tahrîr ve asl-ı fermân-ı âlî kalem-i mezbûrda hıfz olunmağla Başmuhasebe'ye işbu ilmuhaber kâimesi verildi.

Evâil-i Ramazan [1]175 / 4 Nisan 1762

C. NF, 84

43

Mısır fatihi olan Sahabeden Amr bin el-As tarafından Mısır'ın fethi sırasında yaptırılan ancak daha sonra yıkılan mescidin, masrafları padişah tarafından karşılanmak üzere yeniden yaptırılması

الوعد من السلطان إعادة بناء المسجد الذي تهدم و كان قد بناه عمرو بن العاص أثناء فتح مصر

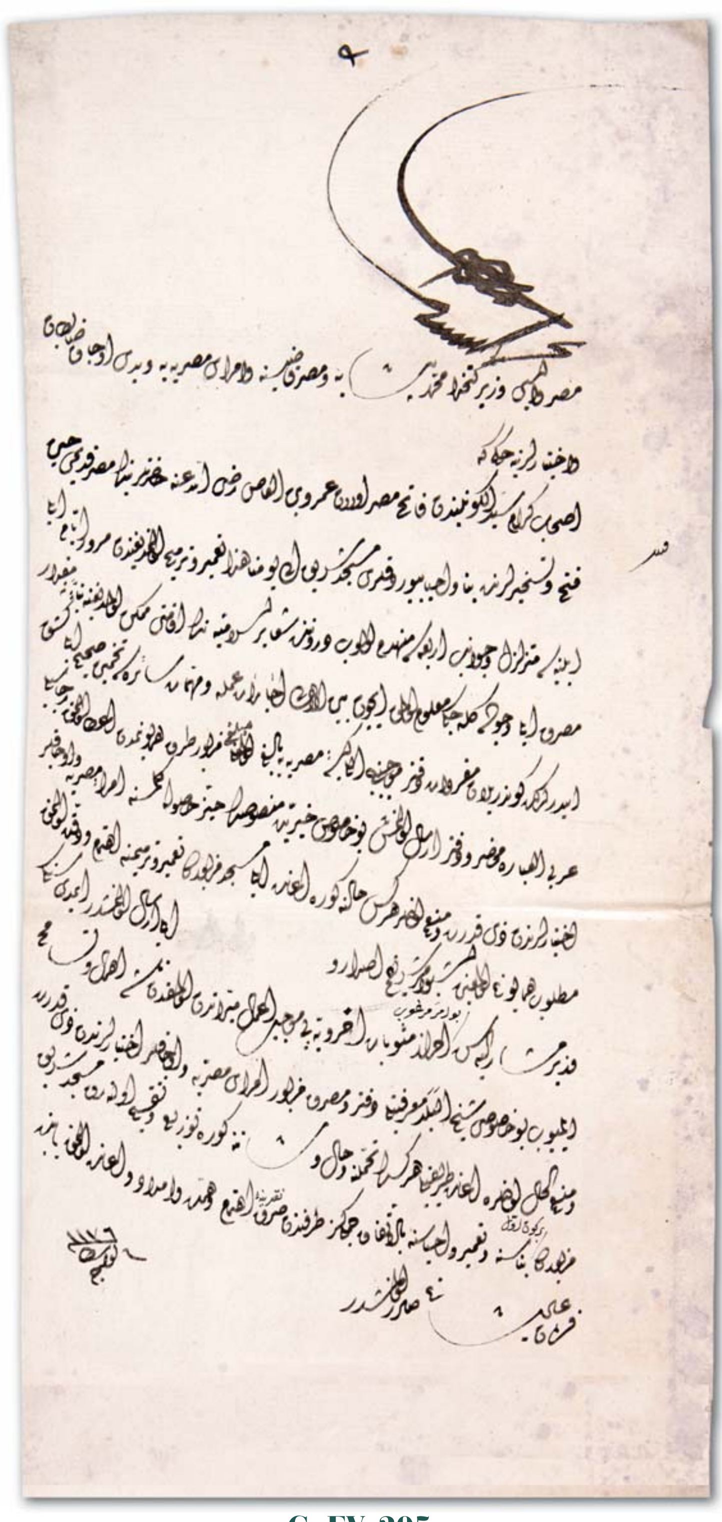
Buyruldu

Mısır valisi vezir Kethüdâ Mehmed Paşa'ya ve Mısır kadısına ve ümerâ-yı Mısriyye'ye ve Yedi Ocak zâbitân ve ihtiyarlarına hüküm ki

Ashâb-ı Kirâm-ı Seyyidü'l-Kevneyn'den fâtih-i Mısır olan Amr ibnü'l-Âs radıyallâhu anh hazretlerinin Mısr-ı kadîmi hîn-i feth ve teshîrlerinde bina ve ihyâ buyurdukları mescid-i şerif ilâ-yevminâ hâzâ tamir ve termîm olunmadığından mürûr-ı eyyâm ile ebniyesi mütezelzil ve cevânib-i erba'ası münhedim olup derûnunda şe'âyir-i İslâmiyye'nin ikameti mümkün olmadığına binâen ne mikdar masraf ile vücuda geleceği malum olmak için beyne'l-ahali icârât-ı amele ve ve mühimmât-ı sairesi tahmin-i sahîh ile keşfetdirildikde gönderilen müfredât-ı defter mûcebince elli kese-i Mısriyye'ye bâliğ olmağla meblâğ-ı mezbûr taraf-ı hümâyûnumdan i'tâ olunmak ricasıyla Arabiyü'l-ibâre mahzar ve defter irsâl olunmuş bu husus-ı hayriyet-mensûsun hayyiz-i husule gelmesine ümerâ-yı Mısriyye ve ocaklar ihtiyarlarından zî-kudret ve mün'am olanlar herkes hâline göre iânet ile mescid-i mezbûrun tamir ve termîmine ihtimâm ve dikkat olunmak matlûb-ı hümâyûnum olmağın işbu emr-i şerifim ısdâr ve (   ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi; sen ki vezir-i müşârunileyhsin bu emr-i mergûbu ihrâz-ı mesûbât-ı uhreviyeyi mûcib a'mâl-i müberrâtdan olmakdan nâşi ihmal ve tesâmuh eylemeyip bu hususu şeyhü'l-beled ma'rifetiyle defter ve masraf-ı mezbûr ümerâ-yı Mısriyye ve ocaklar ihtiyarlarından zî-kudret ve mün'amü'l-hâl olanlara iânet tarîkiyle herkesin tahammülüne ve hâl ve şânına göre tevzî' ve taksim olunarak mescid-i şerif-i mezbûrun bir gün evvel binasına ve tamir ve ihyâsına bi'l-ittifak cümleniz tarafından sarf-ı nakdîne-i ihtimâm ve himmet ve imdad ve iânet olunmak bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

Evâsıt-ı Cemâziyelâhir 1176 / 6 Ocak 1763

C. EV, 205

44

Kahire'nin Garbiye Kasabası Kübra Mahallesi'nde bulunan Cafer Köprüsü'nün tamir edilmesi

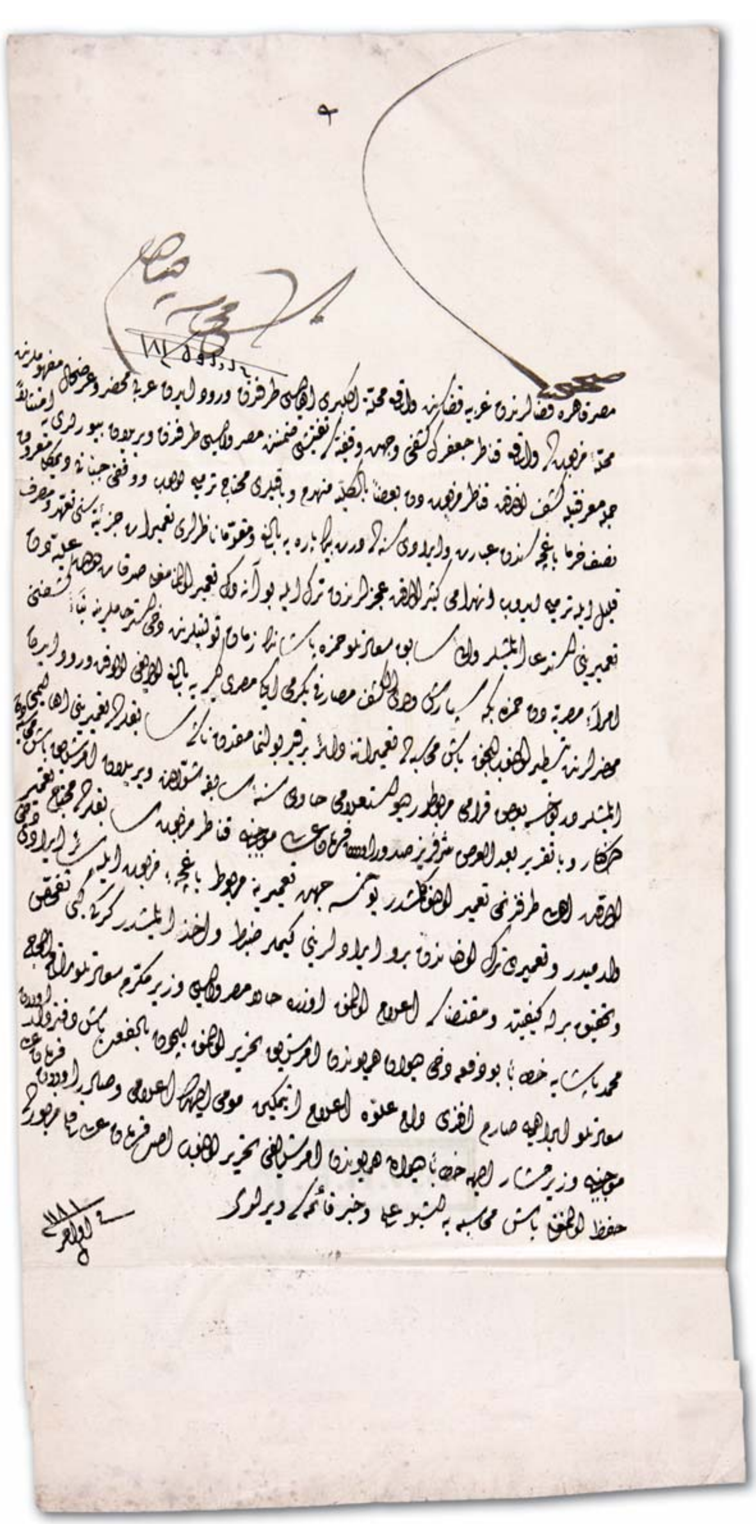
ترميم جسر جفر الذي يقع في حي كبرى بناحية غربية للقاهرة

Başmuhasebe'ye kaydoluna
6 Evahir-i Şevval [1]181

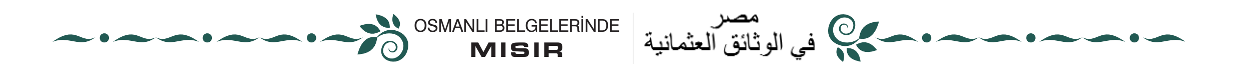
Mısr-ı Kahire kazalarından Garbiye Kazası'nda vâki Mahalletü'l-Kübra ahalisi tarafından vürûd eden Arabî mahzar ve arzuhal mefhûmlarında mahalle-i mezbûrede vâki Kanâtır-ı Cafer'in keşfi ve cihet-i vakfiyesi teftîşi zımnında Mısır valisi tarafından verilen buyurulduya imtisâlen cümle ma‘rifetiyle keşfolundukda kanâtır-ı mezbûreden bazen bi'l-külliye münhedim ve bâkîleri muhtac-ı termîm olup ve Vakf-ı Cübbâni demekle ma‘rûf nısıf hurma bahçesinden ibaret ve irâdı senede dört bin paraya bâliğ ve mukaddemâ nâzırları tamirât-ı cüz’iyesini taahhüd ve masraf-ı kalîlleriyle termîm edip inhidâmı kesîr oldukda aczlerinden terk ile bu âna dek tamir olunmamağla sadakât-ı Devlet-i Aliyye'den tamirini istidâ eylemişler.

Vali-yi sâbık saadetlü Hamza Paşa'nın zaman-ı tevliyetlerinde dahi istirhâmlarına binâen keşfini ümerâ-yı Mısriyye'den Hamza Bey'e sipariş ve lede'l-keşif masârıfı yirmi iki Mısrî keseye bâliğ olduğu ol vakt vürûd eden mahzarlarında tastîr olunup ancak Başmuhasebe'de tamirâtına dair bir kayd bulunmamakdan nâşi "*sâbıklarda tamirini ahali mi eylemişlerdir? Yoksa bazı kurâ[ya] mı merbûtdur?*" deyu isti‘lâmı hâvî sene-i sâbıka Şevvali'nde verilen emr-i şerif Başmuhasebe'den derkenar ve bâtakrîr ba‘de'l-arz şeref-rîz-i sudûr olan fermân-ı âlî mûcebince "*kanâtır-ı mezbûre sâbıklarda muhtac-ı tamir oldukda ahali tarafından mı tamir olunagelmişdir? Yoksa cihet-i tamirine merbût bahçe-i mezbûre ile sair irâdı dahi var mıdır? ve tamiri terk olunandan beri irâdlarını kimler zabt ve ahz eylemişdir?*" Gereği gibi tefahhus ve tahkik birle keyfiyet ve muktezâsı ilâm olunmak üzere hâlâ Mısır valisi vezir-i mükerrem saadetlü Râkım el-Hâc Mehmed Paşa'ya hitaben bu defa dahi Divan-ı Hümâyûn'dan emr-i şerif tahrîr olunmak için bilfi‘l başdefterdar olan saadetlü İbrahim Sarim Efendi dâme ulüvvuhû ilâm etmeğin mûmâileyhin ilâmı ve sâdır olan fermân-ı âlî mûcebince vezir-i müşârunileyhe hitaben Divan-ı Hümâyûn'dan emr-i şerifi tahrîr olunup asl-ı fermân-ı âlî kalem-i mezbûrda hıfz olunmağla Başmuhasebe'ye işbu ilmuhaber kâimesi verildi.

Evâhir-i Şevval 1181 / 19 Mart 1768

C. NF, 2357

45 Kahire'nin Rıkıka Kasabası'nda Nil Nehri üzerinde bulunan İsr-i Ebu Akdâ Adası'nın ziraat yapılmak ve vergisi Mısır'a gönderilmek üzere Mekke şerifine tahsis edilmesi

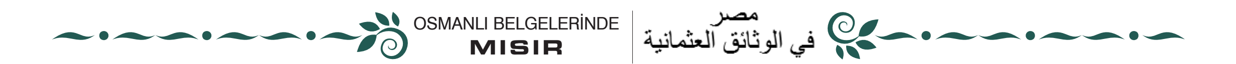
تخصيص جزيرة إسري أبي أقضى التي تقع على نهر النيل في ناحية رقة بالقاهرة للزراعة و إرسال ضرائبها إلى شريف مكة المكرمة

İşbu emr-i şerif Divan-ı Hümâyûn'dan tahrîr ve Başmuhasebe'ye ilmuhaber kâimesi verilmek üzere Başdefterdar izzetlü Ali İsmet Efendi dâme ulüvvuhûnun ilâmı ve sâdır olan fermân-ı âlî mûcebince emri Divan-ı Hümâyûn tarafından tahrîr olunup asıl sâdır olan fermân-ı âlî kalem-i mezbûrda hıfz olunmağla muhasebe-i mezkûreye ilmuhaber olmak üzere aynı bir sureti verildi.

Başmuhasebe'ye kaydola
Evâhir-i Cemâziyelâhir 1184

Mısır valisine ve Mısır kadısına hüküm ki

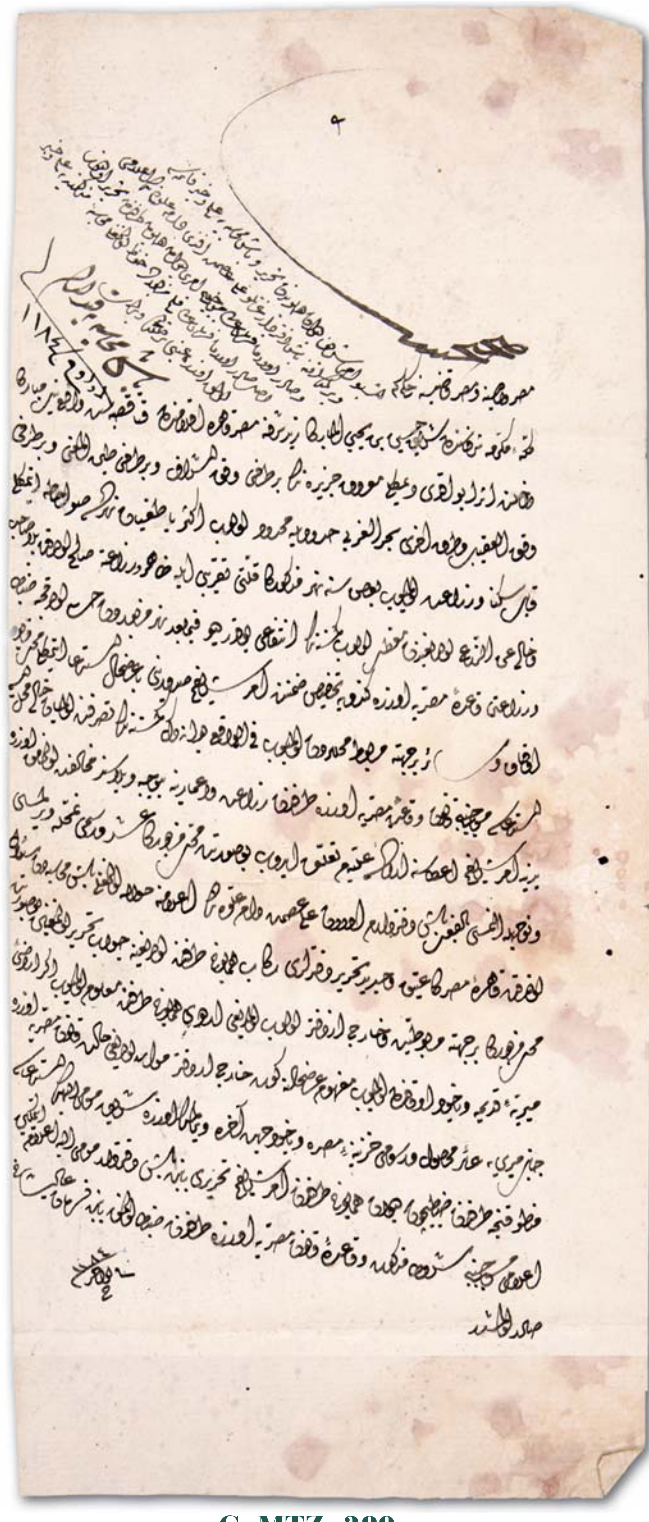
Mekke-i Mükerreme şürefâsından Şerif Hüseyin bin Yahya el-Mübarek zîde şerefühû Mısr-ı Kahire aklâmından Kata kasabasında vâki Nil-i mübarek dahilinde İsr-i Ebu Akdâ demekle ma'rûf cezirenin bir tarafı Vakf-ı Eşrâf ve bir tarafı tıynü'l-mu'anna ve bir tarafı Vakfü'l-Ukayb ve taraf-ı âharı Bahrü'l-garbî hududuyla mahdûd olup ekseriya tuğyân-ı nehirde su ihâta etmekle kâbil-i süknâ ve ziraat olmayıp bazı sene nehr-i mezkûrun kılleti takrîbi ile zâhir ve ziraate sâlih oldukda bilâ-sahib ve hâlî ani'z-zer' olduğundan mu'attal olup "*kimesnenin intifâ'ı yokdur*" deyu fîmâba'd nehr-i mezbûrdan hâlî oldukca zabt ve ziraati kaide-i Mısriyye üzere kendiye tahsis zımnında emr-i şerifim sudûrunu bâ-arzuhal istid'â etmekle mahall-i mezbûr evkâf ve sair bir cihete merbût mahallerden olmayıp fi'l-vâki bu âna dek kimesnenin tasarrufunda olmayan hâlî mahal ise istid'âsı mûcebince kanun ve kaide-i Mısriyye üzere tarafından ziraat ve imarına bî-vecih ve bîla-sened muhalefet olunmamak üzere yedine emr-i şerifim i'tâsına irâde-i aliyyem ta'alluk edip bu suretde mahall-i mezbûrun öşür ve resmi ne mahalle verilmesi ne vechile alınması bilfi'l

Başdefterdarım olan Ali İsmet dâme ulüvvuhûnun ilâmına havale olunmağla Başmuhasebe'den sual olundukda; Kahire-i Mısır'ın atik ve cedid tahrîr defterleri Rikâb-ı Hümâyûnum tarafında olduğuna cevab tahrîr olunmağın bu suretde mahall-i mezbûrun bir cihete merbûtiyet ve haric ez defter olup olmadığı Ordu-yı Hümâyûn tarafında malum olmayıp eğer arazi-i mîrîye-i kadîme veyahud evkâfdan olmayıp mefhûm-ı arzuhaline göre haric ez defter mevâd olduğu halde kanun-ı Mısriyye üzere cânib-i mîrîye aid mahsul ve rüsûmu hazine-i Mısır'a veyahud cihet-i âhara verilmek üzere şerif-i mûmâileyhin istid'âsı mantûkunca tarafından zabtıyçün Divan-ı Hümâyûnum tarafından emr-i şerifim tahrîri bâbında Başdefterdar-ı mûmâileyh ilâm etmeğin ilâmı mûcebince şürût-ı mezkûre ve kaide-i kanun-ı Mısriyye üzere tarafından zabtolunmak bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

Evâhir-i Cemâziyelâhir 1184 / 20 Ekim 1770

C. MTZ, 389

46 Kahire'de bulunan İmam Şafi Türbesi etrafındaki surların ve Nil Nehri kanallarının onarılması

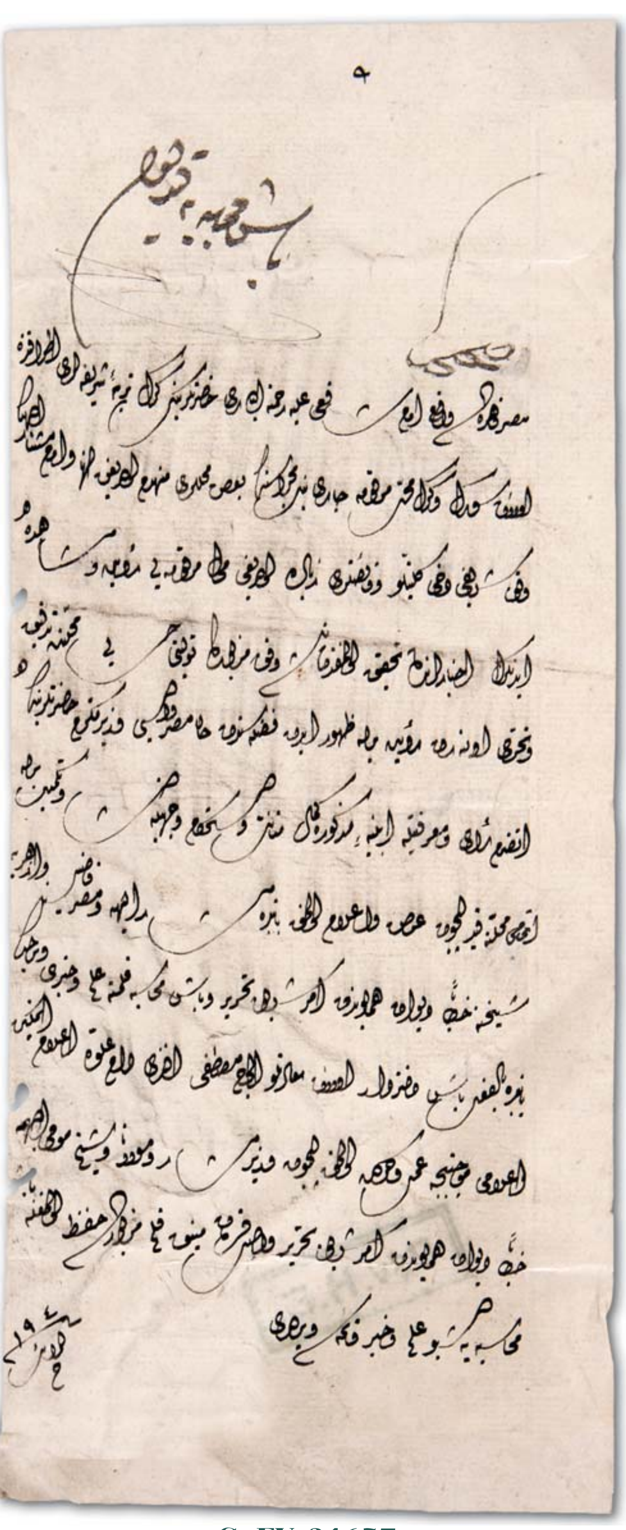

اصلاح الأسوار و القنوات التي حول ضريح الإمام الشافعي بالقاهرة

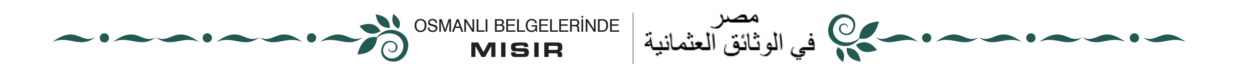
Başmuhasebe'ye kaydola

Mısr-ı Kahire'de vâki İmam Şâfii aleyhi rahmete'l-bârî hazretlerinin gerek türbe-i şerifeleri etrafında olan surun ve gerek mahall-i merkûma cârî Nil mecrâsının bazı mahalleri münhedim olduğun inhâ ve imâm-ı müşârunileyh vakf-ı şerifi dahi külliyetli ve faizleri ziyade olduğu mahall-i merkûmeyi rü'yet ve müşâhede edenlerin ihbârâtından tahkik olunmakdan nâşi vakf-ı mezbûrun tevliyeti hesabı mahallinde tedkîk ve taharrî olunarak rü'yet birle zuhur eden fazlasından hâlâ Mısır valisi vezir-i mükerrem hazretlerinin inzimâm-ı re'y ve ma'rifetiyle ebniye-i mezkûre kemâl-i metânet ve istihkâm vechile inşâ ve tekmîl birle itmâmı mahalline kayd için arz ve ilâm olunmak bâbında müşârunileyh ve Mısır kadısı ve Ezher şeyhine hitaben Divan-ı Hümâyûn'dan emr-i şerif tahrîr ve Başmuhasebe kalemine ilmuhaberi verilmek bâbında bilfi'l başdefterdar olan saadetlü el-Hâc Mustafa Efendi dâme ulüvvuhû ilâm etmeğin ilâmı mûcebince amel ve hareket olunmak için vezir-i müşâr ve mevlâna ve şeyh-i mûmâileyhime hitaben Divan-ı Hümâyûn'dan emr-i şerif tahrîr-i vâcib-i fermân-ı münîf kalem-i mezbûrda hıfz olunmağla Başmuhasebe'ye işbu ilmuhaber kâimesi verildi.

Evâil-i Cemâziyelâhir [1]194 / 13 Haziran 1780

C. EV, 31657

Mısır'da bulunan Beni'l-Vefa Zâviyesi'ne Şeyh Seyyid Mehmed Efendi'nin talebi üzerine gelir tahsis edildiği

47

تخصيص دخل لزاوية بني الوفاء بالقاهرة بناء على طلب السيد محمد أفندي

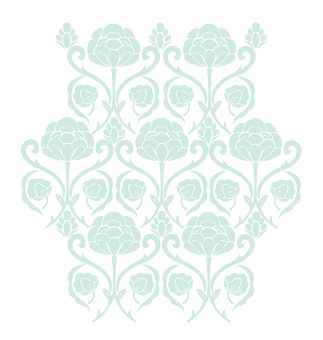
Nizâm-ı devletim vezirim işbu telhîsin mûcebince nizâm verile

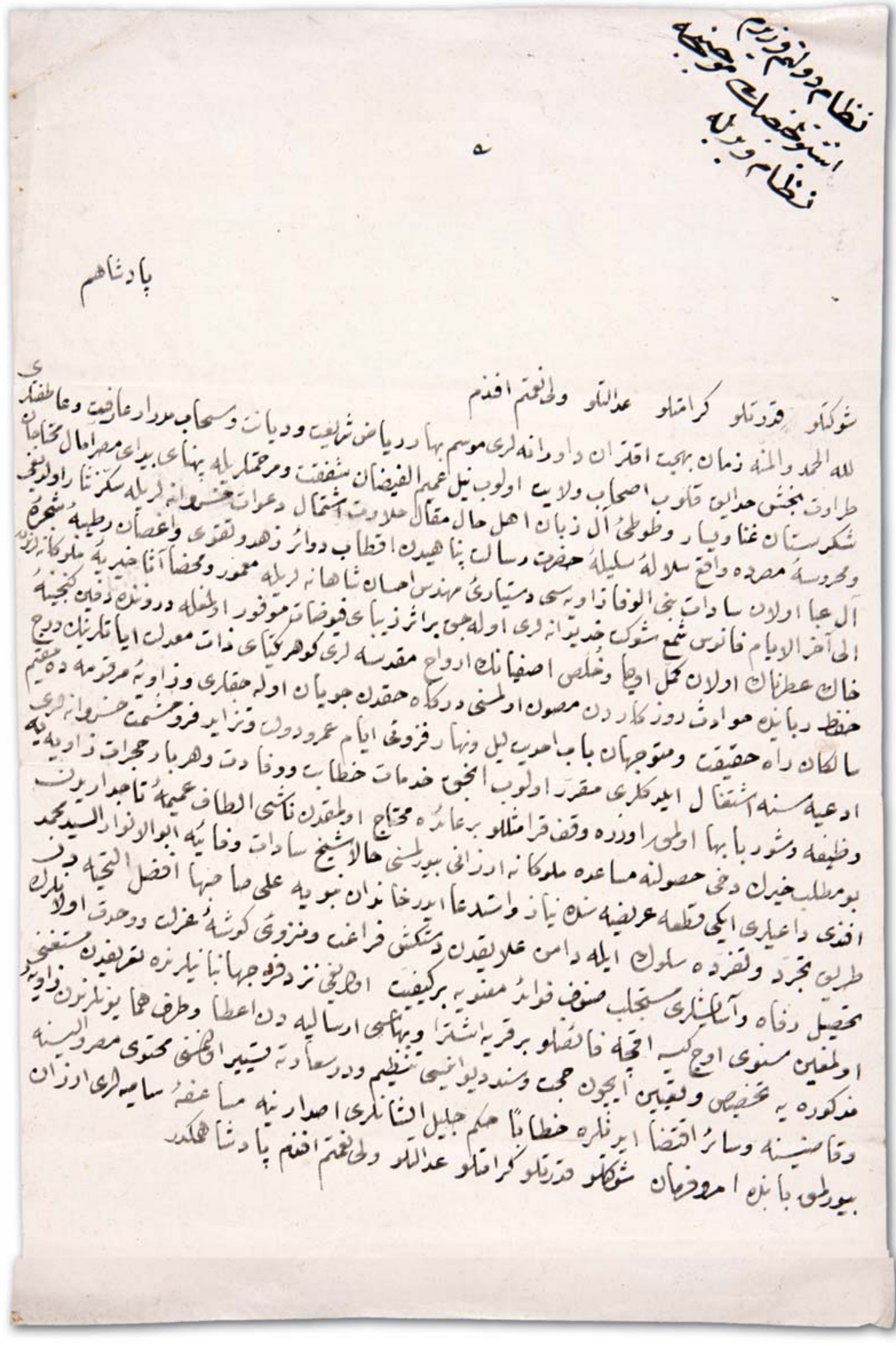
Şevketlü, kudretlü, kerâmetlü, adaletlü veli-nimetim efendim padişahım

Lillahi'l-hamd ve'l-minne zaman-ı behcet-iktirân-ı dâverâneleri mevsim-i bahar-ı riyâz-ı şeri'at ü diyânet ve sehâb-ı midrâr-ârifet ü âtıfetleri tarâvet-bahş-ı hadâik kılıp ashâb-ı vilâyet olup Nil-i amîmü'l-feyezân-ı şefkat ü merhametleriyle pehnâ-yı beydâ-yı Mısır, âmâl-i muhtacân-ı şükür-sitan-ı gına ve yesar ve tûtî-i âl-i zeban-ı ehl-i hâl-i makâl-i hâlâvet-iştimâl da'vat-ı hüsrevâneleriyle sükker-nisar olduğu ve Mahrûse-i Mısır'da vâki sülâle-i selîle-i hazret-i risâletpenâhîden aktâb-ı devâir-i zühd ve takva ve agsân-ı ratibe-i şecere-i âl-i abâ olan sâdât-ı Beni'l-Vefâ Zâviyesi dest-yârî-i mühendis-i ihsân-ı şahaneleriyle ma'mûr ve mahzâ âsâ[r]-ı hayriye-i mülûkânelerinden ilâ-âhiri'l-eyyâm fânûs-ı şem'-i şevket-i hidivaneleri olacak bir eser-i zîbâ-yı füyûzât-ı mevfûr olmağla derûnunda defîn-i gencîne-i hâk-i ıtırnâk olan kümmel-i evliyâ ve hullas-ı asfiyânın ervâh-ı mukaddeseleri gevher-yektâ-yı zât-ı ma'delet-âyâtlarının derc-i hıfz-ı Rabbânî'de havâdis-i rüzgârdan masûn olmasını dergâh-ı hakdan cûyan olacakları ve zâviye-i merkûmede mukim sâlikân-ı râh-ı hakîkat ve mütevecci-hân-ı bâb-ı ahadiyyet leyl ü nehâr füzûnî-i eyyâm-ı ömr ü devlet ve tezâyüd-i ferd-i haşmet-i hüsrevâneleri ed'iyyesine iştigâl eyledikleri mukarrer olup ancak hidemât-ı hitabet ve vifadet ve her bâr hücerât-ı zâviyeye vazife ve şorbabaha olmak üzere vakf-ı kurâ misillü bir â'ide muhtac olmakdan nâşi eltâf-ı amîme-i tâc-dârîden bu matlab-ı hayrın dahi husulüne müsaade-i mülûkâne erzânî buyurulmasını hâlâ Şeyh-i Sâ'dât-ı Vefâiye Ebu'l-Envâr es-Seyyid Mehmed Efendi dâileri iki kıt'a arîzasında niyâz ve istid'â eder. Hânedân-ı Nebeviyye alâ sahibihâ efdalü't-tahiyyeden tarîk-i tecerrüd ve teferrüde sülûk

ile dâmen-i alâyıkdan dest-keş-i ferâgat ve münzevi-i kûşe-i uzlet ve vahdet olanların tahsil-i refah ve asayişleri müsteclib-i sunûf-ı fevaid-i ma‘neviye bir keyfiyet olduğu nezd-i ferd-i cihân-bânîlerinde tarifden müstagni olmağın senevî üç kese akçe faizli bir karye iştirâ ve bahâsı irsâliyeden i‘tâ ve taraf-ı hümâyûnlarından zâviye-i mezkûreye tahsis ve tayin için hüccet ve sened-i divanisi tanzim ve Dersaâdet'e tesyîr olunmasını muhtevi Mısır valisine ve kadısına ve sair iktizâ edenlere hitaben hükm-i celîlü'ş-şânları ısdârına müsâ‘afa-i sâmiyeleri erzân buyurulmak bâbında emr u fermân şevketlü kudretlü kerâmetlü adaletlü veli-nimetim efendim padişahımındır.

[1195] / [1780-1781]

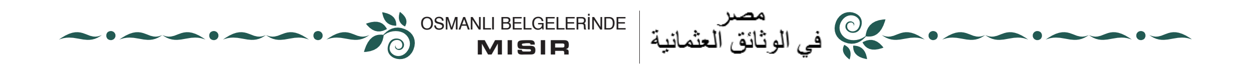

نظام دولتلو وزیر
استحصالك موجبه
نظام ویره

پادشاهم

شوكتلو قدرتلو كرامتلو عدالتلو ولی نعمتم افندم

HAT, 606

48

Kahire'de bulunan Muradiye, Muhammediye, Ahmediye deşişe vakıfları ile Sultan Mahmud ve Darüssaade Ağası Mustafa Ağa Vakıflarına yapılan müdahalenin engellenerek kadim Mısır kanunu gereğince idare edilmesi

منع التدخل إلى وقف مرادية و محمدية و أحمدية و دشيشة و وقف السلطان محمود و وقف أغاي دار السعادة التي في القاهرة و إدارتها وفقا لقانون مصر القديم

Mûcebince hüküm buyuruldu

12 Rebîülevvel 1201

Der-i devlet-mekîne arz-ı bende-i kemine budur ki

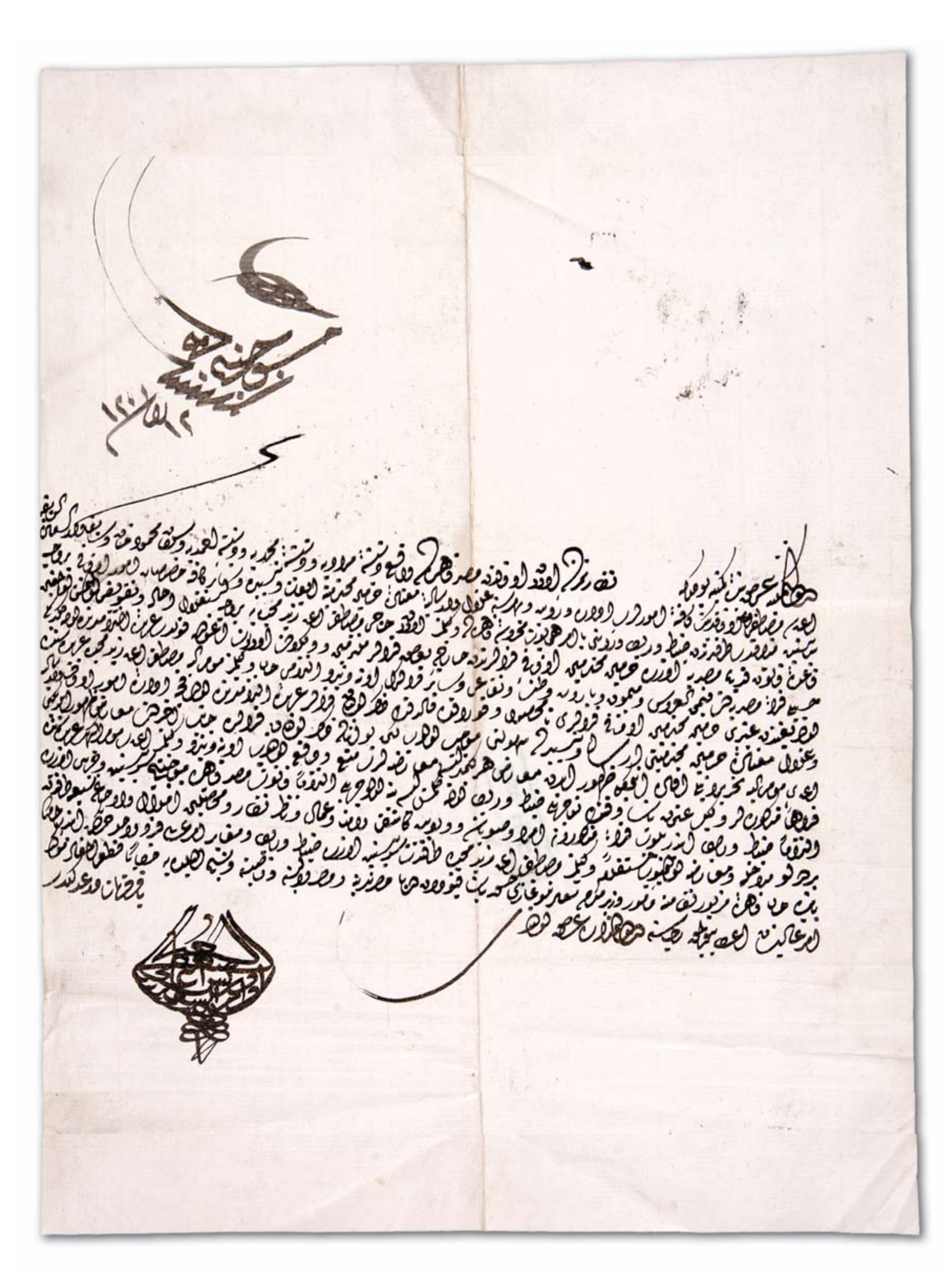
Nezâretimizde olan evkafdan Mısr-ı Kahire'de vâki Deşişe-i Muradiye ve Deşişe-i Muhammediye ve Deşişe-i Ahmediye ve Sultan Mahmud Han ve sâbıka Dârüssaadetü'ş-şerife Ağası Mustafa Ağa Evkafı'nın kâffe-i umûrları idare ve rü'yet ve beher sene gılâl ve irsâliye-i mu'tâde-i Haremeyn-i Muhteremeyn'e irsâl ve tesyîre ve sair kâffe-i hususât-ı umûr-ı evkafı ber-vech-i serbestiyet mutasarrıfları taraflarından zabt u rabt ve rü'yeti bâ-emr-i hümayûn Mahrûse-i Kahire'de vekilimiz olan Hacı Mustafa Ağa zîde mecduhûya ber-vech-i istiğlâl ihale ve tefvîz olunmuş olmağın kaide-i kanun-ı kadîm-i Mısriyye üzere Haremeyn-i Muhteremeyn Evkafı kurâlarından haric bazı kurâlar mültezimîn ve vükelâdan olan ağavat kulları uhde-i iltizâmlarında olageldiği hasebiyle kurâ-yı Mısriyye'den Kaymakularus ve Meymun ve Barut ve Tansa ve Tekâî ve sair kurâların öteden beri iltizâmı hâlâ vekilimiz mûmâileyh Mustafa Ağa zîde mecduhû uhdesinde olduğundan gayri Haremeyn-i Muhteremeyn evkafı kurâları nâ-mahsul ve kurâkda kaldıkda zikrolunan kurâlar uhde-i iltizâmlarında oldukca idare-i umûr-ı evkaf ve irsâliye ve gılâl-i mu'tâde-i Haremeyn-i Muhteremeyni irsâl ve tesyîrde suhûleti mûcib olup lâkin bu esnada zikrolunan kurâlara cânib-i âhardan mu'ârız zuhur eylediğini ağa-yı mûmâileyh tahrirâtıyla ifade etmekle zuhur eden mu'ârız her kimler ise mu'ârazaları men' ve def' olunup öteden beri vekilimiz ağa-yı mûmâileyhin uhdesinde kurâhâ-i mezkûreler vekil Osman Paşa vaktinde ne vechile zabt u rabt olunagelmiş ise yine ol

vechile iltizâmen kanun-ı Mısr-ı Kahire mûcebince serbestiyet vechi üzere iltizâmen zabt u rabt etdirilip kurâ-yı mezkûrûna ümerâ ve subaşı ve vilâyet kâşifi ve emin ve ummâl ve nâzır-ı nüzzâr ve muhassılîn-i emvâl ve ocağ-ı seb'a tarafından bir türlü müdahale ve mu'âraza olunmayıp müstakillen vekilimiz Mustafa Ağa zîde mecduhû tarafından serbestiyet üzere zabt u rabt ve mugayir-i emr-i âlî ferd-i vâhid hareket etdirilmemek bâbında hâlâ Kahire-i mezbûr nizâmına memur vezir-i mükerrem saadetlü Gazi Hasan Paşa kapudan-ı deryâ hazretlerine ve Mısır valisine ve kadısına ve şeyhü'l-beldeye hitaben kat'iyyü'l-mekâl müekked emr-i âlîşan i'tâ buyurulmak ricasına der-i devlet-medâra arz olundu. Bâki fermân der-adlindir.

Ağa-yı Bâbüssaadet-i Şerife
Derviş

12 Rebîülevvel 1201 / 2 Ocak 1787

C. EV, 8074

Kahire'de kale içinde ve Yusufiye Hükümet Konağı'nda bulunan su yolları ile sarayın tamir edilmesi

49

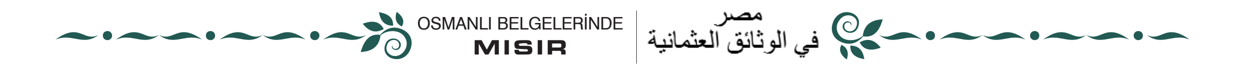
ترميم سبل المياه والقصر الذي في داخل القلعة بالقاهرة و المنزل الحكومي في اليوسفية

Telhîs mûcebince Divan-ı Hümâyûn'dan iktizâsına göre emri tahrîr ve Başmuhasebe ve Ordu-yı Hümâyûn'a ilmuhaberleri i'tâ olunmak buyuruldu.

26 Cemâziyelâhir [1]205

Arz-ı bendeleridir ki

Mısr-ı Kahire'de vâki kale derûnunda kâin kadîmden beri cereyân eden su ile kale-i mezkûre derûnunda vâki hükûmetgâh-ı Yusufiye'ye cârî su yolları ve vülât-ı i'zâma tahsis kılınan saray ebniyesinin cânib-i mîrîden tamir ve termîm olunmasını hâlâ Mısır valisi vezir-i mükerrem saadetlü İsmail Paşa hazretleri tahrîr ve iltimas etmekden nâşi Ordu-yı Hümâyûn'da kuyûda lede'l-mürâca'a Mısr-ı Kahire'de vülât-ı i'zâma mahsus olan sarayın harâb olan mahalleri ve divanhâne ve münhedim olan hazine kapısı ve mahall-i sairesini mukaddemâ bin yüz elli dört senesinde Yahya Paşa tamîr ve termîm edip mecmû'-ı masârıfı yirmi üç Mısrî kese ile yedi bin dört yüz paraya bâliğ olmağla meblâğ-ı mezbûrun müşârunileyhin rica ve iltimasına mebnî Mısır İrsâliyesi malından hesabına mahsûbu için bâ-izn-i hümâyûn Divan-ı Hümâyûn'dan emr-i şerif verildiğini müş'ir vârid olan ilmuhaber kâimesi mukayyed üdüği Edirne'de mahfûz olan Başmuhasebe defterlerinden ba'de'l-ihrac husus-ı mezbûr mübarek rikâb-ı kamer-tâb-ı mülûkâneye lede'l-arz ne vechile irâde-i kerâmet-ifade-i hüsrevâne ta'alluk eder ise ol vechile tanzimine himmet buyurulmuş, livâ-i saadet kaymakamı Vezir-i mükerrem saadetlü Mehmed Paşa hazretleri tahrîr ve iş'âr etmeleriyle müşârunileyhin işbu tahrirâtı taraf-ı Hidivanelerinden Rikâb-ı Hümâyûn'a lede'l-arz "*Mısır valisi ve şeyhü'l-beled keselerinden yapsa ne lâzım gelir? Mısır valisine böylece yazasın*" deyu hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn sâdır olmağla mûcebince emri ısdâr olunmak bâbında fermân-ı âlîleri mûcebince Divan-ı Hümâyûn tarafından iktizâsına göre emri tahrîr ve

Başmuhasebe'ye ve Ordu-yı Hümâyûn'a ilmuhaberleri i'tâ olunmak bâbında emr u fermân devletlü saadetlü Sultanım hazretlerinindir.

*****

Lîvâ-i saadet kâimmakamı vezir-i mükerrem saadetlü Mehmed Paşa hazretleri tarafından vârid olan tahrirâtın hulâsasıdır

25 Cemâziyelâhir [1]205

İzzetlü defterdar efendi

İşbu tahrirât Rikâb-ı Hümâyûn'a arz olundukda "Mısır valileri ve şeyhü'l-beled keselerinden yapsa ne lâzım gelir? Mısır valisine böylece yazasın olmaz mı?" deyu hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn sâdır olmağla mûcebince emr-i âlî ısdârını telhîs eyleyesiz deyu buyuruldu.

24 Cemâziyelâhir 1205

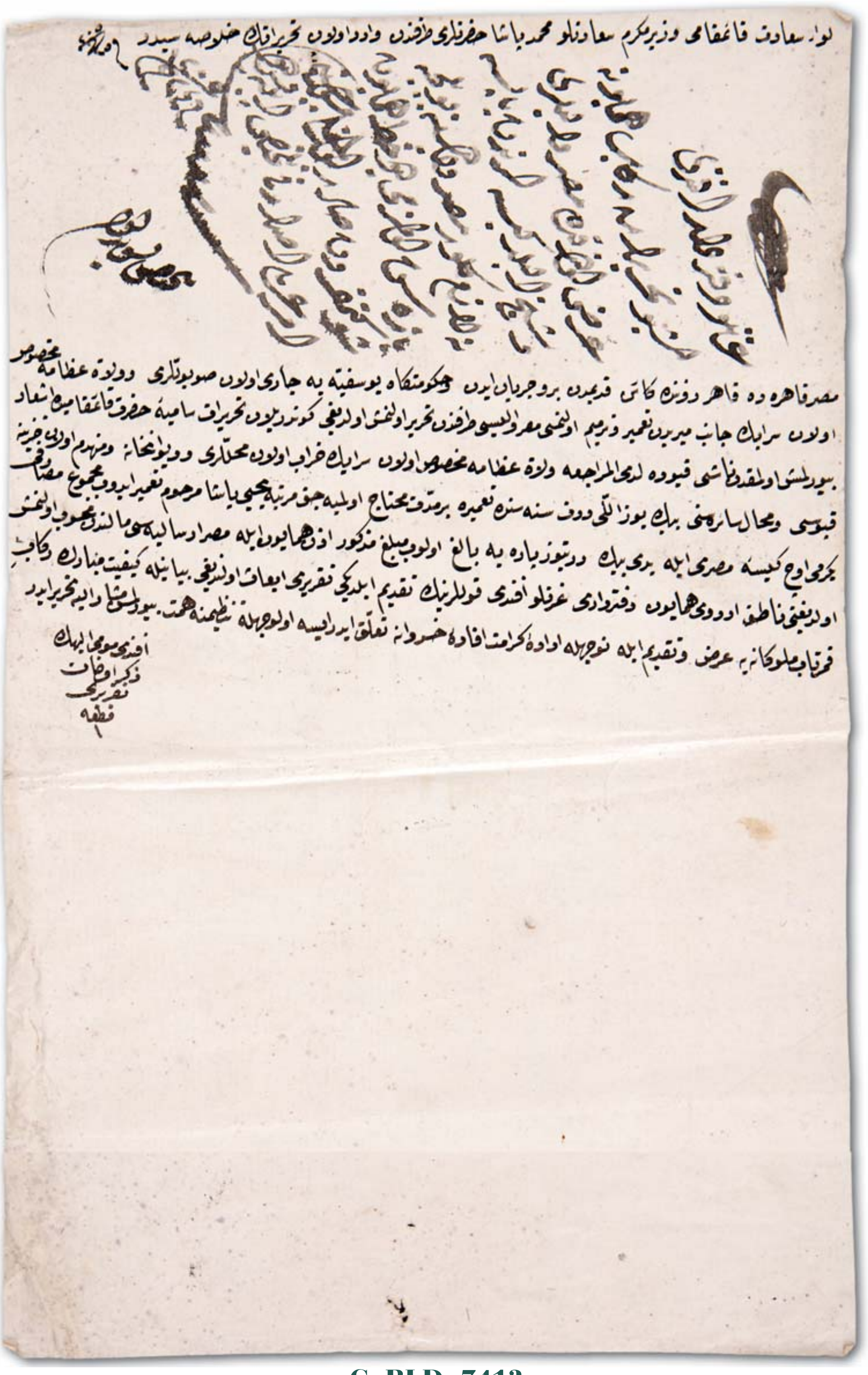
Telhis tesvîd oluna

Mısr-ı Kahire'de Kahir[e] derûnunda kâin kadîmden beri cereyân eden ve hükûmetgâh-ı Yusufiye'ye cârî olan su yolları ve vülât-ı i'zâma mahsus olan sarayın cânib-i mîrîden tamir ve termîm olunması Mısır valisi tarafından tahrîr olunmuş olduğu gönderilen tahrirât-ı sâmiye-i hazret-i kaymakamîde iş'âr buyurulmuş olmakdan nâşi kuyûda lede'l-mürâcaa vülât-ı i'zâma mahsus olan sarayın harâb olan mahalleri ve Divanhâne ve münhedim olan hazine kapısı ve mahall-i sairesini bin yüz elli dört senesinde tamire bir müddet muhtac olmayacak mertebe Yahya Paşa merhûm tamir edip mecmû'-ı masârıfı yirmi üç kese-i Mısrî ile yedi bin dört yüz paraya bâliğ olup meblağ-ı mezkûr izn-i hümâyûn ile Mısır İrsâliyesi malından mahsûb olunmuş olduğunu nâtık Ordu-yı Hümâyûn defterdarı izzetlü efendi kullarının takdim eylediği takrîri ib'âs olunduğu beyanıyla keyfiyet mübarek rikâb-ı kâmer-tâb-ı mülûkâneye arz u takdim ile ne vechile irâde-i kerâmet-ifade-i hüsrevâne ta'alluk eder ise ol vechile tanzimine himmet buyurulmasın müşârunileyh tahrîr eder.

26 Cemâziyelâhir [1]205 / 29 Temmuz 1810

Efendi-i mûmâileyhin zikrolunan takrîri Kıt'a 1

C. BLD, 7413

Mısr-ı Kahire'de bulunan vakıfların önceden olduğu gibi Mısır Valisi İzzet Mehmet Paşa tarafından idare edilmesi, Haremeyn-i Şerifeyn surresi ve vakıf gelirlerinin düzenli bir şekilde toplanması

50

إدارة شؤون الأوقاف في القاهرة من قبل عزت باشا والي مصر كما كانت من قبل، و جمع واردات سرة الحرمين الشريفين و الأوقاف بشكل منتظم

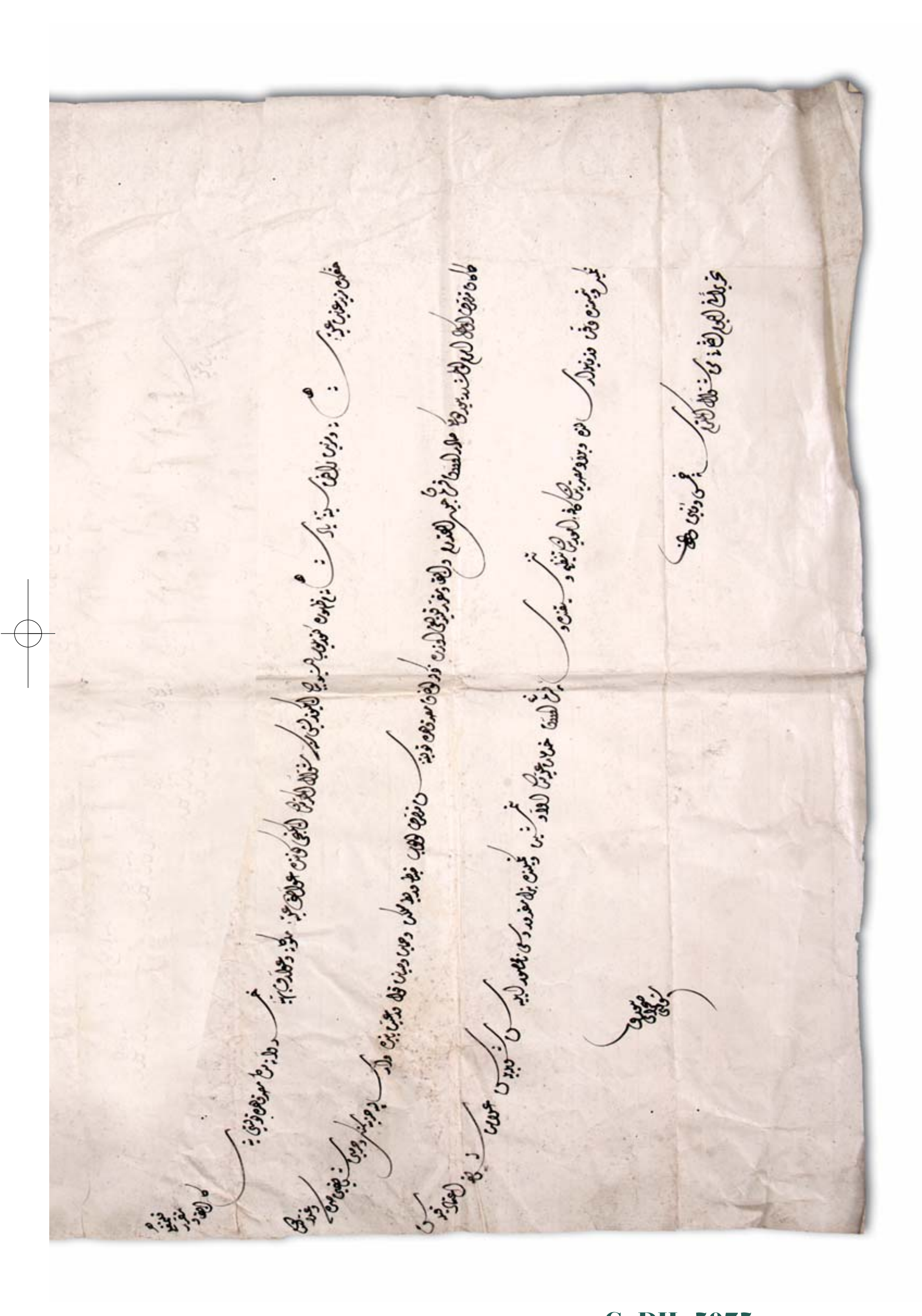
Düstûr-ı mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmü'l-alem, müdebbirü umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimü mehâmmi'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâib mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, müşeyyidü erkâni's-saadeti ve'l-iclâl, el-mahfûfu bi-sunûfı avâtıfi'l-Meliki'l-A'lâ hâlâ Mısır Valisi Vezirim İzzet Mehmed Paşa edâma'llâhu Teâlâ iclâlehû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olucak malum ola ki, sen vüzerâ-yı a'zamım yarâr ve nâm-dârî ve vükelâ-yı fihâmımın umûr-dîde ve kâr-güzâr ve hamiyyet-şi'ârı olup her vechile müstahakk-ı inâyet ve şâyeste-i âtıfet olduğun ecilden bundan akdem Mısr-ı Kahire tevliyeti sana tevcîh ve ibkâ olunup hâlâ üzerinde olmağla hakkında mezîd-i inâyet-i aliyye-i şahane ve mezîd-i re'fet-i seniyye-i padişahanem zuhura getirilip işbu 1205 Senesi Şevvalü'l-Mükeremmi'nin ikinci gününde avâtıf-ı aliyye-i mülûkâne ve avârif-i behiyye-i hüsrevânemden Mısr-ı Kahire tevliyeti yine sana ibkâ ve mukarrer kılınmağla kemâ-kân mutasarrıf olman emrim olmuşdur.

Buyurdum ki; sâdır olan fermân-ı celîlü'l-kadrim ve ibkâ ve mukarrer kılındığı üzere zikrolunan Mısr-ı Kahire tevliyetine sen mutasarrıf olup zabt u rabt-ı memleket ve himâyet ü sıyânet-i kul ve ra'iyyet bâbında ve irsâliye hazinesinin ve Haremeyn-i Şerifeyn surresi ve gallâtının tekmîl ve temîminde dikkat ve zamanıyla irsâlinde ve bilâd-ı Mısriyye'nin kâffe-i umûrunun tanzim ve tensîkinde ve sair fermânım olan hidemât-ı aliyyemin eda ve temşiyet ve tekmîlinde bezl-i makdûr ve sa'y-ı nâ-mahsûr eyleyesin. Şöyle bilesin, alâmet-i şerife itimad kılasın. Tahrîren fî el-yevmi's-sânî min-Şevvali'l-Mükerrem sene hamse ve mi'eteyn ve elf.

2 Şevval 1205 / 4 Haziran 1791

Be-yurd-ı
Sahra-yı Şumnu

C. DH, 5075

51

Kahire'de bulunan iç kalenin yapılan keşfi gereğince tamir edilmesine izin verildiği

الإذن لترميم القلعة الداخلية في القاهرة حسب التفقد

İzzetlü defterdar efendi

Bir münasib mu'temed tayiniyle ber-vech-i rasânet tamir ve termîm ve tecdîd etdirilmesi hususuna dikkat eyleyesin deyu buyuruldu

9 Rebîülâhir [1]216

Mısr-ı Kahire'nin iç kalesinde tamir ve tecdîde muhtac olup Ordu-yu Hümâyûn Mimarı Hâfız Ömer Halife ma'rifetiyle keşfi emr u irâde buyurulan bazı mahaller yegân yegân keşif ve mesâhâ olundukda takdim olunan defter mûcebince masârıfı cem'an beş bin dört yüz elli dört kuruşa bâliğ olduğu malum-ı devletleri buyuruldukda ebniye-i mezkûrenin ber-mûceb-i defter keşfolduğu üzere tamir ve tecdîdi hususunda ne vechile emr u irâde-i aliyyeleri buyurulur ise emr u fermân devletlü saadetlü Sultanım hazretlerinindir.

Dergâh-ı âlî gediklilerinden Abdülkadir Ağa ma'rifetiyle tamir ve termîm olunmak üzere suret verildi.

Suret-dâde 18 Cemâziyelevvel 1216 / 26 Eylül 1801

*****

Sâdır olan fermân-ı âlîleri mûcebince memur kulları olduğumuz Mısr-ı Kahire'nin iç kalesinde tamir ve tecdîde muhtac olan mahal ve mevâzi'in keşif defteridir ki ber-vech-i âtî zikr ü beyân olunur.

5 Rebîülâhir 1216 / 15 Ağustos 1801

Kale-i mezkûrun Paşakonağı'nda kıble tarafında Fransa'nın hedm eyleyip tabya bina eylediği som duvarın mükerreren tecdîdi Tûlen 14 z Terbi'i 93 z Arzan 1.8 z Kadden 5 z	Mahall-i mezkûrun şarkî tarafında duvarın bazı mahallinin tamiri ve bazen tecdîdi Tûlen 50 z Terbi'i 75 z Arzan 1 z Kadden 1.5 z	Mezkûr duvar ittisâlinde mevcud duvar harâba müşrif olmağla külliyen hedm, taşa mahlûtan tecdîdi Tûlen 10 z Terbi'i 90 z Arzan 1.5 z Kadden 6 z
Yine bu mahal ittisâlinde kezâlik duvarın bazen tamiri ve bazen tecdîdi Tûlen 12 z Terbi'i 18 z Kadden 1.5 z	Mahall-i mezkûrun ittisâlinde kemer altında mevcud duvarın istihkâmiyçün zahrına som duvar ilâvesi Tûlen 4 z Terbi'i 16 z Arzan 1 z Kadden 4 z	Yine bu mahal kurbunda mevcud düz tabya derûnunda duvar fenâ-pezîr olmağla bazı mahallerinin tamiri Terbi'an 50 z
Kale-i mezkûrda yeniçerilerin odaları mukâbilinde Fransa'nın bina eylediği tabyanın mabeyninde kârgir duvar tecdîdi Terbi'an 20 z	Yine mezkûr kalede Paşakonağı'nda bi'r-i mâ mezkûr mahallin hıfzıyçün mevcud duvar bâlâsına kezâlik kârgir duvar tecdîdi Tûlen 40 z Terbi'i 120 z Arzan 1 z Kadden 3 z	Mahall-i mezkûr kurbunda Karameydan'a karşı mevcud duvar bâlâsına kezâlik kârgir duvar ilâvesi Tûlen 40 z Terbi'i 120 z Arzan 1 z Kadden 3 z
Paşakapısı'nın harem kapısından Mehterbaşı Konağı'na varınca mahall-i mezkûrun hıfzıyçün mevcud duvar bâlâsına kezâlik kârgir duvar ilâvesi Tûlânî 800 z Terbi'i 1600 z Arzan 1 z Kadden 2 z		
Yekün Terbi'i 2202 z, beheri 90 para 198180 20000 218180 Be-hesab 5454.5 kuruş		

* (z) harfi zira' kelimesinin kısaltılmış hâlidir.

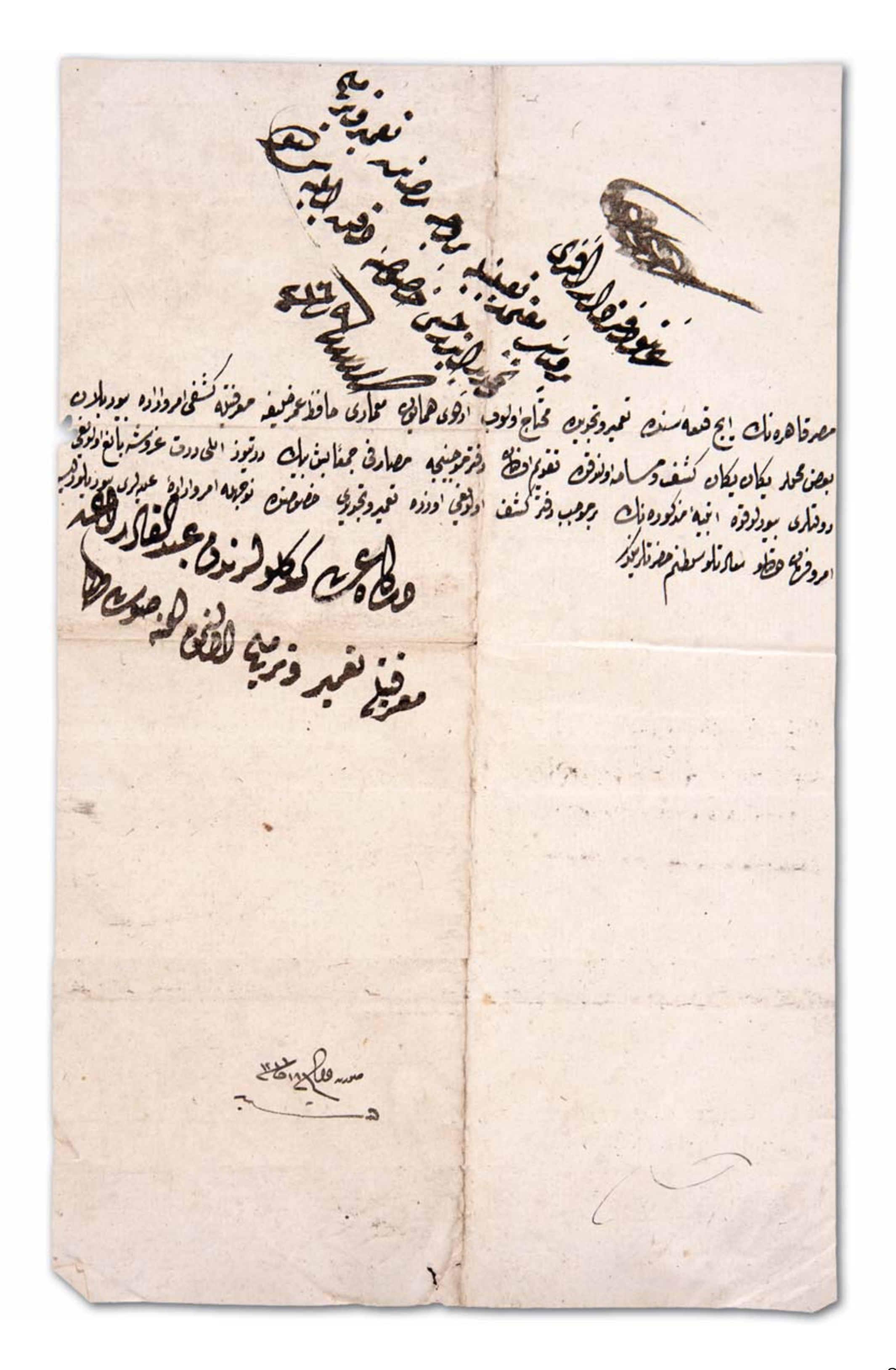
Ma'rûz-ı kullarıdır ki

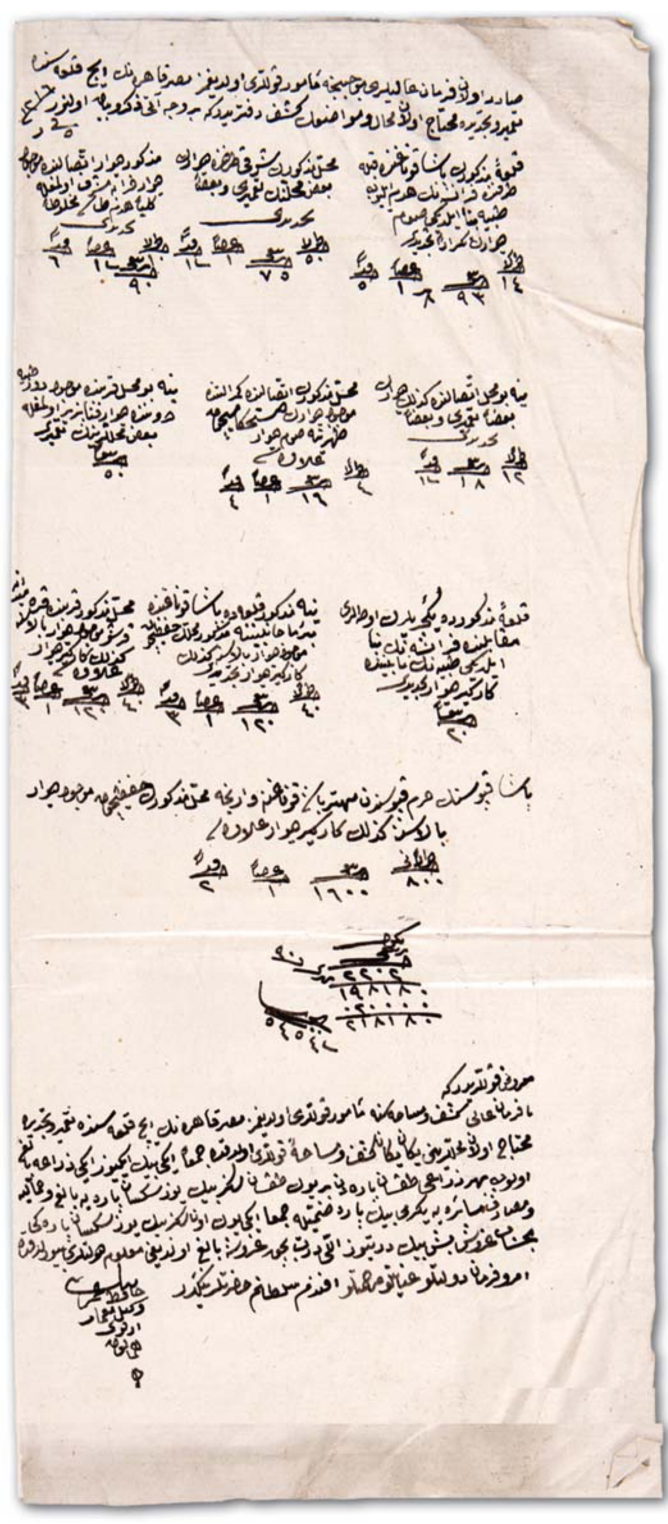
Bâ-fermân-ı âlî keşif ve mesâhasına memur kulları olduğumuz Mısr-ı Kahire'nin iç kalesinde tamir ve tecdîde muhtac olan mahallerin yegân yegân keşif ve mesâha-i kulları oldukda cem'an iki bin iki yüz iki zirâ'a bâliğ olup beher zirâ'ı doksan paradan bir yük doksan sekiz bin yüz seksen paraya bâliğ ve hammaliye ve masârıf-ı saireye yirmi bin para zammıyla cem'an iki yük on sekiz bin yüz seksen para ki be-hesab-ı kuruş beş bin dört yüz elli dört buçuk kuruşa bâliğ olduğu malum-ı devletleri buyuruldukda emr u fermân devletlü inâyetlü merhametlü efendim Sultanım hazretlerinindir.

18 Cemâziyelevvel 1216 / 26 Eylül 1801

Bende
Hafız Ömer
Vekil-i Mimar-ı
Ordu-yı Hümâyûn
Hâlâ

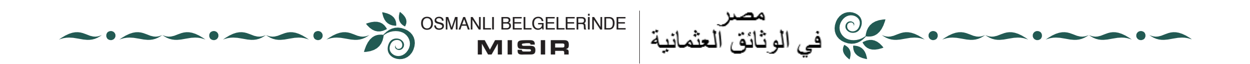

C. AS, 5433

İskenderiye Limanı

52 Mısır'a dış müdahalelerin engellenmesi için İskenderiye ve Kahire'nin bayındır bir hale getirilerek iç ve dış ticaretin geliştirilmesi, bölgenin sulama işlerinin düzenlenerek halkın sıkıntıdan kurtarılması

تنمية التجارة الداخلية و الخارجية عن طريق تعمير القاهرة و الإسكندرية لمنع التدخل الخارجي

(...) efendi kullarının kaleme aldığı risâledir

Memâlik-i Mahrûse-i İslâmiyye'nin ekâlîm-i rükniye-i mu‘teberesinden olan diyar-ı Mısr-ı Kahire'nin kemâ-yenbağî imar ve muhafazası ve cânib-i Devlet-i Aliyye'den nefs-i Mısır'ın cüz’î ve küllî celb-i menâfi‘ ve def‘-i mazârrı hususları mutlaka İskenderiye-i Mısır nâm mahallin cemi‘yet ve umrân ve asayişine mutavakkıf idüğü âşikâr ve İskenderiye umum memâlik ve bilâd tüccarının iskeleleri olduğu cihetden iskele-i mezbûrenin kuvvet-i umrân ve cemi‘yet-i erkânı aklen lâzıme-i hâlden ve vâcibât-ı umûrdan idüğü bedîdâr olmağla belde-i mezbûrenin bazı ahvâl ve keyfiyâtına dair risâlecikdir.

Mukaddime-i kavânin-i Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-karar üzere Mısr-ı Kahire'nin her hâlde ma‘mûr ve şen ve âbâdan olması etraf ve eknâfdan Rum ve Arab ve Acem diyarından ve Frengistan'dan amed şüd eden tüccar-ı girân-bizâ‘anın gerek keten ve hınna ve şeker ve pirinç ve saire gibi Mısır arazisinde çıkan emti‘a ve eşyadan ve gerek memâlik-i saireden gelip Mısır'da fürûht olunan emvâl-i tüccardan alınıp satılan ve diyar be-diyar nakil ve tervîc olunagelen şeylerin emn ü asayiş ve suhûlet ile muhafaza ve muhârasa olunarak bey‘ ü şirâsına mevkûf ve eşya ve emti‘a-yı mezbûre dahi sefâin ile ez-kadîm İskenderiye Limanı'na nakloluna gelip İskenderiye'de yerliden ve yabancıdan dehren ba‘de-dehrin yirmi otuz binden mütecâviz nüfus-ı insaniye bulunur iken bunların temeddün ve ictimâ‘ı beher-hâl içecek ve kullanacak tatlı suya muhtac ve ol dahi tür‘alar yılda bir kere feyezân-ı Nil ile cereyân hâsıl eyledikleri zamanlarda âdet-i belde üzere alıp (...) sahrınclara imlâ ve hıfz edecekleri sudan

ibaret olduğundan memleketin mâ-i azbi vefâ etmeyip (…) olduğu senelerde ahalisi dağılıp yine gâh yerine gelmeleri mülâbesesiyle el-hâletü hâzihî belde-i İskenderiye henüz Devlet-i Aliyye'nin dil-hâhı üzere âbâdân ve umrân-pezîr olamamış idüğü beyne'l-havâs malum ve müsellemdir. Hatta İskenderiye'de su kıtlığı çekilmeyip ahalisi safâ-yı hâtır ve asayiş ile temeddün ve tecemmü‘ etmek lâzım gelse yevmen fe-yevmen ticaret-i külliye mahalli olduğu ecilden tabiatı ile memleket büyüyüp lâ-akal yetmiş-seksen bin nüfus-ı insaniye tesekkün ve tavattun etmek lâzım geleceği ve bu beldede kesret ve külliyet ve yerlilerinde istikrâr ve kuvvet derece-i kemâle resîde olsa düvel-i saire tarafından diyar-ı Mısriyye'ye taarruz ve tasallut şaibesi dahi mümkün olamayıp yerlileri min-cemî‘i'l-cihât muhafazât ve muharesâta kâmilü'l-iktidar olabilecekleri erbâb-ı tecârüb-i yakîniye ve ashab-ı ulûm-ı hendesiye miyânelerinde bedîhiye olan mukaddemat-ı müsellemedendir. Bâ-husus Mısır'ın Mısır olması ve beyne'n-nâs "*Mısr-ı berr-sır*" deyu şöhret-i şâyi‘ası kâffe-i bilâd-ı cesîme-i müteferrikadan sefâin ile kurben büyük iskelesi mesâbesi olan İskenderiye'ye nakil ve fürûht olunagelen emti‘a-yı mütenevvi‘a-i düvel ve kâr u bâr-ı akvam ve milel ticarâtı menâfi‘ ve temettu‘âtından ibaret bir mana olmağla hüsn-i mülâhazat-ı munsıfâne ile İskenderiye beher-hâl i‘tibar ve imar-ı küllîye şayan ve ihmalinde aklen mehâzir-i adîde dahi nümâyândır.

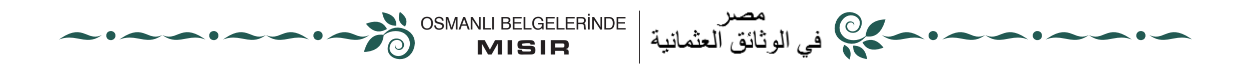
Binâberîn işbu risâle iki fasıl üzere tertib olunup fasl-ı evvel Devlet-i Aliyye-i ebed-müddetden mukaddem gelen devletler zamanlarında uhûd-ı mâziye-i kadîmede ve nihayet bin tarihinden yakın vakitlere değin İskenderiye umrânına ve İskenderiye tür‘asına ne gûne rağbet ve i‘tibar olundu ve düvel-i kadîme taraflarından ne kadar akçe sarf ve harc olundu tevarih kullarınca alâ-sebîli'l-icmâl âtî[de] beyân ile, fasl-ı sâni İskenderiye'nin şimdiki halini ve hasbe'l-vakit tamir ve tathîri muktezi görünen tür‘anın kavaid-i (...) hendesiye üzere etrâf ve muhafazât ve muharesât-ı müteferri‘asıyla ber-muceb-i harita-i müstakille keşf-i mimarîsini ve resm-i mesâhîsini ve Devlet-i Aliyye tarafından tür‘a-ı merkûmenin ber-vefk-i matlûb küşâd ve icrasına ve işbu resm-i ma‘kûl üzere İskenderiye'nin imar ve muhafazasına şürû‘ ve mübâşeret olunmak lâzım gelse ne mikdar masârıf ile vücuda geleceğini ve ba‘de'l-hitâm Devlet-i Aliyye'ye fevâ’id ve menâfi‘ini ve mazâr ve hasârı ne olacağını beyân eder.

El-Faslü'l-Evvel: Tevârih-i mütedâvileden istinbât olunduğuna binâen İskenderiye tür‘ası mukaddemâ mermer döşeli ve ma‘mûriyeti derece-i kemâlde idi.

Makrîzî nâm müverrihin tahrîri üzere hicret-i Nebeviye'nin iki yüz kırk beş tarihinde Mısır Meliki Haric ibn-i Miskin tür'a-ı mezkûreyi tamir etdi ve yine Ahmed ibn-i Tablun iki yüz elli dokuzda tekrar hafr ve tamir ve yine üç yüz otuz ikide İskenderiye Nahiyesi'ne Nil-i mübarekin cereyânı münkatı' olup şehr-i mezkûre karîb bir saat kadar ba'îd mahalde su tevakkuf etmekle amed şüd eden kayâse tabir olunur küçük kayıklar metrûk ve ahali-i İskenderiye sahrınclardan su istimal ederler idi ve yine hicret-i Nebeviye-i aleyh-i ekmelü't-tahiyyenin dört yüz dört sâlinde gadir ve zulüm ile meşhûr-ı âfâk olan Mısır Halifesi Hâkim Biemrillah tür'a-i mezkûrenin müceddeden her tarafını tamir ve termîm için on beş bin dinar masraf etmişdir ve altı yüz altmış ikide Melik Cahir Nübeyze Emir Ali'yi tür'anın tamirine memur eylediği zamanda tür'anın ağz[ında] ol kadar kum yığılmış idi ki İskenderiye susuz ve etraf ve havâlîler (...) nâm karye hafra bed' edip hatta ol karyede iki sene sonra bir cami dahi bina etmiş idi.

(...) el-Mesrûri nâm kimesne Emir Ali'nin yerine memur olup zâbit ve askeri ve sair cümle halkı bi'n-nefs işledip Et-Tagarri nâm karyesinden ağza varınca tür'ayı kumdan külliyen tathîr edip Ümmü Dinar Karyesi'nden sandukalar baturdup üzerine kârgir binalar yaptırdı. Lâkin su feyezânında su fakat iki mâh cereyân edip senenin bâki aylarında yine kuru kalmağla İskenderiye ahalisi ol vakitde dahi sarnıc suyu istimal ederler idi.

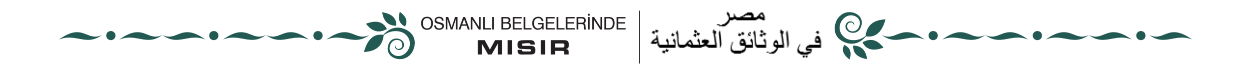
İskenderiyeli (…) yedi yüz on sâlinde Mısır'a karîb cebelde iskân eden Sultan en-Nasr Muhammed bin Kalavun'un huzuruna varıp tür'a-yı mezkûre ma'mûr olur ise menâfi'-i kesîreyi müntic olacağından bahisle tathîri lâzım geldiğini ifade etdikde melik-i mûmâileyh pesendîde edip ve icrasıyçün fermân eyledikde yirmi günde kırk bin amele hazırlanıp sene-i mezkûre Recebi'nde tekmîl olundu ve zikrolunan kırk bin amele ol vakitde etraf nevâhi sekenesinden tertib olunup Ağaz'dan Şenbar nâm karyeye varınca sekiz bin kasbâ yani on beş bin bâğ-ı hendesiye ve karye-i mezkûreden İskenderiye'ye varınca sekiz bin kasbâ yani on beş bin bâğ-ı hendesiye ki cem'an tür'a-yı mezkûrenin tûlu on altı bin kasbâ yani otuz bin bâğ ki yetmiş bin zira' imtidâdı hafr ve tathîr oluncaya kadar suların feyezânı ile meşakkat-ı vâfire ârız olup nüfus-ı kesîre dahi garîk-i âb olmuş idi. Bilâhare kayâselere seyir ü hareket mümkün olup ahali-i İskenderiye dahi sene hitâmına değin sahrınc suyu içme[k]den hâlâs olmuşlar idi ve mukaddem tür'anın tarefeynde yüz bin feddandan yani tahminen beş yüz bin dönümden ziyade müte'affün ve bî-hâsıl yerler az vakitde ma'mûr ve âbâdân

olduğundan mâadâ İskenderiye civarında binden mütecâviz bağ ve bahçe yetiştirmişler idi ve bu defa da hafr ve tamirine sarf olunan meblağ gerek İskenderiye civarında vâki ebniye-i atîka enkâzından ve gerek ebniyede ve tür'a cevfinde denize kadar olan kadîm kurşun borularından hâsıl olan meblağdan mâadâ altmış bin dinâr-ı Mısriyye bâliğ oldu idi ve zikrolunan minval üzere tür'anın suyu cereyân etdikçe etraf ve eknâfı münbit ve bağ ve bahçeler ile müzeyyen cennet-misâl meserret-gâh bir mahall olup tâ mürûr-ı zaman ile kum ve toprak ile yine dolup yedi yüz yetmiş sâlinde fakat Nil feyezânında su cereyân edip ol müferrih münbit mahaller harâb ü yebâb oldu ve yine sekiz yüz yirmi altı tarihinde Emir (…) Abdülkerim sekiz yüz yetmiş beş amele ile doksan günde tür'a-i mezkûrenin kum ile dolmuş bazı mahallini hafr ve tathîr edip yine Nil-i mübarek İskenderiye'ye akıp kayâseler dahi amed şüd etmekle etraf karyeler ve İskenderiye bir defa dahi ma'mûr oldu ise de kumların gün be-gün tezâyüd ve terâkümü suyun cereyânına halel verip dokuz yüz beş sâlinde Nil'in feyezânı vaktinde fakat kayâseler amed şüd eder idi ve Belün nâm Mısır seyyâhı dokuz yüz elli yedi sâlinde "*tür'a-i mezkûreyi ma'mûr gördüm*" deyu rivâyet eder. Ba'dehû mürûr-ı ezmîne ile harâba yüz tutmuş idi. Şemseddin nâm müverrihin tarihinde "*dokuz yüz seksen sâlinde cennet-mekân firdevs-âşiyân Sultan Selim Han-ı Sâni hazretlerinin vakt-i saltanatlarında Sinan Paşa Mısır'da ve Bulak'da han ve cami ve hamam bina ettirdüp tür'a-ı mezkûreyi dahi tathîr ve tamir etdiler*" deyu tahrîr ve tastîr eylemiş.

Fasl-ı Sâni ve fasl-ı evvelde beyân olunduğu üzere tevârih-i mütedâvile akvâlinden müstefâd ve münfehim olduğuna göre İskenderiye'nin mâ-i lezîzi memleket sekenesine vefâ etmeyip aralık aralık tür'asının tamir ve tathîrine katı vâfir akçe sarf olunagelmişdir ve memleket-i mezbûre tüccar yatağı ve kesret-i mütehaşşide mahalli ve Mısır'ın en yakın iskelesi olmağla beher-hâl sükkân ve kuttânın terfîh ve te'minleri uhde-i Devlet-i Aliyye'ye vâcib [ve] mütehattem olan mevâddan olmak mülâbesesiyle tür'anın tathîr ve küşâdı ve kifâyet edecek kadar suyun tedarik ve istihsâli ile memleketin dağılmamasına her bâr ihtimâm ve dikkat olunmaktadır.

Velhâsıl Mısır İskenderiye'sinde asla mâ-i câri olmayıp turâbı çoraklı ve kumlu mahall olduğundan kuyularında dahi mâ-i lezîz çıkmayıp içilme şöyle dursun esvâb gasline dahi sâlih değildir. Müsliman Limanı tarafında Acemî dedikleri mahalde ve Ebukır [cih]etlerinde (…) olan bazı kumlu mahaller

birkaç zirâ‘ hafrolunur ise nev‘an tatlıca su zuhur etmekle kemâl-i müzâyaka vakitlerinde getirip anı satarlar ve ol mahaller iki üç saat mesafe olmağla gâlî bahalar ile nâ-çâr alırlar ve bazen dahi cerim tabir olunur sefineler ile fıçı ve varil içinde Reşid'den Nil suyu getirip bey‘ ederler. Senede bir kere Nil-i Mısır feyezân edip Ağustos âhirlerinde ve Eylül içinde İskenderiye tür‘asına duhûl ile cereyân eder. Ol hengâmda mevcud olan iki yüzden mütecâviz kebîr sahrıncları imlâ ederler. Gerek ahali ve gerek züvâr ve misâfirin ol sahrıncları bir sene istimal eylerler ve sekenesinin mütemevvilce olanları kendi hanelerinde sahrınc bina etdirmişlerdir. Tür‘a-ı mezbûrenin cereyânı vaktinde sakkalara ücret-i maktû‘a ile sahrınclarını imlâ etdirirler. Sene-i âtîyeye değin onu istimal eylerler. Elhâsıl büldân-ı sairede vaktiyle kömür ve odun alınıp vakt-i şitâda zarûretden vâreste oldukları misillü ahali-i İskenderiye dahi vaktiyle sularını tedarike mecburdur. Maâzallâhü Teâlâ Nil'de şerâkî olsa yani feyezân etmeyip İskenderiye tür‘ası cereyân etmese sahrınclarını imlâ edemeyip ahalisi azîm müzâyakaya dûçâr ve külliyetli masârıfa giriftâr olurlar.

Hâfazallah şerâkî-i Nil iklim-i Mısır'da bâ‘is-i kaht ü galâ olup ahali-i İskenderiye'ye kaht ü galâdan mâadâ susuzluk dahi bir vâhiye-i uzmâ olur. Zira bâlâda tafsil olunduğu üzere İskenderiye mevzi‘-i ticaret bir bender-i cesîm olmağla su olmadığı şüyû‘unda gerek Anadolu ve gerek Rumeli ve gerek Frengistan'dan tüccar sefâini tavârüdü münkatı‘ olup ticaret dahi kalmaz ve el-ıyâzü billâhi Teâlâ işbu hâlet-i ârıza mümtedde ve müstemirre olmak lâzım gelse az vaktin içinde Mısır'da kâr kalmadı deyu etraf ve eknâfdan gelen bu kadar külliyetli Frengistan (…) tüccâ[r] sefinelerinin amed şüdleri münkatı‘ ve nefs-i Mısır'a ihtilâl-i küllî ve teferruk-ı cesîm (…) çıkmak vâhime-i vahîmesi derkârdır. Kaldı ki işbu risâleye rabt ve ilâve olunan harita-i müstakillede kaide-i hendesiye üzere resim ve beyân olunduğu vechile zikrolunan İskenderiye tür‘ası ki Eşrefiye tür‘ası demekle mahallinde malum ve meşhûr Nil'den münşa‘ib bir tür‘a-i kebîredir ki Rahmâniye'ye yetmiş bin ve Reşid'e yirmi bin bağ kadar ba‘id bir mahallde Nil üzerinde vâki Fuva nâm kasabaya yakın mahallerden bir iki ağzı olup el-hâletü hâzihî işbu ağzın arzı dokuz zira‘ ve iki tarafında tür‘adan çıkan toprak yığılarak tür‘a boyunca olmağın Nil feyezânında kayıkların rüzgarına [ma]ni ve ol nüheyrin tûlü su‘banvârî olmağla dirseklerde suyun cereyânına dahi mâni ve yarısından aşağısındaki kenarları hafif toprak ve bazı kadîm harâb karyelerin kârgir molozlarından ve etraf zeminler dahi deniz

hizâsında[n] alçak olduğundan hatar-nâk mahaller olup İskenderiye'nin cenûbîsinde (…) ve ziyadesi Müsliman Limanı'na munsab olur ve tür'a-i mezbûrenin tûlü otuz yedi bin beş yüz bağ olup tarîk-i müstakim üzere hafr olunsa yalnız otuz bin bağa bâliğ olur. Haziran'ın yirmisinden gâyetine dek Rahmâniye'de Nil'in feyezânı müşâhede olunup bir mâh mürûrunda Mısır karşısında Ceziretü'r-Rav[za] nâm mahalde vâki mikyasda yedi zirâ' on beş parmak irtifâ' müşâhede olundukda Rahmâniye'de üç zirâ' yirmi parmak su tezâyüd edip Eşrefiye tür'asına ol vakitde su girmeğe bed' eder ve Nil azlığında Rahmâniye pîşgâhında umku beş zirâ' on iki parmak olup Eşrefiye tür'asının yatağı Nil'den bir arşın yirmi parmak irtifâ'da bulunmağla işbu mikdar sefinelerin mürûru vaktinde umk-ı vasat olur ve tür'a-i mezkûrenin sülüs mesafesine kadar Eflaka nâm karyeye varınca meyli Rahmâniye'den Reşid'e varınca olan meyle muâdil olur ve bazı mühendisînin mesâhası üzere Nil'in azlığında Mısır'ın Reşid Boğazı'ndan ve İskenderiye Limanı'ndan irtifâ'ı yedi zirâ' yirmi parmak ve feyezânında irtifâ'ı on yedi arşın olur. Bu tür'anın keyfiyât ve mikdarı malum olmak için haritada mecra-yı tabiîsi olan müsâfat-ı mürtesemeye kırmızı mürekkeb ile iki tarafından birer tahrîl çekildi ve mahall-i merkûme kaide ve resm-i hendese üzere yerli yerinde isimleriyle tahrîr ve tayin ve mikyâsı dahi işâret ve terkîm olundu. Nazar-ı ihâta ve dikkat birle im'ân olunsa tathîr ve küşâd olunacak nüheyrenin imtidâd-ı mesafesi takrîben yirmi saat mikdarı olup el-hâletü hâzihî Bürke nâm karyeye gelince beher sene Mısır valileri taraflarlarından (…) âdemler tayin ile Nil feyezânı zamanında mukaddemce iktizâ eden masârıf-ı zarûriye-i müteferrika ve muhtelife ile tathîr ve küşâd ve tehiyye ve i'dâd ederler. Eğer bir sene bakılmamak ve açılmamak lâzım gelse tür'anın etraf ve havalisinde olan mezra'alar dağılıp perişan ve köyler dahi harâb olacağından başka İskenderiye dahi susuzlukdan dağılır.

Binâberîn hâlâ tür'a-i mezkûre Rahmâniye'den Bürke'ye varınca küçük bir çifte piyâde gibi kayesâlara yol verip Bürke'den İskenderiye'ye değin hiç kayık işlemez olur. Kaldı ki bu defa bi'l-külliye tathîr ve tevsî' ve küşâdına irâde-i aliyye buyurulur ise haritada resim ve beyân olunduğu üzere üç mahallde kapılı havuz inşâ ve ihtirâ'ı iktizâ edip bu resim tıbkınca tevsî' ve iktizâ eden sedler havuz (…) tafsil olunduğu vechile ihdas ve inşâ olunup tür'a-i mezbûre dâimü'l-cereyân olsa ve min-ba'd İskenderiye sudan sıkılmak mümkün olmaz ve Nil'in feyezânı hengâmlarında dört-beş ay kadar müddetde su arzen lâ-ekal on arşın ve umkan nihayet sığlığında bir buçuk arşın olup Kağıdhane suyu ve Göksu gibi

baştan başa yüklü kayesâlar dahi amed şüd edebilir ve kurâklık vakitlerde yine yetişecek kadar su cereyân edip fakat kayık işle[ye]mez.

Velhâsıl tür'a bir nehr-i kebîr gibi büyücek ırmak olup yüklü kayesâlara dahi dört-beş mâh kadar zamanda yol verebilir. Üç mahallde inşası lâzım gelen kapılı havuzların resmi dahi haritanın canib-i yemini zîrinde tersîm ve terkîm olunup şerh verilmişdir. Bundan akdem Marotis nâm gölü [Mareotis/Maryut] mevcud iken kayık ile Rahmâniye'den Tellü'l-Cenân Karyesi'ne kadar tür'adan gelinip ve işbu mahallden göl içinden İskenderiye'ye gelinmek mümkün olmak hasebiyle ol tür'anın hafr ve tathîri dûn baha ile husul-pezîr olur idi. Ancak el-hâletü hâzihi ol göl kuruyup kumsal olup işbu kumsal olan mesafeyi tür'adan gelinmek lâzım gelmekle işbu tür'a mesafesinin hafr ve tathîr ve küşâdı masârıfı dahi kadîm tür'anın masârıfına zam ve ilâve olunmak iktizâ eder. Binâenaleyh tür'a-i mezkûre yatağının tathîr ve küşâdı ve su'banvârî olmağla ve dirseklerinin ta'dîl ve istikâmeti ve bazı münasib mahallde cisir binası hususlarına merbut olup dört-beş mâh kadar zamanında kayıklar işliyebilir.

İmdi; ber-minval-i muharrer inşâ ve ihdâsına irâde-i aliyye-i cihân-dârî ta'alluk buyurulur ise ber-vech-i âtî tarîk ve masârıfla keşif ve tahmin olunur. Tür'a-i mezkûre hafr ve tevsî' ve tarafeynden sedler yapılıp ve keskin dirsekleri ta'dîl ve her mahallinde inhirâf ve meyli tahdîd olunmak iktizâ eder. Bu takdirce tür'a-i mezkûrenin tûlü üç kısma münkasım olup evvelki iki kısımları ki kayık seyredebilir muhtelif iki inhirâfı olup biri nehr-i Nil'in tür'aya inhirâfı ve diğeri tür'anın ikinci kısmına inhirâfı olur ve kısm-ı sâlisi ki suyu sığ bir küçük tür'acık olur. Pes tür'a-i mezkûrenin kısm-ı evveli ki Nil'den münşa'ib olup Rahmâniye ve Mahalletü'l-Davud ve Damanhur ve Yatis ve Eflaka ve Kâbil ve El-Kurvî ve Bürketü'l-Cidde nâm karyelerden mürûr edip 55476 yani mesafe-i bu'du elli beş bin dört yüz yetmiş altı zirâ'-ı hendesiye olup inhirâfı 10,5 parmak 1 kadem 3 zirâ' (üç zirâ') (bir kadem) (on buçuk parmak) olur ki takrîben altı yüz arşında bir parmak inhirâf olur. Rahmâniye'de tür'a ağzının yatağı ol tür'anın ağzında bina olunacak cisrin ıskarası ile tahdîd olunur.

İmdi; su azlığında Mısır karşısında Ceziretü'r-[Ravza'da vâki mikyasda] (…) üç zirâ' on par[mak] su olup bu hesab üzere Rahmâniye'de su azlığında cisir (…) [ta]krîben bir zirâ' (…) olmak iktizâ edip işbu cisir Nil'in darbını tutmak ve iki tarafını Nil istediği (…) yıkılmamak için (…) arşın arzında bir ıskara ve iki tarafına birer ayak bina olunur ve âharı Bürke'de iki cisir üzerinde bina olunan

iki kapılı havuz ile mahdûddur ve ol cisrin ıskarasının Rahmâniye'deki cisrin ıskarasından inhitâtı 3,5 (üç buçuk) arşın olur yahud Bürke civarında vâki alçak havalilerinin inhitâtı iki arşın on dört parmak olur ve havuz kapılarının irtifâ'ı Nil azlığında dört arşın dokuz parmak suyu zabtetsin ve feyezânda beş arşın dört parmak yahud kâmil altı arşın suya mukâvemet edip müstened olsun ve işbu havuz kapılarının binasında menâfi'i budur ki [bâlâda ve] zîrde resim ve şerh olunduğu vech üzere havuzun alt yanında olan tür'a kısmına iktizâ etdikçe yedek su bulunup ikinci kısmı kum ve toprak doldukca ol kapılar açıldıkda tathîr olunur ve Ebukır tarafında olan tür'aya nâzır kapı imal olunur ise havuzdan ol tarafa su akıdılsa Ebukır tür'ası dahi muvakkat bir tür'a-i azîme olur (…) kapı vasıtasıyla kumsal zemininden Ebukır Körfezi'ne bir ittisâl-i müstakime olabilir idi. Sefine (…) tür'a-i mezkûrenin kısm-ı sânisi Elgerun ve Elenşu (en-Neşv) ve Melâfiye ve Kefr-i Selim ve Beyza ve Tellü'l-Cenân Karyelerinden mürûr ederek tûlü 33044 (otuz üç bin kırk dört) arşın olup nesak-ı vâhide üzere olan meyl ve inhirâfı bir arşına karîb olur ki her bin üç yüz yetmiş yedi arşında bir parmak meyil ve inhirâf hâdis olur ve bu kısmın nihayetindeki cenâheyninde birer memerr olmak üzere bir kapılı bend bina olunur ki ol memerlerin cenâheyninde olan kumsal mahalle su akar ve işbu bendin ıskarasının inhitatı Tellü'l-Cenân havalisinde olan en alçak zeminlerinden 3,5 (üç buçuk) zirâ' olur. Kaldı ki işbu inhitât Nil'in en inhitâtında olmağla havuz ve kumsal mahallerin sedlerinde işbu üç buçuk zirâ' irtifâ'ı ihtiyar olunur. Tür'a-i mezkûrenin kısm-ı sâlisi dar ve sığ olup seyr-i sefîneye kabiliyeti olmayıp kumsal mahallinde bina olunacak havuzdan İskenderiye'deki Bercek cenbine kadar mümted olup şehr-i İskenderiye'nin suyunu îsâl eder ve Tellü'l-Cenân ve Ebusac karyelerinden mürûr ve İskenderiye'ye karar eder ve tûlü 17046 (on yedi bin kırk altı) zirâ' olup re'sinden nihayetine kadar olan inhirâf ve meyli bir arşına yakın olur ki her yedi yüz on arşında bir parmak inhirâf hâdis olup suyu şehr-i İskenderiye'yi bâliğen mâ-belâğ idare etdikden sonra ziyadesi şehr-i mezkûr etrafında vâki mezra'aları irvâ eder ve işbu dıyk tür'anın başında imal olunacak kapılı seddin irtifâ'ı ol havuzun iki kapısı irtifâ'ının fevkinden üç buçuk arşın yani derya sahiline muhâzî olmak iktizâ eder ve işbu on yedi bin kırk altı arşın mesafesi karadan seyrolunur yahut iki tarafı duvardan sed yahut arîz ve mürtefi' toprakla sed yapılır ise kayık ile seyrolunabilir.

Ber-minvâl-i meşrûh tür'a-i mezkûre husul-pezîr olur ise bundan akdem tarif olunduğu vech üzere Bürke'de iki cisir ve dahi aşağısında olan kadîm ve

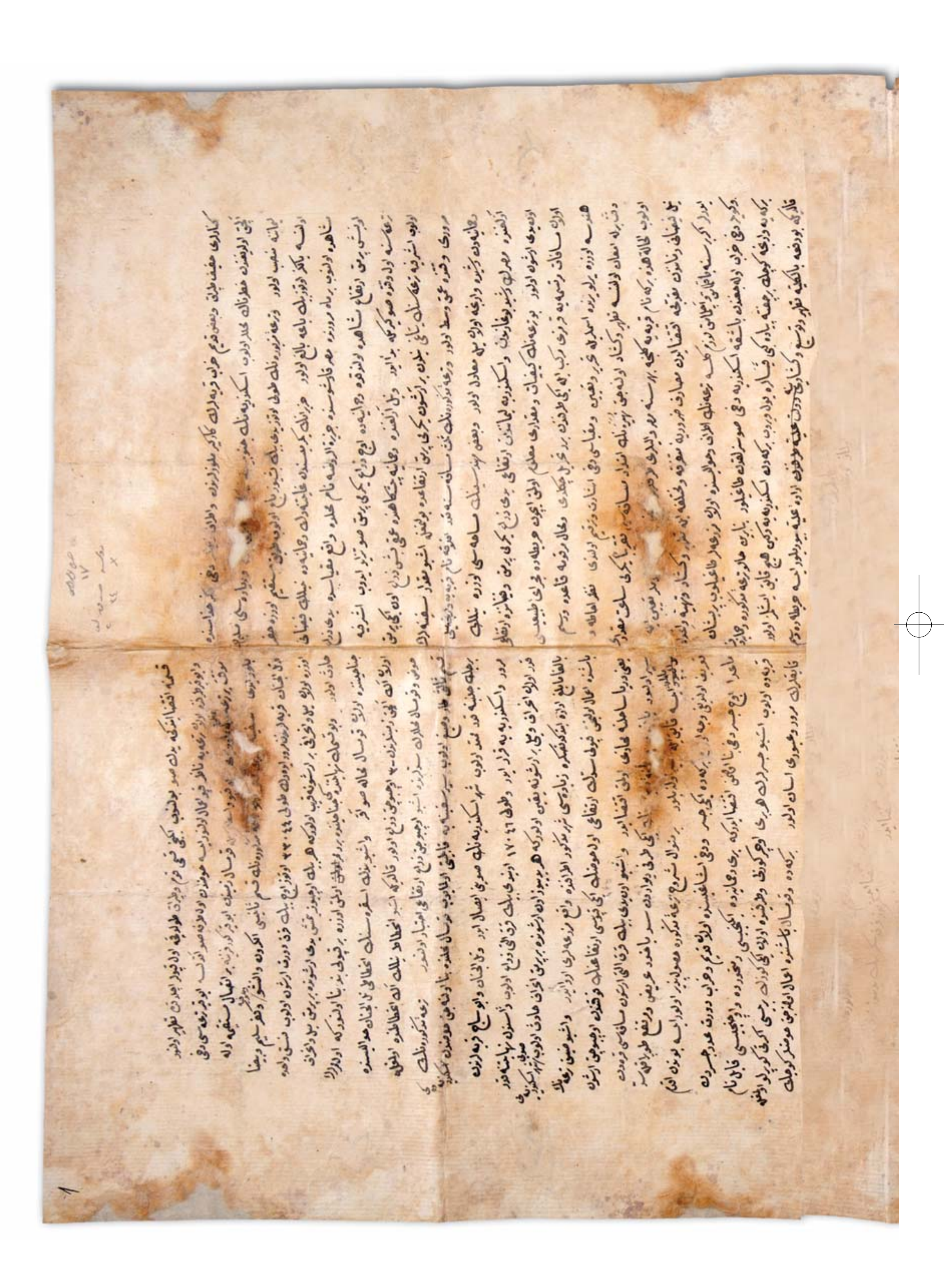
harâb dört aded cisrden mâadâ üç cisir dahi bina olunmak iktizâ eder ki biri Rahmâniye'de ikincisi Damanhur'da ve üçüncüsü Kâbil nâm karyede olup işbu cisirlerin her biri üçer gözlü ve tarafeynde olan iki gözün birisi eğreti köprülü olmağla kayıkların mürûr ve ubûru âsân olur. Bürke'de ve kumsal başına imâl olunacak havuzlar küçük tabya misillü kalecikler ile muhafaza olunur. Hulâsatü'l-kelâm ber-minvâl-i muharrer tür'a-i mezkûrenin hafr ve tathîri murad olunur ise Rahmâniye'den Bürke'ye kadar 848730 (sekiz yüz kırk sekiz bin yedi yüz otuz) arşın toprak hafr ve ihrac olunmak iktizâ eder ve Bürke'den Tellü'l-Cenân karyesine kadar 4752886 (dört yük yedi yüz elli iki bin sekiz yüz seksen altı) zirâ'-mik'ab toprak hafr ve ihrac olunmak iktizâ eder ve Tellü'l-Cenân'dan İskenderiye'ye kadar 339492 (üç yüz otuz dokuz bin dört yüz doksan iki) zirâ'-mik'ab toprak hafr ve ihrac olunmak iktizâ eder ve işbu üç mikdar mik'ab toprak cem' olundukda 5941108 (beş yük dokuz yüz kırk bir bin yüz sekiz) zirâ'-mik'ab toprak hafr ve ihrac etmek iktizâ eder ve her bir arşın toprağın hafrına ve iktizâ eden ücret-i amele ve âlât ve edevât ve saire misillü mühimmât hesab olunarak oranın akçesiyle iki kuruşa bâliğ olmağla ihrac olunacak mecmu'-ı toprak yirmi üç bin yedi yüz altmış dört kese akçe iki yüz on altı kuruşa bâliğ olur ve ber-minvâl-i muharrer Rahmâniye'de bina olunacak havuz ve üç adet cisir ve Bürke'de bina olunacak havuz ve iki adet cisir ve iki sedd ve sair ebniye ve Tellü'l-Cinân nâm mahalde bina olunacak sedler ve havuz ve bazı duvarların yegân yegân keşfi tahmin ve hesab olundukda hemen on dört bin üç yüz kese akçeye bâliğ olup hafrıyla ebniye masârıfâtı cem' olundukda otuz sekiz bin altmış dört kese akçe iki yüz on altı kuruşa bâliğ olur.

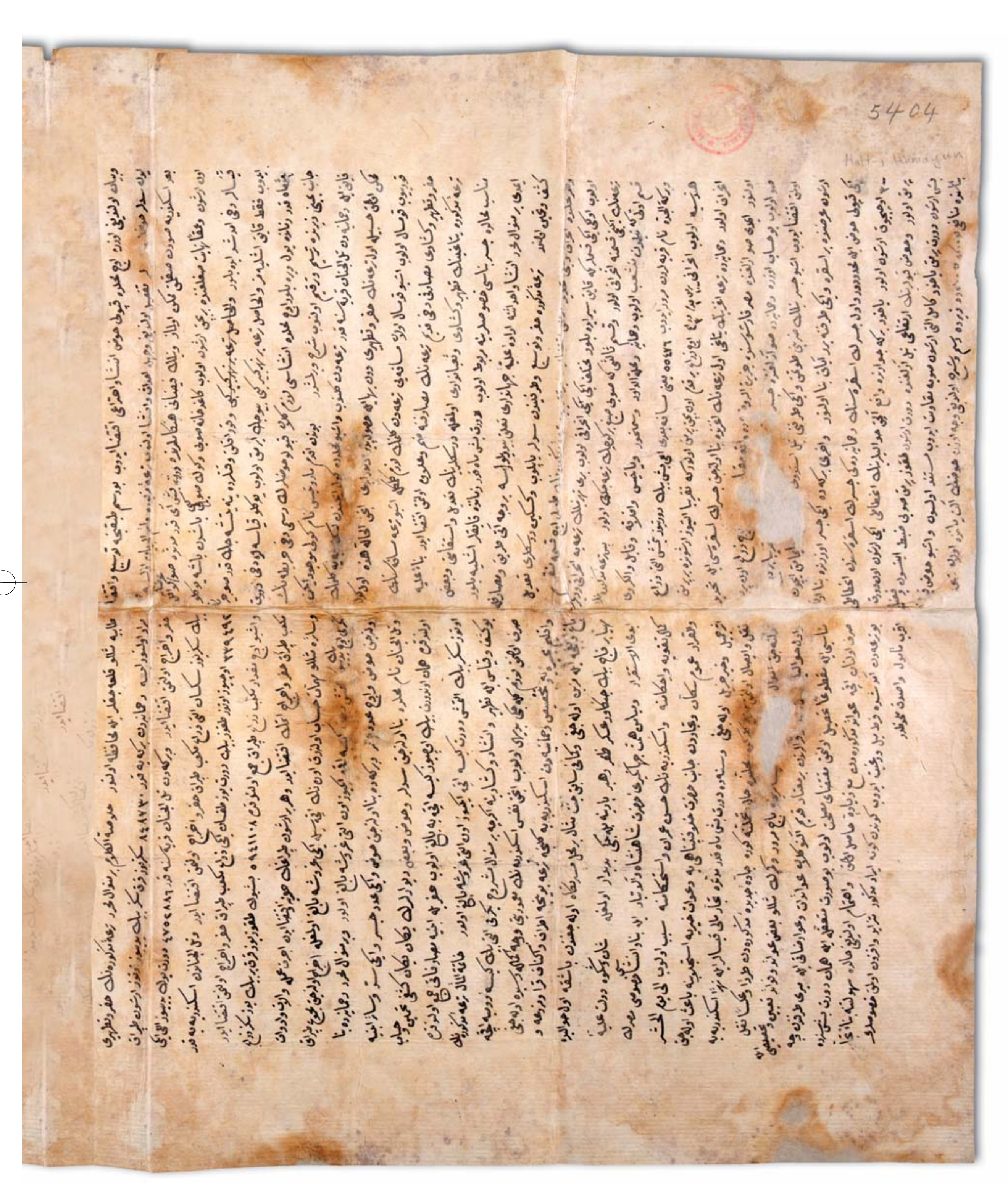
Hâtimetü'l-meâl tür'a-i mezkûrenin bu keşif ve kıyâs ile tathîr ve inşâ ve küşâdına eğer ki ber-minvâl-i meşrûh yirmi altı bin kese-i Rûmiye akçe sarf olunmak lâzım geleceği bedîhî olup ancak nefs-i İskenderiye'nin ma'mûriyeti derece-i kemâle resîde olacağı ve iklim-i Buhayra'ya ve be-tahsis Rahmâniye'den İskenderiye'ye gelince tür'a boyunca etraf ve eknâf kurâ ve mezra'a ve bağ ve bahçe ile müzeyyen olacağı ve kemâ fi's-sâbık cennet-misâl bir mahall-i meserret-gâh olacağından başka ol havalide müheyyâ bir kaç bin cengâver asker-i zafer-rehber barınabileceği bedîdâr olmağla şân ve şükûh-ı Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-istikrâr ve meyâmin-i himmet-i cihângirî-i hazret-i şehinşâh ve âl-i-tebâr ile bina ve inşâsı hususu Mısır'ın kemâl-i takviye ve ihkâmına ve İskenderiye'nin hüsn-i ümran ve istihkâmına sebeb olup ilâ yevmi'l-haşr ve'l-karar umum sükkân ve tüccardan cânib-i hazret-i Hilâfet-

penâhî'ye da‘vât-ı hayriye isticlâbına bâ‘is olacak eser-i cemîl ve hayr-ı cezîl olacağı ve senede dört-beş mâh kadar müddetde tüccar malı kayesâlar ile nehren İskenderiye'ye nakil ve îsâl olunmak lâzım geldikde mahallinde hâl ve tahammülüne göre cadde-i cedîde-i mezkûreden tarden ve aksen naklolunacak emvâl (…) kayesâlarına bâc-ı mürûr ve gümrük misillü bazı avaid ve fevaid tayin ve tahsisi ile ol havaliler [kasabât ve] kurâlarından ber-mu‘tâd-ı kadîm alınagelen avaidât ve avârızâtı ile mîrî tarafından vech-i münasibi ile maktû‘an tahsil olunmak muktezâ-yı maslahat olup bu suret-i müteakkıle ile hemen dört beş senede sarf olunan akçe avaid-i mezkûreden ma‘a-ziyadetin hâsıl olmak ve ihtimâm olunduğu hâlde suhûletine binâen tüccar bu tür‘adan amed şüde fart-ı meyl ve rağbet edip günden güne irâd-ı mezkûr mütezâyid ve efzûn olmak hususları akreb-i me’mûl ve asdak-ı melhûzdur.

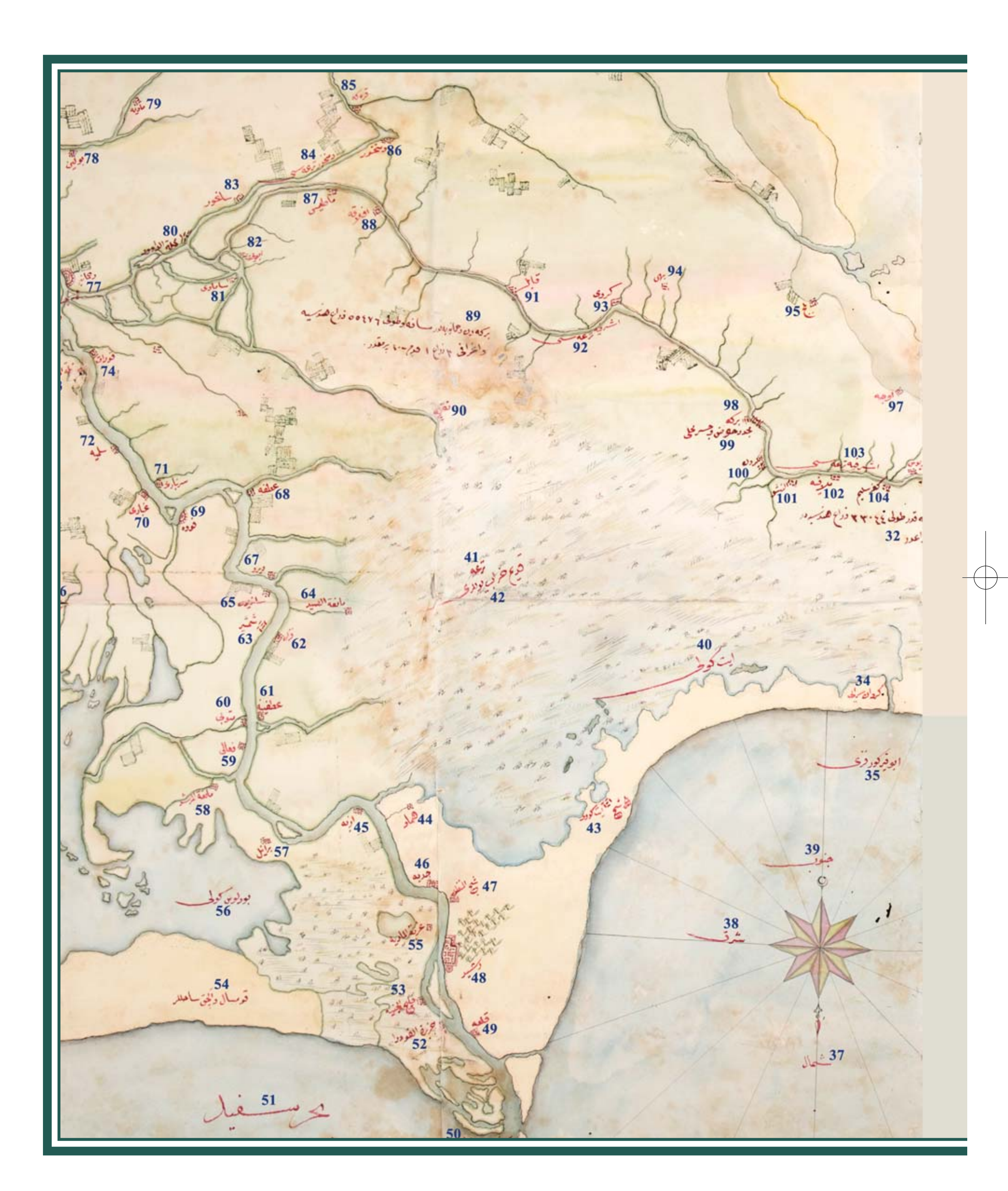
[1232] / [1816-1817]

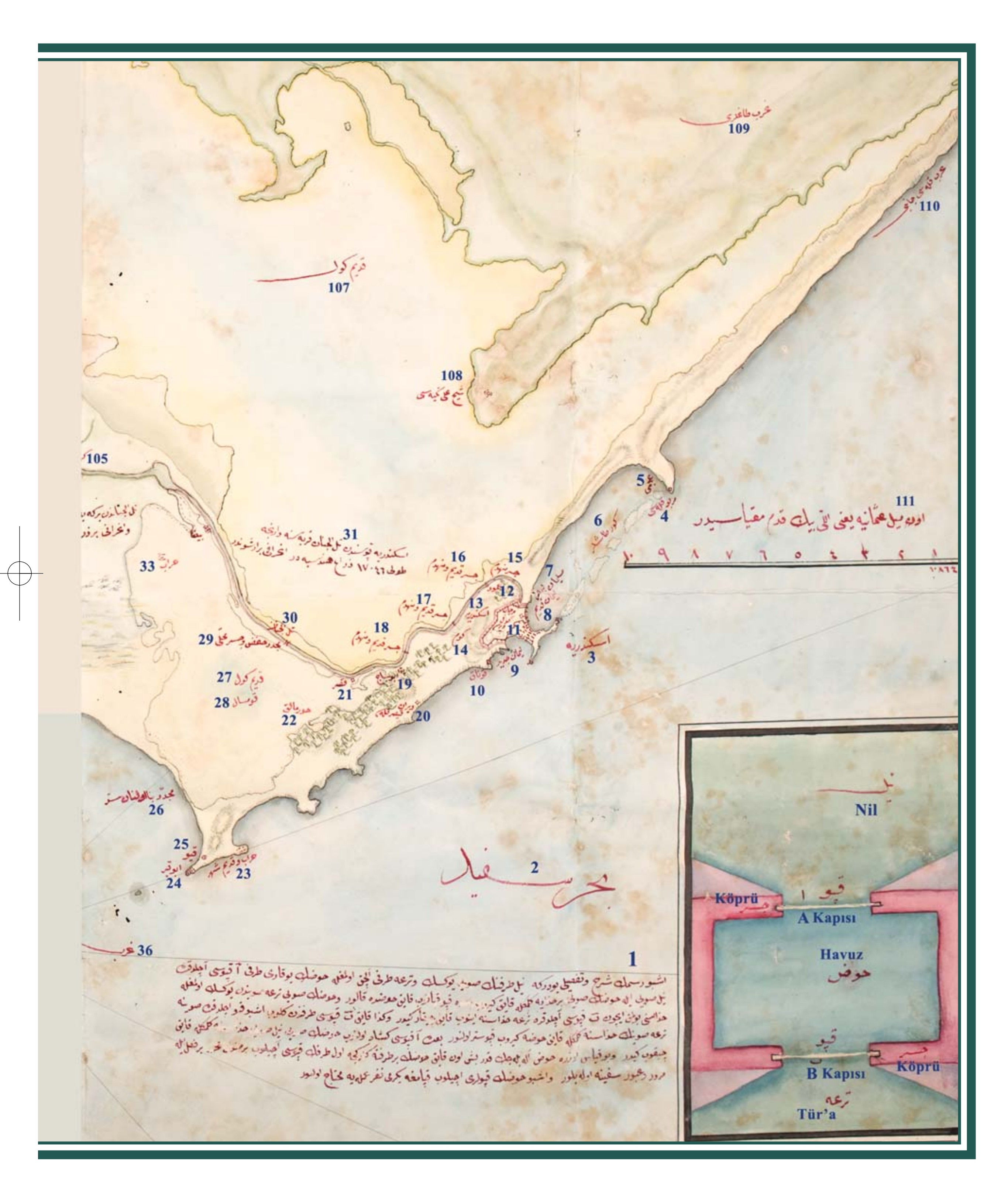

HAT, 5404

79
78
85
84
86
83
87
88
80
82
77
81
89
91
93
94
95
92
74
90
98
97
99
72
71
68
103
100
101
102
104
69
70
32
67
41
64
42
65
63
62
40
61
60
34
59
35
58
44
45
43
57
39
46
47
56
38
55
48
54
53
49
52
37
51
بحر سفيد
50

109
110
107
108
105
5
4
6
111
31
16
15
7
33
12
17
13
8
30
18
11
3
29
14
9
27
21
19
10
28
22
20
26
25
2
24
23
36
1
Nil
Köprü
A Kapısı
Havuz
B Kapısı
Köprü
Tür'a

1- İşbu resmin şerh ve tafsili budur ki, Nil tarafının suyu yüksek ve tür'a tarafı alçak olmağla havuzun yukarı tarafı A kapısı açıldıkda Nil suyu ile havuzun suyu bir hizâya gelmekle kayık girip ba'dehû kapı kapanıp kayık havuzda kalır ve havuzun suyu tür'a suyundan yüksek olmağla hizâsını bulmak için B kapısı açıldıkda tür'a hizasına inip kayık çıkar gider ve kezâ kayık B kapısı tarafından gelip işbu kapı açıldıkda suyuna tür'a suyunun hizâsına gelmekle kayık havuza girip kapı setr olunur. Ba'dehû A kapısı küşâd olunup havuzun suyu Nil suyu hizâsına gelmekle kayık çıkıp gider ve bu kıyas üzere havuz alabilecek kadar beş-on kayık havuzun bir tarafına geldikce ol tarafın kapısı açılıp ber-suret-i muharrer bir fi'l ile mürûr ve ubûr-ı sefîne olabilir ve işbu havuzun kapıları açılıp kapamağa yirmi nefer ameleye muhtac olur.

2- Bahr-i Sefîd
3- İskenderiye
4- Merbu Kulesi
5- Acemi
6- Kör Taşlar
7- Müsliman Limanı
8- Liman-ı Kadîm
9- Liman-ı Cedid
10- Konak
11- Mercan Göl Karyesi
12- Amud
13- İskenderiye
14- Kum
15- Cisr-i münhedim
16- Cisr-i kadîm ve münhedim
17- Cisr-i kadîm ve münhedim
18- Cisr-i kadîm ve münhedim
19- Ebusac
20- Viran Kayser Kulesi
21- Kasr
22- Hurmalık
23- Harâb ve kadim şehir
24- Ebukır
25- Kuyu
26- Müceddeden inşa olunan sed
27- Kadim Göl
28- Kumsal
29- Mücedded havuz ve cisr mahalli
30- Tellü'l-Cenân
31- İskenderiye kapısından Tellü'l-Cenân karyesine varınca tûlü 17046 zira'-ı hendesiyedir. İnhirafı bir arşındır.
32- Tellü'l-Cenân'dan bürkeye kadar tûlü 33044 zira'-ı hendesiyedir ve inhirafı 1 zira'dır.
33- Harâb
34- Kervansaray
35- Ebukır Körfezi
36- Garb
37- Şimal
38- Şark
39- Cenub
40- İt Gölü
41- Tür'a
42- Kadim harâb yollar
43- İt gözü
44- Hemad
45- Ezbe
46- Cedye
47- Şeyhü'l-Manzur
48- Reşid

49-Kale
50- Reşid Boğazı
51- Bahr-i Sefîd
52- Ceziretü'l-Kudra
53- Halicü'l-Ceniyye
54- Kumsal ve alçak sahiller
55- Garbetü'l-Maviye
56- Budlos Gölü
57- Beraynel
58- Maniatü'l-Mürşid
59- Fehali
60- Metûbî
61- Atfine
62- Fezar
63- Şemşir
64- Maniatü'l-Sayd
65- Selendiyun
66- El-Garb
67- Deyru
68- Atfih
69- Fuva
70- Gabadi
71- Serenbadi
72- Selemiye
73- Mahalletü'l-Malik
74- Kurak
75- Dişuk
76- Cisr-i Cedid
77- Rahmâniye
78- Buleyn
79- Madye
80- Mahalletü'l-Davud
81- Samadî
82- Ebu Mecid
83- Sagud
84- Damanhur Tür'ası
85- Kareke
86- Demenhur
87- Mahlis
88- Eflaka
89- Bürke'den Rahmâniye'ye kadar mesafe ve tûlü 55476 zira'-ı hendesiye ve inhirafı 3 zira' 1 kadem 10,5 parmaktır.
90- Nakle
91- Kabel
92- Eşrefiye Tür'ası
93- Kervi
94- Behi
95- Belec
96- Zaviyetü Seyyidü's-Selim-Re'sü'l-Ahmed
97- Avce
98- Bürke
99- Mücedded havz ve cisr mahalli
100- Elgerun
101- Enneşv
102- Melâfiye
103- Eşrefiye Tür'ası
104- Kefr-i Selim
105- Keryus
106- Reşid
107- Kadim Göl
108- Şeyh Ali Tekkesi
109- Garb Dağları
110- Arab Kulesi canibi
111- 10 mil-i Osmaniyye, yani 50.000 kadem mikyasıdır.

HAT, 5404-A

53

Nil üzerinde yaptırılmakta olan köprü ile İskenderiye'de yeniden yaptırılacak cami ve okul için gerekli kerestenin Tersane-i Amire'den gönderilmesi

إرسال الخشب الخام اللازم من الترسانات العامرة لبناء المساجد والمدارس في الإسكندرية من جديد مع الجسر الذي يعمل على بناءه حاليا فوق النيل

Seniyyü'l-himemâ kerîmü'ş-şiyemâ devletlü inâyetlü âtıfetlü efendim hazretleri

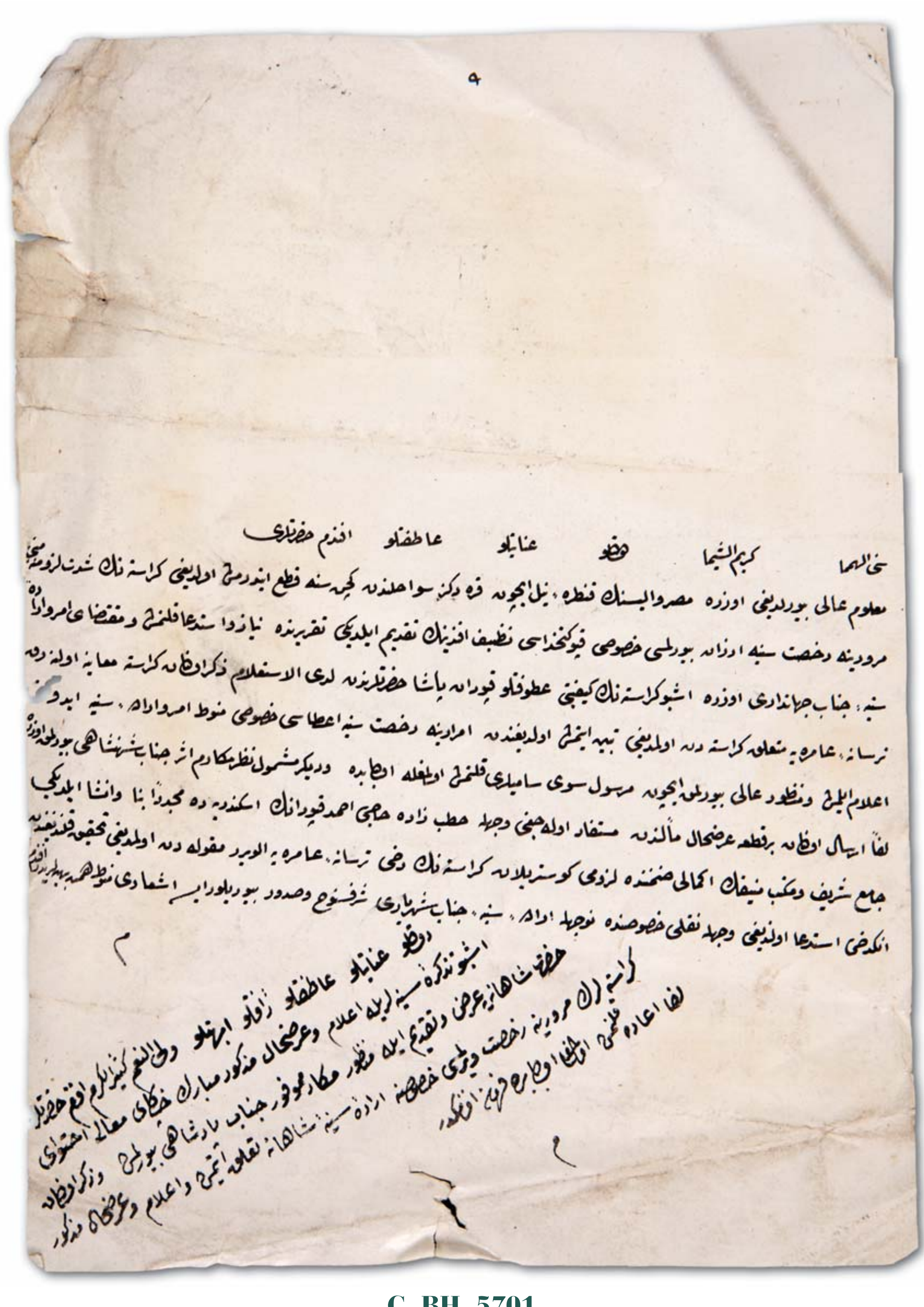
Malum-ı âlî buyurulduğu üzere Mısır valisinin kantara-i Nil için Karadeniz sevâhilinden geçen sene kat' etdirmiş olduğu kerestenin şiddet-i lüzumuna mebnî mürûruna ruhsat-ı seniyye erzân buyurulması hususu Kapı Kethüdâsı Nazif Efendi'nin takdim eylediği takrîrinde niyâz ve istid'â kılınmış ve mukteză-yı emr u irâde-i seniyye-i cenâb-ı cihandârî üzere işbu kerestenin keyfiyeti atûfetlü Kaptan Paşa hazretlerinden lede'l-isti'lâm zikrolunan kereste muayene olunarak Tersâne-i Amire'ye müte'allik keresteden olmadığı tebeyyün etmiş olduğundan imrârına ruhsat-ı seniyye i'tâsı hususu menût-ı emr u irâde-i seniyye idüğünü ilâm eylemiş ve manzûr-ı âlî buyurulmak için mersûl-i sûy-ı sâmîleri kılınmış olmağla ol bâbda ve diğer meşmûl-i nazar-ı mekârim-eser-i cenâb-ı şehinşâhî buyurulmak üzere leffen irsâl olunan bir kıt'a arzuhal meâlinden müstefâd olacağı vechile Hatabzâde Hacı Ahmed Kaptan'ın İskenderiye'de müceddeden bina ve inşâ eylediği cami-i şerif ve mekteb-i münîfin ikmâli zımnında lüzumu gösterilen kerestenin dahi Tersâne-i Amire'ye elverir makûleden olmadığı tahkik kılındığından onun dahi istid'â olunduğu vechile nakli hususunda ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehriyârî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise iş'ârı menût-ı himem-i behiyyeleridir efendim.

Devletlü inâyetlü âtıfetlü re'fetlü übbehetlü veliyy-i ni'am-ı kesîrü'l-kerem efendim hazretleri

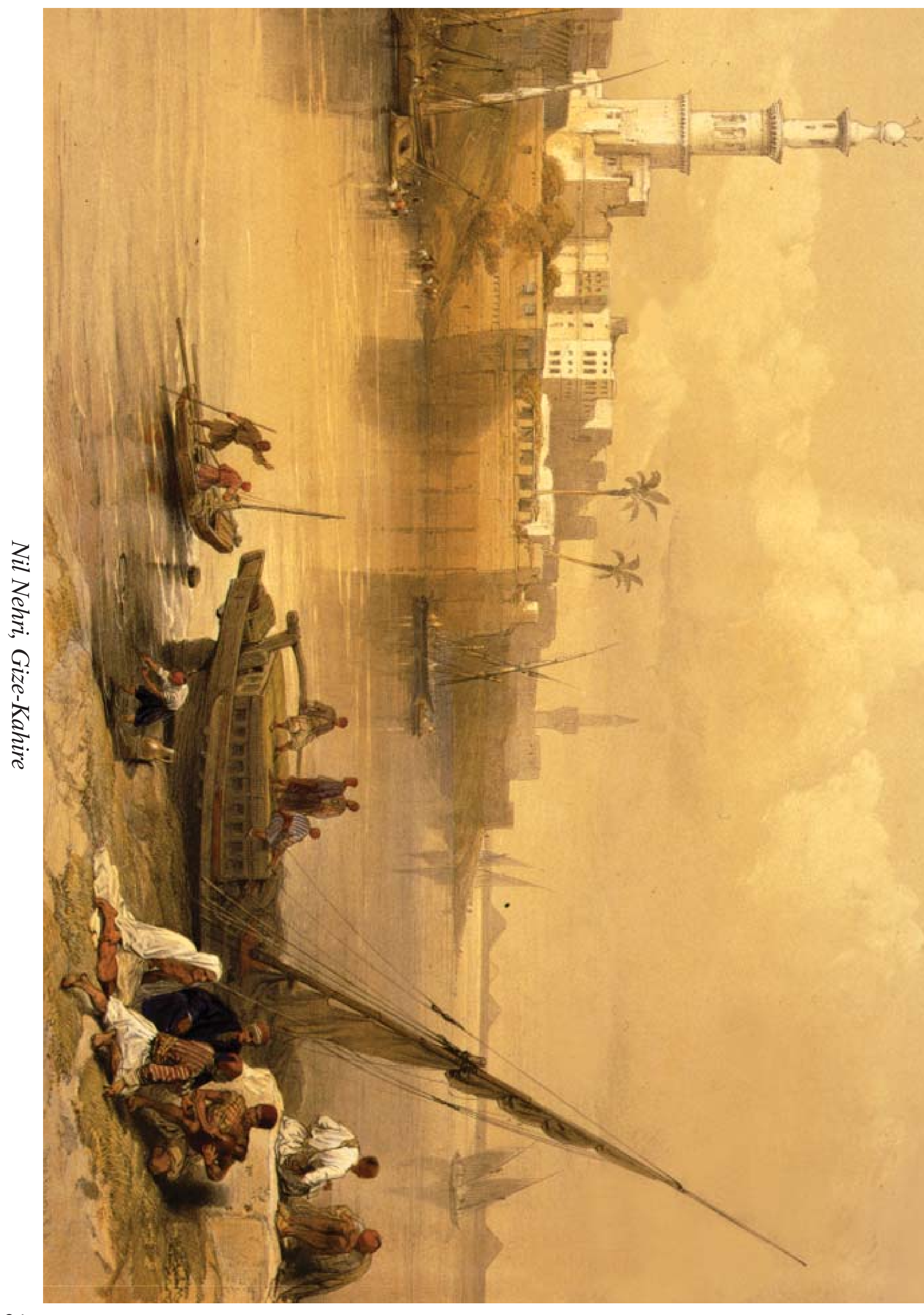
İşbu tezkire-i seniyyeleriyle ilâm ve arzuhâl-i mezkûr mübarek hâk-i pây-ı ma'âlî-i ihtivâ-yı hazret-i şahaneye arz u takdim ile manzûr-ı mekârim-mevfûr-ı cenâb-ı padişahî buyurulmuş ve zikrolunan kerestelerin mürûruna ruhsat verilmesi hususuna irâde-i seniyye-i şahane ta'alluk etmiş ve ilâm ve arzuhâl-i mezkûr leffen iade kılınmış olmağla ol bâbda fermân efendimindir.

[29 Zilhicce 1255] / [4 Mart 1840]

C. BH, 5701

Nil Nehri, Gize-Kahire

Mısır'da halkın refahı, memleketin imarı ve ticaretin gelişmesinin ziraatin düzenlenmesine bağlı olduğu, bu nedenle arazilerin boş bırakılmayarak faydalı ürünlerin ekilmesi için çiftçilerin teşvik edilmesi, tarım arazilerinin sulanması için su kanalları ile köprülerin tamiri ve temizlenmesi, tarımdan alınacak vergilerde halkın mağdur edilmemesi ve gerekli ödeme kolaylığının sağlanması

أمر يعلّق بتحقيق أمن الشعب المصري، و تحقيق الرخاء له ، وإعمار البلاد و تنمية التجارة، وتنظيم الزراعة، ولذا فإنه من الضروري أن لا تهمل الأراضي الزراعية، وأن يشجع الزراعيين على الإنتاج، و أن يُعمل على تنظيف قنوات الري واصلاح الجسور، ومراعات مصالح الشعب في دفع الضرائب المترتبة عليه

Ziraat Nizâmı

Birinci Bend- Ekalim-i Mısriyye'de emr-i ziraat madde-i mu'tena bahâdan olup ticaretin vüs'at ve kesreti ve ahalisinin refah ve serveti ziraatin nizâmı ile olduğu ve imâriyet-i bilâd ve refahiyet-i ibâd maddesine esas bulunduğu haysiyetiyle Mısır'da ekalim müdürleri ve kısım nâzırları ve hat hâkimleri ve kurâ kaymakamları ve meşâyihi ve havlîleri ziraatin ahsen vechile husule gelmesi ve arazi boz bırakılmayıp menfaatli şeylerin ber-vech-i lâyık ekilmesi hususunda fellâhları tergîb eylemeleri vazifelerinden olup kanun-ı ziraat nâmıyla kitabı ve lâyihası ve ziraatin esbâb-ı asliyesi olan arazinin rıyy maddesi hususunda mühendis ve müfettişleri ve rıyy ameliyâtı ile tahzîr-i arazi için evkat-ı muayyenede mühendis ve hükkâmın meclisleri dahi olduğundan mevcud memurlar ma'rifetiyle ziraat talimatnâmeleri mûcebince emr-i ziraat ve hırâsete icabı vechile dikkat olunarak ahalinin refah-ı hâl ve asayiş-i bâlleri kaziye-i hayriyesinin istihsâli emr-i ehemmine sarf-ı makderet kılına.

İkinci Bend- Ekalimde müstahdem olan müdür ve kısım nâzırları ve hükkâm-ı saire tür'aların tathîri cisir ve kantaraların müceddeden imal ve tamirleri misillü beher sene hebût-ı Nil'den sonra Mısır'ın hendese lâyihaları mûcebince hendese müfettişleri ma'rifetiyle keşfolunan ameliyât-ı mukteziyeyi yapdırmak kendilerinden melzûm idüğünden hatt hâkimleri ve kurâ kaymakamları ve şeyh-i beledler kurânın ziraatine muayyen ve târi' defterlerinde mukayyed olan kâffe-i atyânın ber-vech-i lâyık Mısır'ın ziraat lâyihaları mûcebince hars ve zer' olunmalarına kemâl-i dikkat ve ekmeğe kudreti olmayanların

ve kendisi gâibde olup vekili veyahud akrabasından karyede kimesnesi bulunmayanların usul-i câriye ve levâyih-i Mısriyye mûcebince müte'allik bulunduğu şeyhini ziraat etmek veyahud münasib birisiyle şirket etdirmek veyahud ücret-i malume ile hars ve mahsulünden alınmak üzeri takâvî i'tâ olunmak tarîkleriyle sahiblerine hiçbir nev' gadrolmamak suretiyle ekdirmeğe gayret eylemeleri vazifelerinden ma'dûd olmağla usul-i câriye üzere fi'len ve amelen mu'tâdı olan arazi ekilmeyip boz kalır ise mes'uliyet kendilerine râci' olacağını eyüce bileler ve amma Nil-i mübarek bi'l-farz beher sene hadd-ı kifâyede gelmeyip ve ameliyât dahi usul-i câriye üzere mühendisler tarafından verilmekde olan tarife ve terdîbler mûcebince icra olunmuş ve usul-i câriye üzere dere ziraatiçin şâruflar ve nattale vasıtasıyla mahallât-ı lâzıme rıyy ve ziraat etdirilmiş ve ekalim-i sa'idiyede vâki ve mu'tâd olduğu vechile havuzların dahi suları hıfz ve sıyânetle bi't-tedrîc idare ve icra ile tarlaların rıyysız kalmaması zımnında memurîn ve hükkâm ve ahali taraflarından kemâl derecede dikkat kılınmış iken bi'z-zarûre bazı yüksek arazi rıyy olmayıp da şerâkî kalır ise usul-i câriye üzere müdür tarafından Meclis-i Ahkâm-ı Mısriyye'ye inhâ ile meclis-i mezkûrdan kiyasete tayin kılınacak zevât ma'rifetiyle keşif ve tahkik etdirilerek müsbet olduğu suretde öyle rıyy olmayan araziden mal taleb olunmaya.

Üçüncü Bend- Külfeten tafsil ve beyândan âzâde olduğu vechile mevki iktizâsınca ülke-yi Mısriyye'nin felâhat ve ziraat ve ma'mûriyet ve âbâdânı ekalimde rıyy maslahatının zabt u rabtına ve Nil-i mübarekin hıfz ve sıyânetine mevkûf olup ol dahi tür'a ve cüsûr ve havşeler ve kanâtır ve berânici müceddeden yaptırmak veyahud termîm eylemek ve müceddeden bazı tür'alar ve musakkalar kazdırtmak ve her sene tathîri mu'tâd olan sayfı ve Nil'i tür'alar tathîr olunmak gibi ameliyât-ı zarûriyenin vakt ü zamanında icra ve tesviyesine mutavakkıf ve ameliyât-ı mezbûre hakkında küllî tecrübe ve imtihânlar ile bervech-i hakkâniyet bundan akdem hükkâm ve mühendisler ve ehl-i tecrübeler taraflarından tertib olunmuş olan tarifeler ve lâyihaların icrasına menût ve ma'tûf olmağla her bir müdüriyette Mısır lâyihası mûcebince gerek hususî ve gerek umumî olan ameliyeler hasr olunup başmühendisler ma'rifetleriyle cedvele derc kılındıktan sonra müdüriyet-i nevâhîsinin umdeleri ve müdüriyette uhde köy ve çiftlikler var ise müte'ahhid ve sahib bulunan zatın vekilleri ve umdelere hazır oldukları hâlde müdürlerin muvacehesinde akd-ı cemiyetle muvâfık görülecek vech üzere müdüriyette mevcud olan enfâr ta'dâd-ı nüfus defterleri mûcebince ne mikdar ise zabt ile sekiz yaşından aşağı olanlarla yet-

miş yaşını tecavüz eylemiş ihtiyarlar ve ulema güruhu işgale bî-iktidar olan aceze makulesi müstesna tutularak füru-nihâde kılındıktan sonra bâki enfâr-ı mevcude ile icrası lâzım gelen ameliyât kemâl-i adalet ve musâvat üzere ahalinin kemiyyetine göre taksim kılınması ve kurâ müteahhidleri ve vekilleri ve meşâyih ve kaymakamlarıyla sair umdeler ve hükkâm ve her kim olur ise olsun işgal-i mahsusalariçin karye enfârından meccânen işletdirilmemesi hususu öteden beri cârî olduğu vechile icra ve ahali hakkında daima şefkat ve re'fet-i lâzımenin hüsn-i ifasına dikkat ve itina oluna

Dördüncü Bend- Müretteb ve mukannen olan vergilerin tahsili lâzımeden olduğu misillü ahalinin refah hâli ve hükûmetçe rûşen umûrlarında teshîlât-ı icabiyenin ifası dahi vâcibeden bulunmağla beher sene mu'tâd ve cârî olduğu vechile umum cemiyette her bir cihetin esnaf ve hububâtının ele girip bey' ü tasrîfe sâlih olacağı ve o anda taksitlere rabt olunageldiğinden yine ol vechile icra kılına ve ahali tahsilden dolayı sıkışdırılıp mahsulü henüz tarlada iken satdırılmamasına ve çift ve orak ve harman mevsimleri işinden alıkonularak asılsız bazı âdi deâvî zımnında haps ve tazyîk olunmamasına dikkat oluna ve vergi veyahud deyn tahsiliçin iktidarsız olduğu sabit olur ise yalnız ziraati kadar yedinde bulunan bir çift hayvanı ve çift âlâtı memnû' olduğu vechile fürûht etdirilmeyip fakat iktidarsızdır diyerek şöylece terk ile mal-ı mîrî te'hir ve ta'vîk olunmak caiz olmayacağı misillü böyle iktidarsız olanlar daima fakir hâlde kalmak dahi lâyık ve revâ olmayacağından ikinci bendde beyân olunduğu vechile o makûlelerin ityânı icâra verilmek ve muktedir olanlar ile şirket suretiyle idare etdirilmek velhâsıl hem o misillüler fakir hâlde bırakılmamak ve hem de mal-ı mîrî telef olmamak üzere mümkün olacağı vechile müdür ve müfettiş ve memur ve kaymakam ve kısım nâzırı ve hâkim-i hatt ve şeyh-i beledlerin ma'rifet ve ittihâdıyla iktizâsına hüsn-i suret verilerek mal-i mîrî telef ve zâyi etdirilmeyip istihlâs ve istifâ ve o misillü iktidarsız olanların iktidar ve refah hâl kesbetmeleri hususlarına mezîd-i dikkat ve itina oluna ve bu vesile ile şer'an ve kanunen te'hiri caiz olmayan mevâddın bir vechile müsâmaha ve ibtâline mesâğ gösterilmeye bu misillülerin deyni hâl ve iktidarına göre mahsulât-ı mütehassılasından bi't-tedrîc ahz ü istifâ olunarak bu hususu ser-rişte ile tahsilât-ı mîrîye sekte getirmek veyahud şuna buna gadretmek misillü hâlât vuku'a getirilmeye

Evâhir-i Cemâziyelevvel [12]56 / 30 Temmuz 1840

٤٢

تعمیر ومسقالرقاذ دیرتمه وهرسنه تطهیری معتاد اولان صیفی ونیل ترعه‌لر تطهیر اولنمق کبی عملیات ضروریه‌نك وقت وزماننده اجرا وتسویه‌سنه متوقف وعملیات
مزبوره حقنده کلی تجربه واستحکام ایله بروجه حقایق بونلرك اقدم حکام ومهندسلر واهل تجربه‌لر طرفلرندن ترتیب وتنظیم اولنان تعریفلر ولایحه‌لرك اجراسنه منوط
ومعطوف اولمغله هر بر مدیریت مصر لایحه‌سی موجبنجه کرك خصوصی وکرك عمومی اولان عملیه‌لر حصر اولنوب باسلح مهندسلر معرفتیله جدوله درج قلندقدنصکره
مدیریت نواحیسنك عمده‌لری ومدیرینه عهده‌کوی وچفتلکلر واذا متعهد وصاحب بوخاده ذاتلك وکیلاری وعمده‌لری حاضر اولدقری حالده مدیرلرك
مواجهه‌سنده عقد جمعیتله موافقه کورلیه‌جك وجه اوزره مدیریتده موجود اولان انفار تعداد نفوس دفترلری موجبنجه تعدادلری ضبطیله سکز یاشندن اشاغی
اولنلرله یتمش یاشنی تجاوز ایتمش اختیارلر وعلما کروهی واشغاله اقتدار اولمیان عجزه مقوله‌سی مستثنا طوتیله‌رق فرز قلندقدنصکره باقی انفار موجودانیله
اجراسی لازم کلان عملیات کمال عدالت ومساوات اوزره اهالینك کمیتنه کوره تقسیم قلنمسی وقرا مشهدان ووکیلاری ومشایخ ودفاتر مقابله‌لریله سایر عمده‌لر وحکام
وهکیم اولنور اولسونلر اشغال مخصوصه‌لرینه قریه انفارلری مجانا استخدام ایتمه‌لری خصوصی ده دیرو جاری اولدیغی وجهله اجرا واهالی حقنده دائما شفقت ورأفت
لوازمنك حسن ایفاسنه دقت واعتنا اولنه

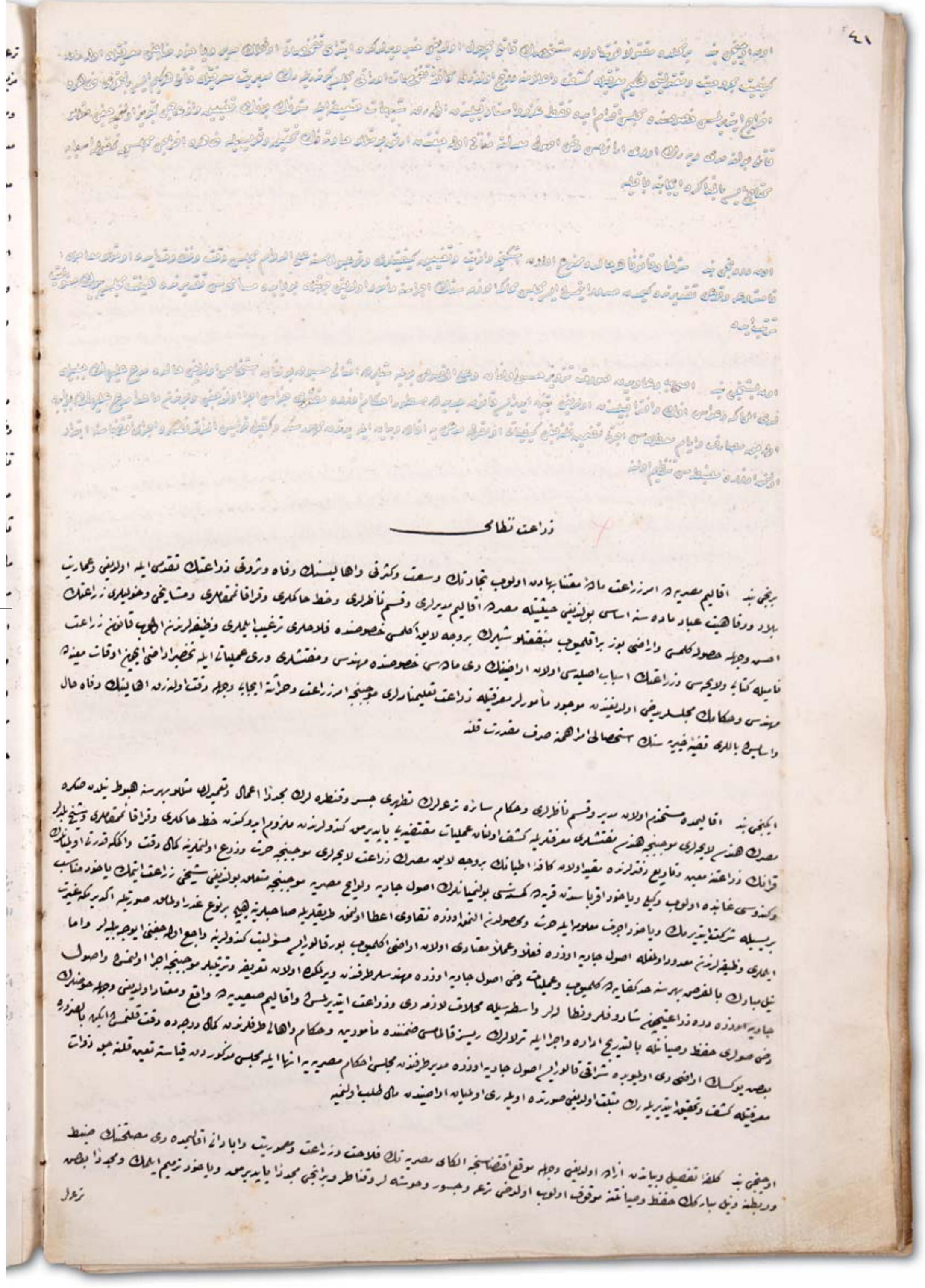
دوردنجی بند مرتب ومقننه اولان ویرکولرك تحصیلی لازمه‌دن اولدیغی مثللو اهالینك رفاه حالی وحکومتجه دخی امورلرینك تسهیلاتنی ایجابه‌نك ایفاسی
دخی واجبه‌دن بولنمغله بهرسنه معتاد وجاری اولدیغی وجهله عموم جمعیتده هر جهتك اصناف وحبوباتنك ادکروبی بیع وتصریفی صالح الوجهی اوانده
تقسیطلره ربط اولنه کلدیکنده بیه اولوجهله اجرا قلنه واهالی تحصیلده طولایی صیقشدیرلیوب محصولی هنوز ترلاده ایکن صاتدیرلماسنه وحیفته واوراده وخرمنه
موسملری ایشنده الیقونلیه رده اصلسز بعض دعاوی ودعاوی ضمننده حبس وتضییق اولنمسنه دقت اولنه وویرکو ویاخود دیه تحصیلنه اقتدارسز اولدیغی
ثابت اولوبده یالکز زراعتی قدر یرده بولنان برچفت حیوان وچفت الاتی ممنوع اولدیغی وجهله فروخت ایتدیرلیوب فقط اقتدارسزدر دیه‌رك شویله ترك ایله
مال میری تاخیر وتعویقه اولنمق جائز اولمیه‌جغی مثللو بویله اقتدارسز اولنلر دائما فقر حالنده قالمق دخی لابد ورواولیه‌جغنده ایکنجی بندده بیان اولندیغی وجهله او
مقوله‌لری اطیانه ایجاره ویرلك وتعشیره اولنلر ایله شرکت صورتیله اداره ایتدیرلك والحاصل هر او مثللو فقر حالنده براغلمیه وهم مال میری تلف
اولمامق اوزره تمکن اولدیغی وجهله مدیر ومفتش ومامور وقائممقام وقسم ناظری وحاکم خط وشیخ بلدلرك معرفت واتحادیله اقتضاسنه حسب صورت
ویرلرك مال میری تلف وضایع ایتدیرلیوب استحصال واستیفا واو مثللو اقتدارسز اولنلرك اقتدار ورفاه حال کسب ایتمری خصوصلرینه مزید دقت واعتنا
اولنه وبو وسیله ایله شرعا وقانونا تاخیری جائز اولمیان موادلرك بر وجهله مسامحه وابطالنه مساغ کوسترلیه بو مثللولرك زینه حال واقتدارینه کوره هر
محصولات متحصله‌سنده بالتدریج اخذ واستیفا اولنه‌رده بو خصوص سررشته ایله تحصیلات میریه سکته کتورلمك ویاخود شو کا بوکا عدد ایتمك مثللو
حالات وقوعه کتورلمیه

اقالیم مدیرلرینك خدمت وحرکتی

برنجی بند اداره‌سنه مامور اولدقلری اقالیمك ضبط وربطی واهالینك مرفهیت ورفاه واستراحتی استکمال وقتا ایلیلر وهیچ بر زمان وسیله ایله
اهالی‌یه تعدی ایتمیه‌لر

ایکنجی بند اعمار بلاد ورفاه عباد اولنیغی فیضان نیلده ری اولنمیله بروجه لدیه زرع اولنمسه منوط اولدیغنده اطیانك کماهی حقیطرده
ولنسبجیم بهرسنه اولنان لوزمه‌لوده عملیاتك لوایح موجبنجه وقت وزماننده اجراسنه صرف مقدرت ایده‌لر

اوچنجی بند نیل اواننده مدیرلر وجسورلر کسر ایله اهالی‌یه زیاده وخسارات واقع اولمیه‌جغی جسورلرك وسدلرك محافظه‌لری وجهله لوزمه‌لوده ترتیبلك
لوایح موجبنجه اجراسنه اهتمام بلیغ ایله مدیرلره انتباه اوزره اوله‌لر

زراعت نظامی

A. DVNS. MSR. MHM. d. 15, hüküm: 18

55

Mısır'da bulunan vakıfların yöneticilerinin merkezden, Haremeyn-i Muhteremeyn Vakıflarının ise Mısır Valisi tarafından tayin edildiği, ayrıca şeyh, ulema ve halka ait çok sayıdaki vakıfların idaresi, korunması ve kontrolü için de bir görevli tayin edildiği, mirasçısı bulunmayan aile vakıflarının arazilerinin başkalarına tahvil edilmesi

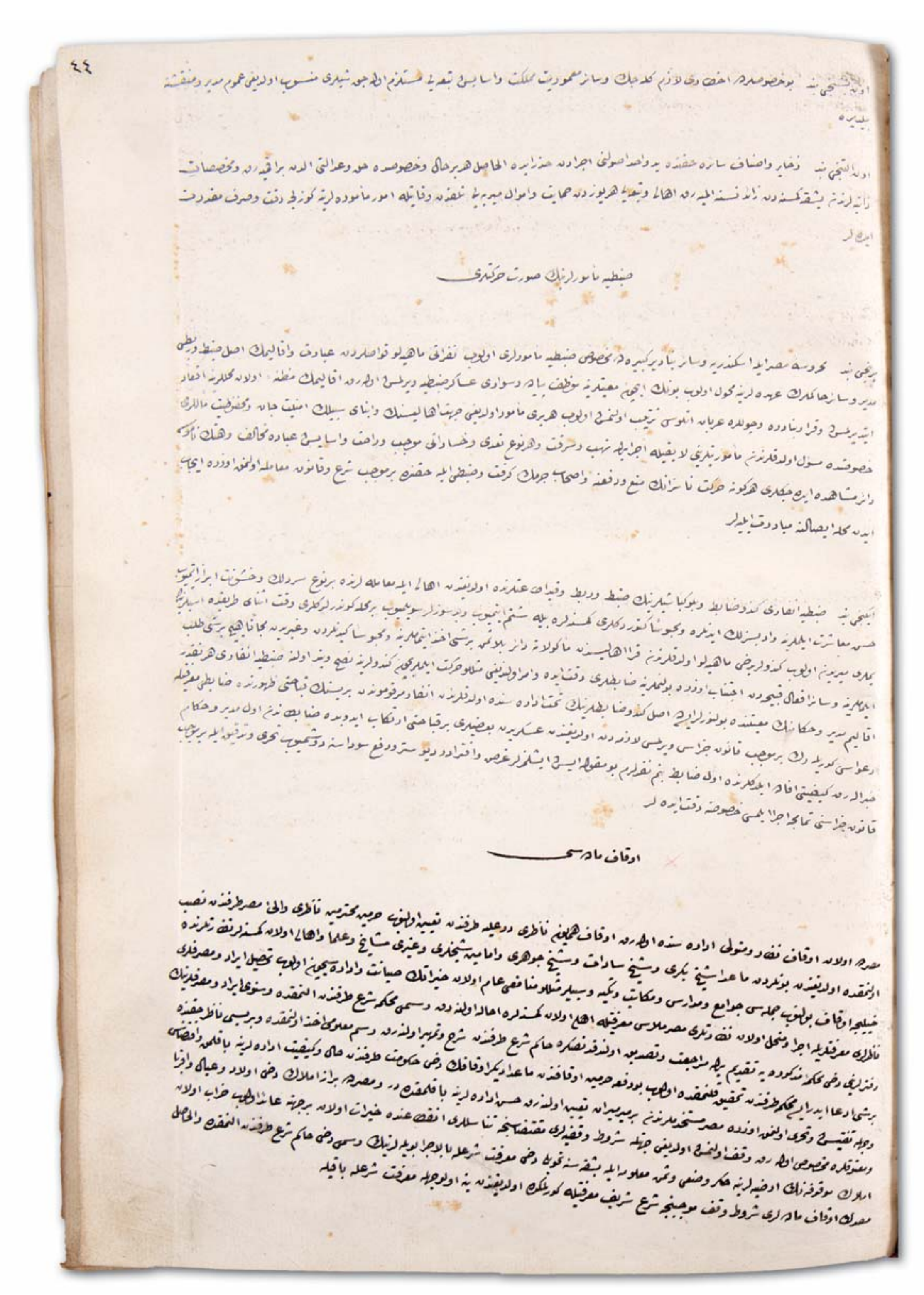

القيام بتعيين إداريي الاوقاف في مصر من المركز، و اما تعيين الإداريين الخاصين باوقاف الحرمين الشريفين فيكون من قبل والي مصر، وإضافة إلى ذلك يتم تعيين موظف لإدارة الأوقاف التي تخص العلماء والشيوخ والشعب و أن يتولى حمايتها الوالي، أما أوقاف العائلات التي ليس لها من يرثها فيتم تحويلها إلى عائلات أخرى لإدارتها

Evkaf Maddesi

Mısır'da olan evkaf nüzzâr ve mütevelli idaresinde olarak Evkaf-ı Hümâyûn nâzırı Deraliyye tarafından tayin olunup Haremeyn-i Muhteremeyn nâzırı vali-i Mısır tarafından nasb olunmakda olduğundan bunlardan mâadâ Şeyh Bekri ve Şeyh Sâdât ve Şeyh Cevherî ve İmâmeyn şeyhleri ve gayri meşâyih ve ulema-yı ahali olan kimesneler nezâretlerinde haylice evkaf bulunup cümlesi cevâmi‘ ve medâris ve mekâtib ve tekye ve sebiller misillü menâfi‘-i âmm olan hayrâtın siyânet ve idaresi için olup tahsil-i irâd ve masrafları nâzırları ma‘rifetleriyle icra ve münhal olan nezâretleri Mısır mollası ma‘rifetiyle ehli olan kimesnelere ihale olunarak resmi mahkeme-i şer‘î tarafından alınmakda ve senevî irâd ve masraflarının defterlerini dahi mahkeme-i mezkûreye takdim birle müracaat ve tasdik olundukdan sonra hâkim-i şer‘ tarafından şerh ve temhîr olunarak resm-i malumu ahz olunmakda ve birisi nâzır hakkında bir şey iddia eder ise mahkeme tarafından tahkik kılınmakda olup bu defa Haremeyn evkafından mâadâ diğer evkafın dahi hükûmet tarafından hâl ve keyfiyet-i idarelerine bakılmak ve iktizâsı vechile teftiş ve taharrî olunmak üzere Mısır müstahdemlerinden bir mîr-i mîrân tayin olunarak hüsn-i idarelerine bakılmakdadır ve Mısır'da biraz emlâk dahi evlâd ü iyâl ve akraba ve ma‘tûklara mahsus olarak vakfolunmuş olduğu cihetle şurût ve kaziyyeleri muktezâsınca tenâsülleri inkıta‘ında hayrât olan bir cihete aid olup harâb olan emlâk-ı mevkûfenin arziyelerine değer vaz‘ı ve semen-i malume ile başkasına tahvîli dahi ma‘rifet-i şer‘le bi'l-icra böylelerinin resmi dahi hâkim-i şer‘ tarafından alınmakda velhâsıl Mısır'ın evkaf maddeleri şürût-ı vakf mûcebince şer‘-i şerif ma‘rifetiyle görülmekde olduğundan yine ol vechile ma‘rifet-i şer‘le bakıla.

Evâhir-i Cemâziyelevvel [12]56 / 30 Temmuz 1840

٤٤

ضبطیه مامورلرینک صورت حرکتلری

اوقاف مادهسی

A. DVNS. MSR. MHM. d. 15, hüküm no: 18

56 Mısır'da Nil üzerinde bulunan iki köprünün tamiri için gerekli keresteninin Antalya ve Alanya taraflarından sağlanması

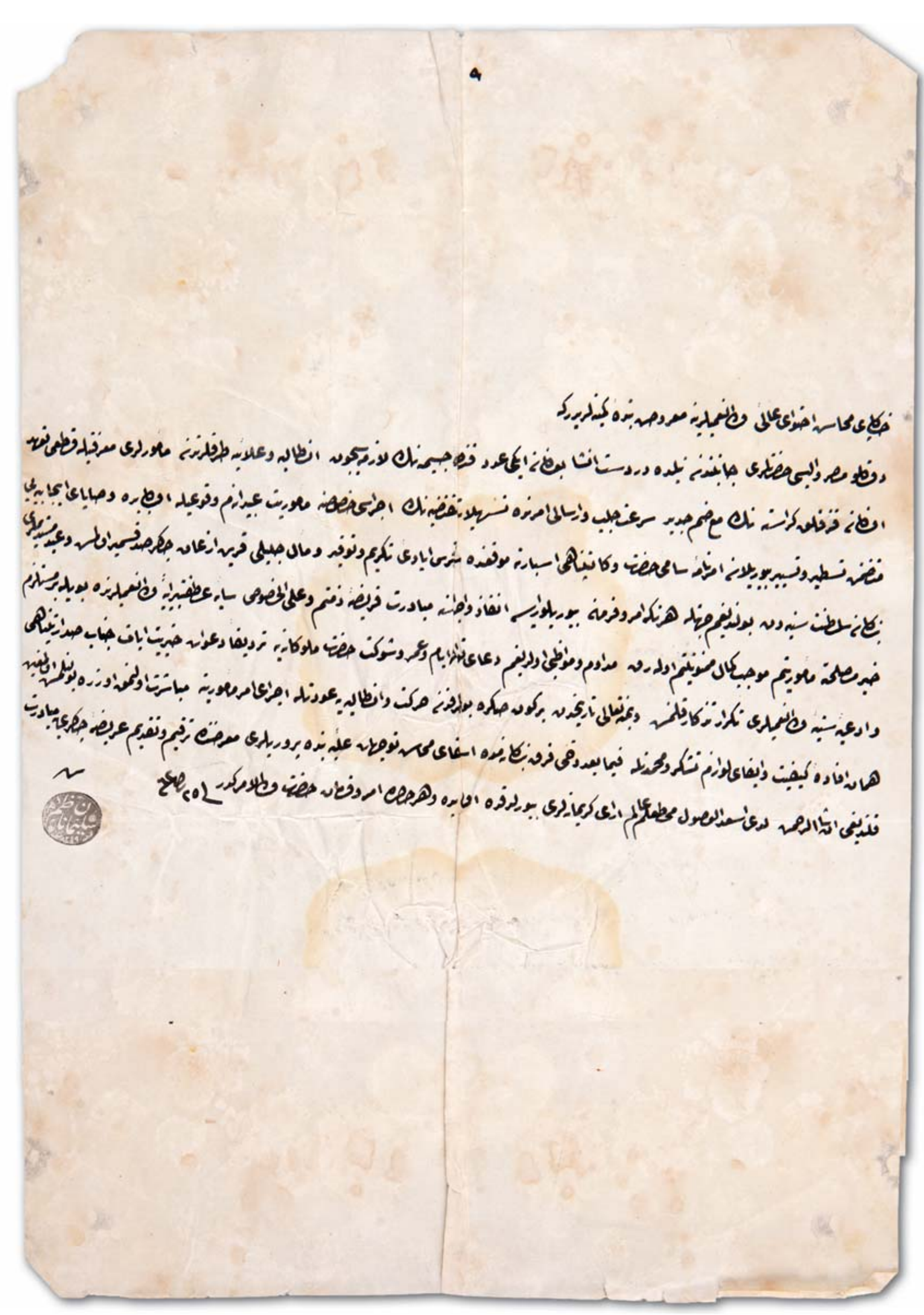

توفير ما يلزم من الخشب و المواد الخام لإصلاح الجسرين الذين على النيل في مصر من مدينتي آنطاليا وآلانيا

Hâk-i pây-ı mehâsin-ihtivâ-yı âlî-i veliyy-i ni'amîlerine ma'rûz-ı bende-i kemineleridir ki

Devletlü Mısır valisi hazretleri cânibinden Nil'de derdest-i inşâ bulunan iki adet kantara-i cesîmenin lâzımesiçin Antalya ve Alaiye taraflarından memurları ma'rifetiyle kat'ı taahhüd olunan kızaklık kerestenin ma'a-zamm-ı cedîd sür'at-i celb ve irsâli emrinde teshilât-ı mukteziyenin icrası hususuna memuriyet-i ubeydânem vuku'uyla ol bâbda vesâyâ-yı icabiyeyi mutazammın tasdîr ve tesyîr buyurulan emirnâme-i sâmî-i hazret-i vekâlet-penâhî Isparta mevkiinde şeref-res-i eyâdi-i tekrîm ve tevkîr ve meal-i celîlî karîn-i iz'ân-ı çâker-i sıdk-ı semîr olmuş ve abd-i müsted'ileri bendegân-ı Saltanat-ı Seniyye'den bulunduğum cihetle her ne ki emr u fermân buyurulur ise infâz ve icrasına mübâderet farîza-i zimmetim ve ale'l-husus sâye-i âtıfet-pîrâye-i veliyy-i ni'amîlerinde böyle bir müstelzem-i hayr maslahata memuriyetim mûcib-i kemâl-i memnûniyetim olarak müdâvim ve muvâzabı olduğum dua-yı tevâfür-i eyyâm ve ömr-i şevket-i hazret-i mülûkâneye terdîfen da'vât-ı hayriyet-âyât-ı cenâb-ı Sadâret-penâhî ve ed'iyye-i seniyye-i veliyy-i ni'amîleri tekrar tizkâr kılınmış ve bi-mennihi Teâlâ tarihden bir gün sonra bu tarafdan hareket ve Antalya'ya avdetle icra-yı emr-i memuriyete mübâşeret olunmak üzere bulunulmuş olmağın hemen ifade-i keyfiyet ve ifa-yı levâzım-ı teşekkür ve mahmidetle fîmâ-ba'd dahi fark-ı bendegânemde istibkâ-yı mehâsin-i teveccühât-ı aliyye-i bende-perverîleri ma'razında terkîm ve takdim-i arîza-i çâkerîye mübâderet kılındığı inşaü'r-rahman lede's-sa'de'l-vusûl muhât-ı ilm-i âlem-ârâ-yı kerîmâneleri buyuruldukda ol bâbda ve her halde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

25 Rebîülevvel [12]62 / 23 Mart 1846

C. NF, 2131

57

Mısır'ın imarı ve ticaretin kolaylaştırılması için; yapımında çalışacaklara ücretlerinin ödenmesi, masraflar için yeni bir vergi konmaması, yol yapımının yabancı şirketlere bırakılmaması ve masrafların karşılanması için dış borçlanmaya gidilmemesi şartlarıyla Mısır-İskenderiye arasında bir demiryolu yapımına izin verilmesi

دفع الأجور للذين سيعملون في إعمار مصر، و لتسهيل التجارة، وعدم وضع ضريبة جديدة على المصاريف، وعدم اعطاء مناقطات انشاء طرق لشركات أجنبية بين الإسكندرية و القاهرة ، والإذن لبناء السكك الحديدية شريطة عدم اللجوء إلى استدانة خارجية

Mısır taraflarında diğer demiryolu inşası için emr-i âlî yazılmışdır
Evahir-i Rebîülâhir 1281

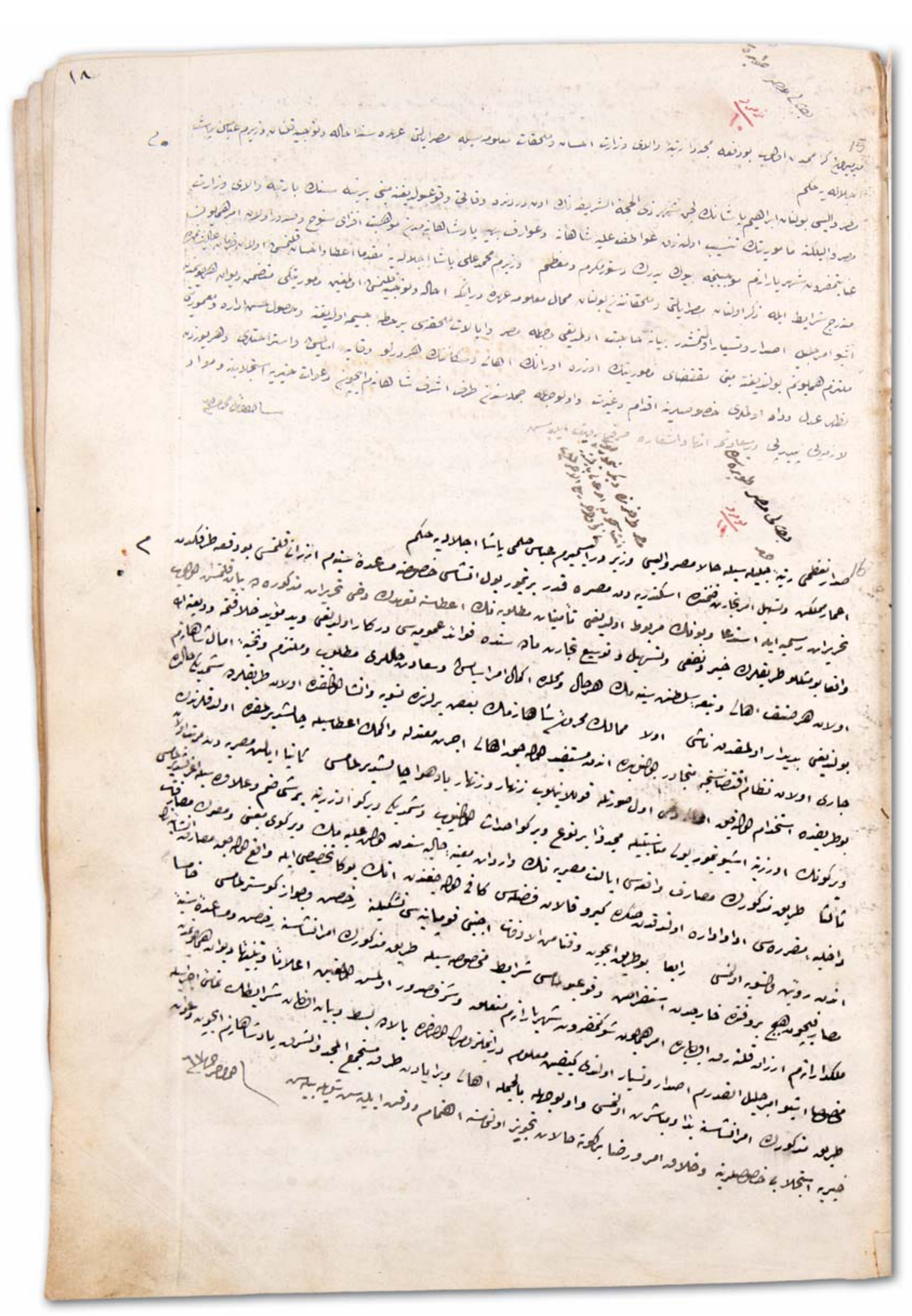
Sadâret-i Uzmâ rütbe-i celîlesiyle hala Mısır valisi Vezir-i dirâyet-semîrim Abbas Hilmi Paşa iclâlehûya hüküm

İmar-ı memleket ve teshîl-i emr-i ticaret zımnında İskenderiye'den Mısır'a kadar bir demiryol inşâsı hususuna müsaade-i seniyyem erzânî kılınması bu defa tarafından tahrirât-ı resmiye ile istid'â ve bunun merbût olduğu te'minât-ı matlûbenin i'tâsına taahhüdün dahi tahrirât-ı mezkûrede beyân kılınmış olup vakı'a bu misillü tarîklerin hayr ve nef'i ve teshîl ve tevsî'-i ticaret maddesinde fevâ'id-i umumiyesi derkâr olduğu ve yed-i mü'eyyed-i hilâfetçe vedi'atullah olan her sınıf ahali ve tebaa-i Saltanat-ı Seniyyemin her hâl ve mahallde ikmâl-i emr-i asayiş ve saadet hâlleri matlûb ve mültezem ve nuhbe-i âmâl-i şahanem bulunduğu bedîdâr olmakdan nâşi evvela; Memâlik-i Mahrûse-i Şahanemin bazı yerlerinde tesviye ve inşâ olunmakda olan tariklerde şimdiki hâlde câri olan nizâm iktizâsınca mütecâvir bulunup da andan müstefid olacak ahali ücret-i mu'tedile ve ekmek i'tâsıyla çalıştırılmakda olduklarından bu tarikde istihdam olunacak ahali dahi ol suretle kullanılıp zinhâr ve zinhâr ba'd-ı hevâ çalıştırılmaması sâniyen; Eyalet-i Mısriyye'den mürettеb olan verginin üzerine işbu demiryolu münasebetiyle müceddeden bir nev' vergi istihdam olunmayıp ve şimdiki vergi üzerine bir şey zam ve ilâvesi ile ağırlaştırılmaması sâlisen;

tarik-i mezkûrun masârıf-ı vâkı'ası Eyalet-i Mısriyye'nin vâridât-ı muayyene-i hâliyesinden Devlet-i Aliyyemin vergi-yi muayyeni ve Mısır'ın masârıfât-ı dahiliye-i mukarreresi eda ve idare olundukdan sonra geri kalan fazlası kâfi olacağından anın buna tahsisi ile vâki olacak masârıf-i inşâ'iyenin andan rü'yet ve tesviye olunması rabi'an; bu tarîk için vakt[en] min-el evkât ecnebi kumpanyası teşkiline ruhsat ve cevâz gösterilmemesi hamisen; masârıfiçin hiçbir vakitde hariçten istikrâz vuku bulmaması şerâit-i mahsusası ile tarîk-i mezkûrun emr-i inşâsına ruhsat ve müsaade-i seniyye-i mülk-dârânem erzân kılınarak ol bâbda emr-i hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı şehriyârânem müte'allik ve şeref-sudûr olmuş olmağın ilâmen ve tenbîhen Divan-ı Hümâyûnumdan mahsusen işbu emr-i celilü'l-kadrim ısdâr ve tisyâr olundu. Keyfiyet malum-ı dirâyet-melzûmun odukda bâlâda bast ü beyân olunan şerâitin tamamî-i icrasıyla tarîk-i mezkûrun emr-i inşâsına bed' ve mübaşeret olunması ve ol vechile bi'l-cümle ahali ve berâyâdan taraf-ı müstecmi'ü'l-mecd ve'ş-şeref-i padişahanem için da'avât-ı hayriye isticlâbı hususlarına ve hilâf-ı emr ve rıza bir gûne hâlât tecvîz olunmamasına ihtimâm ve dikkat eyleyesin şöyle bilesin.

Evâhir-i Cemâziyelevvel [12]67 / 1 Nisan 1851

A. DVNS. MSR. MHM. d. 15, hüküm no: 16

Aziziye-i Mısriyye Kumpanyası'nın, Hartum'dan Sevakin'e kadar gerekli gördüğü yerlerde demiryolları yapması talebinin, şirketle Devlet-i Aliyye arasında yapılacak görüşmelerden sonra kararlaştırılacağı

58

إتخاذ قرار لإجارء المحادثات بين الدولة العلية و الشركة الأجنبية التي تدعى ب" العزيزية المصرية "، وذلك على الطلب الذي جاء منهم بخصوص بناء السكة الحديدية من الخرطوم إلى السواكين

Atûfetlü efendim hazretleri

Müte'allik ve şâyân buyurulan müsaade-i seniyye-i hazret-i Padişahî mûcebince teşkil kılınan Aziziye-i Mısriyye Kumpanyası'nın şerâit ve imtiyâzât-ı saire-i malumesi tahtında bulunmak üzere ve müessislerin aksâ-yı âmâli vechile aktâr-ı Mısriyye ve mülhakâtının iktizâ edecek ve münasib görülecek taraflarından ve Hartum'dan Sevâkin'e kadar cânib-i kumpanyadan demiryollar inşasına dahi ruhsat ve me'zûniyet i'tâ ve ihsân buyurulması iltimasına dair Mısır valisi fehâmetlü devletlü paşa hazretleri tarafından bu kere tevârüd eden tahrirât meşmûl-i lihâza-i dekâyık-ifâza-i cenâb-ı cihan-dârî buyurulmak için leffen arz u takdim kılındı.

A'zam-ı esbâb-ı ma'mûriyet ve servet olan demiryollarının cânib-i hükûmetden tanzim ve inşâsında muhassenât-ı adîde usulü müsellem ve bedîhî ise de tahrîrat-ı merkûmede tafsil olunduğu üzere buna ne hâlen ve ne istikbâlen imkân müsaid olamayacağı gibi cisirler ve istasyonlardan dolayı kumpanyaya arazi temlîk etdirilmeyeceği mülâbesesiyle âzâ-yı kumpanya yalnız müste'cir demek olacağı ve imtiyâz müddeti olan doksan sene hitâmında yapılmış bulunacak demiryolları ve istasyonlar ve mühimmât-ı mevcude-i saire cümleten cânib-i hükûmete terk ve teslim kılınacağı mütâlaatınca zât-ı madde mehâzir-i hâliye ve âtîyeden âzâde ve sâlim idüğüne nazaran ruhsat ve me'zûniyet-i matlûbenin bî-diriğ ve sezâvâr buyurulması muvâfık-ı maslahat görünmesiyle beraber mezkûr kumpanyanın şimdiki imtiyâzı şerâiti turûk ve ticaret-i bahriye üzerine mebnî olarak onun ahkâmı taraf-ı berriyeye tamamı tamamına mutâbakat edememek umûr-ı tabiiyeden bulunduğundan ba'dehû kararlaştırılacak şerâitine tevfîkan emr-i âlîsi tasdîr ve tesyîr olunmak üzere kumpanya müdür ve müessisleriyle karar verilecek mevâdd-ı imtiyâziyenin arz ve iş'ârı

zımnında müşârunileyh hazretlerine cevab-nâme-i senâverî gönderilmesi mütebâdir-i hâtır olmuş ise de ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı isabet-beyân-ı hazret-i mülkdârî-i kerâmet-efzâ-yı sünûh ve sudûr buyurulur ise hükm-i münîfine tatbîk-i hareket olunacağı beyanıyla tezkîre-i senâverî terkîm olundu efendim.

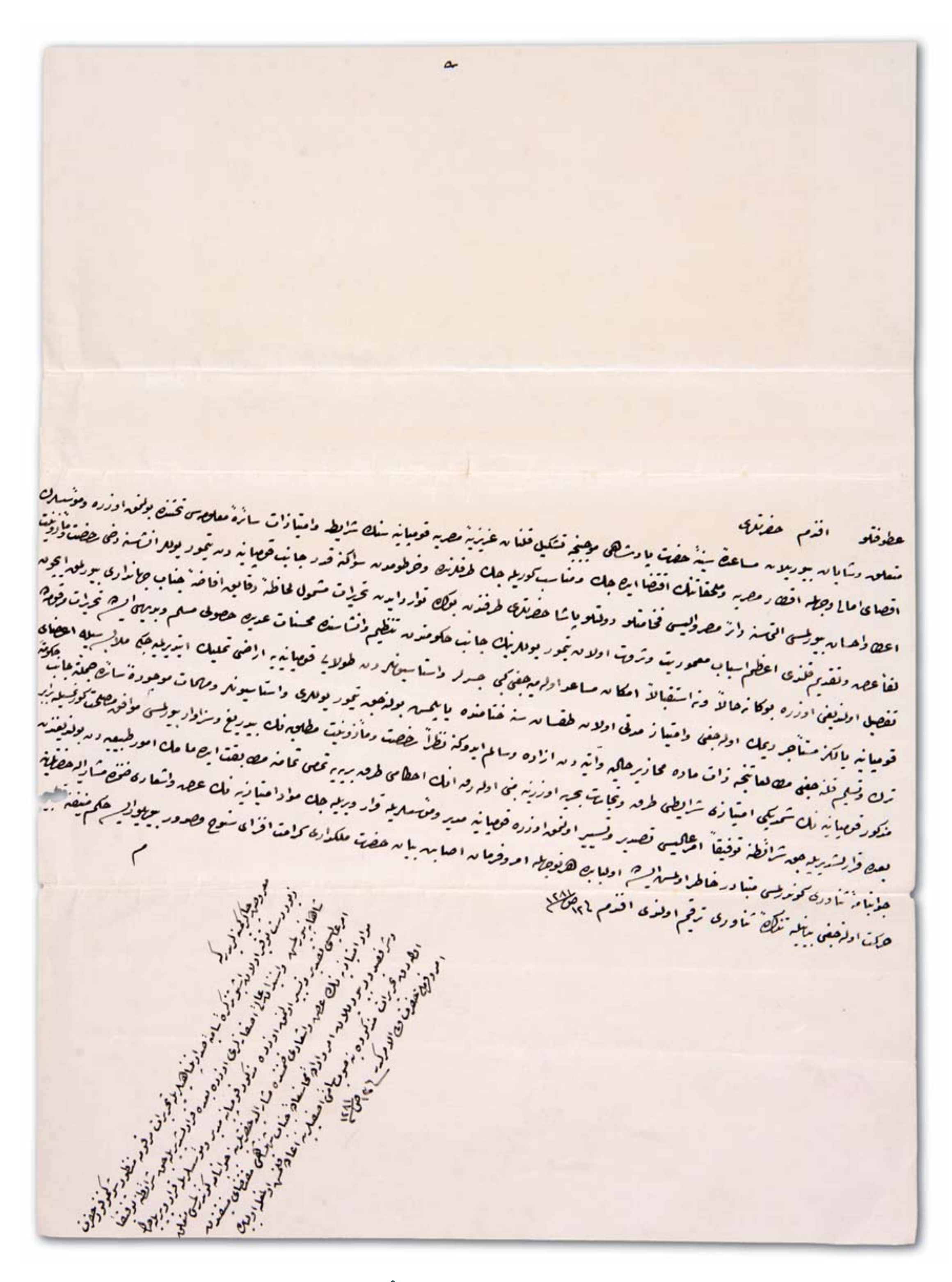
12 Safer 1281 / 17 Temmuz 1864

Ma'rûz-ı çâker-i kemineleridir ki

Zîver-ı dest-i tevkîr olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleriyle tahrirât-ı merkûme manzûr-ı şevket-mevfûr-ı hazret-i şahane buyurulmuş ve istizân-ı âlî-i âsafâneleri üzere ba'dehû kararlaştırılacak şerâitine tevfîkan emr-i âlîsi tasdîr ve tesyîr olunmak üzere mezkûr kumpanya müdür ve müessisleriyle karar verilecek mevâdd-ı imtiyâziyenin arz ve iş'ârı zımnında müşârunileyh hazretlerine cevabnâme gönderilmesi müte'allik ve şeref-sudûr buyurulan emr u irâde-i mehâsin-âde-i cenâb-ı Şehinşâhî mukteză-yı münîfinden olarak tahrirât-ı mezkûre yine savb-ı sâmî-i âsâfîlerine iade kılınmış olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

13 Safer 1281 / 18 Temmuz 1864

İ. MTZ (05), 779

Sultan Hasan Camii ve Meydanı, Kahire

Mısır ve Hicaz ile İstanbul ve memleketin diğer yerleri arasında düzenli olarak haberleşme yapılamaması birçok karışıklıklara, gecikmelere ve aynı zamanda halkın zorluk çekmesine sebep olduğundan bu durumun ortadan kaldırılması için, yazışmaların Aziziye Kumpanyası vapurları aracılığıyla yapılması

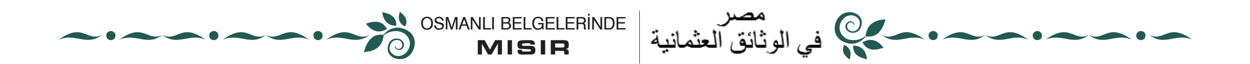
إجراء المراسلات عبر البواخر التابعة لشركة العزيزية ، وذلك بسبب عدم القيام بالمراسلات بشكل منتظم بين مصر و الحجاز واستانبول ومناطق أخرى في الوطن ، و الذي أدى إلى حصول بعض الإشكالات والتأخيرات و المعانات للشعب في الوقت نفسه

Mısır Valiliği Cânib-i Sâmîsi'ne

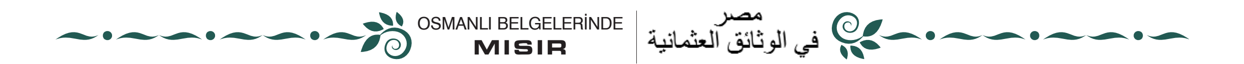
Evrâk-ı resmiye-i devletin vakt ü zamanıyla mahallerine îsâlini ve mesâlih-i ticâriye ve hususiyenin dahi teshîl ve tesrî'ini mûcib olmak ve Dersaâdet ve nefs-i Mısır ve Cidde arasında vasıta-i muhâbere olarak Memalik-i Mahrûse-i Şahane'nin sâir eyâlât ve mevâki'ine dahi irsâl kılınmak ve Aziziye Kumpanyası'nın Bahr-i Sefid ve Bahr-i Ahmer'de işleyen vapurları ile nakil ve teatî olunup alınacak ucûrat-ı mekâtib ve sair posta eşyasını ahz ve irsâl eden tarafa râci' bulunmak ve suver-i icraiyesi ve müteferri'âtı Postahane-i Amire ile Mısır Posta İdaresi beyninde bi'l-muhâbere kararlaşdırılmak üzere Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye ile hıtta-i Hicaziyye ve Mısriyye beyninde muntazam bir posta küşâdı tasavvur edilerek ol bâbda kaleme alınan lâyihanın sureti manzûr-ı âlî-i âsafâneleri buyurulmak için leffen irsâl kılındı. Nezd-i vâlâ-yı meham-perverânelerinde ta'rife muhtac olmadığı vechile postalar nakl-i muhaberât-ı mühimmenin vasıta-ı seri'ası olarak her yerde teşekkülü devlet ve ticaretçe umûr-ı nâfi'adan olduğuna ve oralarda ise şimdiye değin mahsus posta işletilmediğinden teâti-i mükâtebât maddesi yolunda cereyân etmemekde idüğüne mebnî lâyiha-i merkûmede münderic mülâhazât halen ve maslahaten makrûn-ı savab görünürse de icraâtı ahz-ı re'y-i rezîn-i hidivîlerine mu'allak bulunmuş olmağın esas-ı maslahat hakkında sânih olacak mütâlaa-i aliyye-i âsafânelerinin iş'ârına himem-i sâmiye-i dâverîleri şâyan buyurulmak bâbında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

12 Muharrem [12]82 / 7 Haziran 1865

*****

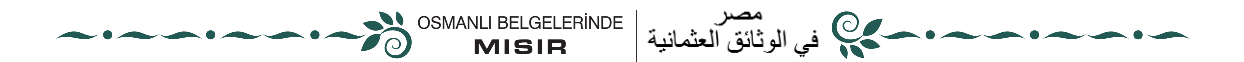
Hıtta-i Mısriyye ile Dersaâdet ve eyâlât-ı saire beyninde muntazam suretde işler ve eyyâm-ı mu‘ayyenede gider-gelir posta olmadığından madde-i mühimme-i muhâberât rast gelen yerli ve ecnebi vapurları vasıtasıyla icra olunmakda olup şu hâl Devlet-i Aliyye'nin posta hukûkuna dokundukdan ve bu suretle olunan muhâbere ve mükâtebe emniyet-i matlûbe tahtında bulunamayacağından mâadâ İstanbul'dan İskenderiye ile ber-minvâl-i muharrer iyi kötü muhabere mümkün olabilirse de Dersaâdet ve eyâlât-ı saireden hıtta-Mısriyye'nin diğer bir noktasıyla muhâberede ziyâdesiyle müşkilât vardır. Çünkü İstanbul'dan Mısır'ın İskenderiye'den başka bir mahalline mesela Kahire'ye bir mektub gönderilmek murad olunduğu hâlde mektub-ı mezkûr evvel emirde vapur ile İskenderiye'de mu‘ârefe olan bir zâta bi'l-irsâl anın ma‘rifetiyle vilâyet-i celîle-i Mısriyye Postahanesi'ne verilerek mahalline îsâl olunmak icab eder. Binâenaleyh Dersaâdet ahalisi için Kahire ile mükâtebe hakkında daima İskenderiye'de bir vâsıtaya ihtiyâc hissedip şu suretin ise halkca su‘ûbet ve müşkilatı âşikârdır. Anadolu ve Rumeli'de vâki eyâlât sükkânına gelince bunlar için hıtta-i Mısriyye ile muhâberede müşkilât mütezâ‘if olup şöyle ki bi'l-farz Bursa'dan Kahire'ye bir mektub irsâli iktizâ etdiği takdirde mektub-ı mezkûr iptidâ Bursa postası ile Dersaâdet'te bir bildik ademe gönderilmek ve bunun ma‘rifetiyle vapur ile kezalik İskenderiye'de mu‘ârefe bulunan bir zâta isbâl olunup anın vasıtasıyla Mısır postasına teslimen mahalline îsâl olunmak lazım geldiğinden ve şimdiki hal iktizâsınca suret-i meşruhanın gayri bir tedbir Mısır ile İskenderiye husûl-i muhâbereye kâfî ve kâfil olmadığından bu cihetle İstanbul'dan veyahud Bursa'dan Kahire'ye gönderilecek bir mektub için mahall-i mütenevvi‘ada vâsıta-i müte‘addideye ve ucûrât-ı mükerrere ve muhtelife i‘tâsına ihtiyâc-ı zarûrî bulunduğu ve bu hâl ise emr-i muhâberâtı ne derece ta‘kîd ve işkâl edip mesâlih-i ticariyeyi ne suretle sektedâr eyleyeceği ta‘rîfden müstağnîdir. Bundan kat‘-ı nazar gönderilecek mektubların vasıtalara vâsıl olup ba‘dehu onlar ma‘rifetiyle mahallerine îsâle teşebbüs olununcaya değin arada vakit geçeceğinden ve ekseriya vapur ve postaların yevm-i hareketlerine dahi tesâdüf olunamayacağından nâşi behemehâl te’hirât vuku bularak mekâtib-i mezkûre hayli müddet şurada burada sürünüp çok kere zâyi‘ dahi olduğu ve daha müşkili herkesin mevki‘ be-mevki‘ vâsıta ittihâz edecek bildik ademleri dahi bulunamadığı cihetle şu kadar müşkilât içinde mükâtebe etmekden ise külliyen terk eylemek daha evlâ görünerek ekser halkın bi'z-zarûre a‘zam-ı ihtiyâc-ı beşeriyeden bulunan mürâselât ve muhâberatdan mahrûm

kaldıkları ve bu ise hiçbir vakitde rehîn-i tesâmuh ve cevâz olacak bir hâlde olmadığı âşikârdır.

Şu hâl-i müşevveşin ıslâhı çaresi mütâlaa olundukda Dersaâdet ile İskenderiye arasında sâye-i asayiş-vâye-i hazret-i padişâhîde hükûmet-i Mısriyye'nin âsâr-ı ber-güzîdesi cümlesinden bulunan Aziziye Kumpanyası vapurları her hafta suret-i muntazamada işlemekde bulunduğundan suver-i icraiye-yi tafsîlâtı ileride Postahane-i Amire ile hükûmet-i müşârunileyhâ postahanesi beyninde bi'l-muhâbere kararlaştırılmak üzere memâlik-i mahrûsenın her bir tarafından hıtta-i Mısriyye'nin mevâki'-i muhtelifesine gönderilecek mekâtibin cümlesi Postahane-i Amire'ye veyâhud devâir-i müteferri'asına i'tâ ve irsâl olunup buradan mahsus bir çantaya mevzû'an ve Aziziye Kumpanyası vapurlarına teslimen Mısır Posta İdaresi cânibine gönderilerek idâre-i mezkûre ma'rifetiyle mahallerine îsâl olunmak ve kezâlik hıtta-i Mısriyye'nin mevâki'-yi muhtelifesinden memalik-i saire-i Devlet-i Aliyye'nin her tarafına gönderilecek mektupların cümlesi vilâyât-ı celîle-i Mısriyye'nin İskenderiye Postahanesi'ne toplanıp oradan mahsus bir çantaya mevzu'an ve mezkur kumpanya vapurlarına tevdî'an Postahane-i Amire'ye irsâl olunarak burası ma'rifetiyle yerlerine tavsîl ve isbâl kılınmak ve bu suretle Postahane-i Amire ile Mısır Postahanesi beyninde her hafta bir çanta gidip-gelmek kaide ittihâz olunsa mehâzir-i meşrûhanın cümlesi ber-taraf olacağı bedîhidir.

Ber-minvâl-i muharrer gidip-gelecek mekâtib posta ücretlerinin suret-i ahz ve istihsâli bahsine nakl-i kelam edilince Dersaâdet'den veyahud eyâlât-ı saireden hıtta- i Mısriyye'de vâki bir mahalle bir mektub gönderileceği halde mektub-ı mezkur hangi postahaneye verilir ise mürsilinden buranın tarifesi mûcebince İskenderiye'ye kadar ücret-i mukarrere alındıkdan sonra İskenderiye'den daha öte bir mahalle gidecek olduğu halde Mısır tarifesi mûcebince mahall-i mezkûr için lazım gelen ücret dahi burada ahz ve istihsâl olunarak üzerine iktizâsı mikdar pul yapışdırılmak ve bu makule pul yapışdırılmış mektuplardan artık Mısırca birşey taleb olunmayıp mahallerine îsâline himmet olunmak münasib olacağı gibi hıtta-i Mısriyye'nin bir noktasından Dersaâdet'e veyahud eyâlât-ı saireye gönderilecek mektublar dahi Mısır postahanelerinin hangisine verilir ise Mısır tarifesi mûcebince Dersaâdet'e kadar ücreti alındıkdan başka eyâlâta gidecek olanlarından bi'l-mukabele buranın tarifesi mûcebince iktizâ eden ücret dahi orada ahz ve istihsâl olunup o misillü mektublardan bir daha buraya ücet alınmayarak mahallerine sür'at-i tavsîle ikdam olun-

mak ve ber-vech-i meşrûh burada alınan ücret bura ve orada alınan ücret ora postahanesine aid olmak hususlarına karar verildiği halde ara sıra rü'yet-i muhasebe külfeti dahi ber-taraf olarak maslahat ziyâdesiyle sadelendirilmiş olur.

Bir de Dersaâdet ile hıtta-i Hicaziyye beyninde dahi muntazam posta olmayıp müceddeden küşâdı lâzımeden olmağla hıtt-a mezkûre için Dersaâdet'den gönderilen posta çantasının birinci mevki' addolunacak olan Cidde'ye îsâli hakkında hasbe'-l mevki' Mısır Posta İdaresi vasıta-i tabiîye olacağından ve tahmin olunduğuna göre hıtta-ı Mısriyye'den Memâlik-i Mahrûse'nin sair taraflarına gönderilecek mektublar buralardan oraya irsâl olunacak muharrerâtdan daha çok olarak bend-i sabıkda muharrer ücret-i hususî ber-vech-i meşrûh kabul ve icra olunduğu halde bundan Mısır Posta İdaresi daha ziyade intifâ' edeceğinden şuna mukabil olmak üzere dahi buradan Cidde'ye gönderilecek ve Cidde'den buraya gelecek posta çantalarının Süveyş demiryolu ve Aziziye Kumpanyası'nın Bahr-i Ahmer'de işleyen vapurları ile meccânen nakil ve irsâline idâre-i mezkûre tarafından takayyüd ve itina olunması münâsib ve tabiîyet-i maslahata muvâfık olmağla bu hususa dahi idâre-i mezkûrenin ol vechile sarf-ı nirû-yı himmet eylemesi lâzıme-i halden görünür.

Suver-i meşrûha gerek evrak-ı resmiye-i devletin ve gerek mekâtib-i ticâriye ve hususiyenin evkat-ı muayyene ve malumede kemâl-i sür'at ve emniyetle mahallerine nakil ve îsâlini müeddâ olarak hıtta-i Mısriyye ve Hicaziyye ile eyâlat-ı saire-i Devlet-i Aliyye sükkânının yek-diğerleriyle emr-i muhâberelerini arzu olunur derecede teshîl ve tesrî' edip sunûf-ı ahali ve bilhassa tâife-i tüccar hakkında menâfi'-i külliyesi müşâhede olunacağı derkâr olmağla icra-yı icabı menût-ı re'y-i âlîdir.

28 Zilkade 1281 / 24 Nisan 1865

Postahane-i Amire

مصر والیلکی جانب سامیسنه

اوراق بیمه‌لی دولتلو وقت وزمانیله محللرینه ایصالی ومصالح تجاریه وخصوصیه‌نک دخی تسهیل وتسریعنی موجب اولمغله

وو یعارت ونفعی مصر وجهده اره‌سنده واسطه تجارت اولهرق ممالک محروسه شاهانه‌نک سائر ایالات ومواقعنه

دخی ایصال قلنمق وعلاوه فوقانیه‌سی بر شیء وبحر احمرده اشلنان واپورلری ایله نقل وتعاطی اولنمق اوزره

احوالات مطلوبه وسائر پوسته اشیاسی اخذ واعطا ایدن طرفه ایچون بولنمق وصورت اجراآتیسی وضع عالی

پوسته‌خانه عامره ایله مصر پوسته اداره‌سی بیننده بالمخابره قرارلشدیرلمق اوزره دار الخلافة العلیه ایله خطه حجازیه

ومصریه بیننده منتظم بر پوسته کشادی تصور ایدیلرک اولباده قلمه النان لایحه‌نک صورتی منظور عالی اصفیانه‌لری

بیورلمق ایچون لفا ارسال قلندی نزد والای ... اناره نوبیه محتاج اولدیغی وجهله پوسته‌لر نقل مخابرات

ماهیتی واسطه رابطه‌سی اولهرق هر درلو تشکیل دولت وتجاریه امورینه ده اولدیغنی وارداتی

شمدیه دکین مخصوص پوسته اشلمدیکندن نقلی مخابرات مادی بولنمق جهتیله اجلکده ابدوکنه مبنی

لایحه مرقومه‌ده مندرج ملاحظات حالا ومصلحته مفیده صواب کورنمکده اجراآتی اخذ

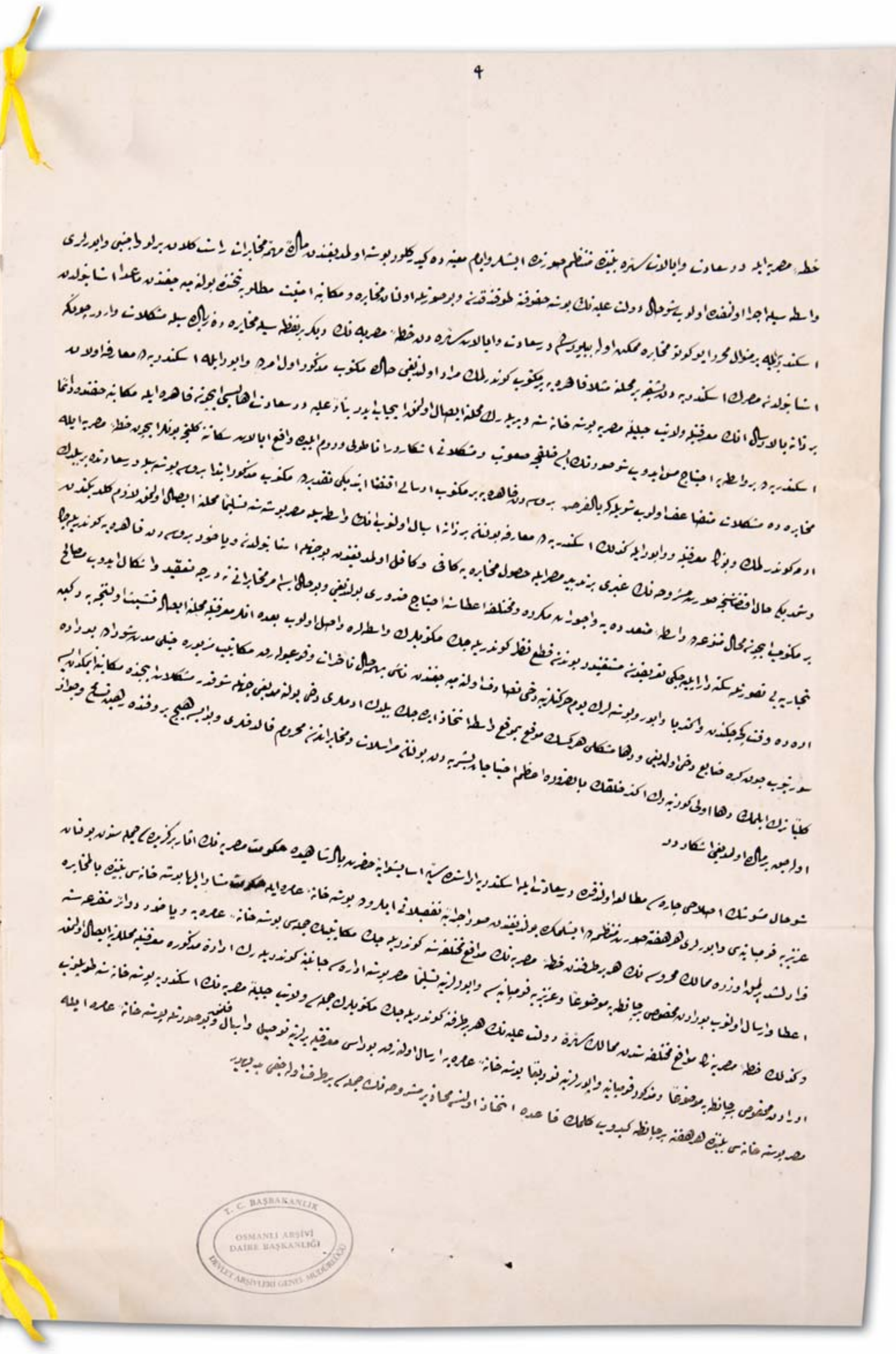
بیجه

رای رزین خدیویلرینه معلوم اولمق ایچون اساسی مصلحت حقنده سانح اولهجق مطالعه علیه آصفانه‌لرینک

فی

اشعارینه همت بیورلمق بابنده شرایط بیان اولنور ... حضرت من له الامرکدر

٩٨

A. MKT. MHM, 334/14

1869-1870 tarihli ferman ile getirilen kayıt ve istisnaların kaldırılarak her ihtiyaç duyulduğunda Mısır Hükümeti adına gerekli miktarda dışarıdan borç para alınmasına izin veren irâde üzerine Mısır Hidivinin teşekkür yazısı

رسالة شكر من خديوي مصر على إعطاء بأخذ دين خارجي بحسب المقدار اللازم باسم الحكومة المصرية عند الشعور بالحاجة رافعة بذلك كل القيود والإستثناءآت المفروضة بموجب الفرمان الصادر بتاريخ 1869-1870م

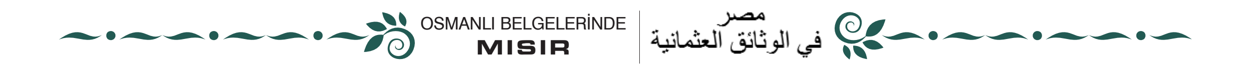
Ma'rûz-ı çâker-i kemineleridir ki

Aktâr-ı Mısriyye hakkında mütemâdiyen bî-dirîğ ve sezâvâr buyurula gelen avâtıf-ı celîle-i hazret-i şehinşâhîye ilâve-i fâika-i müftehire üzere Hidiviyet-i Mısriyye'nin menâfi'-i maliye ve maddiyesi için mukaddemâ taraf-ı eşref-i cenâb-ı mülûkâneden ihsân buyurulmuş olan müsâ'adât ve imtiyâzâtın takyîdi ile imarât ve tanzimâtın sektedâr edilmemesini ve 1286 senesi fermân-ı âlîşânında münderic olan bazı takayyüdât ve istisnââtın kaldırılmasını mutazammın mend-ârâ-yı mefharet-i nâ-mütenâhî olan fermân-ı âlîşân-ı hazret-i şehinşâhî ve ihsân-ı aliyyü'l-ihsân olarak Hidiviyet'in mevâdd-ı imâriyesiçin her ne vakit lüzum görünür ise Hükûmet-i Mısriyye nâmına olmak üzere iktizâsı kadar mebâliğin haricden bilâ-istîzân istikrâz için müceddeden ve te'kîden me'zûniyet ve ruhsat-ı seniyyeyi mu'lin sahîfe-pîrâ-yı lutf ve inâyet-i uzmâ olan hatt-ı ma'âlî-nukat-ı hümâyûn-ı füyûzat-makrûn-ı hazret-i padişahî-i Memâlik-i Şahane'den ma'dûdiyetle müftehir olan aktâr-ı Mısriyye'nin izdiyâd-ı umrân ve âbâdânîsi müstevcib bir lütf-ı celîl-i bî-misîl-i cenâb-ı mülkdârî olmağla imtidâd-ı ömr ü afiyet ve izdiyâd-ı şân ü şevket-i hazret-i cihân-bânî da'vât-ı mefrûzasını müteâkiben devam-ı ten-dürüstî ve sıhhat ve istimrâr-ı hüsn-i muvaffakiyet-i vekâlet-penâhîleri ed'iyye-i müstecâbesi tekrar ve ref'-i kabul-gâh-ı cenâb-ı perver-digâr kılındığının arz ve iş'ârıyla daima muhtac ve mütemennîsi olduğum teveccühât-ı mehâsin-gâyât-ı Sadâret-penâhîlerinin istidâmesine mübâderet kılınmışdır. Ol bâbda ve her hâlde emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

[Mısır Hidivi]
İsmail

27 Receb [1]289 / 30 Eylül 1872

*****

Atûfetlü efendim hazretleri

Aktâr-ı Mısriyye'nin vesâil-i umrâniyesini sektedâr eden bazı takayyüdât ve istisnââtın ta'dîli hakkında şeref-sadır olan fermân-ı âlînin ve inde'l-iktizâ hükûmetin akd-i istikrâz eylemesi me'zûniyetini te'kîden şeref-bahş-ı sahife-i sutûr buyurulan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı cenâb-ı padişahînin mutazammın olduğu teshilât ve inâyât-ı celîleden dolayı arz-ı teşekkürât-ı mahsusayı hâvî hidiv-i Mısır fehâmetlü devletlü paşa hazretlerinin vürûd eden tahrirâtı manzûr-ı mekârim-nüşûr-ı hazret-i şehinşâhî buyurulmak için leffen takdim kılındığı ve hidiv-i müşârunileyhin mahmedet-i ma'rûzası kaide-i lütuf-şinâs ve ubûdiyet-kârîye muvâfık olduğundan irâde-i inâyet-ifade-i cenâb-ı zıllullâhîye tevâfuk eylediği halde teşekkürât-ı vâkı'asının mahzûziyet-i şeref-inâyet-i mülûkâneye mazhariyeti tebşîriyle cevab-ı münasib yazılacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

4 Şaban [1]289 / 7 Ekim 1872

Ma'rûz-ı çâker-i kemineledir ki

Hâme-pîrâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle tahrirât-ı ma'rûza manzûr-ı ma'âlî-i mevfûr-ı cenâb-ı padişahî buyurulmuş ve ber-vech-i istîzân teşekkürât-ı vâkı'anın mahzûziyet-i şeref-inâyet-i mülûkâneye mazhariyeti tebşîriyle müşârunileyh hazretlerine cevab tastîri şeref-sünûh ve sudûr buyurulan emr u fermân-ı iltifat-unvan-ı hazret-i şehinşâhî mantûk-ı celîlinden olarak tahrirât-ı mezkûre yine savb-ı sâmî-i Sadâret-penâhîlerine iade kılınmış olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

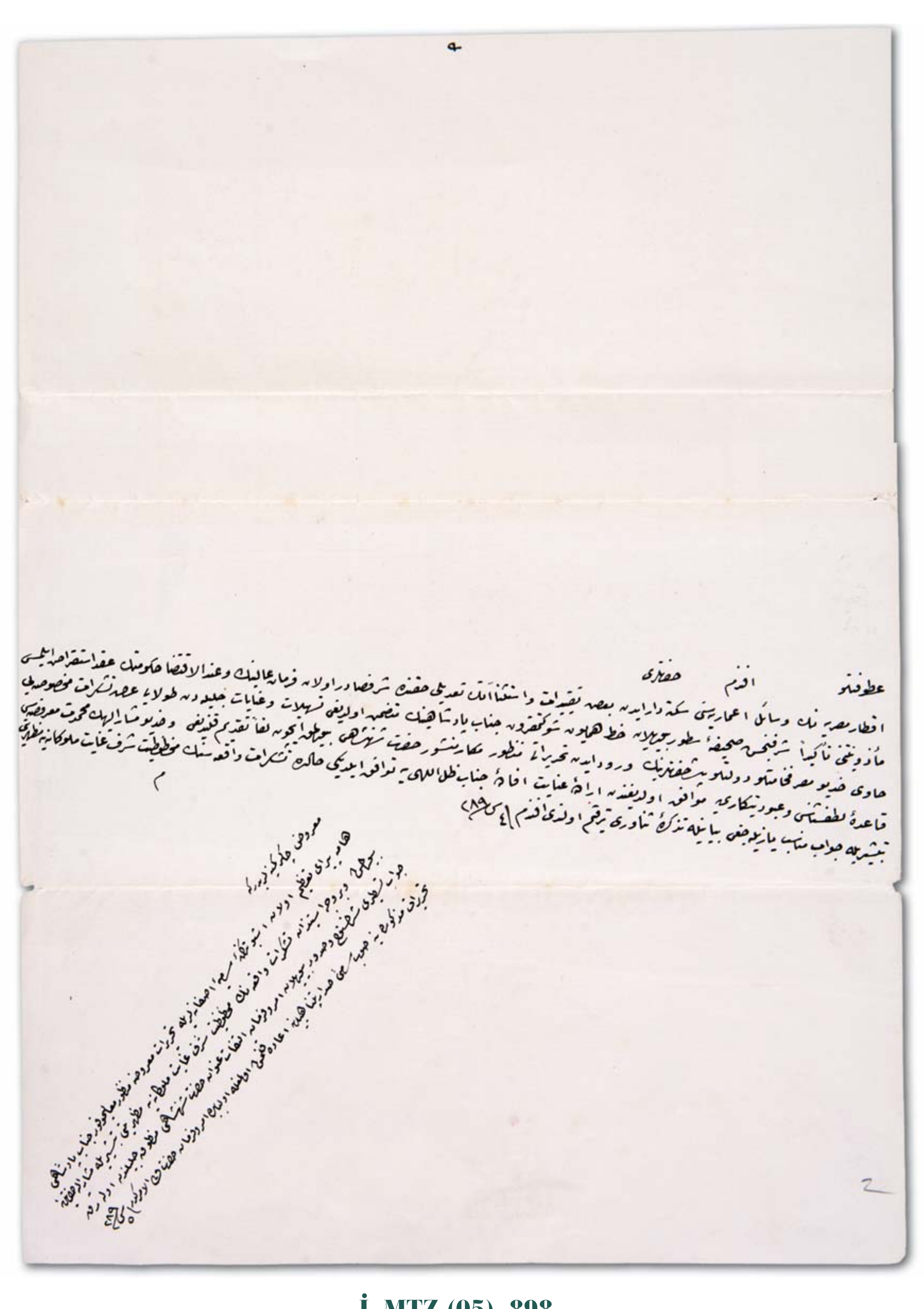
5 Şaban [1]289 / 8 Ekim 1872

۵

معروض چاکر کمینه‌لریدر که

اقطار مصریه حقنده متمادیاً بیدریغ و درربار بیوریلان عواطف جلیلهٔ حضرت شهنشاهی‌یه علاوهٔ فائقه مفخرهٔ اعاظم وزراء خدیویت مصریه‌نک منافع مالیه و مادیه‌سی ایچون مقدما طرف اشرف جناب ملوکانه‌دن احسان بیورلمش اولان مساعدات و امتیازاتک تقییدی ایله اعمارات و تنظیماتک سکته‌دار ایدلمسی و ۱۲۸۶ سنه‌سی فرمان عالیشانه مندرج اولان بعض تضییقات و استثناآتک قالدیرلمسی منظور نظر عالی مفخرت نامتناهی اولان فرمان عالیشان حضرت شهنشاهی و احسان علی الاحسان اوله‌رق خدیویتک مواد اعماریه‌سی ایچون هر بر وقت لزوم گورینور حکومت مصریه نامنه اولمق اوزره اقتضاسی قدر مبالغک خارجدن بلا استئذان استقراضی ایچون مجدداً و تأکیداً مأذونیت و رخصت سنیه‌یی معلن صحیفهٔ بیرای لطف و عنایت عظمی اولان خط معالی نقط همایون فیوضات مقرون حضرت پادشاهی ممالک شاهانه‌ده معدودیتی مفخر اولان اقطار مصریه‌نک ازدیاد عمران و آبادانیسی مستوجب بر لطف جلیل بجیل جناب ملکداری اولمغله امتداد عمر و عافیت و زیاد شان و شوکت حضرت جهانبانی دعوات مفروضه‌سی متعاقباً هم تذکرسی و صحف و استخراجه موفقیت کامله‌لریدر ادعیهٔ مستجابه‌سی تکرار ... استدعاسنه داعماً محتاج و متمنی اولدقلری توجهات عالیه و رفع فوقگاه جناب پروردگار قیلنمغله عرض و اشعاریله مبادرت قیلنمشدر اول بابده و هر حالده امر و فرمان حضرت من له الامرکدر

۲۷ ج ۸۹

İ. MTZ (05), 898

61

Hicaz Demiryolu için Mısır'da yapımına başlanan hattın geri kalan kısmının da inşasının sürdüğü

الإستمرار ببناء السكة الحديدية المتبقية من مصر إلى الحجاز

Bâb-ı Fetvâ
Daire-i Şeyhülislâmiye
Mektubî Kalemi

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Hicaz Demiryolu'nun tevfikât-ı celîle-i samedâniyeye istinâden inşâsına mübâşeret edilmiş olan Mısır şubesinin mebdeinden Birüsseba'ya kadar yüz altmış beş kilometrelik kısmının geçen Teşrîn-i Evvel'de resm-i küşâdı icra kılınmış olduğu gibi bu kere dahi Birüsseba'dan Hafiretü'l-Avce'ye kadar yetmiş üç kilometrelik kısmı ikmâl edilmiş ve İsmailiye istikametinde temdîdine kemâl-i faaliyetle devam edilmekde bulunmuş olduğunun beyânı siyâkında terkîm-i tezkire-i senâverîye mübâşeret kılındı efendim.

26 Cemâziyelâhir 1334 / 30 Nisan 1916

Şeyhülislâm ve Evkaf-ı
Hümâyûn Nâzırı
[Mustafa Hayri Efendi]
İmza

هو

باب فتوی
دائرۀ مشیخت اسلامیه
مکتوبی قلمی
عدد
٩

داخلیه نظارت جلیله‌سنه

دولتلو افندم حضرتلری

حجاز تیمور یولنک توفیقات جلیلۀ صمدانیه‌یه استناداً انشاسنه مباشرت ایدلمش اولان مصر شعبه‌سنک مبدأندن بئرالسبعه قدر یوز التمش بش کیلومتره‌لک قسمنک کچن تشرین اولده رسم کشادی اجرا قلنمش اولدیغی کبی بوکره دخی بئرالسبعدن حفیرة العوجه‌یه قدر یتمش اوچ کیلومتره‌لک قسمی اکمال ایدلمش و اسماعیلیه استقامتنده تمدیدینه کمال فعالیتله دوام ایدلمکده بولنمش اولدیغنک بیانی سیاقنده ترقیم تذکرۀ ثناوری‌یه مبادرت قلندی افندم

فی [illegible] جمادی الآخره سنه [illegible] و فی [illegible] سنه [illegible]

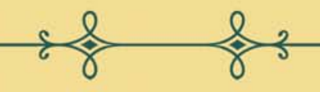
شیخ الاسلام و اوقاف همایون ناظری

DH. İUM, E-101/83

III.BÖLÜM

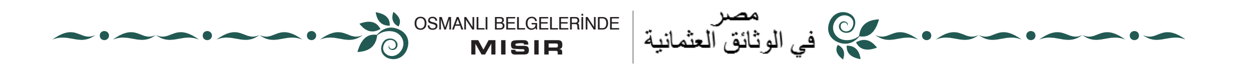
EĞİTİM

الباب الثالث

التعليم

İpekçiler Çarşısı, Kahire

Mısır'da Kantara'da bulunan yirmi iki köyün gelirinin, çeşitli yerlerde Sultan III. Mustafa adına yapılacak okul, sebil ve vakıflara tahsis edilmesi

62

تخصيص دخل اثنين و عشرين قرية ، وكذلك المدارس والمناهل التي ستبنى باسم مصطفى الثالث للأوقاف في مناطق قنترعة

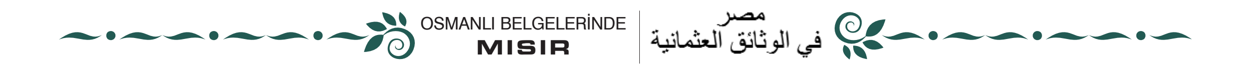
Mûcebince amel oluna deyu unvanına hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn keşîde kılınmışdır

İlmuhaberleri verilmişdir

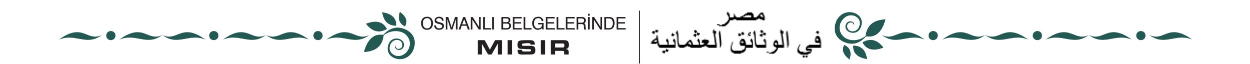
Sahh

Mısır valisi sadr-ı esbak Vezir Said Mehmed Paşa'ya ve Mısır kadısına ve sâbıka Dârüssaade Ağası Vekili Ali zîde mecdühûya hüküm ki

Sen ki vezir-i müşârunileyhsin; Mısır Rûznamçesi'nden muhrec imzalı ve mühürlü bu defa Deraliyyeme gönderdiğin suret-i defterde sâbıka Dârüssaade Ağası maktûl el-Hâc Ahmed Ağa'nın ağalığı eyyâmında tekâsit-i divaniye ile taht-ı iltizâmında olan vilâyet-i Kalyubiye'ye tâbi ber-vech-i kâmil Fetlanet-Kalma nâm karyenin senede yüz bin para faizi ve yine vilâyet-i mezbûra tâbi ber-vech-i kâmil Menbet-i Nema Karyesi'nin senede yirmi bin para faizi ve yine vilâyet-i mezbûra tâbi ber-vech-i kâmil Şalkan ve gayrihi karyesinin senede iki yüz bin para faizi ve vilâyet-i Mansûr'a tâbi ber-vech-i kâmil Menbet-i Gamr ve gayrihi karyesinin senede iki yüz bin para faizi ve vilâyet-i Garbiye'ye tâbi Sened-Basat nâm karyenin on iki kıratı senede elli altı bin para faiz ki min-haysü'l-mecmû‘ işbu beş karyenin senede beş yük yetmiş altı bin para faizleri ağa-yı mûmâileyh tarafından bazı hayrata vakf ve tertib olunduğu Menufiye Vilâyeti'ne tâbi senede yüz yirmi altı bin beş yüz altmış iki para faizi olan Dilcemun ve gayrihi karyesinin on sekiz kıratı ve yine vilâyet-i mezbûra tâbi altmış iki bin beş yüz para faizi olan Şa‘şâ‘a ve gayrihi karyesinin altı kıratı ve vilâyet-i Behnesâviye'ye tâbi senede kırk sekiz bin yedi yüz elli para faizi olan

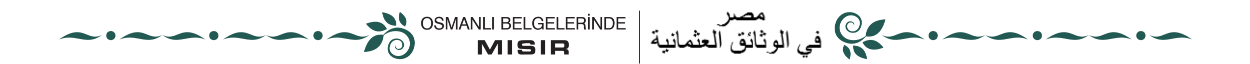

Beyrut el-Bakar ve gayrihi karyesinin altı kıratı ve yine vilâyet-i mezbûra tâbi senede elli altı bin para faizi olan Ehve ve Müleffetü'l-Ayn ve gayrihi karyelerinin on beş kıratı ve yine vilâyet-i mezbûra tâbi senede yedi bin yüz doksan dört para faizi olan ber-vech-i kâmil Beni Hableb Karyesi ve vilâyet-i Garbiye'ye tâbi senede kırk dört bin dört yüz yirmi altı para faizi olan Darü'l-Bakar el-Bahriyye ve gayrihi karyesinin dokuz kıratı ve yine vilâyet-i mezbûra tâbi senede yirmi dört bin beş yüz para faizi olan Beşiş ve gayrihi karyesinin üç buçuk kıratı ve Cize [Gize] Vilâyeti'ne tâbi senevî yüz elli bin para faizi olan Evsali Karyesi'nin on iki kıratı ve yine vilâyet-i mezbûra tâbi senevî doksan bin para faizi olan Revze'l-Hevâ ve gayrihi karyesinin on altı kıratı ve yine vilâyet-i mezbûra tâbi senevî on bin para faizi olan el-Hasaneyn Karyesi'nin sekiz kıratı ve Buhayra Vilâyeti'ne tâbi senevî kırk üç bin dokuz yüz kırk para faizi olan Mahallet-i Davud Karyesi'nin dokuz kıratı ve yine vilâyet-i mezbûra tâbi senevî iki yüz elli iki bin para faizi olan Emânet-i Turrane ve gayrihi karyesinin yedi buçuk kıratı ve vilâyet-i Şarkiyye'ye tâbi senede yirmi altı bin para faizi olan Kefûr-ı Evlâd-ı Necm Karyesi'nin üç kıratı ve vilâyet-i Feyyum'a tâbi senede on beş bin para faizi olan el-A'lâm nâm karyenin on iki kıratı ve Barut ve Ehve ve Menil ve Hableb nâm karyelerin senevî bin yedi yüz yirmi dokuz erdeb hınta ve şair ve navl-ı gılâlleri faizi min-haysü'l-mecmû' bir senede işbu on yedi karyenin faizleri dokuz yük elli altı bin sekiz yüz yetmiş iki para ve bin yedi yüz yirmi dokuz erdeb gılâl ağa-yı merkûmun tekâsit-i divaniye ile üzerinde olduğu beyân ve tahrîr olunup lâkin müte-veffâ-yı mûmâileyhin vakfiyesine derc ve idhal eylediği sâbıkü'z-zikr kâmil dört aded karyeler ile on iki kırat karyenin ve Mısır'da bina olunan mekteb ve sebil ve sair büyût ve ebniyenin vakfiyeti diğer emr-i şerifimde beyân olunduğu üzere ber-mûceb-i fetvâ-yı şerife ref' ve ilgâ ve vakfiyesinin kaydı dahi terkîn ve imhâ ve taraf-ı hümâyûnumdan zabtolunup Mısır'dan gelen Arabi vakfiyede tahrîr ve tertib olunan surreler ve hüddâm-ı vakf ve sebil ve mekteb ve cihât-ı hayrât-ı saire her ne ise hasenât-ı hümâyûnumdan olmak üzere bi-aynihâ min-gayr-ı taarruzın ibkâ olunup bundan sonra Dersaâdetimde hasbeten li'llâh, taleben li-merzâti'llah bazı hayrât-ı celîlü'ş-şân ibra'ı menvi-i zamîr-i mekârim-semîr-i şahanem olmakdan nâşi sâbıkü'z-zikr beş karye ile on yedi aded karye Mısır'da ibkâ olunan ve bu taraf-da ihya olunacak hayrat-ı hüsrevâneme vakf ve haps ve vakfiyesi tertib ve tahrîr ve mahallerine kayd ve tastîr olunmak musammem-i mülûkânem olup ve Mısır'da olan vücûh-ı hayriyenin icrası ve kurâ-yı mezbûrenin zabtı ve ba'de'l-

masârıf faizlerinin Dersaâdetime irsâli için mûmâ-ileyh Ali zîde mecdühû şimdiden kaymakam-ı mütevellî nasb ve tayin olunmağla karîben tertib olunacak vakf-ı şerifime ilhâkı tasmîm olunan sâbıkü'z-zikr yirmi iki aded karyeleri taraf-ı hümâyûnumdan olmak üzere mûmâileyh Ali zîde mecdühû zabt ve dilediği kimesnelere il[ti]zam ve mal-ı divanîlerini divan-ı Mısır'a eda etmek üzere rüsûm ve gılâllerini kaide-i Mısır üzere ahz ü kabz edip ağa-yı merkûmun ilgâ olunan vakfiyesinde muharrer ve müretteb olan surer ve cihat-ı meberrâtın bir maddesine halel tareyân eylemeksizin erbâb-ı cihatın sene-i kâmile istihkâkları yetmiş altı bin seksen paraya bâliğ olmağla meblâğ-ı mezbûr kurâ-yı mezbûrenin faizlerinden ifrâz ve kaimmakam-ı mütevelli-i mûmâileyh Ali zîde mecdühû yediyle ashâb-ı cihâta tevzî‘ ve i‘tâ olunup ve müteveffâ-yı mûmâileyh tarafından Medine-i Mısır'da binasına şürû‘ olunan sebil ve mektebden hitâm-pezîr olmayanların taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i mülûkânemden olmak üzere mezîd-i ihtimâm ve dikkat ve kemâl-i metânet ve rasânet birle muaccelen kaymakam-ı mûmâileyh ma‘rifeti ve ma‘rifet-i şer‘le bina ve inşalarına mübâşeret ve iki kıt‘a sefîne ile Âsitâne-i Saadetimden irsâl olunan levâzım dahi iktizâ eden mahallerine sarf ve vaz‘ olunarak hayrat-ı hümâyûnumdan olmak üzere tekmîl ve itmâmlarına ikdam ve sarf-ı cehd-i tam ve ne mikdar akçe sarf olunur ise kurâ-yı mezbûrenin faizlerinden verilmek üzere ma‘rifet-i şer‘le tahrîr ve defter ve defteri rikâb-ı hümâyûnuma irsâle mübâderet olunup sâbıkü'z-zikr yirmi iki aded karyenin mecmû‘ faizleri olan on beş yük otuz iki bin sekiz yüz yetmiş iki paraden ol tarafda mukaddema tertib ve bu defa ibkâ olunan vezâif ve surreler için senevî yetmiş altı bin seksen para ifrâz olundukdan sonra kusur baki kalan on dört yük elli altı bin yedi yüz doksan iki para ki, otuz altı bin dört yüz on dokuz kuruş rûmî otuz iki para eder, meblâğ-ı mezbûru ve bin yedi yüz yirmi dokuz erdeb gılâlin kıymetini bu tarafda müceddeden tertibi irâde olunan vücûhât-ı Hayriye-i celîleye sarf olunmak için bu sene-i mübarekede ve sinîn-i âtîyede vakt ü zamanıyla Dersaâdetime irsâle ve bilâ-hatt-ı hümâyûnum bir parasının mahall-i âhara sarf olunmamasına ihtimâm ve dikkat eylemeniz bâbında siz ki vezir-i müşâr ve mevlâna ve vekil-i mûmâileyhimsiz size hitaben Divan-ı Hümâyûnumdan emr-i şerifim tahrîri bâbında bilfi‘l başdefterdarım olan el-Hâc Ahmed dâme uluvvühû ilâm etmeğin ilâmı mûcebince amel olunmak için emr-i şerif yazılmışdır.

Evâil-i Şaban 1171 / 19 Nisan 1758

Mûcebince amel oluna deyu unvanına hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn keşîde kılınmışdır

Başmuhasebe ve Haremeyn Kalemlerine
ilmuhaberi verilmişdir
Evâil-i Şaban 1171

Hâlâ Mısır Valisi Kâmil Ahmed Paşa'ya ve Mısır kadısına ve Kahire-i Mısır'da Evkaf-ı Hümâyûn Mütevellisi olan el-Hâc Ali zîde mecdühûya hüküm ki

Kahire-i Mısır'da Kantarü's-sibâ' nâm mahalde nam-ı sâmî-i mülûkâneme mensûb bina ve itmâm ve tekmîline irâde-i aliyye-i padişahanem ta'alluk eden mekteb-i şerif ve sebîl-i latîf mürtezikası vazifeleriçin müteveffâ Dârüssaade Ağası Ahmed Ağa'nın mukaddema iştira edip taraf-ı hümâyûnuma intikal eden karyelerinden senevî doksan bin para faizi olup vakf-ı hümâyûnuma tashih olunan vilâyet-i Cîze'de on altı buçuk kırat itibarıyla Revze'l-Hevâ ve el-Futuri nâm karyenin yetmiş iki senesi tevliyeti âhirine dek mütevelli-i mûmâileyh ma'rifetiyle zabtı fermân-ı hümâyûnum olduğuna binâen vakf-ı hümâyûnumun vâki olan irâd ve masrafının keyfiyetlerini nâtık mütevelli-i mûmâileyhim bu defa Dersaâdetime gönderdiği memhûr ve mümzâ defterde yetmiş iki senesinde bi-emri'llahi Teâlâ Nil karye-i merkûmeyi rütbe-i kifâyede iska ve irvâ eylemediğinden karye-i merkûmenin sene-i mezbûre faizinden şerâkî nâmıyla otuz altı bin altı yüz yirmi para tenzil olunmuş olmağla zikrolunan mekteb ve sebilde mürtezikaları vazifesiyle cânib-i Haremeyn-i Muhteremeyn'e irsâli tahsis olunan surre-i hümâyûnum için alıkonulan mârrü'z-zikr karye-i mezbûrun senevî faizi doksan bin para olmakdan nâşi faiz-i mezkûrdan gayr-ı ez-masraf beher sene on üç bin dokuz yüz yirmi para fazlası bazı zuhurât masrafına eğerçi tahsis olunmuş idi. Lâkin "*bu defa vâki olduğu misillü sinîn-i âtîyede dahi şerâkî vâki oldu*" deyu irâd-ı vakfı masrafından kalîl gösterip taraf-ı hümâyûnumdan akçe talebine bir türlü rıza-yı hümâyûnum olmadığına binâen minvâl-i muharrer üzere bazı zuhurât masârıfına tahsisen karye-i merkumun fazla kalan on üç bin dokuz yüz yirmi para faizi gerek şerâkî senelerinin noksan faizine ve gerek sebîl ve mektebin ve sair zuhurât masrafına taarruz olunmayıp fîmâ-ba'd bu hususlar için taraf-ı hümâyûnumdan bir akçe taleb olunmamak hususuna irâde-i aliyye-i padişahanem taalluk etmekle sen ki mütevelli-i mûmâileyhsin şerefefzâ-yı sudûr olan emr-i hümâyûn-ı itaat-makrûnum mûcebince fîmâ-ba'd bu

hususlar için taraf-ı hümâyûnumdan bir akçe ve bir habbe mutâlebe eylememek şartıyla karye-i mezbûre faizinden fazla kalan mârrü'z-zikr on üç bin dokuz yüz yirmi para ile gerek şerâkî senelerinin noksan faizini ve gerek sebîl ve mektebin zuhurât masârıflarını tekmîl ve tetmim ve tanzim eylemen fermânım olmağın hassaten işbu emr-i şerif-i âlîşânım ısdâr ve (   ) ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde keyfiyet malumun olup âna göre amel ve hareket ve fermân-ı hümâyûnum olduğu üzere bu nizâmın mugayiri taraf-ı hümâyûnumdan bir akçe ve bir habbe mutâlebe olunmamak üzere karye-i mezbûre faizinden zuhurât masârıfına tahsisen alıkonulan on üç bin dokuz yüz yirmi para ile vakf-ı hümâyûnumun zuhurât masârıfını ve karye-i mezbûrenin şerâkî seneleri noksanını rü'yet ve tekmîl eylemeğe ihtimâm-ı azîm eyleyesin ve sen ki vezir-i müşârunileyhsin bu hususa sen dahi nezâret ve mütevelli-i mûmâileyhe iânet ve müzâheret ederek fermân-ı hümâyûnum olduğu üzere gerek zuhurât masârıfı ve karye-i mezbûrenin şerâkî seneleri vuku'unda noksanını tekmîl etdirmeğe bezl-i cell-i himmet ve sarf-ı miknet ve sen ki kadı-yı mûmâileyhsin sen dahi mûceb-i emr-i şerifimle amel ve hareket eylemen bâbında deyu emr-i şerif yazılmışdır.

Evâsıt-ı Zilhicce 1173 / 3 Ağustos 1760

C. MF, 5866

63

Mısır'da Cami-i Ezher'de bulunan Zâviyetü'l-Umyân adlı körlere ait medresede ilim tahsil eden öğrencilere ihtiyaçları olan ekmeklik buğdayın ve pişirme parasının verilmesi

إعطاء ما يحتاج إليه طلاب المدارس الخاصة بالعمياء الذين يدرسون في زاوية العميان بجامع الأزهر من القمح المخصص بالخبز و أجرة الطبخ

İzzetlü defterdar efendi sâbıkına nazaran muktezâsını ilâm eyleyesin deyu buyuruldu

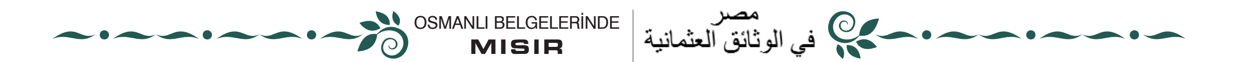
16 Cemâziyelevvel [1]216

Devletlü inâyetlü fukaraya merhametlü etâle'llâhu bekâhu hazretleri sağ olsun

Arzuhâl-i dâ'i-i devletleri budur ki

Câmi'-i Ezher civarında Zâviyetü'l-Umyân nâm medresede kırâat-i Kur'an ve ulûm-ı saire dirâsetiyçün mukîm olan fukara-i mücâvirîn-i umyân nân ve şorba ve harîfiyye beher sâl mürettebât-ı cerâye anbar-ı gılâlinden sene-i sâbık[a] kıyasen iki bin yüz altmış bir erdeb hınta ve harîfiyye müretteben cânib-i mîrîden mu'tâdü'l-i'tâ mebâliğ geçen sene bu zamandan mukaddem i'tâ olmağla merâhim-i aliyye-i âsafânelerinden mercûdur ki, bu zümre-i avâciz-i umyân dâi'lerine kemâ hüve'l-mu'tâd cerâye ve şorba medâr-ı maaşlarına müretteben ve mukarrer gılâl ve mal her kırâat-i hatminde ve evkât-ı hamsede ve hengâm ve vakt-i seherlerde Padişâh-ı rû-yı zemîn halledallâhu hilâfetehû ilâ-yevmi'd-dîn devâmına ve vekîl-i mutlak devletlü veliyyü'n-ni'amî âsâf-ı Süleyman de'avât-ı hayriye te'diyesine müretteben mevâdları te'diyesiyle fermân kerem ve ihsân buyurulmak bâbında, fermân Sultanımındır.

Bende
Şeyh Hızır
Şeyh-i Tâife-i Umyân-ı
Ezher

Sâbıkı kaydı görüle

An-kalem-i masraf gılâl-i mürettebât-ı mezbûrîn
Kuruş
2460 bi'l-masrûf

Derûn-ı arzuhâlde mezkûr Câmi'-i Ezher'e mülhak Zâviyet-i Umyân zümre-i mücâvirîn nân-ı cerâyeleriyçün Anbâr-ı amire'den müretteben beher sâl iki yüz beş cerâye mu'tâd-ı kadîm üzere verilegelip bin iki yüz on beş senesine mahsûben ricâ eyledikleri hâk-ı pâya arz olunur, fermân Sultanımındır.

An-kalem-i irâd-ı gılâl ber-mûceb-i tevcîhât bâ-kalem-i Hüseyin Efendi vâcib sene 1214 an-gılâl-i mîrî kurâ-yı mezbûre be-nâm-ı fukarâ-yı Zâviye-i Umyân der-Câmi'-i Ezher

Bi'l-cümle erdeb

Karye-i Sakt der-vilayet-i Behnasaviye	hınta 800
Karye-i Bideheb der-vilayet-i mezbûre	800
Karye-i Sakt-ı deştî der-vilayet-i mezbûre	561
	2161

Vech-i meşrûh üzere bin iki yüz on dört senesi istihkâklarıyla kurâ-yı mezkûre mîrî anbarı gılâllerinden tevcîh oldukları hâk-i pâya arz olunur, fermân Sultanımındır.

Berây-ı harîf-i hubz, nân-ı cerâye-i mezbûrîn, an-tertîb-i cevâlî-i Mısır
Beher üç mah
1710 para
Der-müddet-i Sâl
6840 para mevâcib 4 kıyye 1710

16 Cemâziyelevvel [1]216 / 24 Eylül 1801

*****

İzzetlü defterdar efendi

Yedlerinde bir sened yoğ ise dahi öteden beri beher sene alageldikleri defâtir-i merkûmeden müstebân ve cânib-i hazret-i Padişahî için isticlâb-ı da'avât-ı hayriyeleri lâzımeden idüğü zâhir ve ayân olmağla kadîmden verilegeldiği vechile hınta-i mezkûrenin bundan böyle dahi beher sene i'tâ olunması hususunu tanzim eyleyesin deyu buyuruldu.

28 Cemâziyelevvel [1]216

Câmi'-i Ezher civarında Zâviyetü'l-Umyân nâm medresede kâin tâife-i Umyân şeyhi olan Şeyh Hızır dâilerinin takdim eylediği bir kıt'a arzuhâli mefhûmunda medrese-i mezkûrede kâin taife-i Umyân tahsil-i ulûm-ı mütedâvile ve kırâat-i Kur'an-ı azîm için diyar-ı âhardan gelen fukara-yı mücâvirînden olduklarına binâen cerâye tabîr olunur ekmeklerini tabh için Mısır cevâlisinden beher sene mu'tâd üzere verilegelen ücret-i tabhiyeleriyle me'kûlâtlariyçün dahi mîrî gılâl ambarlarından mu'ayyen olan hıntanın bin iki yüz on beş senesine mahsûben i'tâ buyurulmasını istidâ eder.

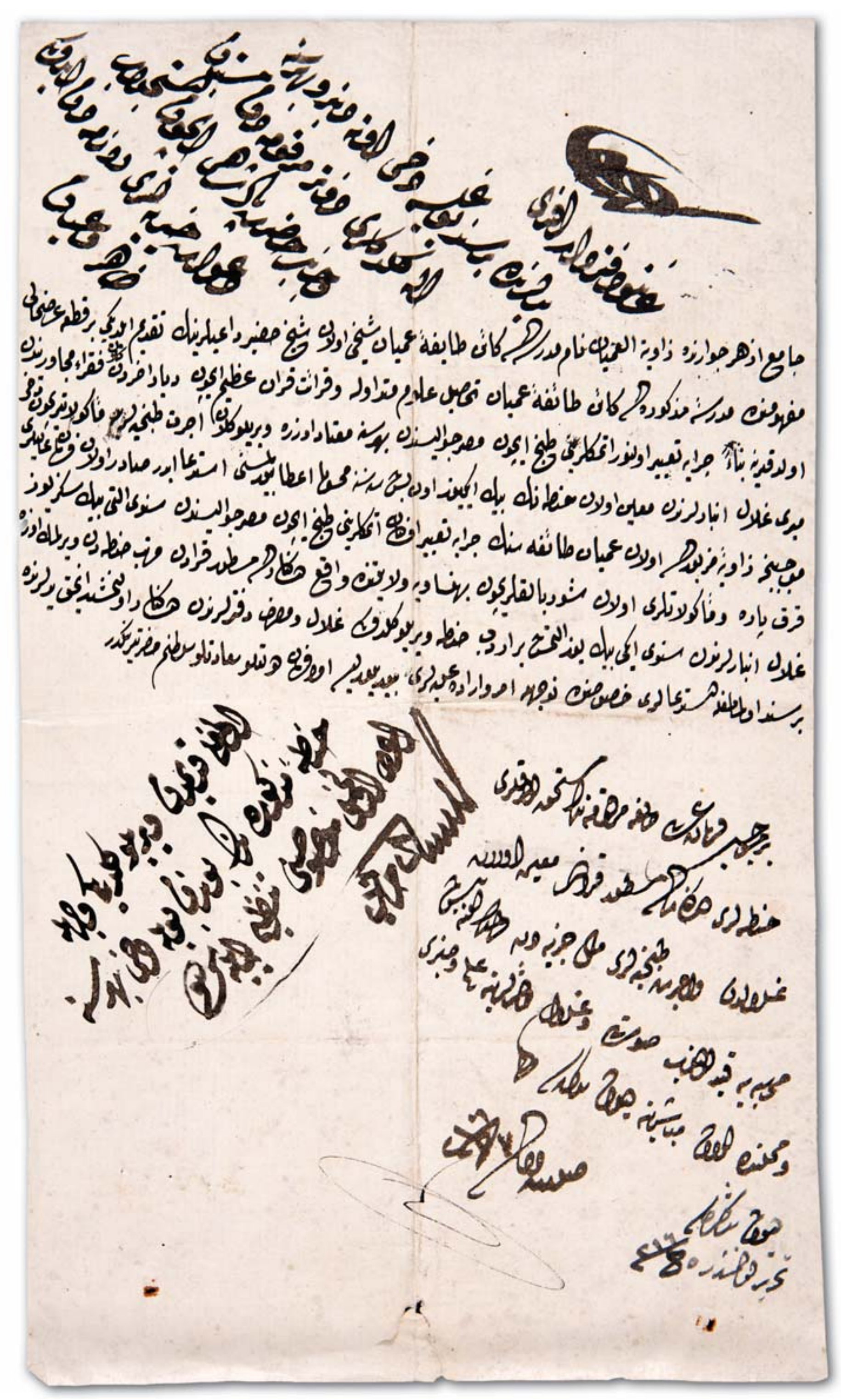
Sâdır olan fermân-ı âlîleri mûcebince zaviye-i mezbûrda olan Umyân tâifesinin cerâye ta'bîr olunan ekmeklerini tabh için Mısır cevâlisinden senevî altı bin sekiz yüz kırk para ve me'kûlâtları olan şorbalıklariyçün Behnesaviye Vilayeti'nde vâki derkenârda mestûr kurâdan müretteb hıntadan verilmek üzere gılâl anbarlarından senevî iki bin yüz altmış bir erdeb hınta verilegeldiği gılâl ve masraf defterlerinden derkenâr olunmuş idi. Ancak yedlerinde bir sened olmamağla istid'âları hususunda ne vechile emr u irâde-i aliyyeleri buyurulur ise emr u fermân devletlü saadetlü Sultanım hazretlerinindir.

Ber-mûceb-i fermân-ı âlî tâife-i merkûmenin müstahakk oldukları hıntaları derkenârda mestûr kurâdan mu'ayyen olan gılâlden ve ücret-i tabhiyeleri mâl-ı cizyeden verilmek üzere Başmuhâsebe'ye kayd olunup sûreti ve gılâl defterlerine ilmuhaberi ve mahallinde olan mübâşirine Divân tezkiresi verilmek...

Divân tezkiresi tahrîr olunmuşdur
5 Cemâziyelâhir [1]216
Sûret dâde 7 Cemâziyelâhir [1]216

28 Cemâziyelevvel [1]216 / 6 Ekim 1801

C. MF, 866

El-Ezher'de bulunan talebe, ulema ve fakirlerin önceden olduğu gibi yiyecek ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli tahılın verilmesi

64

سد ما يحتاج إليه الطلاب والعلماء والفقراء من قمح ولحم كما كانت من قبل

Buyruldu

Ber-mantûk-ı fermân-ı âlî gılâlin i'tâsı için gılâl eminine divan tezkiresi tahrîr olunmağla Başmuhasebe'ye kaydolunup Mısır Muhasebesi'ne ilmuhaberi verile...

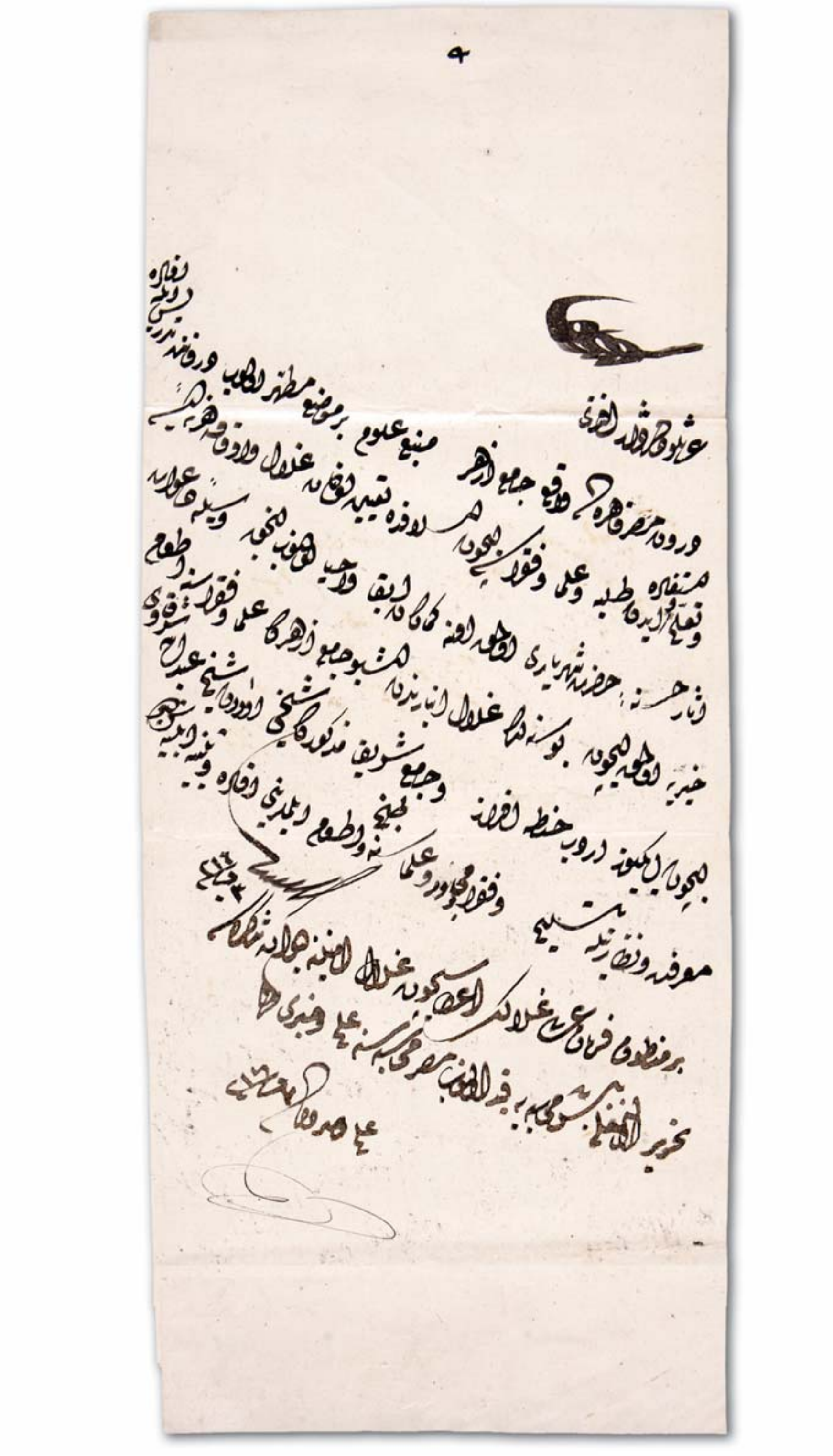
İlmuhaber dâde 3 Receb [1]216

İzzetlü defterdar efendi

Derûn-ı Mısr-ı Kahire'de vâki Câmi'ü'l-Ezher menba'-ı ulûm bir mevzi'-i mutahhar olup derûnunda tedrîs ile ifade ve ta'allüm ve istifade eden talebe ve ulema ve fukarâsı için eslâfda tayin olunan gılâl ve evkaf her ne ise âsâr-ı hasene-i hazret-i şehriyârî olmak üzere kemâkân ibkâ ve ihyâ olunup ancak vesile-i da'vât-ı hayriye olmak için bu senelik gılâl anbarından işbu Câmi'ü'l-Ezher'in ulema ve fukarâsına it'âm için iki yüz erdeb hınta ifrâz ve câmi'-i şerif-i mezkûrun şeyhi olan Şeyh Abdullah Şârkavî ma'rifet ve nezâretiyle teslim ve fukarâ ve mücâvir ve ulemasına tabh ve it'âm eylemelerini ifade ve tenbîh eyleyesin.

İlmuhaber dâde 7 Receb [1]216

7 Receb [1]216 / 13 Kasım 1801

C. MF, 2128

Mısır'da yabancı okulların serbestçe hareket etmeleri hoş karşılanmadığından, yerli ve yabancılardan oluşturulan karma maarif meclisi yerine eğitim ve öğretimin ehil kişilere bırakılmasının uygun olacağı

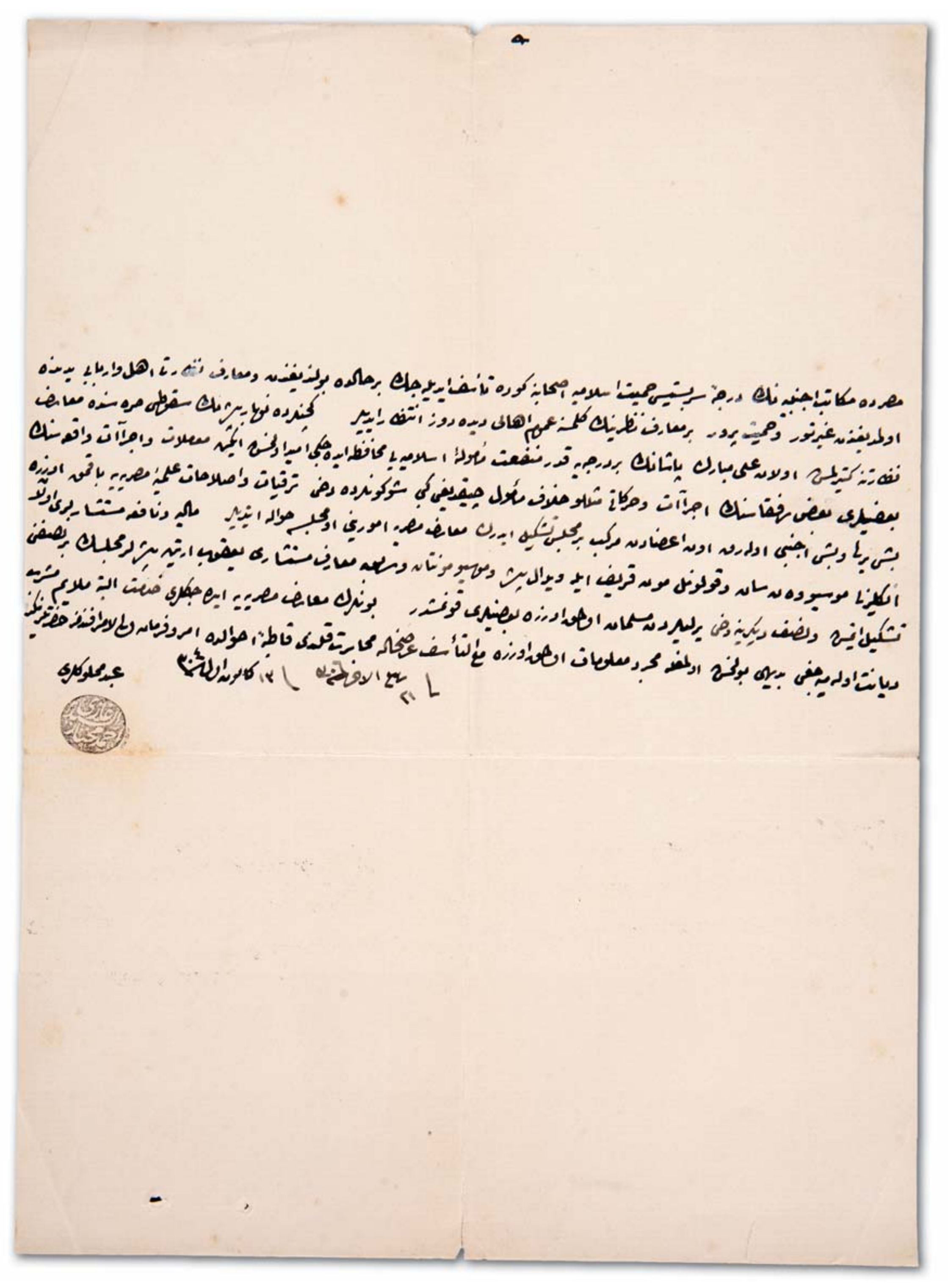

إحالة التعليم إلى الأشخاص ذوي كفاءة بدل المجلس المختلط الذي كون من قبل الأجانب و المحليين لما لم تستحسن تصرفاتهم غير المنضبطة

Mısır'da mekâtib-i ecnebiyenin derece-i serbestisi hamiyet-i İslâmiye ashâbına göre teessüf edilecek bir halde bulunduğundan ve Maârif Nezâreti ehil ve erbâbı yedinde olmadığından gayret-ver ve hamiyyet-perver bir maârif nâzırının gelmesine umum ahali dîde-dûz-ı intizâr idiler. Geçenlerde Nubar Paşa'nın sukûtu sırasında Maârif Nezâreti'ne getirilmiş olan Ali Mübarek Paşa'nın bir dereceye kadar menfaat-i me'mûle-i İslâmiyeyi muhafaza edeceği ümid olunmuş iken muamelât ve icraât-ı vâkı'asının bazıları bazı rüfekasının icraât ve harekâtı misillü hilâf-ı me'mûl çıkdığı gibi şu günlerde dahi terakkiyât ve ıslâhât-ı ilmiye-i Mısriyye'ye bakmak üzere beş yerli ve beş ecnebi olarak on azâdan mürekkeb bir meclis teşkil ederek maârif-i Mısriyye umûrunu o meclise havale etdiler. Maliye ve nafia müsteşarları olan İngilizli Mösyö Vensan [Vincent] ve Kolonel Mon Karif ile Vidal Paşa ve Mösyö Montan ve sâbık Maârif Müsteşarı Yakub Artin Paşalar meclisin bir nısfını teşkil etmiş ve nısf-ı diğerine dahi yerli-lerden Müslüman olmak üzere bazıları konmuşdur. Bunların maârif-i Mısriyye'ye edecekleri hizmet elbette mülâyim-i meşreb-i diyânet olamayacağı bedîhi bulunmuş olmağla mücerred malumât olmak üzere maa't-teessüf arzuhâle mücâseret kılındı. Kâtıbe-i ahvâlde emr u fermân veliyyü'l-emr efendimiz hazretlerinindir.

21 Rebîülâhir [1]306 / 17 Ocak 1887

Abd-i memlûkleri
Es-Seyyid Gazi Ahmed Muhtar

Y. PRK. MK, 4/46

İslâm ve Osmanlı birliğinin devamının sağlanması için Mısır ileri gelenlerinin çocuklarından her sene üç-dört çocuğun İstanbul'da Aşiret Mektebi'ne alınması

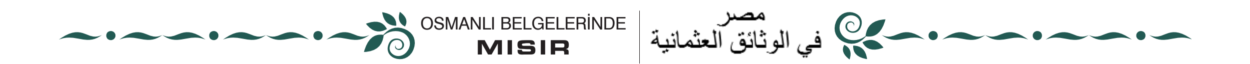
قبول ثلاثة أو أربعة طلاب من أبناء وأعيان مصر إلى مدرسة العشائر باستانبول لتحقيق وحدة الدولة العثمانية و المسلمين

Nezâret-i Maârif-i
Umûmiye
Mektubî Kalemi

Mısır Fevkalâde Komiseri devletlü Gazi Ahmed Muhtar Paşa hazretleri tarafından vârid olan fî 9 Şubat [1]308 tarihli tahrirât suretidir.

Sâye-i feyz-vâye-i hazret-i padişahîde Dersaâdet'de te'sis ve küşâdına irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî müte'allik ve şeref-sudûr buyurulduğu gazetelerde görülen Aşâir Mektebi câmi'a-i İslâmiye ve Osmaniyye'nin te'yid ve tahkîmi emrinde ittihâz buyurulmuş olan tedâbîr-i seniyyenin en mühim aksâmından olduğunun bir delil-i alenîsi olmak üzere hıtta-i Mısriyye sahârî ve tilâlindeki aşâir ve urbân meşâyihinden münevverü'l-efkâr bazıları dahi evlâdlarını bu mektebe idhal etmek azmine düşmüşlerdir. Hatta ol bâbdaki arzu-yı umumî mukaddemesi olmak üzere Mısır'la Bingazi arasında ikâmet ve cevelânda bulunan evlâd-ı Ali Kabîlesi taife-i bedeviyesi meşâyihinden Hayrullah el-Rücn iki nefer oğlunun bu mektebe kayd ve kabulü istid'âsında bulunuyor. Mektebin hâl-i hâzırının is'âf-ı istid'âya müsaid olup olmadığı mechûl bulunmasıyla bu bâbda cevab istîzânının alınmasına ta'lîk mesele olundu. Eğerçi mektebin hâtır ve nizâmı mûmâileyhin istid'âsının tervîcine müsaid ise bundan cesaret alarak Hıtta-i Mısriyye meşâyih-i urbânından daha bazıları ve belki haylisi bu silk-i celîle dehâlet arzusunda bulunacakları şüphesiz olmağla icra-yı icabıyla keyfiyetin emr u iş'ârı menût-ı irâde-i aliyye-i cenâb-ı nezâret-penâhîleridir. Ol bâbda...

*****

Nezâret-i Maârif-i
Umûmiye
Mektubî Kalemi
Numara
246

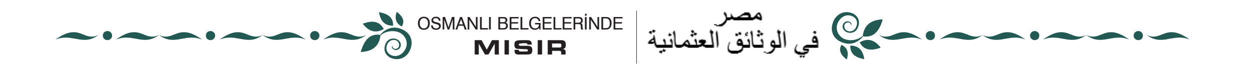
Ma'rûz-ı çâker-i kemineleridir ki

Sâye-i kemâlât-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde şeref-sânih olan emr u irâde-i seniyye-i mülûkâne ahkâm-ı aliyyesine tevfîkan Dersaâdet'de te'sis ve küşâd olunan Aşiret Mektebi'ne Hıtta-i Mısriyye meşâyihi de evlâdlarını göndermek arzusunda bulunduklarını ve bazı izahâtı hâvî Mısır'da Saltanat-ı Seniyye Fevkalâde Komiserliği'nden alınan tahrîratın bir sureti leffen takdim kılındı. Komiserliğin iş'âr-ı vâki'i menâfi'-i İslâmiye ve Osmaniyye nukât-ı nazarından münasib ise de mektebin bütçesi yalnız aşâir-i urbân etfâl-i meşâyihinden senevî kırk neferini kabule kâfi olup bundan ziyade şâkird ahzı bütçeyi ihlâl edeceğinden nezd-i sâmî-i fahîmânelerinde rehîn-i tensîb-i âlî olduğu halde tertib dahilinde olmak ve senevî alınacak şâkirdân mikdarı nizâmına tevfîkan kırkı tecavüz etmemek üzere her sene üç veya dört çocuğun da Mısır'dan kabulü hakkında savb-ı âcizîye emr ve me'zûniyet i'tâsı menût-ı irâde-i aliyye-i cenâb-ı vekâlet-penâhîleri bulunmağın ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

11 Şaban [1]310 / 28 Şubat 1893

Maârif Nâzırı
Bende
Zühdü

*****

Bâb-ı Âlî
Dâire-i Sadâret
Âmedî-i Divân-ı Hümâyûn
1698

Sâye-i maârif-pirâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde te'sis ve küşâd olunan Aşiret Mektebi'ne Hıtta-i Mısriyye meşâyihi evlâdının kayd ve kabulü arzusunda olduklarına dair Mısır'da Saltanat-ı Seniyye Fevkalâde Komiserliği'nden gelen tahrirât suretinin gönderildiğini ve tertib dahilinde olmak ve senevî alınacak şâkirdânın mikdarı nizâmına tevfîkan kırkı tecavüz etmemek üzere her sene üç veya dört çocuğun Mısır'dan kabulü ifadesini hâvî Maârif Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi arz u takdim kılınmış olmağla ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i mülk-dârî şeref-müte'allik buyurulur ise hükm-i âlîsi infâz olunur efendim.

13 Şaban [1]310 / 2 Mart 1893

Sadrıazam ve Yâver-i Ekrem
Cevad

٢

مصر فوقالعاده قومیسری دولتلو غازی احمد مختار پاشا حضرتلرینه طرف عالیلرندن وارد اولان
۱۹ شباط ۳۱۶ تاریخلی تحریرات صورتیدر

سایهٔ فیضوایهٔ حضرت پادشاهیده دیار سعادتده تأسیس و کشادینه ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی متعلق و شرفصدور بیورلان
عشائرلرده کوره بلاد عشائریه مکتب جامعهٔ اسلامیه و عثمانیه نك تأییده و تحکیمی امرنده اتخاذ بیورلمش اولان تدابیر سنیه نك
الك مهم اقسامندن اوله جغنك بر دلیل عظیمی اولمق اوزره خطهٔ مصریه صحرالری و تلالرنده کی عشایر و عربان مشایخندن
منور الافکار بعضیلری دخی اولادلرینی بو مکتبه ادخال ایتمك عزمنه دوشمشلردر. حتی او بابده کی [illegible] مقدملری
اولمق اوزره مصرله بنغازی اره سنده اقامت و جولانده بولنان اولاد علی قبیله سی طائفه سی بدوی مشایخندن حاجی ابراهیم
ایکی نفر اوغلنك بو مکتبه قید و قبوللری استدعاسنده بولنیور. مکتبك حال حاضرینك اسعاف استدعایه مساعد اولوب
اولمدیغی مجهولم بولنمش ایسه بو بابده جواب استیذانك الحاقنه تعلیق مسئله اولنمشدر. اکرچه مکتبك حال و نظامی
موجب اولمق استدعاسنك ترویجنه مساعد ایسه بوندن [illegible] خطهٔ مصریه مشایخ عربانندن دها
بعضیلرینك دخی بو مکتب جلیله دخالت اینده سنده بولنمق جهتدی شبهه سز اولمغله اجرای ایجابیله
کیفیتك امر و اشعاره منوط ارادهٔ علیهٔ [illegible] اولبابده

Y. A. HUS, 270/79

Mısır'da maârif hizmetlerinde görev almak isteyen Mısırlıların tahsil seviyelerini tespit için Osmanlı Maârif Nezâreti'nden okulların isimleri, programları ve diplomalarını gösteren bir cetvel istendiği

67

طلب البرامج التي تبين أسماء المدارس و برامجها من وزارة المعارف العثمانية لتثبيت مستوى المصريين في المعارف المصرية الذين يريدون العمل بمجال التعليم في مصر

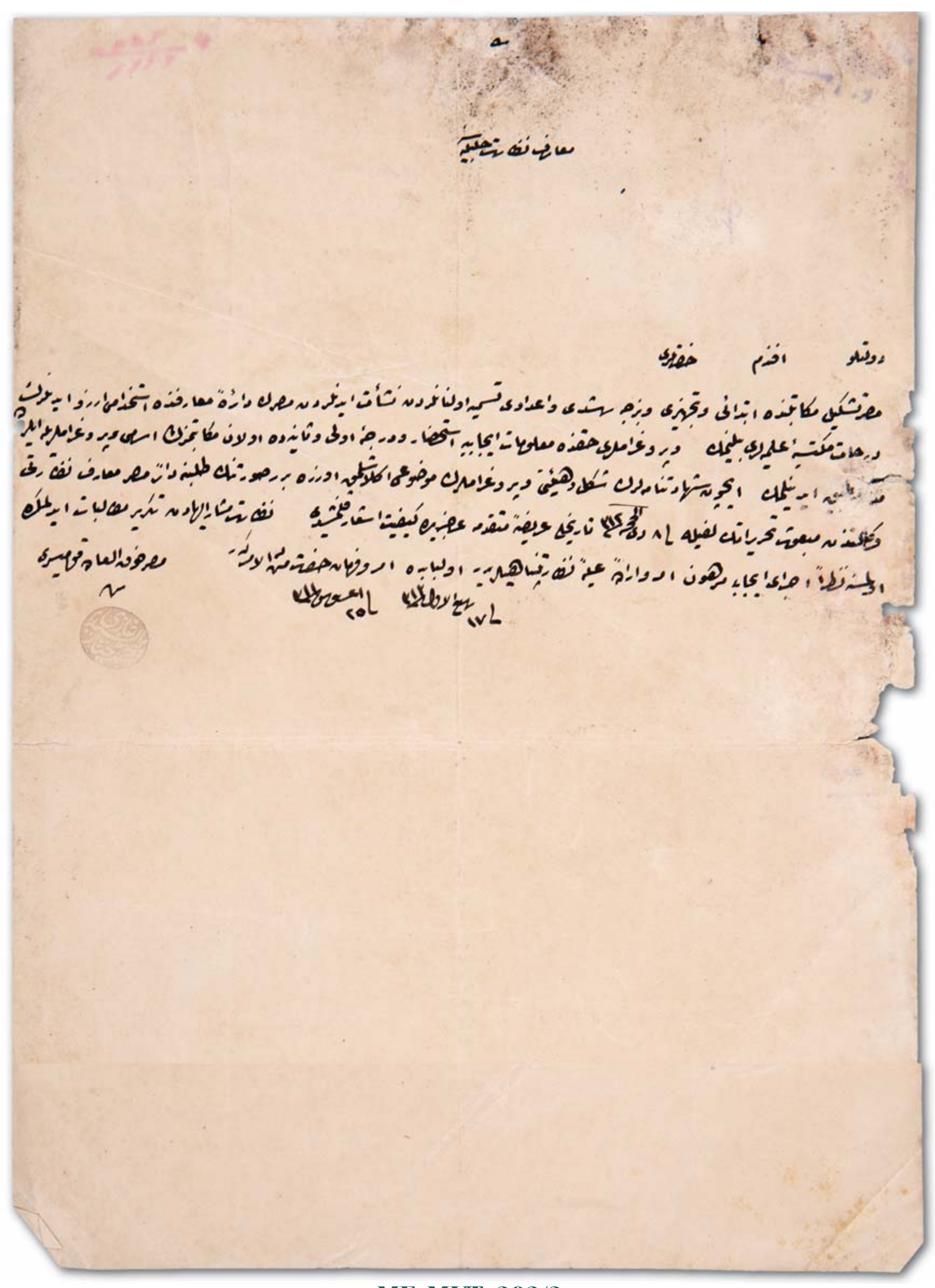
Maârif Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Mısır teşkil-i mekâtibinde ibtidâi ve techîzî ve bizce rüşdî ve idâdî tesmiye olunanlardan neş'et edenlerden Mısır'ın daire-i maârifinde istihdamı arzu edenlerin derecât-ı müktesebe-i ilmiyeleri bilinmek ve programları hakkında malumât-ı icabiye istihzâr ve derece-i ûlâ ve sâniyede olan mekâtibimizin esâmi ve programlarıyla ileride met[ne tatbik] edinilmek için şehâdetnâmelerin şekil ve hey'eti ve programların mevzû'u anlaşılmak üzere birer suretinin talebine dair Mısır Maârif Nezâreti Vekâleti'nden meb'ûs tahrirâtın leffiyle fî 8 Zilhicce [1]312 tarihli arîza-i mütekaddime-i âcizîde keyfiyet iş'âr kılınmış idi. Nezâret-i müşârunileyhâdan tekrîr-i mütâlebât edilmekde olmasına nazaran icra-yı icabı merhûn-ı emr u irâde-i aliyye-i nezâret-penâhîleridir. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

17 Rebîülevvel [1]313 / 7 Eylül 1895

Mısır Fevkalâde Komiseri
Bende
Es-Seyyid Gazi Ahmed Muhtar

معارف نظارت جلیله‌سنه

دولتلو افندم حضرتلری

MF. MKT, 282/2

Mısır Hidivliği'nin 22 Haziran 1893 tarihli emirnamesinde yer alan "Eğitimin Arapça yapılması"na dair hüküm de ifade edilerek Mısırlıların eğitimde hangi dili tercih etmesi gerektiğine dair İngiliz Avam Kamarası'nda ileri sürülen görüşler

68

الآراء المقدمة في مجلس العموم البريطاني حول أي لغة يجب أن يعتمدها المصريون ، وما اتخذه خديوي مصر من القرار بتاريخ 22 خزيران سنة 1893م

Bâb-ı Âlî
Dâire-i Sadâret
Âmedî-i Divân-ı Hümâyûn
204

Mısır mekâtibinde tedrisâtın lisan-ı Arabî üzere icrası keyfiyetine dair Avam Kamarası'nda irâd olunan sualler ile Sir Edvar Grey [Edward Grey] tarafından verilen cevabın metnini hâvî Times Gazetesi'nde münderic bendin gönderildiğini mutazammın Londra Sefâret-i Seniyyesi'nden vârid olan tahrirât ile melfûfunun tercümeleri Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nin ol bâbdaki tezkiresiyle arz u takdim kılındı efendim.

6 Safer [1]325 / 21 Mart 1907

Sadrıazam
[Mehmed Ferid Paşa]

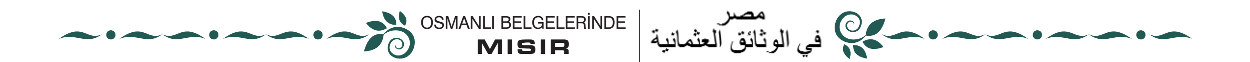
*****

Bâb-ı Âlî
Dâire-i Hariciye
Mektûbî Kalemi
Aded: 34

Huzur-ı Sâmî-i Hazret-i Sadâret-Penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemineleridir

Mısır mekâtibinde tedrisâtın lisan-ı Arabî üzere icrası keyfiyetine dair Avam Kamarası'nda irâd olunan sualler ile Sir Edvar Grey [Edward Grey]

tarafından verilen cevabın metnini hâvî Times Gazetesi'nde münderic bendin gönderildiğini şâmil Londra Sefâret-i Seniyyesi'nden vârid olan 6 Mart [1]907 tarihli ve seksen yedi numaralı tahrirât ile melfûfunun tercümeleri leffen takdim kılınmağla emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

4 Safer 1325 / 19 Mart 1907

Hariciye Nâzırı
[Ahmed Tevfik Paşa]

*****

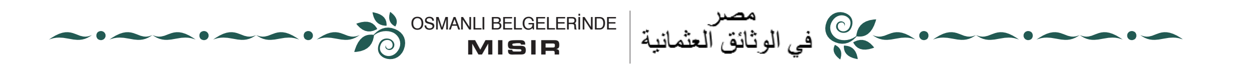
Bâb-ı Âlî
Nezâret-i Umûr-ı Hariciye
Tercüme Odası

Hariciye Nezâreti'ne 6 Mart [1]907 tarihiyle Londra Sefâret-i Seniyyesi'nden vârid olan 87 numaralı tahrirâtın tercümesidir

Mısır mekâtibinde lisan-ı Arab'ın tedrîsine dair Avam Kamarası'nın Şubat'ın yirmi sekizinci günü ictimâ'ında irâd olunan bazı es'ile ile "*Sir Edvar Grey*" [Edward Grey] tarafından i'tâ kılınan ecvibenin metnini hâvî olarak "*Times*" Gazetesi'nin şehr-i hâlin biri tarihli nüshasında münderic bulunan bend leffen takdim kılındı. Emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Bend-i melfûfun tercümesidir

Azâdan Mösyö C. Robertson hidiviyet-i Mısriyye'nin 22 Haziran 1893 tarihli emirnâmesinde lisan-ı Arab'ın mekâtib-i Mısriyye'de tedrîsat için esas ittihâz olunacağı suret-i kat'iyede musarrah olmasına nazaran bu emirname ahkâmının mevki'i icraya vaz' olunup olunmadığını Hariciye nâzırından istîzâh etmesi üzerine müşârunileyh Mösyö Robertson'a "*şehr-i hâlin yirmi altıncı günü kendisine i'tâ etmiş olduğum cevabı te'yid ederim. Emirnâme ahkâmının mevki'-i tatbîke vaz' olunmadığından şüphe etmeğe bence hiçbir sebep yokdur. Bu ahkâm Şubat'ın yirmi birinci günkü cevabımda zikreylemiş olduğum şeylerdir*" cevabını vermiş ve mûmâileyhin hükûmetin Mısır'da tedrîsat meselesini yeniden tamamıyla mevki'-i tezekküre vaz' etmek fikir ve niyetinde bulunup bulunmadığını yine sual etmesine cevaben dahi "*Lord Kromer'[Cromer]den tedrisâta*

dair vârid olan raporun mütâlaasından anlaşılacağı üzere bu meselenin yeniden mevki'-i tezekküre vaz' olunmasına mahal yoktur. Fakat bu meselede zikrolunan cihet câlib-i dikkat ve hâiz-i ehemmiyet olduğundan hükûmet bunu Lord Kromer'[Cromer]le beraber tedkîk eyleyecekdir" demiş ve es'ile-i saireye mukabeleten "*tabirât ve ıstılâhât-ı fenniyece lisan-ı Arab'ın adem-i kifâyetine mebnî hidiviyet-i Mısriyye'nin ya tedrîsatı Arabca olarak pek noksan bir suretde icra edilmek veyahud Arabca'dan gayri bir lisanı kabul etmek şıklarından birini ihtiyar etmek mecburiyetinde bulunduğunu geçenlerde beyân eylemiş idim. Fakat hidiviyet-i mezkûre lisan-ı Arab üzere daha mükemmel suretde icra-yı tedrisâta muktedir yerli muallimler yetiştirmeğe sarf-ı makderet etmektedir*" meâlinde idare-i kelâm eylemişdir. Mösyö Robertson İngiltere işgalinden mukaddem mebzûlen Arabca kütüb ve resâilin mevcud bulunmuş olup olmadığını ve ol vakitden beri Arabca tedrisâtın bi'l-iltizâm metrûk bir halde bırakılıp bırakılmamış olduğunu istifsâr etmesiyle buna cevaben Sir Edvar Grey [Edward Grey] "*şâyed bu fenlerde Arabca kütüb ve resâil mevcud ise bunların zamanımızın icabât ve terakkiyâtına tamamıyla mutâbık şeyler olup olmadığını tahkik edeceğim*" demişdir.

Azâdan Sir J. Parker, efkâr-ı münevvere ashâbından bulunan Mısırlılardan ekserisinin Fransız ve İngiliz lisanlarının imkân müsaid olduğu mertebede memleketin elsine-i ticâriyesi makamında tedrîs olunmasını arzu etdikleri muhakkak olup olmadığını sual etmesiyle buna cevaben Sir Edvar Grey [Edward Grey] "*bu cihet bence asla cây-ı iştibâh değildir. Fakat Arabca lisan-ı mahallî olduğu cihetle tedrisâtın Arabca icrası mümkün iken sair lisanlarda icra olunmasını şayân-ı teessüf addeylerim*" demişdir.

انقره اشتغالنده مقدم مدونات عربجه كتب ورسائلك موجود بولنه اوله جغنی ولوقنده برو
عربجه تدریساتك بالالتزام مروج برچوق براغلوجه براعلاسی اولدیغی استفسا ایجسید بوكا جوابا بر «اولدیغده
شاید بوقنرده عربجه كتب ورسائل موجود ایسه بعضلرك زمانمزك احتیاجاتنده ترقیاته توجیه مطالبه‌سیله
اولوجه اولدیغنی تحقیق ایده جكم» دیمشدر
اعضادنه بر ... پارکر «افكار موزه صحابنده بولنه مطبوعاتده آثرسنك فرانسزجه وانكلیزجه لسانلرینه
امكانه مساعد اولدیغی مرتبه ده تحقیقك اسنه تجاریه مقامنده تدریس اولنمش آرزو ایدیلكده موضوع اولوب
اولمدیغی سؤال ایجسید بوكا جوابا بر «اودار عربجه‌ده بوجهتجه اصطلاحاتی اشتباه وکلده فقط
عربجه سالم محو اولدیغی وجه مدنیاتك عربجه اجرا كه اینه سائر ساینده اجرا اولنمش شایان تكلف
محاكمه‌لرم» دیمشدر

باب عالی نظارت امور خارجیه ترجمه اوطه سی عدد

خارجیه نظارتنه ٦ مارت ٩٠٧ تاریخیله لوندره سفارت سنیه سندن وارداتی ٨٧ نومرولو تحریراتك

ترجمه سیدر

[illegible]

Y. A. HUS, 510/24

Mısır'da bulunan İngiliz Vali Lord Cromer'in baskıcı idaresinden ve bir süredir Mısır okullarında İngilizce yapılan eğitimden Mısır aydınlarının ve halkın şikâyetçi olduğu ve halkı temsilen oluşturulan Şura-yı Kavanin tarafından hükümetten Arapça eğitime dönülmesinin talep edildiği

شكاوى الشعب و مثقفيهم حول التعليم باللغة الإنجليزية والضغط الإداري للورد جيرومور والي الإنجليزي في مصر وطلب مجلس شورى قوانين الممثل للشعب من الحكومة الرجوع إلى التعليم العربي

Bâb-ı Âlî
Dâire-i Sadâret
Âmedî-i Divân-ı Hümâyûn
252

Mısırca vaz'ı mutasavver olan kavânîn ve nizâmâtı bi't-tedkîk tasdîk veya reddetmek vazifesiyle mükellef olmak üzere Mısır ahalisi müntehablarından mürekkeb Şûrâ-yı Kavânîn her sene ictimâ etmekde olduğu gibi yine ahali-i mezkûre müntehablarından mürekkeben ve kendilerinin arzusunu hükûmete tebliğ etmek ve ictimâ'-ı sâbıkdaki beyânâtın nasıl telakki edildiğini öğrenmek vazifesiyle mükellefen iki senede bir ictimâ'ı mukarrer olan meclis-i umumînin geçen hafta bi'l-ictimâ mekâtib-i Mısriyye'de bir vakitden beri ulûmun fünûn kısmı İngiliz lisanıyla talim edilmesinden dolayı itiraz ile Arabcaya rücû' edilmesi ve parlamento istenilmesi gibi müte'addid ve mühim metâlibde bulunduğuna ve ol bâbda bazı ifâdâta dair Mısır Fevkalâde Komiseri Muhtar Paşa hazretlerinden gelen tahrirât arz u takdim kılındı efendim.

11 Safer [1]325 / 26 Mart 1907

Sadrıazam
[Mehmed Ferid Paşa]

*****

Huzur-ı Sâmî-i Cenâb-ı Sadâret-Penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemineleridir

Mısır Hükûmetince vaz'ı mutasavver olan kavânîn ve nizâmâtı bi't-tedkîk tasdîk veya reddetmek vazifesiyle mükellefen Mısır ahalisi müntehablarından mürekkeb, Şûrâ-yı Kavânîn her sene ictimâ etdiği gibi yine ahali-i merzkûre müntehablarından mürekkeben ve kendilerinin arzusunu hükûmete tebliğ etmek ve mesbûk ictimâda arz edilmiş beyânâtın hükûmetçe nasıl telakki edildiğini öğrenmek vazifesiyle mükellefen iki senede bir başkaca bir de ictimâ'-i umumî nâmıyla bir meclis akdedildiğinden bu yolda bir ictimâ geçen hafta vuku'a geldi. Akabe meselesinin üstüne gelen Danışavay vak'asından beri galeyân-ı nâsın muntafi olmadığını bu defa meclis-i mezkûr bazı evzâ' ve harekâtıyla gösterdi. Şöyle ki mekâtib-i Mısriyye'de bir vakitden beri ulûmun fünûn kısmı İngiliz lisanıyla talim edildiğinden buna itiraz ile Arabca'ya rücû' edilmesi ve parlamen[to] istenilmesi gibi müte'addid ve mühim talebâtda bulunulmuş ve gazetelerin kısmı-a'zamı metâlibât-ı mezkûreyi alkışlamak ve bir de Lord Kromer' [Cromer]in ef'âl ve harekâtında müşâhede olunan istibdâd Mısırlıların münevver fikirlilerince her vakit hedef-i şikâyât ise de bu son zamanlarda İngilizlerin bazı dûr-endişlerince de bâdî-i şikâyât olmağa başlamış ve hidiv de İngilizlerce fevkalâde taht-ı nazar-ı tahkîrde bulunmuş olmağla mücerred malumât olmak üzere arz-ı keyfiyete ibtidâr kılındı. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Mısır Fevkalâde Komiseri
Gazi es-Seyyid Ahmed Muhtar

4 Safer [1]325 / 19 Mart 1907

٥

باب عالی
دائرهٔ صدارت
آمدی دیوان همایون
٢٥٢

مرجح وضعی متصور اولان قوانین ونظاماتی بالتدقیق تصدیق ویا رد ایتمک وظیفه‌سیله مکلف اولمق اوزره مصر اهالیسی منتخبلرندن
مرکب شورای قوانین هیئتنه اجتماع اتمکده اولدیغی کبی ۱۵ نفر منتخبدن [illegible] وکیللر وکذلک [illegible] آرزوسی حکومته تبلیغ ایتمک
واجتماع [illegible] بیانات [illegible] ایدیلدیکی اوکرنمک وظیفه‌سیله مکلف ایکی سنه‌ده بر اجتماع ایدن [illegible] مجلس عمومینک [illegible]
هفته بالاجتماع مکاتب مصریه‌ده بر وقت [illegible] علومک فنیه قسمی انکلیز لسانیله تعلیم ایدلسنه [illegible] عربچه‌یه رجوعی [illegible]
ویا [illegible] استعلامی کبی متعدد ومهم مطالب بولندیغی واونلرک بعضیسی افاده [illegible] مصر فوق‌العاده قومیسری مختار [illegible]
[illegible] تحریراته [illegible] قلنده افندم

۱۱ صفر ۱۳۲۵ / ۱۲ مارت ۱۳۲۳

صدر اعظم
[illegible]

٩

حضور سامی جناب صدارتپناهییه

معروض چاکر کمینه لریدر

مصر حکومتنجه وضعی منصور اولان قوانین و نظاماتی بالتدقیق تصدیق و یا رد ایتمک وظیفه سیله مکلفاً مصر اهالیسی منتخباتندن مرکب
شورای قوانین هیئتی اجتماع ایتدیکی کبی اهالی مذکوره منتخباتندن مرکباً و کندیلرینک آرزوسنی حکومته تبلیغ ایتمک و مشوره اجتماعنده
عرض ایلمه بیاناتک حکومتجه نصل تلقی ایدلدیکنی آکرتمک وظیفه سیله مکلفاً ایکی سنه ده بر دفعه جمع اولنمق اوزره اجتماع عمومی نامیله بر مجلس
عقد ایدلدیکنده بو یولده بر اجتماع ایچه هفته وقوع کلری عقبه مسئله سنک اوستنه کلنه دائر اشاعات وقوع سنه زبون غلیان
منطقی اولمدیغی بو دفعه مجلس مذکور بعض اوضاع و حرکاتیله کوستردی شویله که مکاتب مصریه ده بر وقتدنبرو علوم و فنونک قسمی
انکلیز لسانیله تعلیم ایدلدیکنده بونک اعتراضه ایله عربجه یه رجوع ایدلمی دیارلرنده شکایتلری کبی متعدد و مهم طلباتده بولنمه دخی اولان
قسم اعظمی مطالبات مذکوره یی الغلامه و بر ده لورد قرومرک افعال و حرکاتنده مشاهده اولنان استبداد مصرلیلرک منور
فکرلیلرینه هر وقت هدف شکایات ایسه ده بو صوک زمانلرده انکلیزلرک بعض دور اندیشلری ده بادی شکایات اولمقده باشلامه
ابتدار قلنه ولیک کیفیت عرض اولنور معلومات اولمق مجرد اولمغله بونلره نظر تحقیرده تحت نظر العاده
وخدیوده انکلیزلره خوشنود العاده مصر خدیوی

امر و فرمان حضرت من له الامرکدر ٤ صفر ٣٢٤ و ٦ مارت ٣٢٢

Y. A. HUS, 510/56

İngilizlerin el-Ezher dışında yeni bir medrese kurarak, bu medresede İslâmi usul ve kaidelere aykırı eğitim yaptıkları, Osmanlı Devleti'nin ise bu uygulamayı kabul etmediği, İngilizlerin hisse senetlerinin değerini Mısır'ın maliyesi aleyhine düşürerek ülkeyi borçlandırdıkları, Sosyalist akımların Mısır Müslümanları arasında revaç bulmadığına dair Mısır'dan gönderilen rapor

تقرير أرسل من مصر حول قيام الإجليز بالتعليم يخالف القواعد الإسلامية وأصولها في المدارس التي أنشئت خارج الأزهر في مصر، و عدم رضاء الدولة العثمانية عليه، وتخفيض الإنجليز أسعار سندات الأسهم ضد المصلحة المالية المصرية فاستقراض البلد، وانتشار التيارات الإشتراكية

Şevketlü padişahım

Hidiv-i Mısır Dersaâdet'de bulunduğu münasebetiyle Mısır'da vuku bulan havâdisler hakkında ahali-i Mısriyye'nin mütâlaalarını atebe-i şahanelerine arza cesaret eyledim.

Mesele-i Şer'iye

Evvelâ- Fermânât-ı şahane mûcebince Mısır nâib-i şer'îsi yani Mısır kadısı Mısır'da cereyân eden muamelât-ı şer'iyenin gerek kadı-yı mezkûr tarafından bizzat ve gerek kadı-yı mezkûrun tayin edeceği nâib vasıtasıyla fasıl ve rü'yet edilecekdir. Kaide-i atîka hasebiyle nüvvâb-ı mezheb-i Hanefîden ve Cami-i Ezher ulemasından tayin ediliyor idi. Mısır'daki İngiliz memurlarıyla Mısır'ın hain vükelâları kaide-i mezkûre işlerine iyi gelmediğini anlamışlardır. Çünkü Mısır'da ve Sudan'da mutasarrıflık ile kasabalarda bulunan nüvvâb Cami-i Ezher'den neş'et edip talim-i İslâmiye ve mezheb-i Hanefiye mûcebince hareket ediyorlar ve ahaliye İngilizlerden kerâhet ve nefret etmenin esbâbını beyân ediyorlar. Binâenaleyh makâsıd-ı seniyyelerine nâil olmak kaide-i atîkayı tebdil etmek üzere Mısır'da bir medrese-i nüvvâb açılması ve medrese-i mezkûre Mısır Maârif Nezâreti altında bulunması ve mezkûr medresede talim

olunacak ulûm din-i İslâma muhalif ve mugayir usul ile tedrîs etdirilmesine dair bir program vaz‘ etmişlerdir.

Cami-i Ezher'de mevcud ulema umumiyetle bu hususa itiraz ve muhalif bulunmuşlar ise de hidiv hazretleri Dersaâdet'e gelmezden beş gün evvel mesele-i mezkûre tasdîk edilmiş ve önümüzdeki Oktober-i efrencîden itibaren işe başlanacakdır.

Numara
2

İkinci- Şu kadar ki medrese-i mezkûrenin masârıfâtı Cami-i Ezher'in irâd-ı vakfiyesinden kaşılık tutulacakdır. Hâl bu ise bu meşrû‘ât ne kadı-yı Mısır ve ne de ulemaları tarafından kabul edilmemişdir. Bu hususda Mısır ahalisinin mütâlaaları ve bu meselenin icrası evvel emirde fermânât-ı şahaneye muhalif ve kadı efendinin hukuk-ı şer‘iyesini zâyi edeceği gibi fazla olarak da diyânet-i İslâmiye nokta-i nazarından Memâlik-i Şahane'de bulunan nüvvâb halife-i Resûlullâh tarafından tayin buyurulan hâkim-i şer‘î vasıtasıyla memuriyetleri tasdîk olur. Yoksa hâkim-i siyasînin bu bâbda olan müdahalesi hiçbir vakit caiz ve kabul olamaz.

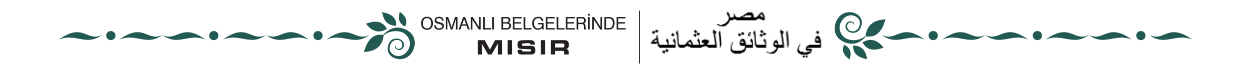
Mesele-i Maliye

Hidiv hazretleri Avrupa'da iken maliye müsteşarı (Mister Kameron) Mısır Hükûmeti'nin nakd-i mevcuduyla borsa işlerine girişip bir çok mebâliğ-i tâ’ile gâib etmişdir. Bu keyfiyet devâir-i resmiyede zuhur eden şâyi‘âtdan dolayı Mısır'daki İngiliz mu‘temedi müsteşar-ı mezkûre Kameron ve itiraf-ı kusur ederek yine hükûmetin nakdiyle bazı esham satın almış hükûmetçe lüzum olan yere sarf edileceği bir zamanda borsa fiyatları tenezzül etdiğinden esham-ı mezkûrenin kısm-ı a‘zamı ziyan ile satılarak bu yüzden Mısır maliyesi pek çok zarara uğramışdır. Bu suretle cereyân eden muamele ve havadislerden hidiv hazretlerinin hiçbir malumâtı olmadığı için Memâlik-i Mısriyye'nin harâbeti ale'd-devam muamele-i maliye yüzünden ileri gelir.

Numara
3

Havâdis-i Fevkalâde

Evvelâ- Mısır’da (Sosyalist) nâmında bir cemiyet teşekkül etmiş maiyyet-i

Hidivîden bazı memurîn işbu cemiyete dahil olmuşlardır.

Cemiyet-i mezkûrenin vücudu hükûmet-i Mısriyye'nin kavânîn ve nizâmâtına külliyen muhalif olduğu gibi fütûhât-ı İslâmiye'den şimdiye kadar Memâlik-i Şahane ve ahali-i İslâmiye miyânında vuku bulmamışdır. Hidiv hazretleri bu cemiyetin esbâbını tedkîk ederler ise cemiyet-i insaniye düşmanları teşvikâtıyla olduğunu ve bu din düşmanlarının ehl-i İslâm aralarına büyük bir fesâd vaz‘ ve ilkâ etdiklerini anlayabilirler.

Sâniyen- Şâkirdân nâmıyla büyük bir kulüp te’sis edilmiş ve müessis-i kulüp ve reis ve âzâları büyücek muallimîn olduğu halde ictimâları dahi gece vuku buluyor. Bu hususda hidiv-i müşârunileyh tahkik ederler ise Rusya'daki cereyân eden havâdisden büyük bir mev‘iza alabilir idi. Çünkü asıl fesâd ve heyecan muallimîn ile şâkirdândan zuhur etmişdir. Hulâsa hidiv hazretleri bir vilâyet-i mümtâze valisi olduğu sıfatıyla diğer vilâyât-i şahanede icra edilen ahvâl-i idarîye ve siyasîyeye ittibâ‘ etdirilmesi için evâmir-i lâzımenin i‘tâ buyurulmasına dair bütün ukalâ-yı Mısriyye istirhâmâtda bulundukları ma‘rûzdur fermân.

[1325] / [1907-1908]

Abd-i Memlûkları
Abdullah Tahir

ب

شوكتلو پادشاهم

خدیو مصر درسعادتده بولندیغی مناسبتیله مصرده وقوعبولان حوادث حقنده اهالئ مصریه‌نك مطالعه‌لرینی عتبهٔ شاهانه‌لرینه عرض جسارت ایلدم

مسئلهٔ شرعیه

اولا فرمانات شاهانه موجبنجه مصر نائب شرعیسی یعنی مصر قاضیسی مصرده جریان ایدن معاملات شرعیه‌نك كرك قاضئ مذكور طرفندن بالذات وكرك قاضئ مذكورك تعیین ایده‌جكی نائب واسطه‌سیله فصل و رؤیت ایدیلمه‌جكدر. قاعدهٔ حقه حسبیله نواب مذهب حنفیدن وجامع ازهر علماسندن تعیین ایدیلیور ایدی مصرده‌كی انگلیز مأمورلریله مصرك خائن وكلالری قاعدهٔ مذكوره‌نك ابطالینه الی كلمه‌دكنی اكمال ایتمشلردر. چونكه مصرده وسودانده منتشر قلعه ایله قصبه‌لرده بولنان نواب جامع ازهرده نشئت ایدوب تعلیم اسلامیه ومذهب حنفیه موجبنجه حركت ایدیورلر واهالی ده انگلیزلردن كراهت ونفرت ایتمه‌لری اسبابنی بیان ایدیورلر بناءً علیه مقاصد سیئه‌لرینه نائل اولمق و قاعدهٔ حنفیه‌یی تبدیل ایتمك اوزره مصرده بر مدرسهٔ نواب آچلمسی و مدرسهٔ مذكوره مصر معارف نظارتی الینده بولنمسی و مذكور مدرسه‌ده تعلیم اولنه‌جق علوم دینیهٔ اسلامیه مخالف و مغایر اصول ایله تدریسی اتدیرلمسنه دائر بر پروغرام وضع ایتمشلردر.

جامع ازهرده موجود علما عمومیتله بو خصوصه اعتراض و مخالف بولنمشلر ایسه‌ده خدیوی حضرتلری درسعادته كلمزدن بش كوندن اول مسئلهٔ مذكوره‌یی تصدیق ایله واوكونده‌كی اوكتوبر اوننجیده اعتباراً ایشه باشلنمقده.

تتمه

ایکنجی

شوقدرکه مدرسهٔ مذکوره نك مصارفاتی جامع ازهرك ابرار وقفیه سندن فائض اوله
طوتیله جقدر. حالبوکه بو مشروعات نه قاضئ مصر ونه ده علمالری طرفندن قبول
ایدلمامشدر. بو خصوصده مصر اهالیسنك مطالعه لری وبو مسئله نك اجراسی اول امرده
فرمانات شاهانه یه مخالف و قاضی افندینك حقوق شرعیه سنی ضایع ایده جکی کبی
فضله اوله رق دیانت اسلامیه نقطه نظرندن ممالك شاهانه ده بولنان نواب
خلیفهٔ رسول الله طرفندن تعیین بیوریلان حاکم شرعی واسطه سیله مأمورینك تعیینی
اولور. یوقسه حاکم سیاسینك بو بابده اولان مداخله سی هیچ بر وقت جائز وقبول
اوله مز

مسئلهٔ مالیه

خدیو حضرتلری اوروپاده ایکن مالیه مستشاری (مستر کرومر) مصر حکومتنه نقد موجودیله
بورصه اشلرینه کیرشمش. بر چوق مبالغ طائله غائب ایتمشدر. بو کیفیت دوائر رسمیه ده
ظهور ایدن شایعات تدقیق اولنانجه مصرده کی انکلیز معتمدی مستشار مذکوره حوینه
واعتراف قصد ایدن یمه حکومتك نقدیله بعض اسهام صاتون الحسن حکومتجه
لزوم اولان بر صرف ایدیلیجکی بر زمانده بورصه فیاتلری تنزل ایتدیکندن اسهام
مذکوره نك قسم اعظمی زیان ایله صاتیلارق بو یوزدن مصر مالیه سی بیجوق ضرره
اوغرامشدر. بو حوینك جبران ایدن معامله وحدا وشدتدن خدیو حضرتلرینك
هیچ بر معلوماتی اولمدیغی ایچون ممالك مصریه نك خارجیتی علی الدوام معامله
مالیه بو یوزدن ایلرو کلیور.

هو

حوادث فوق العاده

اولا مصرده (سوسيالست) نامنده بر جمعيت تشكل ايتمسنه معيت خديويده
بعض مأمورين اشبو جمعيته داخل اولمشلردر.
جمعيت مذكوره نك وجودى حكومت مصريه نك قوانين ونظاماتنه كليا مخالف
اولديغى كبى فتوحات اسلاميه دنبرو شديد قدر ممالك شاهانه واهالى اسلاميه
ميانده وقوعبولمامشدر. خديو حضرتلرى بو جمعيتك اسبابنى تدقيق ايدرلر ايسه
جمعيت انسانيه دوشمانلرى تشويقاتيله اولديغنى وبو دينه دوشمانلرينك اهل اسلام
آرەلرينه بيوك بر فساد وضع والقا ايتدكلرينى اكلايه بيلورلر.
ثانيا شاكردانه ماميله بيوك بر قلوب تأسيس ايدلمه ومؤسسه قلوب رئيسى
واعضالرى بوجهت معلميه اولديغى حالده اجتماع ايدرك كيجه وقوعبولور.
بو خصوصده خديو پاشا ايله تحقيق ايدرلر ايسه بوسباده كى جوابى ايدن حوادثده
بيوك بر موعظه اله بيلور ايدى چونكه اهل فساد وهجاده معلميه ايله شاكردلرنده
ظهور ايتمشدر. خلاصه خديو حضرتلرى بر ولايت عثمانيه واليسى اولديغى حقيله
ديكر ولايات شاهانه ده اجرا ايديلن احوال اداريه وسياسيه يه اتباع
ايتدرلسى ايچون اوامر لازمه نك اعطا بيورلمسنه دائر بنده عقلاى مصريه
استدعاسنده بولندقلرى معروضدر. فرمان عبد مملوكلرى

Y. PRK. AZJ, 53/75

IV.BÖLÜM

FRANSIZ İŞGALİ

الباب الرابع

الإحتلال الفرنسي

Fransızların İskenderiye önlerine gelerek asker çıkardıklarının haber alınması üzerine, Osmanlı Devleti'nin böyle bir işgale rızasının olmadığı bildirilerek, halktan Fransız oyunlarına kanmamaları ve ülkeyi savunmalarının istendiği

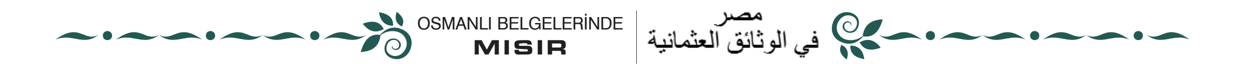
طلب الدفاع من الشعب عن البلد و عدم وقوعهم في كيد الفرنسيين الذين وصلوا قرب الإسكندرية للإستيلاء عليها من البحر معلنة عدم رضاء الدولة العثمانية على ذلك الأمر

Mısır Valisi Bekir Paşa kullarından şimdi tatarlar ile vârid olan şukkadır. İşbu şukka mefhûmuna nazaran bi'l-cümle ümerâ ve keşşaf ve sair Mısır'ın ehl-i harb ve darbı ayaklanıp asâkir-i külliye vâridât-ı kaviyye ile Reşid tarafına gelmiş olmalarıyla inşâallahu Teâlâ karîben Mısır'a taarruz eden melâ'în-i Franseviyye tamamen makhûr ve muzmahill olmaları eltâf-ı hafiye-i ilâhiyeden müsted'âdır. Çâkerleri bundan akdem Mısır Mîrü'l-hâcı Salih Bey'in kâşifi bu tarafda bulunduğundan İskenderiye haberi vürûdu akabinde derhal Murad Bey ve Mısır Şeyhü'l-Beledi İbrahim Bey ve ümerâ-yı saireye ve Mısır valisi kullarına taraf-ı bendegânemden mektublar tahrîr ve meâllerinde Fransa keferesinin hîle ve hud'alarına aldanmamaları ve Mısır'a taarruzlarına Devlet-i Aliyye'nin bir vechile rızası olmadığı ve müdafaa-i düşmana bezl-i makderet eylemeleri matlûb idüğü tahrîr ve te'kîd ve kâşif-i merkûmun yanına iki nefer tatar dahi terfik ve tahrirât-ı mezkûre ile irsâl olunmuş olmalarıyla şimdiye dek Mısır'a takarrüb etmiş olduklarından başka bu defa dahi bir kıt'a berren ve bir kıt'ası bahren irsâl olunmak üzere iki kıt'a fermân ısdâr olunmuş olmağla kâffe-i vesâyâ-yı lâzıme evâmir-i mezkûreye derc ve tastîr olunmuş idüğü ve bu defa vârid olan tahrirâtlarına dahi ikişer kat cevabnâmeler tahrîriyle berren ve bahren ihrac ve tisyâr olunacağı malum-ı âlîleri buyuruldukda fermân hazret-i velîyyü'l-emrindir.

Kân-ı merhamet-i veliyyü'n-ni'met-i bî-minnet efendim

İşbu arîza-i kulları terkîn ve itmâm olduğu anda bender-i İskenderiye'de ve kuvve-i mezbûr derûnunda bulunup cenk ederek ber-takrîb Frenk Limânı'ndan Reşid cerimlerine atılıp firaren bender-i Reşid'e ve andan Mısır'a dört günde vâsıl olmuş İstanbul tüccarlarından Âsitâne'de Papazoğlu Hanı'nda sâkin

Pirinçci Hacı Mustafa ve Tophâne sâkinlerinden Kırımî Tüccar Molla Ahmed ve Fındıklı sâkinlerinden kereste tüccarı Molla Ali nâmda kimesneler nezd-i kullarına vâsıl ve vak'a-i mezbûrun hakikat-i hâlî etrafıyla sual ve istintâk olundukda bi'l-cümle takrîrleri arîza-i kullarında bast u beyân olunduğu üzere tahkike ihrac eylediklerinden mâadâ re'yü'l-ayn müşahede eyledikleri takrîrleri evvelâ arîza-i kullarında mübeyyin mesfûrların külliyetli sefîneleri zuhur eylediği gün burçlar üzerinden mahsus nazar-ı ayine ile rü'yet ve alâ-hide alâ-hide ta'dâd eyledik. Yirmi yedi para kapak kaldırır bizim sancak gemilerimiz misillü kebîr sefîneleri olup sair fırkateyn ve şehtiye ve çamlıca ve fırkate ve kesretli çelope ve dört kıt'a çekdiri ve buna kıyas sagîr ve kebîr iki yüz seksen pareye değin bir bir ta'dâd eyledik ve dahi gerisi geliyor deyu söylenir idi. Bizler fâriğ olduk bu siyâk üzere nüzûl ve İskenderiye-i Atik'den Arab Kulesi pîşgâhına kadar lenger-endâz olduklarında ahali ve mevcud kaptanlar Riyale Bey'e varıp "*be canım buna hâlâ bunların başbuğlarına bir kimesne irsâl ve muradları ne olduğu haber alınsa*" deyu niyaz eylediklerinde vakı'a "*Güzel olur*" deyu der-akab mülâzım kaptanı olan Emin Kaptan'ı hâzır ve iki aded çavuş dahi terfîkan sefînenin filikasıyla beş-on re's ganem ve birkaç zenbil pirinç ve kahve hediyesiyle elçi şeklinde irsâl ve başbuğları sefînelerine vâsıl olduklarında cümlesini ahz u zabteyleyip geri göndermediler. Bu hâl üzere cümle ehl-i İslâm'a ol gece havâb haram olup sabah oldukda nazar olunduğu Müsliman Limanı'na gece ile yirmi otuz pâre tekne idhal eylemiş ve sabah dahi biri birini müteâkiben elli altmış pâre tekne limana dahil ve diyâleden top yetişmeyecek mahallere lenger-endâz oldular ve İskenderiye-i Atik tarafına asker çıkarmış deyu serdâr-ı vilâyet ol tarafa hurûc ve ne haber zuhur eder deyu müterakkib iken Şeyh Acemî zahrından dahi asker hurûc ve Kabbari nâm mevzii zabteyledi deyu feryadcılar vürûdunda hemen yerli ve misafir mahlût asker-i İslam ol tarafa hücum ve cenk-i cidale mübâderet birle döğüşe döğüşe kefere limanına kadar geldiler ve bizler dahi ma'an idik. Hemen ber-takrîb kendimizi cerîmlere atıp halâs olduk. Sair hâl ne vechile olduğunu bilmeyiz deyu sahîhan böylece takrîr eyledikleri kizbe ihtimali olmadığına ilm-i kulları dahi muhît olmuşdur. Kaldı ki arîza-i kullarında muharrer haber-i sahîhin vürûdu cânib-i Mısır'a yevm-i Çarşamba olup terkîm olunduğu üzere Murad Bey kulları hemen dâmen dermiyân ve iki gün içinde der-akab hâzır ve müheyyâ vâridât-ı harb bi't-tamam top ve cephâne ve zehâ'iriyle vech-i muharrer beylerin keşşâfların pek mümtaz ve dilîr [ve] şecî' ve cemaatleri ziyade kesretli olanlardan yirmi-otuz bin güzîde asker ile berren ve

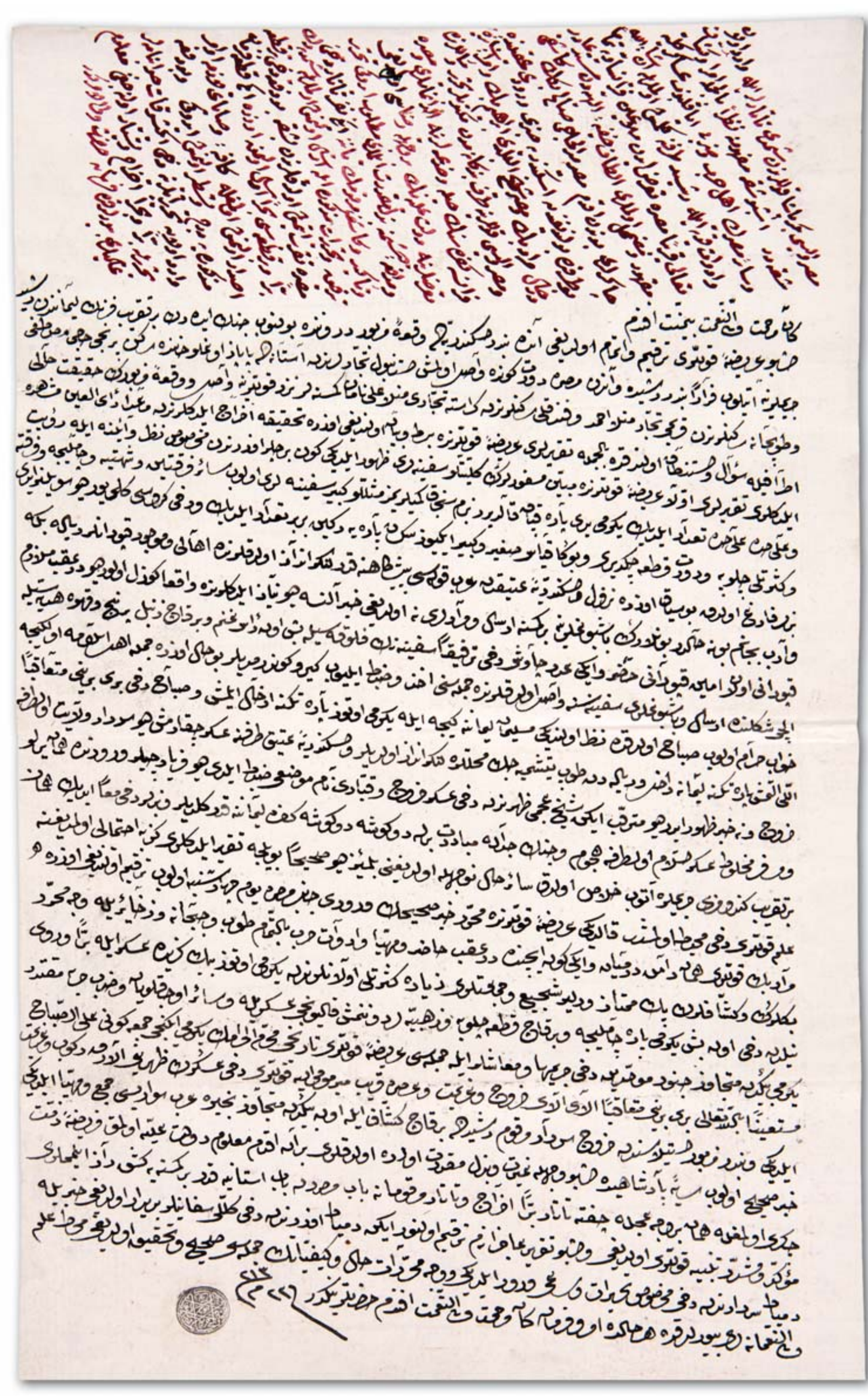

rû-yı Nil'den dahi on beş-yirmi pâre çamlıca ve birkaç kıt'a çelope ve zehebiyyeler donanmış kalyoncu askeriyle ve sair ocaklıyân ve darb [ü] harbe muktedir yirmi binden mütecâviz cünûd-ı muvahhidîn dahi cerimehâ ve maaşlı ile cümlesi arîza-i kulları tarih-i Muharremü'l-haramın yirmi ikinci Cuma günü ale's-sabah müsta'înen billâhi Teâlâ biri birini müteâkiben alay alay hurûc ve azimet ve arza karîb mîr-i mûmâileyh kulları dahi askerin zahrını alarak rükûb ve azimet eylediği ve bender-i mezbûr istilasından hurûc serdâr-ı merkûm Reşid'de birkaç keşşâf ile on binden mütecâviz bahire Arab süvarisi cem' ü müheyya eylediği haber-i sahîh olup sâye-i padişahîde işbu vechile gayret ve bezl-i makderet üzere oldukları bir an evvel malum-ı Devlet-i Aliyye olmak farîza-i dikkat-i çâkerî olmağla hemen ber-vech-i acele çifte tatar berren ihrac ve tatar-ı merkûmâna bâb-ı Mısır'dan bâb-ı Asitane'ye kadar bir kimesneye keşf-i râz eylememeleri mü'ekked ve müşeddid tenbih-i kulları olduğu ve işbu takrîr-i acizânem terkîm olunur iken Dimyat üzerinden dahi küllî sefâinler bedidâr olduğu haberiyle Dimyat serdârından dahi mahsus tahrirât ve sâ'i vürûd eylediği vech-i muharrerât-ı hâl ve keyfiyâtın cümlesi sahîh ve tahkik olunduğu muhât-ı ilm-i velîyyü'n-ni'amâneleri buyuruldukda her halde emr u fermân kân-i merhamet-i veliyyü'n-ni'met efendimiz hazretlerinindir.

22 Muharrem 1213 / 6 Temmuz 1798

Mısır Valisi
Ebubekir Paşa

HAT, 6795-C

72

Fransızların İskenderiye'yi işgal ederek Mısır ileri gelenlerini esir ettikleri ve onlara "Osmanlı Devleti'ne karşı bir düşmanlıklarının olmayıp amaçlarının sadece Mısır'ı ele geçirmek" olduğunu ifade eden mektuplar yazdırdıkları, Mısır valisinin işgalden kurtulmak için Osmanlı Devleti'nden asker, cephane, para ve erzak yardımı talep ettiği

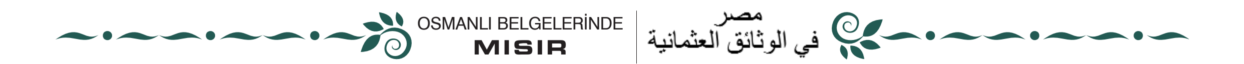

القبض على أعيان مصر وأسْرُهم أثناء الإحتلال الفرنسى للإسكندرية ، وكتابة الرسائل إليهم تعبير عن عدم عدوانهم للدولة العثمانية بل احتلال مصر فقط، وطلب والي مصر من الدولة العثمانية معونات عسكرية والنقدية للتخلص من الإحتلال

Mısır valisi kullarının şukkasıdır

Ma'rûz-ı kullarıdır ki

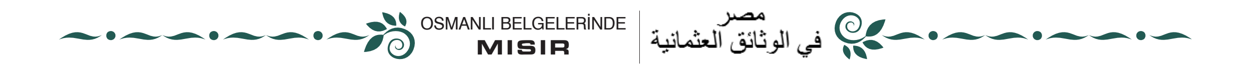
Bundan akdemce hâk-i pây-i devletlerine arz ve ifhâm-ı kulları olan bender-i İskenderiye'nin cumhûr-ı Fransa tarafından istila ve zabtolunduğu haber-i melâlet-eseri cânib-i Mısır'a vürûdu gününde Devlet-i Nemçe ve Flemenk ve birkaç düvel-i sairenin dahi konsolos vekâletleriyle sinîn-i vâfireden beri cânib-i Mısır'da ikamet-nişîn Konsolos Raşoto kulları cânib-i çâkerlerine tercümanını irsâl ve vuku bulan havâdis-i beliyye hasbi "*bundan böyle derûn-ı Mısır'da fellâhîn ve sairînden bir vechile emniyetim ve itminân-ı kalb ile rahatım yokdur. Ben dahi sizlerin olduğunuz mahalde ikamet ve hıfz-ı himayenizde olmaklığım bu vechile matlûbumuzdur.*" deyu rica ve niyaz eyledikde bu kulları dahi "*Her vechile istimâlât verip inşâallahu Teâlâ bir şeyi yokdur. Havf üzere olmasın ve onların muhafaza-i hırâseti elbette bizlerin lâzıme-i hâlîndendir*" deyu nüvâziş olunup bu vechile birkaç gün mürûrunda derûn-ı Mısır'da tedarik-i seferiyye ile kıyl u kâl kesreti vuku'uyla konsolos-ı mersûm rica ve niyazını tekrar ve daire-i kullarında ikametini ibram ve ilhâh birle istid'â etmekle kadı-yı Mısır efendi dâ'îlerinin ve şeyhü'l-beled kullarının dahi ilm ve ma'rifetleriye konsolos-ı mersûm iyâl ve evlâd ve emvâl ve etıbbâ ve tercümanı bi'l-cümle ma'an agavâtıyla nez[d]-i çâkerîde kethüdâm kulları konağına ahz ü nüzûl ve mersûmun niyaz-ı iltimasıyla kendüye bir taraf-dan zarar ve ziyan isabet etmemek ve bir mahalden ezâ ve ta'addî olunmamasını muhtevî itminân-ı kulûb içün cânib-i kullarından buyuruldular tahrîr ve kadı-yı Mısır ve şeyhü'l-beled ve ulema-yı a'zam-ı Mısır dahi temhîr birle mersûmun

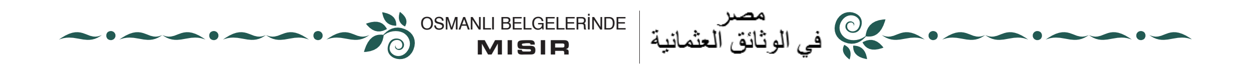
yedine i'tâ ve ol vechile i'zâz ve ikram ve alâ-vechi'l-müsâferet ikamet üzere olduğu ve bu vechile Deraliyye'de olan balyozları tarafına tahrirât ile haber irsâlini rica ve niyaz eylemesiyle irsâl-i tahrirâtdan dahi husus-ı keyfiyât malum-ı ilm-i âlîleri buyurulur.

Takrîr-i kullarıdır ki

Bender-i İskenderiye'nin vuku-ı hâl ve keyfiyeti bundan akdemce ale't-tafsil arz ve inhâ ve çifte tatar kullarıyla berren Şam üzerinden ib'âs-ı hâk-i pây-ı veliyyü'n-ni'amâneleri kılınmış olup inşâ'ü'l-Mevlâ bu âna kadar vâsıl ve her bir husus malum-ı devletleri olmak gerekdir. Mersûl arîza-i çâkerîden sonra işbu tarih-i arîza-i kullarına kadar vuku bulan havâdis zuhuru kefere-i mersûmun bender-i mezbûra ibtida-i vürûdu Muharrem'in on altıncı yevm-i Pazar ve hücum-ı cenk ve kıtali ferdâsı olup mersûmlar belde-i zabt ve ehl-i İslâm kaleye ve şark ve garbîde vâki kulelere duhûl ve tahassun eylediklerinden sonra bu beliyye-i uzmânın bu vechile bağteten zuhuruyla her hâlde gâfiller ve zâd-ı zehâir-i varidât-ı harb ve cephâne-i mühimmâtları cüz'iyyât ve kefere-i mersûmların cem'iyyet ve tedarikâtları bî-nihaye olduğundan cenk [ü] cidâl birle muhasaraya mütecâsir olamadıkları hasebiyle hemen dahi ferdâsı günü kale ve kuleleri teslimen hurûc eylediklerinde kefere-i mersûmü'l-ma'hûd nişânını cümlesinin giribânına cebren va kahren hayt etdirip kendüye tâbi eylediği ve bir kimsenin emvâl ve eşyasını yağmaya tasaddî eylemeyip ve bender-i mezbûr derûnunda olan ve kâleleri ve mal olan mahalleri bi'l-cümle temhîr ve ol vechile cümle ehl-i İslâm hânelerinde bu hâl ile ikamet üzere oldukları ve cânib-i kullarından elçi nasb ve irsâl eylediğimiz kapıcılar bölükbaşımız kulları bender-i Reşid'e vusûl bender-i mezbûr zâbitân ve ahalisi külliyen firar etmişler olup bender-i merkûm hâlî olup bulunan fellâhân zümresine berren ve bahren İskenderiye tarafına kendini götürmeleri için her ne kadar niyaz ve her ne kadar akçe verip sa'y eylediyse bir vechile müfîd olmayıp ol mahalden ileri gitmesinin imkânı olamadığı ecilden kat'-ı ümid birle mahall-i merkûmdan tehî avdet ve ric'at eylediği ve bundan akdemce bu kulları İskenderiye'de Riyale Bey ve Muhammed Kurim taraflarına bu hususun hâl ve sıhhati ve vuku'-ı zuhuru ve cumhûr-ı Fransa'nın Devlet-i Aliyye ile bu âna değin meveddet ve dostlukları ber-kemâl iken bu vechile izhâr-ı adâvetleri katı istigrâb olunur mevâddan olmağla mersûmun murad ve meram cevabı tefehhüm olunduğu vechile "*her bir hâl-i keyfiyet vuku'u tarafımızdan ifhâm ve iş'âr eyleyesiz*" deyu cânib-i kullarından tahrîr ve mahsusa çifte sâ'î irsâl olun-

muş olup sâ'î-i mersûller bender-i mezbûra vâsıl ve ber-takrîb Muhammed Kurim'e ve Riyale Bey'e mektublarımızı verip cevabnâmesi ahz ve taraf-ı kullarına vusûllerinde Muhammed Kurim'in mektubu zâyi oldu deyu yalnız Riyale Bey'in bir mektubu olup kırâat olundukda mersûmların cevablarından bahs ve "*Devlet-i Aliyye ile bir türlü adâvetimiz yokdur*" deyu cevab dâde oldukları ve bu zımmînin imâ ve iş'ar-ı tahrîrinden hurde-i tefehhüm olunup bu mektub-ı musanna' ve mersûmun irâ'e ve cebriyle tahrîr etdirmesi mülâhazadan (...) sâ'î-i merkûmlardan vusûl ve hurûcları ne vechile olduğu su'âl olundukda vusûlleri kale ahz ve kendileri esir olunduklarından sonra olup ve hurûcları mersumların irâ'eleriyle olduğu ve cânib-i berre tertib ve hurûc etdirdiği tabur-ı asker-i menhûsesiyle (...) hey'etine vaz' ve şabka ilbâs ve bu kıyafetle ma'an irsâl eylediği takrîrlerinden malum-ı kulları ve tefehhüm olunduğu üzere mektubun musanna' olup cebren tahrîr etdirildiği bedîhî olmağla mektub-ı mezbûr dahi işbu arîza-i kulları derûnuna mevzû'an ib'âs-ı hâk-i pay-i devletleri kılınmışdır ve kefere-i mersûm işbu râm ve tezvîr ve hud'a tarîkiyle bilâd-ı iklim-i Mısır'ı tarîk-i sehl ile celb ve zabteylemek dâ'iyyesiyle cevânibinde olan kebîr kurâlara haberler ib'âs ve buyruldular irsâl ve bandera ile ma'hûd nişânlarını gönderip "*Benim Devlet-i Aliyye ile ve sizler ile adâvetim ve cengim yokdur. Matlûbum ancak Mısır olup ve cengim dahi Mısırlı iledir. Kaldı ki mersûl (...) ve nişânımı dikip bu vechile tâbi olursunuz. Sizlere her vechile râydır ve sizlerin on altın verginiz olduğu hususdan bir altın alırım ve bu vechile sizlere adalet edip rahat veririm. Yok bu vechile tâbi olmayıp muhalefet ederseniz (...)*" deyu İskenderiye taraflarında nişân diktiği bî-akl ve bî-idrâk fellâhân ile bu misillü haberler îsâl ve bu vechile cümlesini tâbi eylediği ve bundan akdem tahrîr-i kulları olduğu üzere kefere-i mersûm üzerine mütevekkilen alallâhi Teâlâ azimet ve hurûc eden asâkir-i muvahhidîn ile Murad Bey kulları bender-i Reşid'e altı ve bender-i İskenderiye'ye on iki saat mikdarı olan Rahmâniye ve Damanhur nâmân karyeler üzerine vardıklarında kefere-i mersûmun dahi on beş binden mütecâviz piyade ve üç-beş yüz mikdarı süvariyle tabur-ı menhûsesi Damanhur üzerine gelmiş olup küffâr metrisler hafr birle ikamet ve asâkir-i İslâm dahi iki-üç saat mikdarı mahallerden etraflarını kuşatıp ve tarih-i arîza-i kulları yevmlerinde mukabil olmak üzere oldukları ve bu kulları dahi şeyhü'l-beled kullarıyla Kasr-ı Ayn'da leyl ü nehâr müşahede ve iktizâ eden ulema-yı Mısriyye ile müzâkere etmekde olup mersûl asâkir-i muvahhidînin zuhurlarından tedarikât-ı cephâne ve malzeme-i seferiyye ve tanzim-i zehâ'ir ve tekrar techîr-i asâkir ile imdad ve muâvenet ib'âsı elbette vâcibe-i zimmet ve lâzıme-i hâlden ve bu tedarikât-ı lâzımenin techiz ve tanzimi mebâliğ-i mevcu-

deye ber-muhtac-ı mana olup bu kullarının ancak dairem halkının me'kûlâtları idaresinde acz ve kusurum derkâr ve şeyhü'l-beled kulları dahi bir tarafdan mühimmât ve zehâ'ir tisyârıyla meşgul iken asâkir-i İslâm tarafından cephâne-i külliye ve mebâliğ-i azîme matlûbları hasebi vakt ü halin iktizâsı kıyasına nazaran bundan böyle mûmâileyhin dahi bir mahalden beş riyal ahz ve tedariki emr-i asîr ve bu vechile tedâbîr ve rü'yet-i hususa muktedir olunamadığı hasebiyle ziyade zihinlerimiz perişân ve akl-ı çâkerleri zâ'il olmak derecelerine resîde olup ve der-i devlet-medârdan bâ-emr-i âlî irsâliye malı matlûb ve gerç[i] iki senelik mâl-ı irsâliye verilmesi hususu cânib-i devletlerine tahrîr ve terkîm olunduğu üzere her birleri taahhüd ve tedarikine mübâderet ve firde üzerine cümleye tevzî' ve taksim ve kâimeleri tahrîr ve i'tâ olunup henüz cem' ve tahsiline mübâşeret olunmak üzere dahi beş kuruş ahz ve tahsile bed' olunmamış iken bu fetret-i azîme zuhur ve vuku ve ol firde olunan bey ve keşşafların cümlesi mallarıyla askerlerin techiz birle mâlen ve bedenen âzim-i sefer eyledikleri hasebiyle ol tarafdan dahi beş para mal-ı mevcude bulunamadığı ve bu hengâm-ı fetretde bir mahall-i saireden dahi beş kuruş tedarik adîmü'l-ihtimâl ve ancak Hak sübhânehu ve Teâlâ hazretlerinin her hâlde inâyet-i aliyyesine ve Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-kararın istimdâd ve muâvenetine muhtac bir mana olup işbu vechile berren ve bahren asâkir-i nusret-makrûn ile bir gün akdem istimdâd ve dûçâr olunan müzâyaka-i azîmeden tahlîse irsâl ve îsâl hazine-i hazret-i şehinşâhî ile muâvenet ve cephâne-i mühimmât malzeme-i seferiyye irsâliyle kulûb-ı muvahhidîni teselli ve ancak cenâb-ı erhamerrâhimîn hazretlerine istinâden istimdâd-ı inâyet-i hazret-i zıllullâhîye her an ve saat müterakkib-i intizâr üzere tazarrû' ve niyaza iştigâl ve hâl-i pür-melâl-i ümmet-i Muhammed işbu hâl üzere muztar olduğu muhât-ı ilm-i âlem-ârâları buyuruldukda el-amân el-amân Allahu Teâlâ aşkına ve Resûlullâh aşkına ve cemî' peygamber-i zîşân aşkına işbu bâb-ı Haremeynü'ş-Şerifeyn olan mahrûse-i Mısır'a berren ve bahren imdad ve ber-vech-i niyaz ve ifhâm-ı çâkerî hazîne-i mühimmât-ı cephâne ile bir an akdem istimdâd ve muâvenet ve sükkân-ı mahrûse-i merkûm ibâd-ı Müslimîn ve fukara ve zu'afâ-i eytâmân ve sıbyânân kullarına merhamet ve inâyet ve ihsân buyurulması hususâtına himem-i vâlâ-yı veliyyü'n-ni'âmâneleri erzan buyurulmak bâbında emr u fermân kân-ı merhamet-i veliyyü'n-ni'met devletlü inâyetlü efendim hazretlerinindir.

3 Safer 1213 / 17 Temmuz 1798

Mısır Valisi
Ebubekir Paşa

HAT, 6749

Osmanlı Devleti ile Fransa Devleti arasında eskiden beri dostluk münasebetlerinin devam ettiği hatta ihtilal sırasında Avrupa ülkeleri yeni Fransa hükûmetine cephe almış iken Osmanlı Devleti'nin dostluk münasebetlerini sürdürdüğü; Avrupa'nın Fransa Devleti'ni tazyik ettiği bir sırada Osmanlı Devleti'nin tarafsızlık ilkesini şiar edinerek Fransa aleyhinde oluşan ittifaka katılmadığı; Fransa'nın İngiltere'nin Hint ticaretine zarar vermek maksadıyla bile olsa Mısır'a müdahâlesinin savaş sebebi sayılacağı, Osmanlı Devleti'nin Mısır'ın bir avuç kumundan vazgeçmek düşüncesinde olmadığı ve kutsal sayılan toprakların işgalden kurtarılması için bütün Müslümanların harekete geçeceği, şa- yet Mısır beylerinin ikazı gerekirse bunu ancak metbuu sıfatıyla Osmanlı Devleti'nin yapabileceği, Fransa'nın Mısır'a müdahâlesinin milletlerarası hukuka aykırı olduğu, Fransa'nın Mısır'ı işgalinin sadece Osmanlı Devleti'nin değil tüm Avrupa Devletleri'nin asayişini bozacağına dair Osmanlı Devleti tarafından Fransa'ya verilen nota

المذكرة المقدمة إلى فرنسا من قبل الدولة العثمانية المتضمنة أن احتلال فرنسا لمصر سيهدد أمن كل الدول الأوربية ، و ليس فقط أمن الدولة العثمانية، وأن هذا الإحتلال يخالف القوانين الدولية، وأن المسلمين سيتحركون لإنقاذ التراب المصري الذي يعده المسلمون مقدسا من يد الإحتلال، و أن الدولة العثمانية لن تتنازل عن شبر من تراب الأراضي المصرية حتى إن ادعت فرنسا أن احتلال لمصر كان بقصد الأضرار بتجارة انجلترا في الهند، وأن الدولة العثمانية لن تشترك في أي تحالف ضد فرنسا من قبل الدول الأوربية للتضييق على عليها متخذة الموقف الحيادي إذاء ذلك. وستستمر في علاقتها الودية مع فرنسا رغم احتلالها في ظل اتخاذ الدول الأوربية حجية ضد حكومة فرنسا الجديدة كما كانت عليه من قبل

Fransa Beyannamesi

Müsveddesi nâme sandığında mahfûzdur

Devlet-i Aliyye ile Fransa Devleti beyninde kadîmü'l-eyyâmdan beri derkâr olan silm ü vifâk hiçbir vakitde mübeddel-i husumet ve şikâk olmayıp bu âna dek her vechile ârıza-i halelden masûn olarak uhûd ve şürûtun kâmilen ibkâ ve merâsim-i vidd ü vilânın kemâ-yenbaği icrasına taraf-ı Devlet-i Aliyye'den dâi-

men ve müstemirren gereği gibi riâyet ve her halde ibrâz-ı âsâr-ı dostî ve safvet olunduğu âmme-i düvel indinde malûm olan hâlâtdan olduğundan mâadâ bundan altı sene mukaddem Fransa'da zuhûr eden ihtilâlin ibtidâsından ekser Avrupa düveli beynlerinde ahd ü misâk ve Fransa aleyhine ittifak olundukda zimâm-ı hükûmeti nez‘ eden Fransa müdürlerinin etvâr ve harekâtı nâ-revâ olduğu bedîdâr iken Devlet-i Aliyye mücerred Fransa milleti ile derkâr olan kadîmî dostluğa riâyeten bî-taraflığı ihtiyâr edip düvel-i müttefika taraflarından Saltanat-ı Seniyye Fransa ile (…) râbıta birle daire-i ittifaklarına duhû[le] bi'd-defaât davet olunmuşiken ve ol esnada Fransa'nın kerahet-i ahvâli yevmen fe-yevmen kesb-i iştidâd etmek üzere olduğundan (…) düvel-i müttefika asâkirinin Paris'e takarrübü ve bâ‘dehû şimâl cânibinde Fransa'nın kilidi mesâbesinde olan Valentin Kunda ve Keno nam husûn-ı hısnıyenin Nemçe asâkiri cânibinden ve iç denizde Fransa'nın tersâne-i yegânesi olan Tulon'un [Toulon] içinde bulunan sefâin-i harbiye ile İngilterelinin zabt u teshîri Fransa memâliki derûnunda kral tarafdârlarının kuvvet-i cem‘iyyeti hasebiyle (…) za‘af hâli nümâyan ve vücûh-ı mütenevvia ile zacret ve müzâyakası müstebân olduğu halde Devlet-i Aliyye dahi düvel-i saireye muvâfakat edebilir iken âmmeye malum olan hakkaniyeti lâzımesi üzere bî-taraflık mesleğinden kat‘â udûl etmediği ve Fransa memleketinin berren ve bahren mahsûriyeti hasebiyle şiddet-i kahta ibtilâsı hengâmında Devlet-i Aliyye dahi külliyen fesh-i râbıta etmiş olsa Fransa ahalisinin küllî halel ve ye’sini müstelzim olacak derecede iştidâd-ı zacret halleri mukarrer iken Devlet-i Aliyye fesh-i râbıta et[medikden] başka ânen fe-ânen haklarında mebzûl olan müsaade-i seniyyesi defaâtle düvel-i sairenin şikâyetine bâdi olduğu malum değil midir? Müddet-i muhârebede Devlet-i Aliyye'nin bî-taraflığından Fransalı ne mertebe intifâ‘ etdikleri vekayi‘-i harbiye ve hâlât-ı meşhûdeye cüz’i im‘ân-ı nazar ile zâhir olan mevâddandır. Taraf-ı Devlet-i Aliyye’den bu vechile nev be-nev zuhûr eden âsâr-ı mürüvvete mebnî Fransalı dahi ale'd-devâm dostlukda sebât ve kıyâm eylemeleri lâzım geldiği âşikâr iken birkaç seneden beri Fransa'da alev-gir-i iştidâd olan ateş-i fitne ve hasâr hasebiyle zamân-ı hükümeti yed-i takallüblerine hasrda ferce bulan eşhâs mahal be-mahall vasıtalar peydâ ederek maslahat-ı hâliselerini tervîc ve hükümeti kendilerine te’yîdi muntazamü'l-hâl olan düvel-i saire nizâmını Fransa'nın ahvâli misillü karîn-i teşvîş ve ihtilâl etmek ve ref‘-i cemi‘-i edyân ve tahrîb-i memâlik ve büldân ve gasb-ı emvâl-i ahali ve sükkâ[n] ve fesh-i revâbıt-ı efrâd-ı insan usûlünden ibaret olan lafzı murâd-ı serbestiyet-i pür-tezvîrlerine

eblehân-ı nâsı tağlît ve ihtilâl ve nev‘-i insânı vuhûş menzilesine îsâl eylemek dâ‘iyesinde olduğundan dûr ve nezdîk-i bilâ-temyîz gerek dost ve gerek düşman olan devletlerin reâyâsını vücûh-ı mütenevvia ile tahrîk ve ifsâd ve tabiî mülûk ve hükkâmlarına aleyhine tuğyân ve isyâna daveti i‘tibâr edip bir tarafdan Dersaâdet'te mukîm elçileri dahi her mahalde me’lûf oldukları etvâr-ı rûbehâne-i mekkârâne ile cenâb-ı Devlet-i Saltanat-ı Seniyye'ye arz-ı muhabbet ve nice hiyel ve desâis ile Devlet-i Aliyye'yi tağlîte ve sair dost düvelin aleyhine tahrîk maslahatını tervîce muvâzabet ve bir cânibden İtalya'da kâin Fransa asâkiri kumandan ve generalleri reâyâ-yı Padişahî'yi ızlâl-ı zu‘m-ı fâsidiyle Rumeli ve Mora ve Akdeniz cezâirine hadi‘at ve desâis ile meşhûr ve meb‘ûslar irsâlinden ve nice evrâk-ı ihtiyâl-meâl neşrine mübâderetden hâlî değiller idi.

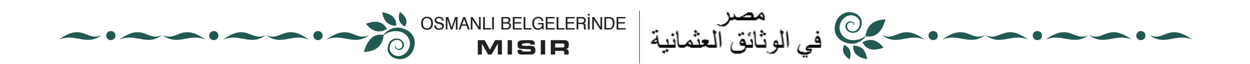
Hatta Bonaparte'ın Mayne ta’ifesine irsâl etdiği kağıd ve sair neşretdiği evrâkın hâl-i hadi‘at-i iştimâli âmmeye malumdur. Devlet-i Aliyye zikrolunan kumandan ve generallerin bu makule hareketlerinden Fransa müdürlerine şikâyet etdikçe "*generallerinizin dostluğa münâfi bir gûne hareketlerine müzâher[et] yokdur. Fîmâ-ba‘d men‘ ü tahzîr ederiz. Murâdımız Devlet-i Aliyye ile derkâr olan kadîmî dostluğu ânen fe-ânen te’kîd etmekdir*" deyu resmen verdikleri cevablara nazaran merkûm generaller icra-yı mefsedetden ferâgat etmek iktizâ eder iken etvârlarını kat‘an tağyîr etmedikleri ve temerrüd ve fesâdları evvelkiden ziyade müşedded olduğu meşhûd olduğundan müdürünün cevabları mahzâ hile ve âl olduğu ve memurlarının harekât-ı müfsidânesi hâmil oldukları talimâtın muktezâsından neş’et eder bir halet idüğü ve binâberin fîmâ-ba‘d şikâyetin dahi hiçbir gûne fâidesi olmayacağı her ne kadar fehm olunmuş ise dahi Fransa müdürleri şâyet tebdîl-i meslek eder ve ifsâd ve ihtilâl-i nizâm-ı âlem sevdâ-yı hâmından vazgeçer yahud bu ihtilâlin zuhûrundan beri mücerred çend neferine kârların maslahatı için cem‘î Fransa ahalisinin dûçar oldukları mihen ü âfât-ı tâkat-fersâya adem-i ıstıbâr ile felâket-zede olan Fransa'nın ahvâli âhar sûret kesb eyler me’mûlüyle mu‘âdât-ı hafîfe husûmet-i celîleyi müntic olmamak içün Devlet-i Aliyye yine mesleğini tağyîr etmeyip sükûtu ihtiyâr eylemişdir.

Bundan mâadâ Fransa müdürleri düvel-i saire ile muhârebeleri evâilinde tevsî‘-i memâlik kaydında olmadıklarını ve gıbta-i temellük ve tasarruflarına dâhil olacak memâliki reddedeceklerini ilan etmiş iken muhârib bulunan devletlerden nez‘ edebildikleri nice memâlik-i vâsi‘ayı Fransa'ya ilhâk etdiklerine kanaat etmeyip ilkâ-yı nifâk ile düvel-i müttefika beyninde zuhûr eden

inkılâbâtdan nâşi ihtirâzı külliyen ber-taraf etmeleriyle makâsıd-ı hafîyelerini zâhire ihrâc ederek Devlet-i Aliyye misillü bî-taraflığı ihtiyâr eden nice serbes[t] ve müstakil cumhûr ve hükûmetlere bilâ-sebeb mahz-ı gadr olmak üzere musallat olup esbâb-ı muhafazadan hâlî bulunan memleketlerine hücûm ve iktihâm ve cebren ve kahren merâmlarına râm etdikden sonra mümâna'at eden olmadığından bi'l-külliye hetk-i perde-i nâmus eyleyerek uhûd ve şürût bilmediklerinden dostluk ve husûmet indlerinde müsâvi olduğunu âmmeye bildirmek için kendilerine izhâr-ı dostîden gayrı muamelesi olmayan Devlet-i Aliyye'nin e'azz-ı memâliki olan Mısır gibi memleketine hukûk-ı milele ve beyne'd-düvel mer'î olan kavâid-i mu'tebereye mugayir misli nâ-mesbûk vechile kurban gibi bağteten hücûm ve iktihâm ve bi'l-muhârebe zabtına kıyâm etdiler. Fransalının Mısır'a taarruz niyetinde oldukları havâdisinin ibtida zuhurunda Âsitâne-i Saâdet'de Fransa tarafından maslahatgüzarlık ile mukîm Rufin [Ruffin] mükâlemeye davet birle keyfiyet kendisinden resmen sual olundukda kat'an haber ve âgâhı olmadığını ve kendi mülâhazası olarak Fransalının işbu seferi tahakkuk eder ise mücerred beylerden ahz-ı intikam ve İngilterelinin Hind ticaretine îsâl-i zarar ü gezend maslahatına mebnî olmak muhtemel idüğünü beyan etmekle Fransalının Mısır tarafına bir gûne taarruzu vuku'unda her ne illete ve her kangı sebebe mebnî olur ise olsun ilân-ı harb addolunacağı ve ez-kadim miyânede derkâr olan vidd ü muhabbet şer'an ve mülken mübeddel-i adâvet ve husûmet olacağı ve Saltanat-ı Seniyye Mısır ülkesinin bir avuç kumundan vazgeçmek ihtimâli olmadığından ol arazi-i mübârekenin istihlâsı için Millet-i İslâmiye[nin] hareketini mûcib olacağı ve Mısır beylerinin te'dîbi lâzım gelmiş ise metbû'ları olan Devlet-i Aliyye tarafından icra olunmak iktizâ etmekle Fransalının bu hususa müdahalesi hukûk-ı milele mugayir bir keyfiyet olduğu ve İngiltere Devleti Saltanat-ı Seniyye'nin ehabb-ı dostu olmağla Devlet-i Aliyye kendi mülkünden Fransa asâkiri mürûruyla İngiltere ticaretine îsâl-i hasâra tasaddîlerine bir vechile rıza dâde olmadığı ve binâberîn Fransalının Mısır'a azimeti velev yalnız bu maslahata mebnî olsa yine ilân-ı harb ittihâz olunacağı bir vechile tafsîl-i gûş-ı hûşuna ilkâ ve böylece müdürleri tarafına icâleten teblîğ eylemesi lâzıme-i hâlden idüğü kendisine inbâ olunduğundan başka Paris'te mukîm Devlet-i Aliyye Sefiri Ali Efendi'ye dahi mefâhim-i mezkûreyi hâvî tahrirât tesyîr ve keyfiyeti resmen suâl eylemesi efendi-yi mûmâileyhe tenbîh ve tahrîr olunmuş idi.

Rufin [Ruffin] müdürleri tarafına gönderdiği kağıd ve taraf-ı Devlet-i

Aliyye'den sefir-i mûmâileyhe irsâl olunan tahrirâtın vusûlünden mukaddem Rufin'e [Ruffin] tarih-i atîk ile vürûd eden kağıdın mefhûmunda Bonaparte'ın Mısır'a me'mûriyeti sahîh olup lâkin güya Mısır beylerini te'dîb birle tahsil-i menâfi'-i ticâret ve İngiltere Devleti'ne îsâl-i hasârat etmek maksadına mebnî olduğu ve bu mesâlihin tanzimi için Devlet-i Aliyye'nin maslahata enfâ' nice suver-i hasenenin arzına memûr bir elçi ta'yîn olunduğu ve Devlet-i Aliyye bu husus için Fransa cumhûruna ilân-ı harbe tasaddî eder ise beher hâl iki devlet imparatorunun dahi hücûmuna mazhar olacağı meâl-i butlân iştimâli münderic idüğünü maslahatgüzar-ı merkûm resmen tefhîm ve mezkûr kağıdın bir sûretini dahi takdim etmiş iken Devlet-i Aliyye sefiri olan efendi-yi mûmâileyh muktazâ-yı me'mûriyeti üzere Paris'de Umûr-ı Ecnebiye Nâzırı Taleyran Perigor [Talleyrand Perigord] ile lede'l-mülâkât taraf-ı Devlet-i Aliyye'den vürûd eden tahrirâtı dermiyân ve meâlini ifâde ve beyân birle bir cevâb-ı kat'iyü'l-müfâd i'tâsını resmen taleb eyledikde şahs-ı mezkûr gâliba mukaddemâ Rufin [Ruffin] tarafına tahrîr eylediği sâlifü'z-zikr kağıdın meâlini ferâmuş etdiğinden Mısır cânibine azîmetlerini külliyen inkâr ve Bonaparte'ın me'mûriyeti Malta Ceziresi'nin zabt ve teshîrine münhasır olduğunu ve Malta nevâlilerinin izmihlâli kâffe-i Müslimîn'e hayırlı bir maslahat olmağla Devlet-i Aliyye'nin bâis-i memnûniyeti olmak lâzım geldiğini ve Saltanat-ı Seniyye ile öteden beri derkâr olan dostluğun vikâyesini ve ânen fe-ânen te'kîdi be-gâyet mültezemleri olduğunu utanmayarak bast ü iş'âr ve feth-i himayât-ı hile-bâziye ibtidâr eylediği efendi-yi mûmâileyhin cevâb-nâmesinden müstebân olmağla maslahatgüzar-ı merkûmun ifâdesiyle nâzır-ı mersûmun cevâbı beyninde derkâr olan tenâkuz-ı tâm Devlet-i Aliyye'yi açıkdan taglît ve iğfâl ve Mısır maddesinin ne sûret kesb eylediğinden ol esnada henüz habîr olamadıklarından tahsil-i ıttılâ'a değin imrâr-ı vakt kasdıyla bir sûret-i mekrûhiye-i ihtiyâl olunduğuna binâen bu hâlet gayriye Fransa müdürlerinin kemâl-i kibr ve gurûrlarından cem'i düvel indinde mer'î ve mu'teber olan usûlü nihâde-i tâkça-i nisyân eylediklerine ve bâ-cümle akvalleri itimâda nâ-sezâ olduğuna delîl-i vâzıh değil midir? İle'l-ân mer'î ve müşâhede olan etvâr-ı tahakkümâne ve harekât-ı tagallübânelerine nazaran cây-gîr-i zamîrleri ifsâd-ı nizâm-ı âlem ve teşvîş-i râbıta-i milel ve ümem birle iktizâsına göre gâh zir-i gâhdan icra-yı übb-i hile-i meâl ve gâh açıkdan cenk ü kıtâl ile muntazamü'l-hâl olan cemi' düvelin şirâze-i nizâmını muhtel ve perişân ederek İtalya'da etdikleri gibi cemâhir-i sagîre-i kesîre ihdâs edip Fransa cumhûru ümmü'l-cemâhir olarak her mahalde idüğü

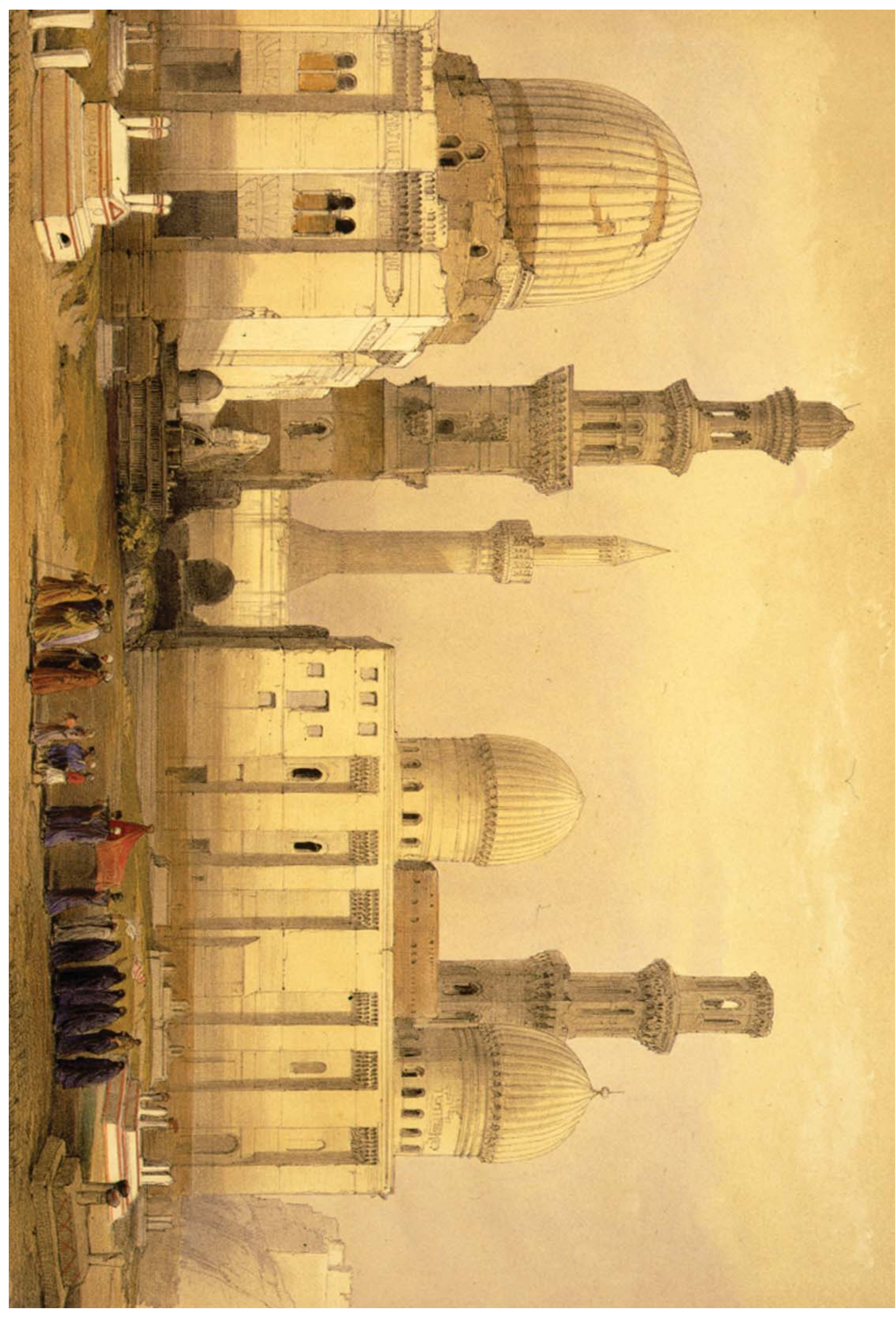
vech üzere hall ü akd-ı umûr ve umumen fetk ve retk-i mesâlih-i cumhur etmek olduğu celî ve âşikârdır.

İmdi; Mısır bâb-ı Haremeyn olup bu husus bi'l-cümle millet-i İslâmiye'ye râci' bir madde-i cesîmine[cesîme] olduğundan Devlet-i Aliyye mukaddemâ ber-minvâl-i meşrûh gerek mersûm maslahatgüzara ve gerek Paris'te mukîm sefiri vesâtatıyla Fransa müdürlerine sarâhaten beyân ve ilân etdiği vech üzere Fransalının bilâ-sebeb bağteten zuhûr eden taarruz ve adâvetine şer'an mukâbele lâzım geldiğinden avn ü inâyet-i hazret-i Hüdâ-yı mu'îne tevekkülen berren ve bahren def'-i şürûr-ı â'dâ ve kahr u tedmîr-i husemâ esbâbına teşebbüs olunmağla Fransa aleyhine gaza ve cihâd cemî' Müslimîn'e farz-ı ayn olduğu mukarrer olmağın maslahatgüzar-ı merkûm müte'ayyinân-ı hademe-i sefâretle mûmâileyh Ali Efendi ve ma'iyyetinde olanların Paris'den vürûduna değin rehin tarîkiyle Yedikule'ye irsâl ve Âsitâne-i Saadet'de ve bi'l-cümle Memâlik-i Mahrûse'de mevcûd Fransa konsolosları tüccâr ve emvâlleri Mısır ülkesinde harb esiri olmayarak tevkîf olunan Devlet-i Aliyye'ye tâbi tüccâr ve emvâl ve sefînelerinin ve beylik gemilerinin ve içlerinde mevcûd neferâtın sebilleri tahliye olunca[ya] değin kezâlik rehin olmak üzere emâneten tevkîf olunmuşdur. Fransa'da râyet-ifrâz-ı fitne ve fesâd olan erbâb-ı tagallübün def'-i şürûru yalnız Devlet-i Aliyye'nin değil belki cemî' Avrupa düvelinin âsâyiş-i emniyetini müstelzim olacağı bedîdâr olmağla bu bâbda cemî' dost düvelin teveccüh-i kulûbu ve zâhiren ve bâtınen icra-yı levâzım-ı dostî ve iâneye mübâderetleri me'mûldür.

Safer [1]213 / Temmuz-Ağustos 1798

A. DVNS. NMH. d. 9, hüküm no: 1

Memlük Sultanlarının türbeleri

Mısır'ı işgal eden Fransız General Bonaparte'a karşı bölgeyi müdafaa etmek için Rumeli ve Anadolu vilayetlerinden kolyoncu neferleri tertip edilerek gönderilmesi

إرسال عساكر البحار من الأناطول وروم إيلي لأجل الدفاع عن المنطقة المتعرضة لإعتداء المحتل الجنرال الفرنسي بونوبارت

Başka başka yazıla

Bu defa Bahr-i Sefîd cânibine ihracı irâde buyrulan Donanma-yı Hümâyûn sefâini için Rumeli ve Anadolu kazalarından ihracı fermân buyrulan kalyoncu neferâtının tertibi

Nahiye-i Midye			Bergoslu Mehmed Haseki'ye hitâben ilâve **Kaza-yı Bergos**			Kaza-yı Ahyolu			Kaza-yı Mankalya		
Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş	
1 1 23 25	50 28,5 529 607,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 23 25	50 28,5 529 607,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 48 50	50 28,5 1104 1182,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 48 50	50 28,5 1104 1182,5	Ağa Alemdar Neferat

Kaza-yı Balçık			Kaza-yı Kuvarna			Kapıcıbaşı pâyesi olan a'yânı El-Hac Osman Ağa'ya hitâben ilâve **Kaza-yı Varna**			Nahiye-i Yalakabâd		
Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş	
1 1 48 50	50 28,5 1104 1182,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 48 50	50 28,5 1104 1182,5	Ağa Alemdar Neferat	2 2 96 100	100 57 2208 2365	Ağavât Alemdarân Neferat	1 9 10	28,5 207 235,5	Alemdar Neferat

Nahiye-i Gekbuze			Nahiye-i Kartal			Kaza-yı Yenişehir-i Burusa			Kaza-yı Bandırma		
Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş	
1 19 20	28,5 437 465,5	Alemdar Neferat	1 14 15	28,5 322 350,5	Alemdar Neferat	1 14 15	28,5 322 350,5	Ağa Alemdar [Neferat]	1 14 15	28,5 322 350,5	Ağa Alemdar Neferat

Kaza-yı Gölpazarı			Kaza-yı Bilecik			Kaza-yı Mudanya			Kereste Emini Kapıcıbaşı Nuh Bey'e hitâbeg ilâve Kaza-yı İznikmid		
Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş	
1 19 20	28,5 437 465,5	Alemdar Neferat	1 19 20	28,5 437 465,5	Alemdar Neferat	1 1 23 25	50 28,5 529 607,5	Ağa Alemdar [Neferat]	1 1 23 25	50 28,5 529 607,5	Ağa Alemdar Neferat

Kaza-yı Geyve			Kaza-yı Akhisar-ı Geyve			Kaza-yı Lefke			Kaza-yı İnegöl Ma'a Pazarcık		
Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş	
1 1 28 30	50 28,5 644 722,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 28 30	50 28,5 644 722,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 28 30	50 28,5 644 722,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 23 25	50 28,5 529 607,5	Ağa Alemdar Neferat

Kaza-yı Kebsud			Kaza-yı Gönen			Kaza-yı Balıkesri			Kaza-yı Kirmasti		
Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş	
1 1 23 25	50 28,5 529 607,5	[Ağa] Alemdar Neferat	1 1 23 25	50 28,5 529 607,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 28 30	50 28,5 644 722,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 28 30	50 28,5 644 722,5	Ağa Alemdar Neferat

Kaza-yı Hisarönü			Kaza-yı Ağva			Kaza-yı Vize			Kaza-yı Pazarköy		
Neferen	**Kuruş**		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş	
1 1 28 30	50 28,5 644 722,5	Ağa Alemdar Neferat	1 19 20	28,5 437 465,5	Alemdar Neferat	1 1 23 25	50 28,5 529 607,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 23 25	50 28,5 529 607,5	Ağa Alemdar Neferat

Kaza-yı Mihaliç			Kaza-yı Bulak			Kaza-yı Kete			Kaza-yı Bartın		
Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş	
1 1 28 30	50 28,5 644 722,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 28 30	50 28,5 644 722,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 38 40	50 28,5 874 952,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 58 60	50 28,5 1334 1412,5	Ağa Alemdar Neferat

Kaza-yı Ereğli			Kaza-yı Alaplı			Kaza-yı Filyos			Kaza-yı Gerdos		
Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş	
1 1 58 60	50 28,5 1334 1412,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 48 50	50 28,5 1104 1182,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 48 50	50 28,5 1104 1182,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 48 50	50 28,5 1104 1182,5	Ağa Alemdar Neferat

Kaza-yı Ayandon ve Tevabiha			Kaza-yı Akçaşehir			Nahiye-i Şile			Kaza-yı Amasra		
Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş	
1 1 48 50	50 28,5 1104 1182,5	[Ağa] [Alemdar] [Neferat]	1 1 73 75	50 28,5 1679 1757,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 48 50	50 28,5 1104 1182,5	Ağa Alemdar Neferat	1 1 58 60	50 28,5 1334 1412,5	Ağa Alemdar Neferat

Hâcegândan defter nâzırı Şerif Mehmed Bey ve Hüdâvendigâr Sancağı mütesellimi zide mecdehümaya hitâben ilâve **Kaza-yı Burusa**			Karahisar-ı Sâhip sancağı mütesellimi zîde mecdehuya hitâben ilâve **Kaza-yı Karahisar-ı Sahib ve Tevabiha**			Kütahya sancağında vâki kazaların kuzât ve nüvvâbına ve Kütahya mütesellimi zide mecdehuya ve saire **Liva-yı Kütahya ve Tevabiha**			Bolu Voyvodası Kapıcıbaşı Çalık-zâde Hüseyin dâme mecdehuya ve Bolu sancağında vâki kazaların kuzât ve nüvvâbına ve saire **Liva-yı Bolu**		
Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş		Neferen	Kuruş	
2 2 126 130	100 57 2898 3055	Ağavât Alemdarân Neferat	2 2 96 100	100 57 2208 2365	Ağavât Alemdarân Neferat	7 7 336 350	350 199,5 7728 8277,5	Ağavât Alemdarân Neferat	8 8 384 400	400 228 8832 9460	Ağavât Alemdarân Neferat

Kastamonu Sancağı mütesellimi Kapıcıbaşı Altıkulaç-zade El-Hac Hüseyin dame mecdehuya ve Kastamonu sancağında vâki kazaların kuzât ve nüvvâbına ve saire **Liva-yı Kastamonu**		
Nefer	Kuruş	
10 10 480 500	500 285 11040 11825	Ağavât Alemdarân Neferat

Midye Nahiyesi naibine ve a'yân ve zâbitân ve iş erleri ve taraf-ı Devlet-i Aliyyemden bu hususa mübâşir tayin olunan zîde kadrehuya hüküm ki

Bu defa França sergerdelerinden Bonaparte nâm general külliyetli donanma sefîneleriyle Mısır İskenderiye'sine bağteten duhûl ve cebren ve darben zapt etmiş olduğu tahakkuk etmekle general-i mersûmun bu vechile bağteten Mısır üzerine tecavüz eylemesi hasebiyle merâsim-i tahaffuza ri'ayet ve lede'l-iktizâ müdafaa-yı a'daya mübâderet olmak ve icabât-ı halden olmakdan nâşi bi-tevfîkihi Teâlâ muhafaza-i sevahil ve ceza'ir zımnında bu defa tez elden Akdeniz'e ihracı musammem olan bir takım donanma-yı hümâyûnum sefînelerinin tekmil-i neferâtları için Tersâne-i Amirem gediklilerinden mâadâ taşradan dahi külliyetli kalyoncu neferâtının celb olunması muktezî olmağla Başmuhasebe'den ihrac ve derûn-ı emr-i şerifime mevzû'an îsâl olunan memhûr ve mümzî saff-ı defter mûcebince Midye Nahiyesi'nden ma'a ağa ve alemdâr tertib olunan yirmi beş nefer kalyoncu neferâtının ağalarına ellişer ve alemdârlarına yirmi sekiz buçuk kuruş ve mâadâ yirmi üç neferinin beherine yirmi üçer kuruşdan beş yüz yirmi dokuz kuruş ki cem'an iki kıst mevâcibleri olmak üzere altı yüz yedi buçuk kuruş mübâşir-i mûmâileyh ile irsâl olunmuşdur.

Siz ki nâib ve a'yân ve zâbitân-ı mûmâileyhimsiz, bi-mennihi Teâlâ süfün-ı merkûmenin beş-on gün zarfında ihracları musammem olmakdan nâşi neferât-ı merkûmenin bir gün akdem ve bir saat mukaddem tamamen Tersane-i Amiremde isbat-ı vücud eylemeleri matlûb-ı mülûkânem olmağla bu vakti, evkât-i saireye kıyas ile ayak sürümek ve vakit geçirmek misillü hareketinize mebnî neferât-ı merkûme beş-on gün zarfında gelib erişmemek akdem gelir ise her biriniz hâl ve şânınıza göre te'dîb olunacağınızı muhakkak bilip âna göre neferât-ı merkûmenin cümlesini güzide ve müntahab ve tammü'l-esliha tüvana ve şecî' ve bahadır yiğitlerden olmak üzere vusûl-i emr-i şerifimde derhal tahrîr ve gönderilen iki kıst mevâciblerini yedlerine teslim ve her birini kavî kefile rabt ve yalnız alemdârlarına itimad etmeyerek ber-minvâl-i sâbık nahiyeniz tarafından dahi sadakatkâr ve mu'temed bir adem intihâb ve üzerlerine tayin edip cümlesini seri'an ve acilen bilâ-tevakkuf yola ihrac ve Tersâne-i Amireme irsâle bezl-i makderet eylemeniz fermânım olmağın hassaten işbu emr-i celîlü'l-kadrim ısdâr ve mübaşir-i mûmâileyh ile irsâl olunmuşdur.

İmdi; vusûlünde Midye Nahiyesi'nden ber-mûceb-i suret-i defter müretteb olan ma'a ağa ve alemdâr ol mikdar kalyoncu neferâtının cümlesi güzide ve

müntahab ve tammü'l-esliha tüvana ve şecî' ve bahadır yiğitlerden olarak tahrîr ve icâleten ve müsâra'aten Tersane-i Amiremde mevcud bulunmak üzere yola ihrac ve tesyîrleri cümlenizden matlûb-ı kat'i-i şahanem idüğü malumunuz oldukda tekrar isti'câl emrine hâcet koymayarak ve neferât-ı merkûmeyi birkaç gün te'hir etmeyerek vusûl-i emr-i şerifimde derhal tahrîr ve mu'accelen yola ihrac ve irsâle cümleniz bi'l-ittifak sa'y ü gayret eyleyesiz. Şöyle ki; maâzallahü Teâlâ tenbihât-ı şahanemin mugayiri ve nizâm-ı mezbûrun hilâfı hareket ile neferât-ı merkûmeden birisi naks olmak ve esna-yı râhda firar etmek ve beş-on gün zarfında gelip erişmemek akdem gelir ise bir vechile cevaba kâdir olamayıp her biriniz hâl ve şânınıza göre behemehâl te'dîb ve tenkîl olunacağınızı mukarrer bilip âna göre amel ve hareket ve kusur ve rehavetden mübâ'adet eyliyesiz ve sen ki mübâşir-i mûmâileyhsin, neferât-ı merkûmenin iki kıst mevâcibleri olan meblağ-ı mezbûru istishâb ve muktezâ-yı memuriyetin üzere seri'an nahiye-i mezkûreye varıp bâlâda muharrer şürût mûcebince ol mikdar neferâtın tamamen tahrîr ve cümlesini derhal yola ihrac ve Tersane-i Amireme irsâle ziyade takayyüd ve ihtimâm ve hilâf-ı emr-i şerifim hareketden sen dahi ittikâ-yı tam eylemek bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

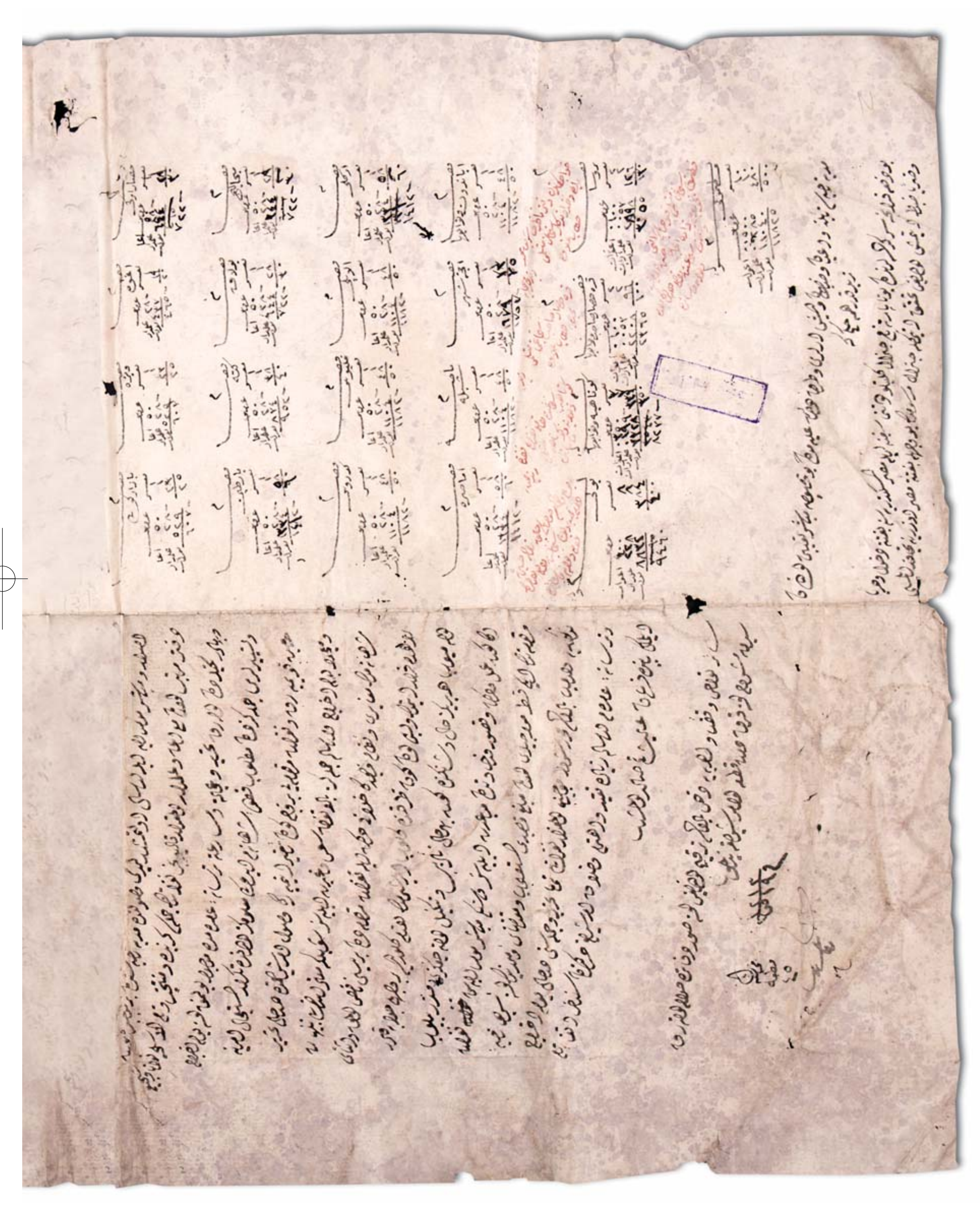
Sair nevâhi ve kaza ve elviyeye dahi bâlâda terkîm olunduğu üzere suver-i hurufâta havale olunarak sîret-i meşrûh üzere kırk dört kıt'a evâmir-i şerife yazılmak.

Muhasebe
Kıt'a 45

19 Safer 1213 / 2 Ağustos 1798

C. BH, 9363

Fransız ordusunun İskenderiye'yi istila ettiği ve buradaki çöl Araplarıyla, Fransız askerlerine saldırmamak şartıyla tasarruf ettikleri arazilerin kendilerine bırakılacağına dair bir anlaşma yapıldığı; halkın önceden olduğu gibi dinlerini serbestçe yaşamaları ve bunun karşılığında Fransız askerine ihanet etmemelerine dair Mısır müftüsü ve ileri gelenleri ile Bonaparte arasında diğer bir anlaşma yapıldığı; amaçlarının Fransız tüccarlarına saldıran Mısır beylerinden intikam almak olduğu ancak Fransız askerlerine taarruz edildiği takdirde Osmanlı'nın da düşman sayılacağının Osmanlı kaptanına bildirildiği; İskenderiye'de halkın silahlarını teslim etmesi gerektiği hakkında Napolyon tarafından kaleme alınıp tercüme edilen yazılar

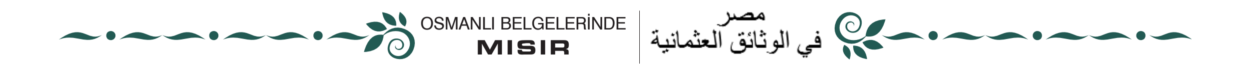
عمل إتفاقية من فرنسا و العرب البدو تتضمن على ترك الأراضي الواقعة تحت تصرف فرنسا بشرط على ألا يعتدوا الجنود الفرنسيين، وأن يمارسالشعب أوامر دينهم بالحرية كما كانوا من قبل، وعمل اتفتقية أخرى بين مفتي مصرو بونوبارت و على أن لا يتعرض جنود الفرنسا بأي خيانة ، بقصد انتقام من بكوات مصر، وأن تعد الدولة العثمانية عدوا لفرنسا في حالة تعرض جنود فرنسا بلإعتداء ، وإعلام ذلك القرار إلى قائد القوات البحرية للدولة العثمانية، و كتابة كل ذلك من قبل نابوليون فترجمتها

Bonaparte'ın İskenderiye'den Haziran'ın yirmi dördü tarihiyle Paris'e müdürîn-i hamse tarafına olan tahrîratı tercümesidir

6 Rebîülevvel 1213

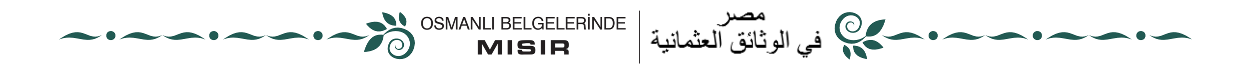
Manzûrum olmuşdur. Sairleri dahi tercüme olunup irsâl oluna

Malum-ı şahaneleri buyurulduğu üzere ahz u girift olunan Françe mektûb sefînesinde zuhûr edip Dersaâdet'e vârid olan evrakdan bazısının tercümeleri arz olunup manzûr-ı şahaneleri buyurulmuş idi. Bu dahi Bonaparte'ın müdirîn-i hamseye olan tahrirâtı ve bazı tenbihnâmeleri tercümesi olmağla kezâlik manzûr-ı âlîleri buyurulmak için takdim kılındığı ve evrâk-ı mezbûre kesîr olmağla bundan sonra dahi takım takım tercüme olundukca ma'rûz-ı atabe-i ulyâ-yı şehriyârîleri kılınacağı malum-ı hümâyûnları buyuruldukda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Haziran'ın sekizinde ordumuz Malta'dan hareket edip yirmisinde ale's-sabah İskenderiye pîşgâhına vâsıl oldu. Vusûlümüzden üç gün mukaddem rivâyet olunduğu üzere be-gâyet kavî bir takım İngiltere donanması bu cânibe vürûd ve Hind'e îsâl olunmağiçün bir boğça mektub teslim etmişidi. İşbu kağıdıma melfûfen diyâle kaptanına ve Mısır valisine takrîr eylediğim iki kıt'a mektubun sûretleri ve Mısır ülkesi ahalisine neşretdiğim beyanname maiyyetimde olan asâkire dair bir kıt'a tenbihnâme ile bir kıt'a beyânname irsâl olundu. Vâsıl olduğumuz gün şiddet-i rüzgâr ve denizde azîm telâtum derkâr iken asâkirin karaya ihrâcı hususunda tecvîz-i te'hir olunmayıp hemen o gün lâzım gelen esbâbın tehyiesine iştigâl olunup ibtidâ Menou nâm general ma'iyyetinde olan fırka-i askeriyye ile İskenderiye'ye bir buçuk saat mesafede olan Merabit Limanı kurbünde karaya ayak basıp nısfü'l-leyle bir saat kalarak ben dahi Kleber nam general ve bir fırka asker ile çıkıp derhal İskenderiye üzerine hareket etdik. İncilâ-yı fecrde Rumiyetü'l-Kübrâ'nın meşâhir ve ricâlinden olan Pompei demekle ma'rûf şahıs zaman-ı kadîmde Mısır'a vardıkda ref' etdirdiği sütun meşhûdumuz oldu. Esna-yı râhda memâlik ve urbândan bir bölük süvâri karagollarımız ile cerhalaşmağa şüru' etdi. Beri tarafdan Bon [Bonet] nâm generalin ma'iyyetinde olan fırka-i askeriyye yemînde Kleber generalin fırkası kıblegâhda Menou Generalin fırkası yesârda olduk. İskenderiye'nin cevânib-i mütenevvi'asına kemal-i sür'at ile hücûm olundu. Arab şehrinin suru asker ile mahfûz idi. Bon [Bonet] General Reşid Kapısı'nı fethe sa'y ü ikdam ve Menou General ma'iyyetinde olan askerin bir fırkasıyla müsellesü'l-şekl hisarı ve diğer fırkasıyla surun bir cânibini hasr ve tazyîke ihtimâm eder iken Kleber General duvarın üzerine nerd-bânlar ile su'ûd için zikrolunan Pompei Sütunu vâki olduğu mahalden hareket etdi. Cümleden evvel kaleye vülûc eden Menou General'dir. Gerçi yedi yerinden mecruh oldu. Lâkin cerâhâtı mühlik kabîlinden değildir. Kleber General duvarın dibinde hücûma enseb addetdiği tarafı neferâtına irâ'e eder iken elinden kurşun ile urulup hâke düşdü. Yarası her ne kadar asîrü'l-iltiyam ise dahi mühlik değildir. Merkûm generalin mecrûhiyeti neferat-ı askeriyenin urûk gayretini tahrîk etmekle derhal duvarın üzerine su'ûd birle kaleyi zabtetdiler. Marmont General'in ma'iyyetinde olan dördüncü fırka Reşid Kapısı'nı baltalarla kırmağla Bon [Bonet] General'in mecmû' fırkası ol kapıdan hücûm edip vülûc etdi. Mas nam bir gadir maktûl ve Eskal nam general iltiyâm kabûl etmeyecek vechile mecrûh oldu. Arab surunu zabtetdiğimiz gibi a'dâ müsellesü'ş-şekl hisara ve fener kulesine ve yeni şehre ilticâ

edip her bir hâne onlara kale oldu. Lâkin kable'z-zevalü'ş-şems beldede asâyişin iadesi husûle geldi ve iki hisarın vire tarîkiyle zabtı müyesser olmağla belde-i İskenderiye'ye ve hisarlarına ve iki limanına tamamen müstevlî olmuşuzdur. Ol esnada çöl urbânı otuzar ve ellişer nefer süvâriden ibâret olarak bölük bölük hücûma başlayıp verâdan îsâl zarar ü gezende ibtidâr etdiler ve iki gün hayli zahmet verdiler. Lâkin dünkü gün onlar ile yalnız rabt-ı müsalaha ile değil belki akd-i ittifak ile dahi celblerine zafer-yâb oldum. Erkân-ı rü'esâlarından on üç neferi dünkü gün yanıma gelip vâfir musâhabetden sonra ittifakımız şürûtuna karar verdiğimizde cümlemiz bir sofranın etrafında müctemi' olup gerek benim ve gerek onların tarafından her kim ki bu mu'âhedenin muktezâsına mugayir hareketde bulunur ise nâr-ı cehenneme havâle olundu. Akdolunan şürût-ı ittifak onların tarafından evvelâ askerimizin verâsına îsâl-i zarar ü gezend etmemek sâniyen ellerinden gelen i'âneti etmek, sâlisen memâlik aleyhine hareket etmek için onlardan mutalebe edeceğim neferâtı vermek ve benim tarafımdan Mısır'ı zabtetdikden sonra mukaddemlerde mutasarrıf olmuş oldukları araziyi kendilerine reddolunmak meâlinden ibâretdir. Cevâmi'de bervech-i mu'tâd icra-yı ibâdet olunup mukîm olduğum hanede her gün müftü ve eimme ve meşâyih ve şürefâ ve sair vücûh ve müte'ayyinân-ı memleket tecemmü' ve teraküm ederler. Tayy-ı varakada müftü ve meşâyihin bir meclisinde cereyân eden müzâkerâtın takrîri ve tedrîci onları merâmıma râm etmek içün neşretdiğim tenbîhâtın bir sûreti dahi ilâve kılındı. Bu millet seyyahların tarifi üzere değildir. Hâlet-i sükûnda şecî' ve ciğer-dâr bir kavimdir. İskenderiye'nin eski limanı gayet vâsi' olup bir donanma her ne kadar azîm olsa isti'âb edebilir. Lâkin ağzında bir mahall vardır ki suyu fakat beş kulaçdır. O sebebden yetmiş beş pâre topçeker sefîneler duhûl edemez. Ordunun toplarını ihrâc için donanma bu gün Bekâr semtine gelecekdir. Donanmanın İskenderiye Limanı'na duhûl edememesi icra-yı makâsıdıma be-gâyet muzır bir keyfiyetdir. Venedik'de inşa olunan sefâin duhûl edebilir. Hatta Dobva ve Kuş nâm iki kıt'a sefîne liman içindedir. Tulon'da [Toulon] olan üç kıt'a Venedik sefînesini bir an akdem tarafıma irsâl etmeniz ehemdir. İtalya'da vâki Ankona Limanı'nında mevcûd diğer üç kıt'asını ben adam gönderip celb etdim. Deze [Desaix] nâm generalin fırka-i askeriyesi Damanhur'dadır. Fırka-i mezkûre çölde on dört saatlik mesafeyi kat' etmiş olmağla tâb ü tüvânı kesildi. Ragyine [Reynier] nâm generalin fırkası bu akşam vâsıl olacakdır. Dofva [Cafferelli-Dufalga] nâm generalin fırkası Reşid'dedir. Bere [Perree] nâm kaptan ince donanmanın üze-

rine başbuğdur. İnce donanmanın bir mikdarıyla Nil'e duhûl birle yukarıya doğru su'ûd edecekdir. İskenderiye muhârebesinde askerimizden otuz-kırk nefer mikdarı mazhar-ı helâk olup seksen yahud yüz nefer mikdarı mecrûh oldu deyu mestûrdur.

İmza
Bonaparte

İskenderiye beldesinin müftüsü ve mu'teberân-ı meşâyihi ile Bonaparte General beyninde vâki olan mukâvele senedinin tercümesidir

El'hamdü li'llâhi Rabbi'l-âlemîn ve's-salâtü ve's-selâmu alâ nebiyyihî Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecma'în.

Zîrde isimleri mümzî İskenderiye beldesinin vücûhu ile Fransa asâkiri başgenerali beyninde vâki olan mukâvele şu minvâl üzeredir ki; belde-i İskenderiye'nin vücûhu ke'l-evvel şer'-i şerifi ve ferâiz-i diniyyelerini icra ve muktezâyı adl ü hak üzere fasl-ı de'âvî edip zulm ü bî-dâdden ittikâ edeler ve hâkimü'ş-şer' nasb olunacak kadı, ahlâk-ı hasene ve etvâr-ı müstahsene sahibi olup meşâyihin re'yi munzamm olmadıkca hükmetmeye ve i'lâmları mefhûmu onların hükmüne muvâfık ola ve meşâyih-i mezkûrîn cism-i vâhid olarak adle mugayir hâlâtın adem-i vuku'una var kuvvetlerini bezl edeler ve cümlenin re'yi munzam olmayınca hükümden mücânebet eyleyeler ve memleket ve ahalinin hüsn-i hâlini müstelzim olacak esbâbın istihsâline ve yaramazların izâle ve istîsâline sa'y u gayret edip Fransa askerine hıyanetden ve vakten mine'l-evkat îsâl-i mazarratdan ve asâkir-i mezkûrenin maslahatına mugayir hareketden ve bundan sonra ol asâkirîn hakkında tertîbi muhtemel desîselere izhâr-ı mümâşâtdan dâima müctenib olalar ve meşâyih-i merkûmîn bu maddeler üzerine eymân-ı galize ile ahd ü peymân edip işbu senedde dahi ol eymânın tecdîdiyle ahd ü peymânlarını teşdîd ve te'kîd ederler. Fransa başgenerali dahi ma'iyyetinde olan neferât-ı askeriyesini zulm ü ta'addî ve nehb ü gâret yahud tahvîf tarîkiyle İskenderiye ahalisine îsâl-i zarardan men' birle o makûle hâlât-ı nâ-marziye îkâ'ına cesaret eder bulunursa eşedd-i ukubet ile te'dîb edeceğine müte'ahhiddir ve bundan başka madem ki ahali-i beldeden mezkûr başgeneralin zatına ve ma'iyyetinde olan asâkire bir gûne ihânet zuhûra gelmeye. General-i mezkûr deyn ve mallarına ta'arruz etmeyeceği ve istihsâl-i esbab-ı

asâyiş ve emniyetlerine bezl-i mechûd edeceği bî-iştibâh olmağla ahali-i mezkûrîni tagyîr-i din ve mezhebe vakten mine'l-evkat icbâr etmemesini ve merâsim-i diniyelerinde cüz'î ve küllî bid'atin ihdâsını mutâlebeden fâriğ olmasını ta'ahhüd eder.

İşbu sened hicrin bin iki yüz on üç senesi şehr-i Muharremü'l-Haram'ın yirminci Çarşamba günü imlâ olundu.

Müftü ve meşâyihin imzâları		**Bonaparte Fransa Başgenerali**
El-Fakir İbrahim Şeyhü'l-Hanefî	**El-Fakir Süleyman Müftü el-Mâlikî**	
El-Fakir Muhammedü'l-Mısrî	**El-Fakir Ahmed**	

Şehr-i Haziran'ın yirmisi tarihiyle İskenderiye'de lenger-endâz olan diyale kaptanına Bonaparte'ın tahrîr etdiği mektubu tercümesidir

Mısır beyleri Fransa bâzergânlarını envâ'-ı ta'addiyata mazhar etdiler. İntikamlarını almağa gelirim. Yarın İskenderiye'ye dâhil olacağım sizi tahdîş edecek nesne yoktur. Ulu dostumuz Padişah-ı Âl-i Osman tebaasından olduğunuz malumdur. âna göre hareket etmeniz lâzımdır. Lâkin Fransa ordusuna ednâ ta'arruzunuz vuku'a gelir ise düşman muamelesine mazhariyetiniz mukarrerdir ve sebeb siz olacaksınız. Zira bende icra-yı husûmet niyeti yokdur.

İmza
Bonaparte

Bonaparte'ın bir kıt'a tehbîhnâmesi tercümesidir

Başgeneral Bonaparte emr ü tenbîh eder ki; Evvelâ Berr-i Şam ve Bahr-i Sefid ve Mısır ve Trablus ahalisinden olup Malta Ceziresi'nden tahlîs olunan üserâ-yı Müslimînin sebîli derhal tahliye oluna. Sâniyen üserâ-yı merkûmîni

yarınki gün donanma amirali karaya ihrac edip iktizâ eden pasaporta kağıdları ve her birine Arabiyyü'l-ibâre beyannâmenin birer nüshası îtâ oluna.

Bonaparte'ın diğer tenbîhnâmesi tercümesidir

Evvelâ müftü ve eimme ve meşâyihden mâadâ kâffe-i sükkân-ı İskenderiye her hangi milletden iseler bu tenbihnâmenin ilânından yirmi dört saat mürûrunda silahlarını meydan kumandanına teslim edeler. Sâniyen cemî' İskenderiye ahalisi üç renkli kokartayı takıp fakat müftüler üç renkli bir şal saralar. Lâkin ilim ve amelleriyle fâ'ikü'l-akran olacak eimme ve meşâyih dahi bugün imtiyâza mazhar kılınmaları hususu başgeneralin irâdesine menûtdur. Sâlisen ber-minvâl-i meşrûh üç renkli şalı iktisâ edenlere askerî taifesinden merasim-i ta'zim îfâ ve o makûle zevat kumandanların ve sair zabitânın huzuruna vardıklarında levâzım-ı tekrîm icra oluna. Râbi'an fîmâ-ba'd bi'l-istisnâ cemî'i düvelin konsolosları hanelerinde bayrak ref' ve küşâdından ittikâ ve fakat kangı devletin konsolosu olduklarını kapıları üstünde ketb ve imlâ edeler. Hâmisen işbu tenbîhnâme icâleten lisan-ı Arabîye nakil ve tercüme olunup müte'ayyinân-ı memlekete î'tâ ve mûcibi üzere amel ve hareket olunmağiçün nakîbü'l-eşrâf tarafından ilân ve inbâ oluna.

Mezkûr Bonaparte'ın diğer bir tenbîhnâmesi İskenderiye muhârebesinde maktûl olan Fransalılar zikri mesbûk Pompei Sütunu dibinde defn olunup isim ve şöhretleri ol sütunda nakş olunmak hususuna dâirdir.

Sair basma beyânnâmeler bundan akdem general-i merkûmun Rufin'e [Ruffin] olan tahrirâtıyla vürûd edip tercüme olunan beyânnâmelerin aynıdır.

6 Rebîülevvel 1213 / 18 Ağustos 1798

HAT, 6764

Maristan Camii, Kahire

Bonaparte'ın, Mısır'da sayım yaparak halkı vergiye tabi tuttuğu, bölgedeki Fransız general ve askerlerinin halka zulm ettikleri, kadınlara tecavüzde bulunulduğu, Ezher Camii'nin topa tutulması üzerine Bonaparte'a giden ulemanın sokaklarda tahkir edildiği, Mısır ileri gelenlerinin geceleri öldürülerek Nil sularına atıldığı ve Fransızların bölgede askerî faaliyetlerini artırdıkları

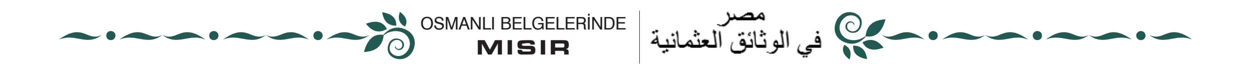
قيام بالإحصاء، وفرض الشعب بالضريبة، والإكثار من فعاليات الفرنسيين في المنطقة، وتحقير العلماء الذين يقصدون إلى بونابارت في الشوارع، وقتل أعيان مصر بالليل و رميهم في النيل، وقذف جامع الأزهر بالمدافع، و ظلم الجنرالات الفرنسيين و جنودهم وانتهاك أعراض النساء

Cezzar Paşa Kullarının Kâimesidir

Devletlü, inâyetlü, merhametlü, veliyyü'n-ni'am amîmü'l-lütf ve'l-kerem, efendim Sultanım hazretleri

Cenâb-ı hâfızü'l-kâinât celle şânühû hazretleri mübârek vücûd-ı lâzimü'l-mevcûdların hatâ ve hatardan masûn eylemek da'avâtı ma'razında ma'rûz-ı kullarıdır ki

Mısr-ı Kahire'ye müstevlî olan Fransız keferesinin ahali-i Mısır'a vâki olan mezâlim ve ta'addiyâtına binâean cenâb-ı hazret-i Hayrü'n-Nâsırîn'den gayret-i İslâmiye zuhûruyla mahkemeye tecemmü' birle kefere-i mesfûre tarafından ahali-i merkûmeye (...) mahkemeye gelen bir nefer generali ve altmış mikdarı avânesini kahr ve tenkil eylediklerinden (...) sair hâin-i dîn-i mübîn olan küffâr-ı hâsırîn dahi taraf taraf Kahire-i Mısır'da (...) siyâset ile tedmîr ederek ekser küffâr mazhar-ı kahr u dimâr ve bakiyyetü's-süyûf dahi reh-neverd-i semt-i idbâr olarak Bulak'a firâr etmiş oldukları tebşîrâtını etraf ve eknâfdan tevârüd eden tahrirât Deraliyye'ye gönderilmiş olduğunu hâvî hâlâ Şam Valisi ve Mısır cânibi Seraskeri saadetlü İbrahim Paşa tarafından tahrir kılındığını muhtevî ve haber-i mezkûrun sıhhati ve adem-i sıhhati taraf-ı kullarından tashîh ve istifsâr zımnında irsâl buyurulan mektub-ı sâmîlerine melfûfen on bir tarihiyle müverrah kâime-i seniyyeleri tatarân-ı veliyyü'n-niamîden (   ) kullarıyla vâsıl-ı dest-i ta'zîm ve mazmûn-ı aliyyesine ıttılâ'-ı bendegî muhit ve şâmil olub inâyetkâr-ı veliyyü'n-

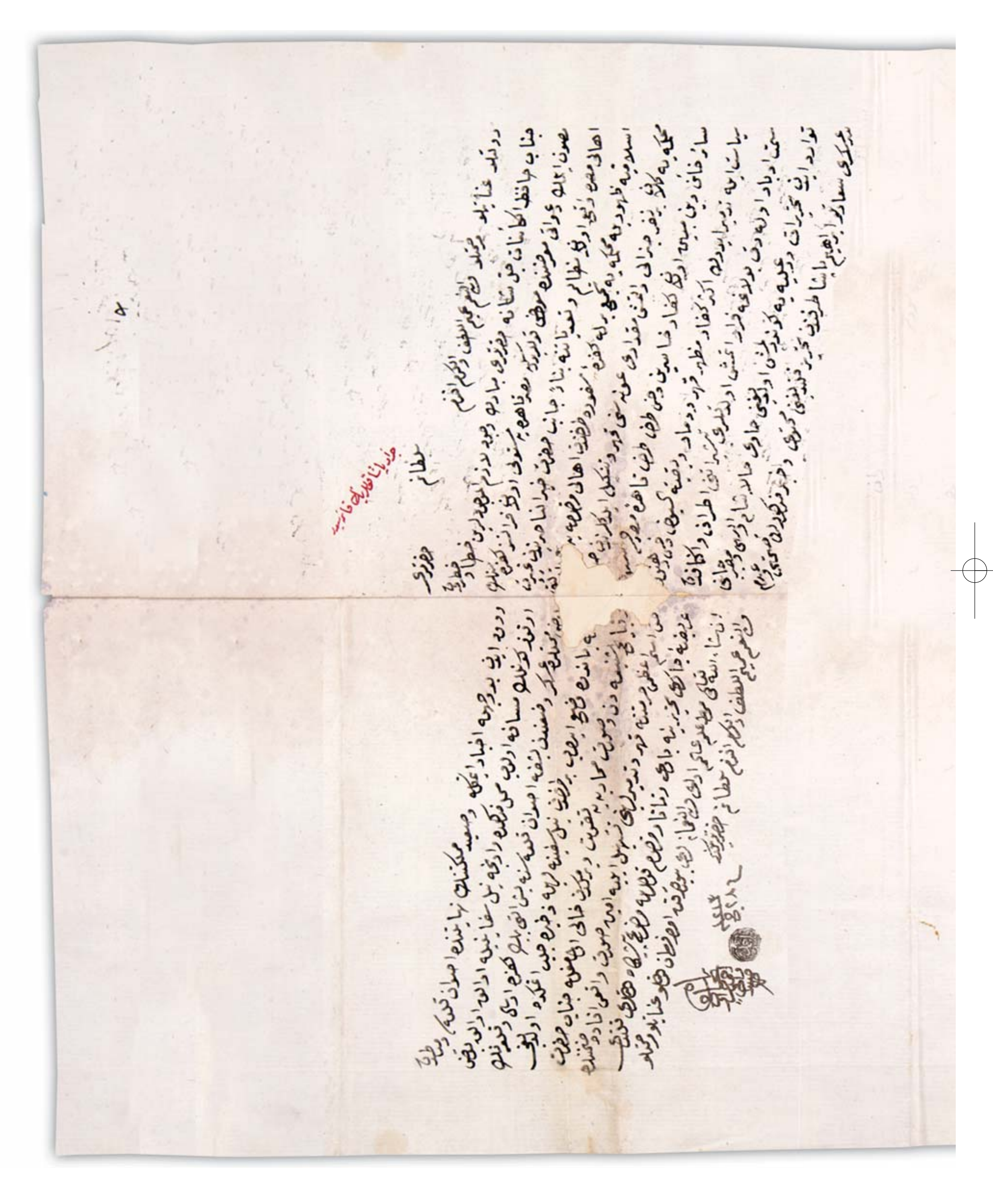

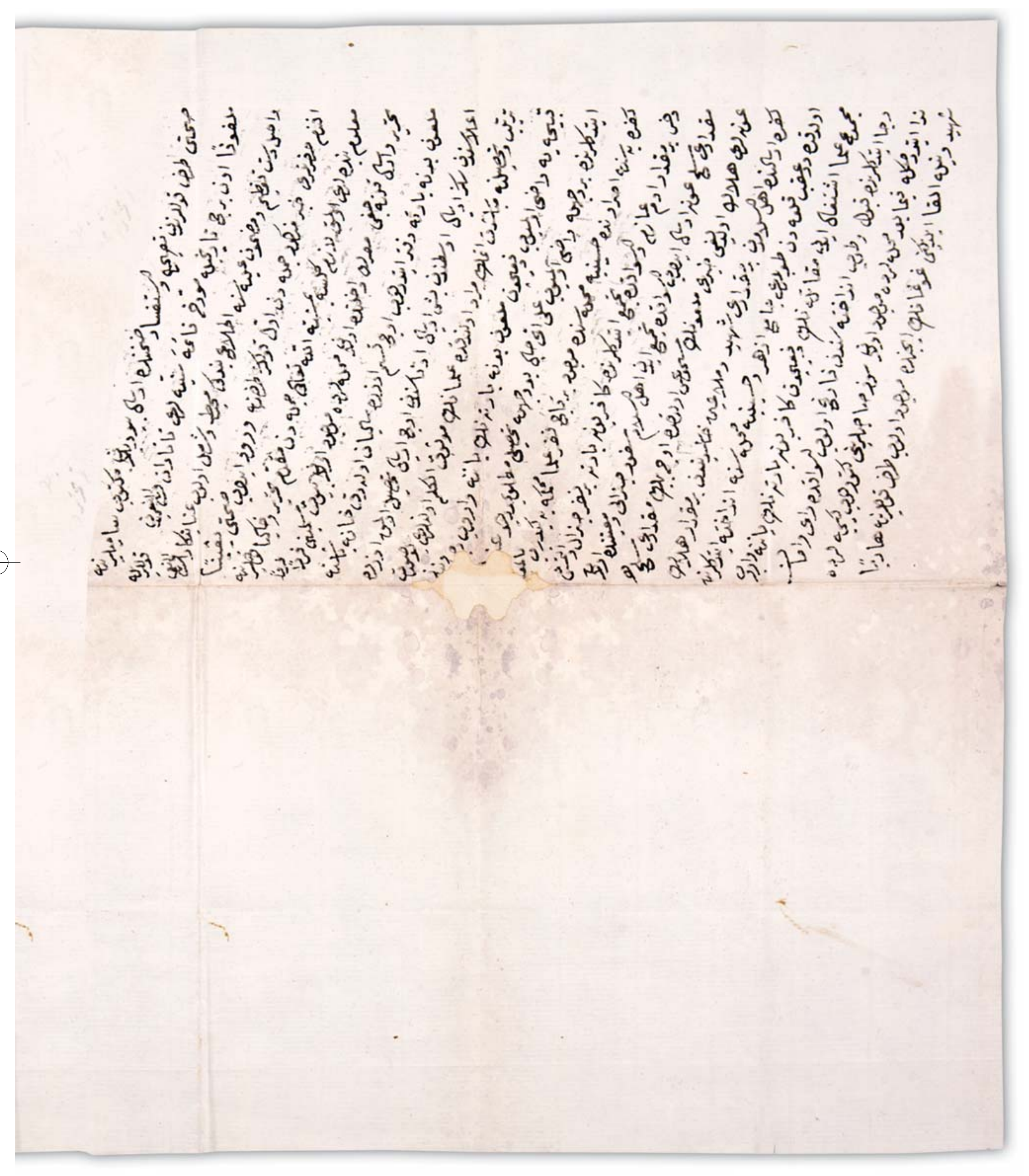
ni'emâ efendim hazretleri haber-i mezkûr cümleden evvel kulunuz tarafına vürûd edip sıhhati yakînen malûm-ı bendeleri olmak lâzım gelse bi-meşiyyeti'llâhi Teâlâ cümleden mukaddem tahrîr ve hâk-i pây-ı devletlerine tahrîr ve irsâl kılınacağı Mısır'ın dâhilinde olan mahallelerde mevcûd olan büyût-ı Müslimîn'i ferden ferdâ mel'ûn Bonaparte defter etdirip üç kısım üzere sâlyân olarak hâne başına a'lâsından sekiz iryal [riyal] evsâtından beş iryal ednâsından üç iryal tahsil olmak üzere tertîb ve tahsiline mübâşeret etmek murâd olundukda ulemânın mevsûkü'l-kelim olanları bu sûret-i kabîhaya râzı olmayıp def'içün mel'ûn Bonaparte'ın yanına varıp [ricâ ve niyâz] etdiklerinde bir vechile râzı olmayıp alâ-eyy-i hâl "bu vechile tahsili matlûblumdur" deyu [inâd-ı] küfr[iyesinde] ısrarında Hüseyniye Mahallesi'nde mevcud birkaç nefer ulemâ mahkemeye gidip [bi'l-mu'âvene] dahi bir mikdar adem âzim ve esvâkda tecemmü' etdiklerinde kâfir Bonaparte bir nefer general altmış mikdarı müsellah avane irsâl edip esvâkda tecemmü' eden ehl-i İslam mesfûr generali ve ma'iyyetinde olan avâneleri helâk olduğu haberi mel'ûnun mesmû'u oldukda üç bin mikdarı müsellah kefere irsâlinde ehl-i İslam'dan bir mikdarı şehîd ve melâ'în-i hâsirînden bir mikdar helâk oldukda der-akab kaleden topları Câmi'-i Ezher ve Hüseyniye Mahallesi'ne endahte etdiklerinde mecmû' ulemâ iştigâl eden mukâtelenin def'iyçün kâfir Bonaparte'ın yanına varıp ricâ etdiklerinde kabûl ve top endahtesinden fâriğ olup esvâkda vây ve âmân nidâ etdirmekle fîmâ-ba'd mahallelerde mevcûd olan söz sâhiplerini getirdip gecelerde şehîd ve Nil'e ilkâ eylediğini kavganın içinde mevcûd olup taraf-ı kullarına hâdiyen vürûd eden bu vechile ihbâr etmekle ve Said memleketinin nihâyetinin Asvan Kalesi Dimyat'dan otuz günlük mesafe olup mahall-i mezkûra varınca Nil sefâyiniyle aralık aralık bazı ecnebi memleketlere asker vaz'ından başka Asvan Kalesi'ne beş-altı bin kefere irsâl ve kalenin (...) bandıra vaz' edip bir tarafdan Nil sefîneleriyle zahire celb etmekde olduğu kabâyih-i şenî'adan ve suret-i muhârebeye takviyet vermekden hâli olmamağla cenâb-ı hazret-i Hak ism-i azamı hürmetine kahr u tedmîrlerini teshîl eyleye âmin. Suret-i vâkıı ifâde zımnında arîza-i çâkerî tahrîrine bâdî ve tatar-ı mersûm kullarıyla merfû'-ı pişgâh-ı devletleri kılındı.

İnşâallahu Teâlâ muhit-i ilm-i âlem-ârâ-yı veliyyü'n-ni'amâneleri buyuruldukda emr u fermân devletlü inâyetlü merhametlü veliyyü'n-ni'am amîmü'l-lütf ve'l-kerem efendim Sultanım hazretlerinindir.

28 Cemâziyelahir 1213 / 7 Kasım 1798

Bende
El-Hâc Ahmed Cezzar
Vâli-i Sayda

HAT, 6803

77 Osmanlı Devleti'nin, kadim topraklarından kabul ettiği Mısır'ın, kan dökülmeden Fransız işgalinden kurtarılmasına yönelik diplomatik girişimleri sonunda iki taraf arasında yapılan yirmi iki maddelik tahliye anlaşması

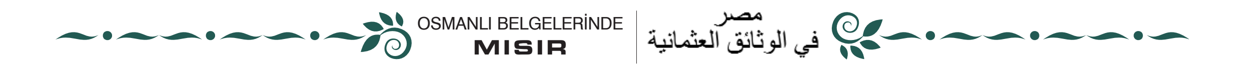

تفاقية االجلاء المكونة من اثنين و عشرين بندا بين الطرفين في نهاية المحاولات الدبلوماسية ، والتي كانت تهدف إلى إنقاذ أراضي مصر التي تعدها الدولة العثمانية من أراضيها القديمة من الإحتلال الفرنسي دون إراقة دماء

Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-kıyâmın mülk-i kadîmi olan iklim-i Mısır'a ber-takrîb-i pâ-nihâde olan Françe askeri üzerlerine Devlet-i Aliyye'nin büyük ordusu takarrüb etmek hasebiyle tarafeynden iraka-i dimâ-i beşeriyye olunmamak münasib ve savâb addolunduğundan tarafeynden rıza ve hâhişe mebnî bilâ-cidâl iklim-i Mısır'dan Françelinin hurûc ve taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye iklim-i Mısır'ı teslim eylemeleriçün hâlâ sadrıazam-ı zafer-alem ve serdâr-ı ekrem-i kaviyyü'l himem devletlü, merhametlü el-Hâc Yusuf (...) Paşa Efendimiz hazretlerinin taraf-ı bâhirü'ş-şereflerinden Devlet-i Aliyye-i ebed-müddet tarafından vekâlet-i mutlakaları iktizâsınca taraflarımıza olan ruhsat-ı kâmileleri hasebiyle hâlâ Mısır'da olan Françe askeri sergerdesi riâyetlü hürmetlü Kleber an şef General cenâblarının ruhsat-ı tâmmesiyle Ordu-yı Hümâyûn-ı zafer-makrûnda olan rağbetlü Deze [Desaix] General ve hürmetlü Posselly cenâblarıyla bi'l-müzâkere tahliye-i Mısır'a şart olarak zîrde mestûr yirmi iki mevâd bi-aynihâ icra olunmak üzere ruhsatımız muktezâsınca muâhede ve tasdik olunmağla işbu mevâdd-ı meşrûta ve meşrûha ber-vech-i âtî beyân olunur.

Evvelki Madde- Fransız askeri kendi sefînelerine ve gerek Devlet-i Aliyye tarafından i'tâsı lâzım gelen sefînelere irkâb olunup Françeye naklolunmak için eslihâları ve ahmâl ve eşyalarıyla İskenderiye ve Reşid ve Ebukır'a çekilip tanzim-i umûr-ı sefâin için İskenderiye Kalesi'ne cânib-i Devlet-i Aliyye'den tahliye muâhedesi tasdikinden bir mâh sonra elli nefer âdem ile bir nüzûl emini tayin ve idhal oluna.

İkinci Madde- İşbu muâhedenin tasdiki günü tarihinden Mısır'da üç ay müddet ile mütâreke akdolunup taraf-ı Devlet-i Aliyye'den i'tâ olunacak sefâin

Fransız askerinin râkib olacakları limanlara vürûd edince müddet-i mütâreke münkaziye olur ise tekmîlen rükûbları hâsıl oluncaya dek işbu mütârekenin imtidâdı caiz ola. Ancak işbu mütâreke tanzimi tarafeynin asâkir ve ahalisi istirahati için tasvîb olunmağla işbu matlûb olan istirahatin husûlüne tarafeynden ihtimâm oluna.

Üçüncü Madde- Fransız askerinin nakli için lâzım olacak sefâinin mikdarı tarafeynden yani Devlet-i Aliyye tarafından ve Kleber General cânibinden tayin olunacak kimesnelerin ma'rifetleriyle taht-ı râbıtaya idhal olunup sefâin-i mezkûreye asker irkâbı hususunda mu'âraza vâki olur ise İngiltere kaidesine tatbikan nizâm verilmek için İngiltere kumandanı tarafından bir kimesnenin nezâreti lâzım gelir.

Dördüncü Madde- İşbu muâhedenin tasdiki gününden itibar ile Françe askeri Katiye ve Salihiye'yi sekiz nihayet on güne dek tahliye eyleye ve yine tasdiki tarihinden on beş güne dek Mansûre ve yirmi güne dek Dimyat ve Bilbis tahliye oluna ve Mısır'dan altı gün mukaddem Süveyş tahliye oluna ve sahil-i bahrde kâin olup Nil-i mübarekin şark kolunda vâki mahalleri kezâlik işbu on gün zarfında bilâ-tevakkuf birbiri ardınca tahliye oluna ve lata tabir olunur cevânib-i selâsesini Nil-i mübarek ihâta etmiş olan mahallin dahi tahliyesi Mısır Şehri'nin tahliyesi gününden on beş gün sonra ola. Bi'l-cümle garb tarafında vâki olan sahili tevâbi'i ile Eyalet-i Mısır tahliyesine dek garb tarafında olan bi'l-cümle Françe askeri yedinde olup Mısır'ın garb-ı i'lâsı tarafında Said ve Feyyum ve sair mahallerde olan bi'l-cümle Françe askeri avdet edince Françeli yedlerinde olacak olmağla nihayet mütârekeye dek ve mümkün olduğu mertebe dahi evvelce tahliye oluna ve işbu tahliye olunacak kâffe-i mahaller bulundukları hâl üzere terk oluna.

Beşinci Madde- Şehr-i Mısır işbu tasdik günü tarihinden mümkün olur ise kırk günde olmadığı hâlde kırk beş gün mürûrunda reddoluna.

Altıncı Madde- Nil-i mübarekin garb tarafında kâin mahallerde ikamet üzere olan Fransız askeri eslihâ ve ahmâl ve eskâli ile büyük ordularıyla mülâki olacak olup ancak askerlerinin sahil-i bahrde kâin olan karargâhı bu'du sebebiyle esna-yı râhda gerek Osmanlı askerinden ve gerek Mısır ahalisi taraflarından askerlerine bir türlü keder ve ırzlarına halel vâki olmamasına Devlet-i Aliyye tarafından sa'y olunmak hususu hâssaten muâhede olunur.

Yedinci Madde- Osmanlı askerinin bâlâda zikrolunduğu vechile tahliye olunacak mahallere kemal-i dikkat ve basîret üzere duhûlü lâzım gelip tarafeyn

askeri beyninde ihtilâl ve muamele-i hasmâne tatarruk etmemesi için birbirinden ba‘id olması lâzım gelir.

Sekizinci Madde- İşbu muâhedenin tasdiki akabinde gerek Françe'de ve gerek Mısır'da mahbus ve alıkonmuş olan ehl-i İslâm ve Devlet-i Aliyye reâyâsından ma‘dûd olan milel-i sairenin bilâ-imtiyâz sebilleri tahliye oluna ve muamele-i bi'l-misl olarak Devlet-i Aliyye memâlikinden addolunan şehirlerde ve bi'l-cümle limanlarda alıkonmuş olan gerek Françelinin ve gerek elçileri ve konsolosları hizmetinde olmuş olan kimesnelerin kangı milletten olur ise olsun kezâlik sebilleri tahliye oluna.

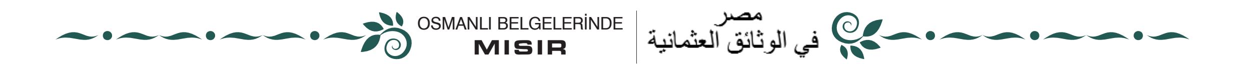
Dokuzuncu Madde- Tarafeyn ahali ve reâyâsının emvâl ve emlâkları reddolunması veyahud bahâ takdiriyle nakden ashâbına eda olunması hususu Mısır'ın tahliyesi akabinde tarafeynden tayin olunacak memurlar Dersaâdet'de rü'yet-i hesaba ve tanzim-i mevâdda şürû‘ edeler.

Onuncu Madde- Fransızların Mısır'a duhûllerinden beri kendileriyle ihtilât etmiş Mısır ahalisinden kangı milletden olur ise olsun taraf-ı Devlet-i Aliyye'den canlarına ve mallarına zarar ve keder vâki olmaya.

On Birinci Madde- Françe askeri emnen ve sâlimen Françe'ye rücû‘ etmek için pasaporto tabir olunur yol emri kağıtları ve itminânlarını hâvî senedât ve muhafazalariçün iktizâ eden sefîneler taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ve Rusya ve İngiltere taraflarından i‘tâ oluna.

On İkinci Madde- Mısır'da olan Françe askeri Mısır'ı tahliye için sefâine rükûb etdikde Françe sahiline hurûc edinceye dek gerek Devlet-i Aliyye ve gerek müttefikleri olan İngiltere ve Rusya Devletlerinin donanmaları taraflarından bir gûne taarruz vuku‘a gelmemek üzere düvel-i müttefika va‘d ve taahhüd ederler. Kezâlik Mısır'da olan Françe askeri dahi Mısır'dan hurûc edip zarûret cihetiyle mecbur olmadıkları hâlde bir mahalde tevakkuf etmeyerek doğru Françe sevâhiline duhûl edinceye dek gerek Devlet-i Aliyye ve gerek müttefikleri olan Rusya ve İngiltere devletleri donanmalarına ve memâlikine taarruz eylememelerine Mısır'da olan Françe sergerdesi Kleber General va‘d ve taahhüd eder.

On Üçüncü Madde- Mısır'ın tahliyesiçün Mısır'da olan Françe askeriyle üç mâh müddet mütâreke akdolunmağla bu esnada Mısır'da olan Fransız askerinin malumu olmayarak Françe memâliki tarafından birkaç sefîne gelip Devlet-i Aliyye ve müttefikleri olan düvelin sefâini zâbitânı haberdâr olmaksızın İskenderiye Limanı'na dahil olur ise der-akab suyunu alıp liman-ı mezkûr-

dan hurûc etmek tarafeynden muâhede olunmağla işbu malum olmayarak dahil-i liman olan Françe sefînesi halkı Mısır'ı tahliye edecek Françeli misillü mütârekeye lâzım olan harekâtı icra etmek için sefînesiyle liman-ı mezkûrdan hurûc ve emnen Françe'ye avdet eylemesiçün düvel-i müttefika taraflarından pasaportolar verile ve işbu makûle bilâ-haber vürûd eden sefâinden bir iki kıt'ası tamire muhtac olur ise tamirini tekmîl edinceye dek tevkif mâadâsı liman-ı mezkûrda ve haricinde mu'âraza olmamak için hava müsaid oldukda hemen Françe'ye avdet eyleye.

On Dördüncü Madde- General Kleber tarafından bilâ-tevakkuf Françe'ye Mısır'ın tahliyesini ihbar için mektub gemisi gönderecek olmağla bu geminin sulhen mahalline varması zımnında emniyeti hâvî kağıd i'tâsı mukâvele oluna.

On Beşinci Madde- Françe askeri Mısır'dan hurûc edeceği üç mâh müddetde ve Mısır'dan sefîneye rükûb etdikleri günden Françe'ye varmalarına takdir olunan kezâlik üç mâh müddetde akvât-ı yevmiyeye muhtac oldukları bedîdâr olmakdan nâşi gerek ikametleri esnada ve gerek bahren yolda oldukları zamanda murahhaslar taraflarından ihbar olunan mikdar askere göre lâzım gelen yevmiye mukâvele olunduğu vech üzere ber-mûceb-i defter mu'teber hınta ve guşt ve pirinç ve şa'ir ve saman tayinâtları işbu muâhede tasdikinden sonra yedlerinde der-mahzen olan zahirelerinden verilip yevmiye Devlet-i Aliyye tarafından verilecek tayinâta mahsûb ola.

On Altıncı Madde- Mısır'da olan Françe askeri işbu muâhedenin tasdiki gününden Mısır'dan hiçbir türlü vergi tahsil etmeyeceği ve Mısır'dan hurûc edince lâzım gelen mukannen irâdâtın bakiyyelerini ve Françelilerin malından addolunan deve ve hecîn ve mühimmât ve top misillü Mısır'dan ihrac ve naklini münasib görmediği eşyasını ve bundan akdem tahsil etmiş olduğu vergiden redd-i mahzen olan ecnâs-ı zehâiri Devlet-i Aliyye'ye terk edeceği ve işbu mevcud olan envâ'ı zehâir ve eşyaları taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ve İngiltere Donanması kumandanı olan İsmit [Smith] cânibinden mahsus komiser yani nüzûl emini tayin ve General Kleber tarafından memur olmuş olan adamlar ile beraber tashih ve bahâ takdir ve cârî olan fiyat üzere memur olacak kimesneler işbu der-mahzen olan envâ'ı zehâir ve eşyayı ahz u kabz edip muâhede olunduğu gibi Françelinin hareket ve sefînelere irkâbı hususu teshîliçün mesfûrlara lâzım olan üç bin kese akçe verile ve zikrolunan Françelinin işbu der-mahzen olan envâ'ı zehair ve eşyalarından hâsıl olacak semen zikrolunan meblağa mu'âdil ve kâfi olmaz ise mâ-bâkisi Françe'nin müdürleri tarafından eda olun-

mak şartıyla Devlet-i Aliyye Kleber General tarafından tayin olunmuş olan nüzûl emini yedinden senet ahzedip mesfûrlara ber-vech-i idâne i'tâ eyleye.

On Yedinci Madde- Françelinin tahliye-i Mısır için evvel-emirde masârıfları idaresine akçenin lüzumu derkâr olmak hasebiyle on altıncı maddede beyân olunduğu vechile istikrâz olunacak akçeye mahsûb olmak şartıyla tasdik tarihinden on beş gün sonra Devlet-i Aliyye memurları taraflarından Mısır'da beş yüz kese akçe ve otuz gün sonra kezâlik beş yüz kese akçe ve kırk gün sonra üç yüz ve elli gün sonra üç yüz ve altmış gün sonra üç yüz ve yetmiş gün sonra üç yüz ve seksen gün sonra üç yüz ve doksan gün sonra beş yüz kese akçe idâne vechile i'tâ ve herbir kesesi beş yüz kuruş itibar oluna ve bâlâda zikrolunan temşitin icrasını teshîl için tasdiknâme mübâdelesinden sonra der-akab sadrıazam hazretleri tarafından gerek Mısır Şehri'ne ve gerek Mısır'ın sair mahallerine eminler gönderile.

On Sekizinci Madde- İşbu tasdik tarihinden evvel ve sonra işbu şartımız şüyû' bulunca her mahalde envâ'ı irâddan kabzolunmuş akçe var ise idâne olunacak üç bin kese akçeye mahsûb ola.

On Dokuzuncu Madde- Tahliye maddesini teshîl etmeleri için işbu üç ay mütâreke müddeti tekmîline dek Mısır iskelelerinde elan mevcud olan nakil sefînelerinin Dimyat ve Reşid'den İskenderiye'ye ve İskenderiye'den Dimyat ve Reşid'e varıp gelmesi caiz ola.

Yirminci Madde- Maraz-ı tâ'unun Avrupa'ya te'sir ve sirâyeti vuku'unu men' zımnında Avrupa'nın itminânı için iktizâ eden tedâbîrin icra olunması lâzım gelmekle mat'un olanlar yahud hasta olup hastalığı ta'un olmak muhtemel olan kimesneler gerek ta'undan ve gerek emraz-ı saireden hasta olanlar tahliye müddeti esnasında sefîneye irkâb ve nakilleri tecvîz olunmamağla mesfûrlar devletlü sadrıazam hazretlerinin taht-ı himayelerinde terk olunarak bulundukları hastahânede ikâme olunup ifâkat buluncaya kadar bunlara mahsus olan Fransız ofiçiyalleri nezâret edeler ve ifâkat buldukdan sonra mesfûrların haklarında dahi on birinci ve on ikinci maddelerin mefhûmları icra oluna ve Fransız askerinin müdürü mesfûrları âhar bir limana çıkarmayıp lazaret için tayin olunacak mahalle doğru naklolunmalarını ofiçiyallerine mü'ekkeden tenbih eyleye.

Yirmi Birinci Madde- Vuku'u muhtemel olup işbu muâhedede münderic olmayan usretlerin dostâne halli ve Mısır tahliyesi hususunu teshîl zımnında taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ve General Kleber tarafından memur olacak

mu'temed adamlar ile tesviye ve tanzim oluna.

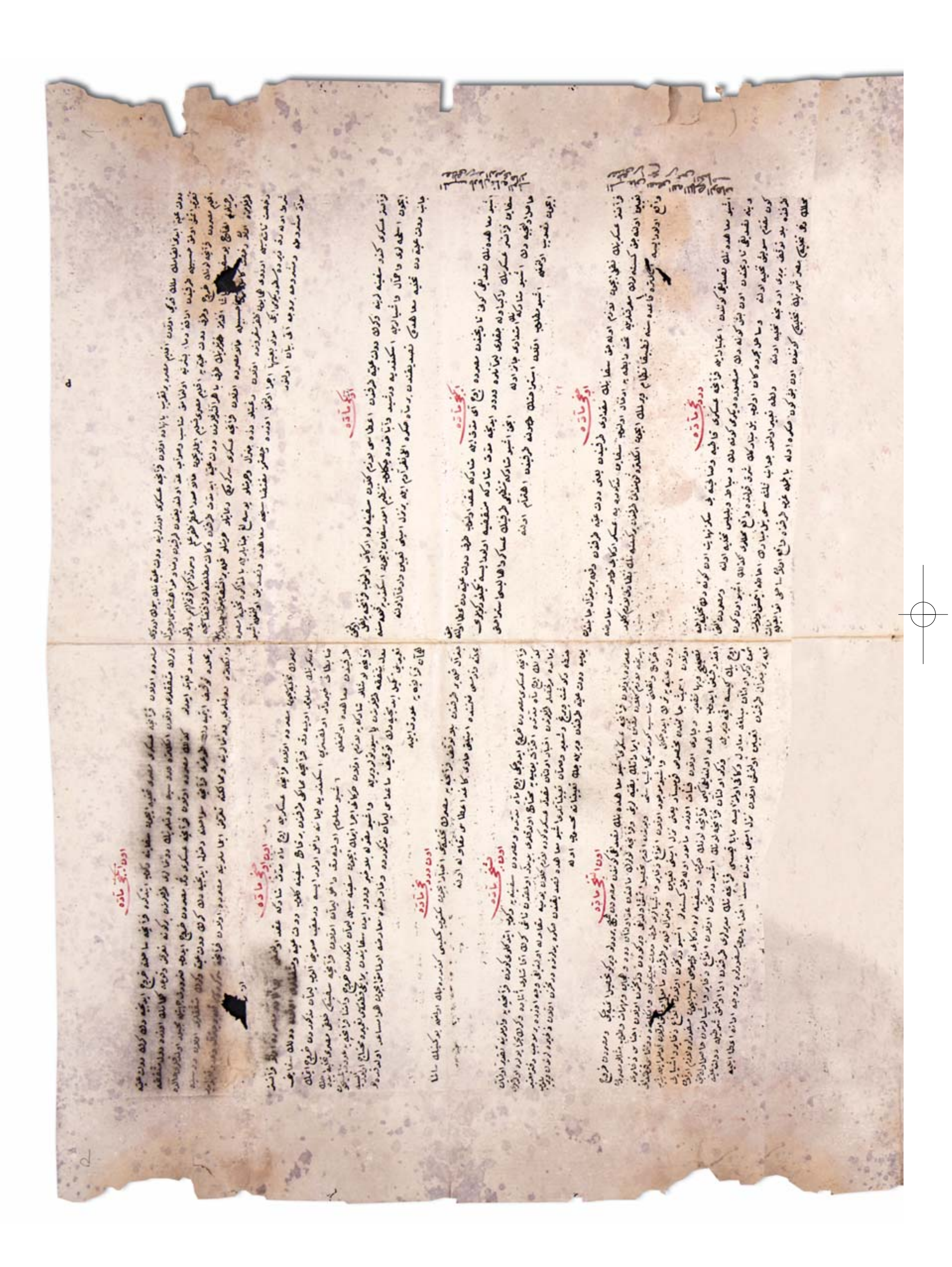
Yirmi İkinci Madde- Tasdiknâme tarihinden sonra işbu mevâd tarafeynden mer'î ve mu'teber tutulup hilâfı hareket tecvîz olunmaya ve işbu mevâddın kabulünü hâvî tarafeynden temessükler tahrîr ve imza ve temhîr ve i'tâ ile mübâdele oluna ve tarih-i temessükden tasdiknâmeler dahi sekiz gün sonra Ordu-yı Hümâyûn'da mübâdele oluna.

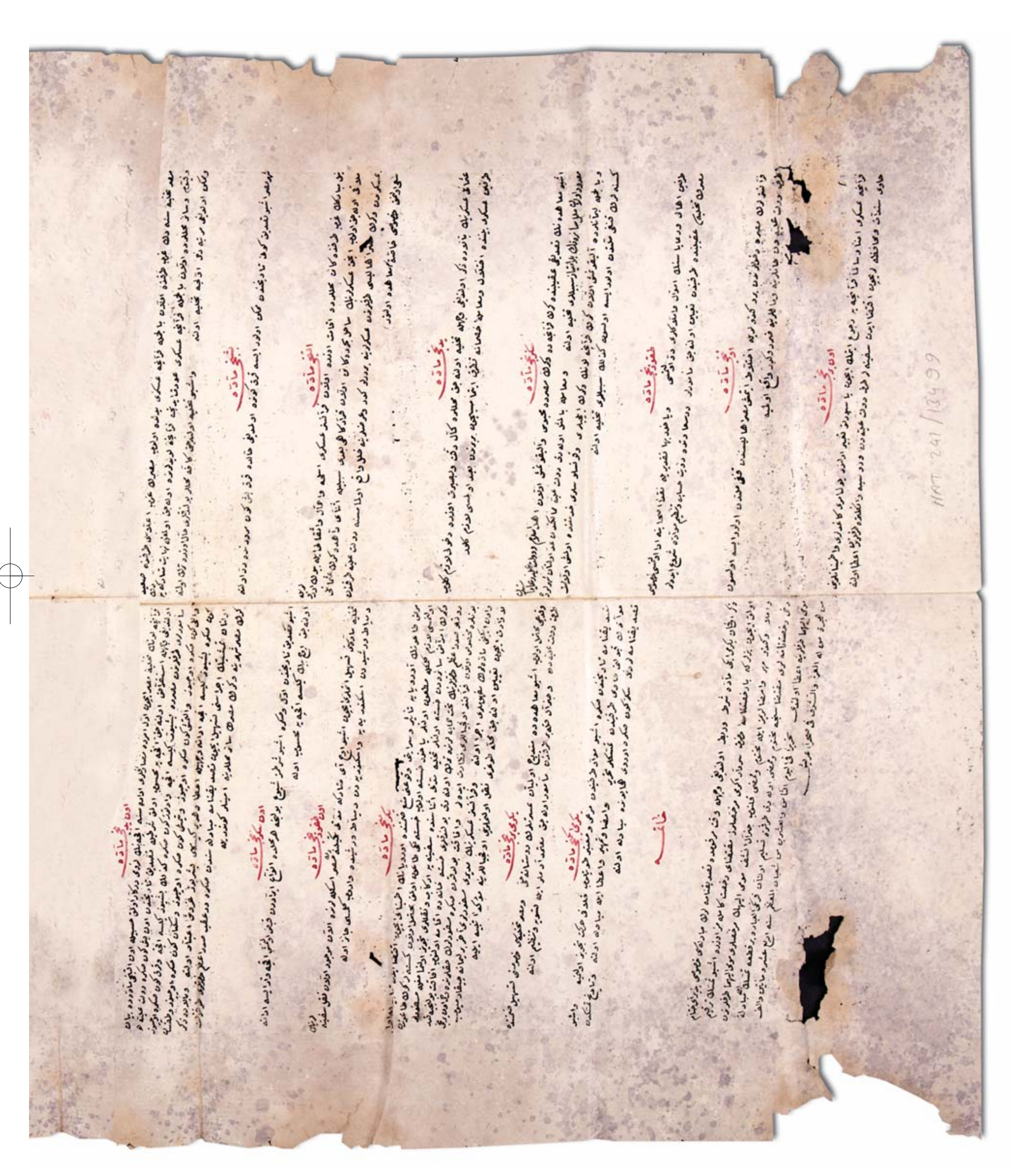
Hatime- Zikrolunan yirmi iki madde şart ve rabtolunduğu vechile vakt-i merkûmda tasdiknâmelerin mübâdelesi hususu pezîrây-hitâm olmak için bizler ki, bâ-ruhsatnâme-i hazret-i serdâr-ı ekremî murahhaslarız. Muktezâ-yı ruhsat-ı kâmilemiz üzere işbu temessük terkîn ve imlâ ve kendi mühür ve imzalarımız ile mahtûm ve mümzâ kılınıp General an şef-i mûmâileyhin murahhasları mûmâileyhimâ taraflarından dahi ruhsat-ı tâmmeleri muktezâsınca mahtûm ve mümzâ olarak tarafınıza teslim olunan Frengiyyü'l-ibâre bir kıt'a temessük ile mübâdeleten mûmâileyhimâ taraflarına i'tâ olundu. Tahrîren fi'l-yevmi's-sâmin ve işrîn min-Şabani'l-Muazzam sene erba'a aşer ve mieteyn ve elf. Min hicret-i men lehü'l-izz ve'ş-şeref.

Fî Sahra-yı Ariş

28 Şaban 1214 / 25 Ocak 1800

HAT, 13499

Mısır'ı işgal eden Fransa'nın, Osmanlı Devleti'nin Mısır'ın barış yoluyla tahliyesine dair daha önce yapılan anlaşmayı tanımaması üzerine, sorunun savaş yoluyla çözümlenmesine ve İngiltere ile birlikte asker gönderilmesine karar verildiği, bu nedenle gelecek askerlere kolaylık gösterilmesi hakkında halka yayınlanan beyânname

البيان المنشورللشعب بشأن القرار لإرسال العساكر مع الإنجليز و التسهيلات اللازمة له وحل المشاكل عن طرق غير سلمية إثر فسخ الإتفاقية التي تمت بين فرنسا و الدولة العثمانية

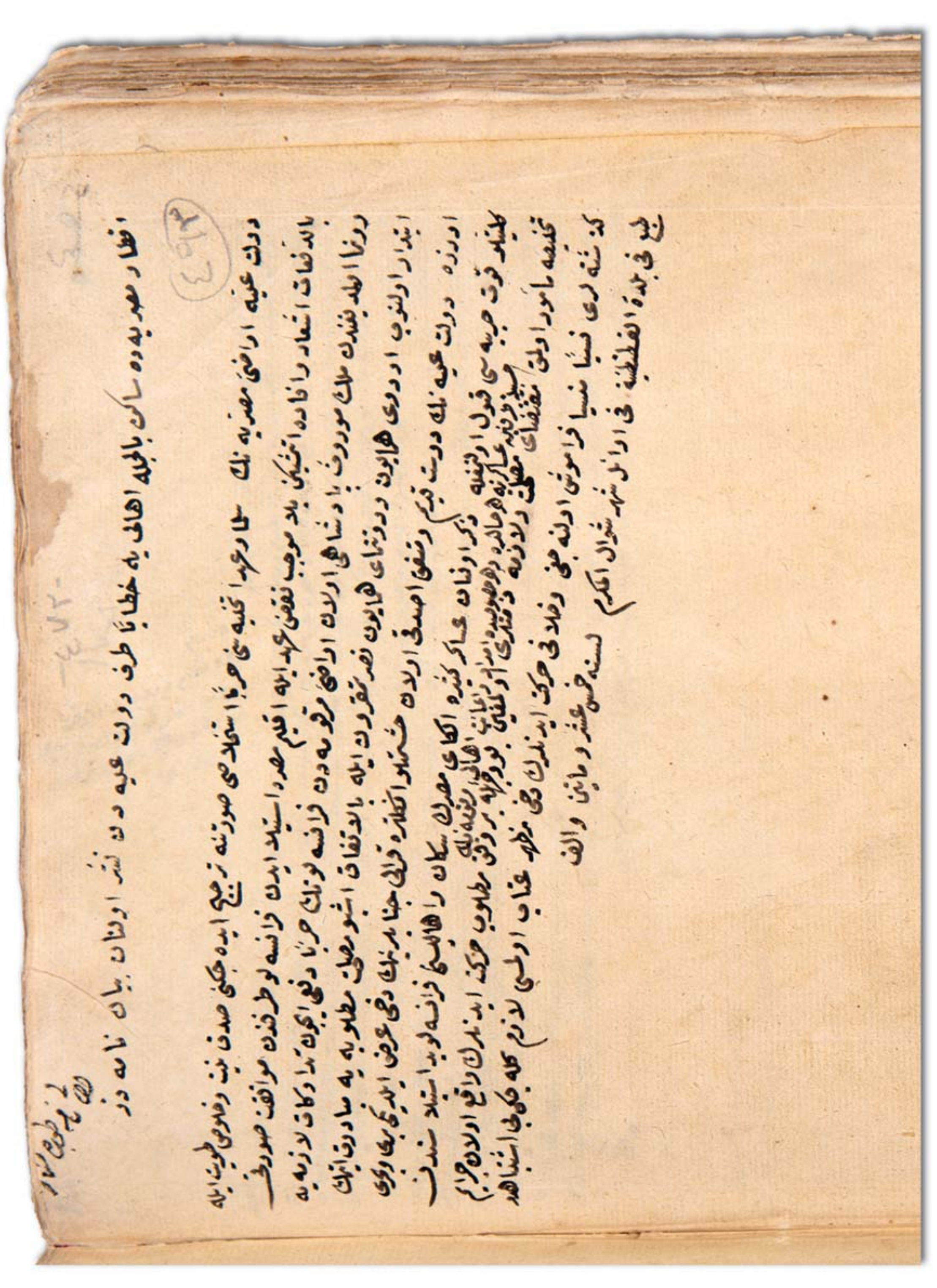
Aktar-ı Mısriyye'de sâkin bi'l-cümle ahaliye hitâben taraf-ı Devlet-i Aliyye'den neşrolunan beyânnâmedir

Battalı nâme tobrasındadır

Devlet-i Aliyye arazi-yi Mısrıyye'nin silm[en] ve ahd[en] tahliyesini harben istihlâsı suretine tercih edeceğini sıdk-ı niyet ve hulûs-ı taviyyet ile bi'd-defaât iş'âr ve ifade etmişiken bilâ-mûceb nakz-ı ahd ile iklim-i Mısır'a, istila eden Fransalı tarafından muvâfakat sureti ru-nümâ olmadığından mülk-i mevrûs-ı Padişahî olan arazi-yi merkûmeden Fransalının harben def'i için tedarikât-ı lâzımeye ibtidâr olunup Ordu-yu Hümâyûn ve Donanma-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûn ile bi'l-ittifak işbu maslahat-ı matlûbeye mübâderet etmek üzere Devlet-i Aliyye'nin dost-ı kadîm ve müttefik-i esdakı olan haşmetlü İngiltere kralı cenâblarının dahi arz eylediği berrî ve bahrî külliyetli kuvvet-i harbiyesi kabul olunmağla zikrolunan asâkir-i kesîre ülke-yi Mısır'ın bendegân ve ahalisini Fransalı yed-i istilasından tahlîse memur olmak hasebiyle tarafeyn asâkirine her halde ve her hususda imdad ve iânet-i ahali-i merkûmenin muktezâ-yı maslahat ve lâzıme-i zimmetleri olmağın bu vechile bir vefk-i matlûb hareket edenlerin vâki olan cerâim-i güzeşteleri nesyen mensiyyen ferâmuş olunacağı ve hilâfı hareket edenlerin dahi mahzar-ı i'tâb olması lâzım geleceği bî-iştibâhdır.

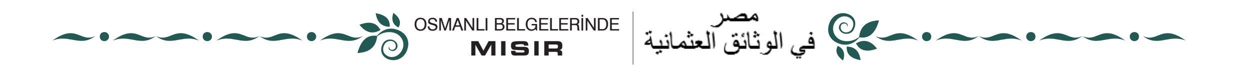
Tubi'a fî-beldeti'l-Kostantiniyye fi-evâ'il-i şehr-i Şevvali'l-Mükerrem li-sene hamse aşer ve mieteyn ve elf.

10 Şevval 1215 / 24 Şubat 1801

A. DVNS. NMH. d. 9, hüküm no: 493

Bakırcılar Çarşısı, Kahire

Fransız işgalinden kurtarılan Mısır sahillerinin güvenliğini sağlamak üzere İzmir, İçel, Aydın, Manisa ve Alanya taraflarından asker toplanarak gönderilmesi

79

حشد الجنود من ضواحي ازمير و آيدين و مانيسا و إيجال وألانيا لتوفير ضمان أمن السواحل المصرية التي نجت من الإحتلال الفرنسي

Dergâh-ı Mu'allam Kapıcıbaşılarından Menteşe Sancağı Mütesellimi el-Hâc Ömer dâme mecdühuya ve livâ-i mezkûrun hâvî olduğu kazaların kuzât ve nüvvâbına ve bu hususa mübâşir tayin olunan (   ) ve a'yân ve zâbitân ve vücûh-ı memleket ve iş erlerine hüküm ki

Avn u inâyet-i bârî ile zabt u teshîri müyesser olan sevâhil-i Mısriyye'nin istihsâl-i esbâb-ı muhafazasına ihtimâm ve dikkat devlet-i kavi-yi şevket-i seniyyemin umûr-ı mu'tenâsından olmağla binâberîn beher neferine ber-vech-i peşîn ellişer kuruş bahşiş i'tâ ve bi-mennihi Teâlâ Mısır'a vusûl ile hîn-i tahrîrinde ağır yevmiyeleri vermek ve bir neferi çoluk çocuk makûlesi olmayıp cümlesi tüvânâ ve güzîde yiğitlerden ve fenn-i top-ı endâziyi talime isti'dâd ve liyakati bedîdâr olanlardan şimdilik yerli topçusu olarak livâ-i mezbûr kazalarından yüz nefer asâkir tahrîre ve cânib-i Mısır'a sevk ve tesyîr olunmak hususuna irâde-i seniyyem ta'alluk edip ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnum şeref-yafte-i sudûr olmağla sen ki mübâşir-i mûmâileyhsin senden her vechile gayret ve kâr-güzârlık me'mûlüyle akrânın beyninden bi'l-intihâb bu hususa mübâşir tayin olunmuş olduğuna binâen muktezâ-yı memuriyetin üzere seri'an mahalline varıp livâ-i mezkûrdan tahrîr edeceğin neferât-ı merkûmeyi bâlâda derc ve tastîr olunan şerâit-i adîde mûcebince beher sefîne ellişer kuruş-dan iktizâ eden bahşislerini Hazine-i Amiremden ifrâz ve yedine i'tâ olunan beş bin kuruşdan ma'rifet-i şer' ve mütesellim-i mûmâileyh ma'rifeti ve ma'rifetinle tamamen ve kâmilen tevzî' ve taksim ederek livâ-i mezbûr kazalarından tüvânâ ve güzîde yiğitlerden tahrîr ve her bir kazadan ne mikdar neferât ihrac ve tahrîr eder isen firar eylememeleri için ol kazanın a'yânları kefile ve şerâit-i kâviyyeye rabt olunarak tahrîr ve isim ve şöhretlerini sebt-i defter eyleyip diğer emr-i şerî-fin mûcebince istîcâr edeceğin sefîneye irkâb ve defter-i mezkûr ile bi'l-istishâb

doğru cânib-i Mısır'a sevk ve tisrâya acele ve şitâb ve tamam[en] dahil ve vâsıl olduklarını müş'ir iktizâ eden tahrirâtı ahz ile Dersaâdetime avdet ve imrâr ve fetret imrâr-ı vakitten ve hilâf-ı emr-i âlîşânım hareketi tecvîz ile mazhar-ı itâb u ikâb olmaktan tehâşî ve ictinâb eylemen fermânım olmağın memuriyetini hâvî işbu emr-i âlîşânım ısdâr ve yedine i'tâ olunmuşdur.

İmdi; livâ-i mezbûr kazalarından tahrîri fermânım olan neferât-ı merkûmeyi bâlâda mezkûr şerâite tatbîk ve tevfîk ederek ve beher neferine ellişer kuruşdan iktizâ eden bahşişlerini yedinde mevcud mîrî akçeden tamam[en] ve kâmil[en] tevzî' ve taksim eyleyerek ve bir neferi çoluk ve çocuk olmayıp cümlesi tüvânâ ve güzide yiğitlerden müddet-i kalîlede tahrîr ve istîcâr edeceğin sefîneye irkâben isim ve şöhretlerini mübeyyin defteriyle ma'an cânib-i Mısır'a ba's ü tesyîre müsâra'at ve icra-yı emr-i mübâşeretine ihtimâm ve dikkat ve hilâfından tevakki' ve mübâ'adet ve tahrîr ve irsâlâtının keyfiyeti isim ve resimleri ve suret-i sicillâtıyla Deraliyyeme tahrîr ve inhâya mübâderet eyleyesin ve siz ki mütesellim ve kuzat ve nüvvab ve a'yan ve zâbitân ve vücûh-ı memleket-i mûmâileyhim ve iş erlerisiz irâde-i şahanem ne vechile idüğü bâlâda mezkûr tafsilâtdan mû-be-mû malumunuz oldukda ol vechile amel ve hareket ve neferât-ı matlûbeyi tüvânâ ve şecî'li ve güzîde yiğitlerden ve çoluk ve çocuk olmamak üzere beher neferine taraf-ı şahanemden gönderilen ellişer kuruş bahşişleri mübâşir-i mûmâileyh yedinden i'tâ olunarak tahrîr ve kavî kefilleri ahz ile mübâşir-i mûmâileyhe terfîkan mahall-i maksûda sevk ve tesyîre bi'l-ittifak sarf-ı yârâ-yı gayret ve neferât-ı merkûme cânib-i Mısır'a duhûl ve vusûl ile hîn-i tahrîrlerine ağır yevmiyeleri verileceği ve min külli'l-vücûh refah ve asayişlerini mûcib esbâbın istihsâline ihtimâm ve dikkat olunacağını iktizâ edenlerin gûş-ı hûşlarına telkin ve tebyîn ederek tahrîr ve işbu emr-i ehemmin inşâallahu Teâlâ ber-vefk-i matlûb tesviye ve tanzimine nisâr-ı nakdîne-i gayret ve hilâfını tecvîz ile mazhar-ı itâb ve ikâb olmakdan tevakkî' ve mübâ'adet ve irâde-i emr-i vâcibü'l-ittibâ'ıma fart-ı imtisâl ve mübâ'adet ve keyfiyet tahrîr ve suret-i sicillâtını Dersaâdetime inhâya mübâderet ve infâz-ı emr-i âlîşânıma bezl-i vüs' ve makderet eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

Bir sureti

Alaiye Sancağı'nda vâki kazalardan tahrîr olunacak yüz nefer yerli topçu nefer için livâ-yı mezkûrun muhtevî olduğu kazanın kuzât ve nüvvâbına ve livâ-yı mezbûr mütesellimine ve tayin olunan mübâşire ve saire.

Bir sureti

İçil Sancağı'nda vâki kazadan tahrîr olunacak yüz nefer yerli topçu nefer için livâ-yı mezbûrun muhtevî olduğu kazanın kuzât ve nüvvâbına ve mütesellimine ve tayin-i mübâşire ve saire.

Bir sureti

İzmir ve havalisinden tahrîr olunacak elli neferin tahrîri için İzmir Mollasına ve Dergâh-ı Muallâm Kapıcıbaşılarına İzmir Voyvodası el-Hâc Ahmed dâme mecdühuya ve kaza nüvvâbına ve mübâşir ve saire.

Bir sureti

Sığla Sancağı'nda vâki kazadan tahrîr olunacak elli nefer yerli topçu nefer için livâ-yı mezbûrun muhtevî olduğu kazanın kuzât ve nüvvâbına ve Sığla Sancağı mütesellimi İlyas zâde Halil zîde mecdühûya ve mübâşire ve saire.

Bir sureti

Aydın Sancağı'nda vâki kazadan tahrîr olunacak yüz nefer yerli topçu nefer için Dergâh-ı Muallâm Kapıcıbaşılarından Aydın Muhassılı Karaizzet-zâde el-Hac Hüseyin dâme mecdühuya ve livâ-yı mezbûrun hâvî olduğu kazanın kuzât ve nüvvâbına ve mübâşire ve saire.

5 Şaban 1216 /11 Aralık 1801

C. AS, 6229

Mısır'da Fransız istilasından kurtarılan kalelerin ve zahire ambarlarının anahtarlarının adet olduğu üzere padişaha takdim edildiği

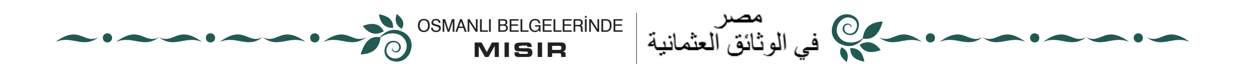
تقديم مفاتيح مخازين الغلة و القلاع التي تخلصت من الإحتلال الفرنسي إلى السلطان كما جرت العادة

Fe-hamden sümme-hamden, kılâ'-ı Mısriyye ve mühimmât ve zehâir mahzenlerinin miftahları takdim olunduğunu mübeşşir Kaptan Paşa kullarının şukkasıdır. Fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Devletlü saadetlü âtıfetlü re'fetlü celîyyü'l-himem sultânım hazretleri

Mısır'ın teslimi meşrût olan eyyâm, resîde-i hitâm olduğu gibi mâh-ı Saferü'l-Hayr'ın yirmi dokuzuncu mübârek Cuma günü askerimi önüme katıp Mısır'a duhûl eylediğimde Mısır'ın ulemâ ve meşâyihi ve Mısır ocaklısı istikbâl ile iç kaleye varıp Gavri Sarayı'na duhûl ve Gavri Divanhânesi demekle ma'rûf olup ecdâd-ı kiram-ı mülûkâneden fâtih-i evvel-i Mısır olan cennet-mekân merhûm ve mağfiret-nişân Sultan Selim Han tâbe serâhu hazretlerinin divân sürdüğü mahalde mecmû'-ı ulemâ ve meşâyih ve eşrâf ve ocaklı mevcud oldukları hâlde kırâet-i feth-i şerif ile devâm ve bekâ-yı ömr-i devlet-i hazret-i şehinşâhî gülbangını evc-i feleğe erişdirerek livâ-yı zafer-iltivâ-yı Osmanî'den bir kıt'ası ol mahalle ve iki kıt'ası kale-i merkûme burçlarına nasb ve küşâd ile elhamdü li'llâhi'l-müte'âl avn ve nusret-i cenâb-ı Mevlâ ve ruhâniyet-i hazret-i fahrü'l-enbiyâ ve meyâmin-i kuvve-i kâhire-i hazret-i Padişah-ı kişver-güşâ ile kılâ'-ı Mısriyye ke'l-evvel zamîme-i Memalik-i İslâmiyye olup ancak bu makûle kılâ'-ı memâlik fethinde miftahları ma'rûz-ı rikâb-ı cihan-tâb-ı hazret-i mülûkâne kılınmak öteden beri de'b-i kadîm ve dirîne-i müstedîm olduğuna binâen kılâ'-ı nev-teshîr-i Mısriyye'nin dahi on adet demir ve mühimmât ve zehâir mahzenlerinin yedi aded ağaç miftahları sûy-i sâmîlerine takdim olunmuşdur.

Kılâ'-ı Mısriyye'nin bi-tevfîki'llâhi Teâlâ teshîri tebşîrini şâmil mübârek rikâb-ı kâm-yâb-ı şahaneye olan arîzamızla mefâtîh-i merkûmeyi atabe-i aliyye-i

felek-mertebe-i hazret-i cihân-sitânîye arz u takdime himmet-i şerifleri mebzûl buyurulmak bâbında, fermân men lehü'l-emrindir.

Mühür
[Kapudan Paşa
Hüseyin]

Mürüvvet-kârâ-yı mekârim-şiyemâ

Bâlâda mezkûr kılâ'-ı Mısriyye kapılarının ve mahzenlerinin miftahları mühürdârımız Hayreddin Ağa kulları yediyle meb'ûs-ı pîş-gâh-ı âlîleri kılındı. Bi-mennihi'l-Mevlâ ledâ-sa'dü'l-vusûl iktizâ eden cevabları i'tâsıyla iadesine himmet-i şerifeleri mebzûl buyrulmak tahiyye-i âmâl-i senâverîdir. Ol bâbda fermân men lehü'l-emrindir.

Mühür
[Kapudan Paşa
Hüseyin]

[1216] / [1801/1802]

فی الحقیقه حمد اولسون قلاع مصریه ومفاتیح وذخایر ومخزنلرک مفتاحلری
تقدیم اولندیغنی مبشر قپودان پاشا وزیرمک تقریری
و فرمان حضرت من له الامرکدر

٢

دولتلو سعادتلو عاطفتلو رأفتلو ولی النعم سلطانم حضرتلری
مصرک تسلیمی مشروط اولان ایام معدوده ختامی اولدیغی کبی ماه صفر الخیرک یکرمی طقوزنجی مبارک جمعه کونی
عسکریمز اوکنه قاتوب مصره دخول ایلدیکده مصرک علما ومشایخی ومصرک اجاقلوسی استقبال ایله ایچ قلعه‌یه
واروب غوری سراینه دخول وغوری دیوانخانه‌سی دیمکله معروف اولوب اجداد کرام ملوکانه‌دن فاتح اول
مصر اولان جنتمکان مرحوم ومغفور نشان سلطان سلیم خان طاب ثراه حضرتلرینک دیوان سوردکلری محلده
مجموع علما ومشایخ واشراف واجاقلو موجود اولدقلری حالده قرائت فتح شریف ایله دوام وبقای عمر ودولت
حضرت شهنشاهی کما ینبغی اوج فلکه ایرشدرلدک لوای ظفر التوای عثمانیدن برقطعه‌سی اول محله
قلعه مرقومه برجلرینه نصب وکشاد ایله الحمد لله المتعال عون ونصرت جناب مولا وروحانیت حضرت
فخر الدنیا ومیامن قوت قاهره حضرت پادشاه کشورکشا ایله قلاع مصریه کما کان اول ضمیمه ممالک اسلامیه
اولوب ایچ بومقوله قلاع ممالکی فتحنده مفتاحلری معروض رکاب جهانتاب حضرت ملوکانه قلنمق
اوزره اولان دأب قدیم ودیرینه مستندم اولدیغنه بناءً قلاع نوتسخیر مصریه‌نک دخی اون عدد تمور
وذخایر مخزنلرینک بری عدد غاج مفتاحلری سوی سامیلرینه تقدیم اولنمشدر قلاع مصریه‌نک بو فتوح
تسخیری تبشیرنی شامل مبارک رکاب کامیاب شاهانه‌یه اولان عریضه‌مزله مفاتیح مرقومه‌یی عتبه علیه
فلک مرتبه حضرت جهانبانی‌یه عرض وتقدیمه همت شریفلری مبذول بیورلمق بابنده فرمان من له الامرکدر

مروتکارا مکارم شیما
بالاده مذکور قلاع مصریه قپولرینک ومخزنلرینک مفتاحلری مهرداریمز خیر الدین آغا قوللری برینه
مبعوث بیشکاه عالیلری قلندی بمنه المولی دری سعد الوصال اقتضا ایدن جوابلری اعطاسیله اعاده‌سنه
همت شریفه‌لری مبذول بیورلمق نخبه آمال تأوده‌مدر باقی فرمان من له الامرکدر

HAT, 3624-İ

Mısır ve İskenderiye'nin Fransız işgalinden kurtarılması dolayısıyla padişaha gazi unvanı verildiği ve İstanbul'da olduğu gibi Rumeli'de de törenler yapıldığı

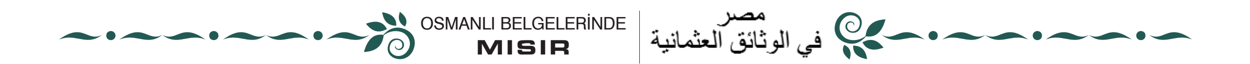

81

قيام الإحتفالات بروم ايلي كما كانت في استانبول بمناسبة خلاص الإسكندرية من الإحتلال الفرنسي و منح لقب "غازي" للسلطان

Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ'i-i kemîne budur ki

Bâb-ı Haremeyn-i Muhteremeyn olan Mısır Kahiresi ale'l-gafle bağteten istilâ eden Fransa keferesinin berren ve bahren üzerlerine tedârikât-ı kaviyye ve asâkir-i kesîre ile hücûm ve bâ-avn-i cenâb-ı Hayrü'n-Nâsırîn Mısır ve İskenderiye kaleleri harben ve sulhen feth ü teshîr olunup işbu fütûhât-i celîle için leyl ü nehâr himmet ve alâ-nehmet-i şahane derkâr olduğuna binâen ol bâbda cânib-i şeri'at-i garrâdan verilen fetevâ-yı şerife mûcebince nâm-ı nâmî-i Hüsrevâneye gazi lafzı ilâve ve izâfe olunması lâzım geldiğine binâen Âsitâne-i Aliyye'de kâin selâtîn-i a'zâm cevâmi'i ve cevâmi' ve savâmi'-i saire menâbir ve mehâfilinde ve salât-ı Cuma ve îdeynde nâm-ı sâmî-i hüsrevâne gazi zikriyle tizkâr olunması lâzım gelenlere tenbih olunduğundan başka Dârü's-saltanatü's-seniyye'de yedi gün top şenlikleri olarak îdeyn resmî icra olunmağla taht-ı hükûmet ve kazânızda vâki cevâmi' ve mesâcidde salât-ı Cuma ve îdeynde nâm-ı sâmî-i Padişahanenin gazilik lafzıyla yâd ve tizkâr olunması lâzım gelenlere tenbih ve tefhîme müsâra'at ve kezâlik top ve tüfenk şenlikleri icrasıyla kulûb-ı mü'minîni tenşîta riâyet ve her hâlde da'avât-ı hayriyye-i şahaneye muvâzebet olunmak bâbında Rumeli'nin orta kolunda vâki vüzerâ-yı a'zam ve mevâlî-i fihâm ve kuzât ve nüvvâba hitâben şeref-rîz-i sudûr bulan emr-i cihan-mütâ' Tatar Ağası esbâk Ali Ağa kulları yediyle Eyalet-i Bosna'da medîne-i Foça Mahkemesi'ne vürûd ve ba'de't-tescîl imtisâlen-leh bi'l-cümle lâzimü'l-huzûr meclis-i şer'e davet ve muvâcehelerinde feth ve kırâet ve mefhûm-ı emr-i âlî cümleye ilân ve işâ'at olundukda kulûb-i müstemi'în-i muvahhidîn ferâh-yâb olarak devam-ı ömr-i devlet-i hazret-i Şehinşâhîye ba'de'd-du'â ve'l-kıyâm bermantûk-ı emr-i celîlü'ş-şân medine-i mezbûre ve kazâsında kâin cemi' hutebâya tenbih ve yedi gün top ve tüfenk şenliğiyle îdeyn misillü tenşît-i kulûb-i nâsa

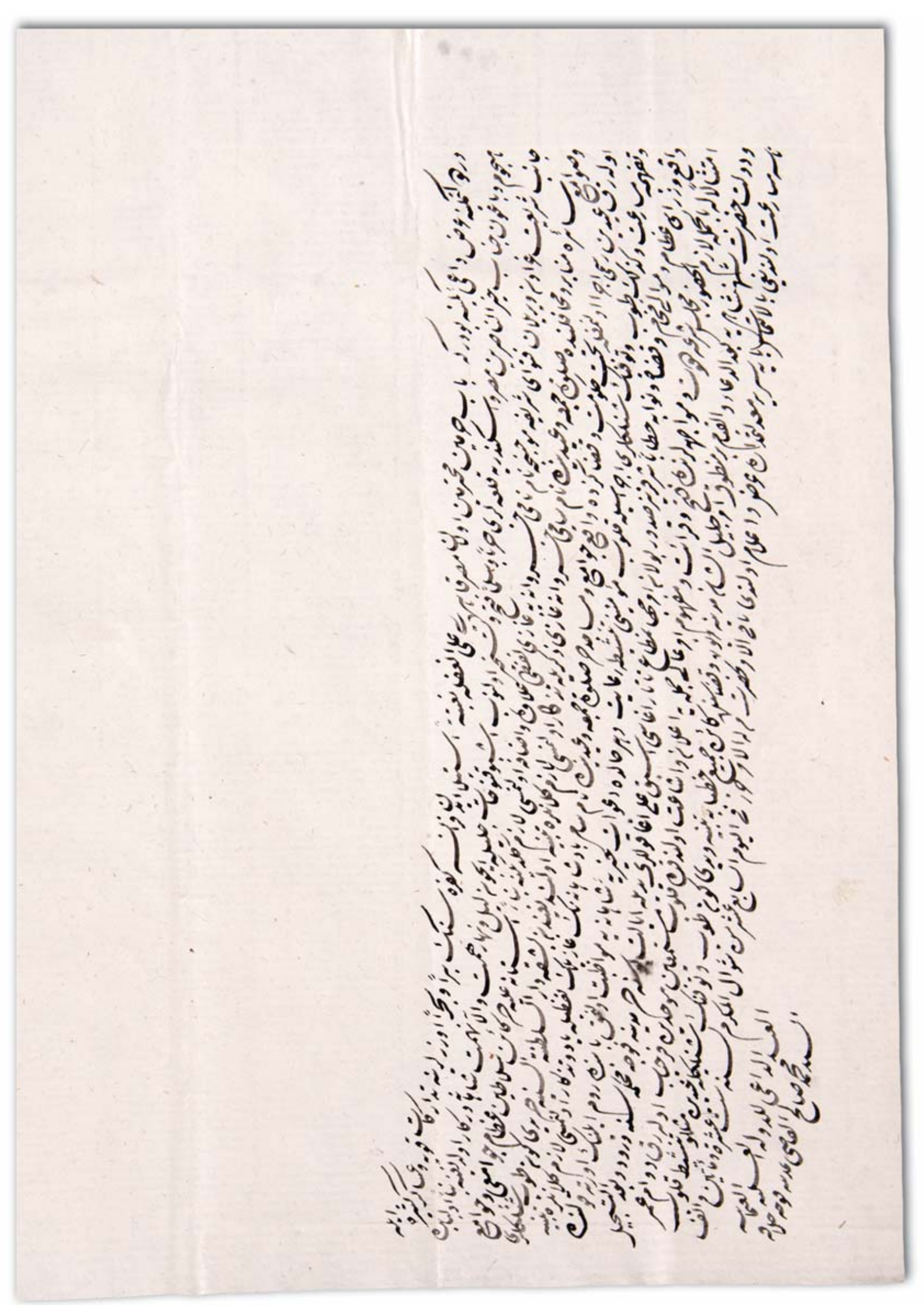
müsâra‘ât olunduğu bi'l-iltimas pâye-serîr-i ma‘dele't-medâra arz ve i‘lâm olundu. Bâkiyyü'l-emr li-hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi'l-yevmi's-sâbi‘ aşer min Şevvali'l-Mükerrem li-sene sitte aşere ve mieteyn ve elf.

17 Şevval 1216 /20 Şubat 1802

el-Abdü'd-dâ‘î li'd-Devleti'l-Aliyyeti'l-Osmaniyye
es-Seyyid Mehmed Salih el-Kadı
bi-medine-i Foça
hilâfetehû

C. AS, 5684

82

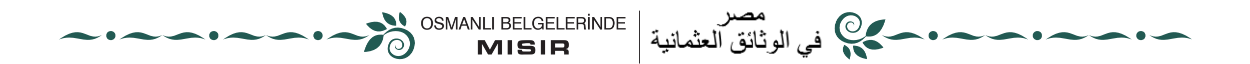
İdaredeki acziyetlerinden dolayı Fransız işgaline sebep olan Kölemen beylerinin, özür beyanları üzerine Osmanlı Devleti'ne bağlı kalmak ve Mısır'ı istilalardan korumak şartıyla affedildikleri, ayrıca Mısır'da bulunan halkın hangi milletten olursa olsun huzur ve refahlarının sağlanarak, adaletle yönetilmesi hakkında emir

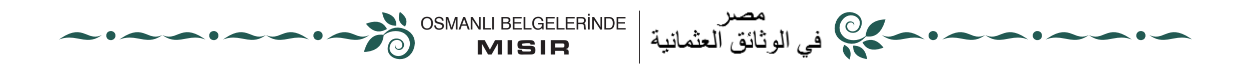
الأمر بخصوص العفو عن بكوات المماليك الذين قد تسببوا بالإحتلال الفرنسي وذلك جراء عجزهم الإداري شريطة بقائهم مرتبطين بالدولة العثمانية و السعي إلى حماية مصر من الإحتلال، و أن يقوموا بإدارة البلاد بالعدال موفرين الأمن و الرخاء لكل الشعب دون النظر إلى القومية

Avn ü ihsân-ı cenâb-ı cihan-aferîn ve kuvvet-i kâhire-i Devlet-i Aliyye-i ebed-rehîn ile ülke-i nâdire-i Mısr-ı Kahire'nin müceddeden munassa-i teshîrde cilve-ger-i teyessür ve takdir olması hasbe'l-istila giriftâr-ı envâ'-ı felâket ve ezâ olan bi'l-cümle sekene-i Kahire-i mezkûre ve ale'l-husus siz ve sair ümerâ-yı Mısriyye'ye bâ'is-i şâd-mâni ve mesâr olarak serîre-nişîn-i emn ü rahat olmak intizârında iken Eyalet-i Mısır'ın Vezir-i mükerrem izzetlü Hüsrev Paşa hazretlerine tevcîhinde hakkınızda vuku'a gelen muâheze takrîbiyle terk-i dâr ü diyar ve fedâ-yı iyâl ü evlâd ile giriftâr-ı sefalet ve hasar olduğunuzdan gayri vali-i sâbık-ı müşârunileyhin mahzâ sû-i tedbir ve ef'âlinden nâşi beyne'l-asâkir hâdis olan nâire-i ihtilâl şû'le-gîr-i cidâl olduğundan isabet-şerâre-i taarruzlarından vikâyet-i ırz ve mal zımnında vücûh-ı ahalinin ibrâmlarına ve sizlerin dahi kayd-ı iyâl ü evlâd cihetiyle derkâr olan mecburiyetinize binâen civar-ı Mısr'a vürûd ve azîmet ile bilâ-izn ü ıtlak duhûlden ihtirâz ederek asâkir-i merkûmenin hasbe'l-maslaha suret-i müdâra ile teskin-i gavâil-i fesadiyelerine ne vechile mübâderet etmiş olduğunuz mukaddemâtından ve ubûdiyet-i Devlet-i Aliyye'de vâki olan metânet ve tahsil-i rıza-yı âlîye derece-i itina ve dikkatinizden bahisle cerâyâ ve gılâl-i Haremeyn-i Muhteremeyn ve emvâl-i mîrîyye ve bi'l-cümle umûr-ı mühimmeyi bilâ-kusur vakt ü zamanıyla te'diye ve rü'yet etmek şartıyla afv ve ıtlâkınıza müsaade-i seniyye şâyân kılınır ise ber-vech-i suhûlet def'-i gâileye sarf-ı kudret ederek ibrâz-ı hüsn-i hizmete bezl-i yârâ-yı liyâkat edeceğiniz tafsilâtını hâvî bu defa Mustafa Rasim Efendi ile takdim olunan arîzanız manzûr ve mefhûmu malumumuz olmuşdur. Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-

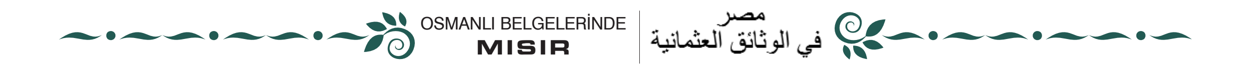
devamın mevdû‘-ı zîr-i zıll-ı himâyeti olan memâlik ve bilâdda sâkin ve mutavattın kâffe-i milel ve ibâdın her hâlde istihsâl-i vesâil-i sâmân ve rahat ve istikmâl-i esbâb-ı asayiş ve refahiyeti nezd-i ma‘âlî-peyvend-i cenâb-ı zıllullahîde mültezem ve mer‘î olup muktezâ-yı şîme-i nısfet ve eşfâk-ı Saltanat-ı Seniyye üzere âmme-i en‘âm hakkında vücûhla mîzân-ı hakkaniyet ve merhamet [ve] derdest-i riâyet idüğü cümleye malum olan kazayâ-yı Müslime'den olmağla ol bâbda temhîd-i mukaddemât-ı beyâniyeye hâcet olmadığından gayrı bir nice sinîn ve sâlden beri ümerâ-yı Mısriyye sâye-i cenâb-ı hilâfet-penâhîde nâil ve müstağrak oldukları ni‘âm-ı nâ-mütenâhî-i Devlet-i Aliyye'yi ferâmuş ile lâzıme-i şükr ve rıza-cûyîyi külliyen terk ve imhâ ve herbirerleri bir gûne sevdâ-yı hâm ve dava-yı vehâmet-encâma ittibâ‘ edip Haremeyn-i Şerifeyn'in kilârı mesâbesinde olan iklim-i kesîrü'n-nemâ-yı Mısır'ı hod be-hod zabt ile gılâl-i beldeteyn-i mükerremeteyn ve vezâif-i ehl-i mürtezika ve mal-i irsâliyeyi tamamıyla ekl ü bel‘ mesleğine temessük ve iktifa ederek ve birbirinize tagallüb ve tasallut irâdesiyle başınıza cins ve aslı mechûl bin-bin beş yüzden mütecâviz ecnâs-ı muhtelife Kölemen güruhunu cem‘ ile iyâzen billâhi Teâlâ şeriat-i Muhammediye'yi def‘ derecesine îsâl ve Çerkesi hüküm ile hukuk-ı ibâdı ibtâl eyleyerek bir alay din ve mezhebini bilmez Kölemen makûlesi yüze çıkarılıp irtikâb olunmadık fezâhat ve şenâ‘atiniz kalmamış iken Devlet-i Aliyye'nin kemâl-i rahm-i bende-perverîsinden nâşi "bunlar ha bugün ha yarın sâlik oldukları tarîk-i nedâmetden udûl ederler" deyu işbu maslahat-ı mahsusasını rîşte-i revâbıt-ı haseneye bend ve tevsîkde vakt-i merhûnu hulûlüne intizâren hakkınızda ne vechile ibrâz-ı muamele-i igmâz ve tesâmuh kılınmış olduğu vâreste-i kayd-ı iş‘âr olup ancak sizin ol vechile ahali-i Haremeyn-i Muhteremeyn'e ve umumen ahali-i Mısır'a vâki olan zulm-i sarîhiniz seyyi'esi cenâb-ı zevâl-intikam Fransızlıyı Akdeniz'e taslît edip sebebinize bu kadar ümmet-i Muhammed eyâdî-i istilayı küffârda nice sefalet ve hasara giriftâr olduklarından mâadâ on beş-yirmi bin mikdarı Kölemen mevcud ve dava-yı merdî ve şecâ‘ate lâyık etvâr-ı ber-güzîde ibrâzıyla mürâfa‘a-i a‘dâda cümleniz haşr oluncaya çalışıp sahîfe-i âleme bir nâm bırakmağa sa‘y-ı mevfûr eylemeniz lâzıme-i zimmet-i hamiyyetiniz idüğü bedîhî ve rû-nümûd iken adem-i sebat ve tahammül her biriniz bir mahalle perâkende ve perişan olarak Devlet-i Aliyye'nin Mısr-ı Kahire gibi bir vâsi‘ü'l-inhâ iklim-i azîmi yed-i küffâra teslim etmiş olduğunuzdan ümerâ-yı Mısriyye ba‘d-ezîn iklim-i mezkûra kemâ fi's-sâbık terk ve ik‘âd olunsa bunlar aslından şu kadar cem‘-i gafîr iken Mısır'ı

hıraset edemeyip teslim etdiler. Şimdi ise bir şerzime-i kalîle olmalarıyla yarın bir tarafdan yine bir düşman zuhur eylese mukabele ve mütâlaada tâb-âver olamazlar mütâlaasına binâen mevcud olan ümerâ ve keşşâfa hâl ve kadr ü lâyıkına göre maaş tayin olunarak diledikleri bilâd ve emsârda ikame olunup can ve mal ve ırzlarına hiçbir tarafdan taarruz olunmasın deyu şeref-rîz-i sahife-i sudûr olan hatt-ı şerif-i inâyet-redîf mantûk-ı münîfi cümlenize ifade ve telkîn ve kat‘â can ve mal ve ırzınıza taarruz olunmayacağı hezâr kere imân-ı mugallata ile tefhîm ve tebyîn olunmuşiken bir alay erbâb-ı nifâkın kelâm-ı nedâmet encâmına itimad ile irâde-i seniyyeye muhalefet ederek bâ‘is olduğunuz hâdisâta ne Hazretullah ve Resûlullâh ve ne zât-ı şevket-simât-ı zıllullahinin rızası olmayıp bu dünyanın üstü olduğu gibi altı dahi olmak hasebiyle yarın yevm-i haşrde Hazret-i Rabbülâlemin cümlesini sual ile bir karıncasından geçmeyip ihkâk-ı hak olunacağı ve bu sâlik olduğunuz yol iki cihanda dahi gayet de fena ve vahim olup maa-hâzâ müeyyed-i min-indillâh olan Devlet-i Aliyye'ye serkeşlik modasına düşenler âkıbetinde ne gûne mübtelâ-yı hüsrân-ı azîm olageldiği muhtac-ı edille ve beyân değildir. Ümerâ-yı Mısriyye'nin iklim-i Kahire'de ik‘âdlarına vâki olan adem-i müsaade evvel ve âhir haklarında bir gûne suikasd ve niyete mübtenî olmayıp mücerred ülke-i cesîme-i Mısriyye'yi tasallut-ı âdâdan hırâset ve gılâl-i Haremeyn-i Muhteremeyn ve emvâl-i mîrîyyeyi telefden vikâyet garazından nâşi olup zira eğer Devlet-i Aliyye'nin bir gûne sû-i idaresi olsa idi bir buçuk seneden mütecâviz müddet Ordu-yı Hümâyûn'da ikametiniz hengâmında icra ve infâzı be-gayet âsân ve mümkün olduğundan gayrı bi-tevfikillâhi Teâlâ kuvvet-i bâhire-i Devlet-i Aliyye izhâr bulunarak Mısr-ı Kahire Fransalı yedinden istihlâs ile mansûren duhûlümüzde cümleniz sâkin olduğumuz konağa celb ve cem‘ olunduğunuz gün kezâlik tenfîz-i irâdede gayetle suhûlet derkâr iken hakkınızda ol suretle sû-i niyet olmadığından cümleniz ne vechile ikame ve tevkif ve hakkınızda merâsim-i mihmân-nüvâzî ve ihtirâmın icrasıyla ne gûne taltif kılındığınız vâreste-i kayd-ı tarif ve İskenderiye tarafında vuku bulan hâdise dahi kasda mukârin olmayıp sû-i tedbirden icab etmiş olduğu müstağni-i kuyûd-ı tavsîfdir. Her ne ise çünkü bu defa takdim eylediğiniz sâlifü'z-zikr arîzanızda "*Biz Devlet-i Aliyye'nin bir ednâ kulu ve kölesiyiz. Hilâf-ı irâde ve rıza hareket etmek haddimiz değildir. Vuku bulan hâdisenin sebep ve menşe'i Hüsrev Paşa'dır. Arnavud askeri bir kere yüze çıkdı. Söz kabul etdirmenin tarîki yok. Eğer cürmümüz afv olunup bize itimad gelir ise avn-i hakkla Arnavud askerini cebren ve kahren Mısır'dan ihrac eder ve Haremeyn-i*

Muhteremeyn tarafına her ne mikdar asâkir ve gılâl ile imdad olunması irâde olunur ise der-akab icra eyleriz ve ba'd-ezîn tahsil-i rıza-yı Devlet-i Aliyye'de kusurumuz olur ise sonra bizim dahi hakkımızdan gelinsin. Zira Arnavud askeri bir müddet dahi kalır ise Mısır'dan hayır kalmaz." Mülk ve reâyâ-yı padişahımız gird-i mazmun ve meâllerini kemâl-i niyâz ve istîfâ ile tahrîr ve half-billâh etmiş olduğunuzdan ve fi'l-asl dahi Devlet-i Aliyye'nin hakkınızda âhar gûne bir irâdesi olmayıp hatta bundan mukaddemce hâlâ Mısır Valisi Vezir-i Mükerrem izzetlü Ali Paşa hazretleri tarafından dahi vârid olan tahrirâtda sizlerin vuku bulan ihtilâlde medhaliniz olmayıp bütün bütün askerî taifesinin hiyanetlerinden neş'et etmiş olduğu tafsilâtıyla afv ve ıtlak olunmanız hususu istid'â ve niyâz olunmuş olduğuna binâen bazı şerâit derciyle afvınızı hâvî mukaddemce dahi bir kıta emr-i âlî ısdâr ve cânib-i müşârunileyhe tisyâr olunmuş olduğundan gayrı şîme-i kerîme-i Saltanat-ı Seniyye üzere istîfâ-yı cürm ve isyan ve istid'â-yı afv ve ihsân edenler haklarında ebvâb-ı merâhim ve eşfâk meftuh ve küşâde olduğundan bu defa dahi semâhatli Şeyhülislâm efendi hazretleri beraber alınıp huzur-ı lâmi'ü'n-nur-ı hazret-i Padişahîye ruh-sûde olarak işbu ahd ü misâkınız atabe-i aliyye-i şahaneye arz ve inbâ ve hakkınızda bihâr-ı afv ve eltâf-ı mâ-lâ-nihâye-i zıllullâhinin mevc-engiz-i erzân buyurulması serîr-i Saltanat-ı Seniyye'ye yüz göz sürerek mahsus-ı niyâz ve istid'â olundukda gerçi an-asıl benim ümerâ hakkında bir sû-i irâdem yoğ idi. Lâkin sonradan vuku bulan harekât-ı nâ-marziyeleri haklarında lâzıme-i mücâzâtın icrasını icab ederek ol bâbda şân ve şükûh-ı Devlet-i Aliyyeme lâyık olan ikdâmı ifa edecek idim. Lâkin çünkü kendilerde cürm olmayıp eden ve kılan Arnavud taifesi imiş ve kendilerin cürmü afv olunup emniyet verildikde taife-i merkûmeyi tard ve ihrac edeceklerine ve fîmâ-bâ'd hilâf-ı rıza hareketde bulunmayıp rıza-cûyâne hareket eyleyeceklerine ve Haremeyn-i Şerifeyn'e her hâlde imdad ve iâne eyleyip taraf-ı Saltanat-ı Seniyyemden mansûb vülât-ı a'zama itaat ve inkıyâdda olacaklarına kasem-billâh etmişler ve sizler dahi haklarında bu gûne şefâat ve niyâz edip bâ'd-ezîn menâfi'-i rıza hareketde bulunmayacaklarına taahhüd eyliyorsunuz. İşte kâffe-i güzeşte cürmlerini afv etdim. İbrahim Bey şeyhü'l-beled olsun ve Berdisî Osman Bey dahi Murad Bey yerine reisü'l-ümerâ nasb olunsun ve bâ'd-ezîn on binden ziyade bey olmayıp ve şeyhü'l-beled yüzden ve reisü'l-ümerâ seksenden ve geri kalan on nefer beyler dahi ellişerden ziyade Kölemen taşımasınlar ve şeyhü'l-beled ve reisü'l-ümerâ dörder ve sair ümerâ dahi ikişer neferden ziyade kâşif taşımasınlar ve İbrahim Bey ve Osman Bey'in

kadîm olan karyeleri verilsin ve sair ümerâya ve mevcud olan keşşâfa dahi hallerine göre mukata'ât verilmek üzere Mısır valisi ile bi'l-müzâkere tanzim ile suret-i nizâmı Dersaâdet'e tahrîr olunsun ve gümrükler ve hamele tabir olunur rüsûmâta beyler taraflarından müdahale ve taarruz olunmasın ve darbhânesi dahi kadîmi üzere vali tarafından idare olunup buna dahi beyler tarafından taarruz olunmasın ve mukata'ât ve kurânın mukayyed olan emvâl-i mîrîyyesinden mir-i hacı masârıfı ve sair masârıf-ı Mısriyye rü'yet ve gılâl ve mürettebât-ı Haremeyn-i Muhteremeyn tamamen irsâl olunsun ve gümrüklerden mâadâ vüzerâya kadîm-i mahsus ve muayyen olan rüsûmât ve aidât her ne ise tamamen valilere verilsin ve ocaklıya dahi sen Mısır'da iken cümle ma'rifetiyle tayin olunan ulûfe ve tayinâtları verilsin ve bir mîrî mukâta'a mahlûl olunca beş seneliğine füruht olunup hulvânı Mısır defterdarına teslim olunsun ve kâffe-i umûr ve mesâlih-i belde vali-yi vilâyete istîzân olunmadıkca rü'yet olunmayıp vali-yi memeleketin rey'i munzam olarak görülsün ve vali bulunanlar Devlet-i Aliyye tarafından azlolunmadıkca sâbıkı misillü ümerâ ma'rifetiyle vüzerâ aşağı indirilmesin deyu kemâl-i rahm ve şefkat-i şahane iktizâsından nâşi irâdât-ı mezkûre-i tâc-dârâneleri tamamıyla icra olunmak şartıyla seyyi'ât-ı sâbıkanız safh-i cemîl-i mülûkâne ile imhâ buyurulmuş olduğundan afv ve ıtlâkiniz ile şeyhü'l-beledin tevcîhini hâvî bir kıt'a ve vâcibü'l-icra şerâit ve revâbıtı muhtevî diğer bir kıt'a evâmir-i aliyye ısdâr ve tisyâr kılınmış olmağla işbu müsaade-i celîle-i şahanenin şükr ve kıymetini bilip her hâlde ber-muktezâ-yı emr u irâde hareket ederek lâzıme-i ahd ve ubûdiyeti icra ve hakkınızda ez ser-i nev hâsıl olan mehâsin-i itikadât ve tevcîhi teşyîde itina ederek huzur-ı faizü'n-nûr-ı şahanede hakkınızda vâki olan şehâdet ve taahhüdâtımız cihetiyle bizi nezd-i hümâyûnda maâzallâhü Teâlâ rehin-i şerr [ü] mesâvî ve hacalet olmakdan vikâyete teşmîr-i sâ'id-i gayret eylemeniz muntazırımızdır. Zira iyâzen billâh bundan sonra dahi tarafınızdan zerre kadar mugayir-i rıza hareket ve nâ-mülâyim hâlet vuku'a gelmek lâzım gelir ise gayri hakkınızda atabe-i ulyâ-yı mülûkâneden istişkâ' bir vechile mümkün ve mutasavver olmayıp ba'd-ezin istihsâl-i afv ve ihsân haric-i havsala-i imkân olacağı bî-iştibâh olmağla göreyim sizi, sizden me'mûlümüz olan dirâyet ve sedâd iktizâsı üzere merâsim-i nebâhat ve dûr-endîşîyi der-pîş ederek mutabassırâne ve âkilâne harekete kemâl-i dikkat ve himmet eylemeniz siyâkında kâ'ime tahrîr ve irsâl ve tesyîr olunmuşdur. İnşallâhu Teâlâ vusûlünde bu rütbe tahsil ve beyândan muradımız dünya ve âhiretinizi sıyânet olup nasihatimiz üzere amel ve hareket ve bâlâda serd ü

beyân olunan şerâiti icra ederek Devlet-i Aliyye bendeliğini ifa eylediğiniz suretde taraf-ı Devlet-i Aliyye-i kavî-yi şevketden mazhar-ı lutf ve nüvâziş olarak hakkınızda bir gûne sû'-i muamele vuku'a gelmeyeceğine hâlıkımız olan hazret-i hüdâ-yı lem-yezele kasem edip âhir zaman peygamberi olan Hazret-i Muhammed Mustafa zıllullahî Teâlâ aleyhi ve sellem efendimizden dahi istişhâd ederim. İşte bu kasem ve yeminimize itimad ile siz dahi merd oğlu merd iseniz ahd ü misâkınızı icra edip, şu Mısır gibi bir iklimin perişanlığına ve Devlet-i Aliyye'nin tarafınıza iğbirârına bâ'is olan Arnavud taifesinin tahrîriniz üzere cebren ve kahren tard ü teb'îdine ikdâm ve ihtimâm eyleyip Ali Paşa hazretleriyle bi'l-ittifak bir müddet Fransızlıdan ve ba'dehû ülkene haşerâtın zulm ü ta'addîlerinden ciğerleri hûn olan bir alay fukara ve acezeyi zulüm ve ta'addîden kurtarmağa sarf-ı makdûr eyleyesiniz. Vâlâ-yı Devlet-i Aliyye var kuvvetini sarf eyleyerek berren ve bahren seraskerler tayiniyle o makûle haşerâtın def'ine muvaffak olacağı sizin dahi malumunuzdur. Lâkin ol zaman sizin zuhura gelecek a'zâr-ı vâhiyeniz karîn-i sem'-itibar olup olmayacağını kendiniz şimdiden mütâlaa birle şu fesadın def'ine ikdâm ve ihtimâm eylemeniz rahat ve bekânızı mûcib olacağı bî-iştibâh olmağla keyfiyyat-ı saire mûmâileyh Mustafa Rasim Efendi'nin takrîr ve ifadesinden dahi malumunuz oldukda âna göre amel ve hareket eyleyesiz.

[1218] / [1803-1804]

HAT, 3642-A

V.BÖLÜM

İNGİLİZ İŞGALİ

الباب الخامس

الإحتلال البريطاني

Mısır Hidivi Tevfik Paşa'nın ülkeyi kötü idare ettiği, İngiliz konsolosuna danışmadan hiçbir karar almadığı, yerli halkın işlerinden çıkarılarak yerlerine İngilizlerin yüksek maaşlarla önemli idari görevlere tayin edildiği, İngilizlerin Mısır'da işgale zemin hazırlayacak şekilde olayları teşvik ettiği, Mısır hidivinin Mısır'ı Hindistan gibi İngiliz himayesine geçirerek müstakil bir hükümdar olmak istediği, kendisinin maksadının ise Osmanlı tabiyetinden ayrılmak olmayıp aksine bu tabiiyeti kuvvetlendirmek olduğu, hakkında hidiv ve İngilizlerle birleştiği yolunda Dersaâdet'e ulaştırılan haberlerin gerçeği yansıtmadığı, İslam birliği ve Osmanlı Saltanat ve Hilâfet'i için canını vermeye hazır olduğu, Mısır halkının da kendisiyle aynı fikirde bulunduğu hakkında Urabî Paşa'nın yazısı

رسالة عرابي باشا حول سوء إدارة مصر من قبل الخديو توفيق باشا و عدم اتخاذ أي قرار بدون استشارة القنصولية الإنجليزية وتعيين الإنجليز لوظائف إدارية مهمة بدل المصريين بعد العزل من مناصبهم، و محاولتهم لتحريض الناس على القيام بالإضطرابات لتمهيد الوضع المناسب للإحتلال، و حول إرادة دخول الخديوي تحت حماية الإنجليز في مصر بغرض تشكيل حكومة مستقلة، وكما يبدي عرابي باشا نيته في الرسالة بأنها ليست إلا تقوية التبعية و تعلقه بالدولة العثمانية وعدم صحة الأخبار التي وصلت، واستعداده للتضحية من أجل اتحاد المسلمين و السلطنة العثمانية و مطابقته مع الشعب في الفكرة نفسها

Ahmed Urabî Paşa'nın arîzasıdır

Südde-i Saltanat-ı uzmâ ve Hilâfet-i kübrâya arz olunur. Şevketlü azâmetlü padişah-ı âlem-i melce-i İslâm ve zıll-ı hüdâ emirü'l-mü'minîn ve hâmî-i din-i mübîn hazretlerinin sâye-i şahaneleri mefârik-i âlemde dâim ve kâffe-i ümem-i Müslim'e bekâsıyla mûğtenim buyurulsun.

Südde-i ulyâya itaat ve hulûs-ı taviyyet-i kemterânemi arz ile emîrü'l-müminîn hazretlerinin hukuk-ı mukaddeselerini ve her Mısırlının vâcibe-i zimmeti olan inkıyâd ve taati dahi itiraf ederim. Bu inkıyâd ve itaat ve hüsn-i muavenet ve hizmet-i merkez-i Hilâfet-i uzmâya her Müslümin medâr-ı müftehiriyetdir ki, orası merkez-i daire-i İslâm'dır.

Bundan sonra Memâlik-i Şahane'yi ihâta eden belâları arz ve beyânıyla

teşerrüf ederim. Bu belaları telakki etmek pek çok sabr u sebata ve sâlik-i tarik-i hikmet ve savâb bir zâta mütevakkıfdır ve cümlesinin menşe'i Hidiv-i hâzır Tevfik Paşa'nın sû-i idaresidir. Bu da aklı ermediğinden ve kuvvet-i tasavvura malik olmadığındandır ki, bu iki hâlin eseri olarak bütün mesâlihi İngiliz konsolosuna teslim etmişdir. Memâlik-i Mısriyye-i Şahane'yi İngilizlerin istila etmek fikrinde olması bu muamelenin verdiği tama' eseridir. İngilizler kolayca bu memleketi bir ganimet ittihaz etmek ister çünkü tasavvursuz bir hidivin fikrine malik olup istediği desâisi istimâl etdiriyor ve ihtilâli mûcib olan şeylere sevk ediyor. Bu yolda fi'len müdahale etmek için çalışıyor.

İngilizler bu maksada vusûl için en evvelce ittihâz eylediği esbâb Riyâz Paşa'yı nezârete tayin etmek ve kendisiyle gizlice muâhede etmek idi. Bir bunu menâfi'-i memlekete gayr-ı muvâfık olan harekâtından istidlâl etdik. Maksad memleketimizi tâbiiyet-i Osmaniyyeden çıkarıp ve Hindistan memleketi gibi İngiliz'e tâbi eyleyip kendisi vali olmakdır.

Rabbim göstermesin, binâenaleyh Riyaz Paşa fahiş muhassesât ile İngilizlere memuriyetler verip mühim umûru onlara teslim etmeğe ve yerlileri işten çıkarmaya ve bu suretle İngiliz konsolosunun rızasını kazanmaya ve makâsıd-ı âtîyi teshîle kıyâm ederek hidivî de İngiltere Devleti'nin taht-ı himayesinde bir müstakil hükümdar edeceğini gösterip aldatmış ve hidivin bu sözlerden memnun olduğunu görünce "*memleketlerimiz lâbüdd bir gûne İngiliz himayesine dahil olacakdır*" sözlerini dahi mecâlisde tefevvüh ve tasrîh etmeğe başlamışdır. Bu yolda halkın fikrini buna alındırmak ve mutma'in etmek zu'munda idi. Riyaz Paşa bu teşebbüsâtda bir gûne mevâni'a tesadüf etmediğinden ol vakitde Cihadiye Nazırı Osman Rıfkı Paşa dahi anın ardı sıra gidip teshîl-i maksada gayret etdi.

Memleketi bu fenalıkdan muhafaza etmek fikrinde olduklarını anladığı kesânı idama kıyâm etmesi de bu cümleden idi. Binâenaleyh kimini teb'îd edip kimini işden çıkardı. Mısır ahalisi vaktâ ki, bu hallere vâkıf olup hey'et-i nüzzâr memleketi elden çıkaracaklarını anladıkda muhafaza-i memleket için müdafaaya karar ve ittifak ederek hayatda oldukca can ve mal ile bu uğurda çalışmak üzere ol vakitde beni nâib tayin etdiler ki memleketi muhafaza ve düşman eline düşmekten vikâye ve reym masûn etsin. Tâbiiyet-i Devlet-i Osmaniyye'yi dahi idâme için çalışacağımı ben de kabul edip müdafaaya kıyâm etdim ve en güç yerlerde hem din-i mübîne hem de emîrü'l-mü'minîne hizmet eyledim. Bundan sonra Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'ye tâbi ve münkâd olan ve

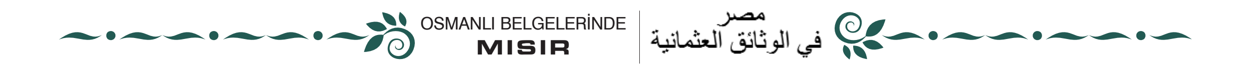
nimet ve ihsân-ı emrîü'l-mü'minîn ile dil-sîr olup müteşekkir olan en birinci memleket addetdiğimiz bilâdımızın tedbir umûruna ve levâzım-ı ihtiyâtın icrasına mübâderet olunmuşdur.

Hidiv bütün Mısırlıların yüreğinde parlayan şu bârika-i nuru itfâ için desâis imaline kıyâm ederek Sudan tarafında olan asâkir zâbitânından bazılarını iğvâ etdirip bunlardan (Ferec Bey) Zeyni isminde olan zâbıta vasıtasıyla alay-ı Sudan'ın bütün zâbitlerini idama bir ittifak teşkil etdirmiş ve türlü türlü vaatler vermiş iken bu hud'a-i mühlike anlaşılıp bir meclis-i askerîde icra olunan tahkikatda mûmâileyh Ferec Bey'i bu işe davet ve iğvâ eden ve pek çok paralar sarf eden hidivin duhânîlerinden İbrahim Ağa olduğu ve hidivin emriyle yaptığı tahakkuk edip buna dair pek çok muharrerât dahi tutulmuş ve binâenaleyh hükmolundukdan sonra Ferec Bey hakkında afv-ı hidivi sadır olmuşdur. Çünkü cinayet-i vâkı'aya kendisi sebep olmuş idi. Bu hud'anın neticesiz kalmasıyla diğerine başlamışdır. Şöyle ki; mezkûr Sudan Alayı'nda ne kadar Mısırlı zâbitân var ise idam etmek için on dokuz zâbite bir çok para verdiler. Bunun da fi'liyâtı vuku'undan evvel istihbâr olunmasıyla tahkikât-ı lâzıme icra olunarak bu tasavvurâtın musavviri hidiv olduğu tebeyyün etmiş ve zâbitân dahi itiraf eylemişdir. Bu hususda dahi daire-i Hidivî Nazırı Kemal Yusuf Paşa ile Duhânî İbrahim Ağa vasıta oldukları cihetle aleyhlerine hükmolunmuş ise de bunlar dahi afv olunmuşdur.

İcra eyledikleri tedâbîrin tesirsizliği müşahede etdikde Mahmud Sami Paşa'yı Cihadiye Nezâreti'nden azl ile damatları Yeğen Davud Paşa'yı nasb ve tayin etdiler. Bu vasıta ile Mısırlı olup emirü'l-mü'minîn tâbiiyetini itiraf eden zâbitânı gizli ve âşikâr nasıl olur ise düşürmek istediler.

Davud Paşa artık her türlü desâis isti'mâl ve vesâili istihsâle kıyâm edip icra-yı şiddet ve gılzet etmiş ve az daha itmâm-ı merâm edecek olmuş idi. Hak Teâlâ tarafından nüfûz-ı hilâfet-penâhi te'yid ve Mısır memleketlerinde kuvveti tezyîd buyurulup İngiltere Devleti'nin istilâsından kurtulacak esbâbı ihsân ile Riyaz Paşa'nın azli umum tarafından talep ve istid'â olunarak yerine Şerif Paşa tayin olunmuşdur.

Bu da Riyaz Paşa'nın yerine geçtiği gibi hidive muvâfakat ve İngilizlere müracaat ederek umûr-ı dahiliyeye müdahale etmelerine meydan vermiş ve fermân-ı hümâyûn ile müeyyed olan bazı hukuku elimizden almağa kalkışmış ve bu yolda devam ederek İngiltere ve Fransa Devletleri tarafından verilen lâyihayı istihsâl edinceye kadar te'yid-i maksada çalışmış idi.

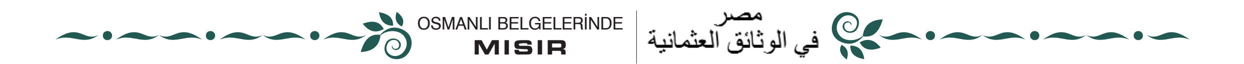
Vaktâ ki, Şerif Paşa dahi düşüp hey'et-i hâzıra teşekkül etdikde artık İngiliz konsolosu bir türlü müsterih olamayarak öteden beri ittihâz etmiş olduğu maksad ki (Mısır'ı İngiltere'ye tâbi bir memleket yapmakdır) teshilâtına çalışmaya başladı ve hidivin fikrini bütün bütün istilâ edip bir vasî hükmünde oldu. Hey'et-i nüzzârın karşısında bulundurmak yolunda tezyinât icrasına inhimâk etdi. Fakat hey'et tarîk istikametinde gitdiğinden bu haller meydana çıkarılmayıp gizli olur idi.

Çerkesler Meselesi zuhur edince bir divân-ı harbe verilmiş ve tedkikâtın ikmâlinden sonra kanun-ı cezada en hafif olan mücâzât olmak üzere Sudan'a nefyleri kararlaşdırılıp tasdik için hidive arz olundukda, çünkü bu meselede en mühim ittihâz olunan maksad (çâkerlerini şahsen idam) olmasıyla tahfîf-i cezalarını kendim istid'â edip bunları Sudan'a göndermeyerek Mısır ikliminden dışarıya nefy ile muamele olunması ve buradan çıktıkdan sonra nereye isterler ise oraya gitmelerini teklif etdim ki bunlar bilâd-ı harrede yaşayamaz bilirim. Hidiv buna muvâfakat etmedi.

Hidiv'in bu muamelesi bu meselede Ratib Paşa'nın müessisi olduğu kendilerince ve cümlece malum ve müsellem oldukdan sonra ve bunu Hidiv-i sâbık İsmail Paşa tertib edip maksad Hıtta-i Mısriyye'yi tehlikeye ilkâ etmekdir. Fakat Hidiv-i Hazır Tevfik Paşa'nın da bunda parmağı vardır.

Bundan hidivin merâmı tâbiiyet-i Osmaniyye'den infikâk etmek istemeyen zâbitân-ı Mısriyye'yi ortadan kaldırıp İngiltere himayesinde mev'ûd olduğu istiklâle nâil olmakdır.

Muahharan Hey'et-i Nüzzâr tarafından dahi tahfîf-i ceza sureti arz ve istid'â olunarak evrak takdim olundukda bu hususda Bâbıâli'den emir almadıkca bir şey yapamayacağını beyân etmiş ve Fransa ve İngiltere konsolosu bunu haber aldıkda hidive gidip tasdik etdirmişlerdir. İşte Bâbıâli'den emir almaksızın tasdik etdi. Keyfiyete kesb-i ıttılâ' etdikde Hey'et-i Nüzzâr'a bu muamele pek girân gelmiş çünkü İngiltere konsolosu artık hidive amir olmuş ve öteden beri korktuğumuz şey artık gözümüz önünde teşahhus etmiş oldu. Daima biz Mısır'da İngiltere'nin tezâyüd-i nüfuzuyla tâbiiyet-i meşrû'asından çıkar mı korkusundayız. Şu hâlin arasında hidiv elini öpüp ta'zîm etdiği muhadderâtdan bir hanımı hizmetçisiyle beraber kimseye haber vermeyerek nefyetmişdir. Bu sırada maiyet hizmetçilerinden dahi birini nefy ve teb'îd ederek bunların nereye gitdikleri bilinemiyor ve bir gûne tahkikât-ı kanuniye icra edilmemişdir. İşte böyle şeyler selb-i emniyet ediyor ve yüreklerden halecân gitmiyor. Hidivin

İngiltere konsolosuna gösterdiği fart-ı inkıyâddan dolayı hey'et-i nüzzâr kendisiyle müzâkere etmek istediler ise de kabul etmemiş ve gece-gündüz İngiliz konsolosuyla müdâvele-i efkâr ile inkıyâd-ı tam göstermekde bulunmuşdur.

Şimdi hidivden her ne sorulur ise konsolosdan sormadıkca beyan-ı re'y etmiyor ve sordukdan sonra beyan ediyor. Konsolos ise dâima kendisini iğvâ ve iğrâ etmektedir. Gâh tergib ve gâh terhîb edip hidivi bir dereceye getirmişdir ki, Reis-i Nüzzâr Mahmud Paşa güya kendisini ve Mısır ikliminde olan bütün Avrupalıları tehdid edip cümlesinin hayatı muhâtarada olduğunu ifade eylediğini konsolosa söylemişdir.

Bu söz mahzâ iftirâ ve yalandır. Bir buçuk seneden beri yani Devlet-i Aliyye ve emirü'l-müminîn hazretlerine olan alâka-i tâbiiyeti tahkîme başladığımızdan beri emniyet-i umumiyeye halel getirecek ednâ bir şey zuhur etmemişdir. Bu da bir lütf-ı ilâhî ve eser-i teveccühât-ı mukaddese-i padişahîdir.

Bundan sonra İngiltere konsolosu hidivi aldaya[ta]rak donanma ile kendisinden imdad talep etmesini tahsin etdirmiş gemileri isteterek bilâd-ı Mısriyye'nin tahvil-i tâbiiyeti garezinin icrasına kıyâm eylemişdir. İşte Fransa ve İngiltere Devletlerinin gemileri de geldi.

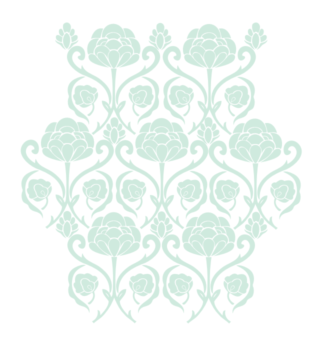
Müslümanlara inanmak istemeyen hidiv hazretlerinin tedâbîr-i seyyi'esi budur. Her hareketi adem-i ehliyetini ispat ediyor ve merkez-i hilâfet-i seniyyeye sû-i niyetini gösteriyor ve bu memâlik-i tayyibe-i İslâmiye bunun gibisinin yed-i emanetinde kalması lâyık olmadığı anlaşılıyor. Kâffe-i ahalide hâle muttali' olarak rû-gerdân olmuşdur. Yaptıkları şeylere yanıyorlar. Şimdi hep efkâr hal'i tarafındadır. Hüsn-i tedbire muktedir ve muhafaza-i memleket eder bir zât isterler ve herkesçe görünen en kesdirme yol Halim Paşa'nın tayini hususuna ve Tevfik Paşa'nın hal'ine irâde-i seniyye-i Hilâfet-penâhînin şeref-sudûrudur. Beşart-ı an ki, imtiyâz fermânları mûcebince hareket edip emniyet-i ırz ve mal ve can ve sair ihsân olunan merhametler cârî olsun.

Kulunuzca re'y-i umumî-i ahaliye müsteniden re'y budur ve taraf-ı eşref-i hazret-i padişahîden kabulü istirhâm olunur. İşitdim ki bazı zevât çâkerlerinin hidiv ve İngilizler ile müttehid olduğumu işâ'a ediyorlar. Kulunuz ise kelime-i İslâmiyye'nin ittihâdına çalışıyorum ve ittihâd-ı İslâm'ı istiyorum. Bu hususda himaye-i din için canımı feda ederim ve merkez-i hilâfet ve saltanat-ı uzmâ için dahi bu fikirde olduğumu yapacağım şeyler dahi teyid eder. Fakat İngiliz konsolosu ile hidiv Mısır'ı tefrîk etmek isterler ve kavillerine bütün Mısır ahalisi

buna karşıdır. Hepimiz tâbiiyet-i Osmaniyye ve din-i mübîn muhafazasında müttehidiz.

İşte hakikat-ı hâl budur. Atabe-i ulyâ-yı şahaneye arz u beyan ile muktezâ-yı şefkat ve merhamet-i Padişahî olan ma'delet ve inâyetin icrasını istid'â ederiz ve memleketimize müstevlî olan ecânib müdâhâlâtından ve tedâbir-i seniyye-i hükûmetden ve hususuyla hidiv-i hâzırın fenalığından hâsıl olan fenalığın izalesi ve tebaa-i muhlisa-i şahanenin himayesi hükm-i padişahîye menûtdur ve bizler ise her halde vâcibât-ı teşekkürü ifâ ve kemâl-i ubûdiyet ve itaati icra ederiz. Hak Teâlâ zıll-ı zalil-i şahaneyi cümle âleme şâmil buyursun. Emr u fermân veliyyü'l-emrindir.

7 Receb 1299 / 25 Mayıs 1882

٥

احمد عرابی پاشانك عریضه‌سی

MSR KTAB-2.qxp 04.01.2013 05:36 Page 422

Y. E. E, 121/24

Mısır'da Urabî Paşa'nın, kendisinin ve halkın Osmanlı Devleti'ne bağlı olduğu, hidivin bağlılığının ise sadece dini olup, Mısır'ın önemli birimlerini İngilizlere teslim ettiği iddiasında bulunduğu; buna mukabil hidiv tarafından da, halkın böyle bir bağlılığının olmadığı, Urabî Paşa'nın asıl niyetinin Mısır'da milli bir Arap Devleti kurmak olduğununun ifade edildiği; devletin haklarını korumak için ve İngiliz idaresine tepki olarak meydana gelen Urabî Paşa hareketinin İskenderiye'nin İngilizler tarafından işgaline yolaçtığı; Osmanlı Devleti'nin Mısır'daki olayların barış yoluyla çözümünü istemesine rağmen Avrupa Devletlerinin askeri müdahaleden yana oldukları hakkında rapor

تقرير حول ارتباط الشعب وعرابي باشا نفسه بالدولة العثمانية ، أما كون ارتباط الخديوي فهو عبارة عن ارتباط ديني بحت، و إنه قد سلم بعض القطاعات المصريىة إلى الإنجليز، و رد الخديوي على تلك الإدعاءات بأ ن النية الأصلية لعرابي باشا تأسيس الدولة غلى أساس القومية العربية في مصرو بأن حركة عرابي باشا أدت إلى الإحتلال الإسكندرية من قبل الإنجليز، و ميول الدول الأوربية إلى التدخل العسكري رغم محاولة الدولة العثمانية حل المشاكل في مصر بطرق سلمية

Mısır'a vusûlden beri meşhûdât ve teşebbüsât-ı vâkı'a keyfiyâtı müteaddid telgraflar ile icmâlen arz olunmuş idi. Bu kere dahi suret-i tafsiliyede arz-ı keyfiyet olunur. Şöyle ki, buraya vusûlde Hidiviyet ile hey'et-i askeriye beyninde olan mübâyenet bir raddeye gelmiş idi ki, hey'et-i âcizânemizin istikbâline her iki taraf ayrı ayrı memurlar göndermiş idi. Vehle-i ûlâda buna intikal olunmayarak vapurdan iskeleye çıkıldıkdan sonra keyfiyet malum olmuşdur. Hidiviyet-i celîlenin merâsim-i istikbâliyesi Ali Nizâmi Paşa ve Ali Fuad Bey hazerâtı hakkında icra edilen muamelâta tatbîk olunup hey'et-i askeriye ise fevka'l-gâye ihtifâl göstererek İskenderiye'de bulunan taburların kâffesi mevki'-i ihtirâmda dizilmiş ve musika bandoları iskelede ve daire havlusunda terennüm-sâz olup bu muamele istasyona azimetde dahi icra olunmuşdur. Asâkir-i Mısriyye-i Şahane tarafından "*Allah yensur sultanenâ Abdülhamid*" ibâresiyle nidâ ve dua ile hilâfet-i uzmâya ibrâz-ı inkıyâd olunmuş olduğuna mebnî hey'etleri tarafın-

dan gelmiş olan istikbâl memurunun bu sırada reddolunması bir sû-i tesiri mûcib olacağından hidiviyet-i celîle memurîn-i istikbâliyesi hakkında lâzım gelen muamelât-ı rüchâniyeye halel getirilmeyerek beraberce Mısır'a kadar gidilmiş ve esna-yı râhda uğranılan Tanta Kasabası, Mısırca mutasarrıfiyet merkezi olmak hasebiyle orada dahi iki tabur itibarıyla mevcud olan kuvve-i askeriye tarafından merâsim-i ihtifâl icra kılınmış ve Mısırca mukaddes olan (İmam Bedevî radiye anhü'l-bâri) türbe-i şerifesi ziyaretinde ekâbir-i ulema ve belde bulunarak da‘avât-ı mefrûze-i hazret-i Padişahî tilâvetiyle tezyîn-i lisan-ı musâdakat kılınmışdır.

Mısır'da dahi hidiviyet-i celîlenin tertib eylediği merâsim-i istikbâl ayniyle suret-i sâbıkada olup fakat hey’et-i askeriye musikalarıyla ve asker çıkarmakla İskenderiye'ye vuku bulan ihtifâli gösterdikden mâadâ âmme-i ahali ve bazı mu‘teberândan dahi istasyon kurbünde ve bütün yollarda sokaklar dolusu ahali bulunarak hep bir ağızdan "*Allah yensurü's-sultan ve askerü'l-İslâm*" duasıyla nidâ eylediler.

Hey’et-i askeriyenin bu suretle hilâfet-i uzmâ makam-ı akdesine inkıyâd ve ta‘zîmât-ı fevka'l-gâye ibrâz etmesi meselesi Urabî Paşa tarafından umum ahali-i Mısriyye'nin meknûn-ı zamirleri olan itaat ve muhabbet-âsârından ibaret olduğu gösterilmek istenilip hidiviyet-i celîle ise bunun beyne'l-ahali îkâ‘ı asker tarafından istenilmekde olan fesadın eseri olduğu iddiasında olup buna da pek vâhî denilemez ise de suret-i zâhirde ahvâl-i daire-i itaat-kârîde oldukca nihân olan muzmirâta göre muamele icrası muvâfık-ı hikmet olamayacağından hey’et-i askeriye hakkında tıbk-ı emr u fermân-ı kerâmet-unvan-ı hazret-i padişahî iktizâ-yı âlîsi üzere gâh istimâlet ve taltîf ve gâh tehdîd ve tahvîf suretinde olarak icra edilen muamelât semeresi olmak üzere gerek Urabî Paşa ve gerek Mahmud Bârûdî Paşa ve bunların takımları izhâr-ı mâ-fi'z-zamire mecburiyet-i tabiiyye hisseylemişlerdir.

Hidiv hazretleri askerin harekât-ı hod-serânesi bundan mukaddem tekerrür etmiş ve her defasında hüsn-i niyetde oldukları zannolunarak mazâ mâ-mazâ suretinde tesviye-i zâtü'l-beyn edilmiş olduğu halde bunların menviyâtı Mısır'da bir hükûmet-i Arabiye teşkil edip millî bir maksad icra etmekden ibaret

olmasıyla şimdiye kadar edilen muamelât-ı müşfika hodserliğe mâni olmakdan başka her defasında birer derece tezâyüd ederek şimdi haddi tecavüz etmiş ve bu aralık hafiyyen aleyhinde mahzar-ı umumî tertib olunup kerhen ve tav'an imza etdirilmekde bulunmuş olduğundan muamele-i leyyine icrasına karşı ibrâz edecekleri itaat yine muvakkat olarak buna itimad caiz olamayacağı ve mutlaka kuvve-i cünûdiye-i mülûkâne ile ıslâh-ı ahvâl olunması vâcibâtdan bulunduğu itikad ve zehâbından münfek olmamışdır.

Bârûdî Mahmud Paşa asker takımının reis-i hafîsi olup kendisi de cesur ve mütehevvir olduğundan hidiv hazretleri hakkında arzuhal-i hususîde arz etdiği isnâdâtı tafsil ederek harekât-ı vâkı'a-i askeriye olmasa hidiviyet mutlaka ecnebî himâyesini kabul edeceği itikad-ı umumî ve bu itikad ile ahali Devlet-i Aliyye tarafından himâye ve sıyânet intizârında olup ihmal vuku bulur veyahud hidiv hazretleri îkâ' ve te'yid olunmak istenilir ise iş başka bir renk kesb edeceği sözlerini lâubâliyâne söylemekde ve Urabî Paşa ise Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devama inkiyâd ve itaat vâcibât-ı diniyeden olarak ancak idare-i Mısriyye'nin en mühim cihetleri yani gümrük, posta, telgraf, şimendifer, mesâha-i arazi gibi vâcibü'l-itina mevâridin İngilizler yedinde bulundurulması İngiliz'e teslim-i idare demek olacağına göre hey'et-i askeriye bunun için Mısır'da hukuk-ı devleti müdâfaa etmekde olarak eğer ki, Devlet-i Aliyyece bu müdâfaanın âtîde mahzûrâtı mütâlaa olunur ise devletçe müdahale olunmayarak kendi başlarına İngiltere ve Fransa Hükûmetleriyle kozlarını paylaşacaklarını güya bir diyânet ve hamiyyet sâikasıyla ifade etmekde ve bunların her ikisi dünyanın ahvâlinden bî-haber olarak düvel-i muazzamaya karşı koyabilmek iktidarına mâlik olduklarını cidden zu'm eylemektelerdir ki mümâşât-ı kelâmiye ile ıttılâ' olunan tasavvurât-ı vâhiyeleri mûcib-i hayret bir haldedir.

Ulema-yı Mısriyye'den mu'tekid-i âmme olan Mâlikî Müftüsü Şeyh Uleyş ve hempâları olan beş-altı âlim dahi bu fikirde yani düvel-i muazzamaya mukâvemetle ibrâz-ı hamiyyet-i İslâmiye lüzumu itikadında olarak bunlar merâsim-i hoş-âmedîyi icra için geldiklerinde güyâ bu vazife-i diyânetkârînin icrasına hidiv mâni olduğundan ve değil hidiv hazretleri işbu mümânaat kangı âmir tarafından zuhur eder ise itaat lâzım gelmeyeceğinden farîza-i cihâdın ifasına ictihâd lâzım geleceğini ifade ve beyân etmişler ise de Ezher Cami-i

Şerifi şeyhi olan zât ile sair ulema ve Müftü Abbas Efendi bu fikrin aleyhinde ve buna alenen itiraz etmekde olup binâenaleyh bunların ikisine birer enfiye mahfazası ve refîklerinden Bahravî ve Ebyarî Efendilere dahi dördüncü rütbeden birer nişan-ı âlî-i Mecidî i'tâ olunmuşdur.

Hidiv hazretleri memurîn-i âcizânemiz tarafından cereyân eden muamelâtın askerî kısmına aid olan ciheti hakkında nâ-hoşnud olduğu halde kendi lehinde bulunan bu misillü zevâta riâyet ve hürmet ve bi'l-ahas işbu dört zâtın ol suretle teşrifat-ı âlîye mazhariyetinden hoşnud olarak keyfiyeti vekâyi'-i Mısriyye takvimine derc etdirmişdir.

Malumât-ı vâkı'a hep askersizce netice-i maksûdenin husulüne mukaddemât ittihâzından ibaret olduğu delâiliyle beraber hidiv hazretlerine serd ve beyân olunduysa da telgraf ile arz olunan ilân-ı afv meselesine gelinceye kadar müşârunileyh hazretleri mâ-fi'z-zamirini izhâr etmeyip bu maddenin mübâhisinde yani Urabî Paşa ve Bârûdî'nin tedâbîr suretiyle Mısır'dan çıkarılmaları müzâkeresinde yukarıdaki dördüncü bendin mefâdını suret-i kat'iyede ifade ve mutlaka kuvve-i berriye ve bahriyenin celbi lüzumunda ısrar eylemişdir.

Buralara gelinceye kadar Mahmud Bârûdî Paşa ile Urabî Paşa'ya tekrar tekrar irâd olunan nesâyih ve serd edilen iknâ'at ile her ikisi tebeddül-i hidiviyet hususunda olan efkârlarının hukuk-ı mukaddese-i Saltanat-ı Seniyye'yi muhafaza arzusundan mütevellid eser-i sadakat olduğu iddiasında bulunur iken bu kere kendilerince de emniyet-i can maksadı olduğunu dahi ilâve-i makal etmiş olmalarına mebnî kullarınca işbu kertede artık başka bir renge girmiş olduğundan bunları ve tarafdârlarını te'min ile mümkün ise İstanbul'a beraberce getirmek zımnında ittihâz-ı tedâbîr olunması işin netice-i maksûdeye vusûlü kesb-i imkân eylediği mütâlaasında bulunulmuş ve bunun nasıl muhakeme-i fikriyeye mübteni olduğu fî 31 Mayıs [12]98 tarihli telgraf ile arz olunmuş idi.

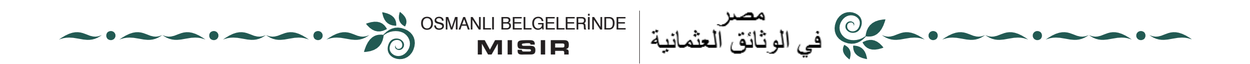
Teessüf olunur ki iş bu parsaya geldikden sonra İskenderiye vak'ası zuhur etmişdir. Bura yani Mısır'da Meclis-i Nüvvâb Reisi Mîr-i mîrândan Ebu Sultan

Paşa diyânet ve himmetkar bir zât olduğu gibi sâkin olduğu kıt'aca da kaviyyü'l-iktidar olarak ahvâl-i âlemi muvâzeneye kâfi fikret ve reviyyeti bulunduğundan mûmâileyh Mısır'daki ittihâd-ı askerînin ızlâli ve kendi kabâilinden bir kuvve-i kâfiyenin tedariki mümkünâtdan olduğunu beyân edip bu matlabın husulüne çalışması zımnında teşvik ve te'min edilmiş ve İskenderiye vak'asının zuhuru günü hey'et-i askeriyeden süvari ve topçu miralaylarının Urabî Paşa'dan ayrılacaklarını ifade ve bunların vasıtasıyla İskenderiye'de bulunan miralayın dahi beri tarafa çevrileceğini beyân etmiş olduğu halde bu tedbirden istifadeye bervech-i arz-ı sâbık hidiv tarafından gösterilen lüzuma mebnî İskenderiye'ye azimet-i kemterânemiz bir dereceye kadar bâis-i tehîr olmuşdur.

İskenderiye'nin vukuâtı nâgeh-i zuhur ise de efkâr-ı umumiyeye helecan veren Urabî Paşa takımının ilkââtı böyle netice ibrâz edecek halde muzırr ve mühlik olmasıyla bu misillü âsâr-ı fi'liye-i fesâd Avrupalıların şu mukaddemât-ı ilkâât hasebiyle fena halde emniyetsiz edip hepsi asâkir-ı Osmaniyye ile te'min-i asayişden başka tedâbîr-i müessire olmadığı efkârında bulunmuşlardır.

Hidiv hazretleri kuvve-i askeriye irsâlini müsted'î telgraf keşîde eylediği ve her vakit bundan başka bir fikirde bulunmadığı cihetle her ne tedbir ittihâz ederse muvâfakat etmeyeceği gibi Urabî Paşa takımının letâ'ifü'l-hiyel ile İstanbul'a i'zâmları hidivin muvâfakatiyle te'minât i'tâsına merhûn olup yoksa başka suretle adîmü'l-imkân ve belki böyle bir tasrîhâtın icrası takdirinde bu akılsız ahmaklar dünyaya karşı koyacaklarını tasavvur eyledikleri gibi asâkir-i mülûkâneyi dahi müdâfaa etmeleri mülâhaza ve mütâlaaya şâyândır.

İşte ahvâl hep bu minvâlde iken İstanbul vapurunun vürûdundan hemen yarım saat evvelce Almanya ve Avusturya Devletlerinin Mısır general konsolosları İskenderiye'ye gelmiş ve vusûllerinde mülâkâta koşuşarak Mısır meselesinden dolayı Dersaâdet'de teşkili tasavvur olunmakda olan konferansın in'ikâdı müttefikün aleyh olmak hasebiyle devletlerinden aldıkları tebligât iktizâsınca bu meselenin halline iktidar ve salâhiyetleri olacağı ve burada neye karar verilir ise konferansca da rehîn-i mevki kabul olarak iş biteceği ifâdâtında ve Urabî Paşa ne istiyor ise kendisinden bi's-suâl anlaşılarak hidiv ile barışdırılması ve asâkir-i şahanenin Mısır'a gelmesi fitnenin tevessü'üne bâdi

olacağından eğer ki İstanbul'dan asker istenilmiş ise bundan sarf-ı nazar kılınması talebinde bulunmuşlardır. Bu hususun evvel emirde hidiv hazretleriyle müzâkere olunması lüzumu dermiyân olunması üzerine doğruca hidive giderek nasıl müzâkere ve mükâleme eyledikleri malum değil ise de ârıza-i vücudiye-i çâkerîden nâşi akşam üzeri zât-ı hidivi ıyâdete gelerek konsolosların teklif eyledikleri te'life muvâfakat eylediği ve bu te'lif dahi muvakkat demek ise de muvâfakat-i vâkı'ası mecburi olduğundan artık istihsâl-i emniyet-i kâfiye kaziyyesinin vakt-i âhara ta'lîk olunması zarurî olduğu ifâdâtını serd eylemişdir.

Hidiv hazretleri şimdiye kadar emr-i te'life muvâfakat etmemekde olmasıyla beraber konsolosların ifadesi üzerine çarçabuk te'lif muvâfakatinde bulunmuş ve konsoloslar Fransız veya İngiliz olaydılar bu metalibde bulunuşları istigrâb olunmayıp ancak Almanya ve Avusturya konsolosları iken Mısır'dan İskenderiye'ye kadar gelip bu metâlibi ve bir de Urabî Paşa'dan sorularak hemen ne istiyor ise yapıvermek gibi bir fikr-i acîbi ibrâz etmeleri hakîkaten şâyân-ı istigrâb birşey olduğundan bunda muntavî olan entrikaların hakâyıkı daha keşif ve istihrac olunamamış ve keyfiyet bâ-telgraf arz u beyân kılınmışdır.

Hidiv hazretleri Sudan tarafında âsâr-ı isyan zuhur edip oraya asker sevkine lüzum hâsıl olarak üç dört taburun serî'an yetişdirilmesi hakkında mahallinden telgraf almış olması cihetiyle bu hususu dahi mevki'-i ifadeye koyarak şimdilik bu vesileden istifade ile Mısır'da mevcud olan askerden bir mikdarının Sudan'a sevki ve bu münasebetle asâkir-i Mısriyye'nin te'min-i muhafazaya adem-i kifâyetinden bahisle Dersaâdet'den taleb eylediği asâkirin ikmâl-i noksan için gönderilmesi sözlerini dermiyân etmiş olduğundan bunun ba'd-ezin kesb edeceği suret ayrıca arz olunur.

Şu tafsilâtdan rehîn-i ilm-i âlî buyurulacağı vechile mesâî-i vâkı'a-i çâkerânemiz rehber-i tarîk-i muvaffakiyet olan irâdât-ı ilhâm-âyât-ı hazret-i tâcdârîye tatbikan cârî olarak hatta hidiv hazretlerinin irâde-i seniyyeye ta'lîkan asker talebine dair keşîde eylediği telgrafnâme müzâkeresi dahi Mısır'da iken hey'etce hidiv hazretlerinin nezdinde cereyân edip bunda edilen muvâfakat ilân-ı afv suretinde mukaddemce arz olunan te'minâtın neticesi olmak üzere Urabî takımının ele geçirilmesi hususuna hidiv hazretlerinin bir türlü yanaş-

mamış olmasından münba'is olmuş ve böyle yapılmamış yani bu telgrafın takdiminde müşâreket edilmemiş olsa zaten te'minât cihetinde kendisi ayrılmış olmağla hidiv bütün bütün tevahhuş edeceği ve maamâfih tutulan tarîk-i tedâbîr mâdemki irâde-i seniyye-i cenâb-ı Padişahînin hüsn-i infâzı maksad-ı münferidinin husulünü takrîb edecek tarîk olup bundan inhirâf olunmayarak şu kadar ki ahvâl-i zamaniye ve hikmet-i maslahat ile mütenâsib hareket edilmesi vâcibâtdan bulunmuşdur. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî selh-i Receb [12]99 / 17 Haziran 1882

İbrahim Derviş **Lebib** **Ahmed Esad** **es-Seyyid Abdülkadir**

هیئت عسکریه‌نك بو صورتله خدمت عظمی مقام اقدسه انقیاد و تعظیمه فوق الغایه ابراز ایتمشدر
عاجزلری طرفندن عموم اهالی مصریه‌نك مکتوبه جزئی اولرق اطاعت و محبت آثارنده عبارت اولدیغی
کوسترلك استیلاب خدیویت جلیله ایسه بونك بین الاهالی ایقاعی عسکر طرفندن استلکی اوله‌رق
فسادك اثری اولدیغی ادعاسنه اولمه‌ین بوکا ده یك واهی دینیله‌مزایسه‌ده صورتده هرده احوال داره
الاعتباریه اولدیغی زمان اولمق مضرات موقعه اجلی موافق حکمت اوله‌مه‌جغندن هیئت عسکریه حقنده
طبعه امر و فرمان کرامت عنوان حضرت پادشاهی اقتضای عالیسی اوزره کاه تمالت و تلطیف و کاه
تهدید و تخویف صورتنده اوله‌رق اجرا ایدیلان معامله‌لر ثمره‌سی المجد اوزره کرك عاجزلری
وکرك محمود بارودی پاشا و بونلرك رفقاسی اطوار مانع الخیره جدیده‌یه طبیعه حس ایلمشلردر
خدیو حضرتلری عسکرك حرکات خودسرانه‌لری برنده مقدم تکرار ایتمسی و هر دفعه‌سنی حسن نیته احاله
ظن اولنه‌رق مفسد ماهیتی صورتنه تشبثات ذاتیه ایدلسه اولدیغی حالده بونلرك منویاتی مصرده بر حکومت
عسکریه تشکیل ایدوب ملی بر مقصد اجرا ایتمکدن عبارت اولدیغنه شدیده قد ایدیلان معامله مشفقه
خودسرلکه مانع اولمدقدن بشقه هر دفعه‌سنده بر درجه زیاده ایدرك شدت حدی تجاوز ایتمسی و بونلرله
خفیاً علیرن محض عمومی ترتیب اولنوب کرهاً و طوعاً امضا ایتدیرلمك ایسته‌نلسه اولدیغندن معاً لیه اجاسنه
قاریشو ابراز ایده جکلری اطاعت نه موقت اوله‌رق بوکا اعتماد جائز اوله‌میه‌جغی و مطلقا قوه جنودیه
معلومات ایله اصلاح احوال اهالی و اجبانه‌سی بطلانی اعتقاد و ذهابنده منفك اولمشدر
بارودی محمود پاشا عسکر رفقاسنك رئیس خفیسی اولوب کندوسی جسور و متهور اولدیغندن خدیو حضرتلری
حقنده عرض حال مخصوص عصیانی ایتدیکی استنادانه تفصیل ایدرك حرکات واقعه عسکریه اولمسی خدیویه مطلقا

٥

مصره وصولده بری مشهوداتم و تشبثاتم دافع کیفیات متعدده تلغرافلر ایله اجمالاً عرض اولنمشیدی بیکن دخی
صورت تفصیلیه ده عرض کیفیته ابتدار اولنور شویله که بورایه وصولده خدیویت ایله هیئت عسکریه بیننده اوقوع مباینه
پرده‌پوش کالمه ایدیکه هیئت عاجزانه‌مزک استقباله هر ایکی طرف آیرو آیرو مأمورلر کوندرمش ایدی
وهلهٔ اولی ده بوکا انتقال اولنمیه‌رق واپوردن اسکله‌یه چیقلدقدن صکره کیفیت معلوم اولمشدر
خدیویت جلیله‌نک مراسم استقبالیه‌سی علی نظامی پاشا و علی فؤاد بک حضراتی حقنده اجرا ایدیلن معاملات
نظیره اولوب هیئت عسکریه ایسه فوق الغایه احتفال کوستررک اسکندریه ده بولنان جمیع بولوکلرک کافه‌سی
موقع احترامه دیزلمش و موسیقه باندولری اسکله ده و دائره حوالیسنده ترنمات ایلدکجه بو معامله اثناسنده
(الله ینصر سلطاننا عبد الحمید) عباره‌سیله ندا و دعا
عزیمت دخی اجرا اولنمشدر عسکر مصریه شهزاده طرفندن هیئتمز طرفندن کلمه اولنان استقبال مأمورینک
ایله خلافت عظمایه ابراز انقیاد ایلمسی اولدیغندن خدیویت جلیله مأمورینک استقبالیه‌سی حقنده لازم
بو صورتده رد اولنمسی بسوء تأثیری موجب اوله جغندن خدیویت جلیله مأمورینک و اثنای راهده اغنابده طنطا
کلان معامله رجحانیه یه خلل کتورلمیه‌رک یالکز مصره قدر کیدلمسی و ایکی کون اغنیاریله موجود اولان قوه عسکریه
فصلی مصر متصرفیه مرکزی اولمغله جبیله اوراده دخی (امام بدوی رضی الله عنه الباری) تربهٔ شریفه‌سی
طرفندن مراسم احتفال اجرا قلنمسی و مسجد مقدسی اولان تلاوتیله تزیینلری مصادف قلنمشدر
زیارتنی اکابر علما و بلده بلازده دعوات مفروضهٔ حضرت پادشاهی سابقه ده اولدیغی فقط هیئت
مصرده دخی خدیویت جلیله‌نک ترتیب ایلدیکی مراسم استقبال عینیله صورت معدا عامهٔ اهالی وبلده
عسکریه موسیقه‌لرله و عسکر چیقارمقله اسکندریه‌ده وقوعبولان احتفالی کوسترلدکدن هپ برآغزدن (الله ینصر
معیتلرنده دخی اشتیاق فرح و تعبیر یوللرده زفافلر طبولسی اهالی بلده‌لرده
السلطان و عسکر الاسلام) دعایله ندا ایلدیلر

خدیو حضرتلری معیت عاجزانه‌مز طرفندن جریان ایدن معاملاتك عسکری قسمنه عائد اولان جهته حقنی
ناخشنود اولدقلری حالده کندی لهلرنده بولنان بعض ضابطانه ذواته رعایت و حرمت و بالاخره شو دره ذاتك
اولصورتله تشریفات عالیه مظهریتندن خشنود اولهرق کیفیتی وقایع مصریه تقویمنه درج ایتدیرمشدر.
معاملات واقعه حسب‌العسکر نتیجه‌سی مقصوده‌نك حصول مقدماتی اتخاذندن عبارت اولدیغی دلالتیله
برابر خدیو حضرتلرینه سرد و بیان اولنلرده تلغراف ایله عرض اولنان اعلانات عرض مشعشعنه کلنجه‌یه قدر
شاید حضرتلری مافی‌الضمیرلری اظهار ایتمیوب بو ماده‌نك مباحثنی بعض عرابی پاشا و بارودینك تدابیر
صورتیله مصرده چیفتلکلری مذاکره‌سنی بوقیارق که زردیجی بندك مقادیرنه حوره قطعیده افاده و مطلقا
قوه بریه و بحریه‌نك جلبی لزومنی اصرار ایلمشدر.
بو آراره کلنجه‌یه قدر محمود بارودی پاشا ایله عرابی پاشایه تکرار تکرار ایراد اولنان نصایح وسرد ایدیلن
اقناعات ایله هر ایکیسی تبدل خدیویت خصوصنده اولان افکارلرینك حقوق مقدسه سلطنت سنیه‌یه محافظه ارتباطنی
متولد اثر صداقت اولدیغی ادعاسنده بولنور ایکن بعده کندولرنده ابتدا جانب مقصده اولدیغی دخی
علاوه مقال ایتمسه ایلدلرینی قولدنجه ابسه بوکره ده ارتق بشقه بر رنك کیرمسه اولدیغندن بوندی
و طرفدارلری تأمینه ایله محکمه‌ای استانبوله بر برج کوتورمك فکرینی اتخاذ تدابیر اجلی ایتمك نتیجه‌
مقصوده‌یه وصول کسب امکان ایلدیکی مطالعه‌سنی بیانله و بوندن فصل محکمه فکریه مبنی اولدیغی اخبار ایلمشدر
تاریخلو تلغراف ایله عرض اولنمش ایدی
تأسف اولنور که ایشبو بر بره کلدکدن صکره اسکندریه وقعه‌سی ظهور ایتمشدر بو رابطه مصرده مجلس نواب رئیسی مرقومانه ابو سلطان
پاشا دیانت و حمیت اربابی ذواتدن اولدیغی کبی سکنه اولدیغی قطعیاً قوی الاقتدار اولهرق اصلاح علمی موازنه‌یه کافی فکرده
وروتی بولندیغندن معلوم اوله مصرده که اتحاد عسکرینك اخلاقی و کندو قبائلنه بر قوه کافیه‌نك تدارك مکنانده اولدیغی
بیان ایدوب بو مطلبك حصول چارشی حرج تسویه و تأمینه ایدلسه و اسکندریه وقعه‌سنك ظهوری کونی هیئت عسکریه‌ده
سواری و طوبجی مرالایلرینك عرابی پاشایه ایریلمجقلری افاده و بوندن واسطه‌سیله اسکندریه‌ده بولنان میرالایك

اجنبی حمایه‌سنی قبول ایده‌جكی اعتقادنده‌در و بو اعتقاد ایله اهالی دولت علیه طرفندن حمایه و صیانت
اتخاذینی آرزو ایدییور اهالی وقیعه‌لرده و خدیو حضرتلری ابقا و تأییدی الحق استیلورلر ایسه شبهه
یرینك کسب ایده‌جكی سوزلری لاابالیانه سویلمكی و علما پاشالر دولت علیه‌یه ابدی الدوام انقیاد
و اطاعت واجبه دینیه‌دن اولدقده انجق اداره مصریه‌نك الك مهم جهتلری یعنی گمرك پوسته تلغراف
شمندوفر مساحه اراضی کبی واجب الاعتنا موادك انکلیزلر یدنده بولندیغنی انکلیزه تسلیم اداره دیمك
اولدیغنه کوره هیئت عسکریه بولنمدیغندن مصرده حقوقده دولتی مدافعه ایتمك اولدقده اکرچه دولت علیه‌جه
بو مدافعه‌نك آتیده محذورلرینی مطالعه ایلیورلر ایسه دولتجه مداخله ایلیورلرده کندی بلادینه انکلیزه وقوعی حکومتلریله
قوزلری یایلمش حقلری کوبا بر دیانت و حمیت سائقه سیله افاده ایتمك و بونلرك هپ ایکیسی دنیانك
احوالنده بیچاره اولدقده دول معظمه‌یه قارشو قویه‌بیلمك اقتدارینه مالك اولدقلری جداً زعم ایلمكده‌لردر کم
مماشات کلامیه ایله اطلاع اولنان تصورات واهیه‌لری موجب حیرت بر حالتدر
علمای مصریه‌دن معتقد عامه اولان مالکی مفتیسی شیخ علیش و همپالری اولان بو حالتی علم دخی بو فکرده
یعنی دول معظمه‌یه مقاومتله ابراز حمیت اسلامیه لزومنه اعتقاددن اولدقده بونلر مراسم خوش‌آمدی یا
اجرا ایچون کلدکلرنده کویا بو وظیفه دیانتكارانه‌نك اجراسنه خدیو مانع اولدیغندن دولت خدیو حضرتلری اشبو
ممانعتی فقط آخر طرفندن ظهور ایدیور اطاعت لازم کلمیه‌جكندن فریضه جهادك ایفاسنه اجتهاد لازم
کلدیکنی افاده و بیانه اتشدیلر ازهر جامع شریفی شیخی اولان زات ایله سائر علماء و مفتی عباسی افندی
بو فکرك علیهنده و بولر علناً اعتراض ایتمك احتمالی بناءً علیه بونلرك ایکیسنه بر انفیه محافظه‌سی دینلر
بحراوی و ابیاری افندیلره دخی دردنجی رتبه‌دن بر نشان عالی مجیدی اعطا اولنمشدر

انزيقرله حقيقتی دها كشف و استخراج اولنمسی و كيفيتك تلغرافاً عرض و بيان قلنمشدر.

خديو حضرتلرى سودانه طرفندن اثناء عصيانه ظهور ايدن اوراده عسكر سوقنه لزوم حصول اولورسه اوچ
درت طابور سريعاً تشكيلی حقنده تلغرافنامه‌لرى جمله‌سی بو خصوص رضی موقع افاده بيورلمه
تشكيلات بو وجهله ده استفاده ايله مصرده موجود اولان عسكردن بر مقدارينك سودانه سوقی و بو صورتله
عسكر مصريه‌نك تأمين محافظه‌سی عدم كفايتندن بحثله درسعادتدن طلب ايلديكی عسكرك اكمال نقصانی ايچون
كوندريلمسی سوزلرى دريانه ايتمسی اولنمقده بونك بعدازين كيف ما كان صورتده ايروجه عرض اولنور.

شو تفصيلاتدن رهين علم عالی بيورلديغی وجهله مسئلهٔ واقعه چيقاريلمز بر طريقه موفقيه اولان ارادات
الزام اباسنه حضرت تاجدارى تطبيقاً جارى اولورسه حتی خديو حضرتلرينك ارادهٔ سنيه‌يه تعليقاً عسكر طلبنه
راغب كشيده ايلديكی تلغرافنامه مذاكره‌سی دخی مصرده ايكن هيئتجه خديو حضرتلرينك نزدنده جواباً ايدوب بونده
ايدلمه‌ده موافقه اعلانه عضو حضرتلری مقدمجه عرض اولنان تأميناتك نتيجه‌سی اولمق اوزره عالی حقمنك
الركبوطی خصوص خديو حضرتلرينك بر دليل بنا ايتمسی الچندن منبعث اولمسی و بويله بابالمسی يعنی بو تلغرافك
تقديمندن مشاركت ايدلمسی اولمسی ذاتاً تأمينات حقنده كنديسی ايلمسی اولمغله خديو … ترخيصی ايچون حكی
ومع ما فيه طوتيلان طريقه تدابير مادامكه ارادهٔ سنيهٔ جناب پادشاهيك حسن انفاذی مقصد مقدرينك حصولی
تقريب ايده‌جك طريقه اولمديغی بونده اتخاذ اولنه‌رق شوقدركه احوال زمانه و حكمت مصلحت ايله
مناسب حركت ايلمسی واجباتدن بولنمشدر. اولبابده امر و فرمان حضرت من له الامركدر. في [illegible] سنه ١٣٠٠ [illegible]

دخی بری طرفدن جوریله جکی بیانیله تمهید اتدیکی حال بو تدبیرده استفاده یه بر وجه عصیان ایله خدیو طرفندن کوستریلمه سی لزومنی
اسکندریه یه عزیمته کمال ایله بر درجه یه قدر باعث تأخیر اولمشدر
اسکندریه نک وقعات ناکهانی ظهوریله افکار عمومیه یه خلجان ویرن عرابی پاشانک القاآتی بو نتیجه یی ابراز ایده جک
حالده مصر و محلی اهالیسیله بونلرله اثنای فعلیه فساد اوریالیدک شو مقدمات القاآت حیله فنا حالده
ایدیلمه سی عسکر عثمانیه ایله تأمینات سایه سنده بشقه تدابیر مؤثره اتدیکی افکارنده بولنمشدر
ایدیلمه سی عسکر عثمانیه ایله تأمینات سایه سنده بشقه تدابیر مؤثره اتخاذ ایدلمه سی افکارنده بولنمشدر. بوکلرده بولندیغی جهتله
خدیو حضرتلری قوه عسکریه ارسالنی مستدعی تلغراف کشیده ایلدیکی و هر وقت بوندن بشقه بر فکرده بولندیغی جهتله
تدبیر اتخاذ ایدلمسی موافقه اینه جککی عرابی پاشانک لهنده التجی ایله استانبولده اعاظمی خدیوک موافقتیله
اعلانه مرهون اوله جغی بر قرار بشقه صورتله عدم امکانه دیمکله بویله بر تصریحاتک اجراسی تقدیرنده بو عقلسز احمقلر
دنیایه قارشو قومه جقلرینی تصور ایلدکلری کبی عسکر ملکیه نک دخی مدافعه ایتدیرلری ملاحظه و مطالعه سی شایاندر
اشته احوال هپ بو منوال اوزره ایکن استانبول وابورینک ورودنده هر نه بایم سعت اولجه المانیا و اوستریا دولتلرینک
مصر جنرال قونسلوسلری اسکندریه یه کلمه و وصوللرنده ملاقات قوشیشه رهده مصر مسئله سنده طولایی دیکارجه
تشکیل نصب التقی اولنه قونفرانسک انعقادی منفعت عمومیه حیله دولتلرنده الدقلری تبلیغاته اقتضاجه
بو مسئله نک حلنه اقتدار وصلاحیتلری اولمدیغی و بوباره ده قرار ویرلمه سی قونفرانسه راجع اوله جغی موقع قبول
اولمدیغنه دائر افاداتده و عرابی پاشانک استیوارینی کندونده بالوسائل الکلاشیله ره ده خدیو ایله بالاشتراک رطبی
و عسکر شاهانه نک مصره کلمسی فتنه نک توسعنه بادی اوله جغندن اکرچه استانبولده عسکر ارسالی بوندن صرف نظر
قالمسی طلبنده بولنمشدر. بو خصوصک اول امرده خدیو حضرتلریله مذاکره اولنمسی لزومی ده بیان اولنمقله اوزرلری دائره خدیویه
خدیوه کیدرک نصل مذاکره و مکالمه ایلدکلری معلوم دکل ایسه ده عارضه وجودیه چکیده ده ثانی اقشام اوزرلری دائره ده موافقه واقعه
عیادته کلرک قونسلوسلرک تکلیف ایلدکلری تألیفه موافقه ایلدیکی و بو تألیفه دخی موقتی دیمک ایسه ده موافقه
مجبوری اولدیغندن اول ارتحال اینه کافیه قبضه سنک وقت اخذه تعلیقه اولنمسی ضروری اولدیغی افاداتی سرد ایلمشدر
خدیو حضرتلری شمدیه قدر بو تألیفه موافقت ایتمامکده اولمسیله بر قونسلوسلرک افاده سی اوزرینه چارچابک تألیف
موافقتنی بولنمسی و قونسلوسلرک فرانسز و یا انکلیز اولدیلر بو مطلبده بولنمدیغی استغراب اولنوب انجق المانیا و اوستریا
قونسلوسلری ایکن مصردن اسکندریه یه قدر کلوب بو مطلبی ویرده عرابی پاشا دخی حویلر رهده هر نه اسیتدر
الی بایده ویرمک کبی بر فکر عجیبی ابراز ایلملرده حقیقة شایان استغراب بر شی اولدیغندن بوندن منظور اولان

Y. PRK. MYD, 2/36

85

Süveyş muhafızının Mısır'a çağrılmasını fırsat bilerek şehri işgal eden İngilizlerin hidiv adına İngiliz bandırası çekmelerinin halkın nefretini uyandırdığı, Mısır ileri gelenlerinin bu durumun Osmanlı Devleti tarafından protesto edilmesini istedikleri

طلب أعيان مصر من الدولة العثمانية الإذن للإحتجاج ضد الإنجليز المحتل لما رفعت من رايتها على سفنها باسم الخديو منتهزة فرصة استدعاء محافظ مدينة سويس إلى مصر

Telgrafname

Mahall-i İrsali: Kasr-ı Nil
Mevridi: Deraliyye
Tarih: 17 Ramazan 1299

Kurenâ-yı hazret-i şehriyârîden atûfetlü Besim Bey Efendi Hazretlerine

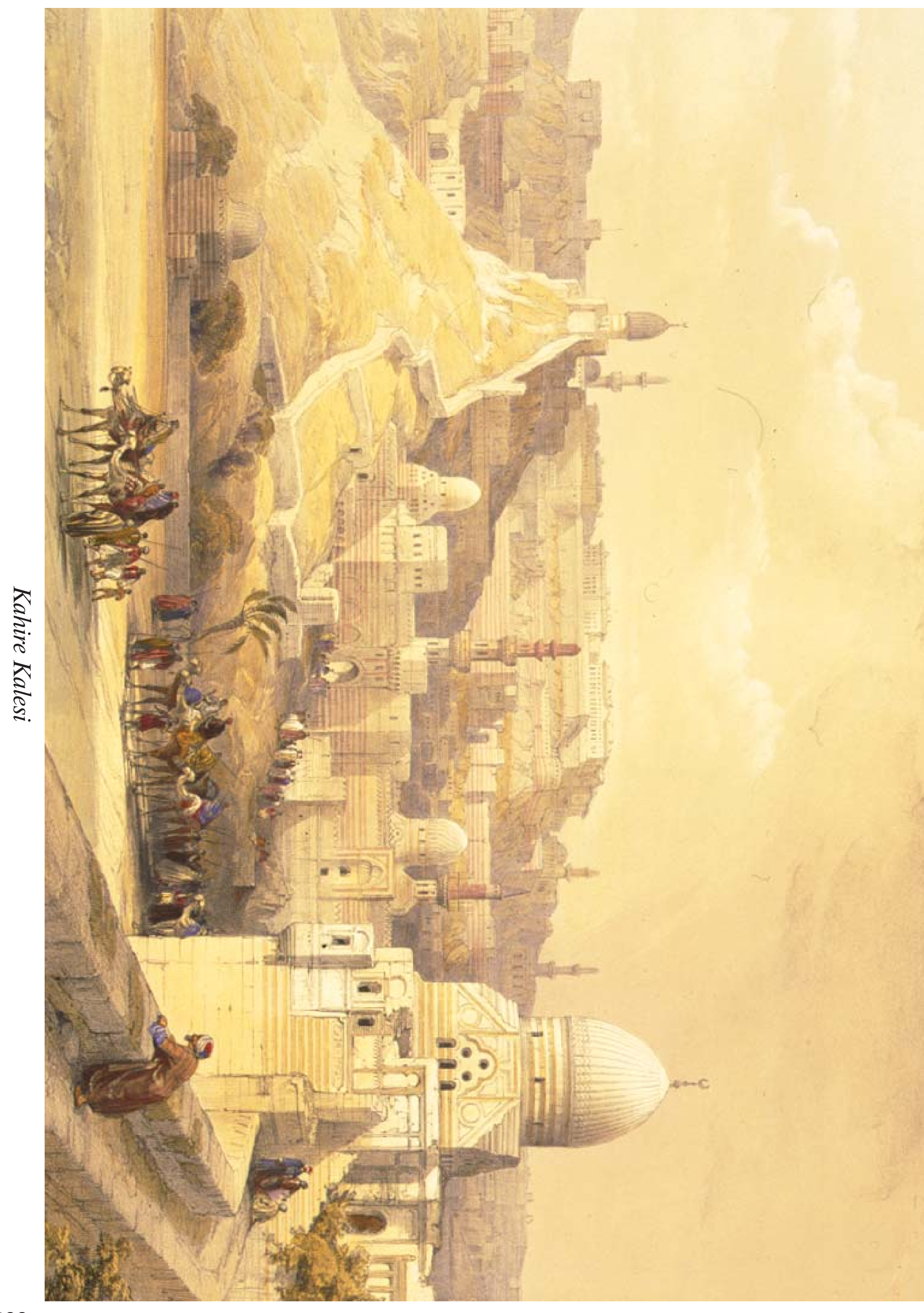
Süveyş muhâfızının hasbe'l-icab bazı talimât-ı mahsusa almak üzere Mısır'a çağrılmış olduğu ser-rişte ederek bu kere Süveyş'de bulunan İngiliz kuvve-i bahriyesi amiralinin Süveyş Şehri'ne ta'addî ile karaya asker çıkardığı ve İskenderiye'de yapıldığı üzere orada dahi hidiv nâmına olarak İngiliz bandırasını çekmiş olduğu ve bundan nâşi umûm Süveyş ahalisine nefret istilâ ederek çoluk-çocuk cümleten Kahire tarafına doğru muhâcerete şitâyâb bulunduğu bu akşam vârid olan ihbar-ı resmîyeden müstebân olmağla lâzım gelen protestonun icrası ve hükûmetsizlik hâli bulunduğu iddiasına karşı Süveyş vekilinin ve mehâkim ve devâvînin ve sair idâre mahallerinin hâlâ işlere bakmakda olduğundan resmen ilânı vekil-i mûmâileyhe emr ve tenbîh kılınmış ise de İngilizin hidiv nâmına olarak hareket etmekde bulunduğu halde Memâlik-i Mısriyye-i Şahane'de İngiliz bandırasını çekmekde bulunduğunun sır ve hikmeti bilinmediğinin hâk-i pây-i merâhim-ihtivâ-yı hazret-i Hilâfet-penâhîye arz buyurulması hususuna inâyet-i atûfîlerini bî-diriğ buyurulmak bâbında emr u irâde efendimindir.

Fî 17 Ramazan [12]99 / 2 Ağustos 1882

Cihâdiye vekîli Yakub Sâmi	**Dahiliye vekili Hüseyin**	**Hakkaniyet vekili Petris**	**Maârif vekili Ali Fehmi**	**Ahkâm reis-i sâbıkı İsmail**	**Nezâret ve Hükümdârîye vekili Ali Bûbî**

تلغراف نامه
نمونه
مخابرات خصوصيه تلغرافلرك طولايى دولتك هيچ بر كونه مسئوليت قبول ايلمز
نمونه
وصول نومروسى
امضالر
واسطه تسيلات
مأمور نوبت
كشيده ايدن مأمور
اخذ ايدن مأمور
متوسط مركزه ارسالى
بدأ مخابره
ختام مخابره
صاحبنه ارسالى
عدد كلمات
مورخى
مبدأ مخابره
نومروسى

Y. PRK. MK, 1/71

Kahire Kalesi

Mısır'da Milliyetçilik akımının etkisiyle meydana gelen karışıklıkların önlenmesi ve bölgede asayişin sağlanması için askerî müdahaleye karar verildiği, olayların ve halkın şikâyetlerinin araştırılarak bunda hidivin idaresinin ve mali politikasının etkili olup olmadığının tespit edilmesi, Osmanlı Devleti'nin ve Mısır Hidivliği'nin haklarının korunması, halkın huzur ve refahının sağlanması tedbirlerinin alınması, Mısır'ın geleceğinin Osmanlı Devleti ile irtibatının devam etmesine bağlı olduğunun Mısır ileri gelenlerine anlatılması hakkında Mısır Fevkalade Komiseri Server Paşa'ya verilen talimat

توجيهات إلى المراقب العالي سرور باشا بخصوص منع الإضطرابات التي حدثت بسبب التيارات القومية ، والقرار بالتدخل العسكري لتوفير الأمن ، وتحقيق شكاوى الشعب للإطلاع على إدارة الخديوي المالية و الإدارية لمعرفة ما إذا كانت لها تأثير في الإضطرابات أم لا؟ و حماية حقوق الدولة العثمانية و الخديوية ، و توفير أمن الشعب و رفاهيته، واقناع أعيان مصر باستمرار الروابط مع الدولة العثمانية

Taraf-ı Devlet-i Aliyye'den bu defa Mısır'a fevkalâde komiser tayin olunan devletlü Server Paşa hazretlerine talimâtdır

Birinci Madde- Hıtta-i Mısriyye'de hukuk-ı âliye-i hazret-i padişahînin ibrâzı ve hidiv'in fermân-ı âlîler iktizâsınca takviye-i mevki ve nüfuzu zımnında taraf-ı Devlet-i Aliyye'den müdahale-i askeriye icrasına lüzum görünmekle müşîrândan yâver-i ekrem-i hazret-i Padişahî devletlü Derviş Paşa hazretleri kumandasıyla oraya kuvve-i kâfiye-i askeriye irsâline irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülkdârî müte'allik buyurulduğundan icabı icra kılınmış ve müşârunileyh Server Paşa hazretleri dahi asâkir-i şahanenin Mısır'da ikameti müddetinde oraya taraf-ı eşref-i Saltanat-ı Seniyye'den fevkalâde komiser tayin buyurulmuşdur.

İkinci Madde- Komiser-i müşârunileyh İskenderiye'ye vusûlü günü kumandan-ı müşârunileyh ve maiyyeti memurlarından atûfetlü Lebib Efendi hazretleri ve faziletlü Esad Efendi ile birlikte hidiv-i müşârunileyhin nezdine azîmet ve hâmil olduğu tahrirâtı i'tâ etdikden sonra Mısır'ın hâl-i iğtişâşına serî'an bir çare bulmak ve orada emniyeti iade eylemek lâzım geldiğinden zât-ı şevket-simât-ı hazret-i padişahî Mısır'a müdahaleye ve iade-i asayiş ile fırka-i gayr-i

muti'âyı tenkil etmek ve yerli ve ecnebî birçok eşhâsın hicret ve perîşânîlerini mûcib ve menâfî'i sekene ve ecnebiyeyi muhill olan hâl-i fetrete nihayet vermek için taraf-ı hazret-i tâc-dârîlerinden Mısır'a asâkir-i kâfiye irsâliyle hidiv hazretlerine muâvenete ve hakk-ı hâkimiyet-i mülûkânelerine müracaata karar verdiklerini ve kendisi fevkalâde komiserliğe ve müşârunileyh Derviş Paşa dahi asâkir-i şahanenin umum kumandanlığına tayin buyurulduğunu ve asâkir-i şahane muayyen olan müddet zarfında Mısır'da vücudlarıyla hukuk-ı Saltanat-ı Seniyye'ye riâyeti ve hidiv hazretlerinin iade-i hüküm ve nüfûzunu te'min edeceklerini hidiv-i müşârunileyhe beyân edecekdir ve memuriyet-i fevkalâde bir gün sonra icra-yı memuriyete mübâşeret edeceğinden ve işe mübâşeretden evvel hâmil olduğu fermân-ı âlînin erkân-ı hidiviyet ve âyân ve eşrâf-ı memleket ile rüesâ-yı ruhâniye ve merâsim-i mahalliyede huzurları mu'tâd olan zevât-ı saire muvâcehesinde kırâati mukteză-yı maslahatdan olduğundan ol gün fermân-ı âlî-yi mezkûrun ta'zîmât ve ihtifâlât-ı lâzıme ile münasib bir mahalde alenen kırâat edilmesinin lüzumu ve bunun işce faidesi ve hüsn-i te'siri hidiv-i müşarunileyhe ifade ve fermân-ı âlî dahi evvelce kendilerine irâe olundukdan sonra yevm-i muayyende ibtidâ nüsha-i âliye-i asliyesi ve bâ'dehu tercüme-i Arabiyesi mahzar-ı umumîde kırâat etdirilecek ve asâkir-i şahanenin Mısır'da vücudları hukuk-ı Saltanat-ı Seniyye'ye bir suret-i mükemmele ve müessirede vasıta-i riâyet olunmasına pek ziyade sarf-ı mesâî olunması lâzım geleceği gibi fermân-ı âlînin esna-yı kırâatinde kumandan-ı müşârunileyh tarafından tertib ve tayin olunacak suretde asâkir-i şahane saff-beste-i ta'zîm olacak ve akab-i kırâatde üç kere "*padişahım çok yaşa*" duası icra edilecekdir. Fermân-ı âlînin kırâatinden sonra komiser-i müşârunileyh huzzâra hitaben bir nutk irâd ederek bunda asâkir-i şahanenin Mısır'a sevki menâfi'-i sekene ve ecnebîyi ihlâl eden fetretin izâlesiyle emniyet ve asayişin iadesi ve tebaa-i hazret-i padişahînin mal ve can ve ırz ve namuslarınca masûniyet-i dâimede bulunmalarına ve kavânin ve efkâr-ı âdile-i Devlet-i Aliyye'den cümlesinin kemâ-yenbağî istifade ile husul-i refah ve rahatlarına kâfil olacak esbâbın tamamî-i te'sisi ve hidiv hazretlerinin fermân-ı âlîler ahkâmınca hâiz olduğu imtiyâzâtın te'yid ve kendisinin nüfûz ve hükûmetinin makâsıd-ı âliye-i meşrûhayı fi'le çıkarmağa sâlih olacak suretde teşyîdi için olduğunu ve hâdisât-ı sâbıkada mutazarrır olanların tamir-i ahvâllerine iktizâ eden mu'âvenat ve teshîlâtın hükûmetçe tamamıyla icra olunacağını ve ulema ve rüesâ-yı ruhâniyeye hitaben dahi hâdise-i sâbıkada bir takım me'âbid ve medaris ve te'sisât-ı hayriyenin münhedim ve münderis

olması nezd-i merâhim-vefd-i hazret-i padişahîde mûcib-i teessür ve rikkat olduğundan bunların tecdîd ve iadesi zımnında hükûmetçe lâzım gelen tedâbîr-i fi'liyenin bir an evvel vücuda getirilmesinin hidiv hazretlerine hassaten tebliğ ve tavsiyesi irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî iktizâsından bulunduğunu ve memuriyet-i fevkalâde tarafından dahi bu bâbda sarf-ı mesâî kılınacağını ve yine cümleye hitaben hâl-i fetretden istifade ile yerli ve ecnebîlerin mal ve can ve haklarına taarruz edenler olmuş ise onlardan istifa-yı hukuk ve haklarında şedîden icra-yı mücâzât olunmasına memuriyet-i fevkalâdenin bi'l-hassa sarf-ı mesâî edeceğinin ve'l-hâsıl bu hususlarda taraf-ı eşref-i hazret-i padişahîden me'zûniyet ve murahhasiyet-i tâmmeyi hâiz bulunduğunu beyân edecek ve işbu beyânât derhal lisan-ı Arabî'ye tercüme ile huzzâra tebliğ kılınacakdır.

Üçüncü Madde- Gerek fermân-ı hümâyûn ile hidivin vikâyesini ve Urabî Paşa'nın bâğî ve adem-i itaatini mutazammın olan beyânnâme ve gerek komiser-i müşârunileyhin makâlesi lisan-ı Arabî'ye nakil ile ol gün Mısır'ın resmî gazetesinde neşredilecek ve bunların birer suret ve tercümeleri İskenderiye'de çıkan yerli ve ecnebî gazetelerine verilecekdir.

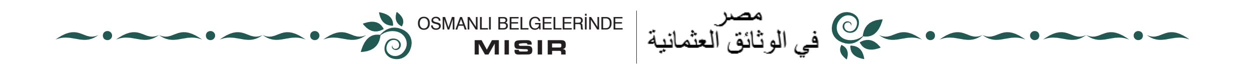
Dördüncü Madde- Komiserlik memuriyetinin vezâifi tedâbîr-i politikiyyeye ve kumandanlığın memuriyeti sırf tedâbîr-i askeriyeye muhtass olup binâenaleyh hidiv hazretleri ile İngiliz amirali ve konsoloslar beyninde komiser paşa hazretleri vasıta-i münasebât olacak ve tedâbîr ve harekât-ı askeriyeyi doğrudan doğruya kumandan paşa hazretleri icra edecekdir.

Beşinci Madde- Tedâbîr-i askeriye gerek İskenderiye'de ve gerek onun haricinde askerlik nokta-i nazarınca tutulması lâzım gelen mevkilerin işgali ve askerin suret-i tâbiiyesi ve harekât-ı askeriye lâzım geldiğinde sevkü'l-ceyşin suret-i icrası ve nukât ve mevâki'-i mazbûta beyninde münasebât ve mevâridât-ı askeriyenin muhafazası maddeleri olup bunlar müstakillen kumandanlığın taht-ı mesûliyetinde icra olunur. Fakat işgali lâzım gelen nukâtın cihât-ı politikiyesi olur ise kumandanlık tarafından bu bâbda komiser paşa hazretlerinin talimâtı ile hareket olunacakdır.

Altıncı Madde- Tedâbîr-i cebriye lâzım geldiğinde anın icrası veya başlanılmış olan bir tedâbîr-i cebriyenin ta'tili komiserin re'y ve tedbirine tâbidir.

Yedinci Madde- Komiser kumandana vâki olacak tebliğini daima tahrîren icra edecek ve kumandan dahi âna tahrîrî müracaat eyleyecekdir.

Sekizinci Madde- Mevâdd-ı mühimme komiser ve kumandan paşalar ha-

zerâtıyla memuriyet-i fevkalâde ma'iyyetine memur Lebib Efendi ve Esad Efendi beyninde encümen suretinde müşavere ve müzâkere ve kararları zabt ile taraflarından ba'de'l-imza icra olunacak ve işbu encümen de riyâset-i komiserliğe aid olacakdır.

Dokuzuncu Madde- Komiser paşa hazretleri tedâbîr-i politikiyede ve kumandan paşa hazretleri harekât ve muamelât-ı askeriyede encümenin kararına göre hareketde mahzûr gördükleri hâlde anın icrasıyla mukayyed olmayıp kendileri vazife-i memuriyetlerince savâb buldukları tedbiri mesûliyetini deruhde ile icra edeceklerdir.

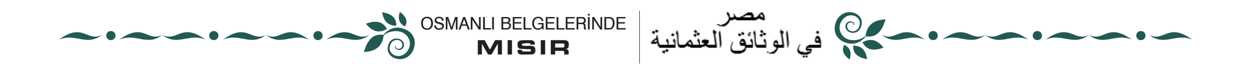
Onuncu Madde- Mısır'a Devlet-i Aliyye'nin müdahale-i askeriyesi Dersaâdet'de mukim düvel-i sitte süferâsı taraflarından Bâbıâli'ye verilen 15 Temmuz sene 1882 tarihli müttehidü'l-meâl takrîrlerde münderic fıkarât ve şerâitle düvel-i müşârunileyhim taraflarından kabul olunmuş ve mezkûr takrîrle âna cevaben Devlet-i Aliyye murahhasları tarafından konferansa verilen beyânnâmenin birer suret-i musaddakası komiser paşa hazretlerine i'tâ kılınmış olduğundan müşârunileyh bunların ahkâmına tatbîk harekâta bilhassa dikkat edecekdir.

On Birinci Madde- Fırka-i bâğîyenin bulunduğu mahaller ile isyan mukaddematı zuhur eden mevâki'de idare-i örfiye ilân kılınır ve fakat bu tedbir kable'l-icra zât-ı vâlâ-yı hidîvî ile komiser paşa hazretleri beyninde müzâkere olunacak ve idare-i mezkûrenin ilân-ı resmîsi makam-ı hidiviyetden icra kılınacakdır.

On İkinci Madde- İdâre-i örfiye altına alınan mahallerde reis ve âzâsı kumandanlık tarafından müntehib olmak üzere birer Divan-ı Harb teşkil olunacak ve işbu divanlar vazifelerini Devlet-i Aliyye'de mer'î olan idare-i örfiye kararnâmesine tevfîkan icra eyleyeceklerdir.

On Üçüncü Madde- İdâre-i örfiye ilânı mücerred ahali-i muti'a-yı fırka-i âsiyeye iltihâkdan ve onlarla münasebât ve muhaberâtdan tahzîr için bir vasıta-i tehdîdiye olmak maksadına mebnî olmak lâzım geleceğinden bu vesîle ile ziyade cebr ve şiddetden ve halkın iz'âc ve tenfîrinden be-gayet ihtirâz ve fakat en muzır ve mutlakü'l-inân bulunmaları asayiş ve emniyetin avdetine mâni görünen eşhâsın teb'îd ve te'dîbleriyle ibret-i müessire irâesine müsâra'at kılınacakdır.

On Dördüncü Madde- Asâkir-i Şahane ümerâ ve zâbitân ve efrâdının itaat ve vazife-i askeriye dairesinden ednâ mertebe inhirâf etmemeleri ve ahali ve

ecnebî haklarında en cüz'î suretde bile münasebetsiz harekâtda bulunmamaları pek ziyade vâcibü'l-itina olup şâyed hilâfı hareketde bulunanlar olur ise kumandanlık tarafından mensûb oldukları Divan-ı Harb'de kemâl-i müsâra'atla muhakeme ve cezalarının icra kılınmasına komiser paşa tarafından nezâret kılınacakdır.

On Beşinci Madde- Memuriyet-i fevkalâde Mısır'da bulunduğu müddetde iki meseleye pek ziyade dikkat edecekdir. Bunun biri Urabî Paşa ile a'vânı maksad ve hareketlerini makâsıd-ı meşrû'aya bina etmekde iseler de fi'n-nefsi'l-emr kasdları menfaat-i gayr-ı meşrû'alarının muhafaza ve tezyîdi hususu olup bu ise memleketi ızrârdan ve ecânibin istilası tehlikesine düşürmekden başka bir şeyi intâc edemeyeceğinden bu hakîkatin edille-i vahime ve kâfiye ile ve lisan-ı mahallî ile memleketin ileri gelir zevâtına anlatılması ve diğeri dahi Mısır'ın hâlen ve istikbâlen saadet-hâl ve bekâsı Devlet-i Aliyye'ye irtibâtlarının devamında olduğuna cümlenin iknâ'ıyla anın hilâfı itikadât ve fesadâtın cerh ve ibtâlidir. Gerek bu maksadların husule getirilmesi ve gerek erkân ve ahali-i memleketden Urabî Paşa takımı veyahud ecnebîler ile münasebât-ı hafiyyesi olanların bilinmesi ve hususan Urabî Paşa'nın Mısır'ın dahil ve haricinde kimlerle mükâtebesi var ise anın tahkiki için vesâit-i hafiyye istimaline ve bu yollarda masârıf-ı mahremâneye lüzum göründükçe icrasında ifâte-i vakt olunmayacakdır.

On Altıncı Madde- Memuriyet-i fevkalâdenin devamı müddetinde İskenderiye ve sair şehirler telgraf ve postahanelerine muvakkaten Devlet-i Aliyye memurlarından icabına göre bir veya iki zâtın ik'âdı için hidiv hazretlerinin muvâfakati istihsâl ve bu memurlar Telgraf Nezâreti'nden taleb olunacak ve câlib-i dikkat olan telgraf ve mektubların te'âtisi men' edilecek ve bir de Mısır gazetecilerinden ve gazete muhbirlerinden bir takımının efkâr-ı ahaliyi tahrîkde fesad ve medhalleri mahsus olduğundan onların men'-i mefâsidine ve tahrîkâtdan hâlî olmayan ecnebîlerin konsoloslarıyla bi'l-müzâkere ahvâl-i fevkalâdede mücaz olduğu üzere hemen memleketden tard ihraclarına müsâra'at kılınacakdır.

On Yedinci Madde- Erkân-ı Mısriyye ile askerî takımının taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye celb ve istimâleleri için bunlara rütbe ve nişan i'tâsı gibi münasib olan taltifatı garazkârânın dikkat ve iştibâhlarını celb etmeyecek suretde icra ile ba'dehû bu tarafa inha etmeğe komiser-i müşârunileyh me'zûndur. Fakat bu nev' taltifatın ehl ü erbâbının kemâ-yenbağî tahkikiyle onların hakkında icrası-

na dikkat olunacakdır.

On Sekizinci Madde- Fransızların fırka-i milliye erkânı ile münasebâtda bulunduklarına ve va'd-i hürriyet ve emsali mevâ'id ile onları teşvik etdiklerine ve hususan kanalın sahib-i imtiyâzı Mösyö de Lepsis ile Urabî Paşa beyninde ittihâda dair bazı ihsâsât olduğundan bu şeylere hadd-i enzâr-ı dikkat ve hâsıl olacak malumât-ı sahîha bu tarafa iş'âr kılınacakdır.

On Dokuzuncu Madde- Mukaddemâ hey'et-i sâbıka-i nuzzâr tarafından gelen şikâyetnânemelerde kendisiyle hey'et arasında vücuda gelen ve nihayet Mısır'ın şimdiki hâl-i iğtişâşına netice veren ihtilâf ve zıddiyetin sebebi hidiv-i müşârunileyhin bazı mezâlim ve suistimâlâtına hamlolunmuş olduğundan müşârunileyhin hakikaten halkca bâ'is-i şikâyet olan ahvâli var ise bunlar ne gibi şeylerdir. Suret-i mahremânede tahkikiyle bu tarafa iş'âr olunacak ve bir de hidiv-i müşârunileyhin makam-ı hidiviyete geldiği günden beri ecnebîlerle akdetdiği mukâvelât-ı maliye ile andan evvel bu yolda yapılan mukâvelelerin birer sureti ve devâir-i Mısriyye'de kabul ve istihdam olunmuş ve ahvâl-i hâzıra üzerine şimdi ekserisi infisâl ve hicret etmiş olan ecnebîlerin aded ve maaşları öğrenilerek bir defteri ve el-yevm Mısır mehâkiminde mer'î olan kanunların nüshaları tedarik ile bu tarafa gönderilecek ve kavânîn ve mukâvelât-ı mevcude içinde suret-i meşrû'a ve muhıkkada görünmeyen ve ahalinin hükûmetden tenfîriyeti davet eyleyen şeyler olduğu hâlde ıslâha müte'allik mütâlaat dahi inhâ kılınacakdır.

Yirminci Madde- Yukarıda zikri geçen fî 15 Temmuz 1882 tarihli müttehidü'l-meâl takrîrin şâmil olduğu tekâlifden biri dahi âtîde tensîkât-ı askeriye-i Mısriyyece suret-i hakîmânede ıslâhât icrası maddesi olduğundan işbu ıslâhâtın hukuk ve menâfi'-i Saltanat-ı Seniyye'ye muvâfakat edecek ve sınıf-ı askerî beyninde sahîh bir intizâm ve itaat husule getirecek suretde te'sisi ahvâl-i mahalliyeye nazaran ne makûle tedâbîre mutavakkıf görünür. Buraları kumandan paşa ile bi'l-ittifak ve suret-i mahremânede tahkik ile inhâ ve bir de el-yevm hidiviyetin idaresinde olan askerin mikdar-ı sahîhi ne kadardır ve Urabî Paşa'nın başında olan muallim askerin kezâlik aded-i sahîhi ne mikdardır ve Mısır'ın kuvve-i redifesi ne kadara bâliğ olabilir ve mühimmât ve eslihânın cins ve kemiyeti nedir? İskenderiye'ye vusûl ile beraber bi'l-etraf istitlâ' ve iş'âr kılınacakdır.

Yirmi Birinci Madde- İngiltere hükûmetinin İskenderiye ile mevâki'-i mütecâvireye çıkardığı askerin geri alınması esbabına devletçe sarf-ı mesâî

olunmakda olduğundan bunun husul-i neticesine kadar asâkir-i merkûmenin mevki ve vazifelerinin Devlet-i Aliyye'nin hukuk-ı hükümrânîsine muvâfık suretle tayini yani asâkir-i şahanenin oraya vusûlünden sonra müdahale-i askeriyeye muhtac olan mevâdda İngiliz askerinin iştirâk etmemesi ve el-yevm bulundukları nukâtda müddet ve suret-i ikametlerinin tevkît ve tahdîdi zımnında ve Devlet-i Aliyyece tasvîb olunur ve irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî müte‘allik buyurulur ise imza ve teâti olunmak şartı tahtında komiser-i müşârunileyh ile İngiliz kumandanı beyninde bi'l-müzâkere bir mukâvelenâme müsveddesi imza kılınıp Bâbıâli'ye irsâl kılınacakdır.

Yirmi İkinci Madde- El-hâletü hâzihî İngiliz askerinin işgal etdikleri mahallerde ve ebniye-i umumiyede İngiliz bandırası çekildiği mesmû‘ olduğundan bunun men‘i için İngiliz kumandanına icra-yı ihtârât kılınacakdır.

Yirmi Üçüncü Madde- Süveyş Kanalı’nın muhafaza ve himâyesince Devlet-i Aliyye'nin ittihâz edeceği hareket konferansın netice-i kararı üzerine bu tarafdan vuku bulacak iş‘âra ta‘lîk kılınacakdır.

Yirmi Dördüncü Madde- Komiser-i müşârunileyh muhaberâtını Bâbıâli ile icra etmekle beraber telgraflarının birer nüshasını Mabeyn-i Hümâyûn Kitâbet-i Celîlesi'ne irsâl edecek ve şifre mekâtibâtda sehviyât veyahud miftahın yed-i ahâra geçmesiyle tahrifat vuku bulur ise bilinmek için her hafta nihayetinde evvelce keşîde etmiş olduğu telgrafların birer suretini posta vapuruyla bu tarafa gönderecekdir.

[21 Ramazan 1299] / [6 Ağustos 1882]

٥

طرف دولت علیه‌دن بو دفعه مصره قوه‌العام قومیسر تعیین اولنان دولتلو درویش پاشا حضرتلرینه

تعلیمات

برنجی ماده خطهٔ مصریه‌نك حقوق عالیهٔ حضرت پادشاهینك اجراسی و خدیوك فرمان عالیلر اقتضاسنجه نفوذ و موقع
و نفوذینك حفظی طرف دولت علیه‌دن مداخلهٔ عسکریه اجراسنه لزوم گورنمكله مبرادن بادی اکرم حضرت پادشاهی دولتلو
درویش پاشا حضرتلرینك قومانداسیله اولهرق قوهٔ کافیهٔ عسکریه ارسالنه ارادهٔ سنیهٔ جناب ملکدارای متعلق بیورلدیغندن
ایجابنك اجرا قلنمسی و مشارالیه درویش پاشا حضرتلری دخی عساکر شاهانه‌نك مصرده اقامتی مدتنجه اوراده طرف اشرف سلطنت
سنیه‌دن قوه‌العام قومیسر تعیین بیورلمشدر. و معیتی مأمورلرینه عطوفتلو لبیب افندی حضرتلری و فضیلتلو اسعد افندی

ایکنجی ماده قومیسر مشارالیه اسکندریه‌یه وصولی گبی قومانداندان مشارالیه ایله برلکده خدیو مشارالیهك نزدینه عزیمت و حامل
اولدیغی تحریراتی اعطا ایتدکدن صکره مصرك حال اغتشاشنه سریعاً برچاره بولنمق و دوام امنیتی اعاده ایلمك لازمه کلدیگنی
ذات شوکتسمات حضرت پادشاهی مصره مداخله‌یه و اعادهٔ آسایش ایله فرقهٔ غیرمطیعه‌یی تنکیل ایتمك و یرلی و اجنبی بروجه
استحصال هجرت ویریا [illegible] موجب و منافع سکنه و اجنبیه‌یه مخل اولدقده حال فتنه‌یه نهایت ویرمك ایکوده طرف
حضرت تاجداریدن مصره عساکر کافیه ارسالیله خدیو حضرتلرینه معاونت و حقوق حاکمیت ملوکانه‌لرینه مراجعه قرار ویردکلری
و کندوسی قوه‌العام قومیسرلکه و مشارالیه درویش پاشا دخی عساکر شاهانه‌نك عموم قوماندانلغنه تعیین بیورلدیغنی و عساکر
شاهانه معیه اولدقده مدت [illegible] مصرده وجودلریله حقوق سلطنت سنیه‌یه عائد و خدیو حضرتلرینه اعادهٔ حکم
و نفوذینی تأمین ایده‌جکلرینی خدیو مشارالیهه بیان ایده‌جکدر. ~~دولت علیه‌نك مداخلهٔ عسکریه‌سی~~ خدیو حضرتلرینك
فرمان عالیلر احکامنجه حائز اولدیغی امتیازاتك تأیید و کندوسنك نفوذ و حکومتنك مقاصد عالیهٔ مشروحه‌یه [illegible]
صالح اوله‌جق صورتده تنسیقی ایچون اولدیغی و حادثات سابقه‌دن متضرر اولنلرك تعمیر احواللرینه اقتضا ایدن معاونتك
و تسویه‌سنك حکومتجه تمامیله اجرا اولنه‌جغی و علما و رؤسای روحانیه‌یه خصوصاً دخی حادثهٔ سابقه‌ده [illegible] معابد
و تأسیسات خیریه‌نك منهدم و مندرس اولمسی نزد مراحم وفد حضرت پادشاهیده موجب تأثر و رقت اولدیغندن بونلرك
تجدید و اعاده‌سی خصوصنه حکومتجه لازم کلان تدابیر فعلیه‌نك براءتی وجوه گتورلمسی خدیو حضرتلرینه خاصة تبلیغ
و توصیه‌سی ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی اقتضاسندن بولندیغنی و مأموریت قوه‌العام طرفندن دخی بو بابده حرف مثلی
[illegible] احوال فتنه‌ده استفادم ایله برلو و اجنبیلرك مال و جانه و حقلرینه تعرض ایدنلر اولمسی [illegible]
استیفای حقوقه و حقلرنده شدیداً اجرای مجازات اولنمسی مأموریت قوه‌العامنك بالخاصه حرف مساعی [illegible]
بو خصوصلرده طرف اشرف حضرت پادشاهیده مأذونیت و مرخصیت تامه‌یه حائز بولندیغنی بیان ایده‌جك و اشبو [illegible]
درحال عربیه ترجمه ایله حضاره تبلیغ قلنه‌جقدر.

اوچنجی ماده کرك فرمان همایون ایله خدیوك وظایفی و عرابی پاشانك نفی و عدم [illegible] منضمه اولدقده بیانه [illegible]

کرك

و قومیسر مشارالیهك مقالاتی لسان عربیه نقل ایله اوله‌رق مصرك رسمی غزته‌سنده نشر ایدیله‌جك و بونلرك بر صورت
و ترجمه‌لری اسکندریه‌ده جیقان یرلی و اجنبی غزته‌لرینه ویریله‌جکدر

دردنجی ماده قومیسرلك مأموریتنجه دخی [illegible] تدابیر بولنمیه‌جقدر و قوماندانلغك مأموریتی صرف تدابیر عسکریه‌یه منحصر اولوب
بناءً علیه خدیو حضرتلریله انکلیز امیرال و قونسلوسلری بیننده قومیسر پاشا حضرتلری واسطه مناسبات اوله‌جقدر و تدابیر و حرکات
عسکریه‌یی طوغریدن طوغری‌یه قوماندان پاشا حضرتلری اجرا ایده‌جکدر

بشنجی ماده تدابیر عسکریه کرك اسکندریه‌ده و کرك انك خارجنده عسکرلك نقطه نظرنجه طوتلمسی لازم کلان موقعلرك
اشغالی و عسکرك صورت تعیینی و حرکات عسکریه لازم کلدیکنده سوق الجیشك صورت اجراسی و نقاط و مواقع
مضبوطه بیننده مناسبات و مواصلات عسکریه‌نك محافظه‌سی مادّه‌لری بونلر منتقلاً قوماندانلغك تحت مسئولیتنده
اجرا اولنور. وقفط استحکامات لزوم کلورسه نقاط مذکوره‌نك بر لیقیبسی اولوراق قوماندانلق طرفندن بو بابده قومیسر
پاشا حضرتلرینك تعلیماتی اوزره حرکت اوله‌جقدر

آلتنجی ماده تدابیر جبریه لازم کلدیکنده انلك اجراسی و یا باشلانلمسی اولدقده بر تدبیر جبریه‌نك تعطیلی قومیسرك رأی
و تدبیرینه تابعدر

یدنجی ماده قومیسر قوماندانه واقع اوله‌جق تبلیغاتی دائماً تحریراً اجرا ایده‌جك و قوماندان دخی اکا تحریری مراجعت
ایلیه‌جکدر

سکزنجی ماده مواد مهمه قومیسر و قوماندان پاشالر حضراتیله مأموریت فوق العاده معیتنه مأمور لبیب افندی و اسعد
افندی بیننده انجمن صورتنده مشاوره و مذاکره و قرارلری ضبط ایله طرفلرندن بعد الامضا اجرا اوله‌جق و اشبو انجمنه
ریاست قومیسره عائد اوله‌جقدر

طقوزنجی ماده قومیسر پاشا حضرتلری تدابیر بولنمیه‌جق و قوماندان پاشا حضرتلری هر حالده و معامله‌ده عسکریه‌ده
انجمنك قرارینه کوره حرکتده مجبور اولمیوب کوردکلری حالده انلك اجراسیله مقید اولمیوب کندولری وظیفه مأموریتلری نجه
بولندقلری تدبیری مسئولیتنی در عهده ایله اجرا ایده‌جکلردر

اوننجی ماده مصره دولت علیه‌نك مداخله عسکریه‌سی در سعادتده مقیم دول سته سفراسی طرفلرندن باب عالیه
ویریلان ۱۵ تموز [illegible] تاریخلو متحد المآل تقریرلرده مندرج فقرات و شرائطه دول مشارالیهم طرفلرندن قبول اولنمه
و مذکور تقریرلرك دولت علیه مرخصلری طرفندن قونفرانسه ویریلان بیاننامه‌نك بر صورت مصدقه‌سی قومیسرك
اکا جوابًا
حضرتلرینه اعطا قلنمه [illegible] مشارالیه بونلرك احکامنه قطعیاً هر حالده بالخاصه دقت ایده‌جکدر
و فقط بو تدبیر رقیق الاجرا
حضرتلرینه اعطا قلنه [illegible] مقدماتی ظهور ایدن بو فقره اداره عرفیه اعلانی قلنور
فرقه باغلی بولنان محلارده عصیانه مقدمات ظهوری ایدرسه بو فقره اداره عرفیه اعلانی [illegible] مقام خدیویتنه اجرا قلنه‌جقدر
اداره‌ی وادارهٔ مذکوره‌نك اعلانی خصوصنده جنابنده مذاکره اوله‌جق قومیسر پاشا حضرتلری ایله خدیو حضرتلری
~~اون برنجی ماده اسکندریه‌ده و قرنه باغچه‌نك کنده قیودنده خارج محللرده اداره عرفیه اعلانی استحصال~~
~~و انفصاللرك عودتنه و سکنه طبیعیه‌نك هیئت عامه‌سی المحافظه منتظم قوتی اوله‌جقده خدیو حضرتلرینك اجرا اداره~~
~~کرك اسکندریه‌ده و کرك باغچه‌ده هیئت بینده بیاننامه اصوللری محلیه‌نك اجابته کوره اداره عرفیه اعلان~~
کرك
ایدیله‌جکدر

اون ایکنجی ماده — اداره عرفیه اثناسنده محاکمده رئیسی و اعضاسی قومندانلق طرفندن منتخب اولمق اوزره بر دیوان حرب تشکیل اولنه جق و اشبو دیوانلر وظیفه لرینی دولت علیه ده مرعی اولان اداره عرفیه قرارنامه سنه توفیقا اجرا ایده جکلردر

اون اوچنجی ماده — اداره عرفیه اعلانی مجرد اهالی مطیعه یی فرقه عاصیه یه التحاقدن و انلرله مناسبتدن محافظه ایله تحذیر ایچون بر واسطه تهدیدیه اولمقدن مقصدینه مبنی اولمغله لازم کلدیکنده بو وسیله ایله زیاده جبر و شدتله خلقك ارعاب و تنفیرندن بغایت احتراز و فقط الك مضر و مطلق العنان بولنانلری ایسه و امثالنك عودتنه مانع اوله بیلنه استخلاص تعمید و تأدیبلریله عبرت مؤثره ارائه سنه مساعدت قلنه جقدر

اون دردنجی ماده — عساکر شاهانه اجرا و ضابطاندن و افرادندن اهمیت و وظیفه عسکریه دائره سنده ادنا مرتبه انحراف ایتمالری و اهمال و اجنبی حقلرنده الك جزئی صورتده بیله مناسبتسز هر حالتده بولنمامه لری زیاده سیله واجب الاعتنا اولوب شاید خلافنده حرکتده بولنانلر اولور ایسه قومندانلق طرفندن منسوب اولدقلری دیوان حربجه کمال مسارعتله محاکمه و جزالرینك اجراسی قومیسر پاشا طرفندن تعقیب قلنه جقدر

اون بشنجی ماده — مأموریت قوه العامه مصرده بولندیغی مدتجه ایکی مسئله یه زیاده دقت ایدیله جکدر بونلرك بری عرابی پاشا ایله اعوانی مقاصد و حرکتلرینی مقاصد مشروعه یه بنا ایتمکده ایسه لرده فی نفس الامر قصدلری منفعت غیر مشروعه لرینی محافظه و تزییدی خصوصندن عبارت اولوب ممالکی احزارده و اجانبك استیلاسی تهلکه سنه دوشورمکده تقرب ایتدیکی بو حقیقتك اوله واضح و واقفه ایله و لسانه محلی ایله ممالکك ایلرو کلنلرینه و ذوات الکلا دیلی و دیکری دخی مصرك حالا و استقبالا سعادت حال و بقاسی دولت علیه یه ارتباطلرینه و وابسته اولدیغنه جمله نك اقناعیله انلك خلافنی اعتقادات و فسادانه جرح و ابطال ایدیلمه کرك بو مقصدلرك حصولنه کتورلمسی و کرك ارکان و اهالی مملکتده عرابی پاشا حقیقی و یاخود اجنبیلر ایله مناسبات خفیه سی اولانلرك بیلنمسی و خصوصا عرابی پاشانك مصرك داخل و خارجنده کیملرله مخابره سی وار ایسه انلرك تحقیقی ایچون وسائط خفیه استعمالنه و بو یولده مصارف محرمانه یه لزوم کورندکجه اجراسنه اهتمام دقت اولنه جقدر

اون آلتنجی ماده — مأموریت قوه العامه نك دوامی مدتجه اسکندریه و سائر شهرلر تلغراف و پوسته خانه لرینه موقتا دولت علیه مأمورلرینك ایجابنه کوره بر ویا ایکی ذاتك اقعادی ایچون خدیو حضرتلرینك موافقتی استحصال و بو مأمورلر تلغراف نقل رتبه طلب اولنه جقدر و جالب دقت اولان تلغراف و مکتوبلرك تعاطیسی منع ایدیله جك و برده مصر غزته جیلرینك و غزته محبرلرینك برده قومندانلق افکار اهالی یی تحریکله فساد و مداخللری محسوس اولانلرك منع مفاسدینه و تحریکاتنه اولدیغی حالده اوزره مملکتدن طرد و اخراجلری حالی اولمیانلر اجنبیلرك قونسلوسلریله بالمذاکره احوالی قوه العامه جه مجازاتلری اوزرینه مساعدت قلنه جقدر

اون یدنجی ماده — ارکان مصریه ایله عسکری من قومندانلق طرف دولت علیه یه جلب و استمالتلری ایچون بونلره رتبه و نشان اعطاسی کبی مناسب اولان تلطیفاتك عرضنه دقت و اشباهلرینی جلب ایده جك صورتده اجرا ایله بعده بو طرفه اشعار ایتمکه قومیسر پاشا ایله مأذوندر فقط بو نوع تلطیفاتك اهل و اربابنه کما ینبغی تخصیصیله انلرك حقنده اجراسنه دقت اولنه جقدر

اون سکزنجی ماده — قوماندانلرك فرقهٔ علیه‌لری ایله مناسباتده بولندقلرینه و دوعه حرب وامثالی مواعید ایله انلری
تشویق ایتدکلرینه و خصوصا قنالك صاحب امتیازی موسیو دولسپس ایله عرابی پاشا بینینده اتحاده دائر بعضه احساسات
اولدیغندن بو شیلره مراقبه وقت وحاصل اولاجق معلومات صحیحه‌نك بو طرفه اشعار قلنه‌جقدر

اون طقوزنجی ماده — مقدما هیئت سفریه طرفندن علاوه شکایتنامه‌لرده کندو هیئت اره‌سنده وجوه کلاده
ورجال مصرك شمدیکی حال اغتشاشه نتیجه ویره‌ن اختلاف و خدیوك سبی خدیو سابق ایلك بعضه مضالم وسوء استعمالاتی
حیل اولمغه اولدیغندن مشارالیهك حقیقة خلقه باعث شکایت اولان احوالی واراسی بونلر یرکی شیلردن صورت
محرمانه‌ده تحقیقیله بو طرفه اشعار اولنه‌جقدر ویرده خدیو سابق ایلك مقام خدیویه کلدیکی کوننده‌ن برو اجنبیلر عقد
ایتدیکی مقاولات مالیه ایله انده اولدیغی بو یولده باپیلدن مقاوله‌لرك بر صورتی ودوائر مصریه‌ده قبول واستخدام
اولنمه واحوال حاضره‌ده اولدینه شمدی اکثریسی انفصال وهجرت ایتمه اولان اجنبیلرك عدد ومعاشاتی اوکرنیله‌رك
بر دفتری والیوم مصر محاکمه مرعی اولان قانونلرك نسخه‌لرینك تدارك ایله بو طرفه کوندریله‌جك وقوانین ومقاولات
موجوده‌ده ایجاده صورتنه مشرده محقق کوریلنه واهالینك حکومتنه تنفرینی دعوت ایلیان شیلر اولدیغی حالده
اصلاحنه متعلق مطالعات دخی اخذ قلنه‌جقدر

یکرمنجی ماده — بو فقره‌ده ذکری کچن ۱۵ تموز حجه تاریخلو متحد الماك تقریرك شمول اولدیغی نظالیفده بری دخی
اشبو تشکیلات عسکریه مصریه‌نك صورت حکیمانه‌ده اصلاحات اجراسی مادسی اولدیغندن اشبو اصلاحاتك حقوق
ومنافع سلطنت سنیه‌یه موافقت ایده‌جك و صنف عسکری بینینده حیچ براتهام واحداث حصوله کتوره‌جك صورتده
تأسیسی احوال محلیه‌یه نظرا نه مقوله تدابیره متوقف کوریلور بو اراده قوماندانلق ایله بالاتفاق وصورتده محرمانه
تحقیقه ایله اخذ و برده الیوم خدیویه اداره‌سنده اولان عسکرك مقدار صحیحی نه قدردر و عرابی پاشانك تابع
اولان معلم عسکرك کذلك عدد صحیحی نه مقدار در ومصرك قوهٔ دفعیه‌سی نه قدره بالغ اولدیغی بیلور و مهمات
واسلحه‌نك جنس وکمیتی نه در اسکندریه‌یه وصول ایله برابر بالاطراف استطلاع واشعار قلنه‌جقدر

یکرمی برنجی ماده — انکلتره حکومتینك اسکندریه ایله مواقع متجاوره‌یی ضبطا دخی عسکرك کیرو النمسی اسبابنه دولتجه حرف
سعی اولنمقده اولدیغندن بونك حصولی نتیجه‌سنده عساکر مرقومه‌نك موقع ووظیفه‌لرینه دولت علیه‌نك حقوق حکمرانیسنه
موافقه صورتده تعیینی یعنی عساکر شاهانه‌نك اوراده وصولندن صکره مداخله عسکریه‌یه محتاج اولان مواردده انکلتره عسکرینك
اشتراك ایتمه‌سی والیوم بولندقلری نقاطدن هنده وصورتده اقامتلرینك توقیت و تحدیدی صحیح و دولت علیه‌جه تصویب
اولنور وارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی‌یه متعلق بوربلوراس امضا ونعاطی اولنمه شرطی تحریر قومیسر مشارالیه ایله انکلتره
قوماندانی بینینده بالمذاکره بر مقاوله‌نامه موسوم سی امضا قلنوب باب عالی‌یه ارسال قلنه‌جقدر

یکرمی ایکنجی ماده — الحالة هذه انکلیز عسکرینك اشغال اتدکلری محللرده واخیرا محویه‌ده انکلیز باندیره‌سی چکلدیکی مسموع
اولدیغندن بونك منعی ایچون انکلیز قوماندانه اجرای افاده‌ایه قلنه‌جقدر

یکرمی اوچنجی ماده — سویش قنالنك محافظه وحمایه‌سنجه دولت علیه‌نك اتخاذ ایده‌جکی حرکت قونفرانسك نتیجهٔ قراره

اوده‌يه بوطرفده وقوعبولجق اشعاره تعليق قلنه‌جقدر

برمی درت نجی ماده قونسولوس مشار اليه مخابراتنی باب عالی ايله اجرا ايتدكجه برابر تلغرافلرينك بر قسمنی ماينه هر بونه كتابت جلدينه
ايسه ايرجلك و شفره مطابقتنی سهولته وياخود مفتاحلرك يد آخره كچمسيله تحريفاته وقوعبولور ايسه بيلمك ايچون
هر هفته نهايتنده اولجه كشيده ايتمش اولديغی تلغرافلرك بر صورتنی پوسته وابوريله بوطرفه كوندره جكدر

Y. E. E, 124/19

İngilizlerin tamamen İskenderiye'yi işgal edememeleri üzerine, Urabî Paşa'nın kumanda ettiği bedevî ve urbandan oluşan birlikleri -bedevî asıllı paşaları kullanarak- parçalamaya çalıştıkları; kaza ve köylere gönderdikleri propagandacılarla taraftar toplamaya çalıştıkları, ağır şartlar ileri sürerek Osmanlı Devleti'ni zor durumda bıraktıkları; Urabî Paşa'nın tüm uyarılarına rağmen Mısır ileri gelenlerinin Kahire'yi savunmayıp İngiliz işgalini memnuniyetle karşıladıkları ve teslim edilmeyen istihkâmlardaki askerlerin de silahlarını bıraktıkları; bölgede asayişin sağlanması için Osmanlı Devleti'nden yardım beklendiğine dair rapor

تقرير أرسل لهدف تأمين المساعدة من الدولة العثمانية لتوفير الأمن في المنطقة بعد فشل الإنجليز في احتلالهم للإسكندرية كاملا، واستخدام البشوات من أصل بدوي و الوحدات المشكلة من البدو والحضر التي يقودها أحمد عرابي باشا و التي عن طريقها حاول الإنجليز تفكيك الشعب عبر إرسال دعاة إلى القرى و النواحي، ووقوع الدولة العثمانية في حرج، و تأييد أعيان مصر الإحتلالَ الإنجليزي رغم كل الإنذارات من عرابي باشا فتخلي الجنود الذين لا يريدون ترك مواضيعهم عن أسلحتهم

Huzur-ı âlî-i efham-ı veliyyü'n-ni'amîye

Ma'rûz-ı bende-i kemineleridir

Evvelce gerek lâyiha-i müşterekede ve gerek ma'rûzât-ı bendegânemle vuku'u muhtemel olan hâlâtı arzetmiş idim. Bu kere dahi Mısır meselesine dair vuku'a gelen meşhûdât ve tahkikât-ı bendegânemin mâba'dı olarak işbu lâyiha-i çâkerânemle huzur-ı fehâmet nüşûr-ı efhamîlerine arzetmeği vâcibe-i zimmet ve farîza-i ubûdiyet olmak üzere be-tekrar ifadeye cür'et eylerim.

Şöyleki; İngilizler bidâyet-i meseleden nihayet-i muzafferiyetleri gü[nü]ne değin yalnız bahren hedmine muvâfık oldukları İskenderiye tabyalarından mâadâ berren vuku bulan muharebelerde lâyıkıyla muzafferiyete nâil olamamışlar idi. Şimdiye kadar kanal boyunda Nefişe [ve] Şalofa ve Makzama ve Kasasin'de oldukca birer ve ikişer muharebeye girişilerek hakk-ı galibiyet Arablar tarafında bulunduğunu kendi telgraflarıyla ifade eylediklerinden İngiltere'den beş bin kadar asker-i muâvene ile bir takım büyük çapta toplar ve

birçok mühimmât-ı darbiye ve nâriye ihzârına lüzum göründüğü gibi Urabî'nin başında olan bedevî ve urbânın ittihâdlarının tefrîki uğrunda lâzım gelen esbâb-ı âcileye teşebbüs eylemeğe mecburiyet hâsıl eylediklerinden bizzat Hidiviyet-i celîle tarafından bedevîyyü'l-asl Sultan ve Ferid Paşalarla daha münasib bazı zevâtların bu işe tayin ve vapur-ı mahsusla îsâl olunduğu gibi General Volsli [Wolseley] tarafından dahi ayrıca ahaliden bazı kimesneler bi't-tedarik Said havalisi ile şarkiyye ve garbiye kaza ve kurâlarına haylice teşvikâtcılar gönderilip celb-i kulûba çalışıldığı muhakkakdır.

Bunlar maksadın husule getirilmesi zımnında her birerleri maliye kuvvetiyle bir tarafdan celb-i kulûba himmet ve diğer tarafdan İngilizler Devlet-i Aliyye'ye ağır tekâlifle mevâdd-ı hâmseyi ileriye sürerek kuvvet-i askeriyesinin tezâyüdü ile hedefü'l-harekâtı olan Kahire'yi tutmak üzere birkaç günler harekât-ı taarruziyeyi te'hir etmişler idi. Tellü'l-Kebir Kumandanı Ferik saadetlü Raşid Hüsnü Paşa kumandasında bulunan asâkir-i Mısriyye ve urbân Ağustos'un 29 ve 30'uncu günlerinde İngiliz ordusu üzerine vuku bulan şiddetli hücumlarında telefât-ı külliye ile Nefişe ve Şalofa istihkâmlarına kadar ric'at ederek çöllerde kumun hesabı malum Arab ve urbânın hesabı yok deyu telgrafla feryâd ederler iken encâmı General Volsli [Wolseley] tarafından ferdâsı Salı günü mevrûd telgrafında ahali ve urbân lehimize tamamen celbolundu. Bu gece nısfü'l-leylden sonra saat alafranga beş buçukda Tellü'l-Kebir'e umum bir hücum edeceklerini ilân ederek müddet-i ilândan bir buçuk saat evvelce vuku'-ı hareketleri ümidin husule geldiğini te'yid eylemişdir.

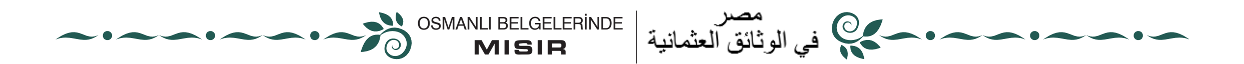
Binâenaleyh Eylül'ün birinci gecesi ba'de'n-nısfü'l-leyl saat dörtde asâkir-i umumiyesine irâe eylediği kumanda mûcebince Tellü'l-Kebir istihkâmına iki yüz metre bu'd mesafeye kadar ileriye hareket ve mahall-i matlûbda ateşe başlayarak yarım saatden sonra ileride sağ ve sol cenâhda bulunan istihkâmlara bir hücum gösterip işbu hücumun âvâze-i dehşeti geride olan istihkâm-ı cesîmede asâkir-i Mısriyye'ye terk-i silah ile firara icbâr eylemiş bu bâbda İngiliz kendi kuvvet ve mahâretine ve düşmanın za'af ve kılletine igtirâren hemen mezkûr istihkâm-ı cesîme dahi bir şiddetli hücum edib derûn-ı istihkâmda Mısırlılardan bir ferd eseri görmediği hâlde zabt ve firar eden asâkirin hatt-ı ric'atini kesmek üzere tertib eylediği iki alay Hind süvari askerini arkalarından şitâb etdirmiş ve esna-yı râhda merkûm süvarilerin telef eyledikleri asâkir-i Mısriyye'den bâkî kalanlar kimisi memleketlerine ve bazıları Kahire'ye ve iki bölük süvari askeri dahi Mirlivâ Mahmud Sami Paşa refâkatinde olduğu hâlde

Said içerisine doğru azîmet etmişlerdir.

Mârü'z-zikr Ağustos'un 29 ve 30'ncu günleri muharebesinde Tellü'l-Kebir Kumandanı Ferik Raşid Hüsnü Paşa'nın mecrûh olduğunu Urabî isti'mâ eyledikde bizzat kendisi kumandan bulunmak üzere orada kalarak asâkir-i Mısriyye'den en şeci' bulunan Sudan siyâhîlerini ileri sağ ve sol istihkâmlarına tertib edib birinci ateşe mukâbele ve hücumlarında bir buçuk saat kadar dilâverâne sebat gösterip cenk eden ve iki bin nefer telefât veren merkûm Sudan askeri olub sevk-i rüzgâr kuvvetini târumâr etdiğinden bu ateş-bâre-i şecî'ât yok yere mahvolup kendi eğer ki diğer istihkâmlarda bulunan asâkir-i Mısriyye bunlara muâvenetle iki saat sebât göstermiş olaydılar İngilizlerin sülüsânı telef ve diğer sülüsünü ric'âte mecbur olacaklarını kendi telgraf ve muhbirlerinin ifade-i şifâhiyelerinden istidlâl olunduğu muhakkakdır.

Gelelim Ahmed Urabî bahsine. Bundan evvelce tehiyye etmiş olduğu şimendifer katarıyla asâkir-i Mısriyye'nin bozulduğunu görerek hemen râkiben doğruca Kahire'ye azîmetle bir meclis küşâd ederek işbu mecâlisde Tellü'l-Kebir kabza-i düşmana geçip karîben bu tarafa hücum edeceklerinden mukâbele ve müdafaaya hazır bulunmalarını beyân eyledikde müşârunileyhin re'yine asla muvâfakat olunmadığını müşâhede eylediğinde hemen Abbasiye istihkâmâtına giderek orada bulunan zâbitân ve askere hitab eylemiş ise de onlar tarafından dahi rû-yı muhalefet görmüş olduğu meğer ki, muharebe-i mezkûrdan çend gün akdem Mısır muhâfız[lı]ğıyla kale kumandanı Rıza Paşa taraflarından Hidiviyet-i celîleye takdim eyledikleri bir kıt'a arîzalarında İngilizler Mısır'a duhûllerinde bilâ-mâni kaleyi teslim edecekleri arzolunmuş ve bu ma'ruzâtın ümerâ ve zâbitân miyânelerinde mektûm tutulmuş idi. Ferdâsı günü ba'de'z-zuhr asâkir-i İngiliz Kahire'ye gelerek bilâ-mâni derûn-ı şehre duhûllerinde memleketin ileri gelenleri ile ümerâ ve zâbitân şenliklerle alkışlayarak merkûmları istikbâl ve kabul eylediklerini görmesi ile beraber Urabî, rüfekâsı olan talebe, Paşa ile ma'-seyf nefslerini İngilizlere teslime mecbur olmuşlardır.

Vak'a-yı Mısriyye'nin tâ evvelinden beri Ahmed Urabî'ye müşterek-i efkâr olan ve Selahaddin Eyyubî sülâlesinden olduğu iddiasında bulunan Mahmud Sami Paşa dahi Tellü'l-Kebir'de olup Urabî'den sonra iki bölük süvari askeri ile Said havalisine doğru firar etmiş ve oralardan Trablusgarb'a gideceğini esir tutulan bazı zâbitâna söylediği muahharan haber alınmış idi. Müşârunileyh iki günden sonra nedâmet göstererek geriye avdetle Kahire'de bulunan hânesine gizlenmiş idi. İngilizler mûmâileyhi haber alarak hânesi basdırılıp derdest ve

mahbûsa ilkâ edilmiş ve Tellü'l-Kebir'in zabtolunduğu katar-ı Mısır'a şâyi‘ olmakda olup Urabî'nin tagallübünden bîzâr olarak izâle-i vücuduna fırsat aramakda oldukları cihetle vâkı‘a haber aldıkları gibi henüz teslime muvâfakat göstermeyen Benha ve Kefrü'd-Devar ve Ebukır ve Reşid ve Kefrü'z-Ziyad ve Tanta ve Kefrü'l-Batah istihkâmlarına tâbi sair kasaba ve kurâda bulunan kâffe-i asâkir-i Mısriyye silahlarını terk ederek memleketlerine firar eylediği istihbâr olunmuşdur.

Bu bâbda ümerâ-yı askeriye ile ahalinin ileri gelenleri Hidiviyet-i celîlenin zîr ve cenâhına sarılmakdan başka çare bulamayıp bâ-telgraf afv-ı emânî istirhâm ile teslime muvâfakat taleb etmişler ise de Hidiviyet-i celîle tarafından işbu ma‘ruzâtlarının kabul ve adem-i kabulü hususunda General Volsli [Wolseley] cenâblarına müracaat olunarak cevaben aldığı telgrafname üzerine kâffesinin İngiliz ordusuna teslim olmaları beyân buyurulmuş olmağla bermûceb-i emr hareket eylemeleri cevaben Hidiviyet-i celîle taraf-ı samîsinden irâde buyrularak bâlâda arz olunan mahallere dahi asker sevkolunub bilâ-mâni zabt ve ahali taraflarından envâ‘-ı nüvâziş ve meserretle kabul olundular. Bunlardan mâadâ Dimyad ve Cemil istihkâmları el-ân sebât ederek teslime asla muvâfakat göstermediklerinden dünki gün Port Said'de bulunan Amiral Seymur [Seymour] ma‘iyyeti donanmasından üç kıt‘a zırhlı fırkateyn ve beş kıt‘a korvet ve gambotla, berren beş yüz nefer asâkirden ibaret bir kuvvet bi'l-istishâb Cemil pîş-gâhına îsâl ederek bunlar teslim oldukları hâlde istihkâmın zabtedilmesi olmadıkları suretde topa tutulması emri verilmiş süfün-i harbiye bahren ve asker dahi berren muhasaraya alarak ve yevm-i mezkûr akşamı zırhlılardan üç aded güllesiz top endahtıyla cevab-ı şâfî alamadıklarından yirmi dört saat sonra bir filika ile buradan aldıkları mülâzım-ı Mısriyye'nin yanına bir zâbit tereffu‘ ile taşra gönderilir ve mezkûr istihkâma yakın varıldıkda görülür ki yalnız bir binbaşı ile bir nefer yüzbaşı ve iki mülâzım ve seksen neferden ibaret bir bölük asker olup bunlar da teslime muvâfakatle zâbitânın seyflerini ve askerin silahlarını ahz ile memleketlerine ruhsat ve ol vechile mezkûr istihkâmı kabza-i zabtlarına alarak Dimyad'da bulunan Kumandan Abdül‘al Paşa idaresinde olan altı bin kadar asâkir el-yevm sebât eylediklerinden mahall-i mezkûra hareket-i taarruziye tedarikinde bulunmakdadırlar.

Asıl nazar-ı itinaya alınacak nokta şurası olup bu da erbâb-ı siyasîyeden bazıları ve hele Port Said Muhâfızı saadetlü İsmail Hamdi Paşa mesele-i Mısriyye'nin akıbet-i vehâmetini anladıklarından İngilizlerin zulm ü ta‘addîsin-

den kurtulmak için kudsiyet-i mahmûde-i hazret-i padişahîden istimdâd ederek şu bulunduğumuz zaman içinde olacak iade-i sulh ve asayiş yed-i eşref-i cihandârîden intizâr etmekde olduğundan bir mikdar asâkir-i nusret-me'ser-i hazret-i padişahînin kıt'a-i Mısriyye'ye vürûdunu istihbâr eyledikleri anda kâffeten Saltanat-ı Seniyye'nin zîr ve cenâh ve ma'delet-penâhına sığınacakları bî-iştibâh olduğu ve bu lütf-ı celîl-i hazret-i hilâfet-penâhîden mahrum kaldığımız hâlde Cenâb-ı Hakk'ın murad-i ilâhiyesinden mâadâ melce-i penâhîleri kalmayacağını bizzat çâker-i keminelerine ifade ve keyfiyetin dahi Bahriye Nezâret-i Celîlesi'ne de arz etmişidim. Şimdi evfak politika cihetine atf u nazar olunursa görülür ki; Hidiviyet-i celîle ve kâffe-i ümerâ ve erkân-ı Mısır'ın İngilizlere olan muvâlat ve temayülâtından başka bir şey olmadığı melfuf Arabiyyü'l-ibâre gazete isbat edeceği gibi bundan altı mah akdem umum gümrük müfettişi olub hasbe'l-memuriye Port Said'e gelmiş olan İngiliz Moris Bey evlâd-ı vatandan bir memura infisâl ederek konyak şevkiyle gelecek Ağustos'un içinde kutr-ı Mısır'ı İngilizler zabtedib cümlenize şapka giydirecek deyu vuku'-ı ifadeleri ol zaman sekr haline hamlolunmuş ise de erbâb-ı irfân bu noktada çok manalar istimzac edeceği dekâyık-şinâs-ı veliyyü'n-ni'amîleri müsellem olacağı bî-iştibâh olup bâbda lâzım gelen tedâbîr-i hakîmânenin sür'at-i icrası dahi muvâfık-ı re'y-i âlî-i efhamîleri buyurulmak makamında takdim-i arîzaya cüretlendim. Ol bâbda emr u fermân lütf u ihsân hazret-i men lehü'l-emrindir.

10 Zilkade [12]99 / 23 Eylül 1882

Memur-ı Mahremân-ı Devlet-i Aliyye
ve Sevkiyat-ı Askeriye
Port Said
Mehmed Selim

MSR KTAB-2.qxp 04.01.2013 06:49 Page 456

معروض چاکر کمینه لریدر

[illegible]

Y. PRK. ASK, 14/46

Meclis-i Vükela'da; İngiltere'nin Fransa ile Mısır'daki işgal süresini üç buçuk seneyle sınırlandıran ve Mısır maliyesini denetim altına alan bir anlaşma yaptığı; Osmanlı Devleti'nin önceliğinin Mısır'ın maliyesi değil işgalden kurtarılması ve halkın huzur ve refahının sağlanması olduğu; İngiltere'nin karışıklıkları yatıştırmak ve hidivin haklarını korumak maksadıyla Mısır'a asker gönderdiğini bildirmesine rağmen bölgeyi işgal ettiği; bu işgalini asayiş sağlandıktan sonra da devam ettirdiği; Osmanlı Devleti'nin Mısır'da fakirlik, mali karışıklıklar, borçların ödenememesi ve idarenin zayıflığı olarak dört önemli sorun tespit ederek, bunların çözülmesine çalıştığı konularında yapılan müzâkerelerden sonra İngiltere'nin Mısır'ı tahliye etmesinin sağlanması aksi takdirde metbu‘ sıfatıyla Osmanlı Devleti'nin Mısır'a askeri müdahalede bulunulması hakkında karar alındığı

القرارات التي أخذها مجلس الوزراء تتلخص مضامينها فيما يلي :بحسب الإتفاقية الموقعة بين إنجلتارا و فرانسا فأن الشؤون المالية المصرية سوف تُراقب، و سيكون تحديد إحتلال مصرلمدة ثلاث سنوات و نصف، وأولية الدولة العثمانية التي تهدف إليها ليست الشؤون المالية لمصر إنما هي خلاص مصر من الإحتلال البريطاني وتوفير أمنها و رفاهيتها، و إلزام انجليرا مغادرة مصر لما أحلفت من وعودها في إرسال الجيش لضبط الإضطرابات و الحفاظ على حقوق الخديو ولكن استمرارالإحتلال تشكل بأربع مشاكل رئيسية للدولة : الفقر، و الديون و الضعف الإداري. فبعد ومذاكرات من أجل حل تلك المشاكل قرر مجلس الوزراء طلب إجلاء انجلترا عن مصر و إلا تتدخل الدولة العثمانية عسكريا

Devletlü efendim hazretleri

Mesele-i Mısır hakkında Fransa ve İngiltere Devletleri beyninde cereyân eden müzâkerâtın neticesine dair Fransa hariciye nâzırının Paris Sefiri devletlü Esad Paşa hazretlerine vâki olan ifadesini hâvî müşârunileyhden alınan telgrafnâme üzerine Devlet-i Aliyyece ittihâzı lâzım olan meslek-i hareketin tayini zımnında bu güne mahsusan akdolunan Meclis-i Vükelâ'da bi'l-etraf müzâkere-i maslahat olunarak kaleme alınan mazbata melfûfâtıyla ma‘an arz u takdim kılınmağla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı cihân-bânî şeref-müte‘allik buyurulur ise hükm-i celîli icra olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

18 Şaban [1]301 / 13 Haziran 1884

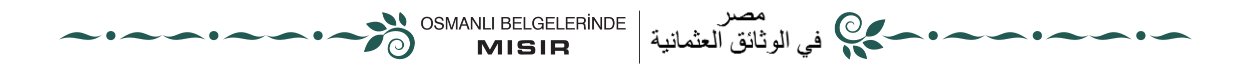
Ma'rûz-ı çâker-i kemineleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleri ve melfûf mazbata ve telgrafnâme müsvedde ve tercümesi manzûr-ı âlî buyurulmak ve ol bâbda şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî mazbata-i mezkûreye tezyîl kılınarak zikrolunan mazbata ve telgrafnâme müsvedde ve tercümesi dahi leffen iade olunmuş olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

20 Şaban [1]301 / 15 Haziran 1884

*****

Mısır meselesi bugün mahsusan akdedilen meclis-i âcizânemizde tekrar mütâlaa ve bu mesele gayet nâzik mevâdd-ı mühimmeden olmasıyla işin her ciheti arîz ve amîk tedkîk ve müzâkere olundu. Malum-ı âlî buyurulduğu üzere bu husus hakkında sebk eden karar ve bi'l-istîzân müte'allik buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî üzerine Paris ve Londra Sefâret-i Seniyyelerine icra-yı tebligât olunup eğerçi Londra Sefâret-i Seniyyesi'nden henüz cevab alınamamış ise de Paris Sefâret-i Seniyyesi'nden vârid olan telgrafa nazaran İngiliz işgal-i askerîsi üç buçuk seneye münhasır kalmak ve murâkabe-i maliye-i düveliye derhâl mevki'-i icraya vaz' edilmek esasları üzerine İngiltere ile Fransa beyninde ittifak hâsıl olduğu anlaşılmış idüğünden Devlet-i Aliyyece de hak ve menfaatine muvâfık bir hatt-ı hareket ittihâzı lâzım gelip bu bâbda düşünülen dört suret ki birisi; Londra'dan gelecek cevaba intizâr olunması ve diğeri; İngilizlerin teklifi vechile umûr-ı maliyeye mahsusan konferans akdine ve sevâhil-i Bahr-i Ahmer'in işgaline muvâfakat olunması ve diğeri dahi; bizim tarafdan beyân-ı re'y ve mütâlaa olunmaksızın Fransa ile İngiltere hükûmetleri beyninde verilen karardan bahisle onların gayrı devletlerin efkârı sual edilmesi ve dördüncü suret ki; Mısır'ın bugünkü hâli iktizâsınca orada haricden bir kuvve-i askeriyenin vücuduna muhtac bir şey olmayıp asıl ittihâz olunacak tedâbîr ahvâl ve vukuât-ı malume te'sirâtıyla memleketin idare-i umumiye ve alel-husus kuvve-i maliyesine ârız olan za'f ve haleli izâle ve ahaliyi dûçar oldukları zarûret ve hasârâtdan ve tahvîlât-ı umumiye ashâbını hırmân-ı hak ve menfaatlerinden vikâye etmek için icab eden suret-i tanzimeyi tesrî' ve Devlet-i Aliyye'nin hukuk-ı hükümrânîsini ve menâfi'-i meşrû'a-i düveliyeyi te'min ve tevsîk etmekden ibaret ise de şâyed Mısır'ın hâlince hâlen bir müdahale-i askeriye lüzumu

iddia olunur ise bu vazife sahib-i memleket olan Devlet-i Aliyye tarafından icra olunmak üzere hıtta-ı mezkûreyi İngiliz askerinin terk ve tahliye etmesi teklifinin tekrarıyla beraber şâyed hükûmet-i seniyyenin müdahale-i münhasırası istenilmiyor ise emr-i işgale Devlet-i Aliyye'nin müdahalesiyle beraber Fransa ve İtalya ve İspanya Devletlerinin dahi teşrîki cihetinin ihtiyarıdır. Esbâbı mazbata-i mütekaddime-i âcizânemizde dahi arz ve izah olunduğu üzere Fransa ile İngiltere beyninde ittifak hâsıl olmasına nazaran bizce İngiltere'den intizâr olunan cevaba ta'lîk-i teşebbüsden bir faide melhûz olmadığı ve İngilizlerin teklifi vechile umûr-ı maliyeye mahsusan konferans akdi ve sevâhil-i Bahr-i Ahmer'in işgali suret ise Hükûmet-i Seniyyece esasen kabul olunmadığı ve bizim tarafdan beyan-ı re'y olunmaksızın düvel-i sairenin istitlâ'-ı efkârı ziyâ'-ı vakti müeddî olacağı cihetlerle dördüncü suret mukteziyât-ı hukuk ve menâfi'e muvâfık görünmüş idiyse de işbu suver-i erbaanın haricinde bir mütâlaa ve tedbir olup olmadığı dermiyân ile pek çok te'âti-i efkâr olundu. Bu meselede tarîk-i eslem İngiliz askeri hıtta-i mezkûreyi tahliye etmek şartıyla asayişin iadesi ve menâfi' ve nazariyât-ı düveliyenin mahfûziyeti hususunun te'mini taraf-ı Devlet-i Aliyye'den deruhde olunacağının tekrarı ise de şu suret evvelce teklif olunduğu halde buna muvâfakat olunamayacağına dair suret-i kat'iyede cevab alınmış idüğünden şimdi yalnız yine bu teklifin tekrarında bir faide me'mûl olmadıkdan başka ehemmiyet-i maslahatı izâ'a edeceği müttefikü'n-aleyh olduğu gibi suver-i selase-i mezkûrede dermiyân olunan mülâhazât dahi müzâkerât-ı ahîre ile teeyyüd ve teekküd ederek şu suretlerden mâadâ icrası mümkün ve hak ve menfaat-i devlete muvâfık diğer bir mütâlaa dahi tahattur olunamadığından dördüncü suret vechile İngiltere'nin hıtta-i Mısriyye'yi tahliye etmesi ve bu vazifeyi Devlet-i Aliyye'nin ihtisâs eylemesi teklifinin tekrarıyla beraber işgal-i müşterek teklifinin dahi ilâvesi şıkkının tercîhinde ittihâd hâsıl olmuşdur. Çünkü bu karar devletlerce nazar-ı itibara alınıp da mevki'i icraya gelecek olur ise şimdiki hâle nisbeten Devlet-i Aliyyece bir gûne mazarrat tasavvur olunamayıp bilakis el-yevm hıtta-i Mısriyye'de İngiltere'ye muhtass kalan infirâd-ı nüfûzun inkısamıyla bittâb' hukuk-ı Hükûmet-i Seniyye'nin istikrârını ve düvel-i sairenin celb-i muâvenetlerini mûcib olacağı akvâ-yı mülâhazâtdan bulunduğundan bu bâbda iltizâm-ı sür'at olunması ilâve-i müzâkerât edilmiş ve bu karara tevfîkan Londra ve Paris kabineleriyle sair düvel-i muazzama kabinelerine tebliğ olunmak üzere kaleme alınan telgrafnâmenin Fransızca müsvedde-

siyle hey'etçe mümzâ tercümesi leffen arz u takdim kılınmış ise de kâtıbe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

18 Şaban [1]301 / 13 Haziran 1884

[Sadrıazam] Mehmed Said	**[Şeyhülislâm] Ahmed Esad**	**[Dahiliye Nâzırı] İbrahim Ethem**	**[Serasker] Osman Nuri**	**[Bahriye Nâzırı] Hasan Hüsnü**
[Harbiye Nâzırı] Mehmed Asım	**[Şura-yı Devlet Reisi] Mehmed Akif**	**[Adliye Nâzırı] Hasan Fehmi**	**Ali Rıza**	**[Maliye Nâzırı] Ahmed Münir**
[Ticaret ve Ziraat Nâzırı] Abdüllatif Subhi	**[Evkaf Nâzırı] Mehmed Kâmil**	**[Maârif Nâzırı] Mustafa Nuri**	**[Nafia Nâzırı] Mehmed Raif**	**[Sadâret Müsteşarı] Mustafa Zihni**

İşbu Meclis-i Vükelâ mazbatasıyla kaleme alınmış olan melfûf telgrafnâme müsveddesi ve tercümesi manzûr-ı âlî-i hazret-i padişahî buyurularak ber-vech-i istîzân karar-ı ma'rûzun icra-yı icabı ile zikrolunan telgrafnâmenin keşîdesi muktezâ-yı emr u fermân-ı hazret-i padişahîden bulunmuş olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emnrindir.

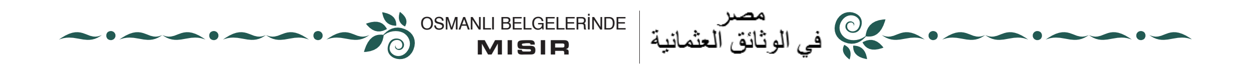
20 Şaban [1]301 / 15 Haziran 1884

*****

Bâb-ı Âlî
Nezâret-i Umûr-ı Hariciye
Tercüme Odası

Hariciye Nezâreti'nden düvel-i muazzama nezdinde mukim süferâ-yı Saltanat-ı Seniyye'ye irsâl olunacak telgrafnâme-i umumînin müsveddesi tercümesidir

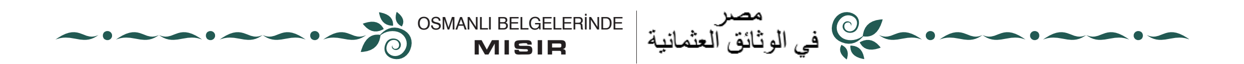
Aldığımız malumâta göre Mısır'da İngiliz işgal-i askerîsine üç buçuk sene

müddet tayini ve derhal bir murâkabe-i maliye-i düveliye te'sisi için İngiltere ve Fransa hükûmetleri beyninde ittifak hâsıl olmuşdur. Bu esaslar üzerine bir ittifaknâme imza ve ba'dehû düvel-i saireye tebliğ edilecekdir. Murâkabe-i maliye meselesini burada tedkîke lüzum görmem. Bizce en mühim madde memleketin işgalidir. Fransa hükûmeti müddeti muayyen olmayan işgal-i askerîye bir müddet tayini hususunda mutâbakatla mesele-i Mısriyye'yi başka bir tarîke idhal etmek istemiş olduğundan hakkımızda ibrâz eylediği niyyât ve temâyülâtdan dolayı kendisine müteşekkiriz. Devlet-i metbû'a sıfatıyla müşkilât-ı mu'allâkının tesviyesine en ziyade alâkadâr olan şüphesiz Bâbıâli'dir. Mısır'ın sair eyâlât-ı şahane ile olan revâbıtı ve oradaki menâfi'-i azîmemizle hıtta-i mezkûrenin istikbâlen husul-i saadet-hâli gibi bazı esbâb devleteyn-i müşârun-ileyhâ beyninde hâsıl olan itilâfın tedkîk-i netâyicini bizce bir vazife-i mübreme hükmüne koymuşdur. Kabinetoların nazarında işgal-i askerî memleketde huzur ve asayiş-i umumî ile menâfi'-i düveliyeye riâyeti te'min eylemekden başka bir maksada müstenid olamaz. İmdi İngiliz işgal-i askerîsine sadece bir müddet tayini bu maksada muvâfık mıdır? Biz bu itikadda değiliz. Vehle-i evvelîde mütebâdir-i hâtırımız olan mülahazât şunlardır ki; acaba husus-ı mezkûr bir takım gavail-i cedîdenin men'-i vuku'una sâlih te'minâtı cami' midir ve emr-i tahliyenin müddet-i muayyenede vuku bulacağına emniyet olunabilir mi? Eğer bizce cây-ı iştibâh olmadığı vechile Avrupa kabinetoları hükûmet-i seniyye misillü mesele-i Mısriyye'nin suret-i kat'iyede tesviyesini halisane arzu ediyorlar ise İngiliz işgal-i askerîsinin temdîdinden daha mü'esser ve daha ziyade kâbil-i icra bir suret-i tesviyeye müracaat etmek lâbüd idüğünü bizimle beraber tasdîk ve itirafdan kendilerini men' edemezler. Bizim itikadımızca Mısır'da bir kuvve-i ecnebiye-i askeriye ibkâsı asla haklı gösterilemez. İngiliz askerinin sevkini icab etdiren ihtilâl teskin edilmiş olduğundan Mısır-ı Süflâ'da bir İngiliz ordusunun bulunmasına lüzum gösterecek şey şüphesiz Sudan işleri değildir. Vukuât-ı ahîre bu müdde'ânın sıhhatini gereği gibi isbat etmişdir. Hâl-i hazırdan dört madde-i esasiye tevellüd ediyor. Birincisi; ahalinin fakr u zarûreti ikincisi; gitdikçe tezâyüd etmekde olan teşvîşât-ı maliye üçüncüsü; şu halin neticesi olarak ashâb-ı matlûb menâfi'inin sektedâr olması dördüncüsü; emr-i idarede rekâbet husulüyle işlerin suret-i matlûbede cereyân etmemesidir. İşte bu fenalıklara bir çare taharrîsi lâzımeden olmağla İngiltere ile husul-i itilâfa çalışarak şu suretle hem devletlerin niyyâtına ve hem de hâl-i hâzırın ihtiyacâtına tevfîk hareket eyledik. Hayfa ki mesâî-i vâkı'amız netice-pezîr olmadı. Fî 3 Kânûn-ı Sânî

[12]83 tarihiyle bizzat Lord Granville tarafından devletlere irsâl olunan tahrirât-ı umumiyenin esas-ı itilâf ittihazını bile İngiltere kabinetosuna teklif eylemiş isek de bu teklif dahi yerli askerinden gayrı bir kuvve-i askeriyenin vücudu lâbüd addolunduğu halde Mısır'a asâkir-i Osmaniyye sevkine dair mukaddemâ icra eylediğimiz teklif misillü semeresiz kalmışdır. İngiltere hükûmeti teklif-i mezkûru kendi vak‘ ve haysiyetine mugayir olduğundan bahisle reddeylediği sırada işin bidâyet-i zuhurunda Mısır'a asker gönder-mediğimizden dolayı bazı ta‘rîzâtda dahi bulunmuşdur. İmdi o vakit tarafımız-dan asker sevki için vaz‘ edilen tehdîdât gerek devlet-i metbû‘a sıfatıyla en müsait addeyleyeceğimiz mahallere ilcâat-ı ahvâl ile lüzum görünecek mikdar asker sevki hususunda hâiz olduğumuz hak ve salâhiyet ve gerek ihtiyâcât-ı zamane ile kabil-i te’lif değil idi. Fakat hükûmet-i seniyye o vakit hakk-ı mezkûru icra edemediği için bunu gâib etmiş midir? Hiç kimse böyle bir iddia-da bulunamaz. İşte bunun için hukukumuza istinâden Mısır'a askerle müdaha-leye hâzır bulunduğumuzu beyân eyledik. İngiltere'yi gücendirecek şeylerden mücânebet bizce herkesden ziyade matlûb ve mültezim olduğundan Mısır'a asker sevkini teklif eylediğimiz vakit devlet-i müşârunileyhânın inkisâr-ı hâtırı mûcib bir tedbir nazarıyla bakacağını me’mûl etmez idik. Fi'l-vâki İngiliz askeri Mısır'a gitdiği zaman kendini ihtilâli teskin ve hidiv hazretlerinin nüfûz-ı hükûmetini iade eylemek vazifesiyle mükellef addeylemiş idi. Şimdi bu vazifeyi ifa eylediğinden İngiltere hükûmeti memleketi tahliye eder ise deruhde eylediği memuriyetin ikmâli kendisince bâis-i şeref olacak ve bu suretle bi-hakkın devlet-i metbû‘aya aid bir vazifenin icrasını bize bırakarak te’minât-ı müker-reresini mevki‘-i fi‘le îsâl eylemiş bulunacakdır. Binâenaleyh şu re’y ve mütâlaamız hilâfına olarak devletler Mısır'da yerli askerinden gayrı bir kuvve-i askeriyenin ibkâsını münasib addederler ise işbu eyâlât-ı mümtâzenin mua-hedât ile fermân-ı hümâyûnlar mûcebince hâiz olduğu mevkii tatarruk-ı halelden vikâye ve memleketde huzur ve saadet-hâli iade ve hukuk-ı hazret-i padişahî ile menâfi‘-i düveliyeyi muhafaza eylemek maksadına mebnî oraya bir kuvve-i askeriye sevkine hâzır olduğumuzu beyân ederiz. Asâkir-i Osmaniyye'-nin Mısır'da müddet-i ikâmetine gelince, devletler bu müddeti bizzat tayin ede-bilirler.

Düvel-i muazzamanın efkâr-ı reviyyet-mendâneleri iktizâsınca teklif-i vâki‘mizin meşrû‘iyetini tamamıyla takdir edecekleri itikadındayız. Maamâfih hareket-i münferidemiz dâ‘i-i itirazât olacak olur ise hükûmet-i seniyye hulûs-ı

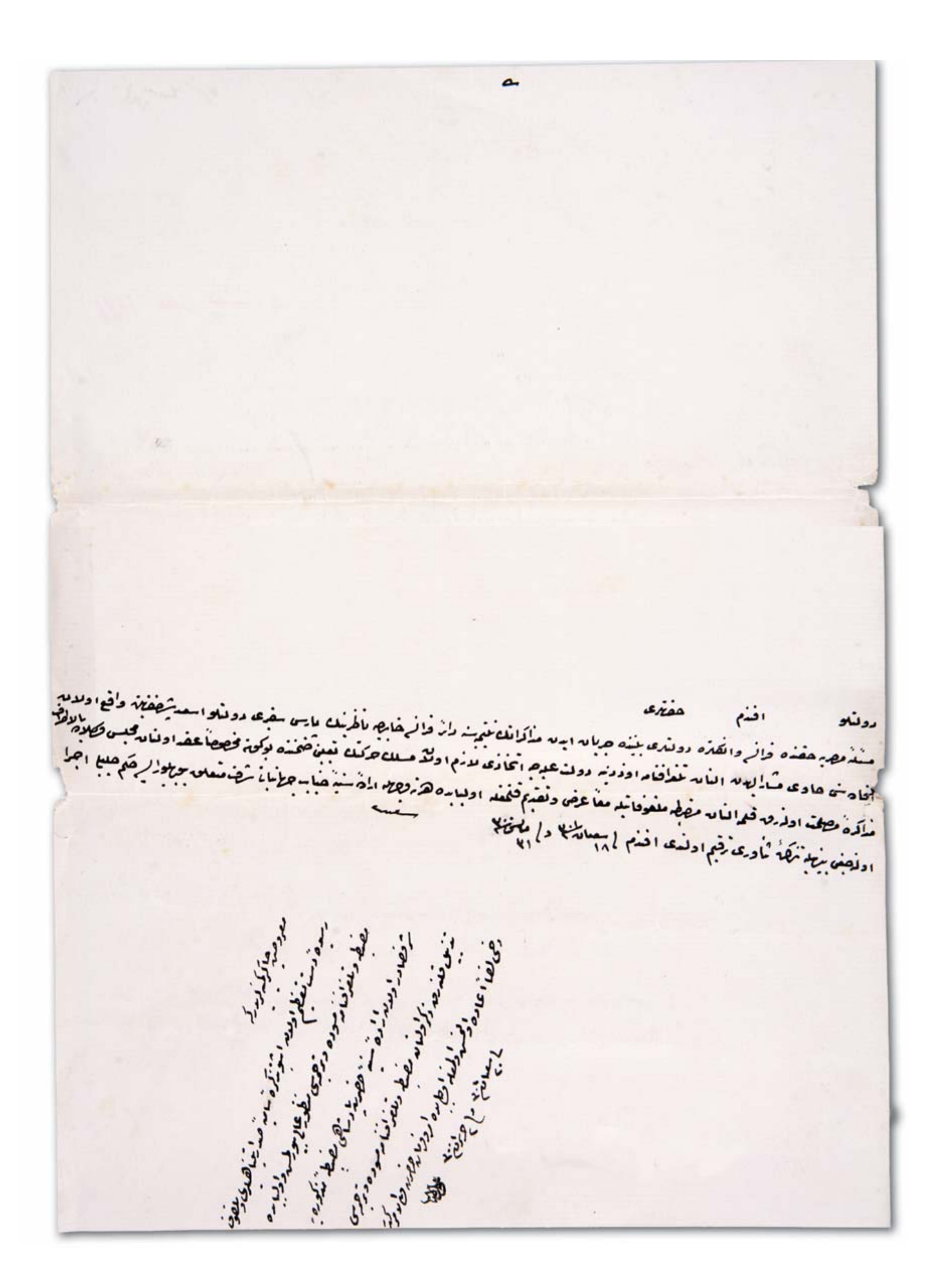
niyetini bir kere daha isbat etmek ve kimseyi gücendirmemek için işgal-i askerînin bir mahiyet-i muhtelita kesb etmesini ve işe az çok alâkadâr olan birkaç devlet tarafından icra olunmasını kabul eder. Bu takdirde İngiltere, Fransa, İtalya ve İspanya askeri devlet-i metbû'a askerine iştirâk edeceklerdir ve çünkü İngiltere hükûmeti bile Mısır'da deruhde etdiği vazifeyi düvel-i saire ile maa'l-memnûniye taksim eyleyeceğini beyân etmiş olduğundan bâlâda muharrer fikir ve mütâlaa bir kat daha şâyân-ı kabul görünür.

İşte İngiltere ile Fransa beyninde hâsıl olan itilâfdan münbais mülâhazât bunlardan ibaretdir. Mülâhazât-ı meşrûhayı nezdinde bulunduğumuz devlete tebliğ ile bunları hüsn-i telakki eyleyeceği ümidinde bulunduğumuzu dahi beyân eylemenizi rica ederim. İşbu telgrafnâmenin bir suretini Hariciye nâzırına i'tâya me'zûnsunuz.

20 Şaban [1]301 / 15 Haziran 1884

[Meclis-i Vükela Üyelerinin İmzaları]

٥

كرك قوه نك انفصالى باكليه حكومت سنيه نك استقرارى و دول سائره نك جلب معاونتلرى موجب اولهجغى افواه لاحقه تدبيره
بولنديغندن بو بابده التزام سرعت لزومنه علاوه مذاكرات ابتدائيه دبو قراره توفيقا لوندره ده و پاريس قابينه ايله سائر دول معظمه قابينه لرينه
تبليغ اولنمق اوزره قلمه آلنان تلغرافنامه نك وارزجه مسوده سيله هيئتجه مرضى ترجمه سى نفاعده وتقديم قلنمغله اراده خاطر افزاى
اوه وفق حقنده هر حالده امر و فرمان حضرت ولى الامرك در ١٨ شعبان سنه ١٢١

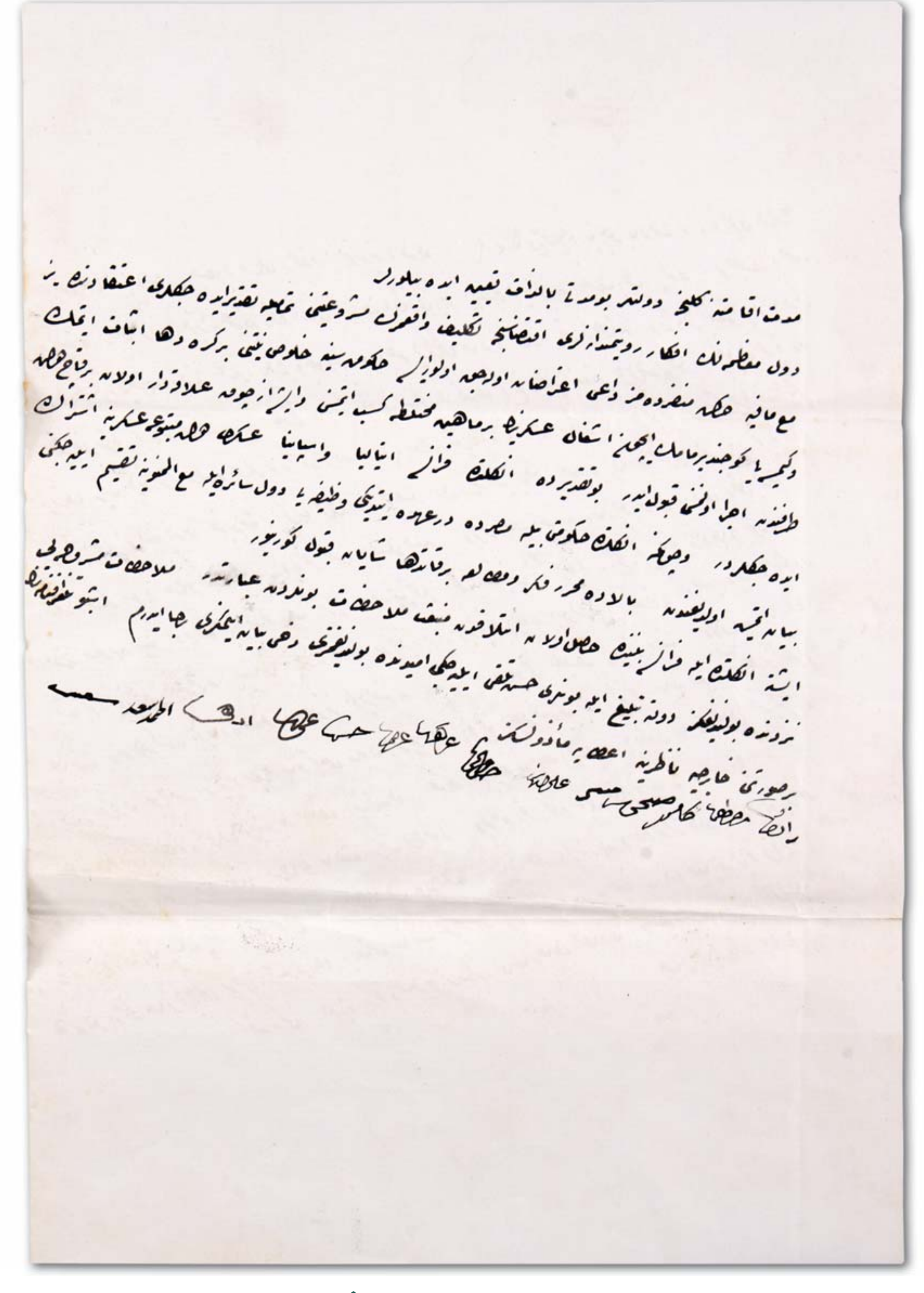
اشبو مجلس وكلاده مطالعه سيله قلمه آلنمسى اوزره متعلق تلغرافنامه مسوده سى و ترجمه سى منظور عالى حضرت پادشاهى بيورلمق ايچون
اشبو اده قرار معروضك اجراء ايجابى اجرا اولنماسى تلغرافنامه نك كشيده سى مقتضاى امر و فرمان حضرت پادشاهى
بو بابده اولنمه اوليه اولنمه حقنده هر حالده امر و فرمان ... ١٢ شعبان سنه ١٢٧٧

خارجيه نظارتندن دول معظمه نزدنده مقيم سفارت سلطنت سنيه‌يه ايصالى اولنجق تلغرافنامهٔ عموميه مسوده‌سى

باب عالى
تحريرى
نظارت امور خارجيه
ترجمه اوطه‌سى

آلديغمز معلوماته كوره مصرده انكليز اشغال عسكريسنه اوچ بچق سنه مدت تعيينى ودخى بر مراقبهٔ ماليهٔ دوليه تأسيسى ايچون
انكلتره و فرانسه حكومتلرى بيننده اتفاق حاصل اولمشدر. بو اساسلر اوزرينه بر اتفاقنامه امضا وبعده دول سائره‌يه تبليغ ايديله‌جكدر.
مراقبهٔ ماليه مسئله‌سى بوراده تدقيقه لزوم كورمم. بزجه اك مهم ماده مملكتك اشغاليدر. فرانسز حكومتى مدت معينه اولميان
اشغال عسكريه بر مدت تعيينى خصوصنده مسبوقتكه مسئلهٔ مصريه‌يه يا بشقه بر طريقه ادخال ايتمك ايستمه‌ين حالينده حقوقه ابراز ايديلن
بيانات و تمايلاتندن طولايى كنديلرينه متشكرز. دولت متبوعهٔ چاكرى مشكلات معلومه‌نك تسويه‌سنه ان زياده علاقه‌دار اولانلر
شبهه‌سز بابعاليدر. مصرك سائر ايالات شاهانه ايله اولان روابطى و اورادهكى منافع عظيمه خطهٔ مذكوره‌نك استقلالًا
حصول سعادت و تعاليسى كبى بعض اسبابه دولتيه‌نك ايلماسى حيث حاصل اولانلر اسلافك ترقيه نتيجه‌سى بزجه بر وظيفهٔ مبرمه حكمنه قونمشدر
قابينه‌لرك نظرنده اشغال عسكريه مملكتده حضور و آسايش عموميه‌يله منافع دوليه‌يه رعايت تامه‌سنى تأمين ايتمكدن بشقه بر مقصده
مستنددر. ايمدى انكليز اشغال عسكريسنه ساده‌جه بر مدت تعيينى بو مقصده موافقميدر. بز بو اعتقادده دكلز. وهله اولى
مبادر خاطر اولان ملاحظات شونلردركه عجبا خصوص مذكور بر طاقم عوائق جديده‌نك منع وقوعنه صالح تأميناتى حاويميدر
وارتخليه‌نك مدت معينه‌ده وقوع بوله‌جغنه امنيت اوله‌بيلورمى. اكر بزجه جاى اشتباه اولديغى وجهله اوروپا قابينه‌لرى
حكومت سنيه‌نك مسئلهٔ مصريه‌نك صورت قطعيه‌ده تسويه‌سنى خالصانه آرزو ايديورلرسه انكليز اشغال عسكريسنك تجديدنه
دها موثر و دها زياده قابل اجرا بر صورت تسويه‌يه مراجعت ايتمك لابد ايدوكنى بر قرار تصديقه و اعترافده كنديلرى
منع ايده‌مز. بزم اعتقادمزجه مصرده بر قوهٔ اجنبيه عسكريه‌نك ابقاسى اصلا حق كوره‌ميورز. انكليز عسكرينك سوقى
ايجاب ايتديرن اختلال تسكين ايتمش اولديغندن سلطنت سنيه‌ده بر انكليز اردوسنك بولنمسنه لزوم كوستره‌جك شى شبهه‌سز سودانه
ايشده دكلدر. وقوعات اخيره بو مدعانك صحتنى زكى كبى اثبات ايتمشدر. حال حاضرده درت ماده اساسيه تولد ايديور.
برنجيسى اهالينك فقر و ضرورتى. ايكنجيسى كيتدكجه تزايد ايتمكده اولان تشوشات ماليه. اوچنجيسى توجهاتك تنجيزى قولدرفنه اصحاب مطلوبك منافعك
سكته‌دار اولمسى. دردنجيسى امر اداره‌ده رقابه حاصل اوله‌رق اشتراك صورتنك مطلوب درجه‌ده جريانه ايتمامسيدر. ايشته بو نقطه‌لرده بر چاره
تحريسى لازمه‌دن اولمغله انكلتره ايله حصول ائتلافه چالشلمق رده شو صورتله هم دولتلرك بياناتنه وهم حال حاضرك احتياجاتنه

توقیعه حکمه ایدلن حیفاکر مسلکی واقعه‌مز نتیجه‌پذیر اولمدی ۱۰ کانون ثانی ۸۴ تاریخیله بالذات لورد غرانویل طرفندن
دولتره ارسال اولنان تحریرات عمومیه‌نك اساسی ائتلاف اتحادی ایله انکلتره قابینه‌سنه تکلیف ایتمه‌ایدکده بو تکلیف دخی
بر عسکر نزدینجه بر قوه عسکریه‌نك وجودی لابد اولدیغی حالده مصره عساکر عثمانیه سوقنه دائر مقدما اجرا ایلدیکمز
تکلیفه مثللو ثمره‌سز قالمشدر. انکلتره حکومتی تکلیف مذکوری کندی وضع وحیثیته مغایر اولدیغندن بحثله رد ایلدیکی مره‌ده
ایشبو برایه ظهورنده مصره عسکر گوندرمدیکمزدن طولایی بعضاً تعریضاتده دخی بولنمشدر. ایمدی اووقت طرفمزدن عسکر
سوقی ایچون وضع ایدیلان تحدیداته کرك حالت متنوعه‌ك مدعا عدا ایده‌جکمز محلده الجاسنه احوالك ایله لزوم گورینجه
مقدار عسکر سوقی خصوصنده حائز اولدیغمز حق وصلاحیته وکرك احتیاجات زمانیه قابل تالیف دکل ایدی
فقط حکومت سنیه اووقت جمعیت مذکوره اجراسنده مدیکی ایچون بوناغلب ایتمشیدر هیچ کیمسه بونی بر ادعاده بولنمز
ایشته بونك ایچون حضور قره‌ده استنادا مصره عسکر مداخلته حاضر اولدیغمزی بیانه ایدلن انکلتره‌یه گوجنیره‌جك سیلردن
مجانبته برجم هر کسدن زیاده مطلوب ومقترن اولدیغندن مصره عسکر سوقی تکلیف ایلدیکمز وقت دولت متبوعه الزامانك
انکار حظوظی موجب بر تدبیر نظریله باقوب جمعی مأمول ایتمزایدك فی‌الواقع انکلیز عسکری مصره گیردیکی زمانه کندی (اصلا تشبث) وخدیو حضورینده
نفوذ حکومتی اعاده ایتمك وظیفه‌سیله مکلف عد ایتمشیدی شمدیه بو وظیفه‌یی ایفا ایده‌مدیکندن انکلتره حکومتی مملکتی تخلیه ایدرلر
وبو صورتده بجمله حالت متنوعه‌یه عائد بر وظیفه‌نك اجراسی
ویعهده ایتدیکی مأموریتك اکمالی کندیلکنجه باعث شرف اولاجغی بناء علیه اکثرواری ومصالحمز خلافنه اولارق دولتك
بنده بیاقورقه تأمینات مکرره‌سنی موقع فعله ایصال ایتمه بولنه‌جقدر. اشتوابالاده مشاره‌نك معاهداته وملکی
مصره برلی عسکرنده عجالة برقوه عسکریه‌نك ابقاسی مناسب عد ایدرلرسه وحقوق حقه پادشاهیه
همیوند بوجهه حاضر اولدیغی موقتی نظرده خلدنده وقایه ومملکته حضور وسعادتحالی اعاده عساکر عثمانیه‌نك مصرده
منافع دولتیه‌یی محافظه ایتمك مقصدیله‌نی اوزره برقوه عسکریه سوقنه حاضر اولدیغمزی بیان ایدرز

مدت اقامته کلنجه دولتلر بو مدتی بالذات تعیین ایده بیلورلر
دول معظمه‌نک افکار رویتمدارلری اقتضاسنجه تکلیف واقعک مشروعیتنی تماما تقدیر ایده جکلری اعتقادنده یز
مع مافیه حکومت متبوعه‌مز داعی اعتراضات اوله جق اولورایسه حکومت سنیه خلوص نیتنی بر کره دها اثبات ایتمک
ویکرمی بش کوچک بر ماعون ایچون اشغال عسکریه بر ماهیت مختلطه کسب ایتمسی وار ایسه چوق علاقه‌دار اولان بر تاج حالنده
طرفندن اجرا اولنمسی قبول ایدر بو تقدیرده انکلتره فرانسه ایتالیا و اسپانیا عسکرلرندن مرکب متنوع عسکریه اشتراک
ایده جکلردر وحتی که انکلتره حکومتی بیله مصرده درعهده ایتدیکی وظیفه‌یی دول سائره ایله مع الممنونیه تقسیم ایده جکنی
بیان ایتمیه اولدیغندن بالاده محرر فکر وحصه‌لر برقاچنده سایان قبول کورینور ملاحظات مشروحه‌یی
ایشته انکلتره ایله فرانسه بیننده حاصل اولان استلافه منبعث ملاحظات بوندن عبارتدر اشبو تلغرافنامه‌یی
نزدنده بولندیغکز دولته تبلیغ ایله بونلری حسن تلقی ایلیه‌جکی امیدنده بولندیغمی دخی بیان ایتمکزی رجا ایدرم
رسوماتی خارجیه ناظرینه اعطایه مأذونسکز

İ. MTZ (05),1174

89

Sudan ihtilâlini bahane ederek Mısır'ı işgal eden İngilizlerin bölgeden çıkarılarak hem Mısır hem de Sudan'da asayişin sağlanması, Mısır ordusunun düzenlenmesi, idarenin tedkik edilerek daha önce gönderilen fermanlar gereğince yönetimde ihtiyaç duyulan düzenlemelerin yapılması ve Mısır hududunun güvenlik altına alınması hakkında Mısır Fevkalade Komiseri Ahmet Muhtar Paşa'ya verilen talimat

توجيهات إلى المراقب العالي أحمد مختار باشا بخصوص اتخاذ ما يجب لحفاظ أمن الحدود المصرية، و التدابير اللازمة حسب الإحتياجات كما أمربه الفرمان الذي أرسل قبل ذلك بعد التفقد عن الإدارة بشأن نتظيم الجيش المصري و توفيرالأمن في مصر و في السودان أيضا.

Atûfetlü efendim hazretleri

Mısır'a komiser tayin buyurulmuş olan devletlü Gazi Muhtar Paşa hazretlerine verilmek üzere kaleme alınan ta'lîmâtın takdimini mutazammın arz-ı huzûr-ı âlî kılınan Meclis-i Vükelâ mazbatası üzerine şeref-sâdır olan emr u fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i Padişahî cümle-i ahkâm-ı münîfesinden olduğu vechile ta'lîmât-ı mezkûreye bir madde ilâve olunarak Hey'et-i Vükelâ tarafından mümzâ nüsha-i mübeyyizesi leffen arz u takdim kılınmağla, ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı hümâyûn-ı cenâb-ı mülûkâne şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise infaz-ı mantûk-ı münîfine ibtidâr olunacağı beyânıyla tezkîre-i senâverî terkîm olundu efendim.

14 Rebîülevvel [1]303 / 21 Aralık 1885

[Sadrıazam]
Kâmil

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleri ve ta'lîmât-ı ma'rûza manzûr-ı âlî ve ta'lîmât-ı mezkûre münderecâtı rehîn-i tensîb-i cenâb-ı Padişahî olarak icabının icrasına irâde-i seniyye-i hazret-i Hilâfet-penâhî müte'allik ve şeref-sudûr buyurulmuşdur.

Sudan ihtilâlcileri ta'bîr olunan kesân İngiliz askerinin Mısır'a duhûlünden

sonra içeri taraflara çekilmiş ve mukaddem Mısır'da ilan-ı isyân eden Urabî ile birlikte bulunmuş olan Mısır askeriyle siyâhî taburlarından ibâret olduğu ve hatta içlerinde birçok Türk zabiti dahi bulunduğu Sir Drumond Volf [Drummond Wolff] verdiği layihadan dahi anlaşılmasına nazaran Ahmed Muhtar Paşa hazretlerinin vereceği nasihat üzerine dahi vaktiyle Derviş Paşa hazretlerinin icra eylediği nesâyih ne derece tesir edip onlardan ne gûne cevab alınmış ise yine öylece bir takım münâsebetsiz cevablar alınacağı ve belki Urabî'nin bile nâm-ı müsteâr ile ihtilâlcilerin içinde bulunacağı kaviyyen melhûz olduğundan ve hidivin tebdîliyle hidiviyete Halim Paşa'nın tayini ve ileride Mısır'ın Devlet-i Aliyye'den tefrîkiyle orada bir Hükûmet-i Arabiyye teşkîli işbu ihtilâlcilerin daha İngiliz askeri İskenderiye'ye girmezden evvelki maksadları olmasıyla mezkûr iki maddeyi husûle getirmek için yine o maksada hizmet edecekleri derkâr ve zikrolunan ihtilâlcilerin ellerinde nâdiren fitilli tüfenk ve kargı ve ok-yay olup bunlardan başka silahları bulunmadığı âşikâr idüğünden müşârunileyh Muhtar Paşa'nın mes'eleye şu noktadan nazar ederek bu hallere göre sarf-ı mesâî eylemesinin kendisine tefhîm ve ihtâr olunması dahi cümle-i irâde-i seniyye-i hazret-i Zıllu'llâhî'den bulunmuş ve ta'lîmâtın nüsha-i asliyesi tevkîf buyurulup sureti iâde kılınmış olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

15 Rebîülevvel [1]303 / 22 Aralık 1885

[Ser-Kâtib-i Hazret-i
Şehriyârî]
Süreyya

*****

Mısır Mes'elesinin tesviyesi hakkında Devlet-i Aliyye ile İngiltere Devleti beyninde tanzim ve imzâ olunan mukâvelenâme mûcebince taraf-ı Saltanat-ı Seniyye'den tayin buyurulan fevkâlâde komiser devletlü Gazi Muhtar Paşa hazretlerine verilecek ta'lîmât müsveddesi suretidir

Devlet-i Aliyye komiserinin esâs vazifesi Sudan'da iade-i âsâyiş ile Mısır ordusunun tanzimi ve şu'ubât-ı idâre-i Mısriyye'nin tedkîkiyle fermân-ı hümâyûnlar dâiresinde lüzum görülecek ta'dîlatın icrası ve Mısır hududunun husûl-i emniyetini müte'âkib taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye birer rapor tanzim ve

takdimi keyfiyâtı olduğundan vezâif-i mezkûrenin dil-hâh-ı âlî vechile îfâsına müte'allik mevâd ber-vech-i âtî beyân olunur.

Birinci Madde- Komiser-i müşârunileyh Mısır'da İngiliz askerinin ikametini mûcib olan Sudan ihtilâlini vesâit-i muslihane ile def' ile iade-i âsâyiş için lâzım gelen tedâbiri hidiv hazretleriyle veyahud müşârunileyh tarafından tayin olunacak memûr ile bi'l-ittifak taharri edecek ve hidiv-i müşârunileyh ile ol bâbda vuku bulacak müzâkerât İngiliz komiserine bildirilerek kararlaştırılacak tedâbir komiser-i mûmâleyhin inzimâm-ı ittifakıyla mevki'-i icraya konulacakdır.

İkinci Madde- Sudanlıların isyânı hadd-i zâtında İngiliz askeri aleyhinde ise de asâkir-i Mısriyye'nin dahi İngiliz askeriyle birlikte hareket etmesi mülâbesesiyle bu isyan hükûmet-i Mısriyye aleyhine dahi tecavüz ederek Sudanlıların şimdi dâire-i itaata celbi İngiliz askerinin Mısır'dan çıkacağına emniyet hâsıl eylemelerine mütevakkıf göründüğünden bu bâbda Saltanat-ı Seniyye ile İngiltere Devleti beyninde akdolunan mukâvelenin hükmünü yani Devlet-i Aliyye tarafından tayin buyurulan komiser ma'rifetiyle âsâyişin iadesi ve idâre-i Mısriyyece muktezî olan bazı ıslâhât ve tanzimâtın icrası akabinde İngiliz askerinin Mısır'dan hurûcu mukarrer olduğu Mısır ehl-i İslamı'ndan ve ashâb-ı diyânetden olarak Sudanlıların emniyet ve i'timâdını celbe muktedir zevât vâsıtasıyla Sudanlılara vesâyâ-yı lâzıme telkîn ve Mısır'da zât-ı şevket-simât-ı hazret-i Hilâfet-penâhînin vekîli bulunan hidiv hazretlerine itaata med'ûv oldukları tefhîm olunacak ve bu bâbda Sudanlılar rüesâsından kimler ile görüşmek ve bunları iknâ için ne türlü tedâbir isti'mâli tensîb olunur ise anı îfâ eylemek komiser-i müşârunileyhin fetânet ve dirâyet-i müsellemesine menût olup, Sudan ahalisi dahi şimdiye kadar devâm eden ihtilâlden ve bu münâsebetle dûçar oldukarı telefâtdan bî-zâr olmuş oldukları cihetle Mısır'ın İngiliz askerinden tahliyesi şartıyla arz-ı itaata temâyül edecekleri kaviyyen me'mûl olmağla arz ve izhâr edecekleri itaatlerinin kabûlüyle ba'demâ Hidiviyet-i Mısriyye'nin taht-ı inkıyâdında ve deavat-ı hayriyye-i hazret-i Hilâfet-penâhîde bulunmaları vesâik-i lâzımeye rabt edilecek ve İngiliz komiseri tarafından başkaca vesâit-i lâzıme isti'mâliyle Sudan rüesâsının İngiltere hükûmetine karşı bir gûne va'd ve ta'ahhüdde bulunmamalarına dikkat ve itina ve komiser-i müşârunileyh icab-ı hâle göre Sudan hududu olan Asvân yâhud Vâdî-i Halfa'ya kadar azîmetle Sudan'ın iade-i âsâyişi zımnında ittihâz edilecek tedâbir ve lüzum görünecek icraat peyderpey Bâbıâli'ye iş'âr ve inhâ kılınacakdır.

Üçüncü Madde- Devlet-i Aliyye komiseri hidiv hazretleri ve İngiliz komiseri ile bi'l-ittifak Mısır Ordu-yu Hümâyûnu'nu tensîk edeceklerdir. Şöyle ki; imtiyâz fermân-ı hümâyûnları mûcib-i âlîsince Mısır Ordusu hadd-i gâyet olmak üzere on sekiz bin neferden mürekkeb olacağından ordu-yı mezkûrun hâl-i hâzırı ile mevcudu bi't-tedkîk hıtta-i Mısriyye'nin muhafaza-i emniyet ve asâyişine muktezî olan kuvvete nisbet olunarak tayin edecek noksanı Mısır ve Sudan ahlisinden usûlü vechile celb ve cem‘ olunacak efrâd-ı cedîdeden ikmâl olunacak ve işbu asâkirin Mısır'ın cihât-ı sairesine tayin ve ikamesi sıra[sın]da Sudan'ın def‘-i ihtilâlinden sonra yine vakten mine'l-evkat orada isyan zuhuruyla Mısır'ı tehdîd edememesi zımnında Mısır'ın Sudan hududu olan Asvan cihetinin lüzumu kadar asker ikamesiyle tahkîmi hususuna itina olunacak ve bu bâbda ber-vech-i muharrer hidiv hazretleri ve İngiliz komiseri ile bi'l-ittifak icrası tensîb olunun mevâd evvel be-evvel Bâbıâli'ye bildirilecekdir.

Dördüncü Madde- Devlet-i Aliyye komiseri hidiv hazretleri ve İngiliz komiseriyle idare-i Mısriyye'nin kâffe-i şu‘ubâtını tedkîk edecek ve fermân-ı hümâyûnlar dâiresinde lüzum görülecek ta‘dîlât icra olunacakdır. Ta‘dîlât-ı lâzıme ahkâm-ı ferâmine muvâfık olmağla beraber tedkîkât-ı vâkı‘a üzerine icrası muktezî görünen ta‘dîlâtın neden ibâret olduğu Devlet-i Aliyye komiseri tarafından Bâbıâli'ye bildirilip alacağı emre göre hareket eyleyecekdir.

Beşinci Madde- Mukâvelenâmenin beşinci maddesi icabınca hidiv hazretleri tarafından vuku bulan ta‘ahhüdât-ı düveliyye ferman-ı hümâyûnlarla î‘tâ buyurulan imtiyâzâta mugayir olmadıkca cânib-i Saltanat-ı Seniyye’den tasdik kılınacağı cihetle işbu ta‘ahhüdâtın ne misillü şeyler olduğu ve imtiyâz fermân-ı hümâyûnlarına muvâfık olup olmadığı komiser-i müşârunileyh tarafından bi't-tahkîk ber-tafsîl Bâbıâli'ye iş‘âr olunacakdır.

Altıncı Madde- Mukâvelenâmenin altıncı maddesi mûcebince Devlet-i Aliyye ve İngiliz komiserleri hududun emniyeti ve idâre-i Mısriyye'nin devâm-ı hüsn-i cereyânı te’mîn edildiğini müşâhede eder etmez devlet-i metbû‘alarına birer rapor takdim edeceklerinden ve Mısır'ın İngiliz askerinden tahliyesi işbu raporun tanzim ve takdimine mütevakkıf olduğundan husûl-i emniyeti ve hüsn-i idâre-i Mısriyye'yi tesrî‘ ve teshîl edecek tedâbirin ber-vech-i muharrer icraatına ziyadesiyle itina ve dikkat ve maksad-ı devletin bir an evvel istihsâli esbâbının istikmâline bezl-i mesâ‘î ve makderet ile ibrâz-ı asâr-ı hasâfet ve reviyyet-mendî edilecekdir.

Yedinci Madde- Üsera-yı zenciye ticâreti memnû‘iyetine ve Mısır ordusu-

nun tanzim ve tensîki için sair vilâyât-ı şahane ahalisinden asker tahrîrine ve ordu-yı mezkûrun tanzim ve tensîki hizmetinde kullanılmak üzere lüzumu olan zâbitân-ı Osmaniyye'nin tayin kılınacağına dair mukâvelenâmeye derci Sir Drumond Volf [Drummond Wolff] tarafından taleb ve teklîf olunan üç fıkra muahharen tayy edilmiş olduğundan Mısır'da müşârunileyh Volf [Drummond Wolff] tarafından bu maddelere dair şâyed bir gûne teklîf vuku bulacak olur ise Devlet-i Aliyye komiseri bunun müzâkeresine girişmeyecekdir.

[15 Rebîülevvel [1]303] / 22 Aralık 1885

Hey'et-i Vükelâ Üyelerinin İmzaları

عطوفتلو افندم حضرتلری

مصرده قومسیون تعیینه بو یلده اولان دولتلو غازی مختار پاشا حضرتلرینه ویرلمك اوزره قلم السنه تعلیماتك تقدیمی متضمن عرضحال حضور عالی قلنان مجلس وکلا مضبطه سی اوزرینه
شرف صادر اولان امر و فرمان همایون حضرت پادشاهی حکم احکام منیفه سنه اولدیغی وجهله تعلیمات مذکوره یه برماده علاوه اولنه رق هیئت وکلا طرفندن
مصحح نسخه مبیضه سی لفاً عرض و تقدیم قلنمغله اولبابده هر نه وجهله امر و فرمان همایون حضرت ملوکانه شرف صدور بیورلور ایسه انفاذ منطوق منیفنه ابتدار
اولنه جغی بیانیله تذکره سناوری ترقیم اولندی افندم فی ۱۴ ربیع الاخر سنه ۱۳۰۲ و فی ۹ کانون ثانی سنه ۱۳۰۰

کامل

[illegible]

٥

مصر مسئله‌سنك تسویه‌سی حقنده دولت علیه ایله انكلتره دولتلری بیننده تنظیم و امضا اولنان مقاوله‌نامه
موجبنجه طرف سلطنت سنیه‌دن تعیین بیورلان فوق العاده قومیسر دولتلو غازی مختار پاشا حضرتلرینه
ویریله‌جك تعلیماتك مسوده‌سیدر

دولت علیه قومیسرینك ایلك وظیفه‌سی سودانده اعاده‌ٔ آسایش ایله مصر و سودانك تنظیمی و شیمدیلك اراضی مصریه‌نك ترقیسی و سعادتی ضمننده لازم سوده
لزوم کوریله‌جك تعدیلاتك اجراسی و مصرحه‌دور مقصودك حصولی آنی متعاقب طرف دولت علیه‌دن بر لایحه تنظیم و تقدیم قیلنمق اوزره اولدیغنه و
مقصودلرك و افراد عائله و ... ایفاسنه متعلق مواد بر وجه آتی بیان اولنور

برنجی ماده قومیسر مشار الیه مصرده انكلیز عسكرینك اقامتی موجب اولان سودان اختلالی و سائر مشكلات ایله دفعیله اعاده‌ٔ آسایشجه لازم کلان تدابیری
خدیو حضرتلریله و مأمور مشار الیه طرفندن تعیین اولنه‌جق ذات ایله بالاتفاق تحری ایده‌جك و خدیو مشار الیه ایله اولبابده قطعیاً مذاکره انكلیز قومیسری
بیلدیرلدن قرارلشدیریله‌جك تدابیر قومیسر مومی الیهمك الحاق اتفاقیله موقع اجرایه قونوله‌جقدر

ایكنجی ماده سودانلولرك عصیانی حسبیله انكلیز عسكری عودتنده عساکر مصریه‌نك دخی انكلیز عسكریله برلكده حركتی ملاحظه‌سیله بو عصیانه خاتمه ویریلمك
علیه دخی تجاوز ایدن سودانلولرك تعدی واقعی احتمالنه انكلیز عسكرینك مصرده چیقمه‌سی حقنده امنیت حصول امله‌سنه متوقف کوریلمکده
بو بابده سلطنت سنیه ایله انكلتره دولتلری بیننده عقد اولنان مقاوله‌نامه حكمنجه دولت علیه طرفندن تعیین بیورلان قومیسر مشار الیه ایشلك اهالی و اداره
مصریه‌جه مقتضی اولان تعدیلات و اصلاحات و تنظیمات اجراسی عقیبنده انكلیز عسكرینك مصردن خروجی مقرر اولدیغی مصر اهالی اسلامیه‌سنده و اصحابنده
اوله‌رق سودانلولرك امنیت و اعتمادی جلب مقصدیله وزاره واسطه‌سیله سودانلولره وصایای لازمه تلقینه و مصر احوالی تشكیلاتی حقنده
حقلانیقله‌ده و کیفیت خدیو حضرتلرینه اتخاذه مدعو اولدقلری تفهیم اولنه‌جق و بوبابده سودانلولر ریاسته کلمك ایچون کوریشمك و سودانلولری اقناع
ایچون تدابیر استعمالی تعیین اولنورلر ایسه انكلیز قومیسری مشار الیه فصلنده دراسه مسلوسنه منوط اولوب سودان اهالیسی دخی تعدیه قدر
دوام ایده‌نلر حقلرنده و بونلرله محاربه اولندقلری تقدیرده بر اوصاف اولدقلری حالده مصردن انكلیز عسكرینه تخلیه شرطیله عهد اعاده عمالی ایجا
قوی و ماحول اولدقده عصیانلری حقلرینده اتخاذی قبولیله بعدما خدیویت مصریه‌نك تحت انقیادنه و دعوت خدیویه حقنده حقلانیقلری بولنمدی
وقایعه لزومی دعوت ایده‌جك و انكلیز قومیسری طرفندن تشویق و تسلیت لازمه اتخاذیله سودان روساسنك انكلتره حكومتنه قارشو ترك قوه‌ٔ حربیه
وتقیدلری بولندقلری وقتده و اجمعاً و قومیسر مشار الیه ایجابنه حالكوره سودان حدودی اولان اسوان یاخود وادی حلفه‌یه قدر عزیمتله سودانك
اعاده‌ٔ آسایشی حقنده اتخاذ ایده‌جك تدابیر و لزوم کوریله‌جك اجرائات بیدریغ باب عالی‌یه اشعار و اعلام ایله‌جکدر

اوچنجی ماده دولت علیه قومیسری خدیو حضرتلری و انكلیز قومیسری ایله بالاتفاق مصر اردوسی هیئتنی تنسیق ایده‌جکلر شویله‌که امتیاز و ...
مصر اردوسی حدعلیه‌سی اولهجق اوزره اوله‌بیلمك نفوذنه مرکب اولمق حقنده اردوی مذکورك حال حاضریله موجودی باکرات حفظ مصریه‌نك
محافظه‌ٔ امنیت و آسایشی مقتضی اولان قوه‌یه نسبت اولنرق تعیین ایده‌جکلر مصر و سودانك اهالیسی اصول و اداره‌سی جلب و جمع اولنه‌جق

1

İ. MTZ (05),1241

Osmanlı Devleti'nin kendilerini Mısır'dan tahliye teşebbüsünde bulunduğunu anlayan İngilizlerin, Mısır'da kalmak için Sudanlıların Mısır sınırına hücum ettiklerine dair gazetelerinde gerçek dışı haberler yayınladıkları ancak hücum ettikleri söylenen Sudanlıların Baris Vahası'na tuz ve güherçile için gelen yerli kabileler olduğunun anlaşıldığı

إشاعة أخبار كاذبة من قبل الإنجليز في الجرائد عن هجوم السودانيين إلى حدود مصر بعد أن عرفوا محاولة العثمانيين طردهم من مصر وأما من أتهم بالهجوم عُرفوا فيما بعد بأنهم أناس من القبائل الذين قد أتوا لإستخراج ملح بارود إلى واحة بريس.

Bugünki tarih ve 609 numarasıyla makam-ı Sadâret'e irsâl olunan arîza-i çâkerânem manzûr-ı ma'âlî-i mevfûr-ı cenâb-ı hilâfet-penâhîleri buyrulmak üzere ber-vech-i zîr arz ve tahrîr kılındığı muhât-ı ilm-i âlî-i hazret-i hilâfet-penâhî buyuruldukda kâtıbe-i ahvâlde emr u fermân veliyyü'l-emr ve'l-ihsân efendimiz hazretlerinindir.

26 Muharrem [1]311 / 9 Ağustos 1893

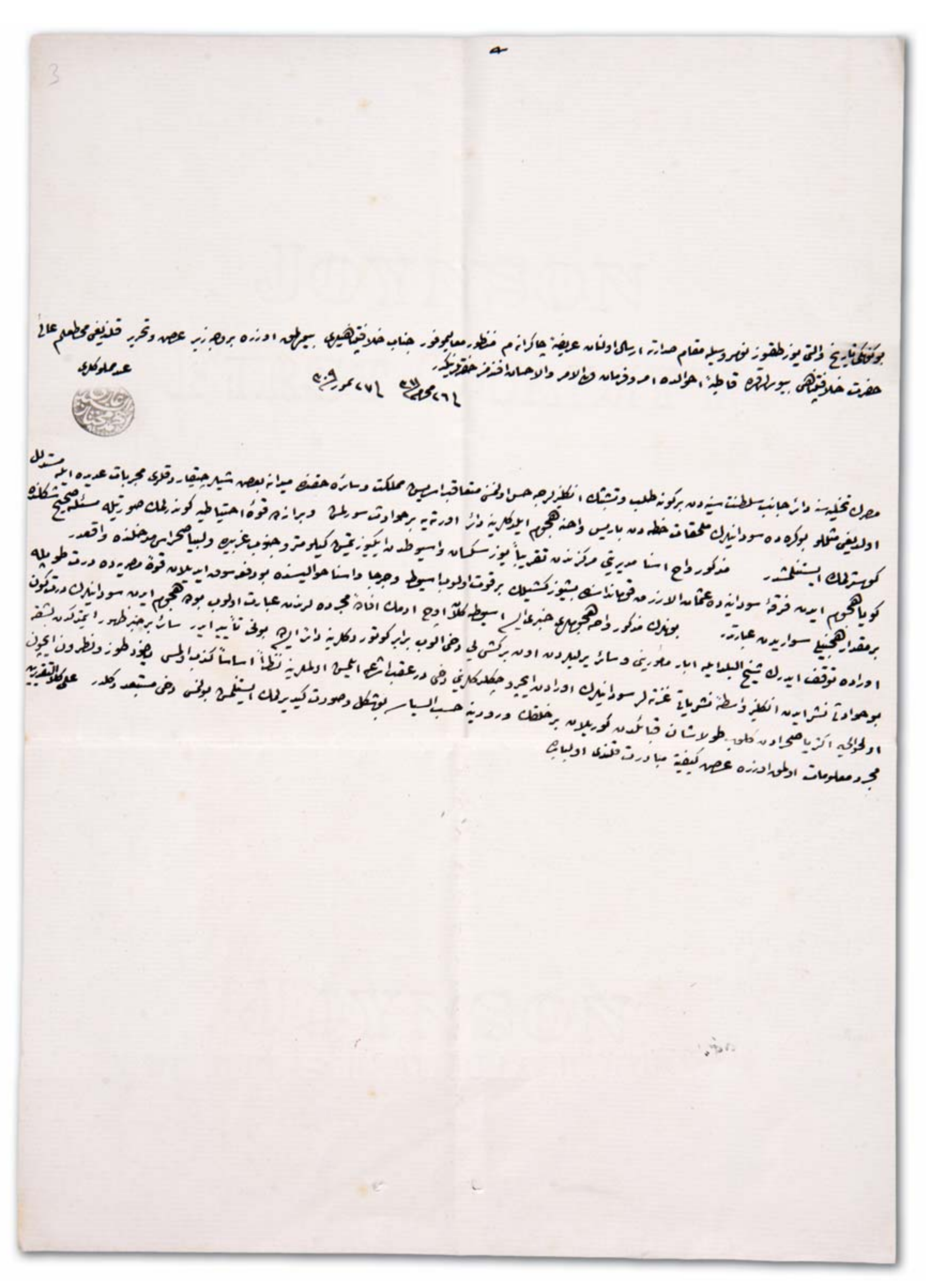
Abd-i Memlûkleri
es-Seyyid Gazi Ahmet Muhtar

Mısır'ın tahliyesine dair cânib-i Saltanat-ı Seniyye'den bir gûne taleb ve teşebbüsün İngilizlerce hissolunmasını müte'âkib asayiş-i memleket ve saire hakkında meydana bazı şeyler çıkardıkları mücerrebât-ı adîde ile müstedlel olduğu misillü bu kere de Sudanîlerin mülhakât-ı hıttadan Baris Vâhı'na hücum eylediklerine dair ortaya bir havâdis sürülmüş ve biraz da kuvve-i ihtiyâtiye gönderilmek suretiyle mesele sahîh şeklinde gösterilmek istenilmişdir. Mezkûr vâh, Asna Müdüriyeti merkezinden takrîben yüz seksen ve Asyut'dan iki yüz yetmiş kilometre cenûb-ı garbîde ve Libya Sahrâsı medhalinde vâkidir. Güyâ hücum eden fırka-i Sudaniye'de Osman el-Arzak kumandasında beş yüz kişilik bir kuvvet olup Asyut ve Circa ve Asna havalisinde bu defa sevk edilen kuvve-i Mısriyye'de dört topla bir mikdar hecinli süvariden ibaretdir. Bunların mezkûr

vâha hücumları cüzî ise de Asyut'a gelen üç adamın ifade-i mücerredelerinden ibaret olup bu da hücum eden süvarilerin dört gün orada tevakkuf ederek şeyhü'l-beled ile anbar memurunu ve sair yerlilerden on bir kişiyi dahi alıp beraber götürdüklerine dair ise de bunu te'yid eder sair bir haber zuhur etmedikden başka bu havâdisi neşreden İngiliz vâsıta-ı neşriyâtı gazeteler Sudanîlerin oradan içeri çekildiklerini dahi der-akab işâ'a eylemiş olmalarına nazaran esasen kizb olması yahud tuz ve natrun için ol havaliye ekseriya sahradan gelip dolaşan kabâilden görülen bir halkın vürûduna hasbe'l-siyâse bu şekil ve suret giydirilmek istenilmiş bulunması dahi müsteb'id değildir. Alâ kile't-takdireyn mücerred malumât olmak üzere arz-ı keyfiyete mübâderet kılındı ol bâbda.

26 Muharrem [1]311 / 9 Ağustos 1893

Y. PRK. MK, 6/2

91

İngilizlerin Mısır'da işgal kuvvetlerinin mikdarını hiçbir sebep ve gerek yokken arttırdıkları ve bu askerlerin masrafları için Mısır'dan ilave işgal masrafı talebinde bulundukları hakkında Fevkalade Komiser Ahmet Muhtar Paşa'nın tahriratı

تقرير كتبه المراقب العالي أحمد مختار باشا بخصوص زيادة الإنجليز لعدد جنودهم المحتلين دون الحاجة لذلك، وكما طلبوا من مصر تكاليف إضافية للإحتلال

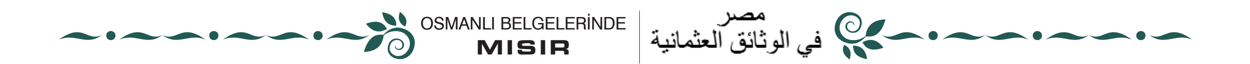
Bâb-ı Âlî
Dâire-i Sadâret-i Uzmâ
Âmedî-i Divân-ı Hümâyûn
1775

Evvelce İngiltere'nin Mısır'daki kuvve-i işgâliyesine ilâve olunan askerin masârıfı olmak üzere bu sene için Mısır idâre-i maliyesinden elli bin lira alınacağına dair İngiltere general konsolosunun vuku bulan beyânâtı re's-i idârede bulunanlarca mûcib-i telâş olduğundan bazı ifadeye hâvî Ahmed Muhtar Paşa hazretlerinin tahrirâtı sureti manzûr-ı âlî buyrulmak için arz u takdim kılındı efendim.

18 Cemâziyelevvel [1]311 / 27 Kasım 1893

Sadrıazam ve Yaver-i Ekrem
Cevad

*****

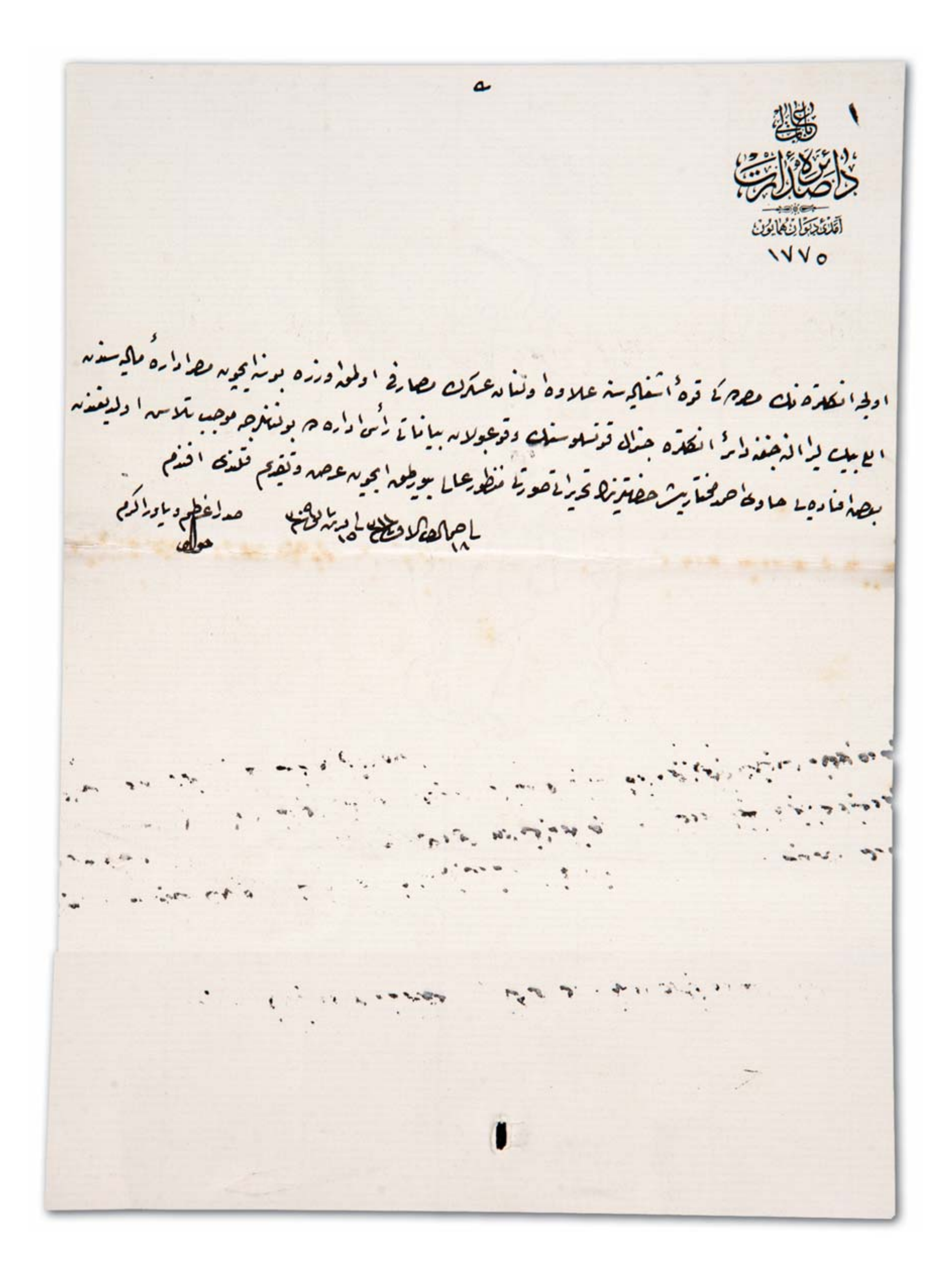
Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret-i Uzmâ
Divân-ı Hümâyûn
Vilâyât-ı Mümtâze ve Muhtâre Kalemi
Aded
631

Mısır Fevkalâde Komiseri devletlü Gazi Ahmed Muhtar Paşa hazretlerinden mevrûd tahrirâtın suretidir

İngilizlerin işgal masrafı olarak Mısır maliyesinden senevî almakda oldukları akçenin mikdarı geçen senenin büdçesinde seksen üç bin Mısır lirasına kadar indirilmiş idi. Yine geçen sene Mustafa Fehmi Paşa'nın infisâli üzerine mücerred hidiv hazretlerinin takviye-i nüfûzu için Mısırca tekevvün etmiş olan kîl ü kâli vesile ve sebeb tutarak bir ihtiyâc-ı hakikiye müstenid olmaksızın kuvve-i işgaliyenin mikdarını tezyîd etdikleri ve Mısırca taht-ı tehdidde bulunan asayişin tahkimi için kuvve-i işgaliyenin mikdarını artdırmak lüzumu tahakkuk eylediğinden icra-yı icabına teşebbüs eylediklerini dahi ol vakit umum devletlere tebliğ etmiş ve üç bin küsur lira raddesinde olan kuvve-i işgaliyenin adedince beş bine iblağ eylemiş ve çend mâh akdem bine karib mikdarını tekrar Mısır'dan almış oldukları malum-ı sâmî-i fehâmet-penâhîleridir. Şimdi İngiliz General Konsolosu Lord Kromer idare-i mahalliye anbarından bazılarına tezyîd olunan askerin masrafı için Mısır maliyesinden bu sene için elli bin lira almak tasavvurunda olduğunu ve hükûmete de suret-i resmiyede müracaat edeceğini söylemiş olmasıyla re's-i idarede bulunanlarca yine bir telaş hâsıl olmuşdur. Çünkü bu askerin tezyidinde kat'an bir icab-ı mahallî olmadığı gibi ednâ derecede olsun sebebiyet de verilmemiş olduğundan Mısır'ın akçesiyle İngilizlerin Mısır'da tahkîm-i nüfûz etmesi ve andan başkaca da keenne idare-i Mısriyye töhmetdâr addedilerek Mısır maliyesinin cezâ-yı nakdî ile mahkûm olmuş gibi bir muamele-i zecriyye görmesi erbâb-ı umûr-ı idareye pek girân gelmişdir. Binâenaleyh adem-i kabûl yolunda müdâfaaya hazırlanmakda bulunmuşlar ise de ne dereceye kadar kârgir olacağı şimdiden kesdirilemez. Ol bâbda.

13 Cemâziyelevvel [1]311 / 22 Kasım 1893

Mısır Fevkalâde Komiseri
Ahmed Muhtar

٥

١

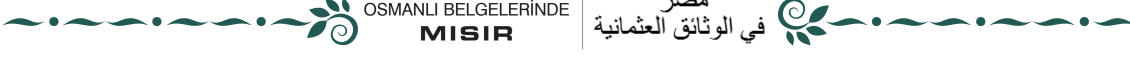
دائرۀ صدارت
آمدی دیوان همایون
١٧٧٥

اوجاق انكلتره نك مصرده كی قوه اشغاليه سنه علاوه اولنان عسكرك مصارفی اولمق اوزره بو سنه ایچون مصر اداره ماليه سنده
ایکی بیک لیرانک جمعه دائر انكلتره جنرال قونسلوسنك وقوعبولان بياناتی اداره‌ء بوننجه موجب تلاش اولدیغنه
بعض افاده‌یی حاوی احمد مختار پاشا حضرتلرینك تحریراتی صورتی منظور عالی بیورلمق ایچون عرض و تقدیم قلندی افندم

فی ۱۸ جمادی الاولی سنه ۳۰۹

صدراعظم و یاور اکرم
جواد

Y. A. HUS, 285/40

92

Mısır'da senelerdir yürütülen ayrılıkçı faaliyetlere rağmen halkın Osmanlı Devleti'ne bağlılığının devam ettiği ve düzenlenen şenliklerde bu bağlılığın gözlemlendiği hakkında Mısır Fevkalâde Komiseri Ahmet Muhtar Paşa'nın yazısı

خطاب أرسله المراقب العالي أحمد مختار باشا بخصوص ظاهرة ارتباط الشعب مع الدولة العثمانية رغم ما تجرى من فعاليات تحرض الشعب ضدها و التفريق بينه و بين الدولة العثمانية

Serkitâbet-i Celîle-i Hazret-i Şehriyârî Cânib-i Âlîsi'ne

Atûfetlü efendim hazretleri

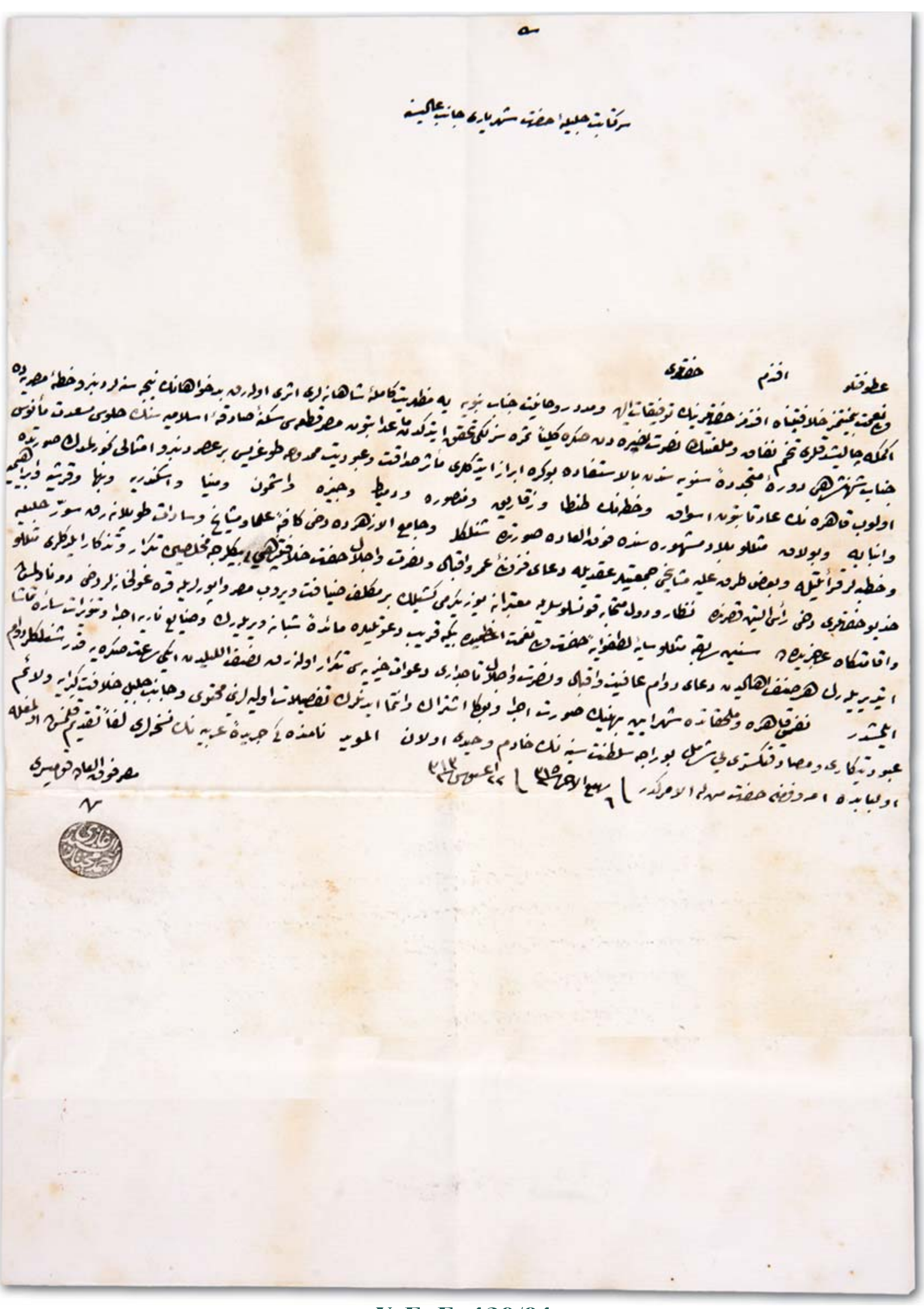
Veli-nimet-i bî-minnetimiz hilâfet-penâh efendimiz hazretlerinin tevfîkât-ı ilahiye ve meded-i ruhâniyet-i cenâb-ı nebeviyyeye mazhariyet-i kâmile-i şahaneleri eseri olarak bedhâhânın nice senelerden beri hıtta-i Mısriyye'de ekmeğe çalışdıkları tohum-ı nifâk ve mel'anetin nusret-i ahîreden sonra külliyen semeresizliği tahakkuk etdikten mâadâ bütün Mısır kıt'ası sekene-i sâdıka-i İslâmiyesi'nin cülûs-ı mes'âdet-me'nûs-ı cenâb-ı şehinşâhî devre-i müteceddide-i senevîyyesinden bi'l-istifade bu kere ibrâz etdikleri me'ser-i sadakat ve ubûdiyet-i memdûha doğrusu bir asırdan beri emsali görülmedik suretde olup Kahire'nin adeta bütün esvâk ve hıttanın Tanta ve Zagazik ve Mansûre ve Dimyat ve Cize [Gize] ve Eşmun ve Minya ve İskenderiye ve Benha ve Kurşiye ve İbrahimiye ve Anbabe ve Bulak misillü bilâd-ı meşhûresinde fevkalâde suretde şenlikler ve Camiü'l-Ezher'de dahi kâffe-i ulema ve meşâyih ve sâdât toplanarak söz-i celîle ve hutbeler kırâetiyle ve bazı taraf-ı aliyye meşâyihi cemiyetler akdiyle dua-yı füzûni-i ömr ü ikbâl ve nusret ve iclâl-i hazret-i hilâfet-penâhîyi binlerce muhlisîn tekrar ve tezkâr eyledikleri misillü hidiv hazretleri dahi Re'sü't-tîn Kasrı'nda nüzzâr ve düvel-i mütehâbe konsoloslarıyla mu'teberâna yüz yirmi kişilik bir mükellef ziyafet verip Mısır vapurlarıyla karakolhaneler dahi donatılmış ve ikametgâh-ı acizîde de sinîn-i sâbıka misillü sâye-i lütf-vâye-i hazret-i veli-nimet-i uzmâda bine karîb davetlilere maide-i şebâne verilerek sanâyi-i nâriye icra ve tenvîrât-ı saire temâşa etdirilerek her sınıf ahaliden dua-yı devam-ı afiyet ve ikbâl ve nusret ve iclâl-i tâc-dârî da'vât-ı

hayriyesi tekrar olunarak nısfü'l-leylden iki saat sonraya kadar şenlikler devam eylemişdir. Nefs-i Kahire ve mülhakâtda şehr-âyin-i behiyyenin suret-i icra ve buna iştirak ve intimâ edenlerin tafsilât-ı ulyâlarını muhtevî ve canib-i celîl-i hilâfet-i kübrâya velâim-i ubûdiyet-kârî ve musâdakat-güsterîyi şâmil buraca Saltanat-ı Seniyye'nin hâdim-i vahîdi olan el-Müeyyed namındaki cerîde-i Arabiyye'nin nüshaları leffen takdim kılınmış olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

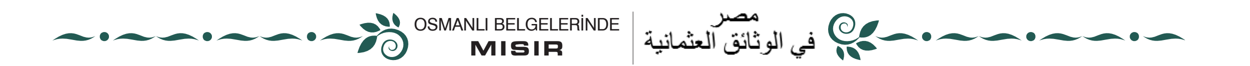
6 Rebîülâhir 1315 / 4 Eylül 1897

Mısır Fevkalâde Komiseri
Bende
es-Seyyid Gazi Ahmed Muhtar

Y. E. E, 129/81

Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de kaybettiği toprakların telafisi için Mısır'ı elde tutmaya çalıştığı ve Mısır'ın bağımsızlığına son verilerek diğer vilâyetler statüsüne dahil edileceği yönünde İngilizlerin Mısır'da Müslüman halka menfi propaganda yaptıklarına dair Suriye valisinin yazısı

خطاب أرسله والي سورية فيما يتعلقبالإشاعات السلبية التي يشيعها الإنجليز و الذين يدعون فيها أن الدولة العثمانية تحاول جعل مصر ولاية لها على غرار ماكانت عليها الولايات الأخرى، و كما تحاول أن تتملكها تعويضا لما فقدت من الأراضي في روم ايلي

Devlet-i Osmaniyye Posta
ve Telgraf ve Telefon
Nezâreti
Mahrec: Şam
Tarih: 3 Kânûn-ı Evvel
[1]330

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Hükûmet-i Osmaniyye'nin Rumeli'de zâyi etdiği memâlikin Mısır'ı elde etmek suretiyle telâfîsi cihetine gidildiğine ve Mısır'ın istiklâliyeti tamamıyla ref' edilerek vilâyât-ı saire miyânına ilhak olunacağına dair Mısır'da İngilizler ahali-i İslâmiye-i mahalliyeye karşı bir takım işâ'ât ve ilkââtda bulunmakda olduklarını istihbâr edilmekde bulunduğundan siyaset-i devlete göre bu bâbda bir tedâbîr ittihâzı lâzım gelip gelmeyeceği takdir-i sâmîlerine menûtdur.

3 Kânûn-ı Evvel [1]330 / 16 Aralık 1914

[Suriye] Vali[si]
Hulusi

DH. ŞFR, 454/6

İngiliz işgalinde bulunan Mısır'a para yardımı yapılamayacağı fakat Osmanlı ülkesi içerisinde bulunan Mısırlılara yardım edilmesinin uygun bulunduğuna dair Maliye nazırının yazısı

94

خطاب أرسله وزير المالية بخصوص عدم امكانية تقديم مساعدة نقدية لمصر التي تحت الإحتلال البريطاني، على أن يقوموا بمساعدة المصريين الذين يعيشون في داخل حدود الدولة العثمانية

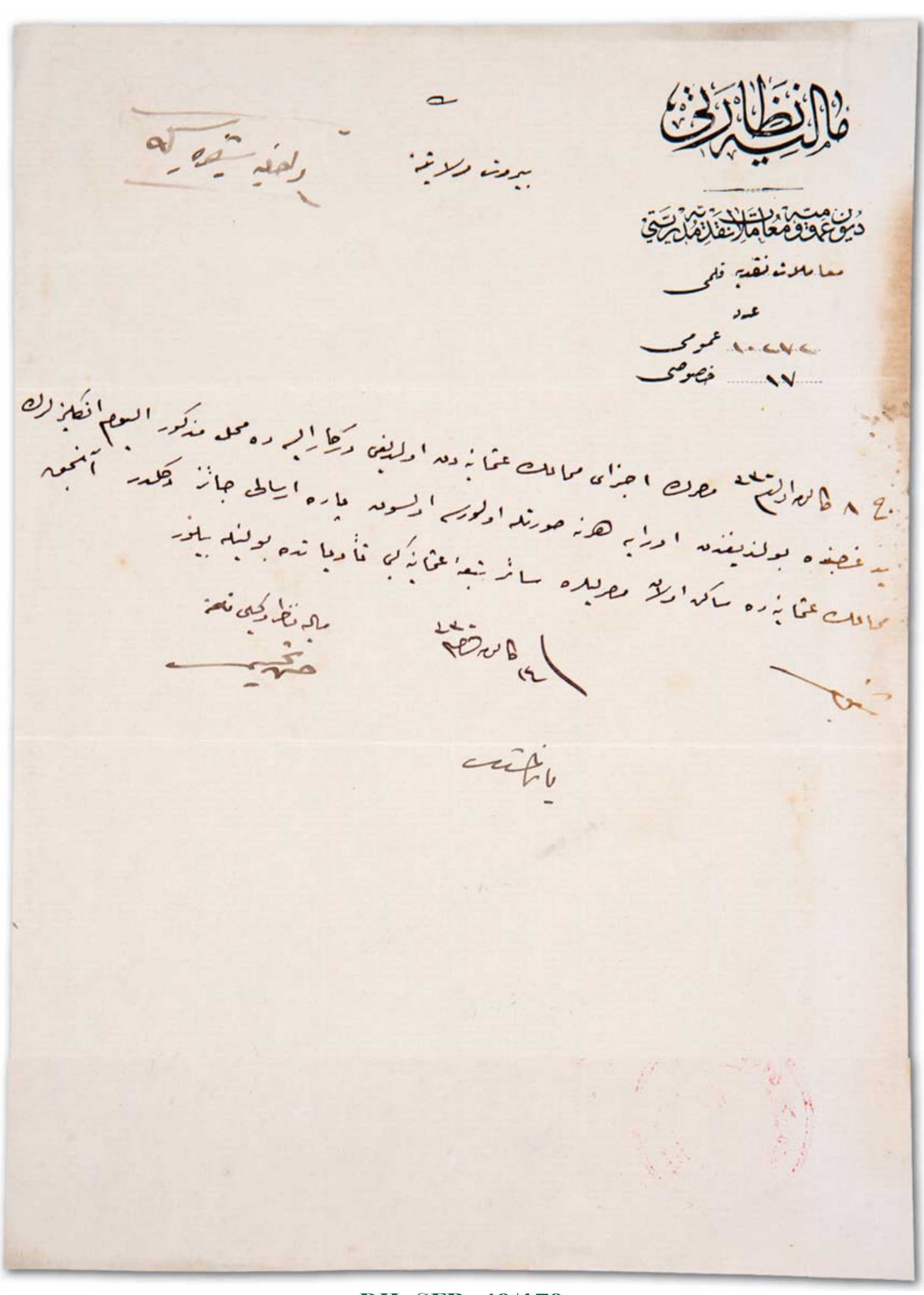
Maliye Nezâreti
Düyûn-ı Umumiye ve Muamelât-ı Nakdiye Kalemi
Umumî: 10272
Hususî: 17

Beyrut Vilâyeti'ne

C[evab], 8 Kânûn-ı Evvel sene [1]330. Mısır'ın eczâ-yı Memâlik-i Osmaniyye'den olduğu derkâr ise de mahall-i mezkûr el-yevm İngilizlerin yed-i gasbında bulunduğundan oraya her ne suretle olursa olsun para irsâli caiz değildir. Ancak Memâlik-i Osmaniyye'de sâkin olan Mısırlılara sair tebaa-i Osmaniyye gibi te'diyâtda bulunulabilir.

14 Kânûn-ı Evvel [1]330 / 27 Aralık 1914

Maliye Nâzırı Vekili Namına
Hasan Tahsin

مالیه نظارتی

دیون عمومیه و معاملات نقدیه مدیریتی

معاملات نقدیه قلمی

عدد

عمومی ١٠٠٧٠

خصوصی ١٧

بیروت ولایتنه

DH. ŞFR, 48/178

95

Almanya ve Avusturya'nın Versay [Versailles] ve Saint Germen Anlaşmalarıyla İngiltere'nin Mısır üzerindeki himaye hukukunu tanıdıkları; Osmanlı Hükümeti'nin de bu hukuku tanımayı taahhüd ettiği Sevr Anlaşması'na göre, 18 Ağustos 1914'den önce Mısır'da bulunanlar ile bu tarihe kadar geçici olarak Mısır'dan ayrılıp sonradan dönenlerin Mısır tâbiiyetini elde edecekleri ve 18 Ağustos 1914'ten sonra Osmanlıların Osmanlı tâbiiyetinden çıkarak Mısır tâbiiyetine geçecekleri; ancak anlaşma yürürlüğe girinceye kadar Mısırlılar önceden olduğu gibi Osmanlı tebaası sayılacağından, Almanya ve Avusturya'daki İsviçre Konsolosluklarının Mısırlılar hakkında himaye muamelesine devam etmeleri gerektiği

استنادا إلى اتفاقية فارساي و ساينت فإن المانيا و نمسا قد اعترفوا بقانون لحماية بريطانيا لمصر ، وحسب تعهد الحكومة العثمانية فيما يتعلق باعتراف الحماية في اتفاقية ثورتضمنت ما يلي: قبل 18 من أوغوست 1914 فأن الذين كانوا يعيشون في مصر وغادروا مصر بصفة مؤقتة ثم رجعوا سيكتسب الجنسية المصرية و بعد تاريخ 18 أغسطس 1914 إن العثمانيين ذوي الجنسية العثمانية ستنزع عنهم الجنسية العثمانية و سيحصلون على الجنسية المصرية، وعندما تصبح الإتفاقية في حيز التنفيذ فإن المصريين كما كانو في الجنسية العثمانية من قبل سوف يعدون مواطنين عثمانيين، والقنصوليات الألمانية و النمساوية و السيوسرية ستستمر في تنفيذ قانون حماية المصريين

Bern Sefâret-i Seniyyesi
4526
266
Melfuf
Aded: 1

Hariciye Nezâret-i Celilesi Cânib-i Âlîsi'ne

Hülasa: Mısırlılar hakkında yapılacak muamelenin istifsârına dair

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Şehbenderhanelere müracaatla Osmanlı pasaportu taleb eden Mısırlılar hakkında ne yolda muamele edilmesi icab edeceğinin istifsârına dair İsviçre'nin Münih General Konsolosunun iş'ârına atfen bu kere bura Hariciye

Nezâreti'nden taraf-ı kemterâneme irsâl olunan bir kıt'a nota sureti leffen takdîm-i huzûr-ı sâmîleri kılınmış olmağla ol bâbda ittihaz buyrulacak kararın mezkûr nezârete cevab verilebilmek üzere acilen bendelerine teblîğ buyrulmasını rica ve istirhâm eylerim. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

19 Ağustos 1920

Bern Maslahatgüzarı
Bendeleri
Mustafa Şükrü

*****

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
İstişâre Odası
Aded
41054

Şehbenderhânelere müracaatla Osmanlı pasaportu taleb eden Mısırlılar hakkında ne yolda muamele edilmesi icab edeceğinin istifsârına dair İsviçre'nin Münih general konsolosunun iş'ârına atfen İsviçre Hariciye Nezâreti'nden Sefâret-i Seniyye'ye gönderilen notanın sûreti gönderildiğine ve bu bâbda ittihâz olunacak kararın âcilen teblîğ buyrulmasına dair Bern Sefâret-i Seniyyesi Maslahatgüzarlığı'ndan varid olup havâle buyrulan 19 Ağustos 1920 tarihli ve 266/5426 numaralı melfûf tahrirat mütalaa olundu.

Versay [Versailles] ve Sen Jermen [Saint Germain] Muâhedenâmeleri ile Almanya ve Avusturya hükümetleri İngiltere'nin Mısır üzerinde hukuk-ı himayesini tasdik etdikleri gibi 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr'de imza edilmiş olan muâhede-i sulhiye ile Hükümet-i Seniyye dahi himâye-i mezkûreyi tanıyacağını taahhüd etmiştir. Gerçi işbu muâhede mûcebince 18 Kânûn-ı Evvel 1914 tarihinde Mısır'da mütemekkin bulunanlar ile tarih-i mezbûrda muvakkaten Mısır'dan infikâk etmiş olup bilâhare avdet etmiş olanlar Mısır tâbiiyyetini

ihrâz ettikleri gibi tarih-i mezkûrdan sonra orada temekkün edip muâhede-i mezkûrenin mevki'-i mer'iyyete vaz' olunduğu tarihden sonra da orada kalarak Mısır tâbiiyyetini ihrâz edecek olan Osmanlılar da tâbiiyyet-i Osmaniyyeden çıkacakları cihetle muâhedenin Mısır tebeasından ad ve itibar ettiği kimseler bi't-tabi Osmanlı tebeasından tanınmayacak ise de "*Sevr*"de imza edilmiş olan muâhede-i mezkûre el hâletü hâzihi mer'iyyü'l-icra olmayıp başlıca üç devlet ile Devlet-i Osmaniyye tarafından tasdiknâmeler Paris'e irsâl ve tevdî' ve şehr-i mezkûrda tevdî' hakkında bir zabıtnâme tanzim olunduktan sonra iktisâb-ı mer'iyyet edeceğinden bu muamelenin îfâsına kadar Mısırlılar kemâfissabık tebea-i Osmaniyyeden addolunarak Almanya ve Avusturya'daki İsviçre konsoloshânelerinin Osmanlı tebeasından olduklarını iddia eden ve an asıl Mısırlı bulunan eşhâs haklarında himayelerini dirîğ etmemeleri lazım gelir.

Binâen-alâ-zâlik İsviçre Hariciye Nezâreti'ne ber vech-i ma'rûz cevab tahrir ve Almanya ve Avusturya'daki İsviçre konsolatolarına bu mealde talimat i'tâsını rica etmesi hususunun Bern Sefâret-i Seniyyesi'ne tavsiye edilmesi ve bir de sefaret-i seniyyeye melfûf nota misillü merbûtâtı hâvî evrak geldiğinden bu kere olduğu gibi yalnız bunun sûretini irsâl ile iktifâ etmeyip melfûfunun da sûretini îsâl eylemesinin ve aksi takdirde maslahatın anlaşılması düşvar olacağının ilâveten izbârı menût-ı re'y-i sâmî-i nezâret-penâhîleridir.

16 Eylül 1336 / 16 Eylül 1920

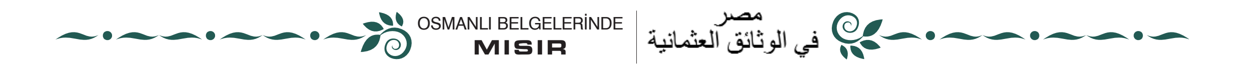
Bâbıâli Hukuk Müşâviri **Bâbıâli Hukuk Müşâviri**
İmza **İmza**

*****

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Mektûbî Kalemi

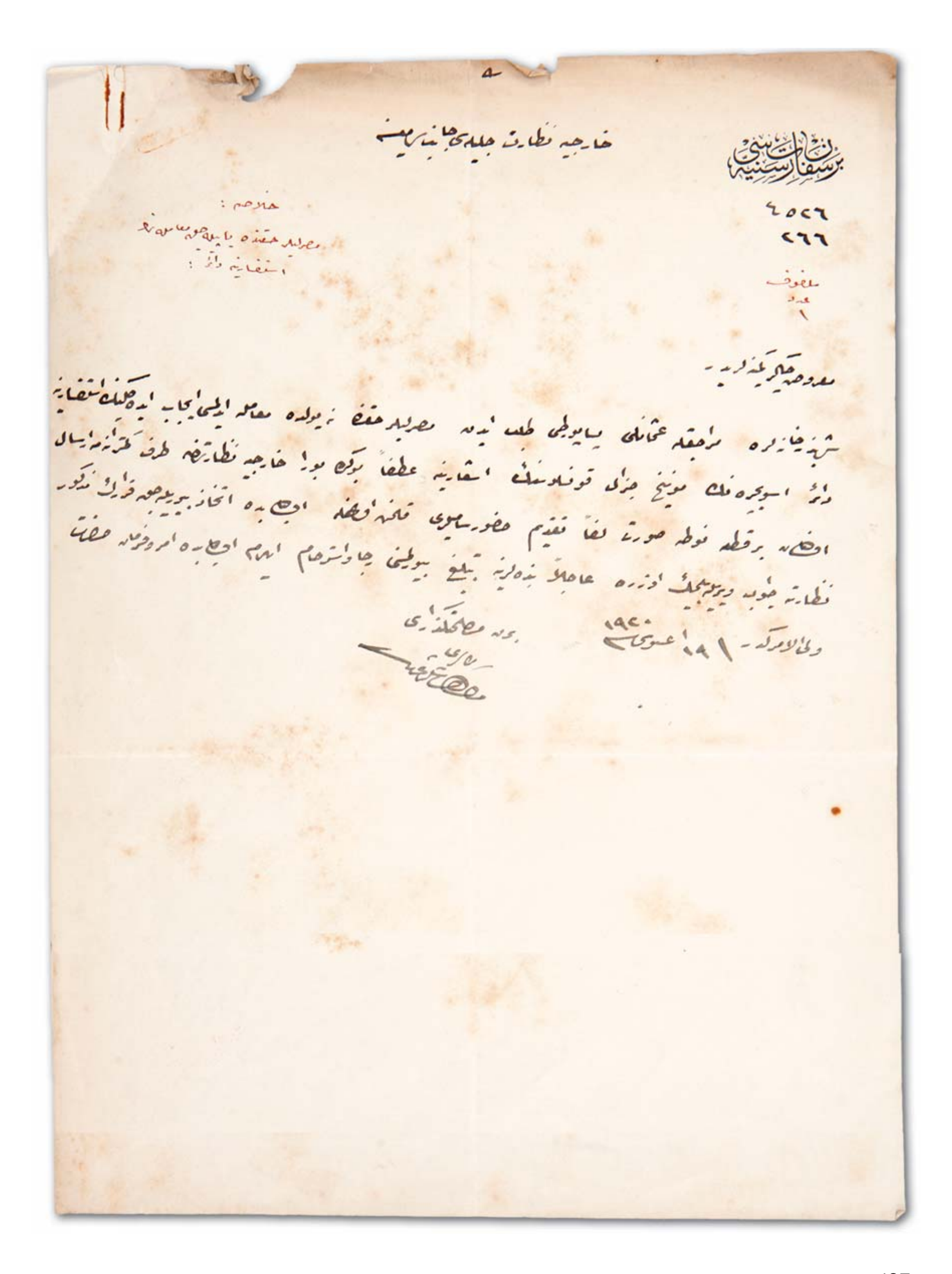
Bern Sefaret-i Seniyyesi Maslahatgüzarı Münir Süreyya Beyefendi'ye

Şehbenderhanelere müracaatla Osmanlı pasaportu isteyen Mısırlılar hakkında ne yolda muamele edileceği İsviçre Hariciye Nezâreti'nden sual olunduğuna dair sefâret-i seniyyenin 19 Ağustos [1]920 tarih ve 266 numaralı tahrirâtına cevabdır. Almanya ve Avusturya hükümetleri Versay [Versailles] ve

Sen Jermen [Saint Germain] Muâhedenâmeleri ile İngiltere'nin Mısır üzerinde hukuk-ı himâyesini tasdik eyledikleri gibi 10 Ağustos [1]920 tarihinde Sevr'de imza edilmiş olan muâhede-i sulhiye ile Hükümet-i Seniyye dahi himaye-i mezkûreyi tanıyacağını taahhüd etmiştir. Gerçi bu muâhede mûcebince 18 Kânûn-ı Evvel [1]914 tarihinde Mısır'da mütemekkin bulunanlar ile tarih-i mezbûrda muvakkaten Mısır'dan infikâk etmiş olup bilâhare avdet eylemiş olanlar Mısır tâbiiyyetini ihrâz ettikleri gibi tarih-i mezkûrdan sonra orada temekkün edip muâhede-i mezkûrenin mevki'-i mer'iyyete vaz' olunduğu tarihden sonra orada kalarak Mısır tabiyyetini ihrâz edecek olan Osmanlılar da tâbiyyeti-i Osmaniyye'den çıkacakları cihetle muâhedenin Mısır tebaasından ad ve itibar ettiği kimseler bi't-tabi' Osmanlı tebaasından tanınmayacak ise de "*Sevr*" de imza edilmiş olan muâhede-i mezkûre el hâletü hâzihi mer'iyyü'l-icrâ olmayıp başlıca üç devlet ile Devlet-i Osmaniyye tarafından tasdiknânmeler Paris'e irsâl ve şehri-i mezkûrda tevdî' hakkında bir zabıtnâme tanzim olundukdan sonra iktisâb-ı mer'iyyet edeceğinden bu muâmelenin îfâsına kadar Mısırlılar kemâ fissâbık tebea-i osmaniyyeden addolunarak Almanya ve Avusturya'daki İsviçre konsoloshânelerinin Osmanlı tebeasından olduklarını iddiâ eden ve an asıl Mısırlı bulunan eşhâs haklarında himâyelerini dirîğ etmemeleri lazım gelir. Binâen-alâ-zâlik İsviçre Hariciye Nezâreti'ne ber minvâl-i meşrûh cevab i'tâsı ile Almanya ve Avusturya'daki İsviçre konsolatolarına bu meâlde talimât verdirilmesi ve bir de nezâret-i mezkûreden bu iş hakkında sefâret-i seniyyeye mürsel nota gibi merbûtâtı havi olarak derûrunda keyfiyetin suhûletle anlaşılabilmesi için merbûtâtının da birer suretinin irsâl olunması mütemennâdır.

21 Eylül 1336 / 21 Eylül 1920

٥

برلين سفارت سنيه سی

خارجيه نظارت جليله سی جانب عالیسنه

٦٥٢٦
٢٦٦

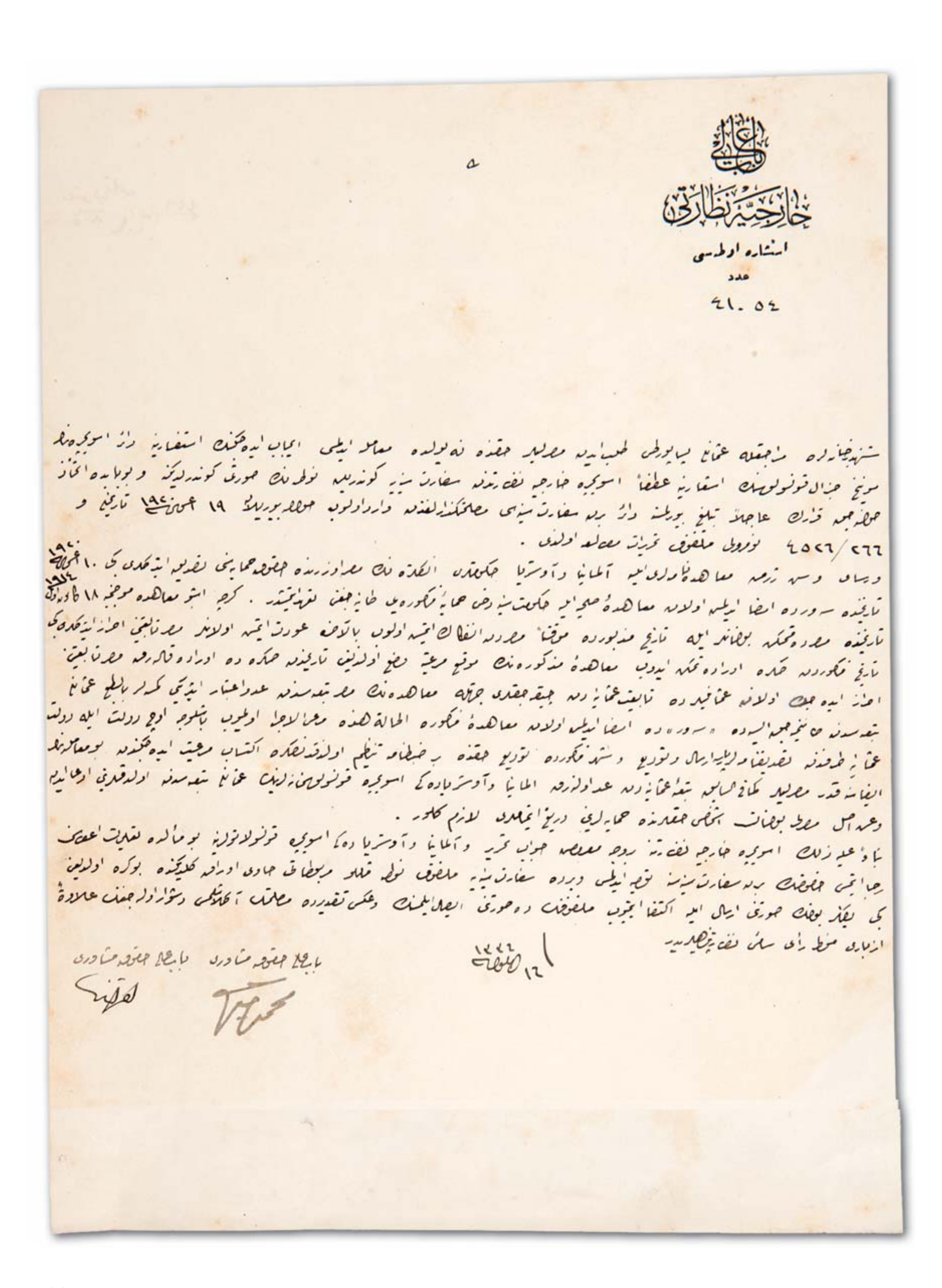
خلاصه :
مصرلیلر حقنده پاسپورت ویرلمه‌سی
استفساریله دائر :

ملفوف
عدد
١

معروض چاکر کمترینه‌در -

شوبه‌ جانب‌دره مراجعتله عثمانلی پاسپورتی طلب ایدن مصرلیلر حقنده نه یولده معامله ایدلمسی ایجاب ایده‌جکنک استفساریله
دائر اسوجره‌دن موسیخ جنرال قونسلوسنک اشعارینه عطفاً برلین بو خارجیه نظارتنه طرف چاکرانه‌دن ارسال
اولنان بر قطعه نوطه صورتی لفاً تقدیم حضور سامیلری قلنمغله اوجه‌ده اتخاذ بیوریله‌جق قرارک مذکور
نظارته جوابه ویره‌بیلمک اوزره عاجلاً بنده‌لرینه تبلیغ بیورلمسی ... اولبابده امر و فرمان حضرت

وفی الامر کذا - ١ اغستوس ١٩٢٠

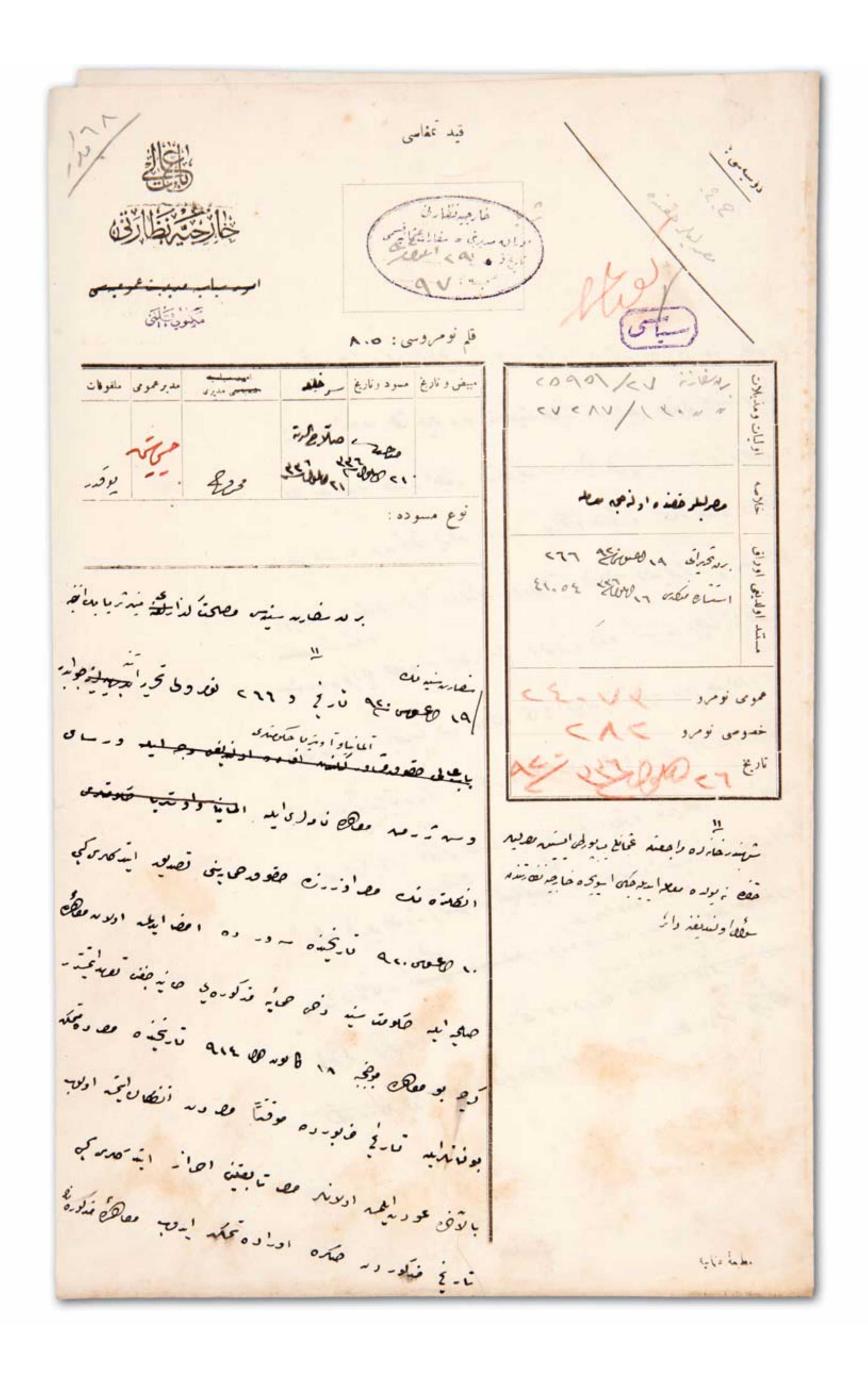
خارجيه نظارتى

استشاره اوطه سى

عدد

٤١.٥٤

٢٦٦/٤٥٢٦

قید تمامی

خارجیه نظارتی

قلم نومروسی : ٨٠٥

نوع مسوده :

ملفوفات	مدیر عمومی	مدیری	سر خلفه	مسود و تاریخ	مبیض و تاریخ

اوراق ومذیلات

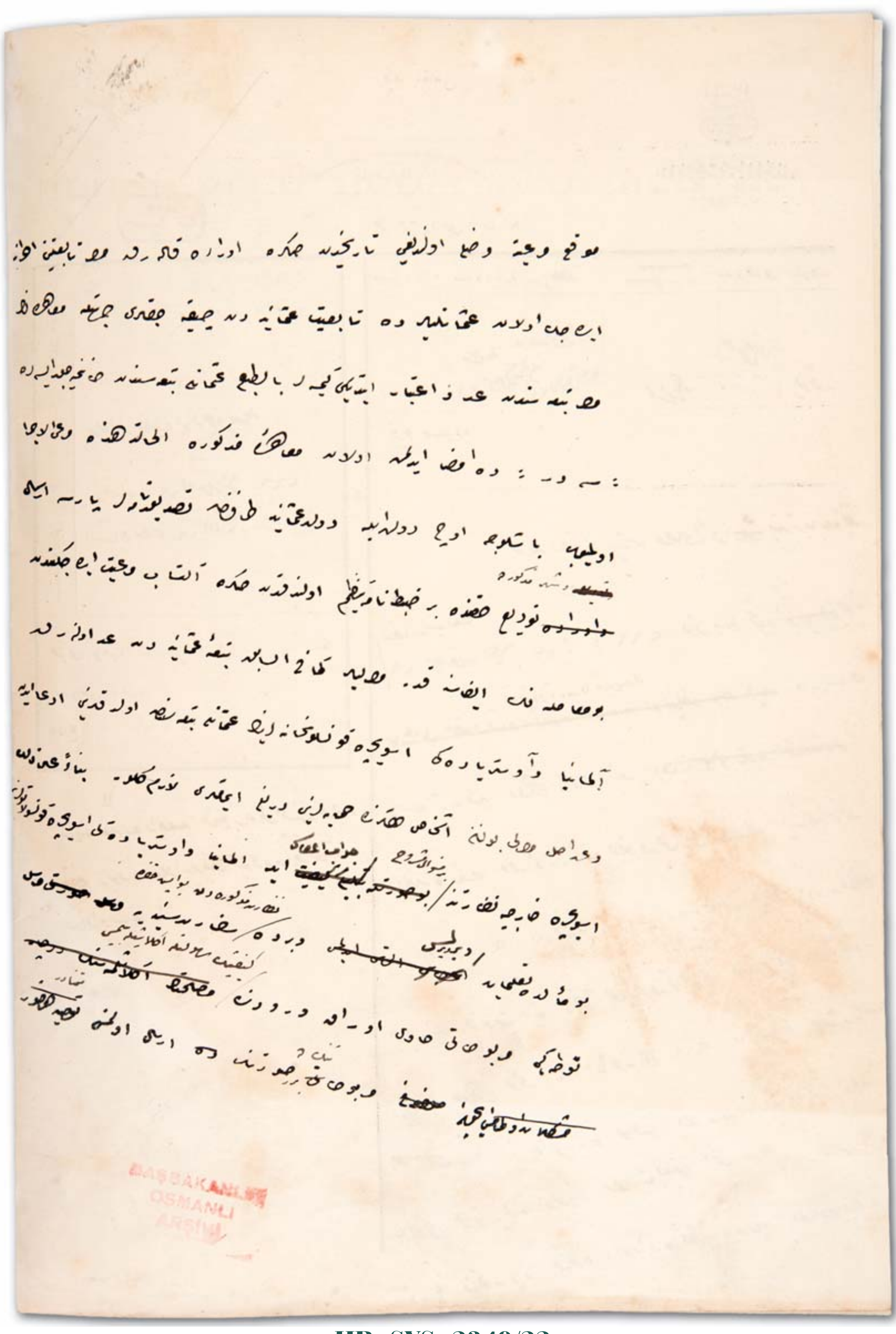
خلاصه

مستند اولدیغی اوراق

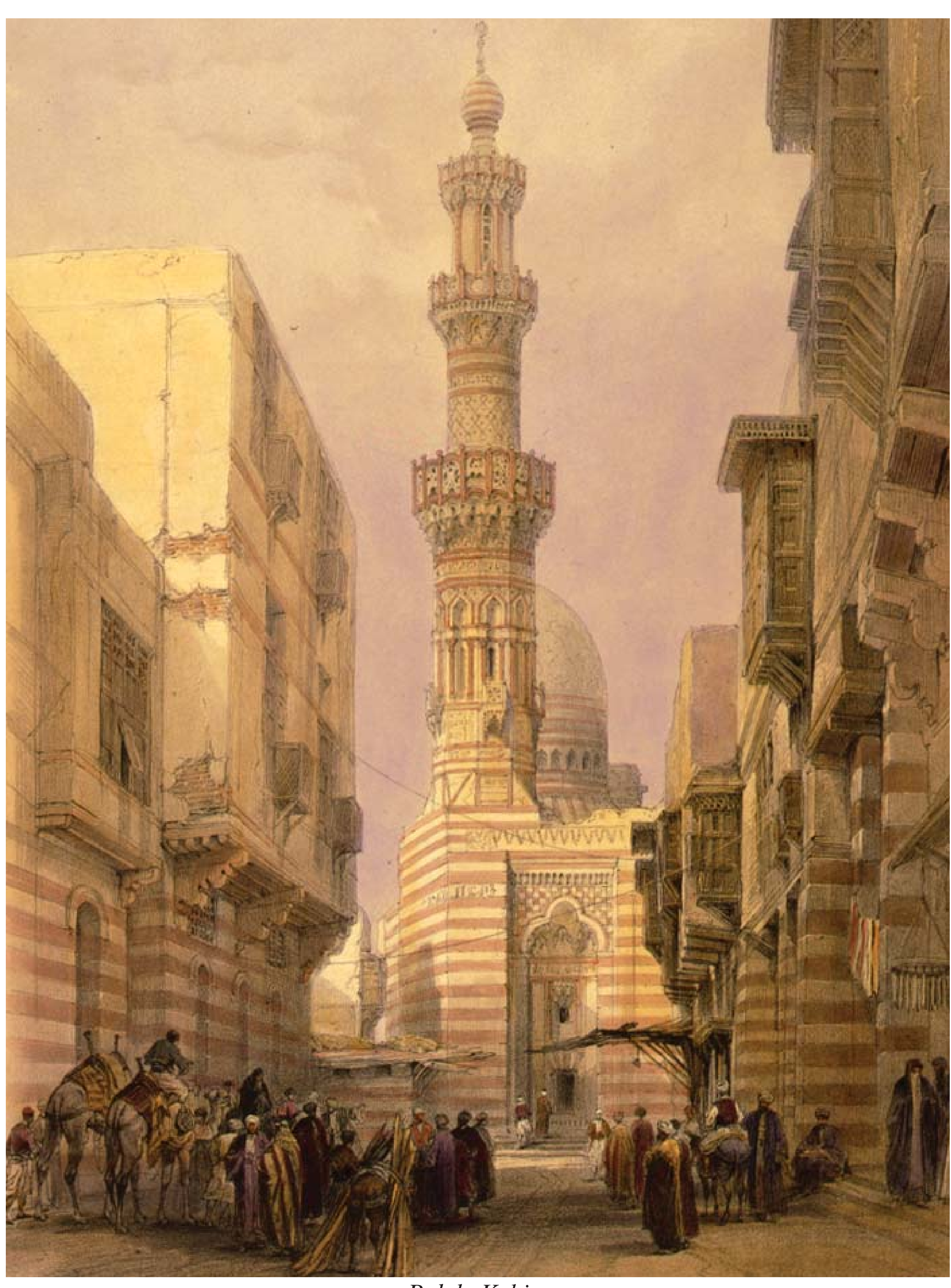
عمومی نومرو

خصوصی نومرو

تاریخ

HR. SYS, 2349/22

Bulak, Kahire

REFERANSLAR

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ

Divan-ı Hümâyûn Mühimme Defterleri

A. DVNS. MHM. d 3, hüküm no: 541
A. DVNS. MHM. d. 3, hüküm no: 563
A. DVNS. MHM. d. 5, hüküm no: 813
A. DVNS. MHM. d. 5, hüküm no: 1495
A. DVNS. MHM. d. 6, hüküm no: 481
A. DVNS. MHM. d. 6, hüküm no: 586
A. DVNS. MHM. d. 7, hüküm no: 217
A. DVNS. MHM. d. 7, hüküm no: 389
A. DVNS. MHM. d. 7, hüküm no: 721

Divan-ı Hümâyûn Sicilleri Mühimme-i Mısır Defterleri

A. DVNS. MSR. MHM. d. 1, hüküm no: 423
A. DVNS. MSR. MHM. d. 5, hüküm no: 14
A. DVNS. MSR. MHM. d. 15, hüküm no: 7
A. DVNS. MSR. MHM. d. 15, hüküm no:16
A. DVNS. MSR. MHM. d. 15, hüküm no: 18
A. DVNS. MSR. MHM. d. 15, hüküm no: 34
A. DVNS. MSR. MHM. d. 15, hüküm no:37

Divan-ı Hümâyûn Sicilleri Name-i Hümayun Defterleri

A. DVNS. NMH. d. 9, hüküm no: 1
A. DVNS. NMH. d. 9, hüküm no: 493

Ali Emiri Tasnifi

A. E. III. Ahmed, 262
A. E. II. Mustafa, 271
A. E. III. Ahmed, 1749
A. E. III. Ahmed, 1764
A. E. I. Mahmud, 12287
A. E. III. Ahmed, 12373

Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı

A. MKT. MHM, 334/14

Cevdet Tasnifi

C. AS, 5433
C. AS, 5684
C. AS, 6229
C. BH, 5701
C. DH, 2083
C. DH, 3474
C. DH, 5075
C. EV, 205
C. EV, 8074
C. ML, 26441
C. ML, 28875
C. MTZ, 389
C. NF, 84
C. NF, 2357
C. BH, 9363
C. BLD, 6899
C. BLD, 7413
C. DH, 1126
C. EV, 31657
C. MF, 866
C. MF, 2128
C. MF, 5866
C. ML, 3013
C. NF, 120
C. NF, 458
C. NF, 1284
C. NF, 2131
C. NF, 2570

Dahiliye Nezareti Tasnifi

DH. İUM, E-101/83
DH. ŞFR, 454/6

Hatt-ı Hümayûn Tasnifi

HAT, 606
HAT, 3642-A
HAT, 5404-A
HAT, 6764
HAT, 6803
HAT, 3624-İ
HAT, 5404
HAT, 6749
HAT, 6795-C
HAT, 13499

Hariciye Nezareti Tasnifi

HR. SFR (3), 1/62

İrade Tasnifi

İ.MTZ (05), 779
İ. MTZ (05), 839
İ. MTZ. (05), 873
İ. MTZ (05), 898
İ. MTZ (05), 1174
İ. MTZ (05), 1241

Maarif Nezareti Tasnifi

MF. MKT, 282/2

Yıldız Tasnifi

Y. A. HUS, 270/79
Y. A. HUS, 285/40
Y. E. E, 117/7
Y. E. E, 121/24
Y. E. E, 123/41
Y. E. E, 124/19
Y. E. E, 129/81
Y. A. HUS, 510/24
Y. A. HUS, 510/56
Y. PRK. ASK, 14/46
Y. PRK. AZJ, 53/75
Y. PRK. MK, 1/71
Y. PRK. MK, 4/46
Y. PRK. MK, 6/2
Y. PRK. MYD, 2/36

İNDEKS

A

B

C

D

E

F

G

H

İ

K

L

M

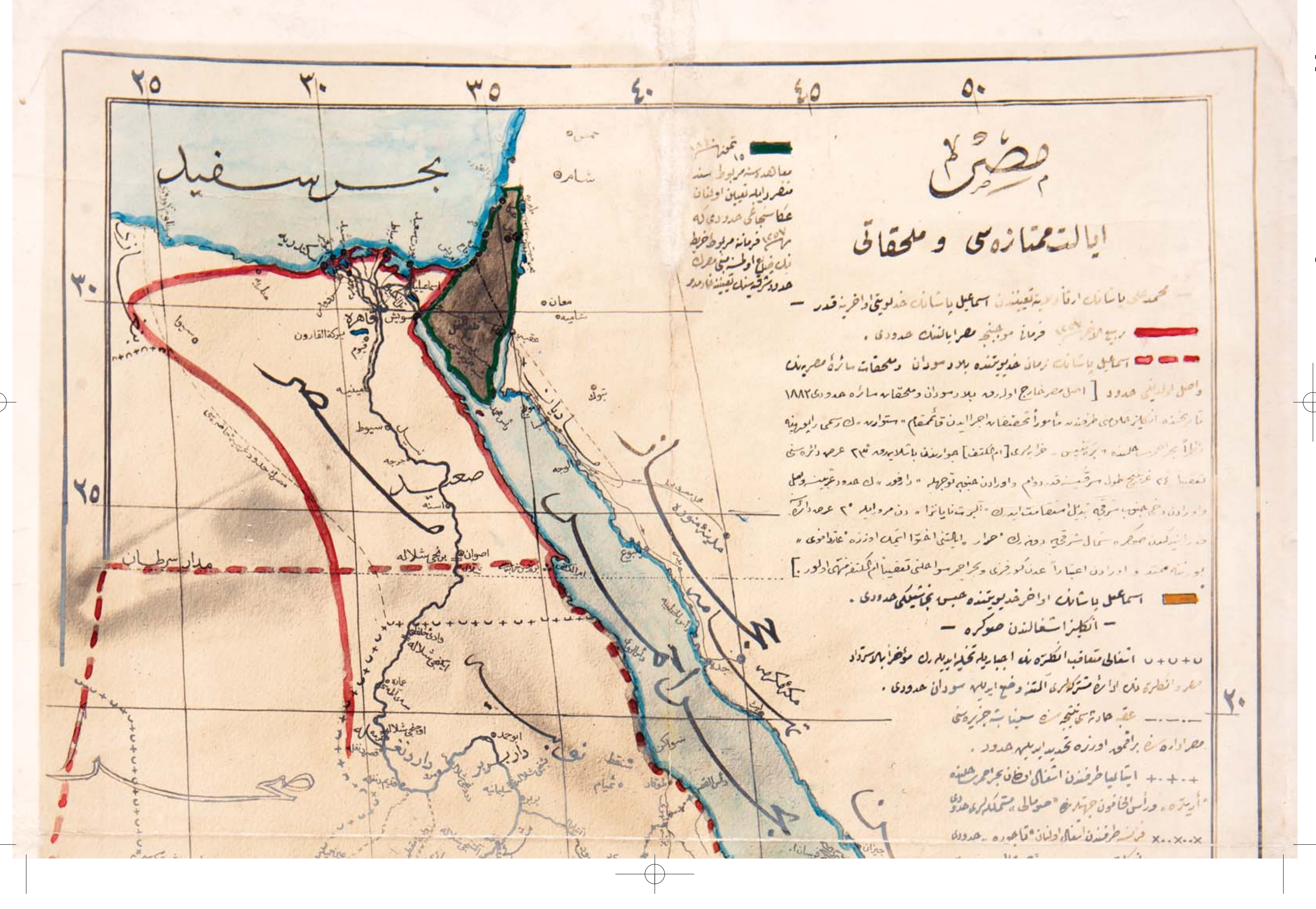
N

O

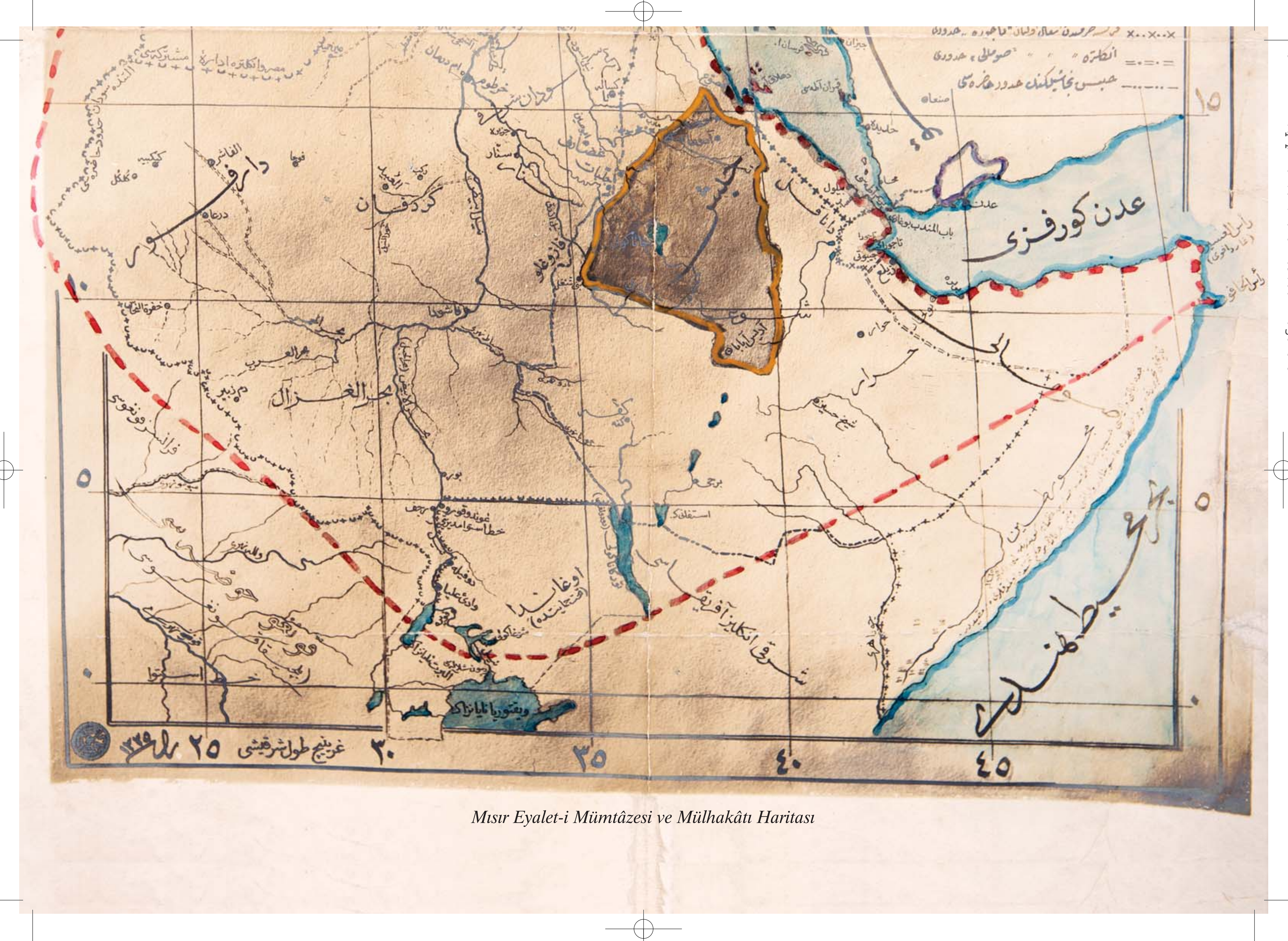
P

R

S

مصر
ايالت ممتازه سی و ملحقاتی
بحر سفيد
مصر
صعيد
قاهره
سيوط
اسوان
مدار سرطان
بركة القارون
٢٥
٣٠
٣٥
٤٠
٤٥
٥٠

Mısır Eyalet-i Mümtâzesi ve Mülhakâtı Haritası

